

የሌተና ኩሎኔል መንግሥቱ ኃይለማርያም
ትዝታዎች

ከገነት አየሰ አንበሴ

ሜጋ አሳታሚ ድርጅት

© ሜጋ አሳታሚ ድርጅት 1994

ስልክ 50 44 98

50 44 70

ፖ.ሣ.ቁ 413 ኮድ 1110

አዲስ አበባ

ኢትዮጵያ

መታሰቢያነቷ

ለአባቲ የ፶ አለቃ አየለ አገበሴና ለወንድሜ ወታደር ደመረ አየለ ይሁንልኝ።

ምስጋና

ይህን መጽሐፍ ለመፃፍ ከተነሳሁበት ጊዜ ጀምሮ ከፍተኛ የሞራል ድጋፍና ማበረታቻ ለሰጠኝ፤ ከኔ ባላነሰ ለሃገሪ ለኢትዮጵያ ጥልቅ ፍቅር ላለው፤ ቋንቋዋን፤ ታሪኳን፤ ወግና ባሕሷን ጠንቅቆ ለሚያውቀው ባለቤቱ ስቴፋን ግሪግርግና ለልጆቼ ለዮናታን፤ ለጽርሐክርያም፤ ለሚክያስና ለልዑል እንዲሁም ከፍተኛ የሞራል ድጋፍና ማበረታቻ ለሰጡኝ ጓደኞቼ ሁሉ ጥልቅ ምስጋናዬን አቀርብላቸዋለሁ።

መቅደም

ሌተና ኩሎኔል መንግሥቱ ኃይለማርያም የካቲት፣ 1966 ተቀጣጥሎ በመላው ኢትዮጵያ በመዛመት በፈነዳው አብዮት ውስጥ ከፍተኛ ሚና ተጫውታል። ሕዝባዊው አመፅ ሲፈነዳ በመጀመሪያዎቹ ወራት ድምፃቸው ብዙም አልተሰማም ነበር። በመነሻው ላይ ኩሎኔል መንግሥቱን የሚያውቃቸው ቁጥሩ ውስን የሆነ የጦሩ ክፍል ነበር ማለት ይቻላል። ቀስ በቀስ ሞተሩ እየጋለ ሄዶ በሚሊዮን የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያንን ሕይወት በክፉም ይሁን በበ ጎ ዳበሶ በሄደው የ17 ዓመታት ሂደት ውስጥ መንግሥቱ የመሪነቱን ሥፍራ ይዘው ቆይተዋል።

በእሳቸው የሥልጣን ዘመን በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያን አንድም ከፖለቲካ ጋር በተዛመዱ ግድያዎች፤ ያለዚያም ባላቋ ረጠው ጦርነት ዳፋ ሕይወታቸውን ሲያጡ፤ ብዙዎች የአካል ጉዳተኛ ሆነዋል። ለስደት፤ ለመከራ ተዳርገዋል። ሕዝቡ አምኖ ባልተቀበለው የፖለቲካ አካሄድ የተነሳ መንግሥታቸው በተከተላቸው ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ መርሆች ምክንያት በረሃብ፤ በበሽታና በተለያዩ ጠንቆች በርካታዎች ተቀስፈዋል። እነኚህ ሁሉ ተደማምረው በርካታ ሰዎች መንግሥቱ ኃይለማርያምን ማማረራቸው አሌ ሊባል አይችልም። «በአገዛዝ ዘመናቸው ለፈሰሰው ደም፤ ለደረሰው ሥቃይና መከራ ተጠያቂ ናቸው» በማለት የሚጠሏቸው ሞልተዋል።

በአንፃሩ ደግሞ «ቆራጥ ናቸው። አንዲት ኢትዮጵያ ብለው ለተነሱ በት ዓላማ ታላቅ ተጋድሎ አድርገዋል» ብለው የሚያደንቁቸው ሰዎች መኖራቸውም ግልፅ ነው። «መንግሥቱ ለአገሪቱ በአንድነት መቆየት የሚችሉትን ሁሉ አድርገዋል። አብዛኛውን ጥፋት ያጠፋት በአካባቢያቸው የነበሩት ባለሥልጣናቸው ናቸው። በሙስና አይታሙም። አገር ወዳድ ናቸው...» ብለው የሚያሞካሽቸውም አልጠፉም።

«ከሁለቱ ተቃራኒ ስሜቶች የትኛው የአብዛኛውን የኢትዮጵያ ሕዝብ ስሜት ይወክላል?» ብለን ብንጠይቅ በእርግጠኝነት ለመናገር የሚያስችል አጋዛዊ መረጃ የለንም። ሆኖም ግን የሚቃወሟቸው ብቻ ሳይሆኑ በአብዮቱ ሂደት ውስጥ ሙሉ ድጋፋቸውን ሰጥተዋቸው አብረዋቸው የተጓዙት ደጋፊዎቻቸው እንኳን ሳይቀሩ አምነው ለተዋገሉትና ለታገሉት ዓላማ እስከመጨረሻው ሳይዋደቁ በመቅረታቸውና ሳይታሰቡ በድንገት ሁሉንም ጣጥለው በመሄዳቸው አምርረው የተቀየሟቸው መሆኑ ግልፅ ነው።

መንግሥታቸው ሊወድቅ መንገዳገድ ከጀመረ ውሎ ቢያድርም ኩሎኔሉ ከሃገር በወጡበት ሁኔታ ጠፍተው ወይም ሸሽተው ይሄዳሉ ብሎ የጠረጠረው ሰው ቁጥሩ አናሳ ነበረ። በብዙዎች ግምት «መንግሥቱ አንድ ጠመንጃና አንድ ሰው እስኪቀር ድረስ የመጨረሻውን ትግል ታግለው ካልሆነላቸው እንደዐፄ ቴዎድሮስ እጃቸውን ከመስጠት ይልቅ ሞታቸውን ይመርጣሉ» ተብሎ ነበር የተጠበቀው።

ይህ ሳይሆን ቀረና መንግሥቱ ውልቅ ብለው ሄዱ።

ካፕገር ከወጡ በኋላ ስለአወጣጣቸው ብዙ ተብሏል። ከሲ.አይ.ኤ. ሴራ እስከአፈና ድረስ የተለያዩ መላ ምቶች ቀርበዋል። ለመሆኑ መንግሥቱ ከአገር እንዴት ወጡ? ለዚህ ሁሉ ክስና ውንጀላ! ትችትና ቅሬታ መንግሥቱ ራሳቸው ምን ይላሉ? እሳቸውስ ስለራሳቸው ምን ያስባሉ? በአጠራጣሪ ሁኔታዎች የተከበቡና መንግሥቱ ብቻ ያውቁቸዋል የሚባሉ በርካታ ምስጢሮችስ? እነኚህን የመሳሰሉ ጥያቄዎች በአእምሮዬ ሲጉላሉ ከቆዩ በኋላ በመጨረሻ ከራሳቸው ከመንግሥቱ አንደበት ለመስማት ቆርጫ ተነሳሁ።

ካፕገር ከወጡ በኋላ ባሉት ዓመታት በሥልጣን ዘመናቸው ያደረጉትን በሰከነ መንፈስ ለማስታወስና ለማገናዘብ በቂ ጊዜ አግኝተዋል። ታሪክ ነውና ምናልባትም በአሁኑ ወቅት «ለሥልጣኔ ያሠጋኛል» በማለት ወይም በሌላ ምክንያት ጥያቄዎችን በሐቅ ለመመለስ የሚያመነቱበት ምክንያት አይኖርም ብዬ ገምቻለሁ። ከዚህ በተጨማሪ በአሁኑ ሰዓት በርዕዮተ ዓለምና በፖለቲካ ጫና ያልተተበተቡ በመሆናቸው ከዘጠኝ ዓመታት ዕረፍት በኋላ መንግሥቱ ስለዘመነ አገዛዛቸው የሚሉትን ለመስማት ጉጉት አደረብኝ።

መንግሥቱ ኃይለማርያምን ከሥልጣን ከመባረራቸው በፊት በግል አላውቃቸውም። አያውቁኝም። በመጀመሪያ አድራሻቸውን ፈልጌ ካገኘሁ በኋላ ዓላማዬን አስረድቼ ቃለ መጠይቅ እንዲሰጡኝ የሳቸውን ፈቃደኝነት ማግኘቴ ቀላል አልነበረም። በሳቸው አባባል «ማን ከማን ጋር እንደቆመ ስለማይታወቅ» ለተንኮል ያልተዘጋጀሁ መሆኔን ማጣራት ነበረባቸው። ከዚህ ሁሉ በኋላ ደግሞ የአስተናጋጅ አገራቸውን የዚምባብዌን ባለሥልጣኖች ፈቃድ ማግኘቴ ሌላ አቀበት ነበረ። በመሠረቱ ከመኖሪያዬ ከፓሪስ ከተማ ከመነሳቴ በፊት የዚምባብዌ መንግሥት ሌተና ኩሎኔል መንግሥቱን ለማነጋገር እንዲፈቅድልኝ ያቀረብኩት ጥያቄ እንዲህ በቀላሉ ይሁንታን አላገኘም። ከብዙ ወራት ጥበቃ በኋላ የተሰጠኝን ኦፊሴላዊ የፈቃድ ወረቀትና ቪዛ ይገዢ ሐራሬ ከገባሁ በኋላ እንኳን መንግሥቱን ለማግኘት የቻልኩት ከአስራ አምስት ቀናት መጉላላትና ውጣ ውረድ በኋላ ነበር። በመጨረሻ መጋቢት! 1991 ሐራሬ! ገን ሂል በሚገኘው መኖሪያ ቤታቸው መንግሥቱ ኃይለማርያምን አገኝቷቸው። እሳቸውን ከማግኘቴ ጥቂት ቀናት በፊት የዚምባብዌ ባለሥልጣኖች መልስ እየተጠበቅሁ በነበረበትና ጠቅላላ እቅዴ የመክሸፍ አዝማሚያ ባሳየበት ወቅት ፊት ለፊት ተገናኝተን ለመነጋገር ካልቻልን በያንስ በጽሑፍ ጥቂት ጥያቄዎችን እንዲመልሱልኝ ጠይቄያቸው ለመመለስ ፈቃደኛ ሆነው ስለተገኙ የቻሉትን ያህል በራሳቸው የእጅ ጽሑፍ በመጻፍ መልስ ውልኛል። ከዚያ በኋላ ህዳር! 1994 ለሁለተኛ ጊዜ ሐራሬ በመሄድ ከበፊቱ በተሻለ ሁኔታ አራት ቀን የፈጸ ቃለ መጠይቅ አድርጌላቸዋለሁ። ያደረግሁላቸው ቃለ መጠይቅ የውይይት መልክ የያዘ ሲሆን! ሙሉ በሙሉ በመቅረብ ድምስ ተቀድቷል።

መጽሐፉን በሁለት ክፍሎች በመክፈል በመጀመሪያው የተለያዩ ሰዎችን ምስክርነት፣ በተከታዩ ደግሞ ከኩሎኔል መንግሥቱ ጋር የተደረገውን ቃለ መጠይቅ እንዳለ አቅርቤአለሁ።

በክፍል አንድ ስለመንግሥቱ ኃይለማርያም ማንነት፣ በሥልጣን ዘመናቸው በፈፀሟቸው አከራካሪ ጉዳዮች ዙሪያ ከሥጋ ዘመዶቻቸው አንዳንዶቹን፣ እንዲሁም በቅርብ የሚያውቋቸውና አብረዋቸው የሠሩ ሰዎች የሰጡትን ምስክርነት አቅርቤአለሁ። በአብዮቱ ሂደት ከመጀመሪያው እስከመጨረሻው አብረዋቸው የተጓዙትን ከፍተኛ ባለሥልጣኖቻቸውንና የጦር አለቆች ለማነጋገር ጥረት አድርጌ እስር ላይ ከሚገኙት ከፍተኛ ባለሥልጣኖች አብዛኛዎቹን ዓለም በቃኝ ድረስ በመሄድ ቃለ መጠይቅ አድርጌላቸዋለሁ። ብዙዎቹ ጥያቄዎቹን በመመለስ የተባበሩኝ ሲሆን፣ በተለያዩ አርዕስቶች ዙሪያ ያቀረብኩላቸውን ጥያቄዎች በመመለስ የሚያውቁትን ለመናገር ሞክረዋል።

እንደሚታወቀው ከነዚህ ውስጥ አብዛኛዎቹ በአሁኑ ወቅት እስር ላይ የሚገኙ በመሆናቸው ያለፉበትን ታሪክና በቅርብ የሚያውቁትን በመናገር አንደኛ ደረጃ ምስክርነታቸውን ለመስጠት ፈቃደኛ ቢሆኑም በፍርድ ቤት በእንጥልጥል ካለው ጉዳያቸው ጋር የማያመች በመሆኑ ማንነታቸው እንዲገለፅ ፈቃደኛ ሳይሆኑ ቀርተዋል። ስለዚህም በስም ስላልተጠቀሱ በየግላቸው ማን ምን እንዳለ ወይም እንዳደረገ ዘርዘር ለመጻፍ አልተቻለም። ከደርግ ባለሥልጣኖች ጋር ያደረግሁት ውይይት አብይ በሆኑት የአብዮቱ ሂደቶች ላይ ጠቅላላ ግንዛቤን ለማስጨበጥ ያህል በመጽሐፉ የመጀመሪያ ክፍል ላይ ቀርቧል።

ከዚህ በተጨማሪ በመጀመሪያው ቃለ ምልልስ ወቅት ለመናገር ፈቃደኛ ሳይሆኑ ከቆዩ በኋላ በመጨረሻ ሃሳባቸውን በመለወጣቸው ያነጋገርኳቸው የደህንነቱ ኃላፊ ኩሎኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴ የሰጡት ቃለ ምልልስ በመጽሐፉ ክፍል አንድ ቀርቧል። የኩሎኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴን ስም ለመደበቅ ሙከራ ቢደረግም በጥያቄና መልሱ ሂደት ማንነታቸው ጎልቶ የሚታይ በመሆኑና መልሶቻቸው ከሚያስጨብጡት ፋይዳ አንፃር የተናገሩትን በሙሉ እንዳለ አቅርቤዋለሁ።

በስደትና በሥራ ምክንያት በውጪ ሃገር ነዋሪ የሆኑ የደርግ አባላትና ሌሎች ከፍተኛ ሥልጣን የነበራቸውን ሰዎች እንደዚሁ ለማነጋገር ጥረት አድርጌያለሁ። በነሱም በኩል ስማቸውን ለመስጠት ፈቃደኛ ያልሆኑ ነበሩ። ስላለፈው ሲናገሩ የሌሎችን ተሳትፎ በክፉ አንስቶ መናገሩን እንደክህደት በመቁጠር በደፈናው የሚያውቁትን ከመናገር ባሻገር ስማቸው እንዲጠቀስ አልፈለጉም።

መንግሥቱ «ለኢትዮጵያ ሕዝብ ተደበበብሰ ስለቀረበለት ያልተረዳው ሐቅ» የሚሉትን ሁሉ በዝርዝር ለማስረዳትና የበኩላቸውን «ሐቅ» ለማቅረብ ሞክረዋል። የያዙት ማስታወሻ ወይም ወረቀት ባጠገባቸው ሳይኖር ጥያቄዎቹ እንደተወረወሩ ነበር የሚመልሱት። አንዳችም የመጨነቅ ወይም የመረበሽ ምልክት ሳያሳዩ አስቸጋሪና ህሊናን በርባሪ ጥያቄዎችን አንድ ባንድ መልሰዋል። አልፎ አልፎ ቆጣ

በማለትና በስሜት እጃቸውን በማወናጨፍ በምሬት ከሚወረውሯቸው ቃላት በስተቀር በረጋና በሰከነ መንገድ ነበር የሚናገሩት። ሌላ ጊዜም ቀልዶችን ጣል በማድረግ የሚገልጹባቸው ነገሮች ነበሩ።

አንድን ነገር ሲያብራሩ በመሐል ጣልቃ ገብቼ የማቀርባቸውን ጥያቄዎች እንዳልሰሙ ሁሉ በመዝለል ዝም ብለው የጀመሩትን አረፍተ ነገር ወይም ሃሳብ በመቀጠል ይሄዱና በኋላ ግን ተመልሰው ያነሳሁትን ነጥብ እንደገና ያነሱታል። ስለዚህም ቃለ ምልልሱን እንዳለ ለማቅረብ በተደረገው ጥረት በአንድ ወቅት የተጠየቁ ጥያቄዎች ዝቅ ብለው ሲመለሱ ይስተዋላሉ። አንዳንዴ ደግሞ ለሚጠየቁት ጥያቄዎች ነገሩን ከሥሩ ለማስረዳት በሚያደርጉት ጥረት ሰፋ ያለና ከዋናው ጥያቄ ጋር ግንኙነት የሌላቸው የሚመስሉ ጉዳዮችን ሲተርኩ ረጅም ጊዜ ይወስዳሉ። ሰፊ ትንተናቸው ከመሠረታዊው ሃሳብ ጋር ተገናዝቦ እስኪያያዝ ድረስ ሠፋ ያለ ገለፃን የሚጠይቅ ሆኗል። ባጭሩ የቃላት ድግግሞሽና የመሳሰለውን ለማረጋገጥ ከተደረገ እነስተኛ ማስተካከል በስተቀር ቃለ መጠይቁ እንዳለ ቀርቧል።

በአገራችን የረጅም ጊዜ ታሪክ ውስጥ ንጉሥ አልፎ ንጉሥ ሲተካ፤ ወይም መሪ ተለውጦ መሪ ሲተካ ያለ ሽብርና ሁካታ በሠላም የተካሄደበት ሁኔታ ብዙ አይደለም። ሠላማዊ ለውጥ ብርቅዬ የመሆኑን ያህል በግድም በውድም የተቀመጡበትን ወንበር ከለቀቁ በኋላ አጥፍተው ከሆነ የሠሩትን የማመንና የበደሉትን ሕዝብ ይቅርታ የመጠየቁ ነገር የታየበት ሁኔታም የለም ለማለት ይቻላል።

አንድ በአመራር ላይ የቆየ መንግሥት በሥልጣን ዘመኑ ለሠራው ነገር በኃላፊነት ሲጠየቅበት ለመጀመሪያ ጊዜ የታየው ምናልባት የነጻነት ሕዝብ አክሲዮን ካቢኔ መርማሪ ኮሚሽን ፊት በቀረበበት ጊዜ ነበር። ከዚያ በኋላ የኩሎኔል መንግሥቱ ዘመን ባለሥልጣኖች በአሁኑ ጊዜ ለፍርድ እየቀረቡ ነው። በዚህ ሁኔታ በስልጣን ዘመናቸው ወይም በሌላ የአመራር ቦታ ለተፈፀመ ስሕተት በሕግ አደባባይም ሆነ በሌላ መድረክ፤ ክፉም ይሥሩ በጎ ላደረጉት ነገር ኃላፊነትን ወስደው «እንዲህ ያደረግሁት እኔ ነኝ። የሠራሁት ስሕተት ነበር። ለዚህም ሙሉ በሙሉ ሃላፊነቱን እወስዳለሁ» በማለት ለፈፀሙት ተግባር ተጠያቂነታቸውን አምነው በሕዝብ ፊት ሞገስን ያገኙ ጥቂቶች ናቸው። አንዱ በሌላው በማላክክ ወይም «አልነበርኩም፤ አላየሁም» በማለት እስከ አንገታቸው የተዘፈቁበትን ወንጀል የሚከዱ ሞልተዋል። ምናልባትም አንባቢ በዚህ መጽሐፍ ገጾች ውስጥ ይሄንን ለመታዘብ ይችላል ይሆናል። ካለፈው ስሕተታችን ተምረን ለምንሠራው ነገር አንድ ቀን ልንጠየቅበት የምንችል መሆናችንን በመገንዘብ ኃላፊነትን የመውሰድ ባሕል ማዳበር ይገባናል።

መግቢያ

«ወያኔ እኔን በሕይወት መያዝ ቀርቶ ረሳዬን እያገኘውም።»

- መንግሥቱ ኃይለማርያም

የ1966 ሕዝባዊ አመፅ በፈነዳ ልክ በ25ኛ ዓመቱ ነበር መንግሥቱ ኃይለማርያምን ያገኘታቸው።

ጠዋት አራት ሰዓት ላይ ቀጠሮ የተሰጠኝ ቦታ ተገኝቼ ስጠባበቅ ሹፌሩ ሚስተር ሙኒያ ስድስት ሰዓት ከ10 ላይ መጣ። ክርክስ ያለች ፔገር 504 ይዟል። በመዘግየቱ ይቅርታ ጠይቆኝ በሩን ከፍቶልኝ ገብቼ ከተቀመጥኩ በኋላ ዙሪያ ገባዬን ቃኝሁና 'መንግሥቱ በዚች እንዳይሆን የሚሄዱት' አልኩኝ በሆዴ። መሳሳቱን ያወቅሁት በኋላ ነው። ለመልሱ ጉዞ ወደቤቴ ሲሸኙኝ የታዘዘችልኝ እብድ ያለች ማርቸዲስ ነበረች።

ውጫዊ አካላ ሲያረጅም ሞተሯ ጥይት ኖሮ ፔገርይቱ ወደገን ሂል አቅጣጫ እየከነፈች ወሰደችን። ወደቤቱ መዳረሻ ላይ ሚስተር ሙኒያ በመገናኛ ሬዲዮ መምጣታችንን ለባልደረቦቹ አሳወቀ። ከዋናው መንገድ በስተግራ ተገንጥላ በምትሄደዋ ቀጭን መንገድ ላይ ትንሽ የሽራ ድንኳን ተክለው ማንም ያለፈቃድ እንዳይገባ የሚጠባበቁ የጥበቃ ኃይላት ዋናው ቤት መግቢያ ላይ ካሉት ጋር በሬዲዮ ተነጋግረው ካሳለፉ በኋላ ትንሽ አለፍ ብለን ወደግራ ሲል ያለው ትልቅ የብረት መዝጊያ ተከፍቶልን ገባን። ሙኒያ እንደገባን ከዋናው ቤት ጋር ተያይዞ የተሠራውን የመኪና ማቆሚያ በመተው ወዲያውኑ ወደግራ ታጥፎ ካለው ባይ ቦታ ላይ መኪናዋን አቆመ። በርካታ የጥበቃ አባሎች ቆመዋል። አንዱ የመኪናይቱን በር ከፈተልኝ። ሰላምታ ተለዋወጥን።

የመኪና ማቆሚያው ውስጥ አንድ ትልቅ የጽሕፈት ጠረጴዛ አለ። ከወንበሩ ላይ አንድ ነጣ ያለ ቲሽርት የለበሰ ሰው ቁጭ ብሎ ይጽፋል። መንግሥቱ ናቸው። ወደፊት ጠጋ ስል ከመቀመጫቸው ተነስተው ወደኔ ቀረቡና የእጅ ሠላምታ ከሰጡኝ በኋላ ሳሙኝ። ከኋላዬ ጠባቂዎቻቸው እንቅስቃሴዬን በንቃት እንደሚከታተሉ ይታወቀኛል። በጥንቃቄ ካስተዋሉንና ችግር እንደሌለ ካረጋገጡ በኋላ ይመስለኛል የግል ጭውውታቸውን በራሳቸው ቋንቋ በመቀጠል ዘና አሉ። እኛም በአማርኛ ወግ ጀመርን።

ፊት ለፊታቸው ካለው ወንበር ላይ እንደቀመጥ ጋብዘውኝ እሳቸው ቦታቸውን እስኪይዙ ዓይኔ ከጀርባቸው ካለው መጻሕፍት መደርደሪያ ላይ ተተክለ። «ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ» ቁጥር

አንድና ሁለት፤ «የግራኝ ወረራ»፤ ልዩ ልዩ የታሪክና የልብወለድ መፃህፍት ሲኖሩ፤ በእንግሊዝኛ ቋንቋ የተፃፉ "Intervening in Africa", "Hitler", "Lords of Poverty", "Spy", "The government they deserve" እና ሌሎችም ይገኙበታል።

በሥልጣን ላይ በነበሩ ጊዜ እንደአብዛኛው ኢትዮጵያዊ በቴሌቪዥንና በፎቶ እንጂ በአካል ባላውቃቸውም መንግሥቱ ተለውጠዋል። ሲነገር እሰማ እንደነበረው እስከ አፍንጫቸው የታጠቁ፤ እንደነበር የሚቀነጠነጠ፤ በዓይናቸው ብቻ አፈር ድቤ የሚያስገቡ አጃቢዎቻቸው ከበዋቸው ባላገኛቸውም፤ በአማራ ዩኒፎርም ተንቆጥቁጠው ሥልጣን የሚሰጠውን ግርማና ሞገስ ባይላበሱም መንግሥቱ ከተፈጥሮ ያገኙት ወዘና አልተለያቸውም። ፀጉራቸውና ዒማቸው ጥቁርና ነጭ ገብስማ ሆኖ ከወደ ጋላ ተመልጧል። ከፊት ለፊት ግን ትንሽ ገባ፤ ሳሳ ይበል እንጂ አያሳጣም። ጉንጫቸው የተበሳሳ ይመስል ችፍ ችፍ ያለ ነው። ትኩር ብለው ካዩዋቸው ከግራ ዓይናቸው ሥርና በስተ ጎን በኩል ሦስት በአግድሞሽ የተሰመሩ ቀጫጭን ጠባሳ መሥመሮች ፈዘዝ ብለው ይታያሉ። ዓይኖቻቸው በንቃት ይቁለጫለጫሉ። በድንገት በማጉረጥረጥ ድምፃቸውን ከፍ አድርገው ጠረጴዛውን በመደለቅ፤ ቀጥለው ደግሞ ወንበራቸው ላይ ለጠጥ በማለት፤ ወይም ወደፊት ጠጋ ብለው እንዳንዴ በሽ-ክሽ-ክታ፤ እንዳንዴ በለሆሳስ ሲናገሩ እንደሁኔታው የቴፔን የድምፅ መቀነሻና መጨመሪያ ማስተካከል ነበረብኝ። የጣታቸው ጥፍሮች በአጭሩ ተከርክመው ንፅሕናቸው የተጠበቀ ነው። መላ ሁኔታቸው ላይ ቆፍጣናነት ይታይበታል።

ከመቀመጫቸው ሲነሱ ከለበሱት ጥቁር ሰማያዊ ክፋይ ሱሪ ጋር የተጫመት እንደታኮነት ያለው ትልቅ ከስክስ ጫማ ይታያል። ቁመታቸው በፊት በቴሌቪዥን ሳያቸው ከምገምተው በታች አጠር ያለ ሆነብኝ። ክብደት ጨምረዋል። ከወደሆዳቸውም ትንሽ ቦርጭ ቢጤ አውጥተዋል። ከጥቂት አመታት በፊት ደቡብ አፍሪካ ሄደው የእንጀት መታጠፍ በሽታ ታክመው ከመጡ ወዲህ ሲጋራ ማጨስ በማቆማቸውና ለደህንነታቸው ሲባል እንቅስቃሴያቸው ውሱን በመሆኑ እንደሆነ መገመት ይቻላል። እንደነገሩኝ በፊት ያዘወትሩት የነበረውን ቴኒስ አሁን የሚፈልጉትን ያህል ለመጫወት ባይችሉም እዚያው ቤታቸው ውስጥ ባሉ የአካል እንቅስቃሴ ማዳበሪያ መሣሪያዎች በመጠቀም ጤንነታቸውን ይጠብቃሉ።

በሰፊው ይወራ እንደነበረው መንግሥቱ የሚኖሩበት ቪላ ኢያን ስሚዝ አስርተውት፤ አሳቸው ገዝተውታል የተባለው ቤት አይደለም።

የዚምባብዌ መንግሥት ለገለልተኛ ሃገሮች ስብሰባ ለመጡት የውጪ ሃገር መሪዎች ማረፊያ እንዲሆኑ ካሠራቸው 120 ቪላዎች መካከል በአንዱ ውስጥ ነው የሚኖሩት። በአካባቢው ካሉት ሰፋፊና የመዋኛ ሥፍራ ካላቸው ቪላዎች ጋር ሲተያይ በግቢውም ስፋት ሆነ በቤቱ ትልቅነት መካከለኛ ደረጃ ያለው ነው። መንግሥቱ «ኮምሬድ» እያሉ ከሚጠሯቸው የዚምባብዌ ተወላጆች የጥበቃ ጓዶቻቸው በተጨማሪ (አንድም ኢትዮጵያዊ የለም) ከአንድ ወይም ሁለት የቤት ሠራተኞች በስተቀር ሌላ ሰው የለም።

ከተቀመጥንበት ከጋራዝ ወደዋናው ቤት ስንገባ የምግብ ቤቱ፤ ከዚያ ትይዩ በስተቀኝ ወጥ ቤቱ ሲሆን፤ በስተግራ ያለው ኮሪዶር ወደ ሳሎኑ ያመራል። ሳሎኑ ትንሽ ነው። ግድግዳው ነጭ ሆኖ የ«ብ» ቅርፅ ያላቸው መተላለፊያዎች አሉት። ክሬም (ቤሽ) ቀለም ካላቸው ሰፋዎች ፊት ለፊት ቴሌቪዥን አለ። ከበላዩ ትልቅ የሮበርት ሙጋቤ ፎቶ ተሰቅሏል። ትልቁ ባለሦስት መቀመጫ ሰፋ የእሳት መሞቂያውን ተጠግቶ ነው የተቀመጠው። በስተቀኝ ካለው ግድግዳ ላይ አንድ ሥዕል አለ። ወለሱ ቤሽ ምንጣፍ ከዳር እስከዳር የለበሰ ሲሆን፤ በላዩ ላይ የአበባ ንጣፍ ተነጥፎበታል። ቤቱ ባጠቃላይ ሌሎች ሦስት ወይም አራት ክፍሎች ይኖሩት ይሆናል። በመጀመሪያው ቃለ መጠይቅ ሥራችንን የጀመርነው ከጠዋቱ ሦስት ሰዓት ሲሆን፤ ለምሳ ከወሰድነው የአንድ ሰዓት ጊዜ በስተቀር እስከ ምሽቱ ሦስት ሰዓት ድረስ ተወያይተናል።

ለሁለተኛ ጊዜ ህዳር፣ 1994 በድጋሚ ቃለ መጠይቅ ሳደርግላቸው ከበሬቱ ረዘም ያለጊዜ በማግኘታችን በፊተኛው ቃለ መጠይቅ በጊዜ እጥረት ምክንያት ያላነሳኳቸውን ጥያቄዎች ለማንሳት ችያለሁ።

በምሳ ሰዓት ማለፊያ ምሳ ሠርተውና ቆንጆ ቡና አፍልተው የሚጠብቁን ወይዘሮ ውባንቺ ቢሻው ራሳቸው ናቸው። ባላቸውን «ጋሽ መንግሥቱ» እያሉ ነው የሚጠሯቸው። በፊት በፎቶግራፍ ካየኳቸው ትንሽ ወፈር ያሉ ይመስላል። ሉጫ ፀጉራቸው ተሰብስቦ ወደጋላ ተጎንጉኖ ታስሯል። ያዘጋጁትን ጥዑም የአበሻ ምሳ ስንመገብ መንግሥቱ የሲኤንኤን እና የቢ.ቢ.ሲ ፕሮግራሞች እንደሚከታተሉ ተገንዝቤያለሁ። የዜና ሰዓት ሲደርስ ሬዲዮ የሚከፍቱና ጣቢያ ፈልገው የሚያስተካክሉ ውባንቺ ናቸው።

መንግሥቱ ስለባለቤታቸው ሲናገሩ፤ «አሥራ ሰባት ዓመት ሙሉ በሥልጣን ስቆይ ከውባንቺና ከልጆቼ ጋር የማሳልፈው ጊዜ በጣም ውሱን በመሆኑ አንድም ቀን ስለቸኝ፤ ደከመኝ ሳትል፤ ሳትማረር የልጆቿን ትምህርትና የቤተሰብ ጣጣ ሁሉ ብቻዋን የተወጣች ነች።

ከነበረብኝ የሥራ ጫና ጋር እሷ ከመልካም እናት የሚጠበቀውን ሁሉ በማድረግ ባታግዘኝ ኖሮ እቸገር ነበር» በማለት ለባለቤታቸው ያላቸውን እድናቆት ገልጸዋል።

መንግሥቱ በወቅቱ የፈነዳውን የኢትዮ - ኤርትራን ጦርነት በቅርብ ይከታተሉ ነበር። ሻዕቢያ ያለጥርጥር እንደሚሸነፍ ከወዲሁ ተንብየው ነበር።

የግል ሕይወታቸውን በሚመለከት ኩሎኔሉ በጣም ደስተኛ ናቸው። ሦስቱም ልጆቻቸው ትምህርት፣ ትዕግሥትና እንድነት በሕክምና የዶክተራት ዲግሪያቸውን አግኝተው ተመርቀው ሥራ ጀምረዋል። የመንግሥቱ ኃይለማርያም ልጆች ሦስቱም ዶክተሮች መሆናቸውን የሰሙት ፕሬዚዳንት ሙጋቤ «ንድ መንግሥቱ ከሊኒክ ልትከፍት እስ በሃል እንዴ?» በማለት ቀልደዋል። የመጀመሪያ ልጃቸው ዶክተር ትምህርት መንግሥቱ የሆላንድ ዜግነት ካለው ሲቪል ኢንጂነየር ባለቤቷ አንዲት ልጅ ወልዳ መንግሥቱ ኃይለማርያምና ወይዘሮ ውባንቺ የልጅ ልጅ ለማየት በቅተዋል።

ከሃገር ወጥቶ መኖር ለማንም አስቸጋሪ ቢሆንም ለእገራቸው ልዩ ራዕይ ለነበራቸው መንግሥቱ በስደት መኖሩ ቀላል እንደማይሆን መገመት አያስቸግርም። ሕይወታቸውን ለማጥፋት በሻዕቢያ የግድያ ሙከራ ከተደረገባቸው ወዲህ የሚደረግላቸው ጥበቃ በጣም የጠበቀ በመሆኑ እንደተራ ሰው የፈለጉት ቦታ ሁሉ መሄድ ባይችሉም፣ ራሳቸውን በሥራ ለመጥመድ አልተቸገሩም። የሚበልጥ ጊዜያቸውን የሚያሳልፉት በማንበብ ነው። ከዚያ በተረፈ ያለውን ጊዜያቸውን ከባለቤታቸውና ከልጆቻቸው በተለይም ከልጅ ልጃቸው ከሕሊና ጋር ያሳልፋሉ። መልካም የቤተሰብ ሰው የሆኑት መንግሥቱ የእምስት አመቷን ሕሊና ከወይዘሮ ውባንቺ ጋር በመሆን የአማርኛ ቋንቋና፣ በተለይም የኢትዮጵያን ታሪክ እንድታውቅ ከፍተኛ ጥረት በማድረጋቸው መልካም ውጤትን አግኝተዋል። ሕጻኒ አማርኛ አቀላጥፋ ከመናገሯ ሌላ ስለአጸቷ ምድርስ፣ የሐንስና ምኒልክ በኢትዮጵያ ታሪክ መጽሐፍ ውስጥ የተጻፉትን ግጥሞች ያለአንዳች ግድፈት በቃሏ ትወጣዋለች። ከዚያ ሌላ «ኢትዮጵያ ቅደሚ» የሚለውን የቀድሞውን ብሔራዊ መዝሙርና ሌሎችንም ብሔራዊ ስሜት አንፀባራቂ ዘፈኖችና መዝሙሮች ዘምራልኛለች። በትምህርቷም ፈጣንና በጣም ጎበዝ ተማሪ ናት።

ክፍል ፩

አብዮቱ ሲፈነዳ

... ደምዛቸውን ለማስጨመር እንደጅብ ከያሉበት ተጠራርተው በአዲስ አበባ ከተማ አራተኛ ክፍለ ጦር ግቢ «ደርግ» የተባለ የውንብድናና የግድያ ድርጅት አቋቋሙ።

- አሐዱ ሳቡራ «የዘመናችን ታሪክ» በሚል ርዕስ ካሳተሙት ካሉት።

የካቲት፣ 1966 ላይ በመሳ ሲትዮጵያ የተቀጣጠለው ንቅናቄ ሲጀመር ሕዝቡ ብሶቱንና ችግሩን በተለያዩ መንገዶች መገሰፅ ጀመረ። በዚያ ታሪካዊ ወቅት የሕዝቡን ጥያቄ አስተባብሮ አመራር የሚሰጥ የፖለቲካ ድርጅት በወቅቱ ባለመኖሩ ከሌሎች የህብረተሰቡ ክፍሎች ይወቅ ወታደራዊ በተቀናጀ ሁኔታ መንቀሳቀስ ችሎ ነበር። በመሆኑም ከየካቲት እስከ ሰኔ ድረስ ባሉት ወራት በአዲስ አበባ፣ በነገሌ፣ በአሥመራ፣ በሐረርና በሌሎችም የጦራ ክፍሎች ሲንቀሳቀሱ የቀዩት የጦር አባላት ሰኔ፣ 1966 ተወካዮቻቸውን በመሳክ አራተኛ ክፍለ ጦር ውስጥ ተሰበሰቡ። በዚያ የትርምስ ጊዜ የኢትዮጵያ ሕዝብ የወደፊት ዕጣ የሚወሰነው አራተኛ ክፍለ ጦር ግቢ ውስጥ ነበር። በዚያን ወቅት የነበረው ሁኔታ ምን ይመስል ነበር? «ማን ያርዳ የቀበረ፣ ማን ያውጋ የነበረ» እንዲሉ የወቅቱን ተዋናዮች ትዝታ መጠየቅ የገደ ይሆናል። ከነዚያ መካከል ከኩሎኔል መንግሥቱ ጋር አብረው ከነበሩት የደርግ አባሎች ጥቂቶች እንዲህ ብለዋል።

ጎደ ቁጥር አሥራ አንድ

በጠቅላላው 15 ዓመታት ካገለገልኩ በኋላ ነበር አብዮቱ የፈነዳው። በአብዮቱ ፍንዳታ ወቅት ሬዲዮ ላይ ስለምሰራ ሁኔታውን በቅርብ ለመከታተል አስችሎኛል። የነገሌውን እንቅስቃሴ ስንከታተል ከቆየን በኋላ ሦስተኛ ክፍለ ጦርና ቀጥሎም ሁለተኛ ክፍለ ጦር ውስጥ ንቅናቄው እየተፋፋመ መጣ። በእውነቱ በወቅቱ የነበረው የጦሩ ሁኔታ እጅግ አሳዛኝ ነበር። ቀለብ አያገኝ፣ ምን አያገኝ፣ በአንዳንድ ቦታ የበለበለ ምግብ እስከ መብላት፣ የተበላሸ ውሃ እስከመጠጣት የሚገደድበት ጊዜ ነበር። በወቅቱ የነገሌውን ሠራዊት ለማረጋጋት የሄዱት ጄኔራል ድረሴ ዱባለን የጦሩን ምግብና መጠጥ እንዲበሉ፣ እንዲጠጡ ያስገደዱ

ቸው በነሯቸው እጅግ በመማረርና አስቲ ሁኔታውን በደንብ ይረዱት በማለት ነበር። ጄኔራል ድረሴና ጄኔራል አሰፋ እንዲሁም አብረዋቸው የሄዱት ሌሎች ጄኔራሎች በጦሩ ታስረው ነበር። በዚህ ወቅት የአክሊሉ ካቢኔ ጥያቄ ውስጥ ወደቀ። ይህ የመጀመሪያው እንቅስቃሴ ሂደት ነበር።

በሁለተኛው ሂደት እንደታየው የእንዳልካቸው ካቢኔ ብዙም ሳይቆይ በሕዝብ ጥያቄ የውጥር ተያዘ። ሕዝቡም፣ ሠራዊቱ ደሞዙን አስጨምሮ ወደካምፑ በመመለሱ ወቀሳውን ቀጠለ። የሕዝቡን ቁጣ ለማብረድ በኩሎኔል ያለምዘውድ የሚመራ ኩሚቴ ተቋቋመ። ኩሎኔል ከድርጅቱ የመሳሰሉት ያቋቋሙት የፀጥታ ኩሚቴ እነሱ ያሉበትንና ያደሩለትን መደብ ጥቅም የሚያስከብር እንጂ የሕዝብን ጥያቄ የሚመልስ አልሆነም። ሆኖም ግን ለጊዜው ነገሩ ሁሉ የረዘበ መሰለ። ይህ ሁለተኛው ዙር የአብዮቱ እንቅስቃሴ ሁኔታ ነበር።

በሶስተኛው ዙር እንቅስቃሴ እንዳልካቸው የወታደሩን ትብብር ጠየቀ። ሠራዊቱም ቅድመ ሁኔታዎችን አስቀመጠ። ከጥያቄዎቹ አንዱ የቀድሞ ባለሥልጣኖች በቁጥጥር ሥር እንዲሆኑ ነበር። ከተማሪዎችም፣ ከሕዝቡም «እንዴት ወደሠፈራችሁ ትመለሳላችሁ?» የሚለው ጥያቄ እየቀጠለ መጣ። በዚህን ጊዜ ጦሩ በራሱ እየተነሳሳ፣ ራሱን እያስተባበረ ተነሳ። በየክፍሉ ጦሩ ከሚቴዎች ተቋቋመ።

አንድ ቀን በማናውቀው ሁኔታ ከየት እንደመጣ የማናውቀው ወረቀት ተበተነ። ወታደሮችና የበታች ሹማምንት ወኪሎችችንን መርጦ በነጋታው ጠዋት እንድንሰበሰብና አለቆቻችንን መኩንኖች ይዘን እንድንመጣ የሚቀሰቅስ ነበር። በማግሥቱ ለስብሰባው ስንሄድ መኩንኖቻችንም አብረውን ለመምጣት አላንገራገሩም። እነሱን አንድ ቦታ እንዲጠበቁ አደረግንና እኛ መሣሪያ ግምጃ ቤት ሻለቃ መንግሥቱ ቢሮ ውስጥ ተሰበሰብን። መኩንኖቹን እንዲጠበቁ ያደረግነው መዘቀኛ ግቢ ውስጥ ሲሆን፣ ሻለቃ መንግሥቱም አብረዋቸው ታስረዋል። እሳቸው በወቅቱ የመሣሪያ ግምጃ ቤት አዛዥ ነበሩ።

መንግሥቱ ኃይለማርያም በሠራዊቱ ዘንድ ተራማጅ እንደሆኑ ይታወቅ ነበር። በኔ ግምት ያን ዕለት የተደረገውን ስብሰባ የተካፈልነው ባለሌላ ማዕረጎችና ወታደሮች ብቻ ብንሆንም፣ ሻለቃ መንግሥቱ መኩንን በመሆናቸው ከባለማዕረግ ጓደኞቻቸው ጋር አብረው በጥበቃ ሥር ቢቆዩም፣ ከጀርባ ሆነው ሁኔታዎችን ያመቻቹ ይመስለኛል።

በዛን ዕለት ማታ ከየክፍሉ የተውጣጣ ኩሚቴ ተቋቋመ። የኩሚቴውን ስብሰባ የመራሁት እኔ ነበርኩ። በኩሚቴው ውስጥ ንጉሤ

ፋንታ፣ ደመቀ ባንጃውና ሌሎችም ነበሩ። ሁኔታው አዲስ አበባ እንደተሰማ ጄኔራሎች ተልከው መጡ። አሰርናቸው። በማግሥቱ ጥያቄያችን በመሟላቱ ፈታናቸው። ሌሎቹንም የራሳችንን መኩንኖች ፈታን። ወዲያውኑ የሰማሌ ጦር፣ አጋጣሚን ለመጠቀም ይመስላል፤ ወደድንበር የመጠጋቱ መረጃ ደረሰን።

ከአዛዥቻችን ጋር በጥሩ መግባባት ነበር የምንሠራው። ሻለቃ መንግሥቱ በሃሳብና በምክር ይረዱን ነበር። በሳቸውም አማካኝነት ጄኔራል ነጋ ተገኝ ዘንድ ቀረብን።

በዚህ ሁኔታ የተመረጠነው ተወካዮች ጦሩን ለማስተባበር ጂጂጋ በሄድንበት ወቅት ጦሩ አሰረንና የተቆፈረ ጉድጓድ ውስጥ አቆየን። ምነው ብንል «እንድታስተባብሩ መርጠናችሁ፣ ግዳጃችሁን ሳትወጡ ለምን ተበተናችሁ?» አሉን። በኋላ ግን በመግባባት ተለቀቅን።

አሁን እንደገና ትግሉ በአዲስ መንፈስ ቀጠለ። የሠራዊቱ አለቆች በከፍተኛ ንቅዘት ውስጥ የተዘፈቁ ነበሩ። ይህም ከሠራዊቱ የኑሮ ሁኔታና ከሌሎች ብሶቶች ጋር ተደማምሮ ከፍተኛ ቅሬታን በማሳደሩ ውጥረት እንደሠፈነ ነበር። ለምሳሌ፣ እኔ የነበርኩበት ሦስተኛ ክፍለ ጦር ውስጥ አዛዥ የነበሩት ጄኔራል ኃይሌ ባይከዳኝ በሥልጣን መባለግና አለአግባብ መበልፀግ ከሚታወቁት ባለሥልጣኖች ዋነኛው ነበሩ። «እሳቸው ይነሱልን» አልን። አጣሪ ኩሚቴ ተቋቋመ። ጄኔራል ነጋ ተሾመ።

ከዚያ እንደገና ምርጫ ይደረግ ተባለና እኔ በሌለሁበት መመረጤ በሻምበል አዛዥ ተነገረኝ። ከሌሎቹ ተመራጮች ጋር ሆኜ አዛዥ ዘንድ ቀረብን። በሥነሥርዓቱ ላይ ጄኔራል ጥላሁን ቢሻኔ፣ የክፍለሃገሩ ፖሊስ አዛዥና ኩሎኔል ቃለ ክርስቶስ ዓባይ ነበሩ። እነዚህ ሁሉ አለቆች ሙሉ ድጋፍና ማበረታቻ ይሰጡን ነበር። «ይሄ ሥርዓት መወገድ አለበት። እናንተም ተመርጣችኋል። የሠራዊቱ ሙሉ ድጋፍ ከጎናችሁ ስላለ የሕይወት መሥዋዕትነት እንኳን ቢሆን በመክፈል የተጣለባችሁን አደራ ከግብ ማድረስ አለባችሁ» በማለት አበረታቱን። ከኔ ጋራ አብረውኝ የነበሩት ተመራጮች ብርሃኑ ባይህ፣ ተካ ቴሉ፣ ንጉሤ ፋንታ፣ ደመቀ ባንጃውና ሌሎችም ነበሩ።

ለአዲስ አበባው ጉዟችን ላንድሮቨር መኪናዎች ታዘውልን ጉዟችንን ቀጠልን። በመንገዳችን ላይና ለምሳ በቆምንበት ጊዜ ሁሉ አዲስ አበባ ደርሰን በስብሰባው ላይ ስንገኝ ምን ዓይነት አቋም እንደምንይዝና ምን እንደምንል በስፋት ተወያየን። በእውነቱ ሻለቃ መንግሥቱ የጠራ

እይታና ግንዛቤ ነበራቸው። በበኩሌ አዲስ አበባ ስንደርስ ከሌሎች ክፍሎች ተወካዮች በተሻለ ሁኔታ በጉዳዩ አስበንበትና ተዘጋጅተን የደረ ስን ይመስለኛል።

አዲስ አበባ የደረሰነው ከሰዓት በኋላ በመሆኑ ሆቴል አረፍንና ዕረፍት አደረግን። በማግሥቱ ጠዋት ስብሰባው ቦታ አራተኛ ክፍለ ጦር ስንደርስ ከጦሩ ተወካለው የመጡት አባላት መድረስ ጀምረው ነበር። አብረን ከአንድ ክፍል ከመጣነውና ከአንዳንዶቻችን በስተቀር አብዛኛዎቻችን አንተዋወቅም ነበር። በዚያን ሰዓት አንዱ ጎበዝ መጥቶ አብሮን ቁጭ ማለት ይችል ነበር። እውነትም በኋላ ተጣርቶ ያልተ ወከሉ አንዳንድ ሰዎች የተመለሱ አሉ።

ተሰብሳቢውን ሻለቃ አጥናፋና የሃምሳ አለቃ አበራ አጋ ቁጭ ብለው ይመዘግቡ ነበር። ሊቀመንበርና ፀሐፊ መሆናቸው ነው። በዚያን ሰዓት ማንም የወደፊት ዕጣ ፈንታችንን ያሰበውም፣ ያለመውም ያለ እይመስለኝም። ሁላችንም የኢትዮጵያ ታሪክ አካል ልንሆን የታጩን መሆኑን ከቶ አላወቅነውም ነበር።

በውነቱ የሚገርም ትርፉት ነበር። ግማሹ ቁጭ ብሏል። ግማሹ ቆሞ ያወራል። ሌላው ጠረጴዛ ላይ ተቀምጧል። ግማሹ ባዶ እጁን ሲሆን፣ ግማሹ ታጥቋል። አልቤን የያዘ አለ። ሌላው ሌም ዋን ይዟል። ብቻ ትርምስ ነበር።

እንደምንም ስብሰባው ተጀመረ። የከፈቱት ሻለቃ አጥናፋ ነበሩ። እኛ ከሐረር የመጣነው በመጀመሪያ ያቀረብነው ጥያቄ፣ «ሁላችሁም ተወካላችሁ ነወይ የመጣችሁት? ዓላማችን ምንድነው?» የሚል ነበር። የመደናገር ሁኔታ ታየ።

«ዓላማችንን በአንድነት እናዘጋጃለን። መሪያችንንም በጋራ እንመርጣለን» በሚለው ሃሳብ ላይ ተስማማን። እያንዳንዱ ተሳታፊም ከወካለው ክፍል መወከሉን የሚያረጋግጥ የውክልና ወረቀት፣ የሩቁ በቴሌግራም፣ የቅርቡ ደግሞ በደብዳቤ እንዲያቀርብ ወሰንን። ሊቀመንበር ሲመረጥ ሻለቃ መንግሥቱ ሊቀመንበር፣ ሻለቃ አጥናፋ ደግሞ ምክትል ሊቀመንበር ሆነው ተመረጡ። ከዚያ በኋላ ባሉት ተከታታይ ቀናት በተደረጉ ስብሰባዎች በብዙ ጉዳዮች ላይ ተወያየን።

በበኩሌ የሃገር ፍቅር ስሜት በልቤ ላይ ይነድ ነበር። በዚች ሃገር ላይ ለውጥ እንዲመጣ ጽኑ ፍላጎት ነበረኝ። ከንዶቼም ጋር አብረን ለተሰለፍንበት ዓላማ እስከ ሕይወት መሥዋዕትነት እንኳን ቢሆን ለመክፈል ዝግጁ ነበርን።

«ኢትዮጵያ ትቅደም» የሚለው መፈክር ከዚያ በፊት ብዙም አይታወቅም ነበር። እንደሚመስለኝ መጀመሪያ የተጠቀሙበት መንግሥቱ ነበሩ።

በተከታዮቹ ቀናት «ኢትዮጵያ የሚበጃት ምን ዓይነት መንግሥት ቢቋቋም ነው?» በሚለው ጉዳይ ላይ ስንወያይ ተሰብሳቢው የተለያየ አመለካከትና ሃሳብ እንዳለው ግልፅ እየሆነ መጣ። አብዛኛው ከዘውዱ ሥርዓት ጋር የተሳሰረ ስሜት ሲያንፀባረቅ የተወሰነው ደግሞ ሕገ መንግሥታዊ የዘውድ ሥርዓት፣ ሌላው የሪፑብሊክ መንግሥት አለ። ለጊዜው የመጀመሪያውን አማራጭ ለመውሰድ ወሰንን። በወቅቱ የምንሠራው ለንጉሡ እያማከርንና እያስፈቀድን ነበር።

ጓድ ቁጥር ሃያ ሁለት

በመኩንንነት ተመርቄ ሰባት ዓመታት ካገለገልኩ በኋላ እ.ኤ.አ. በ1970 ወደአትላንታ (አሜሪካ) ለከፍተኛ ወታደራዊ ትምህርት ተላኩኝ። መንግሥቱ ኃይለማርያምን ለመጀመሪያ ጊዜ ያገኘሁት ትምህርቱን ጨርሼ ወደአገሪ ልመለስ ጆን ኤፍ ኬኔዲ ኤርፖርት ቆሜ ነው። ከአንድ ከማውቀው ሰው ጋር ሆኖ እነሱም እንደኔ ወደአገር ቤት ለመመለስ ሊሳፈሩ መምጣታቸው ኖሯል። ከሰውዬው ጋር በአማርኛ ሠላምታ ተለዋወጥንና መንግሥቱ ግን ጥቁር አሜሪካዊ መስሎኝ በእንግሊዝኛ እናገርኩት። እንደኛው ኢትዮጵያዊ መሆኑን ሳውቅ ይቅርታ ጠየቅሁትና ከአበርዲን ወታደራዊ ትምህርት ቤት የሚሰጠውን ኮርስ ጨርሶ ወደ አገር ቤት መመለሱ መሆኑን አጫወተኝ። መንግሥቱ ወደአሜሪካን አገር ሊመጣ ይህ ሁለተኛ ጊዜው ነበር።

ትዝ እንደሚለኝ ስለአገራችን ሁኔታ አንስተን ሃሳብ መለዋወጥ ስንጀምር መንግሥቱ ስለሃገራችን ሁኔታ ጥርት ያለ አመለካከት እንደነበረው፣ ፖለቲካዊ ፕሮብሌሞችን በሚገባ ያወቀና የተረዳ፣ ችግሩንም በጠራ ሁኔታ አገናዝቦ ማስቀመጥ የቻለ መሆኑን ተረዳሁ። በዚያን ጊዜ ያን የመሰለ ግምገማ (አሰስመንት) ማድረግ የሚችሉ፣ በተለይ በሚሊቴሪው ውስጥ ብዙ አልነበሩም ማለት ይቻላል። መሣፈሪያ ሰዓታችን ገና ስለነበረ ምሳ እየበላንና ቢራ አንዳንድ እያልን ብዙ ተጫወትን። ጥሩ የመናገር ችሎታ ነበረው። ጄኔራሎቻችን ላይ ከፍተኛ ቅሬታ ነበረው። በሙስና የተዘፈቁ፣ ለግል ጥቅማቸው ብቻ እንቅልፍ አጥተው የሚያድሩ፣ በሃገሪቱ ለውጥ እንዲመጣ አንዳችም ፍላጎት የሌላቸው መሆኑን በምሬት ይናገራል። ለተጨማሪው ድሃ ሕዝብ እንደማይቆረቆሩ ሳይጠቅስ አላሰፈም። ሁላችንም አገሪቱ በመጥፎ ሁኔታ ላይ እንደምት

ገኝ አላጣነውም። መንግሥቱን ግን በተለይ ያንገባቸው የነበረው የኢትዮጵያ ሠራዊት ከሶማሊያ ጋር ሲተያይ እጅግ አሳሳቢ ሁኔታ ላይ መሆኑ ነበር። ሠራዊታችን በቂ ሥልጠና የሌለው ትጥቁ ጋላ ቀርና ኑሮውም እጅግ ጎስቋላ መሆኑ ያበሳጩዋል። ሶማሊያ ከኛ በተሻለ ሁኔታ ሠራዊቷን ማደራጀቷን የኛ መሪዎች አላጤኑትም ይላል መንግሥቱ።

እንደዚህ የመሰለ ውይይት በሠራዊቱ ውስጥ፣ በተለይ በወጣት መኩንኖችና የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ዘንድ እየተለመደ መጥቷል። የኤርትራ ፕሮብሌምና የመሳሰሉት ፖለቲካዊ ችግሮች ሁሉ እየተነሱ መወያየት ተጀምሯል።

መሄጃችን ሰዓት ሲደርስ እኔ ጄኔቭ ለጥቂት ቀናት ስሄድ መንግሥቱ በሮም አድርጎ ወደአገሩ ተመለሰ። ከሁለት ቀናት በኋላ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሼ ቦሌ ስደርስ ጠበቅ ያለ ፍተሻ ሲደረግብኝ፣ «ምንድን ነው ነገሩ?» ብዬ ብጠይቅ፣ «ከሁለት ቀን በፊት እንዳንተው ካሜሪካ የመጣው መንግሥቱ የሚባለው መኩንን 38 ሪቮልቨር ይዞ ስለመጣ አንተም ይዞ እንደሆነን ብለን ነው አሉኝ። ነገሩ በዚህ አለፈና ከሁለት ዓመታት በኋላ በደርግ የመጀመሪያ ስብሰባ ላይ ከሻለቃ መንግሥቱ ጋር ስንገናኝ ያቺን ሪቮልቨር ታጥቋት አየሁ። ሽጉጧ እስከመጨረሻው ድረስ ከመንግሥቱ ወገብ ተለይታ አታውቅም። ሁሌ የሚታጠቃት ያቺን አሜሪካን ሠራሽ ሪቮልቨር ነበር።

ከአሜሪካ መልስ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የሕግ ፋኩልቲ ገብቼ እንድማር ተፈቀደልኝ። አብዮቱ ፍንዳታ ላይ ከክፍሌ በሌለሁበት «ተመርጠሃል» ተባልኩ። በኔ ግምት የመረጡኝ ዩኒቨርሲቲ ውስጥ ስለነበርኩ ይሆናል። እምቢ ለማለት አስቸጋሪ ነበር። ለማንኛውም ትንሽ ላስብበት አልኩ። በኋላ «አሺ» አልኩኝ። ከኔ ጋራ ሌሎች ሁለት ባለሌላ ማዕረጎችም ተመርጠው ነበር።

በኋላ «ደርግ» የተባለው ይህ አስተባባሪ ኩሚቴ ከመቋቋሙ በፊት የካቲት 66 ሕዝባዊ አመፅ ሲቀጣጠል የተቋቋሙ ሁለት የጦር ኃይሉ አባላት የተሰባሰቡባቸው ኩሚቴዎች ነበሩ። የመጀመሪያው ጦሩ የደሞዝ ጭማሪ እንዲደረግለት ለንጉሡ ጥያቄ ባቀረበበት ወቅት የተቋቋመ ነበር። ከዚያም አልፎ ወደ200 የሚጠጉ ከፍተኛ ባለሥልጣኖችን በቁጥጥሩ ሥር አደረገ። በኋላ ንጉሡ ለመላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ንግግር ካደረጉና የደሞዝ ጭማሪው ከተፈቀደ በኋላ የታሰሩትን ሰዎች ለንጉሡ አስረክቦ ኩሚቴው ተበተነ። ሁለተኛው ኩሚቴ

ደግሞ እንደዚሁ ይሰበሰብና ከሎኔል ያለምዘውድ ተሰማን ሊቀመንበሩ አድርጎ ይመርጣል። ይህ ስብሰባ የተካሄደው በጦር ሠራዊት መኩንኖች ክብብ ውስጥ ነበር። የሚገርመኝ ነገር ቢኖር ያን ቀን እግር ጥሎኝ መኩንኖች ክብብ ሄጄ ስለነበር ምርጫው ሲካሄድ እዚያው ነበርኩ። ከኩሎኔል ያለምዘውድ ሌላ ኩሎኔል ይገዙ ይመኑ፤ ሻለቃ አጥናፋ አባተና ሻምበል እንዳለ ተሰማ ተመረጠ።

በዚያን ወቅት ወደ20 የሚጠጉ የዐፄ ኃይለሥላሴ ባለሥልጣኖች ጎፋ ሠፈር ታሰረው ነበር። እንደሚባለው ወዳጃቸውን ኩሎኔል ያለምዘውድን በመጠቀም ባለሥልጣኖቹ ጎፋ ሠፈር እንዲታሰሩ ያደረጉት ልጅ እንዳልካቸው መኩንን ናቸው። በዚህ ዓይነት ከተጠቀሙባቸው በኋላ ደግሞ ከበስተኋላ አሲረው በጄኔራል ወልደሥላሴ በረካ አማካኝ ነት የነኩሎኔል ያለምዘውድ ኩሚቴ እንዲበተን ያደረጉ አሁንም እኚሁ ልጅ እንዳልካቸው ናቸው።

የነኩሎኔል ያለምዘውድ ኩሚቴ ከተበተነ በኋላም እነሻለቃ አጥናፋ ውስጥ ውስጡን በድብቅ እየተገናኙ መሥራታቸውን ቀጠሉ። የሱ ክፍል የነበረው አራተኛ ክፍለ ጦር ለስብሰባ አመቺ በመሆኑ የጦሩ ተወካዮች ተመርጠው መጥተው እዚያ እንዲሰበሰቡ ያሳለሰ ጥረት አድርጎ ተሳክቶለታል።

ሰኔ 21፣ 1966 አራተኛ ክፍለ ጦር የሚካሄደው ስብሰባ ላይ ለመገኘት ወደዚያው አመራሁ። ከኢትዮጵያ አብዮት ጋር ያደረግሁት የ17 ዓመት ጉዞ በዚህ ተጀመረ። ከየክፍሉ የተመረጥነው ተወካይ መለዩ ለባሾች ነን በሥፍራው የታደምነው። በበኩሉ ነገሩ ሁሉ ግልፅ አልሆነልኝም። እኔ ብቻ ሳልሆን ሌሎችም እንደኔው ግር ያላቸው ይመስለኛል። በዚያን ሰዓት በሠራዊቱ ውስጥ የነበረው የዲሲፕሊን ሁኔታ ትንሽ የላላ ነበር። ወታደሮች የበላይ መኩንኖቻቸውን ያስራሉ። ነገሩ ያለው ጦር መኩንኖቹንና ከአዲስ አበባ ነገር ለማርገብ ተልከው የሄዱትን ጄኔራል ድረሴን ጭምር አስሯል። ጄኔራል አበበ ገመዳን የመሳሰሉ ነባር ጄኔራል መኩንኖች ከሥልጣን ተገልለዋል። ጠቅላላ መደናገር የሚታይበት ወቅት ነበር።

አዳራሽ ውስጥ ከገባን በኋላ ሻለቃ አጥናፋ አባተ ስብሰባውን እንደሚመራ አስተዋልኩ። ሻለቃ አጥናፋ ዩኒቨርሲቲ ውስጥ ቢዘነስ አድሚኒስትሬሽን ሲማር በዓይን አውቀዋለሁ። በኋላ ደርግ ተብሎ

ኩሎኔል ይገዙ እንደ ኩሎኔል ያለምዘውድ ጎጃሜ ሲሆኑ፣ የልጅ እንዳልካቸው መኩንን ዘመድ ነበሩ።

የተሰየመውን የወቅቱን የጦር ኃይሎች አስተባባሪ ኮሚቴ ለማቋቋም ከፍተኛ ጥረት አድርጓል። ጥረቱም ተሳክቶለት ያው እውን ለመሆን በቃ። ከሱ ጋር ስብረው (ሰብሳቢው አጥናፉ መሆኑ ነው) ከተቀመጡት ውስጥ ሻምበል ተፈራ ተክለአብና መቶ አለቃ ግርማ ፍስሐ ትዝ ይሉ ኛል። ከነሱ ጋር የነበረ አንድ ሰው የተሳታፊዎቹን ስም ይመዘግባል። ተወካዮቹ ስምና ማዕረጋቸውን እንዲሁም ወክላውት የመጡትን የጦር ክፍል በመናገር ከተመዘገቡ በኋላ ግማሹ ቆሞ ያወራል፤ ሌላው ወደ ደጅ ወጣ ገባ ይላል። ግማሹ ጠረጴዛ ላይ ቁጭ ብሏል። ሌሎች እርስ በርስ የሚተዋወቁ ደግሞ ትንንሽ ክብ ሰርተው ያወራሉ። መሣሪያ የታ ጠቁ ብዙዎች ናቸው። ትንንሽ የሥርዓት መጉደል ሁኔታ ይታይ ነበር።

የተሰበሰቡበት ዓላማ ምን እንደሆነ ብዙዎቻችን በደንብ የገባን አይመስለንም። ሻለቃ አድማሴ ዘለቀ ያሉበት ጥቂት የፓርላማ ተመ ራጮች ቡድን ጎፋ ሠፈር የታሰሩትን የዐፄ ኃይለሥላሴን ሚኒስትሮችና መኩንኖች ለማስፈታት ያደረጉት መከራ ጦሩን ያስቆጣው መሆኑን ሻለቃ አጥናፉ ስለሚያውቅ ይህንን የጦሩን የቁጣ ስሜት በማራገብ ተወካዮቹን በመላክ ለዚህ ስብሰባ ምክንያት እንዲሆን አጋጣሚውን የተጠቀመበት ይመስለኛል። የስብሰባው ምክንያትም ይሄው ጉዳይ ነበር።

እዚህ ላይ ልብ ማለት ያለብን ይህ የመጀመሪያው ቀን ስብሰባችን መሆኑንና ከደብረዘይት (አየር ኃይል)፣ ከሐረርና ከሌሎችም ሩቅ ቦታዎች ጦሩን ወክላው የሚመጡት አባሎች ገና ጠቅልለው ያልገቡ መሆኑን ነው። አጥናፉ ስብሰባውን ሲከፍት በጦሩ ውስጥ ስላለው የአስተዳደር ጉድለት፣ በሥልጣን መባለግና መስና ተናገረ። ሌሎችም በዚህ አርዕስት የሚመሰላቸውን ተናገሩ። የሚወነጀሉ አዛዦች አልፎ አልፎ በስም ሲጠቀሱና አስፈላጊ የመሰሉን ነገሮች ማስታወሻ እንይዝ ነበር። የሚቀጥለው ቀን በአጥናፉ ትዕዛዝ ተጨማሪ ሰዎች ታሰሩ። ሬዲዮ ጣቢያውን፣ ኤርፖርቱንና ትልልቅ ሕንፃዎችን ወታደር እን ዲጠብቅ ትዕዛዝ ተሰጠ። ጀኔራሎችና ከፍተኛ ባለሥልጣኖች ታሰሩ። ይህ ሁሉ የሚሆነው በአጥናፉ ትዕዛዝ ሲሆን፣ እሱ አንድ ተራ ሻለቃ ሆኖ ይህን የመሳሰለ ነገር በሉ ትዕዛዝ ማስፈጸም መቻሉ በወቅቱ በሠራ ዊቱ አመራር ላይ ደርሶ የነበረውን መፍረክረክ ያሳያል። ሁኔታዎች ሁሉ በስሜት የሚካሄዱ ነበሩ። የአመራሩ እርካብ በቅጡ ተረግጦ እንዳ ልተያዝ ግልፅ ነበር። ሻለቃ አጥናፉ በፀባዩ በጣም ትሁት፣ ተግባቢ፣ የማስተባበር ችሎታ ያለውና የማይፈራ ሰው ሲሆን ተናግሮ የማሳመን ችሎታው ውሳኔና ቶሎ ውሳኔ ለመስጠት ፍጥነት የሚጎለው ነበር።

በመጨረሻም ለውድቀቱ ምክንያት የሆነው ይሄው ዝግታው ሊሆን ይችላል።

ቀጣዩ ስብሰባችን ትዝ ይለኛል ለኛ ቀን ነበር። የሦስተኛ ክፍለ ጦር ተወካዮች እንመንግሥቱ ኃይለማርያም ከሐረር መጥተው ስብሰ ባው ላይ ተገኙ። የሐረርን ጦር አካዳሚ የወከለው ብርሃኑ ባየህ፣ ከባለ ሌላ ማዕረጎች ለገሠ አስፋው፣ ንጉሤ ፋንታና ደመቀ ባንጃው፣ ሌሎችም አብረዋቸው ነበሩ። መንግሥቱን ያኔ ከአሜሪካን መልስ ጆን ኤፍ ኬኔዲ አውሮፕላን ጣቢያ ተገናኝተን ለመጀመሪያ ጊዜ ከተነ ጋገርን ወዲህ ሁለተኛ ያየሁት ያንለት እዚያ ስብሰባ ላይ ነበር። የተቀ መጠው በአቅራቢያዬ ስለነበረ አንድም ቃል ሳይተነፍስ የስብሰባውን ሂደት በጥንቃቄ ይከታተል እንደነበር አስታውሳለሁ። በተከታዩ ቀን ግን እጁን አውጥቶ እንዲናገር ተፈቀደለትና የሃገራችን የወደፊት ሁኔታ ሁላችንንም የሚያሳስበን ጉዳይ እንደመሆኑ መጠን ዓላማችን ምን መሆን እንዳለበት ማወቅ እንዳለብን ካስረዳ በኋላ ጥርት ያለ ፕሮግራም፣ የሥራ ዕቅድ ወዘተ እንደሚያስፈልግ ተናገረ። ሁላችንም በንግግር ችሎታውና በሃሳቦቹ ጥልቀት ተደነቅን። ይህ ሰው የሚናገረ ጡን የሚያውቅ መሆኑን ብዙዎቻችን እንዳለብን እንምታለሁ። አያይ ዞም «ኢትዮጵያ ትቅደም» የሚለው መፈክራችን እንዲሆን ሃሳብ አቀረበ። «ኢትዮጵያ ትቅደም» የመንግሥቱ ሃሳብ ነበር። ነገር ግን በ«ጀርመን ትቅደም»² መንፈስ እንዳልሆነ ጥርጥር የለውም።

«ወደፊት ለኢትዮጵያ ምን ዓይነት መንግሥት ያስፈልጋታል? የወደፊት ዓላማችንስ ምንድነው?» የሚሉትንና ሌሎችንም የሰነዘራቸ ጡን ሃሳቦች በተመለከተ ሌሎች ተወካዮች እየተነሱ ሃሳባቸውን መግ ለዕ ሲጀምሩ ሻለቃ መንግሥቱ መድረኩ አካባቢ የነበረው ጥቁር ሠሌዳ ጋ ሄደና የሚናገሩትን ሃሳብ ፍሬ ነገር ነጥብ ነጥቡን በሠሌዳው ላይ ማስፈር ጀመረ። የተለያዩ ሃሳቦች ይቀርቡ ነበር። ከነዚህም መካከል ለሃገራችን ምን ዓይነት መንግሥት ይሻላታል ለሚለው፣

1. ሕገ መንግሥታዊ የዘውድ አገዛዝ
2. ዲሞክራሲያዊ የሲቪል መንግሥት
3. ወታደራዊ መንግሥት የሚሉ ሃሳቦች ተሰነዘሩ።

በዚያን ወቅት ለብዙዎች ንጉሡን ማውረድ የሚለው ነገር ጨርሶ የማይታሰብ ነገር ነበር። ሃሳቡ ራሱ ያስፈራ ነበር። ስለዚህ ከሌሎቹ ይልቅ የመጀመሪያው ሃሳብ ተቀባይነት አገኘ።

² ናዚ ጀርመኖች ይጠቀሙበት በነበረው።

በዚህ ዓይነት ስንወያይ ቆየንና ለ15 ደቂቃ ዕረፍት ወጣን። በዚህን ጊዜ 'አዲስ ፕሮግራምና መመሪያ የምናወጣ ከሆነ ለምን አዲስ ሊቀመንበር አንመርጥም?' የሚለው ሃሳብ ተንሸራሽረ። አንዱ ሻለቃ መንግሥቱ' አለ። ብዙዎቹ በአነጋገሩና በጠራ ሃሳቡ ተማርከዋል። ለመመረጥ ግን መንግሥቱ ከበስተጋላ ሆኖ ያደረገው ግፊት ያለ አይመስለኝም። ዞሮ፣ ዞሮ ከዕረፍት በኋላ ምርጫ ተካሂዶ ሻለቃ መንግሥቱ አንደኛ፣ ሻለቃ አጥናፋ ደግሞ ሁለተኛ ሊቀመንበር ሆነው ተመረጡ። ከዚያ በኋላ ዋና ፀሐፊ የሚሆነውን ሰው ልንመርጥ ስንዘጋጅ መንግሥቱ ተቃወመ። 'ሊቀመንበር እንድሆን እምነት ጥላችሁ ብኝ ከመረጣችሁኝ ዋና ፀሐፊውን የምመርጠው እኔ መሆን አለብኝ' አለ። ማንም አልተቃወመም። ጓደኛውንና ኮርስሜቱን ገብረዮስ ወልደሐናን መረጠ።

መንግሥቱ ኃይለማርያም በኋላ ላይ አስወርቶ ሊያሳምን እንደሞከረው ሳይሆን ካብዮቱ ፍንዳታ በፊት በነበረው ሕይወቱ ምንም ዓይነት የፖለቲካ ተሳትፎ አድርጎ አያውቅም። ከሠራዊቱ አባላት ውስጥ ደርግ ከመቋቋሙ በፊት በድብቅ ሠራዊቱን ለማስተባበርና አንድ አይነት ሚና እንዲጫወት ከፍተኛ ጥረት አድርገው የታገሉ ሰዎች ቢኖሩ አጥናፋና ጓደኞቹ ናቸው። ለምሳሌ፣ መቶ አለቃ ግርማ ዮሐንስ በአብዮቱ ፍንዳታ መጀመሪያ ላይ በተቋቋሙት በሦስቱም የሠራዊቱ ኩሚቴዎች ውስጥ አባል ነበር። ደርግ ሲመሠረት የነበሩት አባላት ትክክለኛ ቁጥር 108 ነበር። 109ኛው አባል ብዙም ሳይራመድ በዚያው ወቅት በመኪና አደጋ ሞቷል። ቁጥራችን 120 እንደሆነ በኢንተርናሽናል ሚዲያ ሲነገር የነበረው ከመካከላችን አንዱ፣ ሻለቃ አሥራት ደስታ ለጋዜጠኞች ጥያቄ ሲመልስ ይሄ ጥያቄ ቀርቦለት ሲያፋጥጡት ትክክለኛውን ቁጥር ላለመስጠት ዝም ብሎ '120 ነን' ስላለ ብቻ ነው። ለዚያውም 'ቁጥር ለምን ሰጠህ?' ብሎ በደርግ ስብሰባ ላይ ተወቅሶበታል።

«ደርግ» የሚለው ስያሜ ለኩሚቴያችን የተሰጠው ያን ጊዜ ከሕዝብ ይጎርፋልን ከነበሩት በርካታ ደብዳቤዎች ውስጥ ተወስዶ ነው። በዚያን ጊዜ የቀድሞው መንግሥት ባለሥልጣኖች የፈፀሙትን ያስተዳደር በደል፣ የሥልጣን ብልግናና መስና ማጋለጥ ሥራዬ ብለን የያዝነው ነገር ስለነበር ከሕዝቡ በርካታ ደብዳቤዎች ይደርሱን ነበር። እሱን ብቻ ለማንበብ ሁለት፣ ሦስት አባላት ተመድበው ነበር። አዲስ አበባ ውስጥ በየቦታው የሃሳብ መስጫ ሳጥኖች ተደርገው ነበር።

አንድ ቀን አቶ ሽመልስ አዱኛ መጡና 'አንድ የማሳያችሁ ነገር አለ' አሉና እንድናይላቸው ጠየቁን። የደርግ አባላት ብቻ በአዳራሹ ውስጥ ተሰበሰቡን። ጆናታን ዲሞክራሲ ያነሳውን «የተደበቀው ረሃብ» የተሰኘውን የወሎ ሕዝብ በረሃብ ሲረገፍ የሚያሳየውን አሳዛኝ ፊልም ነበር ይዘውልን የመጡት። በውነቱ ሁላችንንም እጅግ በጣም ነበር ያሳዘነን። የማንንም አንጀት የሚበላና ወገንን ቀርቶ ጠላትን የሚያሳዝን ፊልም ነበር።

ፊልሙን ካየን በኋላ በጥንቃቄ በምስጢር እንዲቀመጥ አደረግንና ለኢትዮጵያ ሕዝብ ለማሳየት አመቺ ጊዜ እንጠብቅለት ጀመር። እስከዚያ በንጉሡና በጠቅላላው አገዛዝ ላይ የጀመርነውን የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ ቀጠልን። ብዙ የሚሠሩ ነገሮች ነበሩን።

ልጅ እንዳልካቸውም እንዲሁ ሥራ በዝቶባቸው ነበር። የኛን ኩሚቴ ለመበተንና አንዳንድ አባላትን ለማስገደል ከፍተኛ ጥረት እያደረጉ መሆኑን ደረሰንበት። ሰባት ሰዎች በአባልነት የሚገኙበት የደርግ ንዑስ ኩሚቴ በእንዳልካቸው በሚመራው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ስብሰባ ላይ እየተገኘ አብሮ ይሠራ ነበር። እንዳልካቸው ከሚኒስትሮቻቸው ለጥቂቶቹ ደርግን ለማጥፋት የወጡትን ሴራ በምስጢር አካፍለዋቸዋል። ከመካከላቸው አንዱ (ስሙን ለመጥቀስ ፈቃደኛ አይደለሁም) መጥቶ ምስጢሩን ለደርግ ይነግራል። እንዳልካቸውና ጓደኞቻቸው እንዲታሰሩ የተደረገው በዚህ ምክንያት ነበር።

ጓደ ቁጥር ሰማንያ ሦስት

የተመረጥኩበት በሌለሁበት ነበር። ወደጠቅላይ ሠፈር ተዛውራ ከመጣሁ ገና አንድ ዓመቱ ሲሆን፣ ጠዋት ጠዋት ሠልፍ ሜዳ ላይ የ15 ደቂቃ ጊዜ ተፈቅዶልኝ ለወታደሮች ንግግር አደርግ ነበር። የምናገረው ስለዲሲፕሊን፣ ትምህርትና የመሳሰሉትን ነገሮች በመዳሰስ ሲሆን፣ ምናልባት ወታደሮች በዚያ ስለሚያውቁኝ ይሆናል የመረጡኝ። ከኔ ጋራ፣

1. መቶ አለቃ ገበያው ተመስገን

2. የአሥር አለቃ ኃይሉ በላይ

3. ተፈራ ደነቀ ተመረጡና አራተኛ ክፍለ ጦር የሚደረገው ስብሰባ ላይ ለመገኘት ሄድን። ብዙዎቻችን እንተዋወቅም። ሁላችንም ከተለያዩ ቦታ ነው የመጣነው። ሆኖም አንዳንዶች የሚተዋወቁ፣ በተለይ ጦር ሠራዊቶች በግሩፕ ቆመው ያወራሉ። ትንሽ ግራ የተጋባ ስብሰባ

ነበረ። ከሃምሳ አለቃ አበራ አጋ ጋር ሆኖ ሥነሥርዓት እንዲከበር ይሞክር የነበረው ሻለቃ አጥናፋ ነበር። አበራ አጋ የሚመጡት ሰዎች ሰማቸውን ሲነግሩት ይመዘግባል።

መንግሥቱ ኃይለማርያምን ለመጀመሪያ ጊዜ ያየሁት እዚያ ሰብሰባ ላይ ነው። እሱ ግን ሐረር ፖሊስ በነበርኩ ጊዜ፣ በተለይም በቁልቢ በዓል ጊዜ የትራፊኩን ሁኔታ የማስተባብር እኔ ስለነበርኩ በዚያን ወቅት እንደሚያውቀኝ ነግሮኛል።

ከሐረር ተወክለው የመጡት የመንግሥቱ ቡድን አባላት ከሁሉም በተሻለ ተዘጋጅተው የመጡና የሚፈልጉትንም የሚያውቁ ይመስላሉ። የተዘናና ሁኔታ ይታይባቸዋል። መንግሥቱ ሰማርት ነበር። ተራ ተሰጥቶት መናገር ሲጀምር ተሰብሳቢዎቹን በመጠየቅ ነበር የጀመረው። ‘ምንድነው ዓላማችን? ምን ማድረግ ነው የምንፈልገው? ግባችን ምንድነው?’ ብሎ ሲል እርስ በርሳችን መተያየት ጀመርን። ብዙዎቻችን ይህን መሠረታዊና ዋና ጥያቄ አላጤንነውም። የመለሰም አልነበረም። መንጌ ቀጠለና ‘ይሄንን ግልፅ ካላደረግን ብዙም ወደፊት ልንራመድ አንችልም’ ሲል አንዳንዶች በእርሜው የተመረጡ ተወካዮች መሆናቸውን አመለከቱ።

‘ቢሆንስ? (So What?)’ ነበረ መልሱ። ‘ለሰብሰባችን አንድ ግብ እናብጅለት። ዓላማችን ይታወቅ። ይህን ካላደረግን አንዲት ሊንች ወደ ፊት አንራመድም’ እያለ ሁላችንም እንድናደንቀው ያደረገ ንግግር ተናገረ። ምናልባትም አንዳንዶቻችን «ይሄ ሰውዬ ሊመራን ይችላል» ብለን ሳንል አልቀረንም።

ከዚያ በኋላ ምርጫ ተደርጎ በ99 በመቶ ድምፅ መንግሥቱ አንደኛ ሊቀመንበርነቱን ሲይዝ (የመረጥነው ለ17 ዓመታት ይሆናል ብለን አላሰብንም!!) አጥናፋ አባተ ሁለተኛ ሊቀመንበር ሆነ። አጥናፋ ሁለተኛ ሆኖ መመረጡ አላስከፋውም። እንዲያውም ሳያስደስተው አይቀርም። ምክንያቱም በራሱ እነሳሽነት ክፍሉ አራተኛ ክፍለ ጦር ስለነበር ከሰብሰባው አዳራሽ ጀምሮ አስፈላጊውን ሁሉ ያዘጋጀውና ያስተባበረው እሱ በመሆኑ የወቅቱ ባለሥልጣኖች ጥርስ ውስጥ እንደገባ ገምቷል። ሁኔታ ፈቅዶላቸው አንድ ነገር ሊያደርጉ ዕድል ቢገጥማቸው እንደማይለቁት ስለሚያውቅ እፊት እፊት መታየቱን አልወደደውም።

በዚያን ጊዜ ንጉሡም ከሥልጣን አልወረዱ። የእንዳልካቸውም መንግሥት በቦታው ላይ ነበር። ታዲያ የደርጉ ተወካዮች በሚኒስትሮች

ሰብሰባ ላይ እየተገኙ ሲመጡ ገለፃ ስለሚያደርጉልን መንግሥት ምን እንደሚያደርግ ብናውቅም የነበረን ሥልጣን በጣም ውሱን ነበር።

ንጉሡም ጋር ብቅ እያልን ሰላቸው ያለንን ታማኝነት እንገልፅ ነበር። ቤተ መንግሥት ስንሄድ ከ7-15 የምንደርስ አባላት ሆነን ነበር የምንሄደው። እውነቱን ለመናገር «ለንጉሡ ታማኝ ነን» ስንል የነበረው ከልባችን አልነበረም። እንዲያው ለይስሙላ ነበር (እየሳቁ)። በመልካም ቃላት ለማደንዘዝ። ንጉሡ ታዲያ በአሽከሮቻቸው፣ በቤተ መንግሥት ባለሟሉች ታጅበው ነበር የሚቀበሉን። እኛም «ግርማዊ ሆይ» እያልን ቀጥ ብለን ወታደራዊ ሠላምታ እየሰጠን እጅግ በማክበር ነበር የምናነጋግራቸው።

ቀስ በቀስ አጠገባቸው የነበሩት ሰዎች ሁሉ ተራ በተራ እየታሰሩ ጎፋ ሠፈር ገቡ። ንጉሡ ያ ሁሉ ሰው አንድ ባንድ እየተለቀመ ሲታሠር ደንዝዘው ይሁን ወይም በምን ምክንያት እንደሆነ አላውቅም ምንም ተቃውሞ አያሰሙም ነበር። አንድ ቀን ታዲያ ከሥልጣን ከመውረዳቸው ጥቂት ቀናት ቀደም ብሎ የተወሰኑ መለዩ ለባሾች ቤተመንግሥት ሄደው የእልፍኝ አስከልካያቸውን ለማሠር ሲሞክሩ በቁጣ ጠፉ። ‘የፈለጋችሁትን ውሰዱ! እሱን ግን አትነኩም’ ብለው ተቆጡ። በኔ ግምት የሳቸው ተራ ሩቅ አለመሆኑን የተረዱ ይመስለኛል።

መስከረም 1፣ 1967 የወሱን ረሃብ የሚያሳየውን ፊልም የኢትዮጵያ ሕዝብ እንዲያየው ምሽቱ ላይ አቀረብነው። እኔ ማንነቱ እንዳይታወቅ ተጠንቅቄ (ለነገሩ በዚያን ጊዜ የደርግ አባላትን ሕዝቡ ገና አያውቁንም ነበር) ደሴ ሆቴል ገባሁና ሻይ አዝዝቼ አንድ ጥግ ይዤ ተቀመጥኩ። ቡና ቤቱ ግጥም ብሎ በሰው ተሞልቷል።

አብዛኛው ሰው በየቤቱ ቴሌቪዥን ስለሌለው በየቡና ቤቱ እየሄደ ዕለት በዕለት እየጋለ የሚሄደውን ያብዮቱን ሂደት በሬዲዮ፣ በጋዜጣና በቴሌቪዥን በጉጉት ይከታተል ነበር። ይህን ስለማውቅ የተራውን ሕዝብ ስሜት ለማየት ከተሰበሰበው ሰው ጋር አብሬ ማየት ጀመርኩ። ፊልሙን በደርግ ሰብሰባ ላይ ስላየሁት የኔ ትኩረት የያንዳንዱን ሰው ስሜት ለማወቅ ነበር። ማስታወሻ ደብተራ ላይ ያየሁትን አሰፈርኩ። በውነቱ በየሰዉ ፊት ላይ ይህ ነው የማይባል ቁጣ ይነበባል። ቁጭትና ንዴት በግልፅ ይታያል። የተሰማቸው ስሜት በደንብ ይገባኛል። ከኛ የደርግ አባላት ራሳችን ፊልሙን ባየን ጊዜ ስሜታቸውን የተቆጣጠሩ ጥቂቶች ናቸው። አብዛኛዎቻችን እምባችንን ማገድ አልቻልንም። በዚያን ጊዜ ሞት ብርቅ ነበር። ያንን ያህል የፊላ ብዛት አይተን አናውቅም ነበር። አለቀሰን።

የሕዝቡ ስሜት ግልፅ ነበር። በንጉሡና ባጠቃላይ በሥርዓቱ ላይ ይህ ነው የማይባል የቁጣ ስሜት አሳደረ።

የመጀመሪያዎቹ ሰለባዎች

...ደም ሳይፈስ፣ ዕልቂት ሳይኖር በአገሪቱ ውስጥ የተዛባውን ነገር ሁሉ ለማቃናትና ፍትሕን፣ እኩልነትንና ነፃነትን ለሕዝብ ለማስጨበጥ እው የተነሳነው አያሉ የሚፎልሉት የደርግ አባላት ሥልጣን ኮርቻ ላይ ፈጥ ባሉ በሦስተኛው ወር እውነተኛ መልካቸውን ለዓለም ገልፀው አሳዩ። በድንቁርና፣ በጥላቻና በቂም በቀል መንፈስ የተመረዘ አእምሮ፣ እብሪትና ማን አለብኝነት ሲጨመርበት ምን ዓይነት እብደት ላይ እንደሚጥል አስመሰከሩ። በኢትዮጵያ ጦር ኃይሎች ውስጥ በሰካ ራምነት፣ በጠበኝነት፣ በወሰኛነትና በሥነሥርዓት አፍራሽነት የታወቁና ይህንን ብልሹ ፀባይና ምግባራቸውን የሚመሰክር የደለበ ማህደር ያላቸው፣ ፍትሕ ምን እንደሆነ ሰምተው የማያውቁ፣ እነዚህ ነፍሰ ገዳዮች በሥልጣን ብቻ ሳይሆን በመጠጥ ኃይል ጭምር ናላቸው ዙሪ በቤተ መንግሥቱ አዳራሽ ውስጥ ተሰብስበው በብዙ ሰዎች ሕይወት ላይ እንደቀልድ (የሳሰፋት) የሞት ውሳኔና የፈፀሙት ድርጊት እንዲሁ የሚቀር አይደለም።

- አሐዱ ሳብሬ

ህዳር 14፣ 1967። በታላቁ ቤተመንግሥት ገቢ ውስጥ ነው። በንጉሡ ዘመን ለጠጅ ማቀዝቀዣ ያገለገሉ የነበሩት የምድር ቤት ክፍሎች ውስጥ ታስረው የነበሩት በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመን ከፍተኛ ባለሥልጣናት የነበሩት አስረኛች የምሽት ፀሎታቸውን አጠናቀው ራታቸውን ለመመገብ እየተዘጋጁ ነበር። ጥቂት ቀደም ሲል የወህኒ ቤቱ ተረኛ ዘዎች መጥተው እንደተሰመደው በረን ከውጪ ከዘጉባቸው በኋላ ተመልሰው ሂደዋል። ውጪ የሚጠብቁት ወታደሮች አልፎ፣ አልፎ ሲነጋገሩ ከሚሰሙ በስተቀር ሌላ ምንም አዲስ ነገር አልነበረም።

ከነበሩበት ትልቅ ሥልጣንና ክብር ተሸቅልቀለው ወርደው የትላንት ልዑሳን፣ መሳፍንትና መካኒንት የዛሬ አስረኛች ሆነዋል። ከጥቂት ወራት በፊት «ይሆናል ወይም ይደረጋል» ብለው የማይገምቱት ነገር ዕለት ተለት እየሆነ ከራሳቸው አወዳደቅ እስከ ንጉሡ መገርሰስ ድረስ አይተዋል። ከታሰሩበት ጊዜ ጀምሮ እንዳቸው እንኳን ለፍርድ ሳይቀርቡ የወደፊት ዕጣ ፈንታቸው ምን ሊሆን እንደሚችል ፈፅሞ መገመት የማይችሉበት ደረጃ ሳይ ደርሰዋል። ይሄ

ነበሩ ተደማምሮ ያሉበት ሁኔታ እንደታቸውን ቢበላውም በዚያን ዕለት ምሽት ሆነው ነገር ይደርስብናል ብለው ያሰባሉ ብሎ መገመት ያስቸገረል።

እነሱ ከታገሩበት ገሬ ሆነው ለማየት ባይችሉም ምድረ ገቢው በወታደራዊ ተጥሰቅልቀዋል። እነሱ ይሆናል ብለው ባይገምቱም ከበላዎቸው ካለው የሰዓሳሳ አዳራሽ ውስጥ ተሰብስበው «እክሌ ይኑር ወይም ይሙት» እያሉ በሕይወት ሆነው ሳይ እጅ እያወጡ የፈረዳባቸው ሰዎች ነበሩ። ለማቸው በዘርዘር ተመዝግቦ ፍርዱን እንዲያስፈፅሙ የተሳኩት የሞት መልእክተኛች መጥተው በቤት ላይ ቆመዋል። ሻሎታ የገራውና ሻሎታ ጌታቸው ሺበሺ የተባሉት የደርግ ለሳሳት ለማቸውን እየጠሩ ጥንድ፣ ጥንድ በማድረግ እጆቻቸውን በካቴና ካሰሩ በነሳ በቀረቡት ትልልቅ ካሚየኖች እየጫኑ ወደ ታላቁ ወህኒ ቤት ወሰዱት። ወደዚያ በሚያደርጉት ጉዞ «ወዳት ነው የሚወስዱን?» የሚለው ጥያቄ በአእምሮአቸው ቢጉሳም ክፉ ነገር ይደርስብናል ብለው የጠበቁ አይመስሉም። ከመካከላቸው አንዱ አብረዋቸው ከተሳፈሩት ወታደሮች ወደ አንዱ ጠጋ በማሰት «ወቴ፣ ወዳት ነው የምትወስዱን? የምንሂደበትን ቦታ ታውቃለህ?» በማሰት ሊበይቁ፣ እንደማያውቁ ይገልጻላቸዋል። አንዳንዶች እንዳውም «እዚያ ከሂድን ቢተሰብ እንደልብ ሲጠይቀን ይችላል። ምናልባት መፃህፍትና ጋዜጣም ሊገባልን ይችል ይሆናል» ብለው የተደሰቱ ነበሩ።

ወህኒ ቤቱ ገቢ ሲደርሱ፣ ከመኪናው ወርደው አስረኛች ወደሚታሰሩበት ቦታ የሚወስደውን መንገድ ትተው ወደገራ በመታጠፍ እንዲሂዱ ይነገራቸዋል። አጥፍ እንዳሉ ጨለማው ውስጥ አውቶማቲክ መሣሪያ የያዙ ወታደሮችን ሲያዩ ከፍተኛ ድንጋጤ ይለማቸዋል። ወዲያውኑ ተኩስ በመክፈት ይረሽኛቸዋል። በዚህ ዓይነት ከፈጃቸው በኋላ አስከረኛቸውን በገራደር የተቆፈረ ጉድጓድ ውስጥ በመጣል ይቀብሩታል።

በዚያን ዕለት ከደርጉ በተሳኩ ወታደሮች በመናራያ ቤታቸው የተገደሉትን የደርጉን ሲቀመንበር ሲተና ጂኒሬል አማን ሚካኤል እንደምን ጨምሮ በተለምዶ «ሰልሣዎቹ» በመባል የሚታወቁት እነዚህ በገፍ የተረሸት ሃምሳ ሁለት ባለሥልጣናት የንጉሡን የልጅ ልጅ ሪር አድሚራል እስክንድር ደስታን ጨምሮ፣ ሁለት ጠቀሳይ ሚኒስትሮች የሚገኙባቸው ከፍተኛ የጦርና የሲቪል ባለሥልጣናት ነበሩ። ሌሎች ሁለት የደርግ አባላት፣ አምስት ከፍተኛና ዝቅተኛ ማዕረግ የነበራቸው የሠራዊቱ አባላት ነበሩ።

ለመሆኑ ይህን የመሰለ አስቃቂ ወንጀል እንዲት ሲፈፀም ቻለ?

ጄኔራል ኤክማን የሕንሰ ፍትዊና ሙቶ አለቃ ተስፋዬ ተክሌ።

ጓድ ቁጥር ሦስት

ነገሩ ባይሆን ደስ ይለኝ ነበር። ችግሩ ግን ሰዎች የሚያዩት ነገሩ ካለፈ በኋላና አስገዳጅ የወቅቱን ሁኔታ ባለማገናዘብ በመሆኑ ለዚህ ጥያቄና ለሌሎችም የሚሰጠው ድምዳሜ የተዛባ ይሆናል። ሰዎች ነገሩን ከሥር ሳይጀምሩ ላይ ላዩን ብቻ ይዘው ይተቻሉ። ይሄ ትክክል አይደለም።

ጓድ ቁጥር ዘጠኝ

የስልጣኖቹን ግድያ ያቀነባበረው ማነው? ቀደም ብሎ ታስባለህ የደርግ አባሎች እንድናፀድቀው የቀረበ ነገር ነው ወይስ ጭገሮች ሂደት ሳቢያ የተፈጠረ ኃላፊነት የጎደለው ሥራ? ላለፉት አሥርት ዓመታት ራሴን ስጠይቅ የቆየሁት፤ ነገር ግን መልስ ያላገኘሁለት ጥያቄ ነው። ብዙዎቻችን የደርግ አባላት ካለፈ በኋላ ሲቆጩን የኖረና በሃዘን የምና ስታውሰው የተረገመ ውሳኔ ነበር። ያን ሁኔታ እንጂፈጠር በመፍቀዳችን ከባድ ስሕተት መፈፀማችን ይሰማኛል። እነዚያን ሰዎች እንዲገደሉ የሚያስወስን በቂ ምክንያት ነበረ ወይ? አይገባኝም! ሌሎችም ጓዶቼ ተመሳሳይ ስሜት ይሰማቸዋል። ምናልባት የመንግሥቱ እጅ ሊኖርበት ይችላል። አጥናፋ አባተ ፊውዳሎችን በጣም አድርጎ ይጠላ ነበር። በተንኮል ከእሱ ጋር እንዲተባበር መንግሥቱ አሳምኖት ተባብሮት ይሆን? በእርግጠኝነት ለመናገር አልችልም። በኔ ግምት - ምናልባት የተሳሳተ ግምት ሊሆን ይችላል - ደጃዝማች ከበደ ተሰማ ሰዎቹን እንዲያስወግድ ለመንግሥቱ ምክር ሳያካፍሉት አልቀሩም።

ጥቂት ቀደም ብሎ 'የታሰሩት ባለሥልጣኖች አፋጣኝ ውሳኔ እንዲያገኙ ጦሩም እየጠየቀ ነው፤ ሕዝቡም እየጠየቀ ነው። እነዚህን ሰዎች ምን እናድርጋቸው? ዝም ብሎ እየቀለቡ ማስቀመጥ ነው ወይ?' ተብሎ ስብሰባ ተጠራ። ጥያቄውን የሚያቀርበው ያው መንግሥቱ ነው - ጠቅላላ ጉባኤው ላይ ማለት ነው። ፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያም የመርማሪ ኮሚሽኑ ሊቀመንበር፤ ዶክተር በረከተአብ ሀብተሥላሴ ደግሞ ምክትል ሊቀመንበር ነበሩ። ሁለቱም በደርግ ጠቅላላ ጉባኤ ላይ 'ተጠርተው ስለሥራቸው መጓተት ያስረዱ' ተባለ። ሁለቱም ቀረቡ።

'ምንድነው ችግራችሁ? ሕዝቡ በኛ ላይ ግፊት እያደረገ ነው። ለምንድነው ሥራችሁን የማታፋጥኑት?' ተብለው ተጠየቁ።

እነሱም መልስ ሲሰጡ 'ይሄ ሕገ መንግሥት ወረቀት ነው። ጠመንጃው ያለው በጃችሁ ነው። ስለዚህ እኛን ይሄ ነው ብሎ ከመውቀስ፤ ጊዜ የሚጓተት ከሆነ ከዚህ በላይ ልንል የምንችለው ነገር የለም' የሚል አስተያየት ሰጡ። እነሱ ይሄን ያሉት 'ሕገ መንግሥት ወረቀት' ነው። ምንም ማለት አይደለም። ጠመንጃውም እናንተ ጋ ነው' ማለታቸው 'መንግሥት ለውጡ፤ ለሕግ ተገዙ፤ ወይም ነገሩን ማፋጠን ከፈለጋችሁ የመሰላችሁን አድርጉ' የማለት ይመስላል። ይሄ ለትርጉም ሊተው ይችላል።

ስልጣኖቹ እንዲገደሉ የተወሰነበት ስብሰባ የተደረገ ዕለት የመጣሁት ዘግይቼ ነበር። በቅድሚያ አጀንዳ የተያዘለት ጉዳይ አልነበረም። ጄኔራል አማን ማፈንገጣቸውን በማስመልከት 'ምን እናድርግ?' በሚል መነሻ ነበር ስብሰባው የተጀመረው። እንዳልኩት ዘግይቼ ስለመጣሁ ሁኔታውን የተረዳሁት ከነበሩት ሰዎች ጠይቄ ነው። ቀደም ባሉት ቀናት ጄኔራሉ ለተለያዩ ለጦሩ ክፍሎች በደርግ ላይ እንዲነሱ የሚጋብዝ ቴሌግራም ሲያስተላልፉ መሥመራቸው ተጠልፎ ስለነበር ምስጢሩ ተደርሶበታል። መገናኛ ውስጥ የሚሠራ አንድ ሃምሣ አለቃ የሚልኩትን ቴሌግራም ሁሉ እየቀዳ አምጥቶ ለደርግ ይሰጥ ነበር። ስልካቸውም ተጠልፏል። ከኩሎኔል ግዛው በላይነህ ጋር በስልክ ሲያወሩ ጄኔራል አማን የደርግ አባሎችን ሲያብጠለጥሱና በንቀት ሲናገሩ ተደምጠዋል። ጄኔራል ግዛው ጥንቃቄ እንዲያደርጉ ሲመክሯቸው ኩሎኔል መንግሥቱን ለመወረፍ ይመስለኛል 'ይሄ የመሣሪያ ግምጃ ቤት ዱቄት ሠፋሪ ሁላ! ምን ያመጣል ብለህ ነው?' ማለታቸው ተሰምቷል። ሦስተኛ ክፍለ ጦር ሆነው መንግሥቱ የመሣሪያ ግምጃ ቤት አዛዥ ነበሩ። አሁን መንግሥቱና አማን እንደተጣሉ ግልፅ እየሆነ መጣ። ቀደም ባሉት ቀናት በሁለቱ መሐል ያለመግባባት ተፈጥሮ ሲጨቃጨቁ እንደነበር ያዩ ሰዎች ነገረውኛል። ህዳር 13፣ 1967 አማን ቢሯቸው ሳይገቡ ቀሩ። ይህ መንግሥቱን በጣም ሳያስደነግጠው አልቀረም። አማን በሠራዊቱ ዘንድ ተወዳጅ የሆኑ ታዋቂ ጄኔራል ነበሩ። በኢትዮጵያ ውስጥ አሉ ከሚባሉት ምርጥ የጦር አዛዦች አንዱ መሆናቸውን በ1956 የኢትዮ-ሶማሊያ ጦርነት ወቅት በተግባር ያስመለከሩ ጀግና ናቸው። ስለዚህ እሳቸው ሊቀመንበርነቱን በፈቃዳቸው ለቀው ቤታቸው ቁጭ ሲሉ በደርጉ ውስጥ ትርምስን ፈጠረ።

2. የእግዚአብሔርን ድምፅ ሲሰሙ በድንጋጤና በፍርሀት ተውጠው ከፊቱ የሚሸሹና የሚደበቁ ሆኑ (ዘፍ. 3:8)፤
3. አዳም ቀድሞ እንደ ገዛ ሥጋው ይቁጥራት የነበረችውን ሚስቱን የሚወነጅላት፤ እርሷን ስለ ሰጠውም እግዚአብሔርን ተጠያቂ የሚያደርገው ሆነ (ዘፍ. 2:23-24፤ 3:12)፤
4. ሲቲቱ በፀነሰች ጊዜ ጭንቋ እንደሚበዛና የምትወልደውን በጭንቅ እንደ ሆነ፤ ፈቃዷም ወደ ባለ እንደሚሆንና እንደምትገዛለትም ተነገራት (ዘፍ. 3:16)፤
5. ሰው ቀድሞ በገነት ያከናውን የነበረው ድካም የሌለበት፤ ገነትን የመንከባከብና የማበጃጀት ምቹ ሥራ፤ ብዙ ላብ ወደሚፈስስበት አድካሚ ሥራ ተለወጠ (ዘፍ. 2:15፤ ዘፍ. 3:17)፤
6. በመጀመሪያ ሁሉ በእጁ ሁሉ በደጁ የተሰጠው ሰው እምነት የማይጣልበት ሆነ፤ ስለዚህ ቀድሞ በገነት መካከል ያለ ጠባቂና ያለ ተቁጣጣሪ የነበረው የሕይወት ዛፍ ከልካይ ተመደበበት (ዘፍ. 1:29፤ ዘፍ. 3:22፤ ዘፍ. 3:24)።

እነዚህ ብቻ አይደሉም፤ እነዚህን ተከትለው በኋላ ላይ በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ የታዩ ልዩ ልዩ አሳዛኝና አስከሬ የኑሮ ገጽታዎች ሁሉ፤ የጎጠኝነት ውጤት መሆናቸው ፈጽሞ አይካድም።

በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ የተፈጠረው ሰው በጎጠኝነት ከወደቀ በኋላ፤ ልጅን የወለደው በራሱ መልክና ምሳሌ ነው (ዘፍ. 5:3)። ይህም የአዳም ዘር የሆነ ሁሉ በጎጠኝነት የተበከለ ማንነትን (ጥንተ አብሰን) ወርሶ መወለዱንና በጎጠኝነት ምክንያት የእግዚአብሔር ክብር ከሰው ሁሉ መጉደሉን (ሮሜ 3:23) ያመለክታል።

የአዳም ዐሥረኛ ትውልድ እስከ ሆነው እስከ ኖኅ ድረስ ያለውን ትውልድ ሁኔታ እንኳ ስንመለከት፤ ሰው በጎጠኝነት ላይ ጎጠኝነት፤ በበደል ላይ በደል እየጨመረ መሄዱን እንረዳለን። የአዳም ልጅ የሆነው ቃየን በቅናት ተነሣሥቶ ወንድሙን አቤልን ገደለው (ዘፍ. 4:1-8)። የቃየን ስድስተኛ ትውልድ የሆነው ላሜክ ደግሞ ሁለት ሚስቶችን በማግባት እግዚአብሔር የሠራውንና 'እንድ ወንድ ለእንዲት ሴት' የሚለውን የጋብቻን ሕግ አፈረሰ፤ በቂም-በቀል ተነሣሥቶም ሰውን ገደለ። ለዚህ ድርጊቱ የሚገባው ቅጣት ከቃየን የከፋ መሆኑን ራሱ መጠቁሙ፤ ጎጠኝነት በዐይነትም በመጠንም ምን ያህል እየጨመረና እየበዛ እንደ ሄደ ያስገነዝበናል (ዘፍ. 4:19-24)። ሰዎች ለጎጠኝነት የነበራቸው ግምት ከጊዜ ወደ ጊዜ እየሸቀለቁለ መምጣቱንና የነሊና ድንዛዜም መጨመሩን ያስረዳል።

አዳምና ሚስቱ "አትብላ" የተባለውን ሕግ ጥሰው ከተከለከለው ዛፍ ፍሬ ከበሉ በኋላ፤ የእግዚአብሔርን ድምፅ ሲሰሙ ፈርተው በገነት ዛፍች መካከል ተሸሽጉ (ዘፍ. 3:8)። ልጃቸው ቃየን ግን ወንድሙን አቤልን በገደለውና እግዚአብሔር ስለ አቤል በጠየቀው ጊዜ ይህ ፍርሀት ርቆት፤ "አላውቅም፤ የወንድሜ ጠባቂው እኔ ነኝ?" ሲል ነበር የመለሰው (ዘፍ. 4:9)። የቃየን ስድስተኛው ትውልድ የሆነው ላሜክም ሁለት ሰው በመግደሉ ከመጸጸትና ከመፍራት ይልቅ ጎጠኝነትን እንደ ጀብድ ያወራ ነበር (ዘፍ.

4:23)። በኖኅ ዘመን የነበረው ትውልድም እጅግ ዐመፀኛና የልቡ ሐሳብ ወደ ከፋት ብቻ ያዘነበለ ነበር (ዘፍ. 6:5)።

"ከርኩስ ነገር ንጹሕን ሊያወጣ ማን ይችላል? አንድ እንኳ የሚችል የለም" (ሊዮ. 14:4)። ስለዚህ "ንጹሕ ይሆን ዘንድ ሰው ምንድር ነው? ጻድቅስ ይሆን ዘንድ ከሴት የተወለደ ምንድር ነው? እነሆ በቅዱሳኑ እንኳ አይታመንም፤ ሰማያትም በፊቱ ንጹሐን አይደሉም። ይልቁንስ አስጸያፊና የረከሰ፤ ጎጠኝነትም እንደ ውሃ የሚጠጣ ሰው ምንኛ ያንስ?" (ሊዮ. 15:14-16)። በመሆኑም ከሰው ዘር መካከል ጎጠኝነት ያልሆነ ጻድቅ ሰውን ማግኘት አልተቻለም፤ አይቻልምም (ዘገ. 8:46፤ ሊዮ. 4:17-19፤ መዝ. 129/130:31 ምሳ. 20:9፤ መዝ. 7:20፤ ሮሜ 3:9-11:23፤ ያሴ. 3:21 ሆሐ. 1:8:10)። የእግዚአብሔር ቃልም "ሕያው ሁሉ በፊትህ ጻድቅ አይደለም" ብሎ ዘግቶታል (መዝ. 142/143:2፤ ሮሜ 3:11፤ ገላ. 3:22)።

መጽሐፍ ቅዱስ ከአንዱ ከአዳም የተገኘውን የሰውን ዘር እስራኤልና አሕዛብ ወይም ሕግ ያላቸውና ሕግ የሌላቸው በማለት በሁለት ይከፍለዋል (ኤፌ. 2:11-12፤ መዝ. 147:8-9)። "እስራኤል" እና "አሕዛብ" በመባል፤ ወይም ሕግን በመቀበልና ባለመቀበል ልዩነት የነበረ ቢሆንም፤ ይህ በራሱ አንዱን ተጠያቂ ሌላውን ደግሞ ነጻ ሊያደርገው አልቻለም። ሕግ በጽላት ተጽፎ የተሰጣቸው እስራኤል ሕጉን ሊጠበቁት ባለመቻላቸውና በመተላለፋቸው ምክንያት በጎጠኝነት ተከሰሰዋል። አሕዛብ ደግሞ እንደ እስራኤል በጽላት የተጻፈ ሕግ ባይቀበሉም በተፈጥሮ በተቀበሉት ኅሊናዊ ሕግ ይገዛሉና (ሮሜ 2:14-15) በኅሊናቸው የሚያውቁትን ሕግ ፈጽመው ባለመገኘታቸውና በመተላለፋቸው እነርሱም ጎጠኝነት ናቸው። "ያለ ሕግ ጎጠኝነት ያደረጉ ሁሉ ያለ ሕግ ደግሞ ይጠፋሉና፤ ሕግም ሳላቸው ጎጠኝነት ያደረጉ ሁሉ በሕግ ይፈረዱባቸዋል" (ሮሜ 2:12) ተብሎ ተጽፏልና፤ እስራኤላዊም ይሁን አሕዛባዊ ሰው ሆኖ በጎጠኝነት የማይጠየቅ የለም።

ተሰላሎ (ጥያቄ)፦ አካሄዳቸውን ከእግዚአብሔር ጋር ያደረጉ አንዳንድ ሰዎችን መጽሐፍ ቅዱስ "ጻድቅ" እና "ፍጹም" አያለ ይጠራቸው የለም? ለምሳሌ፦ ከብሉይ ኪዳን ኖኅን፤ ከሐዲስ ኪዳን ደግሞ ካህኑ ዘካርያስንና ኤልሳቤጥን መጥቀስ ይቻላል፤ ታዲያ ቅዱስና ጻድቅ የሆነ ሰው ፈጽሞ የለም እንዴት ይባላል?

ተሰጥዎ (መልስ)፦ እውነት ነው፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ 'እገሌ ጻድቅና ፍጹም ነው' ተብሎ የተነገረላቸውን የእግዚአብሔር ሰዎች እናገኛለን። ይህ ግን 'እንዲህ ተብሎ የተነገረላቸው ሰዎች ምንም ጎጠኝነት ያልሠሩ ፍጹማንና ጻድቃን ናቸው' ወደሚል ድምዳሜ አያደርስንም። እግዚአብሔርን በመከተላቸው ሕይወታቸው [ሕጉን ከመፈጸም አንጻር] ከሌሎች ሰዎች ሕይወት ጋር ሲነጻጸር የተሻለ ነው ለማለት የተነገረ ነው እንጂ፤ ሰዎቹ ምንም እንኳን ያልተገኘባቸው፤ ወይም ጎጠኝነትን ፈጽሞ ያልሠሩ ንጹሐን ናቸው የሚያስኝ አይደለም።

በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ "ጻድቅ" እና "ፍጹም" ከተባሉ ሰዎች መካከል ኖኅ አንዱ ነው (ዘፍ. 6:9)። በእውነትም በዚያ ዐመፀኛና ከፋ ትውልድ መካከል

ተወኝ፤ እነዚህ ሰዎች አላሠራ ብለውኛል፤ አሉኝ። ከዚያ በማያያዝ እንደዚህ የተባለውን የጦር ክፍል እንዲመጣ እዘዝ አሉኝ። ይህን ትዕዛዝ ብፈጽም የሚመጣውን አደጋ ለመገመት አላዳገተኝም። ስለዚህ «ጌታዬ ይሄንንም አላደርገውም» በማለት እምቢ አልኳቸው። «ትዕዛዝ ነው፤ በጽሑፍ ይደርስሃል» አሉኝና ወጥቼ ሄድኩ።

እንዳሉትም ከጥቂት ቀናት በኋላ፤ ምናልባትም ከመሞታቸው አንድ ቀን በፊት ቢሮዬ ድረስ ያንኑ ጦር የማንቀሳቀስ ነገር በጽሑፍ ላኩልኝ። ስልክ ደወልኩና «ትዕዛዙ ደርሶኛል። ነገር ግን በፊት እንደነ ገርኩዎት እኔ አላደርገውም» ስላቸው፤ «ትዕዛዝ አልቀበልም ነው የም ትለው?» አሉኝ። እኔም «አይደለም ጌታዬ፤ እንደሱ ሳይሆን ትዕዛዙን የማልቀበለው ሕገ ወጥ ስለሆነ ነው። ይሄንን እኔ ለርስዎ አልነግርዎ ትም። አንድ ትዕዛዝ ሕገወጥ ከሆነ ለመቀበል ግዴታ የለብኝም» አል ኳቸውና በዚሁ ተለያየን። የጦርነት ወይም የጸጥታ ችግር ባልተፈጠ ረበት ሁኔታ ያንን የመሰለ የአስቸኳይ ጊዜ ትዕዛዝ ማስተላለፍ አይቻ ልም። አንድን ጦር ከሌላው ጋር አጋጭቶ ደም የማፋሰስ አደጋ ሊደ ርስ ይችላል። እሳቸው ያሉኝን ባለማድረጌ ሊደርስ ይችል የነበረውን አደጋ ያስቀረሁት ይመስለኛል።

ጄኔራል አማን ከብዙ ጊዜ ጀምሮ የማውቃቸውና የማደንቃቸው ሰው ነበሩ። የተማሩ፤ ችሎታ ያላቸው፤ ተወዳጅ መኩንን ነበሩ። የዚያኑ ያህል የሰው ምክር የማይቀበሉና የራሳቸውን ሃሳብ ብቻ ማድረግ የሚ ፈልጉ ሰው ነበሩ። እነመንግሥቱን በተመለከተ ጥንቃቄ እንዲያደርጉ ብዙ ሰው መክሯቸው ነበር። እሳቸው ግን «የትም አይደርሱም» ብለው ንቀዋቸዋል።

ስለዚህም ነው የደርጉ አባላት ተሰብስበው ሊያነጋግሯቸው ሲጠ ሯቸው «አልመጣም» ብለው መልስ የሰጡት። ደርጉ ሊያነጋግራቸው እንደሚፈልግ መልእክቱን የነገርኳቸው እኔ ነበርኩና «ይሄዱና ይነ ጋገሩ» ስላቸው «አልሄድም» አሉኝ። «ታዲያ ይሄንን ምን ብዬ ልንገ ሬቸው?» ብል «እንደዚሁ ብለህ፤ አልመጣም ብሏል ብለህ ንገራቸው» አሉኝ። ይሄንኑ ተናገርኩ። ከዚያ በኋላ የሆነው ሁሉ የሚታወቅ ነው።

የንጉሡ ሞት

ለማያዊቷ ሸባለዋንን ከቤተመንግሥቱ በራፍ ላይ ቆመች። ሹፊረ ኩሱኒል ላንኤል ይባላል። ንጉሡ ረጋ ባለ እርምጃ ደረጃውን ወርደው ወደ መኪናዋ ጠገ ሲሉ ስንዳ ወታደር ቀልጠፍ ብሎ በረን ከፈተሳቸው። እንደገና እየጠ ፈረገ ከመጣው የሐምሌና የነሐሴው ማዕበል የተረፈት በጣም ጥቂት የቤተመ ንግሥቱ ሰዎችና ስሽከርታቸው ከተሰ ብለዋቸዋል። ስሽከርታቸው ፊት ላይ ፍፁም የጋዘንና የመደናገጥ ስሜት ይነበባል። ግማሾች ያስቅሳሉ። ስንዳንዶች እጃቸውን ስጣጥፈው መሪት፤ መሪት እያዩ ቃል ሳይተነፍሱ ቆመዋል። እሳ ቸው ገን ረጋ እንዳሉ ነው። ሲንኮን ኮንቲኒንታል ምርጥ ማርቸዲስና በዕውቅ የተሠራ ሾቭርሌት የሰመዱት ንጉሠ ነገሥት ወደተሰካሻዋ ሸባለ ሲገቡ ምን እንደተሰማቸው በትክክል ማወቅ ባይቻልም «የኔስ ይሁን፤ የናንተ መጪረሻ ቶሁ ምን ይሆን?» ሳይሉ ደቀራሉ? ሲያወርዱቸው የሂደትስ ወታደሮች ምን ተሰማቸው? ስላሟሟታቸውስ ምን ያውቃሉ? ትዝታቸው እንዲህ ይነበባል።

ጃድ ቁጥር ሦስት

መስከረም ሁለት ቀን ንጉሠ ነገሥቱ ከሥልጣን መውረዳቸውን በይፋ ለመንገር ወደቤተመንግሥት እንዲሄድ የተመረጠው የደርግ አባላት ቡድንን የምመራው እኔ ነበርኩ። ቁጥራችን አስራ ሦስት ሲሆን፤ ሁላችንም ታጣፊ እዚህ አውቶማቲክ መሣሪያ ታጥቀናል። ገና በጠዋቱ ሦስት፤ አራት የሚሆኑ ታንኮች ከቤተመንግሥቱ ዙሪያ ሆነው እንዲ ጠብቁ ተደርጓል። የከፋ ነገር ቢመጣ ኖሮ ዘውድን ለመገርሰስ ተልክን የሄድነው ሰዎች ራሳችንን ለመጠበቅም ሆነ ተልዕኮውን ለማዳን ከዚህ ሌላ የተዘጋጀንበት ነገር አልነበረም። የተሰጠኝ ተልዕኮ ምን ያህል አደገኛ ሊሆን ይችል እንደነበር አሁን ሳስበው ይገርመኛል። ያኔ ግን ምንም አልመሰለኝም ነበር።

ራስ እምሩን አብረውን እንዲሄዱ ጠይቀናቸው ስለነበር እሳቸውም ተገኝተዋል። ይህንኑም ቀደም ሲል መክረንበት «የቅርብ ዘመዳቸውና አብሮ አደጋቸው ስለሆኑ ንጉሡ አንገራግረው ቢያስቸግሩን እንኳን እሳ ዣው አለዝበው የማይቀረውን እንዲቀበሉና በክብር እንዲወርዱ ያግባ ቡልናል» ብለን በማሰብ ነበር። ራስ እምሩ በንጉሡ ዙሪያ ከነበሩት ሰዎች ሁሉ ገና ከዱሮውም ጀምረው እንዳንድ ለውጦችን እንዲያደርጉ ሲመክሯቸው የነበሩ መሆናቸው ይታወቃል። ንጉሡ ግን ይህን የሚያ ነሳባቸውን ሰው ስለማይወዱ ከፊታቸው ገለል እንዲለላቸው በየውጪ

አገሩ አምባሳደር አያደረጉ ሲያንከራትቷቸው ኖረዋል። ከነዚህ ወቅቶች ባንዱ እንግሊዝ አገር በነበሩ ጊዜ ከነአቶ ይልማ ዴሬሳ ጋር ሆነው አንዳንድ ሕጎች፣ ሕገ መንግሥቱም ጭምር ማሻሻያ እንዲደረግበት ሃሳባቸውን አቅርበው ነበር። የሚሰማቸው አላገኙም እንጂ።

ታዲያ በዚያች ታሪካዊ ዕለት እቤተመንግሥቱ ደጃፍ ላይ ቆመን የቴሌቪዥን ጋዜጠኞች እስኪመጡልን እየጠበቅን እያለ ስለዚሁ ጉዳይ ተነስቶ ስንወያይ ራስ እምሩ ‘አያችሁ ልጆቼ፣ ያኔ እኛ ያልነውን ሰምተው ቢሆን ዛሬ ይሄ አይመጣም ነበር። አሁን ይሄው ነገር እንዲህ ተበላሽ አለ።

እንዲሁ እያልን ስንጠባበቅ ከጠዋቱ ሦስት ሰዓት ሞላ። ጋዜጠኞቹ አሁንም ብቅ አላሉም። አንዳንዶቻችን ትዕግሥታችንን ጨረስን። «በእንዲህ ያለ ታሪካዊ ቀን እንዴት ቸልተኛ ቢሆኑ ነው የተሰጣቸውን ጥብቅ ትዕዛዝ ሳያከብሩ እንዲህ ያረፈዱት?» ብለን ቴሌቪዥን ጣቢያ ብንደውል ጨርሶ እንዳልተነገራቸውና ቤተመንግሥት መምጣት እንዳለባቸውም ያላወቁ መሆኑን ተረዳን። ለካ መልዕክቱ የተነገረው ሰው የካሜራ ሰዎችና ጋዜጠኞቹ እንዲዘጋጁ ሳይነግር ረስቶት ወደቤቱ ሄደ ኖሯል። ቀውጢ ጊዜ ነበር መቼስ። ባስቸኳይ እንዲመጡ ተነገራቸውና ከጥቂት ጊዜ በኋላ ነፍሳቸውን አጥተው ሲበሩ ደረሱ። በትንሽ ጊዜ ውስጥ መሣሪያዎቻቸውን አስተካክለው ካሜራዎቻቸውን ተክለው ሲጨርሱ ሁሉ ነገር ዝግጁ ሆነ።

ንጉሡ ፊት ስቀርብ የመጀመሪያ ጊዜዬ አልነበረም። ከአብዮቱ በፊት ወታደራዊ ክፍሎችን እየመጡ ጉብኝት በሚያደርጉ ጊዜ ከርቀት ደጋግሜ አይቻቸዋለሁ። ከደርግ ተልክን በምንመጣ ጊዜ ሁሉ የሚገባቸውን ክብር ፍፁም ሳናጎድል ሠላምታ ሰጥተን፤ «ግርማዊ ሆይ» ብለን በታላቅ አክብሮት ነበር የምናናግራቸው። ከሥልጣን ከወረዱ በኋላም ቢሆን የሚገባቸው ከበሬታ አንድም ቀን ጎድሎ አያውቅም።

የደርግ መልዕክተኞች ሆነን የመጣነው አስራ ሦስታችንም ስድስት ባንድ በኩል፣ ስድስት በሌላ በኩል ተሰልፈው፣ እኔ መሐከላቸው ሆኜ ነበር የቆምኩት። ትንሽ ከጠበቅን በኋላ ጃንሆይ ከፎቅ እየወረዱ መሆኑ ተነገረንና በተጠንቀቅ ቆምን። ትልቁ የዙፋን አዳራሽ ውስጥ ነበርን። ንጉሠ ነገሥቱ ገብተው ወንበራቸው ላይ እንደተቀመጡ አንድ እርምጃ ወደፊት ሄጄ በመቅረብ ወታደራዊ ሠላምታ ግጥም ካደረግሁ በኋላ በደርግ ተዘጋጅቶ የተሰጠኝን ጽሑፍ አነበብኩና እንደገና ሠላምታ ሰጥቼ አንድ እርምጃ ወደኋላ በመራመድ ከጓደኞቼ ጋር ተቀላቅዬ ቆምኩ።

ከሥልጣን መውረዳቸውን የሚገልፅ ከሁለት፣ ሦስት መሥመር ያልበለጠ አጭር ጽሑፍ ነበር።

ጃንሆይ ትክ ብለው አዩኝ። አንዳችም ነገር ፊታቸው ላይ አይነበብም። ፊታቸው ላይ ፍርሃት የሚባል ነገር ጨርሶ የለም። ንጉሣዊ ግርማ ሞገስ እንደለበሱ ፊት ለፊት ሳያቸው ሰዎች ‘ጃንሆይ ፊት ሲቀርቡ፣ ባይፈልጉ እንኳን ሳይወዱ በግድ ለጥ ብሎ እጅ የሚያስነሳ ግርማ አላቸው’ ያሉኝ ትዝ አለኝ።

አሁንም ትኩር ብለው ያዩናል። ቃል አልተነፈሱም። ፀጥታ ሰፈነ። ስንት ደቂቃ እንደሆነ ባላውቅም ለኔ ዝንተ ዓለም መሰለኝ። ተልዕኳችን አሥንታዊ ውጤት ይኖረዋል ብለን አስበን ነው የመጣነው። አሁን ግን ‘አልሄድም’ ቢሉስ? የሚለው ሃሳብ ድቅን አለብኝ። ለግርማዊነታቸው ያለኝ ታላቅ የሆነ አክብሮት እንዳለ በመሆኑ ወረቀቴን ከማንከብና የሚሉትን ከመጠባበቅ በስተቀር ሌላ ነገር ለማድረግ ባልደፍርም የመጣሁበትን ተልዕኮ ለመፈፀም ደግሞ እንደዛው የጠነከረ ስሜት ነበረኝ። ሁላችንም ነርቨስ መሆን (መረበሽ) ጀመርን። በዚህን ጊዜ ወደ ልዑል ራስ እምሩ ቀረብ አልኩና «ልዑልነትዎ አንድ ነገር ያድርግ እንጂ። ሰዓት እያለቀብን ነው። ግርማዊነታቸውን ፍጡ ማለት አልቻልንም» አልኳቸው በአክብሮት።

በዚህን ጊዜ ራስ ወደጃንሆይ ጠጋ ብለው በአክብሮት ወደንጉሡ ጎዘበ አሉና ‘እንዳሉት ማድረግ ነው እንግዲህ። ሁሉም ነገር አልቆለታል እኮ! ሌላ አማራጭ የለንም’ አሏቸው። ንጉሡ ወደራስ ዞር አሉና ያነጋግሯቸው ጀመር። ምን እንደሚባባሉ ካለሁበት ሆኜ አይሰማኝም። በለሆሳስ ነበር የሚነጋገሩት።

በመጨረሻ ንጉሡ መናገር ጀመሩ። ‘ያላችሁትን በጥሞና እዳም ጠናችኋል። ለአገር በጎ አስባችሁ ከተነሳችሁ የአገርን ጥቅም ከራስ ጥቅም ማስቀደም አይቻልም። እኛ እስከዛሬ አገራችንንና ሕዝባችንን በምንችለው አገልግለናል። አሁን ተራው የኛ ነው ካላችሁ ኢትዮጵያን ጠብቁ’ ብለው አበቁ።

መልስ አልሰጠንም። ልባችን ተነክቷል። እኛም ሃገራችንን በቅን ነት ለማገልገል ስለሆነ የተነሳነው ባሉት ሙሉ በሙሉ የምንስማማ ነበርን። ለሕዝብና ላገር ያለንን ቀና አስተሳሰብ ባንጠራጠርም፣ በአንፃሩ ወጣቶችና ልምድ አልባዎች በመሆናችን የወደፊቱ አካሄዳችን ሳያሳስብን አልቀረም።

ፀጥታ ሰፍኖ ጥቂት ከቆየን በኋላ «ግርማዊ ሆይ፤ እባክዎን ይከተሉን። እንሂድ» አልኳቸው።

‘የት ነው የምንሄደው? የት ነው የምትወስዱ?’ አሉ ቆጣ ብለው። ጉድ ፈለ!

«ለግርማዊነትዎ ማረፊያ ልዩ ሥፍራ ተዘጋጅቷል።»

‘እኮ የት ነው አሉ?’

«እዚሁ አዲስ አበባ ውስጥ ነው፤ ግርማዊ ሆይ። ለደህንነትዎ ተብሎ በምስጢር የተያዘ ቦታ ስለሆነ ትክክለኛ ሥፍራውን መናገር አልተፈቀደልኝም።»

‘አንድ አሽከር ሊከተለን ይችላል?’

«አዎን ግርማዊ ሆይ፤ ለጊዜው አንድ አሽከር ይከተልዎት። ማንን ነው የሚፈልጉት? ስሙ ማነው?»

‘ስሙን ምን አስጠየቀህ? አንድ አሽከር ነው የምንፈልገው ካልገህ አይበቃም’ አሉና ተቆጡ። ከዚያ በዙሪያቸው ወዳሉት ሰዎች ዞር አሉና ‘ወሰኔ!’ ብለው ተጣሩ። ወሰኔ በቅልጥፍና ቀረብ አለና እጅ ነሳ። ጃንዋይ ወደኔ ዞር ሲሉ፤ «ይሁን ግርማዊ ሆይ፤ ወሰኔ ከእርስዎ ጋር ሊመጣ ይችላል» አልኩ።

‘መጽሐፎቻችን?’

«የፈለጉትን ያህል፤ ግርማዊ ሆይ። የፈለጉትን ያህል መውሰድ ይችላሉ።»

በዚህን ጊዜ ራስ እምሩ ወደኔ መጡና ‘እኔስ አብሬአቸው መምጣት እችላለሁ?’ አሉኝ።

«አዝናለሁ። ዛሬ እንኳን አይቻልም፤ ጌታዬ። ዛሬ ልዩ ፕሮግራም ነው። ወደፊት ግን ይፈቀድልዎታል» አልኳቸው።

በዚህን ጊዜ ግርማዊነታቸው ተነሱና ቆሙ። ረጋ ባለው የተለመደ እርምጃቸው እየተራመዱ ወደበሩ አመሩና እኔ በቆምኩበት አኳያ ሲደርሱ ቆም አሉ። ዓይናቸውን የያዝኩት ኡዚ ጠመንጃ ላይ እንደዋዛ ጣል አደረጉና፤

‘ለምንድነው ይሄንን እንደዚህ የተሸከምከው?’ አሉኝ።

«ለአያያዝ ይመቸኛል፤ ግርማዊ ሆይ።»

‘አሃ! የሚመችህ ለመተኮስ ነው?’

«አይደለም፤ ግርማዊ ሆይ፤ ለመያዝ ብቻ ነው» ሰላቸው ሳቅ አሉና አልፈውኝ ሄዱ። ወጥተው በረንዳው ጋር ሲደርሱ አሁንም

ቆም አሉ። መኪናቸውን በዓይናቸው የሚፈልጉ ይመስላል። የቤተመንግሥቱ ሠራተኞች፤ አገልጋዮቻቸው ሁሉ ተከትለዋል፤ ወጣቶች፤ እርጊቶች፤ ሽማግሌዎች። ሁሉም ነበሩ። ብዙዎቹ እየተንሰቀሰቁ ያለቅላሉ።

የሚጠብቁት መኪና ሳይሆን ቮልስ ቀረበላቸው። ሹፌሩ ኩሎኔል ዳንኤል አስፋው ነበረ። ሌሎችም ወታደሮች አብረዋቸው ቮልሷ ውስጥ ገቡ። ብዙ ሰዎች በራሳቸው መኪና ያልወሰዱቸው ለማዋረድና ሞራላቸውን ለመንካት ብለው ነው እያሉ ሲተቹ እስማለሁ። እኛ ግን ለደህንነታቸው ብለን ነበር። እንደዛ ጥንቃቄ አድርገን እንኳን ሰዎች በቤተመንግሥቱ መውጫ በር አካባቢ አስፍስፈው ሲጠባበቁ ነበር። በቮልስ ውስጥ እንኳን ሆነው አውቀዋቸው፤ እሳቸው መሆናቸውን ሲያዩ ‘ሌባ! ሌባ!’ እያሉ እንደጮኹባቸው ሁላችሁም ሰምታችኋል።

እኛ አስቀድመን ያዘጋጀናቸው ሰዎችም አይደሉም። ከጠዋቱ ገና ቤተመንግሥቱ አጠገብ የቆሙትን ታንኮች ሲያዩ አንድ ነገር እንዳለ በመገመት፤ የሚሆን ነገር እንዳለ ለማየት ቆመው ይጠባበቁ የነበሩ ሰዎች ናቸው።

አራተኛ ክፍለ ጦር ግቢ ውስጥ የተዘጋጀላቸው መኖሪያ ቤት እንደ ቤተመንግሥቱ አይሁን እንጂ ንዕሕናው የተጠበቀና ፀጥታ የሠፈነበት ነበር። ወሰኔ ብቻ ሳይሆን ሌሎችም አሽከሮቻቸው መጥተውላቸው እያገለገሏቸው፤ ምግባቸው እንደበሬቱ እየተዘጋጀላቸው ነበር የሚኖሩት። የሚገባቸው ከበሬታ ሳይጎድልባቸው በእንክብካቤ ነበር የያዝናቸው።

እንደሚመስለኝ ወደሕይወታቸው ፍፃሜ አካባቢ ላይ ትንሽ እርጅና ተጭኗቸው ነበር። ለምሳሌ፤ አንድ ቀን አንዱን ጠባቂ ወታደር ባጠገቡ ሲያልፉ ቆም ይሉና፤

‘ማንበብና መፃፍ ተምረሃል?’ ይሉታል።

‘አዎን፤ ግርማዊ ሆይ።’

‘ስንተኛ ክፍል ደረስክ?’

‘ስድስተኛ።’

‘ታዲያ በስድስተኛ ክፍል ነው ማንበብና መፃፍ የቻልከው?’ አሉት።

ሌላ ጊዜ ደግሞ ከሞቱ ስንት ዓመት ያላቸውን ወዳጃቸውን ጄኔራል ደጎልን ‘ደህና ናቸው ወይ?’ ብለው ይጠይቁ ነበር።

ጎድ ቁጥር 4ያ

ጃንሆይን ከሥልጣን ከወረዱ በኋላ ያየኋቸው አንድ ጊዜ ብቻ ነው። አሉም በውጪ አገር ባንክ አስቀምጦዋል የተባለውን ገንዘብ ለኢትዮጵያ ሕዝብ እንዲሰጡ ለመጠየቅ በሄድን ጊዜ ነበር። ‘በስዊስ ባንኮች በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር ዶላር አስቀምጦዋል’ ተብሎ ስለነበር ይህን ብንጠይቃቸው በምፀት አነጋገር ‘ለመሆኑ የሚሊዮን ቁጥር ስንት እንደሆነ ቆጥራችሁት ታውቃላችሁ?’ አሉን። ስለአሟሟቸው ለሕዝብ ከተነገረው ውጪ የማውቀው ነገር የለም።

ጎድ ቁጥር ዘጠና ዘጠኝ

ንጉሡን ታላቁ ቤተመንግሥት ውስጥ በእግራቸው መናፈሻው ውስጥ ሲዘዋወሩ አንዳንዴ አያቸው ነበር። በታመሙም ጊዜ አንድ የስዊስ ዶክተር ያክማቸው እንደነበረ አውቃለሁ።

የንጉሡ አሟሟት ሁኔታ ትንሽ ደበስበስ ያለ መሆኑ እርግጥ ነው። ይሁን እንጂ በሰው እጅ ተገድለዋል ብዬ አላምንም። ከመሞታቸው ጥቂት ቀናት ቀደም ብሎ መንግሥቱ ኃይለማርያም በደርግ ስብሰባ ላይ ጤንነታቸው መታወኩን ገለፀ። እፕራስዮን የሆኑት በቅርቡ ነበር። ከጥቂት ቀናት በኋላ ደግሞ መሞታቸውን እንደዚሁ በስብሰባ ላይ ተናገረ። ብዙዎቻችን ኃዘን ተሰምቶናል። ታዲያ ስለቀብራቸው ምን ማድረግ እንደሚገባን ስንወያይ መንግሥቱ ያለን አማራጭ ሁለት መሆኑን ነገረን። ዝምታ ወይም አፈላላዊ በሆነ መንገድ ለአንድ ንጉሥ ተገቢ የሆነ የቀብር ሥነ ሥርዓትን ማስፈፀም። ሁለተኛው አማራጭ ተቃውሞን አስነሳ። ብዙዎቻችን «አይሆንም» አልጉ። ይህን የመሰለ የቀብር ሥነ ሥርዓት በወቅቱ መፍቀድ ለፀጥታ አስጊ መሆኑንና ያለመረጋጋትን እንደሚያስከትል ብዙዎቻችን ተስማማንበት። መንግሥቱ ‘ውሳኔያችን ይህ ከሆነ የተቀረውን ለኔ ተዉት’ አለን። ጉዳዩ በዚሁ ተዘጋ። እንዴት እንደተቀበሩ፣ የት እንዳስቀ በራቸው ብዙዎቻችን አናውቅም። አልጠየቅንምም። አሁን የተቀበሩበትን ሁኔታ ስለማ ሃዘንና ድንጋጤ አድርብኛል። እርግጠኛ ነኝ ሌሎቹም ጓዶቼ ተመሳሳይ ስሜት ተሰምቷቸዋል። ‘እንዲገደሉ ተወስኖ ሆን ተብሎ ተገድለዋል’ የሚለውን መላምት ግን ትክክል ነው ብዬ አላምንም። በወቅቱ የላቸው ሕልውና ደርግን የሚያሰጋበት ሁኔታ አልነበረም።

ከአወጣጥቻቸው ስንዳ

ግርማዊ ጃንሆይ ከሥልጣን ከወረዱ በኋላ ከቤተ መንግሥቱ ወጥተው አራተኛ ክፍለ ጦር ሲገቡ አብረዋቸው ከሄዱት የቅርብ አገልጋዮቻቸው አንዱ ነበርኩ። ወደታላቁ ቤተ መንግሥት ተዛውረው እስኪሄዱ ድረስ የአራተኛ ክፍለ ጦር ቆይታችን ጸጥታ የሰፈነበት ነበር። በእርግጥ ኩሎኔል መንግሥቱ ከሌሎች የደርግ አባላት ጋር በመሆን እየመጡ ‘በውጪ ሃገር ያስቀመጡት ገንዘብ አለና አምጡ’ አያሉ ሲነዘንኳቸው ከሚደርስባቸው ብስጭት በስተቀር አብዛኛውን ጊዜያቸውን በጸሎትና በጥሞና ቅዱሳት መፃህፍትን በማንበብ ያሳልፉ ነበር። ለምግብ እሳቸው ግድ ባይኖራቸውም በጥሩ ሁኔታ እየተዘጋጀ ይቀርብላቸው ነበር። እኛም አገልጋዮቻቸው እንደዱሮው ልናገለግላቸው ሞክረናል። ወደታላቁ ቤተመንግሥት ከተዛወሩም በኋላ እስከ አለተሞታቸው አልተለየናቸውም። አንድ ቀን ኩሎኔል ዳንኤልን ‘ለመሆኑ እናንተ ዓላማችሁ ምንድነው?’ ብለው ቢጠይቁቸው፣ ‘ዓላማችን ዝቅ ያለውን ከፍ፣ ከፍ ያለውን ዝቅ ማድረግ ነው’ አሏቸው። ንጉሡም ‘አይሆንላችሁማ’ ብለው መለሱላቸው።

ነሐሴ ውስጥ ትንሽ አመማቸውና ሆስፒታል ገብተው በዶክተር አሥራትና በሌሎች ሦስት የውጪ ሀኪሞች ሲረዱ ቆዩ። ከዚያ ሲወጡ በጣም ተሸሏቸው ሰውነታቸው ሁሉ እንደዱሮው ተመልሶ ምግብ በጥሩ ሁኔታ መመገብ ጀምረው ነበር። ከመሞታቸው ሦስት ቀን በፊት ነሐሴ 17፣ 1967 ኩሎኔል ዳንኤል አስፋውና ለጊዜው የአባቱን ስም የዘነጋሁት እንዳለ የሚባል የደርግ ጽህፈት ቤት የሕክምና ባለሙያ ንጉሡ አዘውትረው በሚቀመጡበት መቀመጫ ሥር የኤሌክትሪክ መሣሪያ አስቀምጠው በኮረንቲ ገመድ ካያያዙ በኋላ ከግድግዳው ጋር ካለ ሶኪት ጋር ሰክተው ሳይሳካላቸው ቀርቷል። ይህንን ድርጊት ንጉሡና ልጃቸው ልዕልት ተናኘ ወርቅ ኃይለሥላሴ ይመለከቱ እንደነበረና ወንበሩን በዚህ ሁኔታ ለማጥመድ ለምን እንዳስፈለገ ሊገባቸው አልቻለም።

በሌላ ቀን ደግሞ በብርታት ስም እንክብል (ኪኒን) ሊያውጧቸው እኚሁ ኩሎኔል ዳንኤልና የሕክምና ባለሙያው ሞክረው ከብዙ ትግል በኋላ ሳይሳካላቸው ተመልሰው ሄደዋል። እነሱ ከሄዱ በኋላ ጌቶቹ ጋ ስገባ እንክብሉ ወለሉ ላይ ወድቆ፣ ክራቫታቸው ተዛንፎና ሽሚዛቸው ተጨማሪ አየሁኝ። ወዲያው ተከታትለው መጥተው እንክብሉን ከመሬት ላይ አንስተው ይዘውት ሄዱ።

ትዝ እንደሚለኝ ነሐሴ 20፣ 1967 ሌላ ጊዜ ተራዩ ሲሆን እንደማደርገው ከንጉሡ መኖሪያ ለማደር ስሄድ፣ ከሎኔል ዳንኤል አስፋው ለዛን ዕለት ማደሬ እንደማያስፈልግ ነገሩኝ። ይህንን ለጌቶቹ ለመንገር ጠይቄ ተፈቀደልኝና የታዘዘኩትን ልነግራቸው ገባሁ።

ጊዜው ከምሽቱ ሦስት ሰዓት ይሆናል። ወደጌቶቹ ቀርቤ የተባለውን ስነግራቸው ከአልጋቸው ላይ ተነሱና ጌቱ ጠቧቸው ነው? እንግዲህ ውጣላቸው። ሰፋ አድርገን እንሰራላቸዋለን ብለው በርከክ አሉና እንባቸውን ከዓይናቸው ላይ እየጠረጉ ላይ እንቺ ኢትዮጵያ! እውነት በድለንሻል? እውነት አልደከምንልሽም? ብለው እንባቸውን ፈነጠቁ። እኔም ሳልወድ በግድ ሌላ አማራጭ ስላልነበረኝ ጌታዬን ጥዬ ወደቤቴ ሄድኩኝ። የማያቸው ለመጨረሻ ጊዜ መሆኑን ግን አልጠረጠርኩም ነበር።

ንጉሡ ሞተው የተገኙ ዕለት የመኝታ ክፍላቸው የመድሃኒት ጠረን ይሸት ነበር። በንጉሱም አንገት አካባቢ ለቁስል ማሰሪያ የሚያገለግል ፋሻ ተቀምጦ አይቻለሁ።

ቀይ ሽብር

በአብዩቱ ታሪክ ውስጥ ጥቁር ነጥብ ጥሰው ካለፉት ድርጊቶች ቀይ ሽብር በአብይነት ይጠቀሳል። በዚያ የተረገመ ወቅት በነጥም ሆነ በቀይ ሽብር በርካታ የኢትዮጵያ ልጆች ረገፈዋል። ብዙዎች ለስደት ለመክራ ተዳርገዋል። በቅርብ ጊዜ ታሪካችን ውስጥ ታይተውና ተሰምተው የማያውቁ ዘገናኝና አሳፋሪ ድርጊቶች ተፈፀመዋል። «ሰጥቁናች የዘመናት ጥያቄ መልስ ይሰጣል ተብሎ የታሰበው ሕዝባዊ አብዮት እንዲት ይህን በመሰሰ አስታቂ ድርጊት ሲበክል ቻለ? ኃሳፊነቱን የማነው?» ለሚለው ጥያቄ ምላሽ ለማግኘት በምንሞክር ጊዜ የተለያዩና አንዳንዴም ጨርሶ የማይገናኙ መልሶችን እናገኛለን። ሲሕጽ «ድርገና መሲሶን ተባብረው ጨፈጨፉን» ሲል፣ መሲሶን ደገሞ «ሲሕጽ አባቅሙ የትጥቅ ትገል ጀምሮ ወጣቱን አስጨረሰ» ይላል። ድርገ ከነጥራሽ «እኔ መቼ ገባሁበትና! መሲሶንና ሲሕጽ ናቸው የተጨረሱት» ይላል።

በዚህ ስኳያ በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ወቅት አሜሪካና ሂንድሻይና ናጋሳኪ ላይ ለጣሉት በምብ በሃሳፊነት የሚጠየቀው ማነው? የሚለው ጥያቄ

ሲነሳ በተለያዩ የሥልጣን ደረጃ ላይ የነበሩ ሰዎች የሰጡትን መልስ በንፅፅር ማየት ይቻላል። ፕረዚዳንቷ ሐሪ ትሩማን «ጃፓን ላይ በምብ የሚጣል ከሆነ የትና መቼ እንደሚሆን ወሰንኩ እንጂ በምብ በመጣሱ የሚያስከትለውን ጉዳትና የፖለቲካ ቀውስ እንዲያጤን ሰታቂቷ መው ከፍተኛ የጦርና የሲቪል ባለሥልጣናት በአባልነት ያሉበት ኩሚኒ ኃሳፊነቱን ሰጥቼ ነበር። ስለዚህ ለደረሰው ዕልቂት ተጠያቂ አይደለሁም» ይላሉ። ከፍተኛ የጦር አስቀኝ ደገሞ «እኛ ድርጊቱን አስፈፀምን እንጂ በምብ ይጣል የሚለውን ውሳኔ የወሰነት አገሪቱን እንዲመራ የተመረጡት ፖለቲከኞች ናቸው።» በምብን የጣሉት ፓይለቶች በበኩላቸው «በጦርነት ወቅት ከበላይ የተሰጠንን ትዕዛዝ መፈፀም እንጂ እምቢ ማለት አንችልም» በማለት ሁሉም ከኃሳፊነት ለመሸሽ ሞክረዋል።

የናዚ ጦር ወንጀለኞችም እንደዚሁ ተመሳሳይ የሆነ ክርክር አቅርበው እንደነበር ይታወሳል።

በኛ አገር የተፈጸመውን ቀይ ሽብር በተመለከተ ከመንገሥቱ ኃይለማርያም ጀምሮ ለገሡ አስፋው፣ መሳኩ ተፈሪና ሌሎችም የሚያንፀባርቁት እንደምታ «ሲህሽፓ ከአርተራ ተገንጣዮችና ከሶማሊ መንገሥት ጋር በማበር ከኢትዮጵያ ጠላቶች ገን ከመቅሙ ሌላ ነጥ ሽብርን የጀመረው አሉ በመሆኑ ለዚህ አፀፋውን በቀይ ሽብር መልሰናል። የአገሪቱና የአብዮቱ ጠላቶች የሆኑት ሻዕቢያና ሌሎች ኃይሎች ሲህሽፓን በፀረ አብዮተኝነት አንቀሳቅሰው በአብዮቱ ላይ ስላዘመቱ በቀይ ሽብርና በነጥ ሽብር ለደረሰው አልቂት ተጠያቂዎች ናቸው።

«የአገሪቱን አንድነትና አብዮት ለመጠበቅ ባለብን ወታደራዊና መንገሥታዊ ኃሳፊነት ገዳጃችንን በመወጣት ጠላትን ለመከላከል ያደረገነው ጥረት ሲያስመሰግን እንጂ ሲያስወነድስን አይችልም። የሠራነው ሁሉ ለአገር አንድነትና ለሕዝብ ደህንነት እንጂ ለገደ ጥቅም አይደለም» የሚል ሆኖ እናገኘዋለን።

ንድ ቁጥር አሥራ አንድ

ስለ ቀይ ሽብር ሲነሳ ብዙ የተሳሳተ ነገር ይነገራል። ሁኔታውን በሚገባ ለመረዳት በወቅቱ ስለነበረው ሁኔታ በቂ ግንዛቤን መውሰድ ተገቢ ነው።

የ66ቱ አብዮት የሕዝብ ትግል ውጤት ነው። ሕዝባዊ አመፁ በሁሉም ቦታ የነበረና ሁሉን አቀፍ ነበር። የተማሪውን እንቅስቃሴ ያቀፈ ነበር። ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ነበር። የታን፣ ዘርን ሳይለይ የሁሉም ትግል ነበር። ይህ አመፁ ያደገበት ነባራዊ

(አብጀክቲቭ) ሁኔታ ሲሆን፤ ሃሳባዊው ወይም ሰብጀክቲቭ ሁኔታ የሕዝቡ ንቃተ ሕሊና፤ ዕውቀት፤ ባህልና የተደራጀ ፓርቲ አለመኖሩ ነው። የወታደሩን አስተዳደር ያመጣው ይህ ሁኔታ ነው። መሪ ድርጅት አልነበረም። የግራ ኃይሎች በአፍሪካና በላቲን አሜሪካ ትግል የጀመሩበት፤ ካፒታሊስትና ሶሻሊስቱ ጎራ ጦር የተማዘዘበት ወቅት ነበር።

በአገራችን የነበረው የጭቆና ሁኔታ ሕዝቡን ያስመረረና ለአመፅ ያነሳሳ ነበረ። ገበሬው ከገቢው 85 በመቶውን ለባለመራቶች ይሰጥ ነበር። በዘመናዊ ባርነት ተጠምዶ ጭሰኝነቱ ከነቤተሰቡ ጭምር ነበር። ጉዳዩን ለማስፈፀም በአግሩ የሦስት ወር መንገድ እየተጓዘ ወደ ከተሞች ለመምጣት ይገደድ ነበር። እኔ ራሴ አንድ ጊዜ ወለጋ ውስጥ ለ32 ዓመታት የቆየ ፋይል አይቻለሁ።

የዚህ ሕዝባዊ ብሶትና ምሬት ውጤት የሆነው አብዮት ፍንዳታ የታሪክ አጋጣሚ የጣለብንን ሕዝባዊ አደራ ለመወጣት ቃል ገብተን ሥራችንን ስንጀምር ከቀድሞው መንግሥት ጀምሮ በኤርትራ ሲንቀሳ ቀሱ የነበሩት ወንበዴዎች በአዲስ መልክ ተጠናክረው ተነሱብን። ለዚህም አንዱ ተጠያቂ የቀድሞው መንግሥት ነው። ኃይለሥላሴ ጀብሃን ለመጣል ሲሉ ሻዕቢያን ይረዱ እንደነበር ያደባባይ ምስጢር ነው። በዚህና በአረቦች እርዳታ የተጠናከረው ሻዕቢያ ኢትዮጵያን ለማፈራረስ በዋነኝነት ያወጣው ዕቅድ ኢሕአፓን፤ ተሓትን የመሳሰሉ ድርጅቶችን ማደራጀትና ወደኢትዮጵያ አሰልጥኖ ማስገባት ነበር። በዚህም መሠረት መሐሪ ተክሌ የተባለው የሻዕቢያ አባል በዮሐንስ፤ ተክለኃይማኖትና ተፈሪ ካሣዬ አማካይነት በትግራይ በኩል በርካታ ፈንጂ አስገቡ። ከዚያም ወደአዲስ አበባ በመዝለቅ እነመለስ ተክሌ የተባሉት ባልደረ ቦቻቸው አዲስ አበባ ማዘጋጃ ቤትና ዋቢ ሽቦሌ ሆቴል ላይ የፈንጂ አደጋ አድርሰው ንፁሐን ሲሺሎችን ገደሉ።

ሻዕቢያ የትግራይ ወጣቶችን ማሽከርከሩን በመቀጠል ዮሐንስ «ማገብት» (ማሕበር ገሥገሥቲ ብሔረ ትግራይ) የተባለውን ድርጅት እንዲያቋቁሙ ካደረገ በኋላ ዮሐንስ ደደቢት ውስጥ ባልታወቀ ምክንያት ተገደለ። «ማገብት» በ«ተሓት» (ተጋድሎ ሓርነት ትግራይ) ተተካ። እነሱም በትግራይ ልዩ ልዩ ክፍሎች የማፈራረስና የማጥፋት ዘመቻቸውን አስፋፋ።

ኢሕአፓ 13 አባሎችን በፍልስጥኤም ነፃ አውጪ ድርጅት ካሰለጠነ በኋላ በሻዕቢያ እርዳታ አሲምባ ላይ ተጠናክረ። የመሣሪያ እርዳታም ተሰጣቸው። ለዚህ ውሰታ ለመክፈል ኢሕአፓ ለኤርትራ ነፃነት

ትግል እውቅና በመስጠት «የራስን እድል በራስ መወሰንን» እንደሚደግፍ በይፋ አሳወቀ። ይህም በብሔር ጥያቄ አስታኮ የኤርትራን መገንጠል ለማምጣት የተቀነባበረ ሌራ ነበር። በዚህ ብቻ ሳይወሰን የሶማሊያ መንግሥት ኢትዮጵያን ሲወር እንዲሁ ድጋፋን ሰጠ። ከዚህ በኋላ ኢሕአፓ በግልፅ የከተማ ትጥቅ ትግል ጀመረ። ሰዎችን ቀን በቀን መግደል ጀመረ።

በዚህን ጊዜ እኛ በደርግ አባልነታችን የሃገሪቱ መሪ ከመሆናችን ሌላ በወታደርነታችንም የሃገርን ዳር ድንበር የማስከበር ኃላፊነትና ግዴታም ጭምር ስላለብን ከነዚህ ኃይሎች ጋር መራራ የሞት ሽረት ትግል አድርገናል።

ከዚህ ጋር በማያያዝ ደግሞ ልዩነታችንን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት እንድንችል ለመወያየት ተደጋጋሚ ጥሪ አድርገናል። ልጅ ሚካኤል እምሩ ጠቅላይ ሚኒስትር ሲሆኑ የመጀመሪያ ሥራቸው ያደረጉት የኢሕአፓውን መሪ ተስፋዬ ደበሳይን ማነጋገር ነበር። የደርጉ የፖለቲካ ኩሚቴ አባላት ከሻዕቢያ ጋር በተደረጉ ንግግሮች ሠላማዊ መፍትሔን ለማምጣት ሞክረዋል። ማንኛውም ተቃዋሚ ኃይል በለውጡ ሂደት ተካፍሎ ለሃገር የሚበጅ ነገር ተባብረን እንድንሠራ ተደጋጋሚ ጥሪ አድርገናል። የመሬት ላራሹን አዋጅ ካወጅን በኋላ በሕዝብ ዘንድ ከፍተኛ ድጋፍ በማግኘታችን እየተጠናከርን ስንመጣ ሻዕቢያ ተዳክመ።

ይሁን እንጂ ኢሕአፓ በከተማ እንዲንቀሳቀስ በማድረግ እንደገና አንሠራረቱ በሰሜን ግምባር ሲወጋን ሶማሊያ በበኩሏ በምሥራቅ ተነሳችብን።

ኢሕአፓ የኤርትራንና የሶማሊን ወረራ 'ትክክል ነው' ብሎ በልሳኑ በ«ዲሞክራሲያ» አማካይነት ይፋ ሲያደርግ የቀበሌ ተመራጮች፤ የሕዝብ ተወካዮችንና የደርግ አባሎችን መግደል ቀጠለ። «ያ ትውልድ» በተባለው መጽሐፉ ክፍሉ ታደሰ እንዳመነው በቅድሚያ የሚገደሉ ሰዎችን ዝርዝር ያወጡ ነበር።

በመጀመሪያ አካባቢ የሚገድለው ኢሕአፓ ይሁን ሌላ አይታወቅም ነበር። ማን፤ ማንን እንደሚገድል አይታወቅም ነበር። ጠላቶቻችን ማንን እንደሚገድሉ በሚገባ ያውቃሉ። የስም ዝርዝር አላቸው። ነገሩ ግልፅ እየሆነ የመጣው ከእድገት በሕብረት ዘመቻ በኋላና ራሱ ኢሕአፓ በይፋ ካወጣው በኋላ ነው። በመጀመሪያ ያተኮሩት በቀበሌ ተመራጮች፤ የደርግ አባሎችና የሕዝብ ድርጅት አባሎች ላይ ነበር። በነጭ ሽብር ሰዎች በብዛት ተገድለዋል። ጉታ ሠርኔሳን እቢ

ርው ቁጭ እንዳለ ነበር የገደሉት። ተመስገን ማዴቦንና የሸዋሉል መንግሥቱን ቀን በቀን ገድለዋቸዋል። በመቶ የሚቆጠሩ የነጭ ሽብር ሰለባዎች ፎቶ ማዘጋጃ ቤት ተለጥፎ ለሕዝብ ይታይ ነበር። እኔ ራሴ በዚያን ወቅት አንድ ቀን ያየሁትን ለአብነት ያህል መናገር እችላለሁ። ወለጋ ለሥራ ጉዳይ ሄጄ ስመለስ እዚህ አዲስ አበባ መግቢያ ላይ መድኃኔ ዓለም ትምህርት ቤት አጠገብ አንዱን ተማሪ ባንዳ ነው ብለው ዛፍ ላይ ሰቅለውታል። ሬሳው ተተልታል። ዓይኑ ወጥቷል። ያደረጉትን ድርጊት ለመናገር እንኳን ይዘንናል።

ለላ ደግሞ አንዲት ተማሪ 'ባንዳ ጓደኛ' አለችሽ ተብላ ኮሚሽን አጠገብ ተገድላለች። ሌሎችም እንደዚሁ በግፍ የተገደሉ ብዙ ነበሩ። ዛሬ ግን ስለነሱ የሚናገር የለም።

በኢሕአፓ በትር በነጭ ሽብር የተጨፈጨፉት በይፋ የሚታወቀው 1319 ይሁን እንጂ ቁጥራቸው ከዚያ በላይ ነው። አሁን እኛን በቀይ ሽብር የሚወነጀሉን ለምን የነጭ ሽብርን ሰለባዎች አይፋረዱ ላቸውም? እነሱ ኢትዮጵያውያን አይደሉም? ወይስ የነሱ ደም ደመ ክልብ ነው? «የቀይ ሽብር ተፋራጆች ኩሚቲ» እንደተቋቋመ ሁሉ የነጭ ሽብርም ቢቋቋም ኖሮ ፍትሐዊ ይሆን ነበር። ቀይ ሽብርን ከመጠሪያው ከቃሉ ጀምሮ ያመጡት እነሱው ራሳቸው ናቸው። ወታደር ይሄንን ከየት ያውቃል?

በሶማሊያ ወረራ ወቅት ኢሕአፓ የፈፀመው ክሕደት መረሳት የለበትም። በኤርትራም ችግር ኢሕአፓ በግልፅ የወገነው ከጠላቶቻችን ጋር ነበር። ሻዕቢያን እንደሚደግፍ በይፋ ተናግሯል። በኢትዮጵያ ሕግ ደግሞ በሃገር ላይ የሚፈፀም ክሕደት እስከምት ድረስ ያስቀጣል። ከላይ እንደጠቀስኩት እኛ በሃገር መሪነታችን ብቻ ሳይሆን በወታደርነታችንም የሃገር ድንበርን የማስከበር ድርብ ኃላፊነት ነበረብን። በጦርነት ወቅት ከውስጥም ከውጪም የሚወጋንን ጠላት መከላከል ነበረብን። ሕዝቡን ስለማስታጠቃችንም ብዙ ተብሏል። ሕዝቡን ያስታጠቅነው በራሱ ጥያቄ ነው። 'አስታጥቁን! አታስጨርሱን' ሲል ራሱን ከጥቃት እንዲከላከል አስታጥቀነዋል።

'ሕዝብ ለምን ጠላችሁ' ለተባለው እኛ ለአብዮቱ ስንታገል ብዙ ጠላት እፍርተናል። አብዮት የመደብ ለውጥ ነው - ሥልጣንን ከገዢው መደብ ነጥቆ ለሌላው መስጠት። በሶሜን ያሉት የአንድነት ኃይሎች በመሆናችን ጠላቶቻችን ናቸው። ሥልጣን የሚፈልገው እንዲሁ ጠላታችን ነው። አማን አንደም ከዶክተር በረከተአብ ጋር እየተማከሩ

በኤርትራ ጉዳይ ሊያሳድሙብን ሞክሩ። ጦር እንዳይሄድ ሁሉ ክል ክለው ነበር። «ለምን?» ሲባሉ አኩርፈው ቤታቸው ተቀመጡ። ጥሪ በደረግላቸውም 'አልመጣም' አሉ። በወቅቱ ከታዘብኳቸውና በኋላም ነገናዘብኳቸው ነገሮች በመነሣት ዶክተር በረከተአብ ለኤርትራ መገንጠል ተግባራዊነት የሰልሳዎቹን መገደል አመቻችቶ ይሆናል የሚል ግምት አለኝ።

በዚያን ጊዜ ከፍተኛ ውጥረት በግቢው ውስጥ ሰፍኖ ነበር። ማን፣ ማን እንደሆነ የማይታወቅበት ጊዜ ነበረ። ሻዕቢያ አለ፤ ኢሕአፓ አለ፤ ወያኔ ወዘተ። ያኔ የነበረውን ሁኔታ በወቅቱ ከነበረው አንፃር እንጂ በዛሬው ሁኔታ ማየት የለብንም። እልቂቱ በሁለቱም ወገን ነበር። በኢሕአፓ የተወናበደው ሠራዊት 'የት ገባ? የት ደረሰ?' ብሎ የሚጠይቅ የለም። በነሱ ጥይት የወደቀውን ያስታወሰ የለም። የነሱን እናት ወይም አባት የጠየቀ የለም። ያንድ ወገን ጨዋታ ነው የተያዘው።

'በዚያን ወቅት ለምን ብሔራዊ እርቅ አላደረጋችሁም?' ለተባለው እኛ ቅድሚያ የሰጠነው ለኤርትራ ችግር ነበር። ጦርነቱ እየተባባሰ ሲሄድ ሁሉም እንዳስብነው ሳይሆን ቀረ።

ጓደ ቁጥር ዙስት

ነጭ ሽብርና ቀይ ሽብር በተለያዩ የፖለቲካ ቡድኖች መካከል የተደረገ የሥልጣን ሽኩቻ ውጤት ነው። ቀደም ሆነ ነጩ ሽብር መካከል ያልነበረባቸው ታሪካዊ ስሕተቶች ናቸው። ሁሉም በየፊናው ማርክሲስት ነኝ ባይ ነበር። ሽብሩ የመጣው ከግራ ክንፍ ምሁራን ነው። ሙሉ በሙሉ በደርግ ተጀምሮ በደርግ የተፈፀመ አድርጎ ማቅረብ ከባድ የታሪክ ግድፈት ነው። 'በነጭና በቀይ ሽብር ስንቶች ሞቱ? ስንቶች ተቀጠፉ?' ስንል ትክክለኛውን ቁጥር ማወቅ አስቸጋሪ ነው። ልዩ አቃቤ ሕግ ቁጥሩን ወደ 6000 ያደርሰዋል። በኔ ግምት ከ2000 አይበልጥም።

ጦሩ ለምን ተሸነፈ?

...ትጥቅ፤ መሣሪያ የሚቻለውን ሁሉ አቀረብን። ልብ ልናቀርብ እንችላለን እንዴ? ወይም ከፍተኛ ልንጨምር እንችላለን እንዴ? እኔ ኋላ ሜዳ ተደብድቤ ብመጣ አባቴ ያጠናግረኝ ነበር። አሁን ግን ልጅን ሠንዱቅ ውስጥ መደበቅ ነው የተያዘው። ወደዘመቻ ይሄዳል ሲባል እይዩ ነው። በውነቱ ዝቅጠት ይታያል።

- መንግሥቱ ኃይለማርያም ለአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ከተናገሩት።

መንግሥቱ ኃይለማርያም የአብዮታዊው ጦር ጠቅላይ አዛዥ እንደ መሆናቸው በአገሪቱ ውስጥ ይካሄድ በነበረው ያሳቋረጠ የጦርነት ሂደት ውስጥ የተጫወቱት ሚና አሉታዊ ወይም አምኖታዊ ገደብ ለመሰካት የሚያስችል ዝርዝር ጥናት ባይኖርም በሠራዊቱ ላይ ያሳደረ የነበረው በጉ ስሜት ሲካድ አይቻልም። ጦሩን በአብዮታዊ መፈክሮችና ስሜት ቀስቃሽ በሆኑ ዲሶ ኩርች መጠምዘዝ ይሆንላቸው ነበር። የኢትዮጵያ አንድነት መደፈር እንደሌለበት የአባቶችን ገደብ በማውሳት፣ የእናት ሃገር ፍቅር ስሜቱ እንዲነሳ የሚያደርግ ቀስቃሽ ንግግር ሲያደርጉለት ያዳምጣቸዋል። ከሁሉም በላይ ደግሞ አገር ወዳድነታቸውና ለኢትዮጵያ አንድነት ለመዋደቅ የነበራቸው ቁርጠኝነት በሠራዊቱ ዘንድ አድናቆትን አትርፎላቸዋል።

መንግሥቱ በሠራዊቱ የዕዝ ሰንሰለት ላይ ሙሉ ቁጥጥር ነበራቸው። አሳቸው ሳያውቁ የሚደረግ አንዳቸው ነገር አልነበረም። ይህ እውነታ ገጦ የወጣው አሳቸው ከሃገር በወጡ ጊዜ የጦሩ አለቆች ነገሩ ሁሉ ከቁጥጥራቸው ውጪ እንደሆነባቸው ሲታይ ነው። ጄኔራሎች ጦራቸውን ጨርሶ ማዘዝ የማይችሉበት ደረጃ ላይ ደርሰው ከመንግሥቱ መሃድ በጎሳ ሠራዊቱ እንደተናደተ መታወቅ ነበር።

ከሰፊው በታች ካሉት የጦር ኃይሎች በብዛቱ ከፍተኛውን ሥፍራ ይዞ እንደነበር የሚነገርበት ያ ሠራዊት ሰረጅም አመታት ሲወጡት የነበረትን ኃይሎች ለማሸነፍ ያልቻለበት ምክንያት ምንድነው? ከከፍተኛ የጦር አለቆች አንዳንዶች ምክንያቱን እንደሚከተሉ ያስረዳሉ።

ጄኔራል ቁጥር ሃዖ ስምንት

ጦርነቱ እየተራዘመ ሲሄድ በዚያው መጠን ጦሩ እጅግ ግዙፍ እየሆነ፤ ጥራቱም ከጊዜ ወደጊዜ እያሸቆለቆለ መጣ። ቀድሞ በሥራቸው ያለውን ሠራዊት እያንዳንዱን ወታደር፣ የበታች ሹምና መኩንን በስም እየጠሩ የሚያውቁትና የሚቆጣጠሩት የበላይ መኩንኖች ሌላው ቀርቶ በአጠገባቸው ያሉትን የቅርብ ረዳቶቻቸውን እንኳን ለማወቅ እስከሚሳናቸው ድረስ ለሠራዊታቸው ባይተዋር ሆኑ። 'ዛሬ በዚህ ሂደት፣ ነገ የክሌ ብርጌድ ከዚህ ለቀህ እዚህ ድረስ' እየተባለ በሚመጣ ቀጭን

ትዕዛዝ ጦሩ ከቦታ ቦታ ሲራወጥ፣ አለቃውን ከበታቹ፣ ታዛዥን ወታደር ደግሞ ከአለቃው የሚያገናኘው ገመድ አልያያዝ አለ። ዕዝና ቁጥጥር ከሌለና ፍፁም በሆነ መተማመን የሰውን መንፈስ ማዘዝ እስካልተቻለ ድረስ ማሸነፍ አይቻልም።

ሌላው ደግሞ በሶቭየት ሠራዊት ውስጥ ውጤት አስገኝቷል ተብሎ ተቀድቶ በመጣው በሦስትዮሽ የዕዝ ሰንሰለት (Triangle command) የተተበተበው የጦሩ አመራር ከሰጠው ጥቅም ይልቅ የፈጠረው ውዥንብር ይበልጣል። ችሎታቸው ብዙም ትኩረት ሳይሰጠው በፖለቲካ ታማኝነታቸው ወይም በደህንነት አባልነታቸው ሥልጣን የተሰጣቸው ሰዎች አዛዦችን እግር ተወርች ይዘው እንደልብ አላሠራ አሏቸው። የሚመደቡት የፖለቲካና የደህንነት ኃላፊዎች ከጦሩ አዛዦች ጋር በማዕረግ፣ በወታደራዊ ችሎታና በአካዳሚክ ትምህርት ብዙ የተራራቁ በመሆናቸው በመመካከርና በመረዳዳት ከመሥራት ጾልቅ በሽኩቻና እርስበርስ በመወነጃጀል የሚጠፋው ጊዜ ይበልጥ ነበር። እኔ የጄኔራልነት ማዕረግ ተሸክሜ አንድ ምክትል አሥር አለቃ የደህንነት ወይም የፖለቲካ ኃላፊ ሆኖ ይሾምና ይመጣል። በሥራው ሂደት እኔ ያላየሁትን አይቶ ቢያማክረኝ ወይም ለሥራው መቃናት ፖዘቲቱ (አምኖታዊ) የሆነ አስተዋፅዖ ሊያበረክት የሚችልበት መንገድ ፍር ቢያግዝኝ አሺ። 'ይሄንን ውሳኔዎን አልተቀበልኩትም። እንደገና ቢያየት ይሻላል' እያለ አላሠራ ሲለኝ ግን ውጤቱ ፍሬያማ እንደማይሆን ግልፅ ነው።

የጦሩ አለቆች ከተለያዩ የጦር ትምህርት ቤቶች ተመርቀው የወጡ እንደመሆናቸው እርስ በርስ የነበራቸው ሽኩቻና ጥላቻ ከፍተኛ አሉታዊ ተፅዕኖ አሳድሯል። በትምህርት ቤትና በኮርስሜትነት ተከፋዩለው እርስ በርስ መናናቅ፣ መሻከትና ጥላቻ አለ። ይህ ሁኔታ የፈጠረው ኔጋቲቭ ኢምፓክት (አሉታዊ ተፅዕኖ) በቀላሉ የሚታይ አልነበረም።

በሠራዊቱ ውስጥ ከፍተኛ ያመራር ቦታዎች ላይ የነበሩ ከተራው ተዋጊ እኩል በተጣጧል ውጊያ ውስጥ እየተጋፈጡ አኩሪ ታሪክ በመሥራት ወርቃማ ገድላቸውን ትተውልን ጥለው የወደቁ ብዙ የጦር መሪዎች ነበሩ። በአመራር ችሎታና ብስለታቸው የወገንን ልብ በኩሉት የሚሞላ ድል ያስመዘገቡ፣ በወኔና በድፍረታቸው ትንግርት የሠሩ ጀግኖችም ነበሩ። ባንፃሩ ደግሞ ባላቋረጠ ውጊያ ከቦታ ቦታ እየተንከራተተ የሚባዝነውን ሠራዊት በረቀቀ ስልትና ዘዴ በውስጡ

ሆነው ምስጢሩን ለጠላት በመሸጥ በደም መሥዋዕትነት ያገኘውን ድል በአሻጥር በማስለቀቅ ይህ ነው የማይባል ወንጀል የሠሩም ነበሩ። ከዚያ በተጨማሪ፣ በተለይ በስተመጨረሻው አካባቢ አንዳንድ የጦር አለቆችና ተባባሪዎቻቸው በሙስና ተዘፈቁ።

ጦሩ ለረጅም ጊዜ ያለዕረፍት እንዲዋጋ በመገደዱ መሰላቸቱ ሳያንስ ዕለት በዕለት 'ይሄ ጦር ተደመሰሰ። በዚህ በኩል ያለው ጦር እንዲህ ሆነ' እየተባለ ሲነገረው የሞራል ውድቀት ደረሰበት። በዚህ ላይ የቀለብ ተሟልቶ ያለመቅረብ፣ የሕክምና እንደልብ ያለመገኘት አበሳጫው። ጥይት ሲጠይቅ ቀለብ፣ ቀለብ ሲጠይቅ ሌላ ነገር እየቀረበለት ተመረረ።

በማንኛውም ሠራዊት ውስጥ ያለውና በኛም አርሚ (ጦር) ውስጥ ፊት የነበረውን ዲሲፕሊንና ሥርዓትን በማናጋትና በመጣስ አለቃና ምንዝር ሳይኖር በእኩልነት የተመሠረተ አሠራር እንዲሰፍን በመደረጉ ሥነ ሥርዓቱ ተጓደለ። የበታች ለአለቃው አልታዘዝ አለ። ይህ ደግሞ በተለይ በጦር ሜዳ ውሎ አደገኛ ሁኔታን ይፈጥራል። ሥርዓተ አልበኝነትን ያሰፍናል። በወታደሮቻቸው ጥይት ከጀርባቸው እየተመቱ የወደቁ ብዙዎች ናቸው።

በፍላጎት፣ በፈቃደኝነትና በቁርጠኝነት አገርን ለመከላከል ውትድርናን መርጦ ከገባው ይልቅ አንድም ሌላ የሥራ መስክ በማጣት ወይም በግዳጅ በኩታ፣ በአፈላ ወታደር የሆነው ስለሚበዛ ሕይወትን ያህል ነገር ለመስጠት የሚያስፈልገው ቁርጠኝነት አልነበረም።

ጂኔራል ቁጥር ሆሳሳ

በኔ አስተያየት ጦርነቱ ያለቀለት አፋቤት ላይ ነው። የአፋቤት መደምሰስ ሠራዊቱ ዳግም እንዳያንሠራራ አድርጎ ለመጨረሻ ውድቀቱ አጣድፎ አድርሶታል። አፋቤት ላይ የነበረን ጦር በውጊያ የተፈተነ ጀግና ሠራዊት ነበር። ያ ሠራዊት ሁላችንም የምንመካበት በቂ ልምድ ያካበተ፤ አለን የምንለው ጠንካራ ሠራዊት ነበር። ለምን እንደተሸነፈ ግን እስከዛሬ መልስ ያላገኘሁለት ጥያቄ ነው። ይሄ ወይም ያ ምክንያት ብሎ ማስቀመጥ ያስቸግራል። የተለመዱት ያመራርና የትንጅት ችግሮች ቢኖሩም ያ ጦር እንዲህ በቀላሉ የሚሸነፍ አልነበረም። ግራ የሚያጋባው ነገር የጦሩ አመራር አካሉች ሻዕቢያ በዚያ ግንባር ጦርነት ሊከፍት ዝግጅቱን ማጠናቀቁን በሚገባ ያውቁ

ነበር። የዚህ መረጃ እያላቸው አፋቤት ላይ ሠራዊቱ ያንን ሁሉ ድርጅትና መሣሪያ ጥሎ እንዲሄድ አደረጉ።

ባጠቃላይ ሠራዊቱ የተበላሸ አመራር ነበረው። በመቶ ሺዎች የሚቆጠር ጦር አለን ቢባልም የሚዋጋው እውነተኛ ተዋጊ ኃይል ከ15,000 አይበልጥም። ይኸውም የተጠናከረና የተከማቸ ኃይል ሆኖ ጠላትን ከመምታት ይልቅ በየቦታው እንዲበታተን ይደረግ ነበር። ተዋጊው ሠራዊት በሙሉ ኃይሉ ወሳኝ ቦታዎች ላይ በመዋጋት ፋንታ ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ በሌላቸው ቦታዎች ተቀምጦ ድልድይና የመብራት ምስሶ ይጠብቅ ነበር። የምንዋጋው ዋናውን የጠላት ኃይል ሳይሆን በዙሪያው ያለውን (ፔሪፌራሉን) ነበር። በወታደራዊ ሳይንስ ጠላትን ለማጥቃት ስትነሳ መጀመሪያ ግብህን እወቅ (አይደንቲፋይ ዩር ታርጌት)፣ ከዚያ ቅድሚያ የምትሰጠውን ለይ (ጊቭ ፕራዮሪቲ) የሚባል ነገር አለ። የኛ ሠራዊት ድልድይና የመብራት ምስሶ በመጠበቅ ነበር ጊዜውን የሚያሳልፈው። ይህ የሠራዊቱ ሥራ አልነበረም።

ሌላው ችግር በጊዜ እጥረት ምክንያት በቂ ጊዜ ስለማንወስድ በሚገባ ያልሰለጠነ ጦር ይዘን ነበር የምናዋጋው። በደንብ የሰለጠነ፣ የተጠናከረና የተከማቸ ኃይል አሰልፈን አንዋጋም። ሁልጊዜ እዛና እዚህ እየተበታተነ ሁሉም በየፊናው የሚዋጋበት ሁኔታ ነበር እንዲተቀናጅቶ ባንድነት ጠንክር ያለ ብትር በጠላቱ ላይ ሊወረወር የሚችልበት መንገድ አይፈለግም። 400,000 ያህል ጦር አለን ቢባልም ደንበኛው ተዋጊ ጦራችን ከ15,000 አይበልጥም። ለምሳሌ፣ አዲግራት ላይ አንድ ብርጌድ የሞላ ጦር ኖሮ አያውቅም።

በጦሩ አዛዦች ከፍተኛ ምዝበራ ይካሄድ ነበር የሚለውን አልቀበለውም። እስከነጭራሹ አልነበረም ብሎ ለመካድ ሳይሆን በሲቪሉ ውስጥ ከነበረው መጠነኛ ኮራፕሽን(ሙስና) የተለየና እንደሚወራው የጎላ አልነበረም። የተጋነነ ነው። አብዛኛዎቻችን በኪራይ ቤት ነበር የምንኖረው። ሌላው መሪዎቹን ጠላት በገንዘብ ገዝቷቸው ነበር የሚባለውም የሐሰት ወራ ነው። በዚህ የታሙትን መኩንኖች ብዙዎቹን አውቃቸዋለሁ። 'ምዕዋ እንጀኔራል አሊ ሐጂና ጀኔራል ጥላሁንን የመሳሰሉት ገንዘብ ተቀብለው ጦሩን ሽጡት' የሚባለውን ለመቀበል በጣም ያስቸግረናል።

ጄኔራል ቁጥር ሦስት

የኢትዮጵያ ሠራዊት በሻዕቢያ ወይም በወያኔ ተሸንፏል ብዬ አላምንም። ራሱን በራሱ የጣለ፣ በራሱ የወደቀ ጦር ነው ማለት ይሻለኛል። ጀግንነት ያልተለየው፣ ወኔው ያልላላ፣ ስንት አኩሪ ታሪክ የሠራው ያ ሠራዊት በነወያኔ ተሸነፈ ብሎ ድምዳሜ ከመስጠት በፊት ቀስፈው ይዘውት የነበሩትን ችግሮች መረዳት ያስፈልጋል። እነዚህን በደንብ ከተመለከትን «ለምን በድል ሳይወጣ ቀረ?» ሳይሆን፣ «እንዴት 17 ዓመት ሙሉ ችሎ ተዋጋ?» ብለን ወደመጠየቁ እናዘነብላለን።

17 ዓመት ያልኩት ለምንድነው? ሻዕቢያዎች ብዙ ጊዜ ለማሳመን እንደሚሞክሩት የ30 ዓመት ጦርነት አልተዋጉም። የኤርትራ ንቅናቄዎች ትግል ጀመርን ከሚሉበት ከ1952 እስከ ስልሳዎቹ አጋማሽ ድረስ ከአዲስ አበባ - አሥመራ አውቶቡስ እየተመላለሰ ከአሥመራ ከረን፣ ከከረን - ምዕዋ፣ እንዲሁም ከሌሎች የኤርትራ ክፍሎች ሕዝቡ እንደልቡ እየወጣ እየገባ በሠላም ይኖር የነበረበት ዘመን እንደነበረ ማስታወስ ያስፈልጋል።

በነዚያ የመጀመሪያ ዓመታት የኤርትራ ንቅናቄዎች 'ኤርትራ ነፃ መውጣት አለባት' ብለው ሲነሱ በጣም ጥቂት ከነበሩት ተከታዮቻቸው በስተቀር ከሕዝብ ድጋፍ አላስገኘላቸውም ነበር። ነገር ግን በፊውዳሉ ሥርዓት በመላው ኢትዮጵያ የተንሠራፋው የጭቆና አገዛዝ የኤርትራንም ሕዝብ ያስመረረው ስለነበረ በዚያ ዙርያ መንቀሳቀስ ሲጀምሩ በተወሰነ ደረጃ ሰዎችን ማሰባሰብ ችለው ነበር። እሱም በጠረፍ ቦታዎችና ተራሮች አካባቢ የተወሰነ ኢንቅስቃሴ ነበር።

የሕዝብ ድጋፍ እንዲያገኙ በሩን የከፈተላቸው ደርግ ራሱ ነው። ለበለጠ ሃገራዊ ጥቅምና ደህንነት በመቻቻልና በዲፕሎማሲያዊ ብልሃት ያፈነገጠውን በመመለስ ነገሩን በማለዘብ ፋንታ በኃይል ብቻ የንቅናቄዎቹን ክንድ ለመስበር ተነሳ። በዚህ መሐል በተፈጠሩ ግድፈቶች የሕዝቡን ቁጣ ከትንሽ ወደትልቅ በማሸጋገር የኤርትራ ሕዝብ ወደነፃ አውጪዎቹ እቅፍ እንዲገባ መንገዱ ተመቻቸ። ቀድሞ ነጭ በነጭ ለብሶ፣ በኢትዮጵያ ባንዲራ አገጣጠሙ «ኢትዮጵያ ወይም ሞት» ብሎ ይነሣ የነበረው የኤርትራ ሕዝብ ጭልጥ ብሎ ወደወንበዴው ጉያ ገባ።

ከዚያ በኋላ ሠራዊቱ ፍፁም ጠላትነት በሚሰማው ሕዝብ መሐል መንቀሳቀስ ግድ ሆነበት። መሬቱ ካልረዳ፣ ሕዝቡ ካላቀፈ

እንዴት ተዋግቶ ማሸነፍ ይቻላል? ሻዕቢያ ይጠቀምበት የነበረው የጎራላ ውጊያ መደበኛ የጦርነት ስልት ይዞ የሚዋጋውን የኛን ጦር ለማጥቃት እጅግ አመቺ ነበር። ተደብቆ አድፍጦ ጠብቆ ያልታሰበ ውርጅብኝ አውርዶ ዋሻ ገብቶ የሚደበቅን ተዋጊ አባሮ መያዝ ቀላል አልነበረም። በማያውቁት መሬት፣ ባይተዋር በሆኑበት አገር፣ ጠላት ሕዝብ መሐል ሆኖ መዋጋት ዋዛ አይደለም። ሽቅብ እየወጡ ጥይት ለመተኮስ እንኳን ሳይቸገር ከላይ ናዳ እየለቀቀ ሰውን ከሚያበላሽ ዝንጀሮ ጋር መዋጋት ቀልድ አልነበረም።

የዚህን አውነታ ዕለት በዕለት የሚጋፈጡት የሠራዊቱ አባላት ሠላማዊ መፍትሔ እንዲፈለግ ድምዳሜውን ባሰሙ ቁጥር እየተለቀሙ መረሸን ዕጣ ፈንታቸው ሆነ። የኩሎኔል መንግሥቱን አመራር በምንም አይነት መቃወም አይቻልም። መቃወም ቀርቶ ካድሬዎች ከሚያስተጋቡት የቸከና የነበዘ የፖለቲካ ባዶ ጫጫታ ሌላ የተለየ ሃሳብ ማቅረብ እንኳን ጥርስ ያስነክሳል። በመሆኑም በውጊያ ቀጠናዎች ከተገኙ ልምዶችና ካጋጠሙ ችግሮች አኳያ ተነጋግሮና ተማክሮ የተለየ ስልትና ዘዴ መጠቀም አልተቻለም። ሁሉም ነገር የሚመጣው ከላይ ስለሆነ ወታደሮች ነገና ባናምንበትም ትዕዛዝ ስለሆነ መፈፀም ግዴታችን ሆኗል። ይህን በመሰለ አስቸጋሪ ሁኔታ እየተዋጋን ውጤት ካልተገኘ መረሸን አለ። ለምሳሌ፣ ከእንዳሥላሴ ሽንፈት በኋላ ብዙ መኩንኖች ተረሽነዋል።

የጦሩን ቅንጅት ብንመለከት ጉድለት ይታይበታል። የሚያካሂዳቸውን ዘመቻዎች አቀናጅቶና አስተባብሮ ደህና ምት በመምታት ፋንታ የተበታተነ፣ ያልተያያዘ፣ እንዳንዴማ ጭራሽ ተቃራኒ የሆነ ግዳጅ ይሰጠዋል። ዛሬ ስንት መሥዋዕትነት ከፍሎ የያዘውን መሬት ያለበቁ ምክንያት ነገ ለቆ እንዲሄድ ይታዘዛል። ስለ ቅንጅት ጉድለት ሳንላ አንድ ትዝ የሚለኝ በሽሬ ግንባር የተሠራው ነው። በኤርትራና በትግራይ የነበሩ ኃይሎች በመተጋገዝ መሥራት ጀምረው ጥሩ ውጤት ተገኝቶ ነበር። በሽሬ አስቸጋሪ ሁኔታ ላይ ለነበረው ጦር ከኤርትራ በኮንቮይስ ስንቅና ትጥቅ ሊመጣለት ችሎ ነበር። ወዲያው ሻዕቢያ ምዕዋ ላይ ጦርነት ሲከፍት፣ ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን ትግራይ የነበረውን 10ኛውን ክፍለ ጦር አንስተው ምዕዋ ወሰዱት። ይህ ጦር ከኤርትራ ወደትግራይ የሚወስደውን መንገድ አስከፍቶ የሚጠብቅ ነበር። ሽሬ ያለውም ጦር አስፈላጊው ሁሉ የሚቀርብለት በዚህ መንገድ በመጠቀም ነበር። ክፍለ ጦሩ ከዚያ ሲነሳ የሽሬው ጦር ያለ

ዕደላ መሥመር ቀረ። በእንፃሩ ወያኔና ሻዕቢያ በደንብ ተቀናጅተው ጦርነት በመክፈት ሽሬን ከበው ለመያዝ በቁ።

ጃኒራል ቁጥር ስንድ

ለሠራዊቱ መሸነፍ ምክንያት የሆኑት ነገሮች በጣም ብዙ ናቸው። ከብዙ በጥቂቱ ለማንሳት አንዳንዶቹን መጥቀስ ይቻላል።

«ዓሣ የሚገማው ከአናቱ ነው» ይባላል። በመጀመሪያ ደረጃ አመራሩ ጥሩ አልነበረም። ላይ ተቀምጠው የነበሩት ሰዎች ሠራዊቱንም ሆነ አገሪቱን ለመምራት ብቃት የነበራቸው አልነበሩም። በጠመንጃ ኃይል ስልጣን ላይ የወጡ፣ ልምድም ሆነ ችሎታ የሌላቸው ነበሩ። አላዋቂነታቸው አገሪቱን ለጥፋትና ለውድቀት፣ ሠራዊቱንም ለሸንፈት ዳርገውት እንዲሄዱ አድርጓቸዋል።

እነመንግሥቱ የሚያምኑት በጥራት ሳይሆን በብዛት ነው። በሚገባ ያልሠለጠነ ጦር ለጦርነት ማጋፈጥን ልማድ አድርገው ይዘው ነበር። የጦርነቱ ሁኔታ ፋታ ያልሰጠ መሆኑ አሌ ባይባልም በቂ ሥልጠና ባላገኘ ሠራዊት መዋጋቱም ምንም ፋይዳ እንደሌለው ሊገነዘቡ አለመቻላቸው ለባሰ ውድቀት ዳርጎናል። የጦሩ አሰልጣኞች ራሳቸው ለማሰልጠን የሚያስፈልገው ችሎታ ወይም ብቃት አልነበራቸውም። ለመከላከል ማሰልጠኛ እንደመቋቋሙ ለባለሌላ ማዕረግተኞች ሥልጠና ፈጽሞ ትኩረት አልተሰጠውም ነበር። ዝቅተኛ ማዕረግ ያላቸው መሪዎች አልነበሩም ማለት ይቻላል። አንድ አዛዥ ያወጣውን ፕላን ከሥሩ ያለው የበታች ሹም ሊያስፈጽመው ይገባል። ምክንያቱም ከወታደሩ ጋር በቅርብ የሚሠራው እሱ ነው። በ'እኩልነት' ስም ሁሉ ነገር ልቅ እንዲሆን ፈቀዱ። ይሄ እንዳይሆን ብዙ ጊዜ ተናግረን ነበር። እነሱ ግን አልሰሙም። በተለይ መንግሥቱ ዋናው የድጋፍ መሠረቱ ታች ያለው ሠራዊት ስለሆነ እነሱን ማስቀየም አይፈልግም ነበር።

በጃኒራል መከላከያ ሹመት ላይም ችግር ነበር። ብዙዎቹ ለማዕረግ የሚመጥኑ አልነበሩም። ያንን ሠራዊት ለመምራት የሚሾሙት ሰዎች በብዙ ልምድና በርቀት መታየት ነበረባቸው። መንግሥቱ ክቦ፣ ክቦ እዚያ ላይ ያወጣቸውና ትንሽ ቆይቶ ሲያማርራቸው ይታያል። ሲያሰኘውም ይገላቸዋል። ለምሳሌ፣ ጃኒራል ታሪኩ ላይኔን ለምን እንዳ ስገደለው አይገባኝም። ምድር ጦር ሆኜ በኔ ሥር ሆኖ ሲሠራ አውቀዋለሁ። ስማርት የሆነ ልጅ ነበረ። የሚወነጀልበትን ነገር ሁሉ እኛ አላየንበትም። ጎበዝና ጥሩ መከላከያ መሆኑን ነው የምናውቀው። ቢያ

ጠፋ እንኳን ለመረሸን የሚያበቃ ወንጀል ፈጽሟል ብዬ አላምንም። ዋናው ነገር በጦሩም ውስጥ ፍትሕ እንዳልነበረ ከዚህ መረዳት ይቻላል።

ሌላው የነበረው ችግር ሠራዊቱን በትሪያንግል ኮማንድ ተብትቦ መያዙ ነው። አንድ ሰው አዛዥ ከሆነ ኃላፊነቱን ሁሉ ወስዶ በሚመ ስለው መሥራት መቻል አለበት። የበታች መከላከያና ተራ ወታደሮች በፖለቲካና በደህንነት ኃላፊነት ስም እየተቀመጡ «እነሱ ሳይስማሙበት ምንም መሥራት አይቻልም» የሚል ሎጂክ በሚሊቲሪ ውስጥ እንዴት ሊሠራ ይችላል? ለአዛዥ አጠገቡ ያሉት የበታች ሠራተኞች ረዳቶቹ እንጂ እንቅፋት እየሆኑ አላሠራ የሚሉ መሆን የለባቸውም። በኛ ሠራዊት ውስጥ ተንሰራፍቶ የቆየው ይህን የመሰለ አደናቃፊ ነገር ነበር። የዕዝ እንድነት አልነበረም።

ሌላው መጠቀስ ያለበት በጦርነት ወቅት ሁሉ ነገር እንደታቀደው ሊሄድ አይችልም። እንደዚያም ቢሆን ምን ችግር ይኖር ነበር? ስለዚህ በመሬት ላይ በሂደት የሚፈጠሩ ተለዋዋጭ ሁኔታዎችን እንደየአመጣጣቸው፣ እንደየሁኔታቸው መፍትሔ መስጠት መቻል ወሳኝ ነው። ይሄ በተደጋጋሚ የታየ ድክመት ነበር።

መፈንቅለ መንግሥቱ

ገንቦት 1981 ላይ አዲስ አበባና አሥመራ ከተሞች ላይ በክፍተኛ የጦር መኮንኖች የተቀነባበረው መንግሥት የመገልበጥ ሙከራ ብዙም ሳይረመድ በአጥረ ሲቀጥ፣ ከአደመኞች አብዛኛዎቹ ሕይወታቸውን አጥተው በጣም ጥቂት የሆኑት ብቻ ለመትረፍ በቅተዋል። መፈንቅለ መንግሥቱ ቢሳካ ኖሮ የኢትዮጵያ ዕድል ምን ይሆን ነበር? የተሻለ ወይስ የባለ? የሚለው ጥያቄ በአእምሮአችን ሽው ማለቱ ባይቀርም፣ ያልሆነው ሳይ ከማተኮር ይልቅ የሆነው እንዲት ሆነ ብለን መጠየቅ ይቀሰናል።

በኢትዮጵያ የጦር ኃይሎች ውስጥ ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ቀጥሎ ያለውን አመራር የያዙት ክፍተኛ ጃኒራሎች በዚያ ሙከራ እጃቸውን አስገብተውበት ነበር። በበሳልነታቸው፣ በልምድና ችሎታቸው፣ በትምህርት ደረጃቸው ለንቱ የተሰኙት እነዚያ ዕውቅ ጃኒራሎች የወጡት መፈንቅለ መንግሥት እንዲት ሳይሳካ ቀረ? ለሚለው ጥያቄ ከተሰነዘረት በርካታ ምክንያቶች የቅንጅት ጎደለትና የበታች ወታደሮችን ያስማካተት የሚሉት በዋነኝነት ይጠቀሳሉ። በተጨማሪ በአደማው ውስጥ ለመተባበር እጃቸውን ካስገቡ በኋላ ከደተው

ጓደኛቸውን እንዲጋለጡ የሚጠረጠሩ ከፍተኛ መኮንኖች እንደነበሩ በወቅቱ በሰፊው ተወርቷል። ከእነሱም መሐል ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን በዋነኝነት ይጠቀሳሉ። የደህንነት ሚኒስትሩ ተስፋዬ ወሰደሥሳኤም ሁኔታውን ከመጀመሪያው ጀምሮ ያውቁ እንደነበርና በመጀመሪያ ሰመተባበር ዝግጁ መሆናቸውን ካረጋገጡባቸው በኋላ እንደከዳም ይጠረጠራል።

መፈንቅለ መንግሥቱ በሠራዊቱ ላይ ከፍተኛ የሞራል ውድቀትን ስለከተላል። «ሠራዊቱ ሙከራውን ያከሸፈው የኢትዮጵያ አንደኛው ስደጋ ላይ የወደቀ ሰበሰበው እንጂ ሰመንግሥቱ ኃይለማርያም ፍጹም ታማኝ በመሆኑ ስለነበረም» የሚሉ ወገኖች በርካታ ናቸው። የደርግ ስባዓት ምን ይላሉ?

ጓደ ቁጥር ስሥራ ዘጠኝ

መፈንቅለ መንግሥቱ ከመሞከሩ ጥቂት ሳምንታት ቀደም ብሎ በአየር ኃይል አካባቢ ያለው ሁኔታ ጥሩ አለመሆኑን የሚገልፅ መረጃ ደረሰኝ። የደህንነቱን ሚኒስትር የሚያውቀው ነገር እንዳለ ብጠይቀው በአየር ኃይል ዋና አዛዥና በምክትሉ መካከል አለመግባባት መኖሩን ብቻ አረጋገጠልኝ።

ግንቦት 8፣ 1981 ፕሬዝዳንቱ ወደ ምሥራቅ ጀርመን የሄዱ ዕለት ከሰዓት በኋላ መንግሥት ምክር ቤት በሚገኘው ቢሮዬ ስብሰባ እየመራሁ ነበረ። አጀንዳው ስለምርጫ ነበር። ልክ ከቀኑ 8 ሰዓት ከ55 ላይ (ሰዓቱ በትክክል ትዝ ይለኛል) ስልክ ተደወለ። ኡዲሲዬ ነበር። አስቸኳይ ጉዳይ ካልሆነ ስብሰባ ላይ ሆኜ እንደማይደውልልኝ አውቃለሁ። ሳናገረው ለሥራ ጉዳይ መከላከያ ሄዶ እንደነበረና አሁን ግን ለመውጣት አለመቻሉን ነገረኝ። «ለምን?» ብለው «ምክንያቱን አላውቅም። ነገር ግን ማንም ሰው እንዳይወጣ ተከልክሏል» አለኝ። ያልተለመደ ነገር ስለሆነ ተጠራጠርኩና የደህንነቱ ሚኒስትር ኩሎኔል ተስፋዬ ዘንድ ደወልኩ። ከመንግሥቱ ገመቹ ጋር እየተነጋገረ ኖሮ በችኮላ እኔን በሁለተኛው ስልክ ለማናገር ሲያነሳ ስልኩ ክፍት ስለነበረ ከመንግሥቱ ጋር የሚነጋገሩትን ሰማሁ። የመንግሥት መገልበጥ ሙከራ መኖሩን ሲነግረው ሰሰማ ተጨማሪ መረጃ ሳልጠይቅ ዝም ብዬ ስልኩን ዘጋሁና ከሌሎቹ ጋር ሆኜ በፍጥነት ወደ ታላቁ ቤተ መንግሥት ሄድን። ስንደርስ ተስፋዬንም መጥቶ አገኘነው። መፈንቅለ መንግሥት ለማካሄድ ሙከራ እየተደረገ መሆኑንና መንግሥት ገልባጮቹ ጄኔራሎችም ስብሰባ ላይ መሆናቸው ተነገረኝ። ግቢውን ስንቃኝ

የብሔራዊ አብዮታዊ ዘመቻ ጽህፈት ቤት አካባቢ ፍፁም ጭርብሏል። ስልኮች ተቆርጠዋል።

በቀጥታ ወደመንግሥቱ ገመቹ ቢሮ ስሄድ መከላከያ ሚኒስትሩ ሜጀር ጄኔራል ኃይለ ጊዮርጊስን አገኘኳቸው። በመከላከያ ሚኒስቴር ቅጥር ግቢ ውስጥ ስለሚደረገው ስብሰባ በቅድሚያ የሚያውቁት ነገር እንዳለ ወይም ጄኔራሎቹ ስብሰባ ለማድረግ እሳቸውን አስፈቅደው እንደሆነ ብጠይቃቸው ምንም የሚያውቁት ነገር እንደሌለ ነገሩኝ። ስለዚህ ይህ ስብሰባ ያለሚኒስትሩ ፍቃድ በመካሄድ ላይ ያለ ሕገወጥ ስብሰባ ስለሆነ በዚህ መነሻነት ስብሰባቸውን እንዲያቆሙ እንዲነገራቸው፣ ለዚህም ደበላ ዲንላና አዲስ ተድላ ከኛ ተልከው እንዲሄዱ፣ እምቢ የሚሉ ከሆነ ግን እርምጃ እንድንወስድ ተስማማን። ወዲያው መከላከያ በታንክ እንዲከበብ አደረግን።

ከዚያ በኋላ ተመልሼ ወደ መንግሥት ምክር ቤት ስሄድ ሁለት ሚግ ጄቶች ዝቅ ብለው ሲበሩ አየሁ። በሁኔታው ከአየር ኃይል የነበሩ እንዳንድ ጓዶች ትንሽ ግር የማለት ሁኔታ ሲታይባቸው ይስተዋላል። አሁን ብዙዎቹ ከፍተኛ ባለሥልጣኖች ከያሉበት መጥተው ተሰብስበዋል። ሁላችንም የጄኔራሎቹ ሃሳብ ግልፅ አልሆነልንም። አንዳንዶቻችን እነዚህ ሰዎች ስለኛ ምን ያስባሉ? መንግሥቱን አስወግደው ከኛ ጋር አብረውን ሊሠሩ ይፈልጋሉ? የሚለው ሃሳብ በአእምሯችን ላይጉላላ አልቀረም።

በበኩሉ የአየር ኃይሉ ምክትል አዛዥ ብርጋዴር ጄኔራል ሰለሞን በጋሻው ዘንድ ደወልኩና «ምንድነው ነገሩ?» አልኩት። ከዋናው አዛዥ ትዕዛዝ እየተጠባበቀ መሆኑንና ከዚህ በላይ ሊነግረኝ የሚችለው ነገር እንደሌለ ኅገረኝ። ሚጎቹ በአዲስ አበባ ከተማ ላይ ዝቅ ብለው መብረራቸውንና ይህም ሕፃናትና በሽተኞችን የሚያስደነግጥ መሆኑን አስታውሼው ዘጋሁ።

ወደበኋላ ጄኔራል አበራ አበበ መከላከያ ሚኒስትሩን እንደገደላቸው ሰማን። አበራና ኃይለጊዮርጊስ አይዋደዱም ነበር። ጄኔራል አበራ አበበ ከፍተኛ ችሎታና ብቃት የነበረው፣ የማደንቀው መኰንን ነበረ። እስከዛሬ የማይገባኝና የሚገርመኝ ነገር ግን እሱና እነኝን የመሳሰሉ ጀግንነታቸውንና ያመራር ችሎታቸውን በስንቱ ቦር ሜዳ በተግባር ያሳዩ መኰንኖች ያንን መፈንቅለ መንግሥት እንደፈቱ በጥንቃቄ ሳያዘጋጁ እንደቀሩ ነው። ከመካከላቸው አንዳንዶቹ የቅርብ ጓደኞቹ ነበሩ። ግን አንዳቸውም ምስጢራቸውን አላነፈሉኝም። አንድ

የምናውቀው ግልፅ ነገር ቢኖር አበራና ኃይለጊዮርጊስ ጨርሶ እንደ ማይዋደዱ ነው።

እነደበላ መከላከያ ሂደው ሲያነጋግሯቸው የለውጥ ጥያቄ ከጦሩ የመጣና የሚያደርጉት የጦሩን ፍላጎት ለማሟላት መሆኑን፣ በዚህም መሠረት እኛን ሰብስበው ለማሰር እንደሚገደዱ ነገሯቸው። በተጨማሪም መከላከያን የከበቡት ታንኮች እንዲነሱ ጠየቁ። ይህን ተመልሰው ሲነግሩን ምንም ማድረግ እንደማይችሉ ተረድቻለሁ። የአየር ኃይሉ ጄቶች ከመሽ እንደማይበሩ አውቃለሁ።

በዚያን ሰዓት ወደሁለት መቶ ያህል የሚጠጉ ስለሁኔታው ምንም የማያውቁ ከአሥመራ በአስቸኳይ ተነቃቃቸው ወደአዲስ አበባ እንዲሄዱ የታዘዙ ወታደሮች አዲስ አበባ ኤርፖርት ደርሰዋል። አሥመራ ባሉት አድመኞች የተላኩና ጄኔራል ቁምላቸው ደጀኔ ተቀብሎ ሊያሠማራቸው የታሰቡ ኖረዋል። ቁምላቸው እንደታቀደው አውሮፕላን ማረፊያው ድረስ ሄዶ ተቀብሏቸዋል። እዚህ ላይ ግን ምናልባትም መፈንቅለ መንግሥቱን በአጭር እንዲቀር ካደረጉት ብዙ ስህተቶች ግዙፉን ስህተት ቁምላቸው ፈፀሙ። ለወታደሮቹ ግልፅ የሆነ ትዕዛዝ ሰጥቶ እንደማሠማራት ወይም ራሱ አብሯቸው ሄዶ ትዕዛዙን እንደማስፈፀም ዝም ብሎ በደፈናው ‘መከላከያ ሂዱና እዚያ ስትደርሱ ቀጣይ ትዕዛዝ ይሰጣችኋል’ ብሎ እነዚያን ብዙ ሊሠሩ ይችሉ የነበሩ ወታደሮች ላካቸው።

የአጋጣሚ ነገር ሆኖ ሙሉ ትጥቃቸውን እንዳነገቡ መከላከያ ለመድረስ ጥቂት መቶ ሜትሮች ሲቀሯቸው፣ ልክ ከአብዩት አደባባይ አቅጣጫ መጥቶ ኢትዮጵያ ሆቴልና መከላከያ አጠገብ ያለው መንታ መንገድ ሲደርሱ ከመንግሥቱ ገመቹ ጋር ግጥምጥም ይላሉ። እንደዚህ የታጠቁ ወታደሮች ማን አሟቸው እንደመጡ ለጊዜው ግርብሎት ከየት እንደመጡ ሲጠይቃቸው ከአሥመራ መምጣታቸውንና መከላከያ ሂደው ሪፖርት እንዲያደርጉ የታዘዙ መሆኑን ይነግሩታል። መንግሥቱ ገመቹ ነገሩ ገባውና ‘አዎን፣ አዎን ልክ ነው። በሉ ቶሎ ብላችሁ ግቢ ሂዱና እዚያ ተጠባበቁ’ ብሎ ወደቤተመንግሥት ላካቸው። ያልጠረጠሩት ወታደሮች እንደታዘዙት ታላቁ ቤተመንግሥት ሂደው ሪፖርት አደረጉ።

የሬዲዮና የቴሌቪዥን ጣቢያው በአድመኞቹ ተይዞ እንደሆነ ብጠ ይቅ አለመያዙን ተረዳሁና ቶሎ እንዲያዝ አደረግሁኝ። ይሄንን እንኳን አላደረጉም እነዚያ ጄኔራሎች። ይሄ መቼም ሕፃን እንኳን የማይሠራው

ስሕተት ነው። ያ መፈንቅለ መንግሥት ገና ሳይጀመር የከሸፈ መፈንቅለ መንግሥት ነበር።

እኔ ራሴ፣ ፍቅረሥላሴ፣ አዲስና እንዲሁም ሌሎችም ሆነን ሥራ ተከፋፍለን ወዲያውኑ አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን መውሰድ ጀመርን። ጠላይ የሚገኘው «ስፓርታ ጦር» የምድር ጦሩን ለማጠናከር እየመጣ መሆኑ ተነገረን። ለገሠና ሽመልስ በፐሮፓጋንዳ በኩል ያለውን ሲሠሩ፣ እኛ ደግሞ ደብረዘይት ያለው የየር ሜዳ ማኮብከቢያ በታንኮች እንዲዘጋ አደረግን። የሚገርመው ነገር በአድማው ውስጥ ከነበሩት አንዱ የአየር ኃይል ምክትል አዛዥ ጄኔራል ሰለሞን በጋሻው ቀን ስደውልለት ‘የአለቃዬን’ ትዕዛዝ እየተጠባበቅሁ ነው’ ያለኝ በዚያ ወላጃ ቀን ሥራ ቦታው ላይ ትንሽ አምሽቶ ለመቆየት እንኳን አልተቸገረም። ከምሽቱ ወደ አሥራ ሁለት ሰዓት ላይ ወደቤቱ ሄዶ በማግሥቱ ጠዋት ነው ቢሮው የገባው። ይህ ጄኔራል የመንግሥቱ ኃይለማርያምን አውሮፕላን በጀት መትቶ እንዲጥል ተወስኖ ይህንን ላለማድረግ መወሰኑ ይነገራል። አውሮፕላኑን መምታት ቢቀር እንኳን ባሕር ዳር ወይም ጎንደር ላይ አስገድዶ ማሳረፍ ይቻል ነበር።

አሁን ዞር ብዬ ያንዳንድ ሰዎች ሁኔታ እንዴት እንደነበር ሳስታውስ ያስቀኛል። ለገሠ አስፋው አድመኞቹ ቢቀናቸው መጀመሪያ ከሚያጠፏቸው ሰዎች አንዱ እሱ መሆኑን አምኖ ትንሽ የመረበሽ ሁኔታ ይታይበት ነበር። ሽዋንዳኝ በለጠ አልም ብሎ ጠፍቶ ውሎ በኋላ ከሌሊቱ አሥር ሰዓት ገደማ ላይ ብቅ አለ። እንደሰማሁት አንድ ቢሮ ውስጥ ቆልፎ ቁጭ ብሎ ነበር አለ። ማመን አልቻልኩም።

ጄኔራሎቹ ከመካከላችን ማንን እንደሚያስሩ፣ ማንን እንደሚገድሉ ተወያይተው የሰም ዝርዝር አውጥተው ነበር። የአንዳንዶቻችን፣ ለምሳሌ የኔና የአዲስ ተድላ ስም አልነበረበትም። የሰም ዝርዝር ጄኔራል አበራ አበበ በተገደለ ጊዜ ደረት ኪሱ ውስጥ ተገኘ። ስለዝርዝሩ ለመንግሥቱ ከመነገሩ በፊት እኔ ሰምቼ ነበር። መንግሥቱ የኛ ስም አለመኖሩን ሲሰሙ በጣም መናደዳቸውን ሰማሁ።

በእርግጥ የመንግሥት ለውጥ እንደሚያስፈልግ ብዙዎቻችን በልባችን ሳናብሰለስል አልቀረንም። ችግሩ ግን ከሠራዊቱ ጋር ያለን ግንኙነት በጣም ውሱን መሆኑ ነው። እርሚው ሙሉ በሙሉ በመንግሥቱ ቁጥጥር ሥር ነበር። ያው መንግሥቱ ሲሄዱ፣ ሠራዊቱ እንዳለ ተናደ።

አለቃቸው የአየር ኃይል ዋና አዛዥ ሜደር ጄኔራል አምጋ ደስታ ናቸው።

መፈንቅለ መንግሥቱን የሞከሩት ሰዎች ብዙ ስሕተቶችን ፈፅመዋል። በኒ አስተያየት አንድ ኩዴታ በሦስተኛው ዓለም ውስጥ ተሞክሮ እንዲሳካ ከተፈለገ ቆራጥ የሆኑ ውሳኔዎችን መውሰድ ይጠይቃል። መንግሥቱን የመሰለ ሰው በተመለከተ ሰብአዊ ርህራሄ ማሳየት አይገባም ነበር። እሳቸው መቼ ማሯቸው? ሌላው ስሕተት ይህን ለመሰለ ከፍተኛ ጉዳይ የሚገጣውን በቂ ዝግጅት ያደረጉ አይመስለንም። ሌላው ተርቶ ነገሩ ባይሳካ ራሳቸውን ለመጠበቅ እንኳን የሚያስፈልገውን ጥንቃቄ አላደረጉም። ያወጡት እትድ ካለም ያንን ያለመዘነፍ በትክክል መፈፀሙን ማረጋገጥ ነበረባቸው። በእንዲህ ያለ ጊዜ ትንሿ ስህተት ሁሉንም ይዛ ገደል ትጣለች። መፈንቅለ መንግሥቱ ከሲቪል ስህተት ሁሉንም ይዛ ገደል ትጣለች። መፈንቅለ መንግሥቱ ከሲቪል ስህተት ሁሉንም ይዛ ገደል ትጣለች። ከፖሊት ቢሮ አባላት ውስጥ ማንንም አላማከሩም። ምስጢር ይባክናል በሚል ፍርሃት ሊሆን ይችላል። ግን አስረካጊ ነበር።

በጊላ እንደተደረሰበት ተስፋዬ ወልደሥላሴ አሥመራ ሄዶ በነበረበት ወትት ጄኔራሎች ያሰቡትን ሳይነገሩት አልቀሩም። ትልቁ ስህተታቸው ይሄ ነበር። እንደከዳቸው ጥርጥር የለውም። ብዙዎቹ ጓደኞቹ ናቸው። እንደሚባለው የሰጣቸው መልስ በቀጥታ በነገሩ እንደማይገባበት፤ ነገር ግን ምስጢሩን እንደማያወጣና እትዳቸውንም በመቀጠል ተግባራዊ እንዲያደርጉ እንዳበረታታቸው ነው። ነገሩ ቢሳካላቸው ኖሮ ያለ ጥርጥር የተሰመደ አገልግሎቱን ለነሱ ለመስጠት ወደ ጊላ አይልም ነበር።

ይሄ ነገር ከመሞከሩ አንድ አራት ዓመት በፊት ጀምሮ እንዳንድ ያልተረጋገጠ ወራ ይነፍስ ነበር። እነጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን፣ ፋንታ በላይና አበራ አበበ መፈንቅለ መንግሥት ሳይሞክሩ አይቀሩም የሚሉ። ፋንታ በላይ በጣም ተወዳጅ የሆነ መኩንን ነበር። የዚሁ ጭም ጭምታ መንግሥቱ ጆሮ ደርሶ ይሆናል። እንዳንድ ሰዎች ከቦታቸው እንዲነሱ ሲደረግ ፋንታ በሲቪልነት የኢንዱስትሪ ሚኒስትር ተብሎ ተዛወረ። ነገሩ ከሚሊቲሪዎቹ አካባቢ እንዲርቅ ተብሎ ይሁን እንጂ እሱ ግን ከጓደኞቹ ጋር መገናኘቱን አላቋረጠም። እንዲሁም አሁንም በወራ ደረጃ ጄኔራል አበራ፣ መንግሥቱን ሐረር ሲመጣ ለመግደል ማቀዳን ላንዱ ነገርት እንደነበረ ተወራ።

ዞር፣ ዞር ትልቁ ሲሕተታቸው የደህንነቱን አለቃ የምስጢራቸው ተካፋይ ማድረጋቸው ነው። መጨረሻ ላይ እንደከዳቸው ግልፅ ነው። ተስፋዬ ለሲአይኤ ይሠራ እንደነበረ ግልፅ ነው። እሱን ሚኒስትር እንዲሆን ሃሳብ ያቀረቡበት ቀን አሁን ከልብ ይፀፅተኛል።

በፍርዱ ሂደት ወቅት መንግሥቱ ለተከላሸቹ ርገራሄን በማሳየት ፍርድ ቤቱ ቢፈርድባቸው እንኳን እሱ ምሕረት እንዲያደርግላቸው ጠይቀነው ነበር። በእርግጥ 'አሺ' ሰላላ ክፉ ነገር ይደርስባቸዋል ብለን አላሰብንም። እንደማንኛውም ሰው መረሸናቸውን ስንሰማ በጣም ደነገጥን። በኒ አስተሳሰብ የጀኔራሎች መገደል የጦሩ መጨረሻ መጀመሪያው ነበር።

ጎደ ቁጥር ስርዓ

መፈንቅለ መንግሥቱ ያለ ዝግጅት የተደረገ እንጂ በሚገባ የተተነበበ አልነበረም። በበኩሉ ኩዴታ ተደርጎ ነበር ለማለት ይቸገረኛል። ማንም ሳያከሸፈው በራሱ የከሸፈ ነገር ነው። በዕለቱ ፕሬዝዳንቱን ኤርፖርት ሄደን ሽኝተን ስንመለስ የምሳ ሰዓት ደርሶ ስለነበር ወደየቤታችን ሄድን። ምሳ በልቼ እቤቱ እንዳለሁ 8 ሰዓት ገደማ ላይ ስልክ ተደወለ። 'ባስቸኳይ ና' ብለው ጠሩኝ። ሄድኩ። እኔ ስደርስ ነገሩ ሁሉ ከሸፏል ማለት ይቻላል። መከላከያ ተከቧል። ጄኔራሎች ግን ተሰብስበው ተቀምጠዋል አሉኝ። «ሬዲዮ ጣቢያው ተይዟል ወይ?» ስል፣ አልተያዘም። «ለላውስ? እንደ ቴሌኮሙኒኬሽን፣ ኤርፖርትና የመሳሰለው ተይዟል ወይ?» ስል፣ አልተያዘም። «አይ እነዚህ ሰዎች እውነትም የልጆች ጨዋታ ነው የያዙት» አልኩና እነዚህ ቦታዎች እንዲጠበቁ አደረግን።

ከዚያ ተመክረበትና ደም መፋሰስ እንዳይደርስና በሰላም እጃቸውን እንዲሰጡ ለማግባባት አዲስ ተድላገና ደቡብ ዲሞክራሲያን ላክንባቸው። ፈቃደኛ ሳይሆኑ ቀሩ። በኒ አስተሳሰብ ትልቁ ስህተታቸው ከሠራዊቱ ጋር ያላቸውን ግንኙነት ያለማወቃቸው ነው። ደህንነቱና ፖለቲካው ሁሉን ነገር በቁጥጥር ሥር ለማዋል የተዋተረ መሆኑን እንዴት እንደዘነጉት አላውቅም። ለነገሩ ቢሳካላቸውም ኖሮ አልደገፈውም ነበር። መንግሥታቸው ድጋፍ እንደማያገኝ ግልፅ ነው። ሰላማዊ ለውጥ ቢሆን ኖሮ ሁላችንም እንደገና ነበር። እነሱ ግን እርስ በእርሳቸው እንኳን ስምምነት አልነበራቸውም። መርዕድ ንጉሤ መሪ መሆን ይፈልጋል። ፋንታ በላይም እንደዚያው።

አገር ጥለው ፈረጠው ወይስ ...?

...የኢትዮጵያን ሕዝብ በደም ባሕር ማግደው፣ ቆስቀሰው፣ በርስዎ ኃላፊነት 18 ዓመት ሙሉ መርተው ሳያደላድሱና ሳያረጋጉ ይህን ሕዝብ ለአሳት ዳርገው በአሁኑ ሰዓት ከመሞት በስተቀር፣ የቴዎድሮስን ፅዋ ከመጠጣት በስተቀር ሌላ ዕድል የለዎትም ... መንጌ ከሷ ወንበር ላይ እንደ ቋንጣ ደርቀው እንደሚቀሩ አምንብዎታለሁ። ይሄንን ባያደርጉ ታሪክ ይፋረድዎታል።

- በብሔራዊ ሽንገ የመጨረሻ ጉባኤ ላይ አንድ መነኩሴ ከተናገሩት

ገንቦት 13፣ 1983 ከቀኑ 6 ሰዓት ላይ የተደመጠው የረዲዮ አወጃ ብዙ ሲትዩጽዎውያንን ያስገረመና ያስደነገጠ ነበር። ዙሪያውን መጣ፣ መጣ የሚባልበት የኢሕአዴግ ጦር መቃረቡ ቢታወቅም የመንግሥቱ ኃይለማርያም መንግሥት የመጨረሻውን ፍልሚያ ያደርጋል ተብሎ ይጠበቅ ነበር። ሌላው ሁሉ ባደሳካሳቸው «አንድ ሰውና አንድ ጠመንጃ አስኪቀር ደረሰ እንፋስ ማለን» ሲሉ ይደመጡ የነበረት መንግሥቱ፣ የፀዓ ቲዎድሮስን ፈለገ ተከትለው ሽግግራቸውን ጠጥተው ራሳቸውን ይሰዋሉ የሚሰው የብዙዎች ግምት ነበር። ለዚህም ነው ከሃገር የመውጣታቸው ዜና ሲነገር አስገራሚ የሆነው።

ለመሆኑ መንግሥቱ እንዳት ካገር ወጡ? ራሳቸው እንደሚሉት «አካሄዳ ከሃገር ወጥቼ ለመቅረት ሳይሆን ቀደም ብሎ ከታደና ተገዝቶ በምፅዋና አሰብ ወደቦች መያዝ ምክንያት ሲገባ ያልቻለውን መሣሪያ በኪንያ በኩል ለማስገባት ከፕሪዚዳንት አራፕ ሞይ ጋር ለመነጋገር ነው» የሚሰው አባባል ምን ያህል አውነት ነው? ባወጣጣቸው ሳይ አሚሪካኖች የተሟወቱት ሚና ምንድነው? እነዚህና ሌሎች ጥያቄዎች ሲነሱና ለሰላምጣቸው የተሰደደ ነገር ሲነገሩ ቆይተዋል። መንግሥቱ ሲትዩጽዎን በለቀቁ ዕለት በአካባቢያቸው ከነበሩት ሰዎች የጥቂቶች ምስክርነት እንደሚከተለው ይነበባል።

ጄኔራል ቀጥሮ ሃያ

መንግሥቱ ብላቴን እንደሚጎበኙ ተነግሮን ጉብኝቱን ባጭር ጊዜ ውስጥ አዘጋጅኖና ከመሄዳቸው አንድ ቀን በፊት ለሳቸው ገለባ ለማድረግ ዝግጅታችንን አጠናቀቅን። ይሄ የተለመደ አሠራር ነበር። በአጭር ጊዜ ውስጥ ጉብኝት እንደሚደረግ ተነግሮን ባስቸኳይ ማዘጋጀት ያልተለመደ ነገር አልነበረም።

የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎቹ ለሦስት ወር ሥልጠና ገብተው የፓራትሩፕ ክፍሎች ነበሩ የሚያሰለጥኗቸው። «ተማሪዎቹ በቶሎ ሠልጥነው ወደጦር ሜዳ ይላኩ» የሚለውን ነገር ብዙዎቻችን ተቃውመን ነዋል። «ባስቸኳይ ይላኩ ከተባለ ደግሞ በከተማ ጥበቃና በመሳሰለው ቀላል ሥራ ላይ ይሠማሩ» የሚለውን ሃሳብ አቅርቦን ሊቀመንበሩ «ልጆቹ ራሳቸው ይወስናሉ» የሚል ነገር ነው የተናገሩት። አሳቸው «ወደጦር ግምባር ይሂዱ» ባይ ናቸው። ስለዚህ በግምባር ከሠልጣኞች ጋር ተነጋግረው በመቀስቀስና በማነሳሳት ልጆቹን ሊያሳምኗቸው የፈለጉ ይመስለኛል።

ለጉብኝቱ በተወሰነው ቀን አብረዋቸው ከሚሄዱት አንዱ በመሆን ከጠዋቱ በአንድ ሰዓት አውሮፕላን ማረፊያ ተገኝሁ። ሌላ አንድ ብርጋዲየር ጄኔራል እንደዚሁ በቀጠሮው ሰዓት ተገኝቶ ይጠባበቃል። ብናይ፣ ብናይ ምንም ነገር የለም። እስከአምስት ሰዓት ጠበቅን። የመጣ ሰው የለም። ብላቴ ካለው አዛዥ ጋር በሰልክ ስንነጋገር አንድ አውሮፕላን በብላቴ በኩል ማለፉን ሲነግረኝ «ያ አካባቢ የተለመደ የአይሮፕላን መተላለፊያ መንገድ ስለሆነ ነው። ሊቀመንበሩ ዘግይተው ነውና ተለዋጭ ትዕዛዝ እስካልተሰጠ ድረስ ተጠባበቅ» አልኩት። ወዲያው ቺፍ አፍ ስታፋ ደውሎና «ባስቸኳይ ቤተመንግሥት እንድትመጣ» የሚል ትዕዛዝ ሰጡኝ።

ስደርስ ግቢው ፍፁም ረጭ ብሏል። ከወትሮው የተለየ ፀጥታ ሰፍኗል። መንግሥቱ ራሳቸውን የገደሉ መሰለኝ። ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን ልክ በሬዲዮ የተነገረውን ነገረን። ሌላ የጨመረው ወይም የቀነሰው ነገር አልነበረም። አገር ጥለው መሄዳቸውን ሲነገረን ማመን አቃተኝ። በከዳታቸው ሃዘንና ምሬት ተሰማኝ። ያ ሁሉ ድካም፣ የሰንቶች መሥዋዕትነት፣ መጨረሻው እንዲህ ከንቱ ሆኖ መቅረቱ ያሳዝናል።

ጄኔራል ተስፋዬ አንዳንድ ነገሮችን ለመለወጥና ለማሻሻል የፖለቲካ አስረኞችን ለመልቀቅ ያለውን ዕቅድ ገለፀልን። ግን ሁላችንም ነገሩ ያለቀለት መሆኑን አውቀንዋል። የሰንደኑ ጉባኤ ራሱ ፋይዳ ቢሰ መሆኑን ሁላችንም ተረድተንዋል። ባለቀ ሰዓት መንጠራውዝ መሆኑ ግልፅ ነበር።

ሠራዊቱን በተመለከተ የመንግሥቱ መሄድ እንደተሰማ ሁሉም ነገር ያለቀለት መሆኑን ገምተናል። በዚህ ግምታችንም አልተሳሳትንም። መንግሥቱ ሲሄዱ ጉዳዩ ሁሉ አከተመለት። ያው እንደታየው ሠራዊቱ

እንዳለ ፈረሰ (ኮላፕስ አደረገ)። በሰሜን ጦሩ ሲበተን አዛዦቹ ጄኔራል ሁሴን አህመድ ስታፎቹን ሰብስቦ በአውሮፕላን ተላፍሮ መሄዱን ሰማን። ከአዲስ አበባም ከአርሚ አቪዬሽን አየር ሜዳ እየተነሱ ሲሄዱ እናያቸዋለን። የተቻለንን ያህል ዲሲፕሊን እንዳይበላሽ ለማድረግ ሙከራ አደረግን። ጦሩ ሲቪሉን ሕዝብ እንዳይዘርፍና ነገሮች ፍፁም ከቁጥጥር ውጪ የሚሄዱበት ሁኔታ እንዳይፈጠር የተደረገው ጥረት ተሳክቷል ማለት ይቻላል። በአንፃሩ ግን ወታደሮች ለማሰባሰብና የመጨረሻ መከላከል ለማድረግ የተደረገው ሙከራ ውጤት አላሰገኝም። ይሄንን ለማድረግ የሞከሩ በገዛ ወታደሮቻቸው የተገደሉ አሉ። ብርጋዲየር ጄኔራል ዘውዱ ሱልሰገድ የሚባል በሰበታ መንገድ ረጺ አካባቢ የኢትዮጵያን ባንዲራ ይዞ ወታደሮችን ለማስቆም ሲሞክር የራሱ ወታደሮች ተኩሰው ገደሉት። ሌሎችንም እንደዚሁ የገዛ ወታደሮቻቸው ረሽነዋቸዋል።

እንደሚመስለኝ የመንግሥቱን መሄድ አስቀድመው ያወቁ ሰዎች ነበሩ። ተገደው ወይም ተፅዕኖ ተደርጎባቸው ሄዱ የሚለውን ነገር ለማመን ያስቸግራል።

ገደ ቁጥር ሃያ ሁለት

ስለአወጣጣቸው ኩሎኔል መንግሥቱ ያወሩት ውሸት ነው። እሳቸው ያወሩትን፣ የሳቸውን ትረካ (version) አላምንም።

አጃቢ ቁጥር ስምስት

መንግሥቱ ኃይለማርያም ካገር የወጡ ዕለት በጠዋት ነበር ከመኝታዬ የተነሳሁት። የሊቀመንበሩ አጃቢ ሆኜ ለብዙ ጊዜ ያገለገልኩ በመሆኔ ያን ቀን ወደብላቴ ስለሚጓዙ አጅቤያቸው ለመሄድ ተዘጋጅቻለሁ። የነፍስ ወከፍ ቀላል መሣሪያዬን ብቻ ይገዢ ቁርስ ለመብላትም እንኳን ጊዜ ሳላጠፋ አጭር ጉብኝት ስለሆነ ባለቤቴ ለምሳ እንድትጠብቀኝ ነግራለት ወጣሁ። የዚያን ቀን ጉዞዬ ታሪካዊ ይሆናል የሚል ነገር በሃሳቤ አልመጣም።

ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር በጣም ስለምንቀራረብና ብዙ ጊዜ አብረን ስላሳለፍን እንደወንድማቸው ያዩኝና ያምኑኝም ነበር። በአጃቢነቴ በቅርባቸው ሆኜ ከማሳልፈው ጊዜ ሌላ ቤተኛ በመሆኔ ፕሬዝዳንቱ መኖሪያ ቤት ከሚገቡትና ከሚወጡት ሰዎች አንዱ ነበርኩ። ስለዚህም ነው ያን ዕለት ቤተ መንግሥት እንደደረሰኩ

በቀጥታ ወደመኖሪያ ቤታቸው ያመራሁት። ወይዘሮ ውባንቺን ደጅ እግኝቻቸው ሠላምታ ተለዋወጥንና ወደውስጥ ዘልቄ እኔና ጓዶቼ ዝግጁ መሆናችንን ለፕሬዝዳንቱ ሪፖርት አደረግሁ። ከሌላው ጊዜ የተለወጠ እንዳችም ነገር አላየሁም ወይም የተለየ ትዕዛዝ አልተሰጠኝም።

በዚህ ዓይነት ሌላ ጊዜ እንደምናደርገው የሚያስፈልገው ዝግጅት ከተጠናቀቀ በኋላ ጉዞአችንን ጀመርን። ሁላችንም ብላቴ ሞቃታማ ስለሆነ ቀላል ወታደራዊ ዩኒፎርማችንን ነው የለበስነው። መንግሥቱም ቢሆኑ ዘወትር ከሚይዙት ሳምሶናይትና በትረ መኩንናቸው በስተቀር ሌላ ነገር አልያዙም። ሻንጣ ወይም ቦርሳ አልተጫነም። ከፓይለቱና ረዳት ፓይለቱ ጭምር ጠቅላላ አውሮፕላኑ ውስጥ የነበርነው ዘጠኝ ሰዎች ነበርን። ሁኔታዎች የተለወጡት ብላቴ ለመድረስ ጥቂት ሲቀረን፣ ፕሬዚዳንቱ ፓይለቱን አስጠርተው ቀጭን ትዕዛዝ ሲሰጡት ነው። ‘ከፍተኛ ስብሰባ ስላለብኝ ወደ ናይሮቢ ሂድ’ አሉት። ‘ወደዚያ እንሄዳለን ስላልተባልኩኝ ካርታ አልያዝኩም’ አለ ፓይለቱ። አጃቢዎቼ ደነገጡ። እኔም ደነገጥኩ። እሳቸው ግን ፍንክች ሳይሉ ‘የምቀርበት አይደለምና እንደፈለግህ አድርገህ ሂድ። ብትፈልግ ከኮንትሮል ታወር ጋር ተገናኝተህ እንዲመሩህ አድርግ። እንዴት እንደምትሂድ ማወቅ አልፈልግም። ዛሬ ናይሮቢ መድረስ አለብኝ። ይሄው ነው’ አሉት። በዚህ ዓይነት ነው እንግዲህ ኬንያ የደረስነው። ከዚያ በኋላ የሆነው ሁሉ ፍፁም የተደናበረና ውዥንብር የበዛበት ነው። በበኩሉ ማታውኑ ወደዚያምባብዌ ከተጓዘው ግሩፕ ጋር እንድሂድ መንግሥቱ ጠይቀውኝ ነበር። እንደሚልሄድና ወደአገሪ መመለስ እንደምፈልግ ስገልፅላቸው አልተቃወሙኝም ወይም ሊያሳምኑኝና ሊያስቀሩኝ አልሞከሩም። ስመለስ የሚጠብቀኝ መጥፎ ነገር ሊኖር እንደሚችል በመግለፅ ግን ሥጋታቸውን አልሸሸኑኝም። እኔ ሞትም ቢመጣ በአገሪ መሬት መሞትና መቀበርን መርጫለሁ። ሃሳቤን እንደማልለውጥ ከተረዱ በኋላ ለጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን የሚሰጥ ደብዳቤ ፅፈው ሰጡኝ። ይሄንን በማግሥቱ እንደተመለስኩ ወስጄ ለጄኔራሉ ሰጥቻለሁ። እንግዲህ በሬዲዮ እወጃው እንደሰማነው የወቅቱ ርዕሰ ብሔር ጄኔራል ተስፋዬ ስለነበሩ ይጠቅማል ያሉትንና ከመሄዳቸው በፊት ሊነግሯቸው ያልቻሉትን ጉዳዮች ነው ደብዳቤው ላይ ያሰፈሩት።

ለጄኔራል ተስፋዬ በደብዳቤ ከፃፉላቸው ሌላ እኔ በቃል እንድነግራቸው የላኩኝ መልዕክትም ነበረ። እሱም፡

1. በጓድ መንግሥቱ ገመቹ ትዕዛዝ ብቻ ሊወጣ የሚችል ከሰባት ሚሊዮን ተኩል በላይ የሆነ ብር፤
2. ፍቅረ ሥላሴ ወንጀረስና ኃይሉ ይመኑ የሚያውቁት ከድሬዳዋ የጫት ገቢ የሚገኝና ለሱዳንና ለሶማሊ ነፃ አውጪዎች በየጊዜው ወጪ እየተደረገ የሚሰጥ ተቀማጭ ገንዘብ፤
3. በገልፍ ጦርነት ለኩዌት ድጋፍ ስለሰጠን የኩዌት መንግሥት በእርዳታ የሰጠን 20 ሚሊዮን ብር (ኃይሉ ይመኑና የገንዘብ ሚኒስትሩ የሚያውቁት)፤

ይሄ ሁሉ ገንዘብ እንዳለ አውቀህ ከጓድ ነሲቡ ታዬ ጋር ተነጋግረህ ጦርነቱ ከቆመ ለከባድ ኢንዱስትሪዎች ማቋቋሚያ ይሆናል የሚል ነበር። ይህን በቃል የተነገረኝና ደብዳቤውን ለጄኔራል ተስፋዬ አድርሻለሁ። በበኩሉ ምናልባት መንግሥቱ ከመሄዳቸው በፊት ለጄኔራል ተስፋዬ ስለመሄዳቸው ነግረዋቸው ይሆናል የሚል ግምት አለኝ። በሬዲዮ የመንግሥቱ መጥፋት የተነገረበትን ሰዓት ሳገናዝበው ተማክረው ያደረጉት ይሆናል ብዬ አስባለሁ። ነገሩን ተስማምተውና ካልኩሉት አድርገው ያደረጉት ይመስላል። እኛ ከዚህ ተነስተን እዚያ የደረስንበትን ሰዓትና መሄዳቸው በስድስት ሰዓቱ ዜና ላይ ከመታወጁ በፊት (በጊላ እንደሰማሁት) ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳንን ከስብሰባ ላይ አስጠርተው በስልክ ያነጋገሯቸውን ጊዜ ሳስበው ሁለቱ ተስማምተው ይሆናል የሚል ጥርጣሬ አሳድሮብኛል።

ባለቤታቸው ወይዘሮ ወባንቺ እኛ ወደብላቴ ከሄድን በጊላ በሌላ አውሮፕላን ተሳፍረው ዚምባብዌ መሄዳቸውን በጊላ ሰማሁ። እኔ ግን ቤተመንግሥት ስደርስ እቤታቸው በር ላይ እግኝቻቸው ሠላም ብለውኛል። በዚያን ሰዓት እሳቸውም መንገድ ሊሄዱ እንደተነሱ አልነገሩኝም።

መንግሥቱ ኃይለማርያም በሚያውቋቸው ሰዎች እይታ

ፋዲት ቁጥር ስምንት

ጥር፣ 1969 ደርግ ወደተለያዩ የአፍሪካ ሃገሮች ስለአብዮቱ እንዲያስረዱ የልዑካን ቡድኖችን ልኮ ነበር። እነዚህ የልዑካን ቡድኖች የሚመሩት በደርግ አባላት ነበር። ብዙዎቹ እንግሊዝኛ ወይም ፈረንሳይኛ ስለማይናገሩ በአስተርጓሚነት የሚያገለግሉና ሌሎችም ቴክኒካል ጉዳዮችን የሚያከናውኑ ሰዎች አብረው መሄድ ነበረባቸው። ከነዚህ ውስጥ

ሆኔ ነው ወደምዕራብ አፍሪካ የሄድኩት። እኔ አብሬው የተጓዝኩት የልዑካን ቡድን ውስጥ ሙሉጌታ የሚባል የደርግ አባልና ወንድሰን ኃይሉ ነበሩ። ወንድሰን የደርግ አባል አልነበረም። የቡድኑ መሪ ደበላ ዲንሳ ነበሩ። ደበላን ለመጀመሪያ ጊዜ ያየኋቸው ያን ዕለት አውሮፕላን ጣቢያ ውስጥ ነው። በጣም ብልህና የሚፈልጉትን የሚያውቁ፣ ደግነት ፊታቸው ላይ የሚነበብ ሰው ናቸው። በዚያን ወቅት ደግሞ ከፍተኛ ቦታ ላይ ነበሩ። ሳንገናኝ በፊት ስለኔ ጠይቀዋል። ስሜን፤ የት እንደምሠራ፣ ታሪኬን ጠቅላላ ዱሮ ያውቃሉ። ይህ የሳቸው ፀባይ ነው። አብረዋቸው የሚሠሩትን ሰዎች ማወቅና ስለቤተሰቦቻቸው፣ ስለልጆቻቸው መጠየቅ ይወዳሉ። ይህም ከፍተኛ ተወዳጅነትን አትርፎላቸዋል።

የምንሄድባቸው አገሮች ቤኒን፣ ናይጄር፣ ቶጎ፣ ሩዋንዳና ሌሎችም ነበሩ። የጄኔራል ተፈሪ በንቲን መልዕክት ነው ይዘን የሄድነው። ቤኒን ዋና ከተማ ኮቶኑ እንደደረሰን ምሽት ስለነበር በየሆቴላችን ገባን። ደበላ ዲንሳ ነገራዊዎ አዲስ አበባ ውስጥ የመንግሥት ግልበጣ መደረጉን የሰማሁ መሰለኝ አሉን። ከመሄዳችንም በፊት አዲስ አበባ ውስጥ የፖለቲካው አየር ጥሩ አልነበረም። በደርግ ውስጥ ከፍተኛ ክፍፍል ተፈጥሮ ሽኩቻ እንዳለ ይወራ ነበር። ወንድሰን ኃይሉ ስለሁኔታው ከሌሎቻችን በተሻለ እንደሚያውቅ እገምታለሁ።

በማግሥቱ ተልዕኮአችንን ለመፈፀም ባደረግነው እንቅስቃሴ የቤኒን መንግሥት ሊቀበለን ፈቃደኛ አለመሆኑ ተነገረን። ኮቶኑ ውስጥ የኢትዮጵያ ኤምባሲ ስለሌለ ናይጄር ባለው ኤምባሲያችን በኩል ከአዲስ አበባ ጋር ለመገናኘት ሞክርን።

በቡድኑ ውስጥ ለነበርነው፣ በተለይም እንደኔ በፖለቲካው ውስጥ ለሌለንበት ሰዎች ነገሮች ግልፅ አልነበሩም። በጊላ ከወንድሰን አፍ እንደሰማሁት ሁለቱ የደርግ አባላት ደበላና ሙሉጌታ በደርግ ውስጥ በተፈጠረው ክፍፍል በተመሳሳይ ካምፕ ውስጥ አልነበሩም። ደበላ የመንግሥቱ ደጋፊ ናቸው። ሙሉጌታ የነተፈሪ በንቲ ደጋፊ ነበር። እና ሁለቱም መሣሪያ ታጥቀዋል። ሁለቱም በየሳምሶናይታቸው ታጣፊ አውቶማቲክ መሣሪያዎችን ይዘው እየተጠበቁ እንደሚሄዱ ማየት ችያለሁ። ታዲያ እኛ በመሐል እንዴት እንሁን? የነበረው ውጥረት አስፈሪ ነበር።

ከኮቶኑ ተነስተን ናይጄር ገባን። በወቅቱ በናይጄር (ሴጎስ) የአፍሪካ የሙዚቃና የዳንስ የሥነጥበባት ፌስቲቫል (ፌስታክ) እየተ

ካሄደ ነበር። ኢትዮጵያም የዚህ ድግስ ተካፋይ ነበረች። አስታውሳለሁ ዶክተር ብርሃኑ አበበ ነበሩ አስተባባሪው።

ደበላ ከሌገስ በመደወል ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር ተገናኙና ወደአዲስ አበባ ተመለሱ። ቦሌ ስንደርስ እስከአፍንጫቸው የታጠቁ ወታደሮች ናቸው የተቀበሉት። ደበላና ሙሉጌታ ወደ ቤተ መንግሥት ሄዱ። ከዚያን ዕለት ወዲህ ሙሉጌታን አላየሁትም። በኋላ ‘ሊያመልጥ ሲሞክር ተገደለ’ ሲባል ሰማሁ። ምስኪን ልጅ ነበረ። እንዳጫወተኝ ቤተመንግሥት አካባቢ ቤት ተከራይቶ ብቻውን ነበር የሚኖረው።

የሊቀመንበሩ አራሴል ጉብኝቶች በሚዘጋጁ ጊዜ አብረው የሚሄዱትን ሰዎች የሚወስኑት የሊቀመንበሩ ልዩ ጽህፈት ቤት ኃላፊ መንግሥቱ ገመቹ ናቸው። የፕሮቶኮል ኃላፊዋ ስጦታ ማዘጋጀት፣ የሚሄዱበትን አገር ኤምባሲዎች ኮንታክት ማድረግና የመሳሰለውን ትሠራለች።

መንግሥቱ ገመቹ ምንም ነገር በቀላሉ ስሜታቸውን የሚነካው ሰው አይደለም። የደርግ አባል ሆነው ሲጀምሩ የአሥር አለቅነት ማዕረግ የነበራቸው ቢሆንም የመንግሥቱ የቀኝ እጅና የቅርብ ጓደኛ ነበሩ ማለት ይቻላል። አንድም ቀን ሊቀመንበሩ የሚሉትን መቃወም ቀርቶ የራሳቸውን አስተያየት እንኳን ሲሰጡ አይቼ አላውቅም። የታዘዙትን ያለእንዳች ጥያቄ መፈጸም ብቻ ነው። ሥራቸው ጫናና ውጥረት የበዛበት ነበር። ከሊቀመንበሩ ጋር ብዙ ጊዜ ለብቻቸው ይወያያሉ። የሥራ ፕሮግራማቸውን የሚያዘጋጁት መንግሥቱ ገመቹ ናቸው። አላቸው ሳያውቁ ማንም ሰው ወደመንግሥቱ ኃይለማርያም ቢሮ ሊገባ አይችልም።

የደርጉ ጽህፈት ቤት ወደመንግሥት ምክር ቤት ከተዛወረ በኋላ በታላቁ ቤተመንግሥት ውስጥ የሚኖሩት ሊቀመንበሩና ጥቂት የግል ጠባቂዎቻቸው ብቻ ነበሩ። መንግሥቱ ኃይለማርያም ለራሳቸው ደህንነት ጨርሶ ግድ አልነበራቸውም። አንድም ቀን የሰኩራቲያቸው (ደህንነታቸው) ጉዳይ ሲያስጨንቃቸው አይቼ አላውቅም። ከታላቁ ቤተ መንግሥት ወደሸንጎው ምክር ቤት በቀጥታ የሚያስገባ መንገድ አለ። አንዳንዴ መንግሥቱ በአግራቸው የሚመጡበት ጊዜ አለ። ጠዋት ቢሮ የሚደርሱት ወደሦስት ሠዓት ተኩል ገደማ ነው። አልፎ አልፎ ከዚያ ቀደም ብለው የሚመጡበት ጊዜም አለ። እንደገቡ ከመንግሥቱ ገመቹ ጋር የዕለቱን ፕሮግራማቸውን ካዩ በኋላ ሥራቸውን

ውን ይጀምራሉ። የሥራ ፕሮግራማቸውን በሚገባ ያከብራሉ። ወለም፣ ዘለም እያውቁም።

ሲነሳባቸው በጣም ይቆጣሉ። ፊታቸው ይለዋወጣል። እንገታቸው ላይ ያሉ ሥሮች ይገታተራሉ። ጉንጫቸው ይንቀጠቀጣል። የሚናገሩትን አይመዝኑም። አንዱን ትልቅ ባለሥልጣን ‘ውሽታም!’ ብለው ሲሳደቡ ሰምቻለሁ። ስብሰባ ላይ በዙሪያቸው ያሉት ሰዎች የሚሉት ካልጣማቸው ወይም የትዕግሥታቸውን ገደብ ካለፈ ስብሰባውን እስቁ መውጥለው ይሄዳሉ። ‘ውሽት ነው የሰለቸኝ’ ይላሉ።

በስብሰባ ጊዜ የራሳቸውን ማስታወሻ ይይዛሉ። የሚጽፉት በተራ ቢክ ነው። ብቻ ሁልጊዜ ብዕራቸው ይጠፋባቸዋል። ይሄንን ስለምታውቅ የፕሮቶኮል ሹሚ ምንጊዜም ትርፍ እስክሪፕቶ በቦርሳዋ ትይዛለች።

መንግሥቱ ኃይለማርያም ማዳመጥ ያውቃሉ። ለረጅም ጊዜ ቃል ሳይተነፍሱ ያዳምጣሉ። ከፍተኛ የማስታወስ ችሎታም አላቸው። በስብሰባ ላይ ብዙ ተናጋሪዎች የተናገሩትን ካዳመጡ በኋላ አሳጥረው ሲናገሩ አንድም ፖይንት (ነጥብ) ሳይረሱ ቁጭ ያረጋሉ። ከዚያ በኋላ መመሪያ ይሰጣሉ።

ፀሐፊያቸው ሕሊና ችሎታ ያላት ልጅ ነበረች። እንግዳ ተቀብለው በሚያነጋግሩ ጊዜ ማስታወሻ ትወስዳለች። ያለአንዳች ችግር ነጥብ ሳያመልጣት ቃል በቃል መጻፍ ትችላለች። በዚህ ላይ የሊቀመንበሩን አስቸጋሪ የእጅ ጽሑፍ እሷ በቀላሉ ታነበዋለች። ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር ሌላ ግንኙነት አላቸው እየተባለ ሲወራ ሰምቻለሁ። እኔ ግን ከሥራ ግንኙነት ውጪ የተወራውን ለማመን የሚያስችለኝ አንዳችም ነገር አይቼ አላውቅም።

የሊቀመንበሩ ባለቤት ውባንቺ ቢሻው የቤት ልጅ ናቸው። በፀባያቸው ጨዋና ረጋ ያሉ ናቸው። አንዳንድ ጊዜ ሶሺያሊስት አገሮች ለጉብኝት ሲሄዱና እዚሁ አገር ውስጥም አልፎ አልፎ ከባለቤታቸው ጋር አፈሽያል (ይፋ) ቦታዎች ላይ ወይም ማርች ስምንት የሚከበረው የዓለም ሴቶች በዓል ላይ ሲገኙ ካልሆነ በስተቀር ለሕዝብ አይታዩም። ወይም የሌሎች አገር መሪዎች ሚስቶች እንደሚያደርጉት የቦጎ አድራጎት ሥራዎች ላይ አይሳተፉም። ለማንኛውም ግርግር የበዛበትና ሕዝብ የሚሰበሰብበት ቦታ ባይሄዱ ፈቃዳቸው ነው። የአገር መሪ ሚስት በመሆናቸው ካገኙት ጥቅም ይልቅ የባላቸው ውጥረት የተመላበት ሕይወት ሲያባኝናቸው እንደኖረ መገመት አያስቸግርም። በሊቀ

መንበሩ ጥላ ሥር እንደሚኖሩም ግልፅ ነው። ምንም ይሁን ምን የባላቸውን ፈቃድ ሳያገኙ አንዲት ነገር አያደርጉም። የንጉሡን ውሾች የወሰዷቸው ውባንቺ ናቸው። የሚባለው ውሾት ነው። አንዲት ሽዋዋ ውሻ ነበረችቸው። ሌላ አልነበራቸውም።

የሚበልጥ ጊዜያቸውን የሚያሳልፉት ቤት ውስጥ ነው። ቤት ድረስ አስተማሪ እየመጣ ያስተምራቸው ነበር። በተረፈ ልጆቻቸውን ይንከባከባሉ። በሴት ባልትናው በኩል የተዋጣላቸው ባለሙያ ናቸው። ራሳቸው እንጀራ ጋግረው፤ ወጥ ሠርተው ከኩባ ወይም ከሰብኦት የሚመጡ የባላቸውን እንግዶች ይጋበዛሉ። የፈረንሳይ ክሎድ ቼሶን ብዙ ጊዜ ተጋብዘው መንግሥቱ ቤት የአበሻ ምግብ እንደበሉ አውቃለሁ።

መንግሥቱ አብረዋቸው ከሚሠሩት ሰዎች በአንቱታ የሚጠሯቸው ሰዎች ጥቂት ናቸው። አቶ አማኑኤል አምደሚካኤልና ተካ ቱሉ እንዲሁም ጄኔራል ታዬ ጥላሁን ጥቂቶቹ ናቸው። ጄኔራል ታዬ በስዊድን የኢትዮጵያ አምባሳደር ከመሆናቸው በፊት የመከላከያ ሚኒስትር ነበሩ። ቦታውን ለጄኔራል ተስፋዬ ሊሰጧቸው ስለፈለጉ ነው እሳቸውን ወደስዊድን የላኳቸው። ጄኔራሉ ሃይማኖተኛ ናቸው። በዚህ ላይ የደርግም ሆነ የፓርቲ አባል አልነበሩም። ስለዚህ ነው ሰላማዊ ቦታ ስዊድንን የመረጡላቸው።

ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳንና ሻለቃ ደመቀ ባንጃው ከሐረር ጀምሮ ስለሚተዋወቁ ለመንግሥቱ ቅርብ ናቸው። መንግሥቱ ገመቹ፤ ዮሐንስ አፈወርቅና ኩሎኔል መኩንን (ኢሕአዴግ አዲስ አበባን ሲይዝ የሞቱት የልዩ ጥበቃ ጦር አዛዥ) ቤተኛ ናቸው። ዓመት በዓል ሲሆን ሊቀመንበሩ ቤት ይጋበዛሉ።

ነሲቡ ታዬም ከሊቀመንበሩ ጋር ቅርብ ናቸው። በተለይ ከመንግሥቱ ልጆች ጋር በጣም ይቀራረባሉ። በፈለጉበት ሰዓት፤ ማታ ቢሆን እንኳን፤ ይደውሉላቸዋል።

ለገሠ አስፋው ጥሩ ሰው ባይሆኑም ራሳቸውን ተፈላጊ እንዲሆኑ ለማድረግ ችለዋል። ስለፓርቲው አብጠርጥረው ስለሚያውቁና የማይራጀት ችሎታቸውም የማይናቅ ስለሆነ በቀላሉ ሊወገዱ የሚችሉ ሰው አልነበሩም። ከፍተኛ ሥልጣን ነበራቸው። ግን አብረዋቸው የሚሠሩት የሥልጣን እኩዮቻቸውም ሆኑ የበታቸዋቸው ሁልጊዜ ትዝ የሚላቸው ለገሠ ተራ አሥር አለቃ መሆናቸው ነው።

ሌሎቹ እነፍሰሐ ደስታና ብርሃኑ ባየህን የመሳሰሉት የተማሩና በኃይለሥላሴም ጊዜ መኩንኖች የነበሩ ናቸው። መንግሥቱ ለዚህ ልዩ ነት ብዙ ትኩረት ባይሰጡትም በሁለቱ መካከል እንዴት እንደሚጫወቱ የጨዋታውን ስልት አውቀውበታል። ፍሰሐን በሚያናግሩበት ሁኔታ ወይም የአነጋገር ስልት ለገሠን አያናግሩም።

በሳምንት አንድ ጊዜ የፖሊት ቢሮው ስብሰባ በሽንገው መሰብሰብ ቢያ አዳራሽ ይካሄዳል። ከዚህ ሌላ መንግሥቱ በየቀኑ እንግዳ ተቀብለው ያነጋግራሉ። አንዳንዴ ቀኑን ሙሉ የሚያነጋግሩበት፤ የሚውሉበት ጊዜ አለ።

በምሳ ሰዓት ሁልጊዜ የምሳ ዕረፍት አለ። አብዛኛውን ጊዜ ግን መንግሥቱ ወደመኖሪያቸው ሳይሄዱ እዚያው ቢሯቸው አጠገብ ያለቸው የግል ሳሉን ውስጥ ምሳቸውን ይበላሉ። አንዳንዴ ከእንግዶች ጋር፤ አንዳንዴም ለብቻቸው በልተው ወደሥራቸው ይመለሳሉ እንጂ አልፎ አልፎ ካልሆነ በስተቀር እዚያው ቅርብ ከሆነው መኖሪያ ቤታቸው ለምሳ አይገቡም። ብዙ ጊዜ ከምሽቱ አንድ ሰዓት ገደማ ነው ወደቤታቸው የሚሄዱት።

አመጋገባቸው እጅግም ነው። ብዙ አይበሉም። የሚወዱት የአበሻ ምግብ ነው። በርበሬ ወይም ሚጥሚጣ የበዛበት። ውጪ ሲሄዱ ካልሆነ ለፈረንጁ ምግብ ግድ የላቸውም። የአበሻ ምግብ ግን ትንሽ ነው የሚበሉት። ትልቅ ስብሰባ በሚደረግ ጊዜ የምሳ ግብዣ እዚያው ሽንገ ውስጥ ተዘጋጅቶ የሚቀርብበት ጊዜ ቢኖርም ቡና ወይም ሻይ ብቻ ተጠጥቶ የሚዋልበት ቀን አለ። መንግሥቱ ሻይና ቡና ቀላቅለው የመጠጣት ልምድ አምጥተው አንዳንዶቹ እንደላቸው እየቀላቀሉ መጠጣት ጀመሩ። «እንደ ንጉሡ አጎንብሰ» መሆኑ ነው። ፍሰሐ ደስታ ደግሞ የደም ግፊት እያለባቸው ብዙ ቡና ይጠጣሉ። በአንፃሩ መንግሥቱ በሽታ የሚባል የለባቸውም።

ለመንግሥቱ አሁኑኑ የዕረፍት ቀናቸው ነው። ፕሮጀክቶችን ለመጎብኘት ከሚሄዱበት ጊዜ በስተቀር ተዝናኑት የሚውሉበት ቀን ነው። ውጥረት የለም። ከባለሥልጣናቸው ጋር አልፎ፤ አልፎ ከረምባ ይጫወታሉ። እንደተለመደው ፖለቲካ ያወራሉ። በዚህ የተዝናና አየር በሳምንቱ ውስጥ የተፈጠረ አለመግባባት የሚፈታበትና ሰላማዊ ክርክርና የሃሳብ ልውውጥ የሚደረግበት ቀን ነው።

ዋናና ቱኒስ የሚያዘወትሯቸው የስፖርት ዓይነቶች ናቸው። የሥራቸው ሁኔታ ፋታ ሲሰጣቸው ኢየቤልዮ ቤተመንግሥት ያለው መዋኛ ሥፍራ ሄደው በሳምንት አንድ ጊዜ ይዋኛሉ። ታላቁ ቤተመን

ግሥትም ሆነ ኢየሴልዩ ግቢ ውስጥ የቴኒስ ሜዳ አለ። የተዋጣ ላቸው ቴኒስ ተጫዋች ናቸው። የኢትዮጵያ ቴሌቪዥን ዓለም አቀፍ የቴኒስ ውድድር ሲደረግ ሙሉ ፕሮግራሙን በቀጥታ ከዊንበልደን የሚያስተላልፍበት ጊዜ ነበረ። ይሄንን መንግሥቱ ጠይቀው ሳይሆን አወደድ ባዮች ደስ እንዲላቸው ብለው የሚያደርጉት ይመስለኛል።

ከባለሥልጣኖች ካሣ ገብራና ፍሰሐ ደስታ እንዳንዴ ቀልድና ጨዋታ ያመጣሉ። ያለመጠን የረዘመ ስብሰባ ያስለቻቸው ካሣ ገብራ ምነው ልጄ አርጅተናል እኮ፤ ከዚህ በላይ መቆየት አንችልም። ሸኙን እንጂ ብለው መንግሥቱን አስቀው ስብሰባ እንደተበተነ አስታው ሳለሁ።

ጎደ ቁጥር ሃያ ሁለት

መንግሥቱ ሊመሰገንባቸው ከሚገባው ነገሮች አንዱ በሙስና አለመዘፈቁ ነው። አምስት ሳንቲም አይፈልግም ነበር። የገንዘብን ትርጉም የሚያውቀውም አይመስለኝ። ለራሱ ምቹትም ጨርሶ ደንታ የሌለው ሰው ነበር። ሌላው ቀርቶ ቤተ መንግሥቱ ውስጥ መኖሪያው እንዲሆን የተሠራውን ቤት እንኳን እሱ የሌለበት ጊዜ ተጠብቆ ለረጅም ጊዜ ጉብኝት ሲሄድ በቶሎ ተሠርቶ እንዲያልቅ ተደርጎ ነው እንጂ እሱ እያለ እንግዳ ሊመጣ እስኪያሳፍር ድረስ ቤተ መንግሥቱ ውስጥ የሚገኝ አንድ ተራ ቤት ውስጥ ነበር የሚኖረው።

በኢትዮጵያ አስተዳደር ውስጥ መንግሥቱ ሳያውቅ የሚሠራ አንድም ነገር አልነበረም። በወታደራዊውም ሆነ በሌሎች ዘርፎች እሱ ሳያውቅ አንድ ነገር አይሰራም። ያለሱ እውቅና አንድ ብርጌድ አይነቃ ነቅም።

ጨካኝ መሆኑ ግልጽ ነው። ትዕዛዝ እየሰጠ ብዙ ሰው አስጸድሷል። በተለይ በስልጣኑ ለሚመጣበት ሰው ምሕረት የለውም። በመጨረሻ አወዳታለሁ የሚላትን ሃገሩን፣ እኛን ባልደረቦቹንም በክፉ ቀን ጥሱን ሄደ። ከሐረር ጀምሮ ያልተለየውና በፍጹም ቅንነት ያገለገለውን ለገሠ አስፋውን እንኳን ይዞት ሊሄድ አልፈለገም። ነገር ግን ይሄው ዛሬ እሱ ከቤተሰቡ ጋር የተሟላ ኑሮ በሰላም እየኖረ ይገኛል።

ጎደ ቁጥር ሃምሳ ሦስት

ስለ በዓሉ ግርማና ስለ ጄኔራል ታሪኩ ላይኔ አሟሟት የማውቀውን ልንገርኹ።

መንግሥቱ፣ በዓሉ ግርማን ስለ ቀይ ኮከብ መጽሐፍ እንዲጽፍ ይጠይቀዋል። ራሱ ዓፍ ማለቱን ማንም ሰው አያውቅም። መንግሥቱ ከሲዳሞ ጉብኝት ሲመለስ «ኦሮማይ»ን እያነበበ ነው የመጣው። አፃፉ ብዙ ሥልጣን ላይ ያሉ ሰዎችን ስለሚነካካ ብዙ ሰዎችን እስቆጥቷል። እነሽመልስ ማዘንጊያን፣ እነፍሰሐ ገዳንና የመሳሰሉትን። እኔን ስለመጽሐፉ አስተያየት እንድሰጠው ሲጠይቀኝ «እነኚህን ሰዎች መንካት አልነበረብህም» አልኩት።

እንደተለመደው ሊያጠፉት የሚፈልጉ ሰዎች ተሰበሰቡና መከሩ። ለበዓሉ ቅርብ የሆኑና ጓደኞቹን ጭምር አሳመኑና ሁሉም በየተራ መንግሥቱ ጋ እየሄዱ አሉታዊ የሆኑ ነገሮችን እንዲነግሩት ተደርጎ በዓሉን የማጥፋቱ ሴራ ተቀነባበረ። «ኦሮማይ» ማለት «አለቀለት፤ አበቃለት ማለት እኮ ነው» እያሉ መንግሥቱን ጠመዘዙት። መንጌ ደግሞ ይሄን አይወድም።

ለበዓሉ ቅርብ የሆነና ከረጅም ጊዜ ጀምሮ የሚያውቀው የማስታወቂያ ሚኒስቴር ሰው ሙሉጌታ ሉሌ ለደህንነት ይሠራል። ይህንን ሰው «ሊቀመንበሩ ይፈልጉታልና እንዲመጣ» ብሎ ሽመልስ ማዘንጊያ ደወለልኝ። የበዓሉን ቦታ ይመኝ እንደነበር አውቃለሁ። መልእክቱ ሲደርሰው እኔ ጋ መጣና «ለምን እንደጠሩኝ ታውቃለህ ወይ?» አለኝ። እንደማላውቅ ነገርኩትና ሄደ። በኋላ ከመንግሥቱ ጋር ረጅም ቆይታ ማድረጉንና ምሳ ሁሉ አብሮ እንደበላ ሰማሁ። ከዚያ ሲመለስ አሁንም በኔ በኩል አለፈና «ስለበዓሉ ሊያነጋግሩኝ ነው የጠሩኝ» አለኝ። «ታዲያ ለኔ ምን ትነገረኛለህ? ሂድና ለሱ ንገረዋ!» አልኩት። በማግሥቱ ወደማታ በዓሉን የደህንነት ሰዎች ይዘውት እንደሄዱ ከቤተሰቡ ልማሁ። ቆይቶ በዓሉ ግርማ ስለጠፋ ይፈለግ የሚል ደብዳቤ ከደህንነት ተጽፎ መጣ።

በኔ አስተያየት ሰውዬው ክፉ ነገር እንዲደርስበት ጠምጥመው ከመንግሥቱ ጥርስ ውስጥ ያስገቡት ሽመልስ ማዘንጊያና ተስፋዬ ወልደሥላሴ ናቸው። ሌሎችም ተረባርበዋል። ተስፋዬ ወልደሥላሴ በመንግሥቱ ታዞ ነው ያስገደለው። እንዲገደል ትዕዛዙን የሰጠው ግን መንግሥቱ ነው። ተስፋዬ አስፈፃሚ ነው። ተስፋዬ ከኃይለሥላሴ ጊዜ ጀምሮ ለኩሪቲ ውስጥ ይሠራ ነበር። በኢንተለጀንስ ውስጥ ከፍተኛ

ልምድ ያለው ሰውና አገሩን የሚያውቅ ሰው ነው። ሰውየውን አልወደውም ግን መንግሥቱን ከልቡ ሲያገለግል የኖረ ሰው ነው።

ጄኔራል ታሪኩ ላይኔ የመንግሥቱ አለቃ የነበረና ሲቀጣው የኖረ ሰው ነው። ብዙ ልምድ ያካበተ ጥሩ መኩንን ነበረ። «በሙስና ምክንያት ነው የተገደለው» እያሉ የመንግሥቱ ደጋፊዎች ሲያስወሩ ሰምቻለሁ። ገንዘብ ሰረቀ ብሎ ሰው መግደል አለ? ምክንያቱ ሌላ ነው። «አንተ መምራት አትችልም» ብሎ ታሪኩ ለመንግሥቱ በግልፅ ነግሮታል።

ታሪኩ ላይኔ ከመገደሉ ጥቂት ጊዜ ቀደም ብሎ መንግሥቱ ሦስት ሰዓት ሙሉ አነጋግሮታል። እንኳን ተገንጣይን መንግሥትን ብቻውን ሊገለብጥ የሚችል ናደውን የመሰለ ጦር የማይረባ ሰው በአዛዥነት ሊሾምለት አይችልም። ስለዚህ መንግሥቱ ችሎታ የሌለው እያለ ታሪኩን የሚያጣጥለው እሱን በማስገደል የፈፀመውን ወንጀል ለማቅለል ከሚያደርገው ሙከራ ሌላ ትርጉም የለውም። ከዚያ ይልቅ ታሪኩን ያስገደለው ቂመኛ ስለሆነ ከጥንት ጀምሮ የቆየ ቂም ስለያዘበት ነው። መርከብ ላይ ሆኖ ነው በቴሌግራም መልእክቱን ልኮ ያስገደለው።

ባጠቃላይ መንግሥቱ ኃይለማርያም የሰው ምክርም ሆነ ሃሳብ ጨርሶ የማይሰማ፣ የራሱን ግልብ ዕውቀት ይዞ አገሪቱን ወደጥፋት የመራት ሰው ነው።

የራሽያን ሁኔታ ከኢትዮጵያ ጋር አገናኝቶ የዚያ ምሳሌ ተከታይ መሆንና ቀይ ሽብርን ማካሄድ ትክክል አልነበረም። መንግሥቱና ተከታዮቹ ማርክሲዝምን እንኳን በቅጡ ያነበቡ ሰዎች አልነበሩም። ማርክስ አብዮት ሲካሄድ ከአገሩ ተጨባጭ ሁኔታ ጋር መሄድ አለበት ነው የሚለው። ችግሩ ግን ዳስ ካፒታልጝ ከመካከላቸው አንብቦ የሚረዳ ሰው አልነበረም። ለምሳሌ፣ የፖላንድ ኮሚኒስቶች ሃይማኖተኞች ሊሆኑ ይችሉ ነበር። የመንግሥቱ አሜሪካውያን እንዳለሙ አበበ የአፍሪካ አንድነት ድርጅት መሥራች አባቶች የተከላከሉትን ዛፎች እያስቆረጡ የሌሊንን ሐውልት ያስተከሉ ሰዎች ናቸው።

መንግሥቱ ጠንቃቃና ተጠራጣሪ፣ ቆቅ-የሆነ ሰውየው ነው። ደርግ ገና እንደተቋቋመ ነው በሱ ትዕዛዝ ብቻ የሚንቀሳቀስ ልዩ ቅልብ ጦር ያዘጋጀው። ቅልቡ ጦር የሚታዘዘው በመንግሥቱ ኃይለማርያም ነው።

⁵ ካርል ማርክስ የፃፈው ዝነኛ መጽሐፍ።

እሱ ከሌለ መንግሥቱ ገመቹ ነው የሚያዘው። ከሁለቱ ውጪ ማንም አያዛቸውም። ቅልቡን ጦር አንቀሳቅሰው የግንቦት ሰማኒያ አንዱን ኩዴታ ያከሸፉት መንግሥቱ ገመቹና ተስፋዬ ወልደሥላሴ ናቸው። ጀርመን ደውሎ የነገረው ፍሰሐ ደስታ ነው።

በሥራ ምክንያት ከምሥራቁም ከምዕራቡም ዓለም መሪዎች ጋር ለመገናኘት በቅቻለሁ። ከብራዥኔቭ እስከ ኢንድራ ጋንዲ፣ ከአፍሪካ እስከ አሜሪካ ብዙ መሪዎችን የማግኘት ዕድል ገጥሞኛል። እንደ ቻይናው ዴንግ ዚያዎ ፒንግ ያስደነቀኝና የማክብረው መሪ አይገኝም። አጭሩ፣ ቆፍጣና መሪ፣ እጅግ ብልህ፣ ቀጥተኛና ግልፅ ሰው ነበሩ። የሚሰማቸውን የሚናገሩት ፊት ለፊት ነው። እ.ኤ.አ በ1989 ቻይና ለመሄድ ስንዘጋጅ ሦስት ፕሮጀክቶች ተጠንተው በሚገባ ተዘጋጅተው ነበር ይዘን የሄድነው። የጦር መሣሪያ ለማግኘት፣ የብስክሌት ፋብሪካ ለማቋቋምና የእግር ኳስ ሜዳ ለማሠራት እርዳታ ለመጠየቅ ነበር።

ቢጂንግ ደርሰን በጠቅላይ ሚኒስትሩ አማካኝነት ልዩ ልዩ ቦታዎችን ስንገብኝ ቆየንና ዴንግ ዚያዎ ፒንግ በቤተ መንግሥታቸው መንግሥቱ ኃይለማርያምን ተቀብለው ሲያነጋግሩ አብሬ ስለነበርኩ የሆነውን ሁሉ አስታውሳለሁ። በግልፅ ነበር ያነጋገሩት። «ስለ ኮሚኒዝም ምን ታውቃለህ?» አሉት።

ያችኑ የሚያውቃትን ሊተነትን ሲነሳ አቋረጡትና፣ «ስማኝ ልንገርህ፣ ኮሚኒዝም ምን እንደሆነና የት እንደሚያደርስ ለማወቅ ሩቅ መሄድ አያስፈልገም። እኛ 40 ዓመታት በኮሚኒዝም ኖረን ያተረፍነው ነገር ድህነት ብቻ ነው። እናንተ ከኛ ስሕተት መማር አለባችሁ። የኔ ጠቅላይ ሚኒስትር ሲያስገብኝህ የሚያሳይህ ጥሩ፣ ጥሩውን ነገር ብቻ ነው። ያንኝ ብቻ አትይ። አትስማ። የሚበልጠው ድህነታችን ነው። እኛ እየደከየን ምዕራባውያን እየበለፀጉ ነው የሄዱት።

የአገርህ ሕዝብ እንዲበለፅግ ከፈለግህ ቢያንስ የተወሰነው ክፍል ገንዘብ ያለው መሆን አለበት። ሀብት ያስፈልግሃል። ያለዚያ ውሸት ነው። የትም አትደርሱም።

«ስለጦር መሣሪያ እርዳታ ለጠየቅኸው እኔ የምስጥህ መሣሪያ የለኝም። ያ የናንተ የውስጥ ጉዳይ ነው። ይልቅስ እወቅበትና ሠላማዊ መፍትሔ ፈልግ። ባለኝ መረጃ መሠረት የምታቀርብልኝ ነገር ሁሉ ከእውነቱ ጋር ያልተዛመደ ነው። እንሪያሊስቲክ ነው። የብስክሌቱም ፋብሪካ ሆነ ኳስ ሜዳው አገርህ ባለችበት ሁኔታ ቅድሚያ የምትሰጠው ጉዳይ አይደለም። አዲስ አበባ ዳገትና ቁልቁለት ነው። ኳስም

የሚያስፈልግህ ወይም ቅድሚያ የምትሰጠው ጉዳይ አይደለም። ይልቅስ ሕዝብህ በልቶ የሚያድርበትን መንገድ ፈልግ። የተሻለ እርሻ ታርሶ የሚመረትበትን መንገድና ዘዴ አብጅ።

‘በበኩሉ በነፃ 20,000 ጠመንጃ ሰጥቼሃለሁ። በተረፈ ሌላ የምሰጥህ የለኝም። ይሄንንም ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ጋር ተነጋገሩ’ ብለውን ተነስተው ሂዱ።

በቃ ይሄው ነው። ከዚህ በኋላ ጠቅላይ ሚኒስትሩን አግኝተናቸው ያ መሣሪያ የሚመጣበትን መንገድ ለማቃናት ቴክኒካል ውይይት ከማካሄዳችን በስተቀር ስለብስክሌት ፋብሪካውም ሆነ ስለሌሎቹ ፐሮጀክቶችን ብናነሳባቸው ‘ዴንግ ዚያም ፒንግ አላዘዙኝም’ ብለው ዘጉ። መንግሥቱ ስላወራው የ70 ሚሊዮን ዶላር መሣሪያ ግዥ እኔ አላውቅም። አይመስለኝም።

ጎድ ቁጥር ስሥራ ስራት

እነጄኔራል ተፈሪ በንቲ የተገደሉ ጊዜ የደረሰብኝን ላጫውትሽ። ከሞት ያመለጥኩበት ቀን ነበር። የዚያን ጊዜ የእድገት በህብረት ዘመቻ ጽህፈት ቤት ኃላፊ ነበርኩ። ሁለተኛ ዙር ዘመቻ ይደረግ ወይስ አይደረግ? በሚል የደርግ ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ስለሚያደርግ ስለዚያ ታስረዳለህ ተብሎ ተጠርቼ እዚያ ስብሰባ ላይ ቁጭ ብያለሁ። ከጥቂት ውይይት በኋላ ግቢው ውስጥ ከወትሮው የተለየ መራወጥ በመስኮት በኩል ተመሰክትኩኝ። መንግሥቱ ብድግ ብለው ወጡ። ወዲያው ወታደሮች በዚህም፣ በዚያም በሩን በርግደው ገቡና እንዳትን ቀሳቀሱ ብለው መሣሪያ ደገነብን። ከዚያ ‘አንድ ባንድ ውጤት’ ተባለን። ስንወጣ የተወሰኑ ሰዎች ወደግራ፣ ሌሎች ደግሞ ወደቀኝ በኩል እንደሚወሰዱ አየሁ። ዘግየት ብዬ ስወጣ ከጄኔራል ተፈሪ ግሩፕ ጋራ መሆኔን አየሁ። ምክንያቱ ምን እንደሆነ ሁላችንም አልተረዳንም። ከፎቄ ሥር ምድር ቤት ውስጥ እንደጋራዥ ወይም እንደ ስቶር ያለ ቦታ አለ። እዚያ ውስጥ አስገብተው ዘገብን። እነጄኔራል ተፈሪም ዝም ብለው ቆመዋል። በበኩሉ ነገሩን ለመረዳት ሳሳላስል ግልፅ አልሆነልኝም። በርግጥ በደርግ ውስጥ የመከፋፈል ሁኔታ ነበር። የአቋም ልዩነት መከሰት ጀምሯል። በዙሪያዬ የነበሩት ሰዎች ደግሞ ከኔ ተመሳሳይ የፖለቲካ መሥመር የሚከተሉ ሰዎች አልነበሩም።

በዚህ ዓይነት አምስት ወይም አሥር ደቂቃ ያህል እንደቆየን በደንገት በሩ ተከፈተና ኩሎኔል ዳንኤል ‘አንተን ማን እዚህ ግባ አለህ?

ውጣ!’ አለኝና ወጣሁ። ትንሽ ቆይቶ ተኩስ ተከፈተ። ሻለቃ ዮሐንስ ይመስለኛል ተኩስ የከፈተው። ከዚያ በኋላ ግቢው በተኩስ ተናወጠ። ሰዎቹ የተረሸኑት በዚያን ጊዜ ይሁን በኋላ አላውቅም። እኔን ግን ‘የተወሰድከው በስህተት ነው። ወታደሮች ተሳስተው ነው’ አሉኝ።

ጄኔራል ቁጥር ስንድ

መንግሥቱ ኃይለማርያም ደፋርና ጨካኝ ሰው ነው። ለወታደራዊ ችሎታው ምንም ክሬዲት ሊሰጠው አይገባም። ወታደራዊ ችሎታ የለውም። ምናልባት ስለሱ ማለት የሚቻል ነገር ቢኖር ስለአገር ወዳድነቱ ነው። ለኢትዮጵያ አንድነት በጣም ቀናዒ ነው። አገሩን በጣም ይወዳል። ሰው ከመግደሉ በስተቀር ምናልባት አብዛኛዎቹን ስሕተቶቹን የፈጸመው ለሃገሩ ጥሩ ነገር የሠራ እየመሰለው ነው። ሌላ አንድ ኳሊቲ ቢኖረው ሰዎች ሲናገሩ ለማዳመጥ ያለው ትዕግሥት ነው። ዝም ብሎ ያዳምጣል። ማዳመጥ ብቻ ሳይሆን ሙሉ ስሜቱን ለተናጋሪው ሰጥቶ ነው የሚሰማው። በዚህም ብዙ ሰዎች ለነሱ የተለየ ትኩረት የሰጣቸው ወይም ያደነቃቸው እየመሰላቸው ይታላላሉ።

ከኩሎኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴ ጋር የተደረገ ቃለ ምልልስ

በ1966 አብዮቱ ከመፈንዳቱ ቀደም ሲል ከምሠራበት ሆስታ ከሚገኘው የስታፍ ኮሌጅ ለቀጣዩ ኮርስ ተካፋይ የሚሆኑትን ከፍተኛ መኩንኖች ለመመልመል ወደሐረር ሄጄ ነበር። የኔ ተልዕኮ ሐረር ሲሆን፣ ለተመሳሳይ ሥራ ሌሎች ባልደረቦቼ ወደሰሜን የሄዱ አሉ፤ ወደ ሌላም። ሥራዬን ከጨረስኩ በኋላ መንግሥቱ ኃይለማርያምና ሌሎችም ሐረር ያሉ መኩንኖች ሆነው ግብግብ አደረጉልኝ። ተለያየን። ስለለውጥም ሆነ ስለእንቅስቃሴ አልተወያየንም። ከመንግሥቱም ሆነ ከሌሎች ጋር ስለዚህ ጉዳይ አላነሳንም። አላቸው ያኔ ጁኒየር መኩንን ነበሩ። ከእኔ ጋር ትውውቃችንም ገና ለአጭር ጊዜ ነው። ይሄን ያህል ስለለውጥም፣ ስለምንም ከላቸው ጋር የተነጋገርኩበት ነገር የለም።

ደርግ እንደተመሠረተ የቅርብ አለቃዬ የሆለታ ጦር ትምህርት ቤት አዛዥ ጄኔራል ጌታቸው ናደው ጦርተውኝ ‘አራተኛ ክፍለ ጦር ውስጥ ዝቅተኛ ማዕረግ ያላቸው መኩንኖችና ባለሌላ ማዕረጎች ተሰብስበዋል። ምን እንደሚያደርጉ አላወቅንም። እስቲ እዚያ የሚደረገውን ነገር ከጄኔራል ከፈለኝ ይብዛ ጋር ሆነህ ሄዳችሁ ነገሩን እየናግላሁልኝ አሉኝ። ያው መረጃ ስለምሠራና እሱንም ስለማስተምር ይመስለኛል እኔን የላኩኝ። በታዘዝነው መሠረት መጀመሪያ አራተኛ ክፍለ ጦር ከመሄዳችን በፊት ምድር ጦር ጠቅላይ መምሪያ ሄደን እዚያ ካሉ ሲኒየር መኩንኖች ስለሁኔታው አንዳንድ ኢንፎርሜሽን ጠያየቅን። ከዚያ የተረዳነውን ነገር ስልክ በመደወል ለአለቃችን ለጄኔራል ጌታቸው ናደው አላወቅን። እሳቸውም ‘እንደዚህ ከሆነ እዚያው ሄዳችሁ በትምህርት ቤቱ ስም ተወክለናል ብላችሁ ለምን አትካፈሉም?’ ይሉናል።

በዚያ መሠረት ወደአራተኛ ክፍለ ጦር አመራን። እነሱ ተሰብስበው እየተወያዩ ነበር። ገና ስንገባ መምጣታችን እንዳልተፈለገ ገባን። ሻለቃ አጥናፋና ሌሎቹም ተቆጡ።

‘እኛ እኮ ከፍተኛ መኩንኖችን አንፈልግም። ከሻለቃ ማዕረግ በታች ነው እንጂ እናንተን ማን ኑ አላችሁ? ለምን መጣችሁ? መልእክታችን ለክፍላችሁ በትክክል አልደረሰም ማለት ነው?’ ብለው ጮሁብን። «አይ እኛ እኮ የበላይ አለቃችን አዘውን ነው የመጣነው» ብንላቸው፤ ‘እኛ ማንም ይዘዝ ማን፤ እናውቅም። ከእኛ ጋር መሰብሰብ የሚችሉት እኛ የጠየቅነውን መስፈርት የሚያሟሉ ብቻ ናቸው። እሁን ውጡ’ አሉን። ወጣን። በተለይ ሻለቃ አጥናፋ ነው ንዴቱን ያሳየው። እሱ እንደዚያ የተቆጣበት ምክንያት ገብቶኛል። ከኔ ጋር አንድ ኮርስ ነን። አብረን ነው ካዴት የተመረቅነው። በሹመት ግን እኔ ከጊዜዬ በፊት ተሹሜ የሌተና ኩሎኔልነት ማዕረግ በማግኘቴ በአንድና በሁለት ዓመታት ያህል ቀድሜዋለሁ። በዚህ የተነሳ ምናልባት እዚያ ስብሰባ ውስጥ ተቀብለውኝ ብቆይ ኖሮ በወታደራዊ እካ ሄድ ቀደምትነት (ሲኒየሪቲ) ስለሚጠበቅ የበላይነቱን ይይዛል በማለት ይመስለኛል። ከዚያ ወጣንና ወደምድር ጦር ጠቅላይ መምሪያ ተመለስን። እንደገና አለቃችን ዘንድ ደውለን ያጋጠመንን ሁሉ ነገርና ቸው። «ስብሰባው አዳራሽ ከገባን በኋላ አስወጡን» አልናቸው።

‘እንደሱ ከሆነ ጦር ትምህርት ቤቱን ይሄ ዕድል እንዳያመልጠው እነሱ የሚጠይቁትን የሚያሟላ ሰው ብንልክስ?’ አሉ።

«አራተኛ ክፍለ ጦር የሄድን ጊዜ ከስብሰባ አዳራሹ ስንወጣ የሥራ ባልደረባችን የሆነውን ሻለቃ አሥራት ደስታን ውጪ ቆሞ አግኝተነው ነበር። ለምን እሱ በትምህርት ቤቱ ስም አይካፈልም?» አልናቸው። (ሻለቃ አሥራት ደስታ በኋላ የደርጉ የማስታወቂያ ኃላፊ የነበረውና ከጄኔራል ተፈሪ በንቲ ጋር የተገደለው ነው።) እሱ ያን ጊዜ ሆለታ ሲያስተምር ከአዲስ አበባ እየተመለሰ ነበር። እሳቸውም ‘ጥሩ ነው ንገሩትና ወደዚያው ይሂድ። እናንተ ወደሥራችሁ ተመለሱ’ አሉን። ተመለስን።

ከዚያ በኋላ እዚያው ሆለታ መደበኛ ሥራዬን እየሠራሁ እያለሁ በግምት አንድ ሦስት ወር ካለፈ በኋላ የቅርብ አለቃዬ ጠሩኝና ‘አዲስ አበባ ይፈልጉሃል። ጄኔራል አማን ቢሮ ሄደህ ሪፖርት አድርግ’ አሉኝ። ጄኔራል አማን ያኔ የጦር ኃይሎች ኤታማዢክ ሹም ነበሩ። በዚያ መሠረት አዲስ አበባ መጣሁ። በበኩሌ ‘እዚያ ሄደህ ሪፖርት አድርግ’ ሰባል፤ በወቅቱ ታስረው ከነበሩት የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ባለሥልጣኖች፤ በተለይም ከከፍተኛ የጦር አለቆች ጋር ቀደም ሲል በቅርብ የሠራሁ ስለሆንኩ እኔንም ሊያስሩኝ የፈለጉ ስለመስለኝ የሚመጣውን ለመቀበል አስፈላጊውን የመንፈስ ዝግጅት አድርጌ ነው የሄድኩት። ጄኔራል አማን ቢሮ ከመሄዴ በፊት ሚጀር ጄኔራል ግዛው በላይነህ ቢሮ ሄድኩና በሳቸው አማካኝነት ጄኔራል አማን ዘንድ ቀረብኩ። እሳቸውም ‘በተመረጡት ወጣት መኩንኖች ለከፍተኛ ሥራ ተፈልገሃልና አራተኛ ክፍለ ጦር ሄደህ ጸሐፊ ሆኖ የተመረጠው ሻምበል ገብረየስ ወልደሃና የሚባል አለ እሱን እነጋግረው’ አሉኝ። እሱ ጋ ስሄድ ሻለቃ መንግሥቱ ኃይለማርያም ጋ አቀረበኝ። መንግሥቱ ኃይለማርያምን ለሁለተኛ ጊዜ አገኝቷቸው ማለት ነው።

እሳቸው ደግሞ በሻለቃ ተካቲቱ ከሚመራው የደርጉ የደህንነት ኮሚቴ ጋር አስተዋወቁኝ። ወደዘጠኝ አባላት ያሉት ኮሚቴ ነው።

‘ለደህንነቱ ሥራ የሚረዳን ይሄ ሰው ነው’ ብለው አስተዋወቁኝና እሳቸው ወደቢሮአቸው ተመለሱ። ንድ ተካንም ለመጀመሪያ ጊዜ ያወቅሁት ያን ዕለት ነው። ከኮሚቴው ጋር ሆኜ ምን እንደ ምሠራ፤ የት እንደምሠራ አስረዱኝ። ‘ለጊዜው አብረውህ እንዲሠሩ እኛ የመረጥንልህ እነአክሌን ነው። ወደፊት ስለሥራህ ዝርዝር መመ

ሪያ ይወጣና ይሰጥሃል። አገር አስተዳደር ሄደህ ሚኒስትሩን፤ ኩሎኔል በላቸው ጀማነህን አነጋግራቸው። ለጊዜው ቢሮህ እዚያ ይሆናል። ግን ከዛሬ ጀምሮ ግንኙነትህ ከኛ ጋር ነው ብሎ ተካ ቱሉ በደህንነቱ ኮሚቴ ፊት ይሄንን መመሪያ ሰጥቶ ላከኝ። አገር አስተዳደር ስደርስ ኩሎኔል በላቸው ጀማነህ ተቀብለው ቢሮ ሰጡኝ። አብረውኝ ረዳት ሆነው እንዲሠሩ በነተካ ከተመረጡት ሰዎች ጋር ቢሮ ተከፋፍለን ሥራ ጀመርን።

«የመረጃ ማመዘዘኛና ማከፋፈያ ኮሚቴ» ተብለን ሥራ ጀመርን። ይህም ማለት በኃይለሥላሴ ጊዜ የነበሩትን የመረጃ መዋቅሮች፤ ማለትም የፀጥታን፤ የልዩ ካቢኔ መምሪያን፤ የልዩ ቅርንጫፍ መምሪያንና እነዚህን የመሳሰሉትን ሁሉ አስተባባሪ፤ አገናኝ ማለት ነው። የነዚህን ሁሉ የሥራ ውጤት ለደርጉ የደህንነት ኮሚቴ ለነተካ ቱሉ የሚያቀርብ ማለት ነው። እኔ ከመምጣቴ በፊት ይሄ ሥራ ሲሠራ የነበረው ደርግ ባቋቋመው የመረጃ ክፍል ነበር። ይሄ ሁሉ እንግዲህ አሁን በአንድ አመራር ሥር ተቀናጅቶ ተዋቀረ ማለት ነው። በዚህ ዓይነት ሥራችንን ቀጠልን።

ገነት - እርስዎ የደርግ ስባዕ አስነበሩም። ይሁን እንጂ ያኒም በደህንነት ውስጥ እንደመሥራትዎ መጠን ስለሰጩዎቹ ገደብ ምን ያውቁ ነበር? እንዳት ነው እርምጃ የተወሰደው?

ተስፋዬ - እኔ ምን አውቃለሁ? ሲመካከሩም፤ ሲሰበሰቡም እኔን አያስገቡኝም። ስለዚህ «እከሌ ምን አለ? እከሌ ምን አስተያየት ሰጠ?» የሚለውን ነገር በወሬ ደረጃ የሰማሁት ካልሆነ በስተቀር እርግጠኛ ሊሆን አይችልም። «እንዲህ ነው» ብል የከተማ ወሬ ከማውራት ባለፈ ፋይዳ የለውም።

ገነት - ከዚህ ጋር በተያያዘ ፕሮፌሰር መስፍን ያኒ የተቋቋመው መርማሪ ኮሚሽን ሲቀመጥ ነበረ። የላቸው እቋም ምን ነበር?

ተስፋዬ - ከፕሮፌሰር መስፍን ጋር በጣም እንተዋወቃለን ከኃይለሥላሴ ጊዜ ጀምሮ። ጠንካራ ሰው ነው። ሃገር ወዳድ ነው። ለማንም መሪ አያገበድድም። ለማንም የሚያጎነብስ አይደለም። ለውጡ ሲመጣ መስፍን እነአጥናፋንና እነመንግሥቱን በቀና መንፈስ ቀረባቸው። አንዳንድ ሃሳቦችን ይሰጣቸው ነበር። ይወያያል። የመርማሪ ኮሚሽኑን ሚና ከሕግ አንፃር ነበር የሚያየው። ከዚህ የተለየ አቋም ይይዛል ብዬ አላምንም። በሕጋዊ መንገድ ጉዳያቸው ታይቶ ለፍርድ ይቅረቡ ከሚለው ውጪ ሌላ ይሆናል ብዬ አላስብም። ቀስ በቀስ

የሶሻሊዝም ጉዳይ እየጠነከረ ሲመጣ እሱም ከነሱ በሃሳብ እየተለየ መጣ። ከዚያ በኋላ እየራቃቸው ሄደ። አመራሩን እየራቀ መጣ። ለምሳሌ፤ እሱ የመሬት አዋጅን ከዳር እስከዳር መንግሥት ወስዶ የመሬት አዋጅ ከሚባል፤ መሬት ስላለ ሰዎችን ማስፈር፤ ባለመሬቶቹ ላይ ግብር መጨመርና መክፈል ሲያቅታቸው ለሠራተኛው የሚሠራበት መሬት ሊሰጠው ይችላል። ባለመሬቶቹ ግብር ሊበዛባቸው ይሄው ለመንግሥት አስረክቤያለሁ ወደማለቱ ይሄዳል። የሚል ሃሳብ እምጥቶ ጥናቱን ያቀርባል። ሌሎች እንግዲህ በወቅቱ ከሚነፍሰው አየር ጋር ተስማምተው ከሚመቻቸው ሃሳብ ጋር ተስማምተው ለመኖር ስለሆነ በዚህ ይርቃቸዋል።

መስፍን በብዙ ድርጊቱ፤ በብዙ አሠራሩ፤ በኢትዮጵያዊነቱ፤ ለሃገሩ የሚያስብ ነው። አንድ ጊዜ ሲያጫውተኝ «ፕሬዝዳንት መንግሥቱ አንድ ቀን ከቤቱ አስጠሩኝና አነጋገሩኝ። ያሉኝ ምንድነው ደብረዘይት መንገድ ላይ አንዲት ቅጠል ተሸክመው የሚሄዱ አርጌትን መኪና ገጭቷቸው ጠፋ። ስለዚህ የኒህን ሴት ደም መበቀል አለብን። ይሄን እንድታደርግልኝ እፈልጋለሁ አሉኝ። በኋላ እደጅ ወጥቼ ሳስብ ኢትዮጵያ ለድሆቿ የሚያስብ መሪ አሁን ገና አገኘች። ይሄንን ነገር እንደራሴ ጉዳይ ወስጄ ከፖሊስም ከምንም ብዬ ገጨውን ማግኘት አለብኝ ብዬ ተነሳሁ። በመንግሥቱ በጣም ደስ አለኝ። ያንን ጉዳይ አጣራሁ። ጉዳዩን ከሚመለከተው ፖሊስ ጋር አገናኘሁና ፖሊስ ደረሰበት። ሰውዬውን ፍርድ ቤት አቅርበው ቀጡት። እና በዚህ ደስ አለኝ። በኋላ ግን እየቆየ፤ እየቆየ ከተነሱበት ዓላማ እየሸሸ ሲመጡ ራቅሁ ብሎ አጫወተኝ። አሁንም ያኔ በመንግሥቱ ኃይለማርያም ዙሪያ የነበሩ እነዚህ ሶሻሊዝምን ተምረናል የሚሉ፤ ኮሚኒዝምን እናውቃለን የሚሉ ሁሉ «ፕሮፌሰር መስፍን ኮሚኒስት ሳይሆን፤ ዲሞክራት ነው» የሚል ታርጋ ለጠፋበት።

ደግሞ አንድ ቀን እንደዚሁ ፕሬዝዳንቱ አስጠሩትና አነጋገሩት። እኔ አልነበርኩም። እነሱ ሲነጋገሩ አጠገባቸው ሆኖ የተባባሉትን የሰማው ሻምበል፤ እኒህ የርስዎ ወዳጅ ፕሮፌሰር መስፍን አበዱልበል? ፕሬዝዳንቱ ጋር ቀርበው፤ ይሄንን አድርገን፤ ይሄንን ፈጥረን ሲሏቸው፤ መቼም ጓድ መንግሥቱ፤ እርስዎ እኮ በመሪነትዎ ለወደፊት ለታሪክም ጭምር ማሰብ ይገባዎታል። ታሪክ ደግሞ ዛሬ አዲስ ዘመን ጋዜጣ ላይ ስለርስዎ የሚፃፈው አይምስልዎት። በዚህ ላይ በጣም፤ በጣም ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል ብለው ደፍረው ተናገሯቸው። እላቸውም ቅር አላቸውና ወጥተው ሄዱ አለኝ። እኔም መስፍን

ወዳጄ ስለሆነ አስጠራሁትና «እንዴት ነው አንተ እንደዚህ ብለህ የተናገርከው?» አልኩት። እሱም «የተናገርኩት አንተ ጋ ይደርሳል ብዬ አላሰብኩም። ግን እኮ ያልኩት ትክክል ነው። አንተ እንዴት አየኸው?» አለኝ። «አይደለም ሰውየውን በለሰለሰ ሁኔታ ብትይዛቸው ይሻላል እንጂ እንዲህ ጠንክር ስትል ያገሉሃል። ሃሳብህን እንኳን እንዲህ ነው ብለህ ለማለት ዕድል አታገኝም» አልኩት።

ስለዚህ መሰፍን እንዲህ ነው፤ እንዲህ ነው የሚለው ነገር ከጥላቻ ይመስለኛል እንጂ እሱ በንጉሡ ጊዜ የነበረው አቋም፤ በደርግ ጊዜ የነበረው አቋም፤ አሁንም በኢሕአዴግ ያው ነው፤ አልተለወጠም። ኢትዮጵያ፤ እውነተኛ ኢትዮጵያዊ አላት ብዬ የምለው ሰው ነው።

ገነት - ኃይለ ሬዳ፤ ዶክተር ንግሥት ስዳነ እና ሌሎችም የራስ አሥራተ ካሣ መናሪያ ቤት የነበረው ውስጥ ታስረው ቆይተው በኋላ በመገደባቸው በፅማቸው ተገኝተው ወጥቷል። ማነው የገደባቸው? መንግሥቱ ኃይለማርያም «የተገደሉት በገበሬዎች ነው። በቁጥጥር ሥር ውሰው እንደነበር አላውቅም» ይላሉ። እርስዎስ ስለዚህ የሚሉት ስለ?

ተስፋዬ - አላቸው ሊክዱ ይችላሉ። እነኚህ ፊዳና ሌሎችም የፖለቲካ ካድሬዎች፤ በተለይም ፈርጣጭ መኢሶን የተባሉት ሁሉ የታሰሩት ደርግ ጽህፈት ቤት ነው። የተመረመሩት በደርግ መርማሪዎች ነው። እኛ ምንም ነገር ውስጥ የለንበትም።

ገነት - እናንተ (ደህንነቶች ማለት ነው) እስረኞቻችሁን የምታስሯቸው የት ነው? ለብቻ ነበር?

ተስፋዬ - አዎን። ለብቻ ነበር። የደርግ መርማሪዎች ትዕዛዝ የሚቀበሉት ከነተካ ቴሌ ነው። ከነሱ ትዕዛዝ እየተቀበሉ ይሠራሉ።

ገነት - ሥራቸው ከናንተ ጋር አይጋጥም?

ተስፋዬ - ቢጋጭም በአንድ ማዕከል ኃላፊዎቻችን አንድ ናቸውና እነሱ ያስተካክሉታል። ምንም አይደለም።

ገነት - ማለት ስንዴ ስለሰራው ከሌላው ጋር መረጃ የመለዋወጥ ሁኔታ?

ተስፋዬ - ደርግ ጽህፈት ቤት ያለ መርማሪ ተራ ወታደር ፖሊስ ራሱን ልክ እንደ ደርግ አባል አድርጎ ስለሚቆጥር እኔ እንኳን አንድ ነገር ብጠይቀው ለመተባበር ፈቃደኛ አይሆንም። እሺ አይሉንም።

ገነት - በእንጨርሚሽን ደረጃም ቢሆን እርስዎ ስለኃይለ ሬዳ አሟሟት የሚያውቁት ምንድነው?

ተስፋዬ - መያዛቸውንና ደርግ ጽህፈት ቤት መታሠራቸውን አውቃለሁ። ያው እዛው መሆናቸውንና እክ እንደነበሩ አውቃለሁ። በኋላ ላይ ኢሠፓኮ ሲመሠረት ሁለቱ የምርመራ ክፍሎች ተዋሃዱ - የደርግ ምርመራ ክፍልና የማዕከላዊ ምርመራ ክፍል። በትዕዛዝ ነው እንዲዋሃዱ የተደረገው። ሌተና ኩሎኔል መንግሥቱ «አላውቅም» ላሉት አላቸው ሳያውቁ የሚሠራ አንዳችም ነገር የለም።

ትክክለኛውን ነገር አላውቅም እንጂ ደርግ ያሠራቸውን ሰዎች፤ ባለሥልጣናችን፤ በተለይም ኃይለ ፊዳና እዛው የታሰረበት ድረስ ሄደው ሳያነጋግሩ አልቀሩም። ኩዴታ የሞከሩትንም ጀኔራሎች የታሰሩበት ሄደው አነጋግረዋቸዋል።

ገነት - እርስዎ አብረዋቸው ይሂዳሉ?

ተስፋዬ - እኔ አልሄድም። ወሬ ግን እሰማለሁ።

ገነት - የልዑል አሥራተ ካሣ ቤት አስር ቤት መሆኑን አላውቅም የሚሉትስ?

ተስፋዬ - አላቸው ይሄንን ቢሉም ከላቸው ዕውቀት ውጪ በውነቱ ኢትዮጵያ ውስጥ የሚደረግ አንድም ነገር የለም። አላቸው ሳያውቁ ምንም አይፈፀምም።

ገነት - እርስዎ የሚያውቁት ነገር የለም? እኛ ሰናይ ስፅም እየተቆፈረ ሲወጣ፤ «ማነው የገደባቸው?» ሲባል፤ ደህንነት ነው የሚባለው።

ተስፋዬ - እሱማ ይባላል። ኢሕአዴግ ከገባ በኋላ ዝርዝር ወጥቶ እንደዚያ የሚባል ነገር ወጥቷል። ስለዚህ ይሄ እንዴት በዝርዝር ተፈፀመ? ያዘዙትን ክፍሎችና ኃላፊዎቻቸውስ? የአሥራተ ካሣ ቤት በጠቅላላው ለደህንነቱ ሥራ ማደራጃና መቀመጫ ቦታ እንዲሆን ተጠይቆ በመንግሥት በኩል ተፈቅዶ የተሰጠ ነው። ያ ለማዕከላዊ ምርመራ የተመደበ ነው። እነዚያ ሰዎች ማዕከላዊ ምርመራ ሆነው ሲሠሩ የሚያደርጉትን ሁሉ የደህንነት ሚኒስትሩ በዝርዝር ለማወቅ አይችሉም።

ገነት - እኔ ለማወቅ የምፈልገው ያንን ቦታ ማን ነበር የሚጠቀምበት?

ተስፋዬ - የማዕከላዊ ምርመራ። ከማዕከላዊ ምርመራ በፊት፤ ማለት ማዕከላዊ ከመዋቀሩ በፊት የደርግ ልዩ ኃይሎች(በፔሻል ፎርስ) የሚቀመጡት እዚያ ነበር።መጀመሪያ ደብረ ብርሃን ነበሩ። ከዚያ ወደ አዲስ አበባ መጥተው ድንገት የሚፈጠር ነገር ቢኖር ተብሎ ለዚያ እንዲሆኑ ነበር እዚያ የሠፈሩት።

ገነት - በገፊዎ በእርስዎ ሥር ባይሆንም፤ ለምሳሌ ብዙ እንሰማለን። አሁን የሚገደቡ ሰዎች ምናምን ... እርስዎ ምንድን ነበር የሚያውቁት? የነበረዎት ሲገፍርላችን ካለ ...

ተስፋዬ - እንግዲህ አንዳንዱ ነገር እኔ ባውቅም፤ ባላውቅም የሆነ ነገር ቢሆንም፤ ለማንኛውም በክስ የቀረበ ስለሆነ ያንን የክስን ሁኔታ የሚያዛባ ስለሆነ እዚህ ላይ ቢቆም።

ገነት - የመረጃ መኩንን የደህንነት ኃላፊ እንደመሆንዎ መጠን ከውጪ የሰላላ ደርጅቶች ጋር የሥራ ገንኙነት ሲኖርዎ እንደሚችሉ መገመት አያስች ገርም። ከዚህ ባለፈ ገን ለኤ.ጂ.ቢም፤ ለሲ.አይ.ኤም፤ ለሞላደም ይሠሩ ነበር ይባላል።

ተስፋዬ - ‘ለኤ.ጂ.ቢም፤ ለሲ.አይ.ኤም ይሠራ ነበር’ እያሉ የሚያስወሩብኝ በኔ ላይ ልዩ አመለካከት ያላቸው ሰዎች ናቸው። እኔ የሃገሪን ጥቅም ለመጠበቅ፤ የሃገሪ ሕልውናና ዳር ድንበሯ እንዲከበር በመኩንንነቱ በመሐላ የተቀበልኩት ነገር ስለሆነ ለኤ.ጂ.ቢም ሆነ ለሲ.አይ.ኤ ወይም ለሌላ ለመሥራት ፍላጎትም፤ ፈቃደኝነትም የለኝም። በእርግጥ በኃይለሥላሴ ዘመን አሜሪካን አገር ካንዴም ሁለቱ ሂጃ በሲ.አይ.ኤ ሰልጥኛለሁ። መጀመሪያ ከዋሽንግተን ሲቲ 40 ማይልስ ያህል ርቀት የምትገኘው ባልቲሞር ከተማ ውስጥ የመጀመሪያውን የሲ.አይ.ኤ ጠቅላላ የመረጃ ትምህርት ተምራያለሁ። ከዚያ ደግሞ ኖርዝ ካርላይና የሚገኘው ዝነኛው 82ኛ አየር ወለድ ብርጌድ ውስጥ የሳይኮሎጂካል ጦርነትና (Psychological Warfare) ጠቅላላ የደህንነት ትምህርት ተምራያለሁ። ከዚያ ቀደም ሲል በእስራኤል የመረጃ ድርጅት ሞላድ የተዘጋጁ የግሩፕ ኮርሶችን ሁለት ጊዜ ተካፍያለሁ። በሃገር ውስጥም እስራኤሎች እየመጡ በሚሰጡት ልዩ ልዩ የደህንነት ትምህርት ኮርሶችን ወስጃለሁ። በዚህም ከመሠረታዊው እስከ መጨረሻው ስትራቴጂክ ኢንተለጀንስ ድረስ ተምራያለሁ። እነኚህን ትምህርቶች ከመማር ሌላ እኔ የሃገሪን ጥቅም የሚነካ ነገር አሳልፌ ለነኚህ

ክፍሎች የሰጠሁበት ሁኔታ ጨርሶ የለም። አንድም ቀን የለም። አንድም ደቂቃ የለም። ማስረጃም የለም።

ከአብዮቱ በኋላ ከሶቭየቱ የመረጃ ድርጅት ኤ.ጂ.ቢ ጋር በቅርብ ሠርቻለሁ። ገለፃዎቼንም ኤ.ጂ.ቢ መሥሪያ ቤት ድረስ በመሄድ ተካፍያለሁ። ከኤ.ጂ.ቢ አለቆችም በጣም ተቀራርበን አብረን ሠርተናል - ለሃገሪ ጥቅምና ደህንነት ብቻ። ለአብዮቱ ይረዳል በሚል በሥራውም ላይ ለረጅም ጊዜ በመቆየቴ ከነሱ ጋር ተግባብቼ ሠርቻለሁ።

ገነት - በአብዮቱ ወቅት ቀደም ሲል አሜሪካ ሂደው የተማረ በመሆንዎ ይሄ በንዶችዎ ዘንድ እንዳት ይታይ ነበር?

ተስፋዬ - በተፈጥሮ ፈጣን ርምጃ ለመውሰድ ዘገም ያልኩ ነኝ። አንድን ነገር በብዙ አቅጣጫ አያለሁ። አብዮቱ እንዳፈራቸው ካድሬዎች አይደለሁም። ጭራሽ አንገናኝም። አንድ ነገር መንግሥቱ ኃይለማርያም እንኳን ቢያዘኝ ያንን ነገር ሳመዛዝን፤ እንዲህ ያስከትላል፤ እንዲህ ያደርጋል ስል ጊዜ አፈጃለሁ። ይዘገያል። እነሱ የሚፈልጉትን ነገር በወቅቱ፤ በሰዓቱ፤ በደቂቃው፤ ወዲያው ስለማላቀርብ ‘እሱ ምን ይሄን የሲ.አይ.ኤን ትምህርት ነው የተማረው። ዘገምተኛ ነው’ ይሉኛል። ከኔ አልፎ ተርፎ የደህንነት አባሎቼንም በቀልድ እያስመሰሉ ‘እምን ሲ.አይ.ኤ ሂዳችሁ ሪፖርት አታደርጉም? እዚያ ሲ.አይ.ኤ የተሰበሰበት ነው እኮ’ እያሉ ያሾፋሉ። እንዲህ ዓይነት አመለካከት ያላቸው አሉ።

ገነት - ኤ.ጂ.ቢ ፈጣን ነው ማለት ነው?

ተስፋዬ - በዚህ ላይ ያኔ የነበሩ ካድሬዎች አሜሪካንን በየሰዓቱ፤ በየምክንያቱ ይሰድቡና ያንቋሽሹ ስለነበር ያንን በመከተል ይመስለኛል። ለነገሩ ኤ.ጂ.ቢዎች በዚህ አገር ሌላ የሰላላ ሥራ ሲሰሩ፤ ሌላ ፀረ-አብዮት የሆነ ቡድን ሲያዘጋጁ ይዘናቸው የለም እንዴ? ለፍርድ እንዳይቀርቡ ተብሎ ወደአገራቸው ተሸኝተው የለም እንዴ? እንደጃዝ ማች አሰጋኸኝ የነበሩበት፤ ሌሎችም የተካፈሉበት ሰንት ነገር አክሸፈናል። የሲ.አይ.ኤ አባል በመሆኔ የተውኃቸው ነገር አለ እንዴ? ዞር ዞር እኔ አስተማሩኝ፤ አሰለጠኑኝ ብዬ የሃገሪን ጥቅም የሚነካ ነገር ሳነሱ አሳልፌ አልሰጠሁም። ልሰጥም አልቻልኩም። ሰዎች እንደሚሉኝ አይደለሁም። እኔን ማወቅ ያን ያህል ከባድ አልነበረም። ግን ባለመታ

ደል፤ እዚያ በመማሪ ብቻ ይሄን እኔ ላይ ለጥፈዋል። ነገር ግን ስላላደረግሁት ለሕሊናዬ ምንም የሚቆረቁረኝ ነገር የለም።

ገነት - በዓሉ ገርማ አንደት አንደተገደለ ያውቃሉ?

ተስፋዬ - በዓሉ ግርማ በዓፈው መጽሐፍ በአሮማይ የተነሳ ችግር ሲገጥመው እኔ ጋ መጣና አነጋገረኝ። ያለኝ ምንድነው እኔ ይሄንን መጽሐፍ ጽፌ እንደጨረስኩ ለሳንሰር ክፍል ሰጠሁ። ሳንሰር ክፍል የሚፈለገውን ነገር ከዚህ ላይ አውጣ አለኝ። በትዕግሥት ያለኝን ነገር በሙሉ አወጣሁ። ያንን መልሼ አልጨመርኩም። ሁሉን ነገር እንደተባልኩት አስተካክዬ ሠራሁኝ። እንደሚያውቁት በዚህ ሥራ ላይ ለበዙ ጊዜ የሠራሁ በመሆኔ መጽሐፍን ያህል ነገር ቀርቶ የሠርግ ወረቀት እንኳን ቢሆን ያለ ሳንሰር እንደማይታተም ጠንቅቄ አውቃለሁ። ነገሩ እንዲህ ሆኖ ሳለ ሊቀመንበሩ ሊረዱልኝ ያልቻለበት ምክንያት አልገባኝም። ጥርስ ተነክሶብኛልና አባክዎን አስረዱልኝ ብሎ ጠየቀኝ። እኔ በውነቱ እሱ እዚያው አጠገቤ እንደቆመ የሊቀመንበሩ ረዳት ለሆነው ለሻምበል መንግሥቱ ገመቹ ስልክ ደወልኩ። «አባክህን የዚህን ሰው ነገር ለሊቀመንበሩ አጣመው ያቀረቡላቸው ሰዎች ሊኖሩ ይችላሉ። እንዴት ነው ይሄን ነገር ግልጽ የማታደርግላቸው? ወይም የሚቻል እንደሆነ ሁለታችንም ቀርበን እናስረዳ። አንተ የሚቻልህን ነገር አድርግለት። አሁን ይኸው እኔ ቢሮ ነው ያለው። አንተ ጋር ልኬዋለሁ የምትችለውን ነገር አድርግለት» አልኩት። «ግድየለም ይላኩት፤ እኔ አነጋግረዋለሁ። ይሄ ምንም አይደለም» አለኝ። ከዚያ ወደዚያው ላኩት። መንግሥቱ ገመቹ እንዲያማልድ ማለት ነው።

ለላ ጊዜ ቆይቼ «የበዓሉ ነገር እንዴት ሆነ?» ብዬ ሻምበል መንግሥቱን ጠየቅሁት። «አስረድቻቸዋለሁ፤ ግን እንዴት እንደሆነ እንጂ ለጊዜው መለስም አላለም» አለኝ። «አይ ይሄ የሳቸው የተለመደ ባሕሪ ነው። እንግዲህ ጊዜ ወስደህ ሁኔታቸው ደህና ሲሆን፤ አገማሚያው መልካም ሲሆን፤ ነገሩን በፅኑና አስረዳቸው» አልኩት። «እሺ» ብሎኝ ከዚያ በኋላ ነገሩን ለሱ ተውኩት።

በዓሉ መቼም በዚህ በመጽሐፉ ብቻ ሳይሆን፤ በሌላ በሌላም፤ ከኛ ጋር በመሥራቱም ሁሉ ብዙ ሰዎች ጠምደውታል። የሥራ ባልደረቦቹም ቅርበት በመፍጠሩ ጥላቻ አላቸው።

ቆይቶ ጠፋ የሚል ነገር ከደህንነቱ ከአንደኛው ቅርንጫፍ ተሰማ። «እስቲ በየቀበሌዎቼም ፈልጉ» ተባለ። ምክንያቱም ቀበሌዎች አንዳንዴ

የሚፈልጉትን ሰው አንድ ቦታ ያስራሉ። ያ ሰውዬ ተፈልጎ ሲደረስበት ደግሞ ወደሌላ ቀበሌ ያዘዋውራሉ። እንደዚህ እያሉ የሚያደርጉት ነገር አላቸው። «ፈልጉት» ብለን በጽሑፍ ሁሉ አስተላለፍን። ከዚህ ውጪ በኛ መሥሪያ ቤት በኩል የምናውቀው ነገር የለም። ዛሬ ምስክሮች ሲናገሩ ሰምተናል። በምንም ዓይነት እኛ ጋ አልታሰረም። በምንም ዓይነት። እኔ ምንም የሰማሁት ነገር የለም።

እኔን በግሌ በዓሉ ምንም አላደረገኝም። መጽሐፉም ውስጥ ቢሆን አንዳንድ ሰዎች «አንድ ትልቅ ወፍራም ሰው ብሎ የሚለው አንተን የሚገልጽ ነው። በዚህ ቅር ብሎህ ወይም የኢንተለጀንስ ምስጢር አወጣ በማለት ያስገደልከው አንተ ነህ» የሚሉኝ አሉ። እኔ በቀይ ኮከብ አሥመራ አልሄድኩም። እዚሁ ነበር የከረምኩት። በደህንነቱ በኩል እንዲወከል የላክሁት ኩሎኔል ግርማ ወልደማርያም ይባላል። እሱ ደግሞ ከበዓሉ ጋር በጣም ተስማምተው፤ አብረውም ይሠሩ ነበር። ለደህንነቱ ሥራ በጣም ይረዳናል ብሎ ኩሎኔሉም ነግሮኛል። መጽሐፉም ላይ ያንፀባረቀው የዚህን የኩሎኔል ሁኔታ ይመስላል። ስለዚህ በዓሉን የማስገድልበት ምክንያት የለኝም።

ገነት - በገንቦት፣ 1981 ተሞክሮ የከሸፈው መፈንቅለ መንግሥት ውስጥ ለመካፈል ተስማምተው በጋላ ሰዎችን እንደከደቸው ተነገሯል። እውነት ነው?

ተስፋዬ - መፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ ነበርክበት የሚለው ነገር ያኔም መንገድ ላይ ማንም ሲያወራው የቆየ ነገር ነው። በሰፊው የተወራ ነው። በቪ.ኤ.ኤም ተነግሯል። መፈንቅለ መንግሥቱን በተመለከተ በትክክል የሆነው እንደዚህ ነው።

«ሲኒዬር» መኩንኖች (በተለይም ጄኔራል ፋንታ በላይ) መፈንቅለ መንግሥት ለማድረግ ያስባሉ ብለው ራሽያኖቹ ነገሩኝ ብለው ፕሬዝዳንት መንግሥቱ ለኔ ነገሩኝ። እኔ ምን አልኳቸው «ፋንታ በላይን በውነቱ ሲቭዬቶቹ በሥራው ላይ እንቅፋት እየፈጠሩ ሲያስቸግሩት ቆይተዋል። በሱ ላይ እንዳው አንዳንድ ትችት ይሰነዝራሉ። እሱ ደግሞ በጣም ጥሩ፤ ለሃገሩ አሳቢ ሰው እንደሆነ እናውቃለን። ሲቭዬቶቹ የጠሉት እሱ በሚያዘው አየር ኃይል ውስጥ እንደልባቸው ለመባረቅ አልቻሉም። እዚያ ሰልጥነው የሚመጡትን የአየር ኃይል አባሎች አላሟሉም በማለት እንደገና እዚህ ስልጠና እንዲሰጣቸው ያደርጋል። ለመለማመጃ የሚሆኑ አውሮፕላኖችን ከምዕራብ አፍሪካ ከጣሊያን ተገዝተው እንዲመጡ አድርጓል በማለት ነው። በዚህ ራሽያኖቹ

ጄኔራል ፋንታን ጠምደው ይዘውታል። መፈንቅለ መንግሥት ታስቧል ብለን ለመንግሥቱ ብንነገረው አሳሳቢ ነገር ስለሚሆን ወዲያው ርምጃ ይወስድበታል ብለው በዚህ ዘዴ ሊያስወግዱት አስበው ይሆናል እንጂ ፋንታ እንዲህ ያለ ነገር አይሠራም አልኩ። ሁለታችንም እንዳው እነዚህ ሰዎች ያሉንን፤ አሉ የምግባቸውን ሰዎች በተንኮል ለማስጠላት የማያደርጉት ነገር የለም ተባባልን።

ቢሆንም እንግዲህ ኪጂቢዎቹ እንዲህ ያለ ፍንጭ ከሰጡ ምናልባት አንዳንድ ነገር ሊኖር ይችላል። ጥንቃቄ ማድረጉ አይከፋም በሚል በሌሎቹ ሲኒየር መኩንኖች ላይ ፊትንም ክትትል አለን። አሁን ደግሞ በነሱና በተለይም በፋንታ በላይም ትንሽ ጠበቅ አደረግነው። ምንድነው ይሄ ነገር? እውነት ይሆን እንዴ? በማለት ነው።

ይሄንን ክትትል በማድረግ ላይ እያለን ፋንታ በላይን ከአየር ኃይል አዛዥነት አንስተው የኢንዱስትሪ ሚኒስትር አደረጉት። ሃሳቡ እኛ ሳንደርስበት በድንገት ሠራዊቱን ይዞ ጀት በማሰባት አንድ ነገር ሊያደርግ ይችላል በማለት ይመስላል። ያንን የኮሚኒኬሽን ገመዱን ለመበጠስ ታስቦ ነው። እኛም ክትትላችንን ቀጠልን።

እንግዲህ ከዴታው ከሆነ በኋላ ነገሩን ለማየት ቀላል ይሆናል እንጂ ከመሆኑ በፊት አንድን ነገር ለመረዳት ምን ያህል አስቸጋሪ እንደሆነ ለመገመት አያዳግትም። በጣም ከባድ ነው ።

በመሐል ለቤተ መንግሥት ጥበቃ ከሰሜን ኮሪያ ታንክ ተገዝተው መጡ። ለልዩ ጥበቃ ብርጌድ፣ ማለትም ለመንግሥቱ መጠበቂያ ማለት ነው። እነዚያ የሚጠረጠሩ ሰዎች ለምን ታንክ ከሰሜን ኮሪያ መጣ በማለት ከምጥሊይን ያደርጋሉ። ይህን በተመለከተም ሠራዊቱ ውስጥ ትንሽ ጉምጉምታ አለ የሚል ነገር ከወታደራዊ ደህንነት ሰማን። ሠራዊቱ ውስጥ ያለው የወታደራዊ ደህንነት ክፍል በኔ ሥር ነው ያለው። ይሄ ኢንፎርሜሽን ሲመጣ የነዚህ ታንክ መምጣት እነዚህን ሲኒየር መኩንኖች ምን አበሳጫቸው? ምንድነው ታንክ ቢመጣ? እነሱን አይመለከት። ምን አገባቸው? ሠራዊቱ ውስጥ ገብቶ በትጥቅ የሚገለገልበት ቢሆን፤ ከሰሜን ኮሪያ የመጣው አይጠቅምም ብለው ሃሳባቸውን ሊገልጹ ይችላሉ። ይሄ ለቤተ መንግሥት ጥበቃ ነው የመጣው። ቅሬታቸው ከምን የመጣ ነው? የሚለውን ደግሞ እንደዚሁ መከታ ተል ያዝን።

ከዚሁ ጋር ኢብሮ ፊንጫ ግድብ ላይ የተቋቋመው የስኳር ፋብሪካ በኢንዱስትሪ ሚኒስቴር ሥር ነበር። ማለትም ሚኒስትሩ ጄኔራል

ፋንታ በላይ ነው። እነዚህ መንግሥት ለመገልበጥ እያሴሩ ይሆናል ብለን የምንጠረጥራቸው ከፍተኛ መኩንኖች ስለፊንጫ ግድብ ጥበቃ ሁኔታ ለመነጋገር በሚል ሰበብ ፋንታ በላይ ቢሮ እየሄዱ ስብሰባ ያካሂዳሉ። የሚሰበሰቡትን ጄኔራሎች በመረጃ ዓይን ስንገመግማቸው ኤታማገሮ ሹሙን የመሳሰሉ ከፍተኛ መኩንኖች ናቸው። ለዚያች አንድ ግድብ ጥበቃ ጉዳይ ስብሰባ የሚቀመጡበት ምክንያት የለም። ሻምበል፣ ሻለቃ ልከው ሃሳቡን ከወሰዱ በኋላ ከዚያ ሠራዊቱ ነው መላክ ያለበት። እነዚህ ሲኒየር መኩንኖች ለዚህ ጉዳይ የሚያሰባሰባቸው ምን ምክንያት አለ? በማለት ጥርጣሬአችን ይበልጥ እየጎላ መጣ።

ከዚሁ ጋር ተያይዞ ለመፈንቅለ መንግሥት ዝግጅት ሊኖር ይችላል የሚል ጥርጣሬ እንዲያደርግ ያደረጉ ተጨማሪ ሁኔታዎች ተከሰቱ። እንዳልኩት በፊንጫ ግድብ ጥበቃ ሰበብ የሚሰበሰቡት መኩንኖች ጉዳይ ጥርጣሬአችንን እየዳበረው ሄዷል። ሌሎች ነገሮች ደግሞ እየተጨማመሩ መጡ። እነዚሁ የምንጠረጥራቸውና ሊስት ውስጥ የያዘናቸው ሰዎች አንድ አራቱ ታመው በአንድ ዋርድ በአንድነት ተኙ። እኔም ጠያቂ መስዩ እየሄድኩ አያቸዋለሁ። «ተሻላችሁ ወይ?» አያልኩ እጠይቃቸዋለሁ። ሌሎችም እንደዚሁ የነሱ ተባባሪዎች ይሆናሉ ብለን የምንጠረጥራቸው ሰዎች እነ በየጊዜው ጠዋትም ማታም እየሄዱ ይጠይቋቸዋል። አንዳንዶቹ ሁለት ጊዜ ሦስት ጊዜ የሚሄዱ አሉ። «ምንድነው የሚመላለሱበት ነገር?» አያልን እንከታተላለን። እዚያው ሆስፒታሉ አካባቢ መረጃ እያጠናቀረ የሚያቀርብልን አንድ ሰው መደብን። ይሄ ሁሉ ሰው ለምንድነው የሚመጣው? ምንድነው የሚያደርጉት? ይሄ ሁሉ ከፍተኛ መኩንን ባንድ ጊዜ ታሞ የተኛበት ምክንያት ምንድነው? ሕመሙስ ባንድ ጊዜ እንዴት መጣ? ገሚሱ ብርድ ነው ይላል። ሌላው ሌላ ነገር ይላል። እንዴት ሁሉም ባንዴ ታመሙ? በማለት ጥርጣሬያችንን የባሰ አጠናክረው። እንግዲህ የሚመላለሱትን ሰዎች ስም መመዝገብ ያዝን። ሆስፒታል የመረጡበት ምክንያት የሚረባሸቸው ስለሌለ ሃሳብ ለመለዋወጥና ለመነጋገር እንዲመቻቸው መሆኑ ግልጽ ነው። ይሄ ሁሉ ሆኖ የመጨረሻው ግባቸው ምን እንደሆነ ፍንጭ ከማግኘት ባለፈ እንዲህ ነገር ሊያደርጉ ነው የሚያሰኝ በኔ በኩል በመረጃ አንፃር ድምዳሜ ላይ አልደረስንም። ግን የነዚህ መሰባሰብ ትኩረታችንን ስቦታል።

ሌላው ደግሞ ለሥራ ጉዳይ ክፍሎችን ለመጎብኘትም ሆነ ለሌላ ሥራ ሲሄዱ እነዚሁ ሰዎች ተጠራርተው ምሥራቅም ሆነ ሰሜንም

ሆነ፤ የትም ሲሄዱ በአንድነት ነው። ባንድነት ሄደው የሥራ ዘርፋቸው ከሚመለከተው ውጪ ሌላ ሌላም ነገር ተወያይተው፤ ተገባብዘው ይለያያሉ። ለጊዜው የመፈንቅለ መንግሥት ዝግጅት ይኖራል ብለን እንድንገምት ያደረጉን ጠቋሚ ሁኔታዎች እንግዲህ እነዚህ ናቸው። ይሄ ሁሉ ሲሆን ለመንግሥቱ ኃይለማርያም የደረሰኩበትን አልነገርኳቸውም። ምክንያቱም እሳቸው ከሰሙ ችኮላ ነው። ‘ያዘው፤ ጥሰፈው!’ ነው።

መፈንቅለ መንግሥቱ ከመደረጉ ጥቂት ቀናት በፊት የመንግሥቱ ደጋፊ ናቸው የሚሏቸውን ከፍተኛ የጦር አለቆች ከየምድብ ሥራቸው በሥራ ምክንያት አዲስ አበባ የሚሄዱበትን መንገድ አዘጋጅተዋል። ለምሳሌ፤ ተስፋዬ ገብረኪዳን እዚህ ነበር። ጌታቸው ሺበሺም አዲስ አበባ ነበር። ሌሎችም አንድ ሁለት ሰዎች እንደዚሁ ሰሞኑን መጥተዋል። እነሱም የመጡበትን ጨርሰው አልተመለሱም። በመሐል ይሄ ነገር ሆነ። እና ሰሜን ያሉት እንደምሴ ቡልቶ፤ ተስፋዬ ገብረኪዳን ካጠገባቸው እንዲሄድላቸው ሆነ ብለው ‘ጌታዬ! እንዲህ እንዲህ ያለ የዘመቻ ፕላን ያስፈልጋል። ይሄንን እኛ እንሰራለን። አንተ ግን ለምን ስታፎችህን ይዘህ ሄደህ ለፕሬዝዳንቱ አታስረዳም?’ ይሉታል። ምሥራቅ ያሉትም እዚህ ኩዴታው ውስጥ ያሉበት ሰዎች አዛዦችን ጄኔራል ውብሸት ደሴን እንደዚሁ አዲስ አበባ እንዲሄድ ያሳምኑታል። ጄኔራል ጌታቸውም ከአዋሳ መጥቶ እነሱ ነገሩን ስለማያውቁት እንዲሁ ቢሮ ለቢሮ ይንጎዳጎዳሉ።

ፕሬዝዳንቱ ወደጂ.ዲ.አር ለመሄድ ሲነሱ እኔ የደህንነት ሰዎችን አዘጋጅቻለሁ። እንግዲህ በኢንተለጀንስ ትምህርት ብዙ ጊዜ መፈንቅለ መንግሥት አድራጊዎች ዕቅዳቸውን በሥራ ላይ ለማዋል የሚመርጡት ጊዜ ወይ የሃገሩ መሪ ከአገር ለቆ ሲሄድ (አመራር እንዳይሰጥ)፤ ያለበለዚያም በበዓል ቀንና በማንኛውም ጊዜ ደግሞ ጠዋት ጎህ ሲቀድ ነው። ከበፊትም ጥርጣሬ ስላለኝ ፕሬዝዳንት መንግሥቱ ወደምሥራቅ ጀርመን ለገብኝት ለመሄድ ሲነሱ ጥበቃውን ወደሦስተኛ ደረጃ ከፍ እንዲል አደረግሁ።

እንግዲህ መሪው ከሃገር ሲሄዱ የምንወስዳቸው የጸጥታ አጠባበቅ ሁኔታዎች አሉ። ከአንደኛና ሁለተኛ ደረጃ ተጠንቀቅ ወደሦስተኛ ደረጃ ተጠንቀቅ ከፍ እንዲል ካደረግሁ በኋላ እኔም የአሸኛነቱ ሥነ ሥርዓት ላይ ሳልገኝ ቢሮዬ ሆኜ የሚፈጠር ሁኔታ ካለ ለመጠባበቅ ቁጭ አልኩ። በማስታወቂያ ሚኒስቴርና በሌሎችም በጣም ቁልፍ

በሆኑ ቦታዎች የደህንነት ተመልካቾች ተመድበው የሚሆነውን ሁሉ በሬዲዮ ከያካባቢው እንዲያስተላልፉ አደረግሁ። እኔ ቢሮዬ ሆኜ ሁሉንም አስማለሁ። ‘እንዲህ ሆኗል። እንዲህ ተደርጓል። እክሌ በዚህ ሄደ። እክሌ በዚህ ወጣ ይባላል። ርዕሰ ብሔሩ ሄዱ ተባለ። መጀመሪያ ነገር እኔ ቢሮ ሆኜ እንደጠባበቅ ያደረገኝና ጥርጣሬዬን ያጎላው ነገር ጄኔራል መርዕድ በአሸኛነቱ ላይ ሳይገኝ ቢሮው መቆየቱ ነው። ይህ ሪፖርት ተደርጎልኛል።’

ከሥነ ሥርዓቱ ፍጻሜ በኋላ ሰው ሁሉ ወደምሳ ሲበታተን የምንጠረጥራቸው ሰዎች ግን ሁሉም ወደመከላከያ ሄዱ። እዚያ ያለው የደህንነት ሬዲዮ ‘እክሌ ገባ፤ እክሌ ደረሰ’ ይላል። የመጡበትን መኪና ታርጋ ሳይቀር ሪፖርት ያደርጋል። በተለይ የጄኔራል ፋንታ በላይ እዚያ ቦታ መገኘት አንድ ነገር እንዳለ ይበልጥ የሚያመለክት ነበር። መኪናው ውጪ ቆማለች። ሲገባም ያው በሬዲዮ ተነግሮኛል። ጄኔራል ፋንታ ከምንጠረጥራቸው ከፍተኛ መከራከሪያ አንዱ ነው። እሱ እዚያ ካሉት ጄኔራሎች ጋር ሲሰበሰቡበት የሚችል ምክንያት አልመጣልህ አለኝ። ምክንያቱም በወቅቱ የኢንዱስትሪ ሚኒስትር ነበር። ከዚያ በኋላ ስብሰባ አዳራሽ ውስጥ ገብተው ስብሰባቸውን የጀመሩ ይመስለኛል።

የመከላከያ ሚኒስትሩን ጄኔራል ኃይለጊዮርጊስን በጸሐፊዬ አማካኝነት ቤታቸው ሳስፈልጋቸው የሉም። «እስቲ መከላከያ ሚኒስቴር ያለው ቢሯቸው ፈልጊያቸው» ብደት ስትደውል የሉም። በመጨረሻ ቤተመንግሥት ግቢ ከሚገኘው የዘመቻ ቢሮ አገኘኻቸው። «ጌታዬ፤ አንድ ጊዜ እኔ ቢሮ ይምጡ። የምንነጋገረው አንድ በጣም አስቸኳይ ጉዳይ አለ» አልኳቸው። ‘በኋላ ማታ ወደ 11 ሰዓት ላይ ለምን አንገናኝም። አሁን ብርቱ ሥራ ይዣለሁኝ አሉኝ። «እረ ... ጌታዬ፤ እኔም እኮ የምፈልገው በጣም ብርቱ ለሆነ ጉዳይ ነው። እባክዎን ይምጡ» አልኳቸው። ጄኔራል ኃይለጊዮርጊስ ከዳሮም አለቃዬ ነበር።

ከዚያ ለሻምበል መንግሥቱ ገመቹ ስልክ ደወልኩ። ሻምበል መንግስቱ የፕሬዝዳንቱ ልዩ ረዳት በመሆኑ እሳቸው በሌሉ ጊዜ የግቢውን ልዩ ጥበቃ ብርጌድ ሊያዝ የሚችለው እሱ ብቻ ነበር። ከፕሬዝዳንቱ ጋር ሳይሄድ የቀረው አሞት ስለነበረ ነው። ስፈልገው ቤቱ ተኝቶ አገኘሁት። ስልኩን ያነሳቸው ልጅ ለመቀስቀስ አልፈለገችም። ‘አሞት ተኝቷል’ አለችኝ። «የፈለገው ይሁን ቀስቅሱልኝ» አልኩ። ሲቀርብ ‘እጅግ በጣም አስቸኳይ ለሆነ ጉዳይ ስለምፈልገህ

እዚያው እግቢ እኔ እመጣለሁ። ተነስተህ ወታደራዊ ልብስህን ለብሰህ ተዘጋጅተህ ጠብቀኝ አልኩት። እሱ እንግዲህ የሚኖረው እዚያው ደርግ ጽህፈት ቤት ግቢ ውስጥ ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ቤት አጠገብ ነው።

«ጀኔራል ኃይለጊዮርጊስ ሲመጡ ደርግ ጽህፈት ቤት እንዲመጡ ንገሯቸው» ብዬ እኔ ወደዚያው ሄድኩኝ። ሦስታችንም እዚያ ተገናኝንና እኔ ሁኔታውን አስረዳኋቸው። «እኛ ለብዙ ጊዜ ክትትል ስናደርግ ቆይተናል። ሲኒየር መኩንኖች ኩዴታ ለማድረግ ያሰቡ ይመስለኛል። በአሁኑ ሰዓት መከላከያ ሚኒስቴር የሰብሰባ አዳራሽ ውስጥ ተሰብስበዋል። ኩዴታ መሆኑን በእርግጠኝነት ለማረጋገጥ የምንችለው እርስዎ የመከላከያ ሚኒስትር እንደመሆንዎ መጠን እዚያ የተሰበሰቡበትን ምክንያት ለርስዎ ነግረው አስፈቅደው ከሆነ ነው። እርስዎ የተሰበሰቡበትን ጉዳይ ያውቃሉ ወይ? ከተሰብሰቡዎቹ ውስጥ ደግሞ ጀኔራል ፋንታ እዚያ ሰብሰባ ላይ ተገኝቷል። ምን ይመስልዎታል?» አልኳቸው። «አይ እኔ ጀኔራል ፋንታን የሚያጠቃልል ሰብሰባ እንዲደረግ አላዘዝኩም። ሰብሰባ እስከመኖሩም የማውቀው ነገር የለም» አሉ። «እንግዲያው ጌታዬ እርስዎ ይሂዱና ስታፍ መኩንኖችዎን ያነጋግሩ። ያለበለዚያ እኛ እንዲሁ ዘለን ምኑንም ነገር ሳናውቅ ኩዴታ ማለቱም ትክክል አይደለም። ግን ኩዴታ መሆኑን የሚያሳዩ ምልክቶችን እያየን ነው» አልኳቸው። ይሄንን ተነጋግረን እኔ ወደቢሮዬ ተመለስኩ። ጀኔራሉም ወደመከላከያ ሚኒስቴር ሄዱ። ሻምበል መንግሥቱም የግቢውን ሠራዊት ሰብስቦ አዘጋጀ።

ትንሽ ቆይቶ ሻምበል መንግሥቱ ገመቹ አስጠራኝና «ጀኔራል ኃይለጊዮርጊስ የታሉ?» አለኝ። «ቅድም በተነጋገርነው መሠረት መከላከያ ሄደዋል መሰለኝ። አልመጡም ማለት ነው። ግድየለም ይመጣሉ» አልኩና ለማንኛውም እስቲ ጅክ እናድርግ ብለን መከላከያ ስንደውል የሉም» ተባለ። ትንሽ ቆዩና መጡ። «እንዴ ምነው ጌታዬ? ጠፋ የት ሄደው ነው?» ስላቸው፤ «መከላከያ ደረሰኩና ልብሴን ለመለወጥ ወደ ቤቴ ሄድኩኝ» አሉ። እንግዲህ ጠዋት ፕሬዚዳንቱን ለመሸኘት ሲወጡ ይሄ ግራንድ ዩኒፎርም የሚባለውን በበዓልና በኦፊሻል ዝግጅቶች ላይ የሚለበሰውን ወታደራዊ ዩኒፎርም ነበር የለበሱት። እሱን ዘወትር በሚለብሱት ለውጠው መምጣታቸው ነው።

«ቅድም ያላችሁት ነገር ትክክል ነው» አሉ። «እንዴት ነው ትክክል መሆኑን የተረዱት?» አልናቸው እሳቸውም «ከናንተ እንደተለየሁ ወደ ቢሮዬ ሄድኩኝ። ቢሮዬ ሄጄ ፀሐፊዬን የምን ሰብሰባ ነው? ምንድነው የሚደረገው?» ሰለው፤ «አይ ጀኔራል መርዕድ አንድ ከፍተኛ ሰብሰባ ይዘዋል። ምክንያቱን ግን አልነገሩኝም» አለኝ። ከዚያ ነገሩን ለማጣራት ወደሰብሰባው አዳራሽ ልሄድ ስል፤ «ጌታዬ ይቅርብዎት፤ አይሂዱ። የተያዘው እኮ ከባድ ሰብሰባ ነው። በጣም አደገኛ ነውና አይሂዱ» አለኝ። «በዚህ ምክንያት ነው የዘገየሁት። ስለዚህ ነገሩ እናንተ እንዳላችሁት ነው። ሰብሰባ አዳራሹም መግባት አልቻልኩም። ሁኔታው አስጊ ነው» አሉ።

የሳቸው ፀሐፊ ማዕረጉ ሻለቃ ነው። የመፈንቅለ መንግስቱ ደጋፊ ነበር። በጎላ በምርመራ ወቅት ቃሉን ሲሰጥ ጀኔራሉ የነገሩንን ነው የተናገረው።

«እንግዲያውስ ጌታዬ፤ እርስዎ ወደ መከላከያ ተመልሰው ይሂዱና መኩንኖቹ ሕጋዊ ያልሆነ ሰብሰባ እያደረጉ ስለሆነ ምክንያቱን ያጣሩ» አልናቸው። በመሠረቱ መከላከያ ሚኒስትሩ ሳያውቁ የሚደረግ ሰብሰባ ሕገ ወጥ ነው።

ይሄንን ለማጣራት ወደመከላከያ ተመልሰው ይሄዳሉ። እዚያ ደርሰው ወደቢሮአቸው ለመሄድ ገና ደረጃውን ሲወጡ ጀኔራል አበራ አበበን በረንዳ ላይ ያገኙታል። እሳቸውም «እናንተ ሰዎች! ምን እያደረጋችሁ ነው?» ይሉታል። በዚህ አንድ ሁለት፤ አንድ ሁለት ሲባባሉ ጀኔራል አበራ ሽጉጡን ያወጣና ይመታቸዋል። ይወድቃሉ። ከዚያ እዚያ አካባቢ የነበሩ ሰዎች አፋፍሰው ወደጦር ኃይሎች ሲወስዷቸው ሆስፒታሉ በር ላይ ሲደርሱ ሕይወታቸው ያልፋል።

እኛ በዚያን ሰዓት ለማንኛችንም ደህንነት አስተማማኝ ሁኔታ ስላልነበረ ግቢ ተሰባስበን ማድረግ የምንችለውን ማውጠንጠን ጀመርን። በመጀመሪያ የልዩ ጥበቃ ብርጌዱን፤ ብረት ለበሱን፤ ታንኩን ጨማምረን መከላከያን አስከበብን። ለዚህም ትዕዛዙን የሰጣቸው ሻምበል መንግሥቱ ገመቹ ነው። ፕሬዝዳንቱ ከሌላ ከሱ ሌላ የማንንም ትዕዛዝ አይቀበሉም።

ከዚያ በመቀጠል የመንግሥት ከፍተኛ አመራር አካላትን ከያሉ በት አስፈልገን አስመጣናቸው። ያን ዕለት መንግሥቱን ከሸኙ በጎላ ሁሉም ለምሳ ስለተበታተኑ ወደቢሮአቸው ገና አልገቡም ነበር።

ግማሹ ቤቱ፣ ግማሹም ልዩ ልዩ ቦታ ሄዷል። ተፈልገው መጡና ደርግ ጽህፈት ቤት ተሰባስቦ። ያድ ፍቅረሥላሴ ነበረ ስብሰባውን የሚመራው። ጄኔራል ተስፋዬ ዘግይቶ መጣ። ስብሰባው እንደተጀመረ የመረጃው ኃላፊ ማብራሪያ ይስጥ ተባለ።

ጉዳዩ ከምን ተነስቶ እዚህ እንደደረሰ ጄኔራል ኃይለጊዮርጊስ መገደላቸውንና መፈንቅለ መንግሥት እናደርጋለን ብለው የተነሱት ከፍተኛ መኩንኖች አሁንም መከላከያ ሚኒስቴር ውስጥ ሆነው መግለጫ እየሰጡ መሆኑን፣ ይሄን ሁሉ በማቃመር ስለሁኔታው ማብራሪያ ሰጠሁ።

እንግዲህ ትንሽ የመደናገጥና የመረበሽ ነገር ይታያል። ነገሩ ሁሉ ገና ግልፅ አይደለም። ምን ማድረግ አለብን? ወደሚለው ሂድን። ያድ ፍቅረሥላሴ የሃገሪቱ ሁለተኛ ሰው እንደመሆኑ አመራሩን ወስዶ ‘አንተ ይሄንን ታደርጋለህ! አንተ ይሄን ትሠራለህ’ እያለ መመደብ ጀመረ። ጄኔራል ተስፋዬን ‘አንተ የዘመቻውን ኃላፊነት ወስደህ ረዳትህ ጄኔራል ሥዩም መኩንን ሆኖ ዘመቻውን ትመራላችሁ። አዲስ አበባ ውስጥ፣ ካስፈለገ በሃገር አቀፍ ደረጃ ጭምር እርምጃ እንድትወስድ። ሌሎችም እንዲህ፣ እንዲህ ብሎ የሥራ ክፍፍል አደረገ። በዚያ መሠረት ማንኛውም ሪፖርት እየቀረበ አጥፊነት ቀጠለ። በዚህ ዓይነት ኩዴታው ከሸፈ። ጄኔራል መርዕድና ጄኔራል አምታ ራሳቸውን ገደሉ። ጄኔራል ቁምላቸው አመለጠ። ጄኔራል ፋንታና አበራ ለጊዜው ተሰወሩ። ከከሸፈ በኋላ ተሳታፊዎቹ ተሰበሰቡና እዚያው ቤተ መንግሥት ታሰሩ። ምርመራው ቀጠለ።

ጄኔራል መርዕድ ራሱን ለመግደል ባደረገው መከራ ወዲያውኑ አልሞተም ነበር። ቆስሎ ነበር። በኋላ ጄኔራል ተስፋዬ እንዲጨርሱት አደረገ ተብሏል። ብዙ ተብሏል። ‘ጄኔራል ሥዩም አለ። ጄኔራል አምታ አለ’ እየተባለ የተነገረ አለ። መርዕድ ከመከላከያ ሚኒስቴር ስልክ ደውሎ ‘እኛ ለሃገራችን ብለን ነው’ በማለት ብዙ የተናገረው ነገር አለ።

በኋላ ውጪ እንደተወራው ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን ኩዴታው ውስጥ እጁ እንደነበረ ነው። መከራውን ለማድረግ እንዲተባበራቸው ሲያማክሩት ‘እናንተ ልትቀጥሉ ትችላላችሁ። እኔ ግን ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር በክፉ ላንፈላለግ፣ ላንከዳዳ መሐላ ተማምለናል’ አለ ነው የሚሉት። ከዚህም ሌላ ከተማ ውስጥ ተኩስ ሁሉ ሲተኮስ ሳይመጣ ጠፍቶ ቆይቶ በጣም ዘግይቶ በኋላ መጣ። ልክ እንደደረሰም

ያደረገው የመጀመሪያው ነገር ‘ለምንድነው ታንኩ ወደመከላከያ የሄደው? የጥበቃ ኃይሉስ ለምን ሄደ? በማን ትዕዛዝ ነው የሄደው?’ በማለት በብስጭትና በቁጣ ጠየቀ- እዚያው ስብሰባው ላይ ያድ ፍቅረሥላሴ ፊት። ሻምበል መንግሥቱ ገመቹ የሚገባውን መልስ መልሶለታል።

ገነት - ምን ብለው መሰሉላቸው?

ተስፋዬ - ሻምበል መንግሥቱ የመሰለውን መልሶለታል።

ገነት - ምን ይመስላል ይሄ መልስ? ሲነገረኝ ይችላሉ?

ተስፋዬ - እንግዲህ ይሄ አያስፈልግም። አላስታውስም።

ገነት - መናገር ስላልፈለጉ ነው። ገን ሰርስዎ መፈንቅለ መንግሥት አደራጊዎቹ ምንም አልነገሩዎትም? ገና ሳይጀመር በፊት ማለቱ ነው።

ተስፋዬ - በጭራሽ! ምንም!

ገነት - ኩሱኒል መንግሥቱ ከፍተኛ ፕሮጣፊ አላቸው።

ተስፋዬ - እሳቸው ሊጠረጥሩ ይችላሉ። የሚያወሩትም እንዲያው እንደመንገደኛ ነው። እንደአንድ አዛዥ ሆነው ማየት ነበረባቸው። ለወሬውማ ብዙ ተወርቷል። ‘አብርአቸው ተስማምቶ በሥልጣን ክፍፍል ጊዜ እሱ የሚፈልገው ፕሬዝዳንትነቱን ነበር። እነመርዕድ እየተከፋፈሉ እየተከፋፈሉ ደህና ደህናውን ቦታ ሲወስዱ ጊዜ ሹልክ ብሎ ከስብሰባቸው ወጣ። እሱ እኮ የጭቃ ውስጥ ምላጭ ነው። ዱርውንስ እሱን እዚህ ውስጥ ለምን አስገቡት?’ ተብሏል።

ገነት - እና ውሸት ነው?

ተስፋዬ - ሙሉ በሙሉ ውሸት ነው። እውነት ቢሆን ኖሮ ኩዴታው ውስጥ ከመጀመሪያው ጀምሮ የነበሩ ሰዎች ነበሩ። እነሱ ለምን አልተናገሩም?

ገነት - ከመጀመሪያው ከነበሩት አንዱ ጄኔራል ፋንታ ናቸው። አላቸውን «ሲያመልጡ ነበር» በማለት አስገደላችኋል ነው የተባለው።

ተስፋዬ - ውሸት ነው። እውነቱን ለመናገር ከኛ ጋር ሁን፤ ተባበረን ብለው ቀድሞውኑ ቢያማክሩኝና እኔ ብኖርበት ኖሮ አይክሽኑም ነበር።

ገነት - አርስዎ ቢኖረዎት?

ተስፋዬ - አዎና! በፍፁም አይከሸፍም ነበር። እዚህ ደረጃ አይደርስም ነበር። ሰዎቹ ደግሞ በእውነቱ እዚህ ሠራዊት ውስጥ ለብዙ ዓመታት በወዳጅነት ስለምንተዋወቅ ቢጠይቁኝ የማልስማማበት ምክንያት አልነበረም። ለምሳሌ፣ ጄኔራል አበራ አበበ ኮርሰሜቴ ነበር። ብዙ ነገር እንወያያለን። እናውራለን። ግን እንዲህ ያለ ነገር አንስቶብኝ አያውቅም። ቢነግሩኝ ኖሮ ወዲያውኑ ነበር «አሺ» የምላቸው። ግን ፈሩኝ።

ገነት - ስለፈረ አስጠየቁዎትም?

ተስፋዬ - አዎን።

ገነት - ጄኔራል ፋንታስ? አላቸው እንደገደቡ ያደረጉት ምስጢር እንዳያወጡብዎት ብለው ነው ይባላል።

ተስፋዬ - ለምን? ለምን? ፈጽሞ ውሸት ነው። የምርመራ ቡድን እንዲዋቀር አደረግሁኝ፤ ይመረምራል። ሪፖርቱን ለሚመለከታቸው ክፍሎች ያቀርባል። ምክንያቱም ‘ተስፋዬ ገብቶ እንዲህ ያደርጋል’ የሚባል ነገር ስላለ፣ ‘የራሱን ታሪክ ለመደበቅ ሲል እንዲህ አደረገ’ የሚባል ነገር እንዳይመጣ ብዬ ነው ከምርመራው ራሴን ያገለልኩት። ይሄንን ለመርማሪዎቹ ሰጥቼ እኔ ወደዚያው ነው የተውኩት። ንፅሕና ዬንም በመተማመን ነው። አሁን ምነው ያኔ መንግሥቱን ለመጣል አንድ ነገር ባደረግሁ ኖሮ እያልኩ ይቆጩኛል።

ገነት - ስሁን ይቆጥዎታል?

ተስፋዬ - በጣም! በጣም!

ገነት - አሁን ያለዎት ስደት አለብክ ከመገባቱ ጥቂት ቀናት ቀደም ሲል ጀምሮ የመንገዱት ባለሥልጣናት ከከተማ (ከአዲስ አበባ) እንዳይወጡ ትዕዛዝ ስለተሰጠ ሲሆን ነበር። በዚህ ምክንያት ስሁን ከርስዎ ጋር ታስረው የሚገኙ ባለሥልጣናትን ባያገዱቸው ኖሮ የመታሰር ዕጣ አይገኝባቸውም ነበር የሚሰውን ነገር ብዙዎች ይሰማሙበታል። እርስዎስ ምን ይመስልዎታል?

ተስፋዬ - እኔ ማንም እንዳይወጣ ብዬ የሰጠሁት ትዕዛዝ አልነበረም። ለማንም ወታደር ወይም ሌላ እንዲህ ያለ ትዕዛዝ አልሰጠሁም። መጀመሪያ ነገር ‘እንወጣ?’ ብለው የጠየቁትን ሰዎች እነማን እንደሆኑ በስም አውቃቸዋለሁ። ከነዚህ ሰዎች ውጪ ‘ልሂድ’ ብሎ

የጠየቀ አልነበረም። እንወጣ ያሉት ካሳ ገብሬ፣ ተከዘሸዋ አይተንፍሱ፣ የትራንስፖርት ሚኒስትሩ፣ በጠቅላላው አንድ አምስት የሚሆኑ ሰዎች ናቸው። እነሱ መኪና ሁሉ አዘጋጅተው እኔ ጋ መጡና ‘እንግዲህ ፍቀድልን’ አሉኝ። «እይ እኔማ እንዴት ልፈቅድላችሁ እችላለሁ። ተስፋዬ ገብረኪዳንን ሂዱና ጠይቁት። እሱ ከፈቀደላችሁ እኔ ምን ቸገረኝ። አሁን ርዕሰ ብሔሩ እሱ ነው። እሺ ካላችሁ እኔ እነግርላችኋለሁ። መሄድ ትችላላችሁ» አልኳቸው። ሊጠይቁት ሄዱ። ካሳ ገብሬ ከጓደኞቹ ጋር ሄዶ ‘እንወጣ’ ብሎ ሳይሆን ‘በደቡብ በኩል በዚህ በሲዳሞ በኩል አንዳንድ መከላከል ለማዘጋጀትና በዚያ ያሉትን እነ ጄኔራል ጌታቸው ሺበሺን ለመርዳት አንድንሄድ ፍቀድልን’ በሚል ጠየቁት። እኔንም በዚህ ዓይነት ነው የጠየቁኝ። ምክንያቱም በዚያን ጊዜ ‘እንወጣ’ የሚለው ነገር ጥያቄ ውስጥ የሚገባ አይደለም። ማንም ሰው ‘እንወጣ’ ብሎ የሚጠይቅ ሰው አልነበረም። ከላው ላይ እንኳን የደረሰ ሰው የለም። እነካሣን ተስፋዬ ገብረኪዳን ‘አይቻልም’ ይላቸዋል። እሱ እንደዚህ ሲላቸው እንደገና ተመልሰው እኔ ጋ መጡና ‘ይሄ ሰውዬ እኮ ከለከለን። በእርግጥ ግርግር ነበረ። አምባላደሮች ይቀበላል። ምን ይላል። እንደምንም አግኝተነው ብንነግረው እምቢ አለን። ምን ይሻላል?’ አሉኝ። «እንደገና ጠይቁት። ምናልባት እንዳላችሁት ግርግር ከሆነ በምሳ ሰዓት ቤቱ ሂዱና ጠይቁት» አልኳቸው። በድጋሚ ቤቱ ሄደው ጠየቁትና ‘የለም አልሆነም። አሁንም ከለከለን’ አሉና ደውለኝ። በዚያው ወደኔም አልተመለሱም።

ሌላው ሰው ግን፣ እክሌ ነው የሚባል፣ ከላው ላይ ደርሶ የተከለከለ ሰው የለም። ‘መውጣት ተከለከልኩ’ የሚለው ማነው? ከሚስቱ ጋር ሳሉት ቁጭ ብሎ የቆየ ሁሉ ዛሬ ተነስቶ ‘እንዳልወጣ አደረጉኝ’ ቢል የማልቀበለው ነገር ነው። እነዚህንም የበላይ የሆነውን ተስፋዬ ገብረኪዳንን ጠይቀው እንዲያስፈቅዱ ነግረዋቸዋለሁ።

ከጄኔራል መኩንኖች እነጄኔራል ገድለጊርጊስን የመሳሰሉ ወደ ሲዳሞ ሄደው ጄኔራል ጌታቸው ሺበሺ አካባቢ ደርሰው መኪናቸው በመሣሪያ ተመታ። ሞቱ። ጌታቸው ነው የዚያ በር ኃላፊ። እሱ ነው የዚያ በር ተቆጣጣሪ። ለገሠ አስፋው ቢባል ሠራዊቱ ራሱ ነው ያሰረው። ወታደሩ አስሮ አምጥቶ ለምድር ጦር አስረከበው። ከዚያ በኋላ ተስፋዬ ገብረኪዳን ‘ይሄውና ለገሠ ተገኝቷልና እዚያ ማዕከላዊ ምር መራ ውስዱት’ ብሎ አዘዘን። ምድር ጦር ጄኔራል እምቢበል ቢሮ

ሄደን ከዚያ ወደማዕከላዊ ምርመራ ተወሰደ። ይሄን ሁሉ ትዕዛዝ የሰጠው፣ ስለክላሞቹም ስለምኑም ተስፋዬ ገብረኪዳን ነው።

ገነት - ስራስዎስ ለምን ለመውጣት አደሞክረዎ?

ተስፋዬ - ለራሴ ካገር ለመውጣት አልሞክርኩም። ያልሞክርኩት ከእምነቴ ጋር የሚጋጭ ስለሆነ ብቻ ነው። መሸሹን አላመንኩበትም። ምክንያቱም በአደባባይ ይሄንን ሥልጣን ይገባ፤ የበታችኛን አመራር እየሰጠሁ «እንዲህ አድርጉ፤ በዚህ ውጤት፣ በዚህ ውረዳ» ስል ቆይቼ ነገሩ ተበላሽቶ መጥፎ ቀን ሲመጣ በአገጉል ቀን ውርደት ላይ ሲደረስ እኔ ከነሱ ተለይቼ ሾልኬ የምወጣበት ምን ምክንያት አለ? እኔ ሳላቸው የነበሩት የበታችኛ የሚደርስባቸውን አብሬ እቀምሳለሁ ብዬ ነው እንጂ እንግዲያውማ ብፈልግ አውሮፕላኑንም ማዘዝ እችል ነበር። ማንኛውንም ማዘዝ እችል ነበር። ኬላውንም እንግዲህ፤ አጋጅ እኔ ከሆንኩ፤ ሁሉንም ማስከፈት እችላለሁ። ሁሉም ነገር ለኔ ክፍት ነው። ቀደም ብሎ መውጣትም ይቻል ነበር። ግን በባላይነቴ፤ በኃላፊነቴ ከመራራት ሠራዊት፤ ከመራሂቸው የደህንነት አባላች ጋር የሚደርስብኝን እቀበላለሁ ብዬ ወስኜ ነው። 'ሌሎቹስ ለመውጣት እስካልተከለከሉ ድረስ ለምን አልወጡም?' ለተባለው እሱ የራሳቸው ውሳኔ ነው። መከልከል ማለት ምን ማለት ነው? በር ላይ ደርሶ ተመለስ ሲባል አይደለም እንዴ? እኔ ትዕዛዝ አልሰጠሁም። በፍፁም!

ገነት - ኩሱኒህ መንግሥቱን እንዴት ነው የሚያዳዝኝ?

ተስፋዬ - እንግዲህ መንግሥቱ ኃይለማርያም የኢትዮጵያን ሕዝብ ከድቀው የፈረጠጡ ሰው ናቸው። ቤተሰቦቻቸውን አሸሽተው፤ ራሳቸውን በመውደድ የኢትዮጵያን ሕዝብ በክፉም፤ በደግሞ ጊዜ ለማገልገል የገቡትን መሐላ አፍርሰው ሸሽተው የሄዱ ሰው ናቸው። ሕዝቡን ሜዳ ላይ ጥሎ አገሩን ከድቶ የሄደ ሰው አፋን መዘጋት አለበት። ኢትዮጵያን ለውርደት ያበቁ ሰው ናቸው። እገሌ እንዲህ ብሎ፤ እገሌ እንዲህ አድርጎ ብሎ ለመናገር የሞራል ብቃትም የላቸውም። ስለኢትዮጵያ ሕዝብም፤ ስለሌላውም ጉዳይ መናገር አይችሉም። እኛ በትምህርታችን በምናውቀው፤ ለተማሪዎቻችንም በምናስተምርበት ጊዜ አንድ መሪ እንዲህ ያለ ችግር ሲመጣ እሱ መሪ ሆኖ ለተሠራው ነገር ሁሉ ኃላፊነቱን መውሰድ አለበት። በሁሉም ነገር የግብፁን መሪ ጋማል አብደል ሩስድን በጥሩ ምሳሌነት መውሰድ ይቻላል። ከእስራኤል ጋር ባደረጉት የስድስቱ ቀን ጦርነት ሠራዊታቸው ሽንፈትን ሲጎነጭ

ወዲያውኑ ነው የሥራ መልቀቂያቸውን አቅርበው ሪዛይን ያደረጉት። 'እስፈላጊውን ቅጣቴን የግብፁ ሕዝብ ይስጠኝ። ከዛሬ ጀምሮ ሥልጣኔን ለቅቂያለሁ' አሉ። በኋላ ሕዝቡ ራሱ የካይሮን ጎዳናዎች በማጥለቅለቅ ታይቶ የማይታወቅ ሰልፍ አድርጎ 'ናስርን እንፈልጋለን!' ብሎ ጮሆ ወደሥራቸው እንዲመለሱ ያደረጋቸው እንጂ ናስር 'የኔ ጥፋት አይደለም። ጥፋቱ የዚህ ወይም የዛሬ ጅኔራል ነው' በማለት ከኃላፊነት አልሸሹም። 'ላቡራ ነው፤ ዑመር ነው፤ መከላከያ ሚኒስትራ ነው። ደህንነቴ ነው' አላሉም። በታሪክ ያየናቸው ታላላቅ መሪዎች የሚያደርጉት ይሄ ነን ነው። ኃላፊነትን መውሰድ! ይህ ነው የመሪነት ኳሊቲ።

መንግሥቱ ከሃገር ከወጡ በኋላ የበተነትን ቴፕ ሰምቼዋለሁ። እዚያ ቴፕ ላይ 'ጅኔራል እክሌ ይሄን አድርጎ፤ እክሌ ይሄን ሠርቶ' እያሉ ሲያወሩ አዳምጫለሁ። በመጀመሪያ ደረጃ እሳቸው የነሱን ኳሊቲ ለመዘርዘር የሚያበቃ ችሎታም የላቸውም። ኤቴክሱም አይፈቅድላቸውም። አንድ መሪ፤ አንድ አዛዥ ለሚያዘው ሠራዊት ኃላፊነት አለበት። በሠራዊቱ ውስጥ ያደረገው ምንድነው? የአንድ ክፍል አዛዥ ፈረመም፤ አልፈረመም በሱ ኃላፊነት ሥር ለሚደረገው ነገር በሙሉ ኃላፊ ነው። በዚህ የተነሳ አይደለም እንዴ አዛዦች ሲረሹ የነበረው?

አሁንም እኔ ፍርድ ቤት ቀርቤ ስጠዋቅ፤ «የደህንነቴ አባላት የፈፀሙት ነገር ሁሉ የኔ አመራር፤ የኔ ዕውቅና ተሰጥቶት የተፈፀመ ነው። በዚህ መሠረት ተጠያቂው እኔ ነኝ» ብያለሁ። በፍትሕ አደባባይ ይሄንን ብያለሁ። አንድ መሪ ማድረግ ያለበት ይሄንን ነው።

መንግሥቱ ሐራሬ ተቀምጠው 'እንዲህ አድርገው፤ እንዲህ ፈጥረው' ማለታቸው ምን ማድረጋቸው ነው? ሌላ ቀርቶ ምስጋናስ መላክ ይገባል እንዴ? እዚህ በወያኔ እጅ ተማርከው ያሉ ሰዎች ናቸው። እንኳን ሌላ ምስጋና መላክ ያስፈልጋል እንዴ? ያ ያሠራቸው ክፍል እንዴት አድርጎ እንዲያያቸው ነው የፈለጉት? በውነቱ በጣም ነው የማዘነው።

ገነት - ፀባዎቸው እንዴት ነበር። ሕይወት የሚወቀሱበት ሁሉ ዳርም የነበረና የምታውቁት ባሕሪያቸው ነው?

ተስፋዬ - ያለ ነው፤ የቆየ ባሕሪያቸው ነው።

ገነት - እንደዚህ ከሆነ እንዴት ይሄን ሁሉ አመት አብረዋል ሠራዊቱ?

ተስፋዬ - እንግዲህ አንዳንዱን ነገር አብዮቱ ያመጣው ነው። አንድ መሪ በሁሉም መሥመር በዕውቀት መንገዳት አለበት የሚል ግዴታ የለም ብለን እናምናለን። ጉድለት ቢኖርበት በአማካሪ የሚላዋል የሚል እምነት አለን። መንግሥቱ ግን በሰው የተበሰጡ ስለሚመስሉ ላቸው ሁሉንም በኔጋቲቭ መልኩ ነው የሚወስዱት። ስንቱን የጦር ግምባር፣ ስንቱን የጦር ካምፕ ነው የማይሆን ሆኖ ሲገኝ፣ 'ተዉ በጊዜ እንልቀቅ' ሲሉ፣ በግትርነት 'እምቢ' እያሉ ስንት ወታደር ያስጨረሱት? 'እንዲህ አድርገን ብናፈገፍግ፣ ነገ ትንፋሽ አግኝተን ልናሸንፍ እንችላለን' ብለው ሲያማክሩት፣ 'አይቻልም እስከመጨረሻው መሟሟት ነው' እያለ ስንቱ ነው የተደመሰሰው? በደሴ ዙሪያ የነበረውን ሦስተኛ ክፍለ ጦርን መጥቀስ ይቻላል።

ገነት - መንግሥቱ ወታደራዊ የአመራር ችሎታቸው እንዴት ነበር?

ተስፋዬ - በወታደራዊ ዕውቀቱ ይሄ ነው የሚባል ዕውቀት የላቸውም። በአንድ ወቅት መሣሪያ ግምጃ ቤት ውስጥ የነበሩ ሻለቃ ናቸው። ይሄን ሁሉ ሠራዊት 'በዚህ ውጣ፣ በዚህ ውረድ' ለማለት የሚያስችል የመሪነት አቅምም አልነበራቸውም።

ገነት - ይሄንን እያወቃቸው ገን 17 ዓመታት አብረዋቸው ተረምደዋል።

ተስፋዬ - አዎን፤ አብረናቸው መቆየታችን ከነገ ዛሬ ይሻላል። በሚል ወይም የባሰ እንዳይመጣ በመፍራት ነው።

ገነት - ገን እንደዚህ ያለ ቅሬታ ካለዎት ለምን መፈንቅለ መንግሥቱ እንዲከሸፍ አደረጉ?

ተስፋዬ - ማን ጠየቀኝ?

ገነት - ማለቱ እነዚህ ሰዎች አንድ ነገር ሲያደርጉ መሆኑን እያዩ ነው። እርስዎ ዘም ቢሉ እኮ ምናልባት ውጤታማ ይሆኑ ነበር።

ተስፋዬ - እንዴ እነሱም ቢሆኑ እኮ የተሻለ ነገር የሚያመጡ አይደሉም። የትኛውን ዓላማ ይዘው ነው የተነሱት? በዚህ ላይ በዚያን ጊዜ በጠላት የተያዙ ብዙ ቦታዎች ነበሩ። ወታደራዊ ሁኔታው አደገኛ ነበር። የለዎች መለዋወጥ የሚያመጣው በጎ ነገር አልነበረም።

ገነት - ስለዚህ ከሁለት ሰዳጣን አንዱን መምረጥም ነው?

ተስፋዬ - ሊሆን ይችላል። በጣም አስቸጋሪ ነገር ነው።

ገነት - ከዲታው ከከሸፈ በኋላ እዚህ አዲስ አበባ ውስጥ የሆነውን ነገረውኛል። አሥመራ ደግሞ በሞካሪዎች ላይ የደረሰባቸው የክፋ ሁኔታ ነበር። እነዚህ ደምቤ እንዴት እንደተገደሉ ያውቃሉ። ኩሉኒል መንግሥቱ «ይህን የመሰሰ አስቃቂ ገደያ እየተፈፀመ መሆኑን ሰንሰማ ተስፋዬ ወደደሥላሴ እንዲሆኑና ተው፣ ጣልቃ አትገባ» አለን ነው የሚሉት። ለምን እንደዚህ ይላሉ?

ተስፋዬ - ይህ ፈፅሞ ውሸት ነው።

ገነት - በአሥመራ ገደያውን የፈፀሙት የደህንነትና የፖለቲካ ሠራተኞች ናቸው። ራስዎም እንደነገረኝ ወታደራዊ ደህንነቱ በርስዎ ሥር እስከሆነ ድረስ ከርስዎ ትዕዛዝ ሳይቀበሉ እንዲህ ያለ ነገር ይሠራሉ?

ተስፋዬ - መንግሥቱ የነገሩሽ ሐሰት ነው። አሥመራ የነበረው ሁኔታ የተፈፀመው መንግሥቱ ከጂ.ዲ.አር (ምሥራቅ ጀርመን) ከተመለሱ በኋላ ነው። በቀጥታ አሥመራ ካሉት አፈሰሮች ጋር በራዲዮ እየተነጋገሩ ራሳቸው የፈፀሙት ነገር ስለሆነ ስለድርጊቱ እኔ የማውቀው ነገር የለም። መፈንቅለ መንግሥቱን ያከሸፈው የአየር ወለድ ብርጌድ አባሎችም ሆኑ ሌሎችን በቀጥታ እያነጋገሯቸው ትዕዛዝ ሲያስተላልፉ የነበሩት መንግሥቱ ኃይለማርያም ራሳቸው ናቸው።

አሥመራ የነበረው የደህንነት ኃላፊ ጄኔራል ዓለማየሁ ወልዱ ይባል ነበር። ኩዴታው ገና ሲጀመር፣ መጀመሪያ እሱን ወስደው እስር ቤት አስገብተውታል። በዚህ ምክንያት ደህንነቱ ከኛ ጋር የነበረው ግንኙነት እንዳለ ተቋርጦ ነበር።

ገነት - ታዲያ ጄኔራሎችን ማነው የገደላቸው?

ተስፋዬ - እዚያ የነበሩ ወታደሮች ተሰብስበው የሠሩት ሥራ ሊሆን ይችላል። እኔ ምንም የማውቀው ነገር የለም። ከደሙ ንፁሕ ነኝ። ቀጥታ እየተገናኙ እያንዳንዱን ሰው እያነጋገሩ 'ምን ትጠብቃላችሁ?! በሉት' እያሉ መመሪያ ሲሰጡ የነበሩት መንግሥቱ አይደሉም እንዴ?

ገነት - ከአየር ወለዱ ብርጌድ ጋር ማለት ነው?

ተስፋዬ - ከሁሉም ጋር። ይሄንን የሰሩት ደግሞ ውለታ የዋሉ ተብለው ማዕረግ ተሰጥቷቸዋል። ተሸልመውበታል። የጦሩ የቅርብ

አዛዦች እነተስፋዬ አይደሉም ይሄን ያደረጉት። መንግሥቱ በነበራቸው የቀጥታ ግንኙነት ነው ማንኛውንም የሠሩት። እኔ አንድም መመሪያ አልሰጠሁም። ያው የደህንነቱን ሰዎች በሚያስፈልገው ቦታ ከማ ሠማራት በስተቀር።

ገነት - ወደ ሲባ ጥያቄ እናምራና መንግሥቱ ኃይለማርያም መጠረሻ ላይ ከሸገር የወጡበትን ሁኔታ ለምተውት እንደሆነ ስጋውቅም። እና ሲያስረዳ «ከቻይና ተገዝቶ የሚመጣ መሣሪያ ስለነበረ በኢንዱስትሪ የሚመጣበትን መንገድ ለመነጋገርና ወደፊት በደቡብ በኩል ሞርኮታ ቢቀጥል የሸረጥ ሞዶን ደጋፍ ለመጠየቅ ነው የሂደቱት» ነው የሚሉት። «ተስፋዬ ገብረኪዳንና ተስፋዬ ወልደሥላሴ እገራ ወጣ ከማሰቱ የሂደቱበትን ምክንያት እንኳን ሳያጣራ ስገር ጥሉ ሂደ» በሰው አወዳብኝ ይላሉ። ስለዚህ ምን ያስባሉ?

ተስፋዬ - ይሄ የሚገርም አባባል ነው። ውሸትም ነው። ተስፋዬ ገብረኪዳን አልሞተም እኩ። የሚያውቀውን ይናገራል። እኔ እንደሚመ ስለኝ ሁለቱ አስቀድመው የተነጋገሩበት ነገር ነው። በሽምብል መንግሥቱ ገመቹ አማካኝነት ለኛ በይፋ የተነገረን ብላቴ ለጉብኝት እንደሚሄዱ። እኔ ባለኝ መረጃ መሠረት ሽምብል መንግሥቱን ጠይቄ ሞለሁ። «ብላቴ ከሆነ የሚሄዱት አውሮፕላኑ ይህን ያህል ነዳጅ ነው የተሞላው የሚል ወሬ ሰምቻለሁ» አልኩት። «አይ እንግዲህ አሰብ ምናምን በዚያው ሊሄዱ አስበው ይሆናል። እዚያ ከሄዱ ለመጠባበቂያ ይሆናል» አለኝ። ይሄን ሁሉ የሚያውቀው ሽምብል መንግሥቱ ገመቹ ነው። እኛ ምንም አናውቅም።

በዕለተ ቀኑ፣ ማለትም አሳቸው ብላቴ ይሄዳሉ ሲባል ግን የተለ ወጣ ነገር ነበር። ይሄውም ምንድነው ፕሬዝዳንቱ አንድ ቦታ ሲሄዱ በተለምዶ የግቢው ጥበቃ ኃይል ቦሌ ይሄዳል። የኛ ደህንነት ሰዎች ደግሞ የነሱን ጥበቃ በማያደናቅፉበት ሁኔታ ራቅ ብለው ይቃኛሉ። ሁሉ የሚደረገው እንደዚያ ነው። ታዲያ ያን ዕለት ሽምብል መንግሥቱ «ፕሬዝዳንቱ እዚህ ብላቴ ነው የሚሄዱት። የናንተ ሰዎች አያስ ፈልጉም። ምንም የሚያሳስብ ነገር ስለሌለ እንዳይሄዱ አድርግ» አለኝ። በዚህ መሠረት ተፈፀመ። የኛ ሰዎች ቦሌ አልሄዱም።

ከዚያ በኋላ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ስብሰባ ላይ ፕሬዝዳንቱ መሂዳቸው ተነገረን። እንደገና ደግሞ ዘመቻ ቢሮም ስብሰባ ነበረን። እዚያም ስብሰባው ጄኔራል ተስፋዬ መሂዳቸውን ነገርን ስብሰባው ላይ እንዳለን ፕሬዝዳንቱ ኬንያ እንደደረሱ ይመስለኛል ስልክ ተደወለ።

እንግዲህ እኔ እንደምጠረጥረው ሁለቱ፣ ማለትም ተስፋዬና መንግሥቱ ቲያትር ሲሠሩብን አስቀድመው ተነጋግረዋል። ስልኩን ያነሳቸው መቶ አለቃ አሰላፊች ተክላረጋይ ነበረች። «ጄኔራል ተስፋዬን ነው» ስትል፣ «እኔን ሂድ አነጋግር» አለኝ። ተነስቼ ስልኩን ለመመለስ ሄድ ኩና «ሀሉ» ስል መገናኛው «ጄኔራል ተስፋዬን ነው፤ ጄኔራል ተስፋዬን ነው የሚፈልጉት። ፕሬዝዳንቱ ናቸው» አለኝ። «ተወው» አልኩና ተመ ልሼ ለተስፋዬ ነገርኩት። ስብሰባውን አቁሞ ሄዶ ተነጋገር። ምን እንደ ተባባሉ አልነገረንም። ብቻ ሰፊ ጊዜ ወስዶ አነጋገረው።

ገነት - እንደኛውን መሂዳቸው ገልጽ ስለነበረም?

ተስፋዬ - እሱማ ሚኒስትሮች ምክር ቤት ስብሰባ ላይ ተስፋዬ ገብረኪዳን «ይሄውና ፕሬዝዳንቱ ሃገር ለቀው ወደኬንያ ሄዱ» ብሉ ገልጸልናል። እኔ እንዲያውም «የሄዱት በሴስና ነው። ይህን ያህል ርቀት እንዴት በዚህ ባጭር ጊዜ ውስጥ ተጓዙ?» ስል። «አይ ደርሰዋል» አለኝ። ወዲያው የማስታወቂያ ሚኒስቴር ሰዎች እንዲ ያውቁትና በሬዲዮ እንዲተላለፍ ተባለ። ተስፋዬ ለሽመልስ ማዘንጊያ የሚባለውን እየነገረው ጻፈና ወስዶ አዘጋጀ። ተስፋዬ ነው «እንዲህ ብለህ እንዲህ ብለህ»፤ እያለ ዲክቲት ያደረገው።

ገነት - እናንተ ታዲያ ያን ጊዜ ምን ተሰማችሁ?

ተስፋዬ - እኔ በበኩሉ «ግልግል ነው፤ እሰይ» ነው ያልኩት። «ምንም ቢሆን ከመንግሥቱ ተስፋዬ ይሻላል። እንኳን ሄደ» አልኩኝ በልቤ። ከዚያ ሥራችንን ቀጠልን። ተስፋዬም አምባሳደሮችን እየተቀበለ እያነ ጋገረ አንድ መሪ የሚያደርገውን ማድረግ ቀጠለ።

ገነት - በዚያን ሰዓት ገና ተስፋ አልቀረማችሁም ማለት ነው?

ተስፋዬ - አዎን። የለንደኑ ድርድር ስለነበረ በተስፋዬ ዲንቃ መሪነት የሄደው ቡድን ተደራድሮ አሳምኖ አንድ ነገር ያመጣል የሚል እምነት ነበረኝ።

ተስፋዬና ሌሎችም ተደራዳሪዎች እነአሻግሬ ይግለጡ ነበሩ። በነሱ ላይ ከፍተኛ እምነት አሳድሯል ነበር። ተስፋ ጥቅሞቹ ሞለሁ። ከሄርማን ኮህን ጋር በሚገናኙበት ቀን ወደከለሳት በኋላ ላይ ነው። ለተስፋዬ ዲንቃ ያረፈበት ሆቴል ደወልኩለት። «እንዴት ነው ነገሩ? ምን ያህል

ተስፋ ይኖረዋል?» ለማለት ነበር። እዚያ አብረው የሄዱ የኛ የደህንነት አባላትም ስብሰባ አዳራሹ አካባቢ ሆነው ኾህን ገባ፤ እከሌ መጣ፤ ሄደ፤ እያሉ ኢንፎርም ያደርጉናል። እና ተስፋዬ ዲንቃን በሰልክ ሳገኘው «እንዴት ነው?» አልኩት። «ምን እንዴት ነው ትለኛለህ? እኔን እዚህ ተደራደር ብላችሁ ልካችሁ ከጀርባዬ በጩቤ እየወጋችሁኝ ይለኛል። «እንዴት? ምን ማለትህ ነው?» ስለው፤ ተስፋዬ ገብረኪዳን የአሜሪካ ኤምባሲን ጉዳይ ፈጻሚ ጠርቶ ስቃ፤ ከእንግዲህ ወዲህ እጃችንን እንሰጣለን። ኢህአዲግም በሰላም ይግባ ብሎ ስለነገረው ነገሩ አልቋል እኮ። ወደስብሰባው እንኳን አልሄድንም። እንዴት እንደዚህ ታደርጋላችሁ? እሱ እንደዚህ በማድረጉ አሜሪካኖቹ እየተሳለቁብኝ ነው። እንዴት ይሄንን ትሠራላችሁ? ለመሆኑ ይሄንን የወሰናችሁት ተሰብስባችሁ ነው ወይስ እንደዚሁ ነው?» አለና ጠየቀኝ። ነገሩ ግራ አጋባኝ። «የምትነግረኝ ነገር ለኔ አዲስ ነው። ምንም የማውቀው ወይም የሰማሁት ነገር የለም። ለመሆኑ ተስፋዬን አግኝተኸው አነጋገርኸው እንዴት?» አልኩት። «ቤቴም፤ ቢሮውም ደውሎ ላገኘው አልቻልኩም» ሲለኝ ጊዜ፤ «እንግዲህ ይሄ ከሆነ አሁን ቢሮው ሄጄ እፈልገውና እንዳገኘሁት እደውላለሁ» ብዬ መኪናዬን አስነስቼ መንግሥት ምክር ቤት ተስፋዬ ገብረኪዳን ቢሮ ሄድኩ። እዚያ ስደርስ በሩ ተዘግቶ በር የሚከፍት ወታደር የለ፤ የቆመ መኪና የለ፤ ምን የለ፤ ጭር ብሏል። ተነስቼ ወደቤቴ በመሄድ ላይ እያለሁ ከደህንነት ሰዎች አንዱ በሬዲዮ «ጌታዬ፤ ሰዎቹ ተያይዘው ወደጣሊያን ኤምባሲ ገብተዋል። ከእን ግዲህ ሁሉም ነገር ያለቀለት ይመስላል። ራስዎን ቢጠብቁ ይሻላል» አለኝ።

ገነት - ይሄ የሆነው ኢሕአዲግ ከመገባቱ ስንድ ቀን በፊት ማለት ነው?

ተስፋዬ - አዎን። ተስፋዬ ገብረኪዳን ታንክኛ እንደመሆኑ መጠን የልዩ ጥበቃ ብርጌድ አባላት «ግቢ ውስጥ ያሉትን ታንኮች እው ጥተን አንዳንድ ቦታዎች፤ ኬላዎችና መግቢያ በሮች አካባቢ አስቀም ጠን ይሄንን እንኳን እናድርግ እንጂ እዚህ ግቢ ውስጥ በግምብ ታጥ ረን ምን እናደርጋለን?» ሲሉት፤ «አይ እያስፈልግም፤ ወደየቤታችሁ ሂዱ» አላቸው። ሌላውም ወታደር ወደዘረፋውና አለቃውን ለመግደል ወደመፈለጉ ተሠማራ። ደግነቱ በዚህ በኩል ብዙ የደረሰ ጉዳት የለም።

ገነት - እርስዎስ ምን አደረጉ?

ተስፋዬ - ከዚያ በኋላ የሚሆነውን ነገር እጠብቃለሁ ብዬ ወደ ቤቴ ሄድኩኝ። የመሸሹ ነገር አልታየኝም። አልፈለግሁም። ከዚያ ከገቡ በኋላ «ትፈለጋለህና ቢሮ ድረስ ና» ተባለኩ። ሄድኩኝ።

እዚያ ስደርስ የኛን አባላት በሙሉ ሰብስበው አስቀምጠዋቸዋል። የኢሕአዲግ ሠራዊት አለ። «የቀረ ማነው?» እያለ እየተቆጣጠረ ሁላች ንንም ነድቶ ወደሦስተኛ ፖሊስ አመጣን። ከዚያም ወደፖለቲካ ትምህርት ቤት ግቢ ተወስደን እዚያ ታሰርን።

ከዚያ በኋላ የኢሕአዲግ የደህንነት ኃላፊ ክንፈ ገብረመድህን የታሰርኩበት ፖለቲካ ትምህርት ቤት ድረስ መጥቶ ኹሎኔል ተስፋዬ እርስዎን በገፅ አላውቅዎትም። ባለዎት የመረጃ አስባብ ምናልባት ከሌሎቹ የበለጠ እርስዎ ሳያውቁኝ አይቀሩም። ሁሉንም ነገር ስለሚ ያውቁት ልጠይቅዎት የምፈልገው ነገር አለ። እንግዲህ የደህንነቱ ኃላፊነት ለኔ ተሰጥቶኛል። በሥራዬ ላይ ሊያጋጥሙኝ ስለሚችሉት ነገሮች ብንመካከር ጥሩ ነው። ምክንያቱም የደህንነት ሥራ ግምጃ ቤት ተቀምጦ የሚያስረክቡት ወይም ደረሰኝ የሚፈራረሙበት ጉዳይ አይደለም። ስለዚህ ከተለያዩ ሃገሮች መንግሥታት ጋር የተፈራረሙ ባቸው ውለታዎች፤ ስምምነቶች፤ የመሥሪያ ቤቱ አቋምና የመሳሰሉ ትን ነገሮች ያሳዩኝ ብሎ ወሰደኝ። ውሎዬ ከሱ ጋ ሆነ። ምሣ ይጋብ ዘኛል። ማታ ይመልሰኛል። በዚህ ዓይነት ከኔ የሚፈልገውን እስኪ ጨርስ ድረስ ቆየን። ከዚህ ውጪ ሌላ ነገር የለም። ሥራውን በሚመ ለከት በእጄ ያለውን እንደማስረከብ ዓይነት ነገር ነው። ወሬው ግን ከተማው በሙሉ ሲናፈስ ከረመ። «ተስፋዬ ሰወያኔ በፊትም ይሠራ ነበረ። አሁንም ይሄው በይፋ መሥራት ጀመረ። እነሱ ሲገቡ፤ በዚህ ሂደት እያለ ቦታ ያስያዛቸው፤ ስትራቴጂክ ቦታ የመራቸው እሱ ነው» ተባለ። ይሄንን እውነት ነው ብለው ያመኑ ሰዎች አሉ።

ፖለቲካ ትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ ታስረን በነበረ ጊዜ ክፍል የተሰጠኝ ከጓድ ፍቅረሥላሴ፤ ከፍሰሐ ደስታ፤ ከካሣ ገብሬና ከደክተር ግዛው ጋር ነበር። ከታሠርኩበት ከግንቦት 22፤ 1983 ጀምሮ የነበርኩት ከነሱ ጋር ነው።

ገነት - እርስዎ በደህንነቱ በኩል ሰሰዎቹ ምንድነው ሲያሰረዱት የሚችሉት? ተባብረዋቸው ከሆነ በምን መልኩ ነው የሚተባበሯቸው ነው ጥያቄው። ይሄ ነው ጥያቄ የሚያስነሳው።

ተስፋዬ - የውስጥ ደህንነት የሚሠራው ምንድነው? የምርመራ ክፍል የሚሠራው ምንድነው? ያቋቋማችሁት በነማን ሞዴል ነው? ይሄ ምንድነው? ያ ምንድነው? የሚል ነገር እንጂ ስለግለሰቦች አልጠየቁኝም። ስለሌላ አልጠየቁኝም። እነሱ አዲስ አበባ በገቡ ጊዜ አዲስ ስለነበሩ ሥራችንን እንዴት እንደምናካሂድ አያውቁም ነበር። የኛ ሥራ ባሕር ነው። አዲስ ስለነበሩ የሚጠይቁትም ቀላል ጥያቄ ነበር። ሊጠይቁት የሚገባ ጥያቄ ነበር።

ገነት - ስርዐቱን በገፅ ጥላች አላሳዩዎትም?

ተስፋዬ - በጣም ተስማምተውኝ ነበር። ለዚህም ነው የነገርኳቸው። ክንፈ በኋላም እየመጣ ይጠይቀኝ ነበር። ያጫውተኛል። ሃሳብ እንለዋወጣለን። ወደመጀመሪያው ላይ እነሱን ሺፋ ሊባ መግደል ጀምረው ነበር። ይሄ ልክ አይደለም። ሰብስበውም ያሰሩ ነበር። ይሄም ልክ አይደለም። እኛም ሞክረነው ነበር። በማሰር የሚሆን ነገር አይደለም። መግደልም ከሕዝብ ጋር የሚያጣላ ነው። ይሄ ጥንቃቄ ያስፈልገዋል። ያልሆነ ውሳኔ ከመወሰን በፊት ጥንቃቄ ያስፈልጋል። ለረጅም ጊዜ በሰራው ላይ በመቆየት ያገኘሁትን ልምድና ከስሕተታችን የተማርነውን ነው ያካፈልኳቸው። ያንን ማድረግ ደግሞ ለሁላችንም የሚጠቅም ነው። እነሱን አውራ አድርጎ ማየት አይገባም ለማለት ነው።

ገነት - እንዲያው ሌላ የሚነገሩኝ ነገር ስለ? መናገር የሚፈልጉት?

ተስፋዬ - ፕሬዚዳንት መንግሥቱ ሃገራቸውንና ሕዝባቸውን ከድተው ከሄዱ በኋላ «እንዲህ ነው፤ እንዲህ ነው» እያሉ ስለሃገሩ፤ ስለሕዝቡ፤ ስለታሰርነውም ሰዎች የሚሰጡት አስተያየት መቼም ትክክል አይደለም። የእሳቸውን አወጣጥ፤ ከኬንያ፤ ከቻይና ለመጣ መሣሪያ ምናምን ነው ያሉት። ከቻይና የተገዛ መሣሪያ እዚያ ምን ያደርጋል? ከሆነስ መሣሪያን በተመለከተ የሚመለከተው ክፍል መሄድ አይችልም ነበር? የግድ መሪው መሄድ አለበት?

ገነት - ስለብ ስለተያዘ ሌላ አማራጭ ወደብ ለመፈለግ ...

ተስፋዬ - መሣሪያ በሞምባሳ በኩል ለማስገባት? ይሄ ሁሉ ለሽሽታቸው ምክንያት ለመስጠት ነው? ግን የሚመስል ምክንያት አይደለም። እኔ አልቀበለውም። ብዙ የሚነገር ነገር አለ። ዚምባብዌ መሄጃቸውን አስቀድመው እዘጋጅተው ነው የሾለኩት። ከመሄጃቸው ጥቂት

ጊዜ ቀደም ሲል አንድ የዚምባብዌ ሚኒስትር መጥቶ ከሳቸው ጋር ብቻቸውን ሁለቱ ብቻ ውይይት አድርገዋል። ብቻቸውን ነው ያነጋገሩት። እኛ አናውቅም። ይሄንን ጉዳይ አስተርጓሚያቸው ግርማ ሊያውቅ ይችላል። «ሰውዬው ለምን ጉዳይ ነው የመጣው?» ብለን ስንጠይቅ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ፀሐፊ ለመሆን በሚደረገው ውድድር ዕጩ ሆኖ ስለቀረበ ለዚያ ድጋፍ ለማሰባሰብ ነው የመጣው ተባለ። ሥራ ሲፈታ ነው። እሱ ድጋፍ ለማሰባሰብ ሳይደክም ማን ይሙት ከአፍሪካ ለመጣ ዕጩ ድጋፍ መስጠታችን ይቀራል? የዚምባብዌ ተወላጅ ዕጩ ሆኖ ሲወዳደር ሳንደግፈው እንቀራለን? ዚምባብዌን ደግሞ ከነፃነት በፊት ላደረገችው ትግል ሠራዊቷን በማለልጠን ረድተናታል። ስለዚህ ሚኒስትሩ የመጣው ከመንግሥቱ ጋር ስለአወጣጡ ለመነጋገር መሆኑን በኋላ ለመገመት አላዳገተንም። ኬንያ ሄጀ ምናምን የሚለው ነገር የማይመስል ነው። ተአማኒነት የለውም።

ገነት - ገን እርስዎ የመረጃ መኩንን እንደመሆንዎ እንዳት ሳይጠረገሩ ቀሩ? በኩዳታው ጊዜ እንደደረሱበት ይሄንን እንዳት ክሩቁ አላሸተቱትም?

ተስፋዬ - አልጠረጠርኩም። መሄጃቸውን ስለማ ግን እለየው ነው ያልኩት። ግልግል ነው አልኩኝ እንጂ በመሄጃቸው አላዘነኩም።

ገነት - ሌላ የሚነገሩኝ ነገር ካለ።

ተስፋዬ - ጊዜና ሁኔታው ከፈቀደ ለምን መጽሐፍ አትፅፍም? እያሉ ዘመድ ወዳጆቹ ይጠይቁኛል። ገና ፖለቲካ ትምህርት ቤት ታስረን ከነበርንበት ጊዜ ጀምሮ ነገሮች እንዳይረሱ አንዳንድ ማስታወሻዎችን መያዝ ጀምራለሁ። እንደሃሳቤ ከሆነ ከተሳካልኝና ከታተመ ብዙ የምለው ነገር ይኖራል። ለዚህ የራሴ ዝግጅት አለኝ። ለአሁኑ ግን በኢትዮጵያና በሻዕቢያ መካከል ስለተደረጉ ድርድሮች የማውቀውን ልናገር።

የኢትዮጵያ ሁኔታ እዚህ ደረጃ ከመድረሱ በፊት የደህንነቱን ኃላፊነት እንደወሰድኩ አንድ ነገር ለመሞከር ፈለግሁ። ብዙ ጊዜ በእርቅ ድርድር መጨረስ የሚባለውን አማራጭ አምጋቢነት አለሁ። እኔ ከእስራኤሎች ጋር አብሬ ሠርቼ ነበር። ስለካምፕ ዴቪድ ስምምነት እን ብቤያለሁ። ተረድቻለሁ። እስራኤሎችንም፤ ግብያችንም አነጋግራለሁ።

ከሻዕቢያ ጋር ያለውን ችግር አንድ ደረጃ ላይ ለማድረስ ፈለግሁ። ነገሩ ሴንሲቲቭ ስለሆነ መጀመሪያ አስፈቅጄ፤ እኔ ራሴ ባለቤት ሆኜ፤ ቡድን መርቼ ማነጋገር እፈልጋለሁ። የተጠቀሙ ስሞች አሉ። በውጪ

ሃገር ተገናኝተን ላነጋግራቸውና አንድ ነገር ላይ እደርሳለሁ የሚል ተስፋ አሳደርኩ። ስለዚህም መንግሥቱ ኃይለማርያምን ፈቃድ ጠየቅሁ። ‘አንተ የፖለቲካው ሁኔታ አልገባህም። ይሄንን ነገር ለመጀመር ስታስብ ያልተረዳኸው ነገር አለ። በአንድ ሃገር አብዮት ሲካሄድ አብዮታውያን አሉ። ፀረ አብዮታውያን አሉ። እነዚህ ሁለት ተቃራኒ ኃይሎች በእርቅ የሚያደርጉት አንድም ነገር የለም። አንዱ፣ አንዱን ከማጥፋት በስተቀር በእርቅ ተደራድረው አንዱ ሌላውን አሳምኖ ተስማምተው ሊኖሩ የሚችሉበት ሁኔታ በታሪክ አልታየም። እኛም እነዚህን ተገንጣዮች አንበርክክን፤ ጨርሶ አጥፍተን፤ የበላይነታችንን ሳናረጋግጥ አብዮታችንን ለድርድር አናቀርብም። ይሄንን ተረዳልኝ አሉኝ።

በበኩሉ የተሰማኝ ምንድነው፤ ካሸነፍን ጥሩ ነው። ያላሸነፍን እንደሆነ ግን ምንድነው የምንሆነው? መንግስቱ የሚሉት እንዲሳካ ሁላችንም እንፈልጋለን። ያልሆነ እንደሆነ ግን የሚለውን ደግሞ ልናስብበት ይገባ ነበር አልኩና ነገሩን በዚህ ተውኩት።

በሌላ ጊዜ ምሥራቅ ዕዝን ለመጎብኘት ሲሄዱ አብሬ ሄጀ ነበርና እሳቸው የሚያርፉበት ቦታ ለማረፍ ዕድል አገኘሁ። ምክንያቱም ብዙ ጊዜ በአገር ውስጥም ሆነ በውጪ ጉብኝት ስናደርግ፣ በየቦታው ስንሄድ እሳቸው ቤተመንግሥት ሲያርፉ እኔ የደርግ አባል ስላልነበርኩ ብዙ ጊዜ ሆቴል ነው የሚደርሰኝ። ያን ጊዜ ግን ብዙ የደርግ አባላት ስላልነበሩ አብሬአቸው ለመሆን ዕድል አጋጠመኝ። ድሬደዋ ቤተመንግሥት ከሳቸው ጋር አረፍኩኝ። አጋጣሚውን ልጠቀምበት ወሰንኩና አንድ ምሽት ከምሽቱ አንድ ሰዓት ጀመርንና በመሐሉ ራት ለመብላት ከማቋረጣችን በስተቀር እንደገና እስከ ሌሊቱ ሰባት ሰዓት ተወያየን። «ከእስራኤል በላይ ጀግና የለም። እነዚህ ጀግኖች እንኳን ወደእርቅ እየሄዱ ነው። እኛም በዚህ ዓይነት ብንጨርሰው ጥሩ ነው» አልኳቸው።

ይሄንን ያልኩት ለምንድነው፤ በዚያን ሰዓት ተገንጣዮቹ የነበራቸው ወታደራዊ አቋም ደካማ ነበር። እርቅ እንፈልግም ለማለት የሚያስችላቸው ሁኔታ ላይ አልነበሩም። የኛ ጦር እነሱ አሉበት የተባለ ቦታ ላይ ሲደርስ ጓዛቸውን ጠቅልለው ነበር የሚጠፉት። በወታደራዊው መስክ በጣም ደካማ ነበሩ። ከኃይለሥላሴ ጀምሮ ካለው ፖለቲካዊ ሁኔታ ብዙም አልወጡም። ከአብዮቱ ትንሽ እንጠቀማለን የሚል እምነት ስለነበራቸው ይሄን ያህል አልነበሩም። «ስለዚህ ይህን ሠራዊት ለእንዲህ ዓይነቱ ነገር መጠቀሙ ጥሩ ነው» አልኳቸው። በመጨረሻ

‘እስቲ ሞክር፤ ሞክርና ለሌላም ሰው ለማንም አይደለም ለእኔ ትነግረኛለህ’ አሉኝ።

ከዚያ ጥረት ጀመርኩ። በውጪ ሃገር ነዋሪ የሆኑ የማኅበራዊ-ኤርትራ አባላት፣ ማለትም ለኢትዮጵያ አንድነት የታገሉ ኤርትራውያን ልጆች አሉ። እነሱን አገኝቷቸውና እንደዚህ ያለ ሃሳብ አለኝና ብንነጋገርስ ብዬ ላኩባቸው - ለነብርሃነ ሕይወት። ‘እሺ፣ ብቻ የደርግ መንግሥት እኮ ብዙ መማር አለበት። ችግር መቅመስ አለበት። ስለዚህ በአሁኑ ሁኔታ መነጋገሩ ራሱ...’ ሲሉ፤ «የለም፣ ግድ የላችሁም፤ አሁን እንነጋገርና አንድ ሁኔታ ላይ ሲደርስ እናንተም፣ እኛም ተወያይተን ነገሩን እና ስተካክላለን» አልኳቸው። ከበረሃ ሰዎች መጡ። እኔም ከዚህ ሄድኩኝ።

ገነት - የት? ውጪ ሃገር?

ተስፋዬ - አቴንስ፣ ለንደን፣ ሮም በተለያዩ ጊዜያት እየተገናኘን እንወያያለን። እንወያያለን።

ገነት - መቼ ነው ይሄ የሆነው? ደርግ ከመውደቁ ምን ያህል ጊዜ በፊት ነበር ይሄ የሆነው?

ተስፋዬ - ከ1975 እስከ 76 ባለው ጊዜ ውስጥ ነው። እየተነጋገርን፣ እየተነጋገርን ነገሩ እየዳበረ መጣ። በየጊዜው ስሄድ ሰዎች እንግዲህ መስማታቸው አይቀርም። እዚህ ያለው በዩኒቨርሲቲ፣ እንዲሁም በሌሎች አካባቢዎች ‘ያ ኩሎኔል ተስፋዬ የእርቅ ነገር ይዟል አሉ። እንዴት ነው? ምን አስታጥቀውት ነው? ምን ይዞ ነው የሄደው? ወይንስ በሃገር መውደድ ብቻ ተነስቶ ነው?’ ይሉ ጀመር።

አንዳንድ ወዳጆቹ የሆኑ ሰዎች ደግሞ፣ ‘ኩሎኔል ተስፋዬ ይሄንን ማድረግ በጣም ጥሩ ነው። ሁላችንም ወደነዋል። ነገር ግን አንተ ሁለት ረዳቶችህን ይዘህ የምታደርገው ነገር ጥሩ አይመጣም። የኤርትራ ጉዳይ ራሱ እሳት ነው።’ የእሳት ጄኔራል አማንን በልቷል። አንተንም አንድ ቀን ሊበላህ ይችላልና ሌሎች ሰዎችን ለምን አትጨምርም? ከአንተ ጋር ሆኖችሁ ብትመለከቱት ጥሩ ነው’ አሉኝ።

«ነገሩ እየዳበረ መጥቷል። ምናልባትም አንዳንዱ ነገር እኔ ስለአብዮቱ ሁኔታ ያለኝ ግንዛቤ በጣም ዝቅተኛ ስለሆነ ቡድኑ በሌላ ተጨማሪ ኃይል መጠናከር አለበት» ብዬ ለሊቀመንበሩ ሃሳብ አቀረብኩ። ‘ጥሩ ነው’ አሉ። ሽዋንዳኝ በለጠ፣ ዶክተር ዓለሙ አበበ፣ ዶክተር አሻግራ ይግለጡና በወቅቱ የፍትሕ ሚኒስትር የነበረው

እነዚህ ተጨመሩልኝና እኔ የቡድኑ መሪ ሆኜ ሶስት፣ አራት ጊዜ ተመላለስን። በሻዕቢያ በኩል ታጋይ አሕመድ አሚን፣ ሌላው ስሙን የዘነጋሁት አሁን በተባበሩት መንግሥታት የኤርትራ አምባሳደር የሆነው ሰው እነዚህ ነበሩ። በተለያየ ጊዜ ከኢሳይያስ በስተቀር ዋና ዋና ቦታ ላይ ያሉት በሙሉ እየመጡ ተነጋግረናል።

ገንት - በምን ቋንቋ ነበር የምታወራት? ሻዕቢያዎቹ ጥላቻ ይላዩዋቸው ነበር?

ተስፋዬ - የባሬንቱ ተወላጅ ሆኖ የኢ.ኤል.ኤፍ ጋላሬ የነበረ ዶክተር ለትምህርት ሱዳን ሄዶ በዚያው ወደበረሃ የገባ ነበረ። እሱ ብቻ አማርኛ አይችልም። ከተቀሩት ጋር የምንነጋገርው ባማርኛ ነው። በጣም ተግባብተን ነበር። መጀመሪያ ላይ ሆስታይል ቢሆኑ እንኳን ትንሽ ቆይተን ሁላችንም ያው የአበሻ ባህሪያችን ይወጣል፤ እንገባበ ዛለን። ክትፎው፣ ምናምን ይቀርባል።

ነገሩ እየዳበረ ከሄደ በኋላ በመካከሉ ከኤርትራውያኑ በኩል ቅሬታ መጣ። ‘ይሄንን ነገር በቀጠሮ እያራዘማችሁት ነው። እኛ ለሠራዊታችን ከኢትዮጵያ መንግሥት ጋር እየተነጋገርን ነው። በቅርቡ ሠላም ይገኛል ብለን ነግረናል። ይሄንን ለሠራዊታችን፣ ያውም ለሸፍታ፣ እኛ ለንግግር እናንተ ከሕዝቡ ደብቃችኋል፤ ከሠራዊቱ ደብቃችኋል። መደበኛ ሠራዊት አይሸሽም። ለምንድነው የምትደብቁት? እኛ አንዳውም ልታስቡልን ይገባል። ሠራዊታችን በፈቃደኝነት የመጣ ስለሆነ የዓላማ ፅናት ነው እንጂ በፈለጉት ሰዓት ጥለውን ሊሄዱ ይችላሉ። ግን በኛ በኩል ይሄ አልተፈጠረም። እና ለምንድነው እናንተ ከሕዝቡ የደበቃችሁት?’ አሉን። ቀጠሉና ‘ንግግራችን ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሷል። የኤርትራ ተዋጊዎችና የኢትዮጵያ መንግሥት በመካከላቸው ያለውን ችግር ለማስወገድ በጋራ ውይይት ጀምረዋል የሚል መግለጫ ሁለታችንም እንስጥ። እኛ ለጋዜጠኞች መግለጫ እንሰጣለን። እናንተ ደግሞ በበኩላችሁ ለጋዜጠኞችና ለመንግሥታትም ግለፁ። የኛንም ችግር ተረዱልን። እርዳታ የሚሰጡን፣ እናንተ ዘላለም ገንዘብ አምጡ እያላችሁ ነው። የሠላሙ ጥረት ምን ደርሷል? እያሉ ይጠይቁናል’ ብለው ቅሬታቸውን ገለፁልን። እኛም «አሁን መወሰን አንችልም በሚቀጥለው ቀጠሮአችን ላይ መልሱን ይዘን እንመጣለን» ብለን ተመለስን። ያው ለሊቀመንበሩ ነገርን። «ሰዎቹ የጠየቁት ነገር እኛን የሚጎዳ ነገር አይደለም። መግለጫው ይውጣ። እርስዎም በምክር

ቤቱ በሚናገሩ ጊዜ ይሄንን ጥረት ቢጠቅሱ ጥሩ ነው። እገዛ ያደርጋል» አልን። የቡድኑም አባሎች ሃሳባቸውን አቀረቡ። ሁላችንም በተቻለን መጠን አስረዳን።

‘ላጥናው’ አሉና ትንሽ ቆይተው፤ ‘እንዴ ምን ተይዞ ነው መግለጫ የሚሰጠው? አንደኛ ነገር ሕዝቡ ይሄንን ከሰማ፣ ሠራዊቱ ከሰማ፣ ማነው አንገቱ እንደዶሮ እንዲቆረጥ የሚሰጠው? ማነው ሕይወቱን የሚሰጠው? ምንድነው እንዲህ ያለ ነገር? የደረሳችሁበት ነገር በፍፁም ትክክል አይደለም’ ብለው ቁጭ አሉ። መቼም በእውነቱ እኔ ቦታ ላይ ያለ ሰው እንዴት እንደሚችል ... የሚሉትን ሰማሁ። ታገስኩ።

በበኩሌ የኤርትራውያኑ ፍላጎት ምን እንደሆነ ለመረዳት ሞክሬአለሁ። እነሱ የሚሉት ‘የኢትዮጵያ መንግሥት ያዘጋጀልን ምንድነው? እሺ፤ እንስማማ። ለሕዝባችን ምን ይዘንለት ነው የምንገባው? የብዙ ሰዎች ሕይወት አልፏል። የጀግኖቻችን ደም ፈሷል። ከዚህ በኋላ ለሕዝባችን ምን እንበለው? በታሪክ ኢትዮጵያና ኤርትራ አንድ ነበሩ ለማለት ከሆነ «ለማ በገበያ» ሆነ ማለት ነው። ይህ እንዳይሆንም የጊዜው ሁኔታ አድርጎታል። የጊዜውን ሁኔታ አይታችሁ በሚሆን መልክ ለዚህ ጉዳይ መልስ ያስፈልጋል’ ነው።

በኛ በኩል ምንም ምርጫ ስላልነበረን በሚቀጥለው ቀጠሮ ባዶ እጃችንን ሄድን። «በእኛ በኩል ያላችሁትን መግለጫ፣ ዝግጅታችንን እያደረግን ነው። በቅርብ ጊዜ እንሰጣለን። አሁን የጀመርነውን ውይይት እንጨርስ። ስለጦሩ፣ ስለምኑ እንነጋገርና ካልጨረስን እንደተለመደው ተከታይ ቀጠሮ እንያዝ» አልናቸው።

እነሱ ግን ‘ለዚያ ለጠየቅነው ጉዳይ መልስ ካላገኘን ደርግ የኤርትራን ጉዳይ በሠላም ለመፍታት ፍላጎት እንደሌለው ያሳየናል። እናንተም የምትመለሱት ከእኛ መረጃ ለመሰብሰብና የእኛ ፍላጎት ምን እንደሆነ ለማወቅ ብቻ ነው። ስለዚህ ያገኛችሁት ይጥቀማችሁ። የራሳችሁ ጉዳይ። ከእንግዲህ ወዲያ የባሰበት ይምጣና ያንኳኳ። እኛም የናንተ ወታደራዊ እርምጃ አድቅቆን የምንጠፋበት ደረጃ ላይ ከደረስን ከመጥፋታችን በፊት እናንተ ቤት መጥተን በራችሁን ቆርቁረን፤ ያንን የጀመርነውን ነገር እንቀጥል ብለን እንጠይቃችሁ። እናንተም እንደዚያው። የሚቀጥለውን ቀጠሮ ሰርዘነዋል’ ብለውን ተለያየን።

በእውነቱ እኔ በጣም አዘንኩኝ። በሕይወቴ ሠራሁ ብዬ የምመካበት፣ ጥሩ ነገር አደረግኩ ብዬ፤ ለወገኖቹ ደህና ነገር አደረግሁ የምለው

ያንን ነበር። እኔም ሆንኩ አብረውኝ የነበሩት ያ ሁሉ ድካማችን በከንቱ በመቅረቱ ከልብ አዘንን።

ንነት - ወደሌላ ርዕስ ብንሄድ። ቤተ እስራኤሎች ከኢትዮጵያ ወጥተው ለሰላሳዎች ስለሾፈሽን ሞላሰ የሚያውቁትን ቢነገረኝ።

ተስፋዬ - የአፕሪል ሞላሰ አፈፃፀም ሁኔታ እንደዚህ ነው። የእስራኤል መንግሥት ከእኛ ጋር የዲፕሎማሲ ግንኙነቱን እንደገና ከጀመረ በኋላ የተፈፀመ አፕሪልን ነበር። መጀመሪያ ስምምነቱ በውጪ ጉዳይ ሚኒስቴርና በመሪዎች ደረጃ ተነጋግረው ያካሄዱት ነገር ነው። አንድ ሁለት ጊዜ ያህል ካሳ ከበደ እየተላከ ሄዷል። ካሳ ይሄንን ጉዳይ በኃላፊነት ይዞ ከስላሳ ድርጅቱ (ሞላድ) እና ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር እየተነጋገረ ዳር አድርሶታል።

ጉዞው ከመጀመሩ በፊት ከጎንደር ተጓጉዘው መጥተው የካ ሚካኤል አካባቢ ሠፈሩ። በድንኳን አስቀመጧቸው። መጀመሪያ በሆቴል ጀመሩና ወጪውን አልቻል ሊሉት ድንኳን አስገቧቸው። ይህንን ሁኔታ የሚከታተልና በደህንነቱና በእስራኤል መንግሥት እንዲሁም ከካሳ ከበደ ጋር እንደላይዘን ሆኖ አብሮ እንዲሠራ ከደህንነቱ ክፍል ምክትል ሚኒስትሩን ኩሎኔል መርሻ ቀፀላን መደብኩ። በዚህ ዓይነት ባንድነት ሲሠሩ አንድ ሃሳብ የመጣ ይመስለኛል።

«እነኚህን ሰዎች በነፃ ከምንሸኛቸው የእስራኤል መንግሥት አንዳንድ የልማት ሥራዎችን እንዲሠራሉን ለምን አናደርግም?» የሚል። ከዚህ በፊትም ራሳቸው እስራኤሎች ያቀረቡት ሃሳብ ነበር። መጀመሪያ ላይ ፈላሾችን ለመውሰድ ሲሞክሩ፣ በኛ በኩል ፈቃደኛ አልነበርንም። ስለዚህ፣ «ባይሆን አንዳንድ የልማት ፕሮጀክቶችን እንድንሠራ ከፈቀዱ ችሁልን የዚያን ዋጋ ማካካሻ እንኳን ይሆናል ብለን ሳይሆን እናንተ ችግር ላይ ስለሆናችሁ ይሄንን ፍቀዱልን፣ ፈላሾችን እንውሰድ» የሚል ሃሳብ አመንጭተው ስለነበር የተወሰነ ገንዘብ ሰጡ። ምን ያህል እንደሆነ አላውቅም። የኮሚቴ አባላት የነበሩት እነተስፋዬ ዲንቃ፣ ካሳ ከበደ፣ ኩሎኔል መርሻ ቀፀላ ያውቃሉ። አንድ ለኔ ግልፅ ያልሆነ የገንዘብ ጣሪያ ላይ ስምምነት ደርሰው ነበር። ቢስማሙም ስምምነቱ ስላልተፈረመ ጉዞው ተቋርጦ ነበር።

ሲቋረጥ በእስራኤሎች በኩል እንደተነገረኝ ኮህን ከታጋዮች ጋር ለንደን እንዲነጋገር ፕሮግራም ተይዟል። «በስምምነቱ መሠረት ተግባራዊ ካልሆነ ኮህን ለስብሰባው አይሄድም» የሚል አቋም በእስራኤሎች

ተወስዶ ኖሯል። «ፈላሻዎቹን የማንጓዝ ነገር ካልተፈጸመ ኮህን ወደ ለንደን አይሄድም» ተብሏል ብሎ የደህንነቱ ምክትል ሚኒስትር ነገረኝ። በኋላ በገንዘቡ ተስማሙና ተሰጠ መሰለኝ ማንጓዝ ቀንና ሌሊት ተካሄዶ ተጠናቀቀ። ገንዘቡ ወዲያውኑ ኒውዮርክ የሚገኘው የኢትዮጵያ መንግሥት ባንክ ገቢ ሆኗል።

ንነት - ሲሕሰዱ ገንዘብ ምን ያህል ጊዜ በፊት ነበር?

ተስፋዬ - ከአራት፣ ከአምስት ወር በፊት ይመስለኛል። ካሳ ከበደ ገንዘቡን በተመለከተ ዝርዝር መግለጫ አውጥቷል። ከዚያ በኋላ አፕሪልን ተጠናቀቀና ሄርማን ኮህንም ወደለንደን ሄደ።

ይሄ ነገር ሰውን በገንዘብ ለውጦ መሸጥ ነው የሚባል ተቃውሞ አስነስቷል። እኔን የሚጠሉኝ ሰዎች ያልሆነ ወሬ አስወርተዋል። «ተስፋዬ ወልደሥላሴ ከአዲሱ መንግሥት ጋር ተደራድሮ ሸጣቸው» ተብሎ ወረቀት ተሰትኗል። እውነቱን ለማወቅ ካሳ ከበደንና ተስፋዬ ዲንቃን መጠየቁ ይሻላል።

ንነት - ገንዘቡን የምንሰቀው ሰዎች ተገዘው ካለቁ በኋላ ነው ብለው ነበር። ገንዘቡ ተሰቀቀ?

ተስፋዬ - አዎን። በኔ በኩል የወከልኩት ኩሎኔል መርሻ ገንዘቡ መለቀቁን ነግሮኛል። ዋናው ነገር ሰዎቹ ተጓጉዘው ከማለቃቸውና ኮህን ወደ ድርድሩ ከመሄዱ በፊት እንዲጠናቀቅ ነበር የፈለጉት። ያው ሆኖላቸዋል።

ንነት - ብላክ ሚደላ ነው ማደረግ የያዙት ማለት ነው?

ተስፋዬ - አዎን። ገንዘቡን እኮ ተስፋዬ ዲንቃም ሆነ ካሳ ከበደ አልወሰዱትም። በኢትዮጵያ ባንክ ቁጥር ውስጥ ገቢ ተደርጓል። ተስፋዬ ያወጣው መግለጫ ላይ የባንክ አካውንቱ ቁጥር ሁሉ ተገልጧል።

ንነት - በመጀመሪያው ሾፐሪሽን ላይስ ተመሳሳይ ክፍያ ተደርጓል?

ተስፋዬ - የለም። ያኛው «አፕሪልን ሰለሞን» የተባለው ነው። የስርቆሽ ጉዳይ ነበር። በጎንደር በኩል በእግር ነው የሄዱት። ሱዳን በእግር ገቡ። ከዚያ ተቀናቃኝ ኃይሎች ሽፋን እየሰጡ በመሸኘት አስወጧቸው። በዚህ የተነሳ የሱዳን የደህንነት ከፍተኛ አመራር አባል ጄኔራል ዑመር የሚባል ከሥልጣኑ ወርዷል። በኛ በኩል በእግር አስከሄዱ ድረስ ተቀናቃኝ ኃይሎች ሽፋን እንደሰጧቸው አውቃለሁ። በቃ ይሄው ነው።

የደርግ አባሎች ስም ዝርዝር (1966)

ተራ ቁጥር	ማዕረግ	ስም	የመጡበት ክፍል	በደርግ ውስጥ የነበራቸው ኃላፊነት
1	ሌ/ኩሎኔል	አጥናፋ አባተ	4ኛ ክፍለ ጦር	2ኛ ም/ሊ/መ
2	ሌ/ኩሎኔል	አባተ መርሻ	አየር ወለድ	
3	ሌ/ኩሎኔል	አበበ በላይነህ	ክብር ዘበኛ	
4	ሌ/ኩሎኔል	አሥራት ደስታ	ሆለታ ማሰልጠኛ ትምህርት ቤት	የሶሻል ጉዳይ ኮሚቴ ሊ/መ
5	ሌ/ኩሎኔል	ፋንታዬ ይሕደጎ	ምድር ጦር	
6	ሌ/ኩሎኔል	ጎሩይ ኃይለ ሥላሴ		
7	ሌ/ኩሎኔል	ተስፋዬ ገብረኪዳን	3ኛ ክፍለ ጦር ታንክኛ	የመከላከያ ኮሚቴ ሊ/መንበር
8	ሻለቃ	መንግሥቱ ኃይለማርያም	3ኛ ክፍለ ጦር መሣሪያ ግምጃ ቤት	አንደኛ ም/ ሊቀ መንበር
9	ሻለቃ	ዘለቀ በየነ	መድፈኛ መምሪያ	
10	ሻለቃ	አሰፋ መኩንን	ምድር ጦር	
11	ሻለቃ	ሊሳይ ሀብቱ	አየር ኃይል	የፖለቲካና የውጪ ጉዳይ ኮሚቴ ሊ/መ
12	ሻለቃ	ብርሃኑ ባይህ	ሐረር አካዳሚ	የሕግ ኮሚቴ ሊ/መ
13	ሻለቃ	ፍሰሐ ደስታ	ክብር ዘበኛ /3ኛ ብርጌድ/	የአስተዳደር ኮሚቴ ሊ/መ
14	ሻለቃ	ጌታቸው ሺበሺ	ምድር ጦር	ናሽናላይዜሽን ኮሚቴ ሊ/መ

15	ሻለቃ	ግርማ ኃይለ ገብርኤል	አራተኛ ብርጌድ	
16	ሻለቃ	ሐዲስ ተድላ	አየር ኃይል	መከላከያ ኮሚቴ ም/ሊ/መ
17	ሻለቃ	ደምሴ ዴሬላ	4ኛ ክፍለ ጦር	የሶሻል ጉዳይ ኮሚቴ ሊ/መ
18	ሻለቃ	ከተማ አይተንፍሱ	4ኛ ክፍለ ጦር	
19	ሻለቃ	ኪርስ ዓለማየሁ	አየር ወለድ	የእድገት በህብ ረት ዘመቻ አስተባባሪ ኮሚቴ ሊ/መ
20	ሻለቃ	እንዳለ ተሰማ	ምድር ጦር መሣሪያ ግምጃ ቤት	የሶሻል ጉዳይ ኮሚቴ አባል
21	ሻለቃ	መኩሪያ ኃይሉ	መገናኛ	
22	ሻለቃ	ናደው ዘካርያስ	2ኛ ክፍለ ጦር	የባህል ጉዳይ ኮሚቴ ሊ/መ
23	ሻለቃ	ነጋሽ ተስፋ ጽዮን	ምድር ጦር መሐንዲስ	
24	ሻለቃ	ሽመልስ ሙሉጌታ		
25	ሻለቃ	ተካ ቱሉ	ሐረር ፖሊስ	የደህንነት ኮሚቴ ሊ/መ
26	ሻለቃ	ደበላ ዲንሳ	ፖሊስ	
27	ሻለቃ	መለስ ኃይሌ		
28	ሻለቃ	ገብረየስ ወልደ ሐና	3ኛ ክፍለ ጦር	የደርግ ዋና ጸሐፊ
29	ሻምበል	የማነ ተስፋ ንጉሥ		
30	ሻምበል	ካሣሁን ታፈሰ		የደህንነት ኮሚቴ አባል

31	ሻምበል	የጊላኦሽት ግርማ	ባሕር ኃይል	የመከላከያ ኮሚቴ አባል
32	ሻምበል	ካሣዬ አራጋው	ወህኒ ፖሊስ	የእስረኞች ጉዳይ ኃላፊ
33	ሻምበል	ሚካኤል ገብረ ንጉሥ	ፖሊስ	
34	ሻምበል	ሞገስ ወልደሚካኤል	አየር ወለድ	የኢኮኖሚ ኮሚቴ ሊ/መ
35	ሻምበል	ተፈራ ደነቀ	ፖሊስ	
36	ሻምበል	ውብሽት ደሴ	2ኛ ክፍለ ጦር	የሕግ ኮሚቴ አባል
37	ሻምበል	ንጉሤ ፋንታ		
38	ሻምበል	መለስ ማሩ		
39	መቶ አለቃ	ዓለማየሁ ኃይሌ	ፖሊስ	የአስተዳደር ኮሚቴ ሊ/መ
40	መቶ አለቃ	ተሰማ በላይ	ምድር ጦር	
41	መቶ አለቃ	አሊ ሙሳ		
42	መቶ አለቃ	በላይ ቢተው		
43	መቶ አለቃ	በዕውቀቱ ካሣ	አየር ወለድ	የርዕዮተ ዓለም ጉዳይ ኃላፊ
44	መቶ አለቃ	ፍቅረሥላሴ ወግደረስ	አየር ኃይል	የማህበራዊ ጉዳይ ኮሚቴ አባል
45	መቶ አለቃ	መላኩ ተፈራ	2ኛ ብርጌድ	
46	መቶ አለቃ	ገበያው ተመስገን		የሕዝብ ግንኙነት ኮሚቴ ሊ/መ
47	መቶ አለቃ	ስለሺ በየን	አየር ወለድ	ውጪ ጉዳይ ኮሚቴ
48	መቶ አለቃ	ግርማ ፍሰሐ	አየር ኃይል	
49	መቶ አለቃ	ኃይሌ መለስ	ብሔራዊ ጦር	

50	መቶ አለቃ	አሸብር አማረ		መከላከያ ኮሚቴ
51	መቶ አለቃ	ተስፋዬ ተክሌ		
52	መቶ አለቃ	ስለሺ መንገሻ		
53	መቶ አለቃ	ግርማ አየለ		
54	መቶ አለቃ	ንጉሤ ነጋሣ		
55	ሻለቃ ባሻ	ማንመክቶት ወንድም ተገኝ	ጥይት ፋብሪካ	
56	ሻምበል ባሻ	ግዛው ወልደሚካኤል		
57	ባሻ	ታደሰ አደራ		
58	ባሻ	ከበደ ዐሊ		
59	ማስተር ሰርጀንት	ደሣለኝ በላይ	አየር ኃይል	
60	የፃ አለቃ	ጌታሁን አበዬ	አየር ኃይል	
61	ጁኒየር ኤክማን	ዮሐንስ ፍትዊ	አየር ኃይል	
62	ማስተር ሰርጀንት	ማሞ እጅጉ		
63	የፃ አለቃ	ተፈራ ወልደ መስቀል		
64	የፃ አለቃ	ከበደ ክብረት		
65	የፃ አለቃ	ንጉሤ ፋንታ	3ኛ ክ/ጦር	
66	የፃ አለቃ	ደመቀ ባንጃው		
67	የፃ አለቃ	ጎሹ ዓለማየሁ		
68	የፃ አለቃ	ታምራት ፈዬ		
69	የፃ አለቃ	ኃይሌ ገበየሁ		
70	የፃ አለቃ	አድማሱ አየለ		

71	የ፶ አለቃ	ጴጥሮስ ገብሬ		
72	የ፶ አለቃ	ተፈራ ጂፋር		
73	የ፶ አለቃ	ግዛው ወልደ ሚካኤል		
74	የ፶ አለቃ	ጥሩነህ ኃይለ ሥላሴ		
75	የ፶ አለቃ	ገብረ ሕይወት ገብረ ጻድቅ		
76	የ፶ አለቃ	ከበደ አበጋዝ		
77	የ፶ አለቃ	አበራ አጋ		የአስተዳደር ኮሚቴ አባል
78	የ፶ አለቃ	አክሊሉ በላይነህ		
79	የ፶ አለቃ	በቀለ ደጉ	አየር ወለድ	
80	የ፶ አለቃ	ተገኘ ወርቅ ተስፋ		
81	የ፶ አለቃ	ለገሠ አስፋው	3ኛ ክፍለ ጦር መገናኛ	
82	የ፶ አለቃ	ይልማ ከበደ		
83	ፒቲ አፊሰር	ታምራት ፈረደ	ባሕር ኃይል	የሶሻል ጉዳይ ኮሚቴ ሊ/መ
84	ፒቲ አፊሰር	ሚካኤል አስገደም	ባሕር ኃይል	የመከላከያ ኮሚቴ
85	ሲኒየር ቲክኒሺያን	ደምሰው ካሣዬ	አየር ኃይል	
86	ሊዲንግ ቲክኒሺያን	ገሠሠ ወልደኪዳን	አየር ኃይል	የኢኮኖሚ ኮሚቴ አባል
87	የ፲ አለቃ	ዓለማየሁ አየለ		
88	የ፲ አለቃ	ፍሰሐ አንደቶ		
89	የ፲ አለቃ	በጋሻው ጉርሜሣ		
90	የ፲ አለቃ	ኃይሉ በላይ	ፖሊስ	

91	የ፲ አለቃ	ግርማ ቡርቃ		
92	የ፲ አለቃ	መንግሥቱ ገመቹ		
93	የ፲ አለቃ	ንጉሤ ወልደ		
94	የ፲ አለቃ	ሙሉጌታ አብርሃም		
95	የ፲ አለቃ	ግርማ አድማሱ	3ኛ ክፍለ ጦር	
96	የ፲ አለቃ	ገብረ ሕይወት ገብረ እግዚአብሔር		
97	የ፲ አለቃ	ፍቅሬ ዘርጋባቸው		
98	የ፲ አለቃ	ጌታቸው አረጋ		
99	የ፲ አለቃ	ዳምጠው ገረመው		
100	የ፲ አለቃ	ጌታቸው ተቀባ		
101	ም/የ፲አለቃ	አራጋው ይመር		
102	ተራ ወታደር	ደምሴ አብተው		
103	ተራ ወታደር	ደጀኔ ወንድም አገኘሁ		
104	ተራ ወታደር	ደምስ አላምረው	ክብር ዘበኛ	
105	ተራ ወታደር	ገዛኸኝ ወርቄ		
106	ተራ ወታደር	በጋሻው አታላይ		
107	ተራ ወታደር	ዓለማየሁ ክልካይ	ማረፊያ ሠፈር	
108	ተራ ወታደር	ፀጋዬ ጥሩነህ		
109	ተራ ወታደር	ገብረ ጊዮርጊስ ብርሃኔ		

ብቻ ጠፍቷል፤ አሉኝ። መሄዱ አልነረመኝም። አልፈረድኩበትምም። ምክንያቱም ከብዙ የፓርቲ አባላትና ባለሥልጣኖች ጋር ተጣልቷል። በዚህ ሁኔታ በግል እየሠራ ለመኖርስ ይችላል ወይ? ከአንግዲህ እዚህ አገር ቦታ የለኝም። ከዚህ ወጥቼ ገለል ብዬ ልኑር ቢል አያስደንቀኝም። ስለዚህ ለምን ሄደ አላልክም። በዚህ ነገሩ ቆመ።

እኔ ግን እጠብቅ ነበር። ከሄደ አሜሪካን ይሆናል የሚሄደው። የትም ቢሄድ ደግሞ ስለኛ መናገሩ አይቀርም። ባንዱ ሬድዮ ጣቢያ ሲናገር እንሰማለን ወይ አንድ ነገር ይጽፋል የሚል ግምት ነበረኝ። ባይ፣ ባይ ምንም ወሬ የለም። ምንም አይሰማም። በመካከሉ ጭምጭምታ ነገር ደረሰኝ። ‘በዓሉ የት እንደሄደ አይታወቅም። ቤተሰቦቼም ሊያገኙት አልቻሉም’ የሚል ነገር መጣልኝ። ቀጥሎ ደግሞ ውባንቼ ራሷ ሰምታ ‘እኔ እንደዚህ እየተባለ በከተማው ይወራል’ አለችኝ።

ሰውዬው የት ሊገባ ይችላል? ጨረቃ ላይ አይሄድ። ከጠፋ አንድ ቦታ መድረስ አለበት። ሌላው ቢቀር ለቤተሰቡ ድምፁን ሊያሰማ ይልቻለበት ምክንያት ምንድነው? አልኩና ተስፋዬ ወልደሥላሴን አስጠራሁ። «ይሄ ሰውዬ ጠፋ ነው ያላችሁት አይደለ? መጥፋቱን ያወቅኸው እንዴት ነው? መቼ ነው ከዚህ የሄደው?» ስለው፣ ‘መጥፋቱንም ከቤቱ ባለመኖሩ ከከተማ በመሰወሩ ነው ያወቅነው። ቤተሰቦቼ እየፈለጉት ነው። የትና መቼ እንደሄደ ግን እኛ አናውቅም’ አለች። ይሄንን ለመቀበል አቃተኝ። እሱ በደህናው ሆኖ ተደብቆ ባለቤቱ እሱን ፍለጋ በየቦታው ትንክራተታለች? ለባለቤቱ፣ ለልጆቹ እናት እዚህ ቦታ ነኝ ሳይል፤ ምንም ነገር ሳይናገርና ሳያሳውቅ ይሄን ያህል ጊዜ ከቤት ወጥቶ ጠፋ ማለት አንድ ነገር ደርሶበታል ማለት ነው። ይሄን በእርግ ጠኛነት ለመናገር ደግሞ የጨበጥኩት ማስረጃ የለም።

«ተስፋዬ! ይሄ የምትለው ነገር እውነት ነው?»

‘አዎን፤ እውነት ነው።’

«እሺ፤ ወደፊት እንደርስበታለን» ብዬው ከቢርዬ ወጣ።

ብዙ ተጠበቀ። አንድም ‘በዓሉን አየሁ’ የሚል ሰው የለም። በየትም አካባቢ ዳካው ጠፋ። አሁን ‘ተመቷል’ የሚል ነገር ተሰማ። በእርግጥ ሁሉም ጥርሳቸውን ነክሰውብታል። ለሱ ያላቸው አመለካከት አሉታዊ ነው። ሁሉም። እነዚህ ሰዎች ከኛ ጀርባ በዚህ ሰውዬ ላይ ርምጃ ሳይወስዱበት አይቀሩም። መቼም አደረግን ብለው አያምኑም። በምን ዓይነት ማረጋገጥ ይቻላል? ስል ስዊድን አገር እምባሳደራችን የነበሩት ጄኔራል ታዬ ጥላሁን ከድተው ሄዱ። እንደተለመደው ጥለው የሄዱበትን ምክንያት በጋዜጠኞች ሲጠየቁ ዋና ነገር አድርገው ያቀረቡት የበዓሉ ግርማን መገደል ነበር። በራሴ መንገድ ለማጣራት ሞክርኩ። የምጠይቃቸው ሁሉ ‘ሰውዬው ብዙ ጠላቶች አፍርቷል። በትክክል ስለሆነው ነገር የምናውቀው ነገር የለም። የየራሳችን ጥር ጣሬ አለን። የተጨበጠ መረጃ ግን የለንም’ የሚል መልስ ነው

የሚሰጡኝ። ምን ማድረግ ይቻላል? ከዚያ በኋላ በከተማ ውስጥም ‘በዓሉ ተገድሏል’ በማለት መወራቱን ቀጠለ። ሕይወትም ቀጠለ። ሥራም ቀጠለ።

አሁን ከምንወነጀልበት አንዱ የበዓሉ ሞት ነው። በኢትዮጵያ ውስጥ በግል ቂምም ሆነ በፖለቲካው መንግሥት ሳያውቀው ሕይወታቸውን የጠፋ ሰዎች ሞልተዋል። በዓሉ ግርማ ከነሱ አንዱ ነው።

የጦሩ መሸነፍ

ጊዛት - በሥልጣን ዘመንም ካጋጠሙዎት ትገረኝ ዋነኛው ጦርነት ነው ማለት ይቻላል። አንድም ጊዜ ስቃይም አያውቅም። ይህም በሰው ሕይወት ላይ ካደረሰው አወቀት በተጨማሪ በሕገሪቱ ሲኮናሚ ላይ የደረሰው ውድቀት አንድና ሁለት የሰውም። ሕገሪቱን ከደህነት ለማውጣት በተደረገው ጥረት ላይ ስታዊ ተፅዕኖ እንዳደረሰ ገጠሰ ነው። በመጨረሻም በአሸናፊነት አወጡም። በእርስዎ ስለተደየት ሠራዊቱ ሲሸነፍ የበቃው በምን ምክንያት ነው?

መንግሥቱ - ‘ቤጦርነት ለምን ተሸነፋችሁ?’ ብሎ ማለት ቀላል ነገር ነው። እዚያ ቦታው ላይ ተገኝቶ ጦርነት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ማየትና ማሸነፍ ደግሞ ሌላ ነገር ነው። ጨው ውሃ እየጠጡ፣ አሸዋ ላይ እየተች፣ ድንጋይ እየተገተረሱ፣ ቆሰለው፣ ደምተው፣ ጦርነትን ፊት ለፊት የተጋፈጡ ብቻ ናቸው ቀላል ጨዋታ አለመሆኑን የሚረዱት። በታሪክ አጋጣሚ ወደሥልጣን ከመጣን ጀምሮ ባላቋረጠ ጦርነት ውስጥ ተዘፍቀን ቆይተናል። ይሄ የሆነው ጦረኛ በመሆኖችን ሳይሆን ለሠላም ያደረገው ጥረት ቀደም ብዬ እንዳልኩት ሳይሳካ በመቅረቱ ነው። ከዚያ በኋላ ጦርነቱን መቀጠልና የሃገራችንን አንድነት ለመጠበቅ መዋጋት ነበረብን። ለምን አላሸነፍንም? መልሱ ቀላል አይደለም። ነገሩን ከሥራ ጀምሮ መረዳት ያስፈልጋል።

«ጦርነቱ» ብለን ስንል ምናልባት ብዙ ሰው የሚገነዘበው መደበኛ በሆነው በአብዮት ፀሮችና በሕዝቡ፣ በገንጣዮችና በሠራዊቱ መካከል የተደረገውን ጦርነት ብቻ ይመስለኛል። ጦርነቱ የተለያየ መልክና ፈርጅ ነበረው።

ባንድ በኩል ከውጪ ኃይሎች፣ ማለትም ከኢትዮጵያ ታሪካዊ ጠላቶች ጋር በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የተሳሳረ ነው። እነዚህ ለዘመናት ለኢትዮጵያ ውድቀትና ድክመት ያለማቋረጥ ሲጥሩ የነበሩ ኃይሎች ሁኔታ በታሪካችን የታወቀ ነው። ለዘመናት ሲያደርጉት የነበረው ጥረት በኢትዮጵያውያን አልበገሬነት ባለመሳካቱ በኢትዮጵያ ውስጥ ሕዝባዊ ንቅናቄና ሥር ነቀል የሆነ ማህበራዊ ለውጥ በሚከናወንበት ጊዜ ከዚህ የተሻለ ጊዜ አይገኝም ብለው ሁሉም የተሰባሰቡበት ጊዜ ነበር። የነሱን ፍላጎትና ጦርነት በእጅ እዙር ተወክለው ወይም

ተተክተው በምንደኝነት ሃገሪቱን ለመገዝገዝ፣ ብሉም ለመበተን የተሰ ለፋት ገንጣዮች በዚህ የተጫወቱት አፍራሽ ሚና አለበት። ዋናውም ነው።

ያለመታደል ለረጅም ጊዜ የኢትዮጵያን ብቻ ሳይሆን የአፍሪካ ቀንድን ሠላም ስታውክ የኖረችውና ወደኋላ ነፃነቷን ያገኘችው የሶማሊያ ሪፑብሊክ ለሰብረጅኑ ሰላም ማጣት ዋናዋ ምክንያት ነበረች። ታላቋ ሶማሊያ ብለው የቅኝ ገዢዎቿና የሷ ዓላማ አራማጅ የሆኑ የአካባቢው ፀረ-ኢትዮጵያ ኃይሎች ያሳደሩባት ሕልም ከኢትዮጵያ ምድር አንድ አምስተኛውን አለኝታዬ ነው እንድትል አድርጓታል። ዛሬ ነፃ የሆነችውን የጂቡቲ ሪፑብሊክንም የራሴ ነች በማለት ህልውናዋንም፣ ነፃነቷንም በመቃወም ያለምንም ማወላወል በተለያዩ መድረኮች የገለፀችውና የቀየሰችው የትግል ዓላማ ነበረ። ከዚያም የተወሰነውን አለኝታዬ ነው በማለት ከምኞት አልፋ ግጭት እስከማን ሳት ደርሳ ነበር። ስለዚህ እንግዲህ በጦርነቱ ውስጥ ለብዙ ጥፋት፣ ለአብዮቱ ሳንካነት፣ ለሌሎችም እኩይ ዓላማዎች አጋዥ የሚሆኗትን ኃይሎች ለማበራከት በሶማሊያና በደጋፊዎቿ የተሞከረበት ብዙ ሁኔታ አለ።

እንደሚታወቀው በሃገራችን ውስጥ በወርጋ የካቲት፣ 1966 የኢትዮጵያ ሕዝብ ለአያሌ አመታት አምጦ የወለደው አመፅ ጠቅላላ ባህርይ መደባዊ ነው። ያ ለረጅም ዓመታት ሰፍኖ የኖረው ጉልታዊ ሥርዓት ለአገሪቷ ድክመትና ውድቀት ምክንያት በመሆኑ ተገርሶ ወድቋል። ታላቋ ኢትዮጵያ በየብስ፣ በባህር የነበራት ሰፊ ግዛትና በዓለም የነበራት ታዋቂነት ሁሉ ጨርሶ ደብዛው ጠፍቶና ኮስምኖ ዛሬ ባለገበት ስፋትና ወርድ እስክንወሰን ድረስ የቆዳ ስፋቷ ያሸበሽበበት፣ በኢኮኖሚ በማደግ ፋንታ እየቆረቆዘን የሄድንበት ሁኔታ ነበር። ትላንት ከቅኝ ግዛት ቀንበር ተላቀው የወጡ አፍሪካ ሃገሮች እንኳን ጥለውን ሄደው ራሳችንን መመገብና መከፈን ተስኖን ከባድ እህልና ውራጅ ተመፅዋች እስከመሆን ስንደርስ የዚህ ሁሉ ድምር ከዕለታዊ ችግርና ብሰቱ ጋር ተጨማምሮ የሕዝቡን ትዕግሥት አሟጠጠው። ቁጣው ገንፍሎ ለአመፅ ተነሳሳ። የዚህም ውጤት አብዮት ነው። አብዮት ማለት ደግሞ የመደብ ሹም ሹር፣ ሥር ነቀል ማሕበራዊ ለውጥ ማለት እንደ መሆኑ መጠን የኢትዮጵያ ገዢ መደብ አባላትና የጉልታዊው ሥርዓት ተጠቃሚዎች ጥቅማቸው በመነካቱ ከጭቁኑ ሕዝብ ጋር ግብግብ ገጥመው ነበር። ይሄም አንዱ የጦርነቱ አካል ነበር።

በዚህ ሂደት ውስጥ በሌሎችም ቦታዎች እንደተከሰተውና ታሪክም እንዳሳየን ብዙ ነገሮች ተከስተዋል። አብዮቱን በቀጥታ በመቃወም የነበረውን ሥርዓት ለመመለስ የሚደራጁ ኃይሎች ይከሰታሉ። ለውጡን ደግፈው ነገር ግን ደግሞ የየራሳቸውን አጀንዳ ይዘው በተለያዩ መልክ የሚፈጠሩ ድርጅቶች ይኖራሉ። በሌላ በኩል ደግሞ በአጠቃላይ የመደብ ትግል ነው። በሕዝቡና በነበረው ሥርዓት አራማጆች መካከል የተደረገ ትግል ነው ብንልም እነሱን ደግሞ በተለየ መልኩ

ማየት ይቻላል። እነዚህ ሁሉ በኢትዮጵያ አብዮት ፍንዳታ ላይ ተከስተዋል። ለምሳሌ፣ እንደነ ኢድዩ ያሉት ዘውድ አፍቃሪዎችና የጉልታዊ ሥርዓት ደጋፊዎች በቀጥታ ለውጡን የሚቃወሙ ነበሩ። በክልልና በጎሣ እንደራጅ የሚሉ ነበሩ። ይህንን የጠባብ ብሔርተኞች እንቅስቃሴ እነሳሽና መሪ የሆነ ድርጅት ነበር። እኛ አሳሳቢና አፍራሽ ሆኖ ነው ያየነው። የአካባቢው ኃይሎች እስላላፍ ሲታይ ደግሞ 15 ዓመታት ሙሉ ኢትዮጵያን ለመውረር የተዘጋጀው ተስፋፊዋ የሶማሊ መንግሥት አለች። የሶሜንን ተገንጣዮች የሚረዱት አካባቢ አገሮች አሉ። እንግዲህ እነዚህ ሁሉ ተዳምረው ሲታዩ ነው የጦርነቱ ሁኔታና የመጨረሻ ውጤቱን ማገናዘብ የሚቻለው። እንዴት ተሸነፋችሁና ነው አገሪቷም እናንተም እዚህ ደረጃ ላይ የደረሳችሁት? ነው የእህቴ ጥያቄ።

በየትኛው ነው የተሸነፍነው? በሁሉም ነው ወይስ በአንዱ? እንዴትስ ነው የተሸነፍነው? ለማለት ብዙ የሚያነጋግርና ውስብስብ ነገር ነው። ቢሆንም ድክመታችን የሚመነጨውና ለዚህ ወረራና ድፍረት የበቃነው ከነበረው ሥርዓት ብቃት ማነስ ነው።

ገነት - የቀድሞውን መንግሥት ማስተዋወቅ ነው? ከደርግ በፊት የነበረውን?

መንግሥቱ- አዎን፣ አገሪቱን የተለያዩ ፈርጆች ያሏቸው ችግሮች ተቆራኝተዋታል። በነፋሽ አየሯ፣ በለምለም ምድሯ፣ ለአካባቢው አገሮች ሕይወት በሆኑት ጅረቶቿ በሚቀኑ ጠላቶች ተከባለች። ቅይባህር እንደሌሎቹ ሃገሮች የኛም ንብረት እንደሆነና የጥቅም ተጋሪ መሆናችን ተረስቶና እንደሌለን ተቆጥሮ «የዐረብ ባህር» ነው ተብሎ ነበር። ስለዚህ የአፈር ፖለቲካ አለበት። የውሃ ፖለቲካ አለበት። ባህልን በሰይፍና በኃይል ለማስፋፋት የመሞከር ገና ከስምንተኛው ምዕተ ዓመት ጀምሮ የተጀመረና ያልተሳካ ፀረ-ኢትዮጵያ ሴራ አለበት። እነዚህ ሁሉ የሚታወቁ ነገሮች ናቸው። በአንድ ቀን የተፈጠሩ አይደሉም። ስለዚህ አስቀድሞ መጠንቀቅና ተዘጋጅቶ መጠበቅ የኛ ፋንታ ነበር። በድህረ-አብዮት ሠራዊታችን የነበረበት ሁኔታ እጅግ የሚያሳዝን ነበር።

እንግዲህ ሕዝቡ የራሱን ችግር በራሱ ለማስወገድ ተነስቶ አብዮቱ ሲቀጣጠል ጠላቶቻችን አጋጣሚውን ተጠቅመው ተነሱብን። የሶማሊያ ተስፋፊ ጦር እስከ 800 ኪሎ ሜትር ጠልቆ ለመግባት ችሏል። በዚህ ሂደት ውስጥ ምንም መከላከያ የሌላቸው ንፁሕን ዜጎች፣ ሴቶችና ሕፃናት፣ ደካማ አረጋውያን በመትረየስ ታጭደዋል። በታንክ ተደፍጥጠዋል። ይሄ የመጀመሪያው አሳሳቢ አደጋ ነበር።

በዚህ ጊዜ ውስጥ የመሐሉ አመራር በተናጋበት በምሥራቅና በደቡብ፣ በሶማሊያ ጥቃት በተሰነዘረብን ወቅት የሶሜን ተገንጣዮች ከጠላት ጋር አብረው በበኩላቸው ተነሱ። አብዮቱ በአገራችን ላለው ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ችግር ፍፁም አማራጭ የሌለው ሥር ነቀል

መፍትሔ ያመጣል ብለን በማመናችን በውነቱ ለኤርትራም ችግር ብቸኛ መፍትሔ ይሆናል ብለን ነበር። እነሱ ይነገርላቸው የነበረውና እኛም እናምን የነበረው በሌሎች ክልሎች እንደነበርነው ኢትዮጵያ ውያን በነበረው ሥርዓት ባለመደሰታቸው ተቃዋሚዎች የሆኑ እንጂ ኢትዮጵያዊነታቸውን ክደው ከኛ ተነጥለው ለመሄድ ያስባሉ የሚል እምነት አልነበረንም። ከአገሪቱ ታሪካዊ ጠላቶች ጋር ተባብረው በመሰለፍ ወገኖቻቸውን ያደማሉ፤ አብዮቱን ያደማሉ የሚለው ነገር ብዙም አልታመነበትም። ነገር ግን የሆነው ምንድነው ከጠላቶቻችን በጎረቤታቸው የገንዘብና የማቴሪያል እርዳታ እንዲሁም ግፊት በኤርትራ ውስጥ ከምንጊዜውም በባለ መልኩ ሽብራቸውን አስፋፉ። አገራችን ከጠላት የኃይል አስላለፍ ጋራ ተመጣጣኝ የሆነ ኃይልና ዝግጅት ስላልነበራት አሥመራን በአሥር ኪሎ ሜትር ርቀት ከበቡ። በዚያ ወቅት ከተቀሩት የኤርትራ አውራጃዎች ባሬንቱ (የኩናማና የናራ ብሔረሰብ የሚኖርበት ክልል) ብቻ ነበር በመንግሥት ቁጥጥር ሥር የነበረው።

በዚህ ዓይነት በሰሜንና በምሥራቅ ከተሠነዘረብን ጥቃት በተጨማሪ የተሠነዘረው ጥቃት ይሄ ነው ባይባልም ለጊዜው ለውጥረት መባባስ ምክንያት የሆነው የኦሮሞ ነፃ አውጪ ነኝ የሚለው ቡድን ነበር። ይህ ድርጅት በተለያዩ ስም፣ በተለያዩ ጊዜና በተለያዩ ክልል ከሰማሊና ከሱዳን በሚያገኘው እርዳታ ከውጪ ጠላት ጋር በማበር ለብዙ ጉዞች ዜጎች ሕይወት መጥፋት ምክንያት ሆኗል። ሌሎችም እንደዚሁ ነበሩ። ይሄን የዘረዘርኩት በብሔረሰብ ደረጃ በአፍራሽ መልኩ ተደራጅተው ኢትዮጵያን የሚወጡ ኃይሎች ሰብሰብ ምን ይመስል እንደነበር ሥዕል ለመስጠት ነው።

ከዚህ ሌላ ምናልባትም ሕዝቡን ከፍተኛ ውዥንብር ውስጥ የከተተውና ዛሬም በግልፅ ያልወጣው በወቅቱ የነበሩት የፖለቲካ ድርጅቶች ሚና ነው። እያንዳንዱ የፖለቲካ ድርጅት ሕዝብን ለኢትዮጵያ የተሻለ አጀንዳ አለቻ በማለት ተኩፍሷል። እያንዳንዱ ሕዝቡን ከሁሉም አሻላሊት ብሎ ከኪሱ ካርድ በማውጣት ራሱን እንቱ በማለቱ አላስፈላጊ ቅራኔ ውስጥ ገባን። ይህም የሆነው በብዙ ምክንያቶች ነው። የሕዝቡን እንቅስቃሴ አሰባስቦና አማክሎ ወደ ትክክለኛው ማህበራዊ ለውጥ የሚመራ የነቃና የተደራጀ ማዕከላዊ አመራር አለመኖሩ አንዱ ሲሆን፣ የፖለቲካ ልምድ ማነስ፣ የአስተሳሰብ ጨቅላነትና የሥልጣን ጥማት በተጨማሪ ሊጠቀሱ ይችላሉ። ባጭሩ የፖለቲካ ድህነት ነው። የመደበናዊ የርዕዮተ ዓለም ልዩነት ሳይኖር ቅራኔ ውስጥ መግባት የፖለቲካ ድህነት እንጂ ሌላ ምን ሊሆን ይችላል?

በሃገር ፍቅር ስሜት ለለውጡ ተነሳሽነት የነበሩበት ሁሉ ተሰባስበው በጋራ ለውጡን በማራመድና በጋራ አገራቸውን መገንባትና ይሄን ሁሉ የተከሰሰለ የአገሪቱንና የአብዮቱን ፀር መመከት አስፈላጊ መሆኑን በመሳት በውስጣቸው የተፈጠረው ሽኩቻና በጎረቤት ወደደም መፋሰስ ያደረሰው ሁኔታ ሌላው የጦርነቱ መልክ ነበር።

ገንት - እርስዎ እንዳስቀመጡት ከሁሉም አቅጣጫ ዙሪያዎቹን ተከባቸኛል። እርስዎ ደግሞ በኢትዮጵያ አንደኛው ላይ ያለዎት አቋም የታወቀ ነው። በሰማሊም ሆነ በኤርትራ በኩል የኢትዮጵያን አካል ቆርጦ ለመሰጠት እንደማይሰማው ገልጻል ነው። ነገር ግን ከዚያ በመሰለ የሚደረግ ጥረት ይኖራል። አንድ ሰው ከሁሉም አቅጣጫ ሲከበብና ሲያዝ ምንድነው የሚደርገው? አንድም ጠላቶችን ሳይታይ መምታት አለበት፤ ወይም በተለይ የኤርትራን ጉዳይ በተመለከተ ከጎረቤት በመሰለ ሲሳሳ ሰማሊ መፍትሔ ለማግኘት መከራ ያደረጉ ሰዎች ነበሩ። ዲኒራሉ አማን ከመጀመሪያዎቹ አንዱ ናቸው። «የኤርትራን ጉዳይ በሰላም እንጨርሰው» የሚል አቋም ነበራቸው። ይህንን አቋም በገልፅ በመቃወም እንቅፋት የሆኑት እርስዎ ነዎት ይባላል። እውነት ነው? ካልሆነ የርስዎ አቋም ምን ነበር?

መንግሥቱ - ያነሳሽው ነጥብ ትክክል ነው። በብዙዎች ዘንድ ሲባልና ሲነገር የምንሰማው ነበር። ዛሬ በሰደት ላይ ሆኜ ብቻ ሳይሆን አዲስ አበባም እያለሁ የምሰማው ነበር። ነገር ግን አውነቱ ከዚህ በጣም የራቀ ነው። ይሄንን ስል አመራው የነበረውን መንግሥት ወይም ራሴን ገዝቶ ለማድረግ ሳይሆን ለኢትዮጵያ ሕዝብ ሐቁን ማስጨበጥ ከዜግነት ግዴታዬ አንዱ መሆኑን ከማመን ጋር ነው።

ለኤርትራ ችግር ሠላማዊ መፍትሔ ለማግኘት ጥረት አድርገን ነበር። በኤርትራ ጉዳይ ብቻ ሳይሆን በሁሉም አቅጣጫ ሠላም ለማግኘት ሞክረናል። እኛ የራሳችንን ለዘመናት የባላ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ችግር ለማስወገድ አቅማችንን አሰባስቦን እዚያ ላይ ማተኮር እንጂ ከየአቅጣጫው በሚጫር ጦርነት ውስጥ ገብቶ መዳከር ፍላጎታችን አልነበረንም።

የመጀመሪያው ጥረታችን ፖለቲካዊ መፍትሔ ለማግኘት ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ማድረግ ነበር። በመሠረቱ ኤርትራውያን ሲቃወሙ የቆዩት የኃይለሥላሴን መንግሥት እንጂ ቆርጠው የተነሱት ለመገንጠል ነው የሚል እምነት አልነበረንም። አንድ መንግሥት ካልጣመና ካልሆነ መገንጠል የሚባለው የሚታወቅ ስልት ቢሆንም በዘላቂ ግብ ግን እነዚህ ሁኔታዎች ከተለወጡ የሚለይበት ወይም ለመገጠል የሚሟሟበት ምክንያት አይኖርም የሚል እምነት ነበረን።

የሥርዓቱ ተቃዋሚዎች ከሆኑ በየትኛውም ክልል ያለን ኢትዮጵያውያን እርሱን ጎሳ ሳንለይ ባጠቃላይ ኢትዮጵያን ነፃ የሚያደርግ መፍትሔ ካገኘን ምን ያዋጋናል? የሚል አስተሳሰብ ነበረን።

ይህን ለማስረዳት የነሱንም ሃሳብ ለመረዳት ጥረት አድርገናል። መልዕክታችን «በወንድማማቾችና በአንድ ሀገር ልጆች መካከል ደም መፋሰስ የለበትም። በዚህ የሚጠቀም ቢኖር የውጪ ጠላቶቻችን ናቸው። ይህ የብዙ ዓመታት የሕዝብ ብሶት የወለደው አብዮት አንዱ ከተቀለበሰ ዳግም የሚገኝ አይደለምና ከኛ ጎራ ተሰለፋ። ሁሉም የበኩሉን፣ ልዩነቱንና ችግሩን ያቅርብና በጠረጴዛ ዙሪያ የማንፈታው ምንም ዓይነት ችግር አይኖርም» የሚል ነበር። የተጀመረው አዝማሚያ ሊያስከትል የሚችለውን ጥፋት፣ በአንፃሩ ግን ለውጡ ሊሆን

የሚችለውን መፍትሔነት በማስረዳት አማፅያኑ እንደገና እንዲያስቡበትና የተሻለውን ሰላማዊ መንገድ እንዲከተሉ በአንክሮ አሳስበናል።

ለዚህም በወቅቱ ጠቅላይ ሚኒስትር በልጅ ሚካኤል እምሩ የተመራና የደርግ አባሎች ያሉበት ቡድን ልክናል። ጓድ ብርሃኑ ባየህና ሌሎችም ያሉበት ከመሐል አገርም፣ ከኤርትራም በውነቱ በሕዝቡ የታመኑ የፖለቲካ ሰዎችና የሀገር ሽማግሌዎችን ያካተተ የሰብሰባ መድረክ ተከፍቶ ሰፊ ውይይት ተደርጓል።

በምላሹ ከነሱ ያገኘው መልስ ሌላ ነው። ያ ይፈራ የነበረውን የዐፄ ኃይለሥላሴ መገርሰስ ከተቻለ አሁን ኢትዮጵያ ባለችበት ሁኔታ ደርግን ያለምንም ችግር ተጋፍቶ ፍላጎትን ማሟላት ይቻላል የሚሰው አስተሳሰብ የሰፈነ ይመስላል። ባሳዩት እብረትና የተጣመመ አመለካከት ጥረታችን ስኬታማ ሊሆን አልቻለም።

ከአብዮቱ ፍንዳታ በፊት የኤርትራ ገንጣይ ድርጅቶች ከዲሞክራቲክ የመን መንግሥት ለዚያው እኩይ ተግባራቸው እርዳታ ሲሰጣቸው ቆይቶ ነበር። በኋላ ግን ከኛ ጋር በተፈጠረው መግባባትና ወዳጅነት እኛንና ገንጣዮቹን አስቀምጠው ለማደራደር ታላቅ ጥረት አድርገዋል። በተመሳሳይ ሁኔታ በምሥራቅ ጀርመን መንግሥት (ጂ.ዲ.አር) አማካኝነት የዛሬው የኤርትራ መሪ ኢሳያስ አፈወርቂና በኛ በኩል ደግሞ በጓድ ብርሃኑ ባየህ የተመራ ቡድን ተገናኝተው ተነጋግረው ነበር። በዚህ ተኩስ ማቆም አድርገን በሰላማዊ ድርድር ልዩነታችንን ለመፍታት ጥረት አድርገን ያው በነሱ እምቢተኝነት ድካማችን ከንቱ ቀርቷል።

የሁለቱም ተገንጣይ ቡድኖች መሪዎች (የሻቦሊያና የጀብሐ) በተለያዩ መንግሥታት ትብብር እኛና እነሱን አገናኝቶ በሰላም ለማነጋገር በተደረገው ጥረት ሁሉ እነሱ ካንድ ቦታ ፈቀቅ ላለማለትና ለሰላም ራሳቸውን ላለማስገዛት የያዙት አቋም ተመሳሳይ ነበር። ኤርትራ በታሪክ የኢትዮጵያ አካል አልነበረችም። በኃይል የተያዘች የኢትዮጵያ ቅኝ ግዛት ነች ነው የሚሉት። ስለሆነም የፍትሕና የዲሞክራሲ ጥያቄ ሳይሆን የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው የሚል አቋም ነው ያላቸው። ይሄ ከሆነ ደግሞ አገራችንን ጥላችሁ መሄድ ወይም ደግሞ ሕዝቡ የራሱን ዕድል በራሱ እንዲወስን መፍቀድ አለባችሁ ይላሉ። ብዙ ኢትዮጵያውያንና ብዙ የኤርትራ ተወላጆች የሚያውቁትንና የሚያምኑበትን በመካከላችን ያለውን የዘር፣ የደም፣ የታሪክ፣ የባህል ትስስር ወንጠዴዎቹ ሽምጥጠው ይከዳሉ። ለተወሰነ ጊዜ የፋሽስት ኢጣልያ የወረራ ጣልያ ገብነት ለይቶን ከፈጠረበን ችግር ባሻገር ኢትዮጵያ ኤርትራ፣ ኤርትራ ኢትዮጵያ መሆኗን ፈፅሞ ሊቀበሉ አይፈልጉም። እኛ ያልነው ካልተሳካ በስተቀር እስከመጨረሻው ጦርነቱን እንቀጥላለን አሉ።

በዚህ ተስፋ ሳንቆርጥ የሰላሙን ጥረት ገፋንበት። እንደ ወሎና ትግራይ ረሃብ ከሕዝቡ ተደብቆ የኖረውን የኤርትራን ችግር ይፋ በማውጣት የቀድሞው ፓርላማ እንዲነጋገርበት አድርገናል። እንዳውም

የፓርላማ አባላቱን ጠርተን «ይሄንን ጉዳይ የኢትዮጵያ ሕዝብ ተወካዮች የሆኑት ሰዎች እስከዛሬ እንዴት ሳታነሱ ቀራችሁ? ከዚህ የላቀ ምን ጉዳይ ሊኖራችሁ ይችላል? መንስኤውንም፣ መፍትሔውንም ተወያይታችሁ ይህንን ችግር መፍታት ኃላፊነታችሁ ነው» ብለናቸው አሁንም ልጅ ሚካኤል እምሩና በወቅቱ የመከላከያ ሚኒስትር የነበሩት ጄኔራል አማን ሚካኤል አንደኛው ባሉበት ውይይት ተከፍቶ ነበር። ለመጀመሪያ ጊዜ ሕዝብ በተወካዮቹ አማካኝነት የአገሪቱን አንገብጋቢ ችግር ነፃ በሆነ ስሜት እንዲናገር መድረክ ከፈትን። ግን የትም አልደረስንም። ምንም ፋይዳ አልተገኘም። ምክንያቱም ቀድሞ በነበረው ሥርዓት ሕዝብን ወክለናል ብለው በፓርላማው የታገሩት አብዛኛዎቹ ያው የመሬት ክበርቱዎች ናቸው። ከዚያም ቢያልፉ ደግሞ የየራሳቸው አጀንዳ ያላቸው በትምክህተኝነት ለጠባብ ዓላማ የተሰባሰቡ ነበሩ።

የንጉሡ ፓርላማ አባላት በአብዛኛው የፊውዳሉ ሥርዓትን ደጋፊዎች በመሆናቸው አብዮቱ በተቀጣጠለበት ወቅት አካሄዳቸው ጥሩ አልነበረም። ያ ሁሉ ጣጣ እያለ አገሪቱ ያንገርበባትን አደጋ ከምንም ባለመቁጠር የራሳቸውን ደሞዝ አስጨመሩ። አልፈው ተርፈውም ሕዝቡን በመበደል የተወነጀሉትን መኳንንትና መሳፍንት ሠራዊቱ በቁጥጥር ሥር ባዋለበት ወቅት በማላጅነት በመጀመሪያ የተሰለፉት የፓርላማ አባላት ነበሩ - እነሻለቃ አድማሴ። ሻለቃን እንኳን ለዚህ መሣሪያ ነው እንጂ ያደረጓቸው እኔ እስከማውቃቸው ድረስ ካጥፊዎች ጎራ የሚሰለፉ ሰው አልነበሩም።

ስለዚህ በደሞዝ ማስጨመራቸው የተነሳ «እንዴ! ለሕዝቡ ልትከራከሩ ተመረጥን ብላችሁ ያለባችሁ ተፅዕኖ የታወቀ ቢሆንም የተወሰነ ችግር ልትቀርፉ ሲገባ ሕዝቡ በረሃብ እየረገፈ፣ ሠራዊቱ ደሙን እያፈሰሰ፣ አጥንቱን እየከሰሰ፣ እናንተ የራሳችሁን ደሞዝ ለማስጨመር ስትከራከሩ ነበር። አሁንም ይሄንን የተለመደ ፓርላማው ተዘግቶ የሚቆይበትን የረጅም ጊዜ የክረምት እረፍታችሁን ትታችሁ ቁጭ ብላችሁ በኤርትራ ጉዳይና በሌሎችም ችግሮች ላይ ምክሩ» ብለን መመሪያ ሰጠን። ይሄን ጊዜ፣ በተለይ የኤርትራ ፓርላማ አባላትና ሌሎችም ጭምር ለማንም ሳያሳውቁ ሥራቸውን እየጣሉ ከፓርላማው ሾልከው በመፈርጠጥ ግማሾቹ ወደየመጡበት ክፍላሃገር ሲመለሱ ሌሎቹ ወደመሸፈት ሄዱ።

ገነት - ሥራቸውን በፈቃዳቸው ሰቀው እንደሄዱ እክ ነው የሚታወቀው።

መንግሥቱ - አይደለም። መጀመሪያ ነገር ሥራቸውን መልቀቅ የሚችሉት ለመረጣቸው ሕዝብ ወይም ሕዝቡን አማክሎ ለሚመራው መንግሥት ወይም በዚያ ጊዜ ንጉሡ ከሥልጣን አልተወገዱም ለሳቸው መልቀቂያቸውን በማቅረብ ነው። በዚህ ወይም በዚያ ምክንያት የመረጠንን ሕዝብ ልናገለግል አልቻልንም። ስለዚህም ላለመሥራት ወስነናል ብለው መሄድ ይችላሉ። ያሉት ነገር የለም። ዝም ብለው

ነው አንድ በአንድ እየሸለኩ ወደየመጡበት የሄዱት። አንዳንዶቹም የለየላቸው የወንበዴ አውራ ሆነው አገራቸውን መውጋት ጀመሩ።

በዚህ ዓይነት የጀመርነው ጥረት ሳይሳካ ሲቀር አሁንም ተስፋ ሳንቆረጥ ለሠላም እጃችንን መዘርጋት ቀጠልን። ጓድ ብርሃኑ ባየህ አሥመራ ከተማ ተቀምጦ በተለያዩ ሰዎች ረዳትነት ከሁለቱም ተገንጣይ ቡድኖች (ሻዕቢያና ጀብሃ) ጋር ያሉበትን አውቆ ካገኛቸው በኋላ የምንቀራረበበትን መንገድ በመቀየስ ከፍተኛ ጥረት አድርጎ ሊያስረዳ ሞክሯል። 'እናንተ የተነሳችሁበት ነገርና ያላችሁ ብሶት በዚህ ሕዝባዊ አብዮት የማይወገድበት ምክንያት የለም። በመካከላችን በምንም ዓይነት ልዩነት ሊኖር አይገባም። ከሁሉ በፊት መተማመንና ቀርቦ መነጋገር ወሳኝ ነው' በማለት ሊያግባባ ሞክሯል። በእኔ የእጅ ጽሑፍ የተፃፈ መልዕክትና በጋራ የተቀነባበረ የውይይት ስልት አቃምረን ያንን ይዞ ሄዶ ብዙ ጥረት አድርገን ነበር።

ያ ባለመሳካቱ እንደገና ደግሞ በሽምቦል ሲሣይ የሚመራ ቡድን ልክን ከነኚህ ሰዎች ጋር በመገናኘት ሌላ ሙከራ ተደርጓል። ከሁለቱ ልዑካን ሌላ በዚህ በተማሪዎች ማህበር እንቅስቃሴና በውጪ ሃገር በነበሩበት ጊዜ ይገኙና በቅርብ ይተዋወቁ የነበሩ ሰዎች ምናልባት በዚያ ትውውቅና ግንኙነት የበለጠ አስተዋፅዖ ሊያደርጉና ይሄንን መልዕክት ሊያቀርቡ ይችላሉ በሚል እነጓድ ኃይሌ ፊዳ የተቀላቀሉ በት ቡድንም ተልኮ ነበር። ቡድኑ ኤርትራ ውስጥ ለወራት ተቀምጦ ተመሳሳይ ጥረት አድርጓል። በቀጥታ ከአማሪያኑ ጋር በመነጋገር ችግሩን ለመፍታት ነበር።

ይሄንን ንግግር ማድረግ ብቻ ሳይሆን ሠራዊታችንም ከውጊያ እንዲቆጠብ በማድረግ ነበር። እነሱ ለዚህ የሰጡት ምላሽ ሠራዊቱ የለቀ ቀላቸውን ቦታ መቆናጠጥና ውጊያቸውን ማስፋፋት ነበር። ለሠላም ጥረታችን የሰጡን መልስ 'ሥር ነቀል የሆነ ማህበራዊ ለውጥ የሚያመጣ ትግል ጀምረናል ካላችሁ፤ አብዮተኞች ነን፤ የኤርትራን ችግር በሠላም እንፈታለን ካላችሁ ያለምንም ቅድመ ሁኔታ የኤርትራን ነፃነት አውጃልን' የሚል ነበር።

እኛም በበኩላችን «የኤርትራን ነፃነት ለናንተ መስጠት ቀርቶ ከኢትዮጵያ አንዲት አጥቅ መሬት ቅርጽ ለሌላ አሳልፎ ለመስጠት ፈቃደኛ የሆነ፤ ሥልጣኑም ያለው ሰው ወይም ድርጅት ኢትዮጵያ ውስጥ የለም። ይሄ የመላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥልጣንና ውሳኔ ነው። እናንተ ራሳችሁ በኛ ጫማ ብትቆሙ ማድረግ የማትችሉትን ነገር ከኛ እንዴት ትጠይቃላችሁ? ይሄንን ለማድረግ ድርድርስ፤ ተኩስ ማቆምስ ለምን አስፈለገ? በኛ አቅምና ደረጃ ተነጋግረን ከዚያ ቢያልፍ ደግሞ በጋራ መክረንና ዘክረን ለሕዝብ የምናቀርብበትን ሁኔታ መፍጠር እንጂ የናንተን ፍላጎትና ጥያቄ ብቻ ለሚሟላት አልመጣንም። ኤርትራም የተለየች ሃገር ናት የሚል እምነት የለንም። ለመገንጠልም

አንደራደርም» የሚል መልስ ሰጠናቸው። 'ይሄ ከሆነ የሚለየን ጠመንጃ ነው' ብለው ቀጠሉበት።

በዚህም አላቆምንም። አሁን ስማቸውን በመዘንጋቱ በጣም አዝናለሁ። የኤርትራ ተወላጅ የሆኑ ኢየሩሳሌም ሰብዙ ጊዜ የገዳሙ ኃላፊ የነበሩ ጳጳስ ነበሩ። ወደኋላ የዕድሜ መጫንና የጤና ጉድለት አዳክሟቸው ወደአገራቸው ተመልሰው በሲኖዶሉ ውስጥ ይሰሩ ነበር። እኚህን በመንፈሳቸው ፅናት፤ ለሃገራቸው ባላቸው ፍቅርና በምግባራቸው የተከበሩ እሙን አባት ወደወንበዴዎቹ ልክን ነበር። እሳቸውም በበኩላቸው የሚመስሏቸውን ሰዎች አሰባስበው 'ነበረ ወደሽፍቶቹ የሄዱት።

እኚህ አባት እንግሊዞች ኤርትራን በምግዚትነት በሚያስተዳድሩበት ወቅት ከሌሎች ጋር በመሆን ለአንድነት ድምፃቸውን በማስማት የታገሱ ነበሩ።

በዚያን ጊዜ ከኤርትራ ሕዝብ ጥቂቱ 'መገንጠል!' ሲል፤ የሚበልጠው 'አንድነት' ይላል። 'ሁለቱን የተራራቀ ጠርዝ ለማቀራረብና ሁለቱንም ግማሽ መንገድ ለማምጣትና ተገቢ መፍትሔ ለመስጠት በፌዴራል መንገድ ብንተሳሰር የኢትዮጵያ አንድነት ይጠበቃል' ብለው ሃሳብ ያቀረቡም ሰዎች ነበሩ። እዚህ ላይ ለመድገም የምፈልገው የአንድነት ደጋፊዎችና የእንገንጠል ባዮች ቁጥር ተመጣጣኝ አልነበረም። እንገንጠል ባዮቹ እዚህ ግባ የሚባል ቁጥር አልነበራቸውም። በዚህ ምክንያት አንድነትን የሚፈልጉ ኤርትራውያን የፌዴሬሽን ሃሳብ ሲነሳ ፍፁም ተቃዋሚዎች ነበሩ። 'እንዴት ሊሆን ይችላል? እነኚህ አናሳ ኃይሎች ከኛ ጋር ተመዝነው ፍፁም አንድነት የሚለው ቀርቶ ፌዴሬሽን የሚል ነገር እንዴት ይፈጠራል?' ብለው እንኳንከ ከኮሚሽኑ ከኢትዮጵያ መንግሥት ጭምር ተሟግተዋል። ንጉሡ ዘንድ መጥተው 'እንዴት አንድነታችን ጥያቄ ውስጥ ይገባል? ፌዴሬሽን የሚባል ነገር እንፈልገንም' በማለት እስከመሟገት ይደርሳሉ። ንጉሡ ግን 'ግድየለም ሃሳባችሁ ይገባናል። አሁን ትልቁ ችግር ፌዴራል መሆን ወይም አለመሆን ሳይሆን እንግሊዝን ከዚያ ማስወጣቱ ነው። ከዚያ በኋላ ብዙኃኑ የሚፈልጉትን ነገር ለማድረግ የማይቻልበት ነገር አይኖርም' በማለታቸው በዙሪያቸው የነበሩት አማካሪዎች የዚህ ሃሳብ ደጋፊዎች ስለነበሩ ያለውዴታቸው ያሳምኗቸዋል። ይህንን ሁሉ ወይይት ተካፋይ ስለነበሩ የዓይን ምስክር በመሆናቸው በቅርብ የሚያውቁትን ሐቅ ያጫወቱ እኚሁ የኤርትራ ተወላጅ መነኩሴ ናቸው። ከአንድነት ኃይሎች ጋር በመሰለፍ በዚያ ወቅት ለአንድነት መድከማቸውን በመረዳት አሁንም «እስቲ ይሂዱና በዚያው በሚያውቁት መንገድ የሚያውቁቸውን ሰዎች አሰባስቡና እነኚህ ወጣቶች ወደበጎ ዓላማ እንዲመለሱ ለማድረግ ይርዱን» ስላቸው፤ 'በደስታ' ብለው ፈቃደኝነታቸውን ገለፁልኝ። እድሜ ተጭኗቸዋል። ደካማ ነበሩ። ነገር ግን ከሌሎች ሽማግሌዎች ጋር ሆነው በረሃ ድረስ በእግራቸው ሄደው ተገላተው ቢያነጋግሯቸው ሙልጭ አድርገው

ሰድበውና አዋርደው መለሷቸው። እኚህን አዛውንት መንፈሳዊ አባት አንተ የጋይለሥላሴ መሣሪያ የነበርክ፤ አሁን ደግሞ የደርግ አሻንጉሊት ሆነህ መጣህ? ብለው ሰድበው አባረሯቸው።

በዚህ ዓይነት የላከናቸውን ሽማግሌዎች በጋፍረትና በሐዘን እንዲመለሱ አድርገዋቸዋል። እኚህ ሰው በጣም ከማዘናቸውና ከመበላጨታቸው የተነሳ ሁሉንም ነገር ትተው ምፅዋ ሄዱ። እንደሰማሁት እዚያ ሲደርሱ መስቀላቸውን እውጥተው ቆመው አንተ ባህር መስክር፤ እውን ዐረብ ነህ ወይስ ኢትዮጵያዊ? ብለው እምባቸውን በመርጨት አልቅሰው ሕዝብን አስለቅሰዋል።

ጄኔራል አማንን በተመለከተ ቅድም ተናግረዋለሁ። ጥቂት ለማንሳት ያህል ግን የኢትዮጵያ ሕዝብ ስለሳቸው ጉዳይ ፍፁም የሚያውቀው ነገር የለም። በሳቸው ላይ ያሳደርነው አመኔታ፤ የነበረን ፍቅር ከፍተኛ ነበር። በተለይ እኔ አዛዥ ስለነበሩና የቅርብ ረዳታቸው ሆኜ አሠራ ስለነበር በደንብ እውቃቸው ነበር። እንዲያው በሆነ መልኩ በኢትዮጵያ ጄኔራሎች ዓይን ሲታዩ ወጣት በነበሩበት ጊዜ፤ እኔም ወጣት መኮንን ሆኜ የሦስተኛ ክፍል ጦር አዛዥ ሆነው በነበረን ግንኙነትና ቅርብ ሰብዕናቸውንና አመለካከታቸውን አደንቅ ነበር። ስለዚህ ሕዝብ አልመረጣቸው ወይ ሠራዊት አልመረጣቸው፤ ከጡረታ መልሰን በኔ አሳሳቢነት ደርጉ ሊቀመንበር አድርጎ የሾማቸው ሰው ናቸው።

ገና ደርግ ሳይቋቋም በፊት በየካቲቱ አንቅስቃሴ አዘውትረን በምንገናኝበት ወቅት፤ ስለሀገራችን በምንወያይበት ጊዜ እሳቸው የሚሉት ምንድነው ነበረኸኞቹ (ይሄ እሳቸው ስለወንበዴዎቹ ሲናገሩ የሚጠቀሙበት አጠራር ነው) በእውነት ለመገንጠል አይደለም የተነሱት። የሚቃወሙት ሥርዓቱን ነው። እናንተ ተቀሳቅሳችሁ ወደፊት አንድ ለውጥ ብታመጡ ያለምንም ማመንታት ከለውጡ ጎራ ነው የሚሰለፉት። እኔ የአገሩ ተወላጅ ነኝ። ኤርትራን በተወላጅነቴ ከማውቀው ባሻገር የነሱ መሣሪያ አቀባይና ምሽግ የሆነችው ሱዳንን እንደ ሁለተኛ ቤቱ የምቆጥራት ነኝ። በፋሽስት ወረራ ወቅት ስደተኛ ሆኜ አዛው ስላደግሁና ስለተማርኩ አረብኛ እናገራለሁ። የዚያን ጊዜ ወዳጆቼና ጓደኞቼ ዛሬ በሱዳን ውስጥ ከፍተኛ ሥልጣን ላይ የደረሱ ሰላሉ በውነቱ ከነሱ ጋር ባለኝ ግንኙነት የኤርትራን ጉዳይ በሚመለከት የሚያሳስባችሁ ነገር የለም። በኔ ልትተዉት ትችላላችሁ ብለው ተስፋ ሰጥተውኝ ነበር። ይሄንንም ከደርጉ መቋቋም በኋላ ለጓደኞቼ ነግራለቸው ነበር።

ስለዚህ ባላቸው ወታደራዊ ችሎታና ልምድ፤ ወትሮ በምናውቀው የሃገር ፍቅር ስሜታቸው ነው የመረጥናቸው። እሳቸውን ስንመርጥ በሰውዬው ግለሰባዊ አቋም፤ ምግባርና ማንነት ላይ ተመርኩዘን እንጂ ከየትኛው ክልል ተወለዱ፤ ዘራቸው ምንድነው የሚለው ጥያቄ በአእምሮአችን አልመጣም። ይሄ ጨርሶ ችግራችን አልነበረም። በዚያን ጊዜይቱ ኢትዮጵያ የሚነሳ ጥያቄም አልነበረም።

ያን ጊዜ የኛ ጭንቀት የነበረው አቆብቀበው የሚጠብቁን ሶማሌዎች ወይም ሌሎች ጠላቶቻችን የሚሰነዝሩት ጥቃት ቢኖር ጦሩ ፀረ ጄኔራል አቋም ይዞ ስለነበር ጄኔራሎች ሁሉ ታስረው መከላ ከያችን ዝርክርክ ብሎ ስለነበር ይሄ የሚያስከትለውን ጠንቅ በማሰብ እንዴት ብናደርግ ይሻላል የሚለው ነበር። ስለዚህም ጄኔራል አማን መከላከያችንን መልሰው እንዲያደራጁና እንዲመሩ በማሰብ፤ እንዲሁም ለኤርትራ ዓይነተኛ መፍትሔ በማግኘት በኩል የበኩላቸውን አስተዋፅዖ ያደርጋሉ በሚል ነበር የመረጥናቸው። ነገር ግን እሳቸው የተጫወቱት አፍራሽ ሚና ቀላል አይደለም። አላገለገሉንም። ጄኔራል አማን በተቃራኒው ነው የበደሉት።

በኛ በኩል የተደረገው ጥረት ይሄ ብቻ አይደለም። ተገንጣዮቹን የሚረዱትን የአረብ ሃገሮች ለማሳመንም ሞክረናል። ዐረቦች ከጥንት ጀምሮ የነሱን እምነትና ባህል በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ለመጫን ሲሞክሩ ኖረዋል። ቅድም ካነሳኳቸው የውሃና ያፈር ፖለቲካቸው ባሻገር ኢትዮጵያውያን የሚደሙበትን መሣሪያና ገንዘብ ለጠላቶቻችን ማቀበል ቀጥለዋል። ያንድን ወገን መረጃ ብቻ በመስማት በወንበዴዎቹ እየተታለሉ የሚያከናውኑትን እኩይ ፀረ-ኢትዮጵያ ተግባር ከማካሄድ እንዲቆጠቡና የቆምንለትንም ዓላማ ለማስረዳት በዐረቡ ዓለም መልእክተኞቻችንን በመላክ ከፍተኛ ዲፕሎማሲያዊ ጥረት አድርገናል። አገር ወዳድ ኤርትራውያን በተገኙበት ኤርትራ ከኢትዮጵያ ሕዝብ የተለየ ታሪክ የሌላት መሆኑን የሚያስረዱ ችሎታ ያላቸው ሰዎች መርጠን በመላክ ዘረው የሚቻላቸውን ዲፕሎማሲያዊ ጥረት አድርገናል። የሚያሳዝነው ግን ይሄ ሁሉ የተተረጎመበትን በድክመት እንጂ በበጎ የሠላም ፍላጎት አልነበረም። ውጤትም አላገኘንበትም።

ስለዚህ እነዚህ ሰዎች ታሪክ ተምረውና ወደ እውነታው ተመልሰው የሠላሙን መንገድ እስኪቀበሉት ጊዜ ጠየቀ። በሌላ በኩል ደግሞ በወታደራዊ ጋይል፤ በትጥቅ ትግል ፍላጎታችንን እናሟላለን የሚለው ትምክህታቸውን ለውጦ ወታደራዊ ተፅዕኖ በማድረግ ወደክብ ጠረጴዛው እንዲመጡ ለማስገደድ ከፍተኛ ትግል ጠየቀ። በዚህ ረገድ በነሱ ሆነ በኛ በኩል፤ በተፋላሚዎቹ ላይ ብቻ ሳይሆን በሕዝብ ላይ የደረሰው ጉዳት ከፍ ያለ ነው። በዚህ ዓይነት የተደረገውን ጥረት እንዳልተደረገ ለማስመሰል ካልሆነ በስተቀር የሠላም ጥረት በሚገባ ተደርጎል።

በሠላሙ ጥረት አኳያ ብዙ ማለት ይቻላል። በኤርትራ ብቻ ሳይሆን በሶማሊያም በኩል ብዙ ጥረት አድርገናል። ለማለፊያች ለ15 ዓመታት ኢትዮጵያን ለመውረር ተዘጋጅተዋል። የኢትዮጵያን ግዛት የኛ ነው ብለው አቋም መውሰዳቸው የታወቀ ነው። የኢትዮጵያና የሶማሊያ መንግሥታት ክርክር በየመድረኩ የታየ ነው። ካይሮ ላይ የተፈረመውን ያፍሪካ አንድነት ድርጅት ቻርተር አንዱን ክፍል አልፈርምም ያለች ሶማሊያ ናት። «የአፍሪካ አገሮች ቅኝ ገዢዎች ጥለውላቸው በሄዱት ድንበር ተወሰነው መኖር አለባቸው» የሚለውን አንቀፅ

ነው የሚጋፋት። በቅኝ ግዛትነት ይዘውን የነበሩ ኃይሎች የፈጠሩትን የፖለቲካ ማጥ ወይም መልክዓ ምድራዊ ድንበር እንደገና ለመለወጥ ወይም ለማሻሻል ብንሞክር ላፍሪካ ጥፋትና ሌላ ጦርነት ነው የምንደ ግለው። ያለው መፍትሔ ባለንበት ሁኔታ መቀጠልና የተቀበል ነውን አገር በሰላም እየተባበርን መምራት ነው የሚለው አስተሳሰብ ትክክለኛ ነበር። ያ ባይሆን ኖሮ ሊደርስ የሚችለውን ደም መፋሰስና ዕል ቂት መገመት አይደላትም። ሶማሊያ 'ይሄንን ውሳኔ አልቀበልም። ሪዘርቪሽን አለኝ ብላ አሻፈረች ያለች አገር ነች።

ለምኞቷ ተግባራዊነት የህዝቧ ቁጥር፣ የመሬቷ ስፋት፣ ያላት የተፈጥሮ ሀብት መጠን ሲታይ መናጢ ድህ ተብለው ከሚጠሩት የዓለም ጎላቀር ሰልፈኞች አንዷ ናት። ይሁን እንጂ በኢትዮጵያ ግዛት ላይ ለመስፋፋት ያላትን ጽኑ ዓላማ ለማስፈጸም ከፍተኛ የመከላከያ ኃይል ስታደራጅ ቆይታ ለወረራ አስፍስፋ ነበር። ይሄንን አደጋ እኛ በቀላሉ አላየንውም። እንደሌለው ሁሉ ይህም ከሕዝቡ እይታ ስለተደበቀ ሕዝቡ በደንብ አልተረዳልም እንጂ የወታደሩን ክፍሎች ለረጅም ጊዜ ሲያሳስባቸው የቆየ ሁኔታ ነው። በባሌ፣ በቦረና፣ በኦጋዴን በየቀኑ ሠራዊታችን ከነዚህ ኃይሎች ጋር እየታገለና እየጣለ ሲወድቅ ነው የቆየው። ምሬቱም የከፋ ነበር። ሶማሊዎቹ በለውጡ ወቅት የተፈጠረው ውዥንበር ተጠቃሚ በመሆን ወረራ እንዳያካሂዱ ነቅተን ነበር የጠበቅነው።

ያም ሆኖ አገራችንን ለመከላከል የሚያስችለንን መጠናከር በመቀጠል ከዚያው ጎን ለጎን ደግሞ ወደውጊያ ከመሄድ ይልቅ ሶማሊያን በተቻለ መጠን ለማሳሰብና ለማስረዳት፣ ከጥፋት ለመግታት ቢቻልም መልካም ጎረቤት ለማድረግ የተደረገው ጥረት በቀላሉ የሚታይ አይደለም። ለምሳሌ፣ እነሱ በዚያን ጊዜ የሶሻሊስት ሥርዓት የአድገት አቅጣጫ ተከትለናል ብለው የሶሻሊስት ፓርቲ አቋቋመናል ይሉ ስለነበር ሶቭየቶችና የሶሻሊስቱ ካምፕ ሃገሮች እየተባበሩዋቸው ኢኮኖሚያቸውን ይጠጋግኑላቸው ነበር። በአካባቢያችን የሚገኙ የአፍሪካና የመካከለኛው ምሥራቅ ሃገሮች ግራ ዘመም ፖለቲካ ያራምዱ ስለነበርና ባንዳሩ ግን የዘመነ ኃይለሥላሴዬቱ ኢትዮጵያ የሜሪካን ወዳጅ ስለነበረች ይሄ ሁሉ ሁኔታ አሳሳቢ ሆኖ በመታየቱ ከነኚህ ጋር የተደረገው ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ቀላል አልነበረም። እነኚህ የዘይት ሃብት ባለቤት የሆኑትና ነገር ግን ኢትዮጵያን ለማፍረስና ለመገዝገዝ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱት ወገኖች አሉ።

ከነዚህም ሁሉ በላይ ሶማሊዎቹ ኢትዮጵያ ላይ አለን የሚሉትን የግዛት ጥያቄ ጉዳይ ለሶቭየቶቹ ሲያነሱባቸው አዝማሚያቸውን አይተው ሶቭየቶቹ 'እኛ እዚህ እድርሰናችሁ፣ አስታጠቅናችሁ፣ ደግሞም አብሮ የሚያኖሩችሁ ብዙ ጉዳይ እያለ በውነቱ ይሄንን መቀበል አይቻልም' ብለው ስላሏቸው ከዚያ በኋላ እንግዲህ እነሱም ምናልባት ሶቭየቶቹ ወደ ኢትዮጵያ አድልተውና ይህንን ተፅዕኖቸውን አጠንክረው ከዚህ ዓላማችን ቢገቱን የምንወስደው እርምጃ ምንድነው?

በሚል ነገር ሌላ አማራጭ ይዘው ተነሱብን። በላዕ-ዲ አረቢያና በኢራን አማካኝነት ባጠቃላይ ከምዕራቡ ዓለም፣ በተለይ ደግሞ ከአሜሪካ በመገናኘት የኢትዮጵያን አብዮት ለመቅጨት ያሴሩ ጀመር። እነሱ «በአበሻ ኢምፔሪያሊዝም የተያዘብንን ክልል ለመመለስ በምናካሂደው ጦርነት ከጉናችን ከተሰለፋችሁ እኛም ከናንተ ጎን እንሰለፋለን» በማለት ተመሳጥረዋል። ይሄ ሁሉ የሆነው በካርተር ዘመን ነው። ለአሜሪካ ይሄ ትልቅ ፋሲካ ነበር። አሜሪካ ወይ ሶማሊን ወይ ኢትዮጵያን ማግኘት ነበረባት። ተመሳሳይ ምኞት በራሺያም አለ።

የኢትዮጵያ ሁኔታ እዚህ ላይ አመዘነ። የምንወስደው እርምጃ ፈጣን ነበር። ሶማሊዎች 'ፀረ-ኢምፔሪያሊስት ነን' እያሉ ከማላዘን በስተቀር በውስጥ የሚያከናውኑት ፋይዳ ያለው ተግባር አልነበረም።

በመልክዓ ምድርም ሆነ በተፈጥሮ ሃብት ማንንም የሚሰብ ነገር የላቸውም። ስለዚህ መጫወት የሚችሉት በሁለቱ ተቃራኒ ኃይሎች መካከል መወዛወዝ ስለነበር ከዚህም እየተረዱ፣ ከዚያም ተስፋ እያገኙ ራሳቸውን ለፍፁም ወረራ ያዘጋጁ ጀመር።

ውስጣችን ያሉት ኢሕአፓና ሌሎችም በአገሪቱ ሥርዓተ አልበኝነት እንዲሰፍን ለማድረግ ባደረጉት ጥረት በውስጥ ያለው ችግር ሲጫጫስ ሱማሌዎቹ ከዚህ የተሻለ ጊዜ የለም ብለው ወረሩን።

ባጠቃላይ የጦርነቱን ሁኔታ፣ የተጠቀምነውን ስትራቴጂና ስልት ዘርዘሮ ለመናገር ጊዜ ይፈጃል። አጠቃልዬ ለመናገር ያህል ሁለት መሠረታዊ ችግሮችን እነሳለሁ።

በዚያን ጊዜ በኤርትራ በኩል የነበረው ችግር ተባብሶ ከዛሬ ነገ ነፃነታችንን እናውጃለን የሚሉበት ሁኔታ ላይ ደርሰን ነበር። ሶማሊዎቹ 'ማነው የሚገታን? አዋሽ ድረስ እንሄዳለን' ብለው ጦርነታቸውን የጀመሩበት ጊዜ ነበር። በኛ በኩል ትልቅ ድክመት ነበረ። በመሐል አገር ምንም ሠራዊት አልነበረንም። ያለ የሌለውን ጦር ግምባር ልክነዋል። ይሄ ሁሉ ባለመብቃቱ በጡረታ ተገልለው በየቤታቸው ያረፉትን ሳይቀር «አባት ጦር» ተብለው በቀሪው ሕይወታቸው ላገራቸው እንዲሞቱ እስከመጥራት የተገደደንበት ሁኔታ ነበር። በሰባት ዓመት አገልግሎት ከሠራዊቱ የተገለሉ አባሎችን ሳይቀር ጦርተናል። በዐፄ ኃይለሥላሴ ሥርዓት ምናልባት አንድ አመፅ ቢነሳ ለማሰለፍ «ብሔራዊ ጦር» የሚባል የታጠቀ ከፊል ወታደራዊ (ፓራሚሊቲሪ) የሆነ ጦር አቋቋመው ስለነበር የዚህ ኃይል አካል የሆኑ በየክፍለ ሃገሩ ይገኙ ነበር። እነኚህም ሳይቀር ወደየግምባሩ በመላክ ጊዜ ለመግዛት ሞክረናል። ምርጫው አንድ ብቻ ሆነ። ሁሉም ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ተስፋ አስቆራጭ ሆኗል። ለሰላም ያደረገነው ጥረት ሁሉ የተቆጠረው ከድክመት ነው። በውጪም በውስጥም ተቃዋሚዎቻችን ጥቃት ሠነዘሩብን። ባንድ ጊዜ ምፅዋና አሥመራ ሲከበብ፣ ሶማሊ ደግሞ እስከ 800 ኪሎ ሜትር ድንበር አልፋ ገባች። ከዚያ በኋላ ሕዝቡ በሙሉ ፈቃድ ባደረገው ተሳትፎ የኢትዮጵያ የመከላከያ ሠራዊት አገሩን ለማዳን ዝግጁ ሆኖ ተነሳ።

በዚህን ጊዜ 'የትኛውን በቅድሚያ እንምታ?' ከሚለው ጥያቄ ተነሳ። የኤርትራ ጉዳይ በጣም አሳሳቢ ስለነበረ እነዚህ ሰዎች የሠላም ጥረታችንን ንቀው ጦርነቱን ከገፋበት ዝም ብለን ልናያቸው ስለማንችል ያለንን ኃይል ወደዚያ እናንቀሳቅስ የሚል ሃሳብ ቀረበ። በተቃራኒው ደግሞ 'የለም በኤርትራ በኩል እንከላክል። በምሥራቁ እናጥቃ። እነኚህኛዎቹ ራሳቸውን ምንም ብለው ይጥሩ ለኛ ኢትዮጵያ ውያን ናቸው። ለማሌዎቹ ግን ባዕዳን ናቸው። በጣሊያን ጊዜና አሁንም እንደታየው ማንንም ከማንም ሳይለዩ የሚጨፈጭቱ ናቸው። የሚያደርሱትም ጥፋት ቀላል አይሆንምና ለምሥራቁ ግምባር ቅድሚያ ሰጥተን ማጥቃት አለብን' የሚል ነገር ቀረበ።

እኔ 'ኤርትራን መከላከል! በምሥራቅ ማጥቃት' ከሚለው ወገን ነበርኩኝ። የተፈጠረውን የሃሳብ ልዩነት ለማቀራረብ ከውጪ የጦር ጠበብተኞች ጦርተን ካነጋገርን በኋላ የደረስንበት ውሳኔ በምሥራቅ ማጥቃት የሚለው ነበር። በዚሁ ጊዜ ሱማሌን ለማጥቃት ከመደራጀታችን በፊት በሶማሌ ድንበር በኩል ተበትኖ ያለውን ጦራችንን እናንሳ የሚል ሃሳብ አቀረብኩ። የሶማሌ ጦር ባልታሰበ ሁኔታ በመውረሩ በዚያ የነበረውን የፖሊስና የጦር ሠራዊታችንን ከፍተኛ ጉዳት አድርሶበት ነበር። በኔ አስተሳሰብ «ሶማሌዎች በደንብ እስከገዢያቸው ድረስ በተወሰነ ደረጃ ውጊያውን ሊቀጥሉ ይችሉ ይሆናል። ከተዘጋጀን በኋላ ግን እኛ እንደምናሸንፍ ጥርጥር አልነበረንም። ምናልባትም አስፈላጊ ከሆነና ከገፋን ጦርነቱ በኢትዮጵያ መሬት ሳይሆን በሶማሊያ ግዛት ይሆናል። ስለዚህ እነኚህን በየጠረፉ የተበታተኑና አነስተኛ የሆኑ የፖሊስና የጦር ወታደሮቻችንን እንሰብስባቸው እንጂ እንደ ጨው ዘር በትነን በጠላት መጫወቻ እናድርጋቸው። ለመከላከል አመቺ በሆኑ ስትራቴጂክ ቦታዎች፣ ጎዴ፣ ዋርዴር፣ ደገሐቡርና ጆጆጋ እናሰባስባቸው» ብዬ ስል ከኩሉኔል አጥናፋ ከፍተኛ ተቃውሞ ይቀርባል።

እሱ የሚለው 'እነኚህን ሰዎች ከየቦታው እንስተን (ካቅለን) ስንሄድ ሶማሌን ለጠቅላላ ወረራ መጋበዝ አይደለም ወይ? የፈለገው መሥዋዕትነት ይከፈል እንጂ እንዲህ ያለ አቅጣጫና ምልክት መስጠት የለብንም' ነው።

እኔ ደግሞ «ጦርነት ራሱን የቻለ አርት ነው። የምታሸንፍበትን ጊዜ፣ ቦታና ሁኔታ አዘጋጅተህ ጠላትህን ትመታለህ እንጂ በሰሜትና በአልህ አስለግባብ መሥዋዕትነት መክፈል ብልህነት አይደለም። ለወታደሮቻችን ሕይወት ኃላፊነት አለብን። ለምንድነው ሊገድሉ ሊችሉ የሚሞቱት?» አልኩኝ።

በመጨረሻ የኔ ሃሳብ በአብዛኛዎቹ የደርግ አባላት ስለተደገፈ እንዳቀድኩት ያልነው ቦታ ላይ ለማሰባሰብ ቻልን። ይሄ ወታደሮቻችንን ከጉዳት ማዳን ብቻ ሳይሆን፣ በነኚህ ቦታዎች ላይ በመሰባሰባቸውና በመጠናከራቸው ለተወሰነ ወቅት በመከላከል ጊዜ ገዝተውልናል።

የጦርነቱ ባህርይ በትጥቅ ፍልሚያው አንፃር ይሄንን ሲመስል ከገንጣዮችና ከውጪ ወራሪዎች ጋር ተዳብሎ የወጋን የውስጥ ቦርቧሪ ነበር። የውስጥ ልዩነታችንን በመጠቀም፣ ውስጡን በማንከርና እኛን ፋታ በመንሳት ለወራሪ ጠላቶች ኢትዮጵያን በማመቻቸት ጎድተውናል። ከዚህ በተጨማሪ የመደብ ትግሉ ራሱ ጠላትም ወዳጅም አፍር ቶልናል። ሆኖም አብዛኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ ከጉናችን በመሰለፋ አገራችንን ከመገንጠልና ከውጪ ወራሪ ለማዳን ችለናል። ሕዝቡን በአንድነት ባናቆመው ኖሮ በዚያ በነበረው ሥርዓት የተነሳ ባለበት ብሶትና ጥላቻ ሁሉም ሆድና ጀርባ ሆኖ ነበርና በውነቱ የተገንጣዮቹም፣ የውጪ ወራሪዎቹም ፍላጎት በተሳካ ነበር። ባጭሩ አብዮቱ ሃገሪቱን ለመከላከል ዓይነተኛ መፍትሔ ሆኗል።

ሶማሊያ በወረረችን ጊዜ የመሬቱ አቀማመጥ ሜዳማ በመሆኑ፣ በመሣሪያና በወታደር ብዛትም ተበልጠን ስለነበር የኃይል ሚዛን ወደ ጠላቶቻችን ደፍቶ ነበር። በኋላ ግን በአጭር ጊዜ ውስጥ በሁሉም መስክ ልቀን በመገኘታችን ሰባት ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ ባደረግነው መልሶ ማጥቃት ያገኘነው ድል ከፍተኛ ነበር። እነሱ ባጠቁን ጊዜ ከክፈልነው መሥዋዕትነት በእጥፍ ጉዳት አድርሰንባቸው ብርቱ ቅጣት ቀጥተን ነው የላከናቸው። ጫማቸውን እየጣሉ ነው የሄዱት። ያመጡትን መሣሪያ እንዳለ ጥለው ነው የፈረጠጡት።

በኛ ላይ ያስነሱት ጦርነት መዘዝ በዚህ አላበቃም። 'ኢትዮጵያ እና ንተን የሚመካት ጦር የላትም። ፓፓዬው፣ መዙዩ መንደሪኒ የሞላበት አገር ያውላችሁ ብሎ ልኮ እንዲህ አድርጎ አስፈጀን' የሚል ቂም ይዘው የሄዱት የሠራዊቱ መሪዎች በሃገራቸው ላይ ያስነሱት አመፅና የተከተለው ችግር ሶማሊያን ዛሬ ላለችበት ሁኔታ አብቅቷታል።

በሰሜኑ በኩል ግን ሁኔታው ሌላ ነበር። የእርስ በርስ ጦርነት ስለሆነ ጠላት ጉዳችን ውስጥ በመሆኑ፣ የመደበኛ ጦርና የጎሬላ ውጊያ በመሆኑ፣ የመሬቱ የተፈጥሮ አቀማመጥ እጅግ አስቸጋሪ በመሆኑ፣ ከፍተኛ መሥዋዕትነት አስከፍሎናል። የጦርነቱ መራዘም ሠራዊቱን፣ ባጠቃላይ የኢትዮጵያን ሕዝብ ያደማው ማድማት ቀላል አልነበረም።

ከጦር መኮንኖች እስከ ተራ ተዋጊ በመጀመሪያ ጊዜ የነበራቸው የተዋጊነት ፍላጎትና ሞራል፣ አብዮታዊ ስሜትና መልካም ፈቃድ እኛም ተቁላቅለን ግምባር ድረስ በመሄድ ባደረግነው ግፊት ከሁሉም የኤርትራ አውራጃዎች ወንበዴውን አባረን በባርካና በሳህል ተራሮች ላይ ሲንጠለጠል አንፃራዊ ሠላም ተገኝቶ ነበር።

በነበረው ውጥረት ተጨንቆ የነበረው ህዝብ እጩታን አግኝቶ፣ የሚበላ ጠፍቶ፣ ማገዶ አጥቶ፣ ሰፋውን፣ ወንበሩንና ጠረጴዛውን እያነደደ ሲኖር ከነበረበት ሁኔታ አውጥተን ከመሐል አገር የሚፈለገውን ነገር በገፍ እያቀረብን ደህንነቱን እየተከላከልን በጥሩ ሁኔታ ቀጥለን በርካታ ድሎችን አስመዝግቦን ነበር።

ከዚያ በኋላ 'መቼም ሁልጊዜ በጦርነት አንኖርም። በዚህ ሁኔታ አምስት ዓመታት አሳለፍን። አሁን ደግሞ ያገራቱን ነባራዊ ችግሮች

ለመቅረፍ እንታገልግልን ብለን ፊታችንን ወደዚያ አዞርን። የተዘረከረከውን በመሰብሰብ፤ በፈረሰው ሥርዓት የተበላሸውን ለማቃናት ኢንስቲቲዩሽኖችን በማቋቋም፤ መዋቅሮችን በመዘርጋት፤ ባጠቃላይ የኢትዮጵያን ሕዝብ አጀንዳ ማስተናገድ አለብን ብለን ተነሣን። አሁን መለስ ብዬ ሳስበው እዚህ ላይ ትንሽ ዘና ብለን በመዘናጋት ከባድ ስህተት የሰራን ይመስለኛል።

ቀድሞ በኛ ተነሳሽነት ይካሄድ የነበረው ቀስ በቀስ እየተተወ ቀድሞ እንዲያጠቃ ዕድሉን ለጠላት መስጠት ተጀመረ። አዛዦች ወደ መሐል ሃገር ‘በሥራ፣ በፈቃድ’ እያሉ መለስ ቀለስ ማለት አበዙ። እነዚህና ሌሎች ምክንያቶች ተደራርበው የተዳከመውና ወደ መጥፋቱ የተቃረበው ገንጣይ እንደገና እንዲያንሠራ፣ እንዲደራጅና ኃይልም እንዲያከማች ዕድል ሰጡት።

ይሄ ሁሉ ሆኖ እኔ ከሚቀርብልኝ መረጃ በተጨማሪ ራሴ በግምባር አየተገኘሁ ሠራዊቱን በማነጋገር ሁኔታዎችን በቅርብ እከታተል ነበር። ከዚያ ባገኘሁት ግንዛቤ መሰላቸት ቢኖርም፣ ‘ሁልጊዜ ጀግኖች እንልካለን፤ የሚመለስ የለም’ የሚል ምሬት ቢኖርም፣ ‘ለምን አናሸንፍም?’ የሚለው ጥያቄ ምንጊዜም ያላቆመ ቢሆንም፣ ሠራዊቱ ለእናት ሃገሩ እንድት ለመሞት የነበረው ቁርጠኝነት እንዳለ ነበር።

እኔም ለጦሩ በምናገር ጊዜ «የምናካሂደው ጦርነት የርስ በርስ ጦርነት ነው። የሚወጋን መሬት ነው። እኛ መደበኛ ውጊያ ስለምናካሂድ መሣሪያችንን ልንጠቀም እንሞክራለን። መሣሪያችንን መጠቀም አልቻልንም። እነሱ ደግሞ የተወለዱበት ክልል በመሆኑ በዚያ ይረዳሉ። ጊዜ ወሰደብን። አሁን ግን ለረጁም ጊዜ ከተካሄደው ውጊያ አንፃር ካገኘነው ልምድ ተነስተን ትንሽ የአወጋግ ስልታችንን ለውጠን በሌላ መንገድ እንሞክራለን። እስካሁንም መክፈል የሌለብንን መሥዋዕትነት የከፈልነው በሁኔታው አስገዳጅነት ነው። እነሱ ከእረኛ እስከ ምሁር ሽንጣቸውን ገትረው ሲወጉን እኛ ደግሞ አገራችንን አናስደፍርም የምንለው ወገኖች የሠላሙን መድረክ ረግጠው በኃይል ለተመኩ ወንበዴዎች ሃገራችንን በሰነድ አንሰጥም። ሌላ ምንም ምርጫ የለንም» ስል፤ ወታደሩም፣ ሕዝቡም ‘ቀጥሉ!’ እያለ ከሚያበረታታኝ በስተቀር ሌላ አልነበረም። ደግሞ ይሄ አርቲፊሻል አልነበረም። በሐቅ ከማየው፣ በየሰዉ ገፅታ ከሚነበበው ሁኔታ ድጋፍ እንጂ ሌላ አልነበረም።

በሠራዊታችን ውስጥ የነበረው ሁኔታ በእርግጥ እያደር ተለዋውጧል። ጦሩ ውጊያ በሚፈጥረው ሁኔታ ካንዱ ማዕዘን ወደሌላው ሲንከራተት፤ በየጊዜው በሚፈጠሩ ፍልሚያዎች አንድ ጊዜ እኛ ጠላትን ደምስሰን የተወሰነ ቦታ ስንቆጣጠር፣ ደግሞ ጠላት በተራው አድብቶ ደክም ባለ ጎናችን በኩል ሲያጠቃን ‘ውሃ ቅዳ፣ ውሃ መልስ’ ዓይነት ነገር ሲሆን መበላጨት አለ።

ሌላው ችግር በሠራዊቱ ውስጥ እያደር እየተንሰራፋ የመጣው መስና ነው። ጥቂቶች ራሳቸውን በጦርነቱ ተጠቃሚ አደረጉ።

እስከመጨረሻው ድረስ የኢትዮጵያ ሠራዊት በትጥቁ ጥራትና ብዛት፤ በሰው ኃይሉም ለየትኛውም ተቃዋሚ ጎራ የሚበገር አልነበረም። በእርግጥ የሚያስመካ ሠራዊት ነበር። በዓላማ ጽናት፣ በመሪዎቹ ጥራት፣ በማንኛውም እየተጠናከረ መጥቶ አስተማማኝ ደረጃ ላይ ደርሶ ነበር። ምንም የመጨረሻው ድል በኛ የበላይነት ባይደመደምም ትልቁ ሽንፈት የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ ወይም የሌላ ሳይሆን ዋናው ወታደራዊ ሽንፈት ነው። እዚህ ላይ ነው ትልቁ ቅሪ። ለምን የተባለ እንደሆነ በቆየን መጠን ሌኒን ያለው ነገር ነው (ምንም እንኳን በአሁኑ ጊዜ የሌኒንን ጥቅስ መስማት የሚፈልጉ ሰዎች የተወሰኑ ቢሆኑም) ‘ሥልጣን መያዝ ቀላል ሊሆን ይችላል። የሕዝብን ጥቅምና አገርን መጠበቅ ዋናውና ከባዱ ነገር ነው’ ይል ነበር።

አብዮት ማለት የመደብ ትግል ነው እንጂ የዘር፣ የሃይማኖት ወይም የብሔር ትግል አይደለም። በመደብ መካከል ያለው ልዩነት ደግሞ የዘር ወይም የጀኔቲክ ጉዳይ አይደለም። ስለዚህ ባንድ ወቅት ባተሌና ለፍቶ አደር የነበረው ክፍል በሌላው አጋጣሚ መደብ ከመደብ ሲሸጋገርና የራሱ ግላዊ ፍላጎትና ጥቅም ሲሟላ የመለካከቱና የርዕዮተ ዓለሙ ባህሪ ይለወጣል። ስለሆነም ይሄንን የማያርምና የማያስተካክል አብዮት ዘላቂነትና ፋይዳ የለውም። በሌላ አነጋገር ሰናጠቃልለው፣ አብዮት የማያቋርጥ ሂደት ነው።

በኛም አገር ወደድንም ጠላንም በዚህ ሁኔታ ውስጥ ነው ያለ ፍነው። በአንድ ወቅት ፍጹም ጀግኖች የነበሩት ወደመጨረሻው ላይ ዳተኞችና መሠሪዎች ሆኑ። ወደኋላ ማሰብና ለራሳቸው ጥቅምና ኑሮ ካብ መካብ ጀመሩ። የሠራዊቱን ሕይወትና መሥዋዕትነት ጨርሶ ወደመርሳት አዘነበሉ። ‘እናሸንፍም፣ ፖለቲካዊ እንጂ ወታደራዊ መፍትሔ የለም’ የሚለው ድምጻሚ ላይ ደርሰው ነገር ዓለሙን ሁሉ ተዉት። የፖለቲካ መፍትሔው እኮ ተብሎ ተብሎ፣ አልተቻለም። መቼም ጉልባቸው ላይ ወድቀን አንለምንም። እነሱ በኃይላቸው ተመክተዋል። ሊያሸንፉና ግብ ሊመቱ የሚፈልጉት በኃይል ነው። ይሄ እስካሁን ድረስ እኛ ደግሞ ይሄንን መቋቋም የዜግነት ግዴታችን ነው። «ከወታደራዊ ኃይል ሌላ ምን ታመጣላችሁ?» ሲባሉ የሚያቀርቡት አማራጭ የለም።

በመጨረሻ ጥቂቶቹ - በዙዎቹ አይደሉም - ብልህነት ወይም መፍትሔ ያሉት (እኔ ክህደት ነው የምለው) ወደመጨረሻው ላይ ተከሰተ። አንድ ሕባባል አለ። በመርከብ ውስጥ የረቡ አይጦች ሳይታዩ ተሰውረው ይኖሩና ራሳቸውን የሚያጋልጡትና የሚወጡት መርከቡ መስመጥ ሲጀምር ነው። በኛ አገር የታየው እውነተኛ ታሪክ ይሄ ነው። እነዚህ የተደበቁ አይጦች በኋላ እውነተኛ ገፅታቸውን አሳዩ። የፎክራት፣ ክኛ በላይ ጀግና የለም ብለው ፊት ፊት ያሉት ሁሉ ወደኋላ ሲያፈገፍጉ ታይተዋል። የሰው ባህሪ ተለዋዋጭ ነው። የሰው ፍላጎት የሚያባራ አይደለም። ወደ1980 ገደማ ያ ያንን ያህል መሥዋዕትነት ከፍሎ የተዋጋ፣ ሕዝቡ የሚመካበት ተዋጊ ሠራዊታችንን

የሚመሩት ቁልፍ በታላቅ የተቀመጡ አዛዦች የመደቡን ትግል ትተው ወደብሔረሰብ ትግል ተሳቡ። አርማው የአርማ ብሔረተኝነት ስሜት እየተላበሰ መጣ። ትግሪኛ ተናጋሪውም ወደወያኔና ሻዕቢያ መሳብ ጀመረ። ከምዕራቡ ዓለም ጋራ በሥራም በሌላም ምክንያቶች በፈጠሩት ግንኙነት በየጊዜው አገራቸውን ከድተው እየፈረጠቡ የሄዱና ዛሬ ለኢትዮጵያ የአዙ እንባ የሚያለቅሱት ከሃዲዎች በቋጠሩት ቋጠሮ ሌራው ተጠናክረ።

በ80ዎቹ መጀመሪያ ግድም የአርማ ነፃ አውጪ ነኝ የሚለውና ወያኔና ሻዕቢያ ባንድ ግንባር ሱዳን ውስጥ ተባብረው ሕብረታቸውን አጠናክሩ። ይሄ ትግሉን ጠጠር የሚያደርግና ግራ የሚያጋባ ሁኔታን ፈጠረ። ሕዝቡ በአብዛኛው ባይቀበለውም በመጠኑ ሠርገው በመግባት ተፅዕኖ አሳድረዋል።

ከዚህ ሌላ የዓለም ፖለቲካ ሲለወጥና የሶሻሊስቱ ጎራ መነቃቃት ሲጀምር - እነሱ ሪፎርም ይሉታል፤ እኔ ግን ቅልበሳ ነው የምለው - እኛ በ'ፕሬስትሮይክ' እና 'ግላስፖስት' ብሎ ጎርባቼቭ ባነሳው መፈክር ዙሪያ እንድናጨበጭብ ተፈለገ። እነሱ ያነሱት መፈክርና ሊያካሂዱት የፈለጉት ነገር እንኳን ለኛ ለራሳቸውም ግልፅ አልነበረም። ከቃላትና ከመፈክር ባለፈ ምን ስልት፤ ምን ስትራቴጂ እንደቀየሱ፤ በምን አቅጣጫ እንደሚሄዱ፤ ምን ግኝት ሊያስገኙ እንዳሰቡ ሊያብራሩ አልቻሉም።

ስለዚህ እኛና ሶቭየቶች የተለያዩን ነገሮች፤ ባንድ የተወሰነ ዓላማ እንቀራረብ፤ እንደጋገፍ እንጂ፤ ኢትዮጵያ ሶቭየት፤ ሶቭየት ደግሞ ኢትዮጵያ አይደለችም። አብዮታችን የተጀመረው በነሱ ግፊትና ፍላጎት አይደለም። የተወሰነ የጋራ ዓላማ ነበረን። ያደረጉልን እርዳታ በጣም ለጋህ ነበር። በታሪክም ሊዘነጋ አይችልም። የኢትዮጵያ ባለውለታ መሆናቸው አይካድም። ይሄ ሁሉ ግን እስከ ብሬክንግ አመራር መጨረሻ ድረስ ነበር። ከዚያ በኋላ የሆነው ሁሉ በጣም አሳዛኝ ነበር። የነሱን መፈክር ይዘን እንድናጨበጭብ ነው የተጠየቅነው።

ለጎርባቼቭ ያመነበትንና ሲያራምድ የቆየውን ዓላማ ከድቶ ሌሎችን ለመለወጥ መሞከር ቀላል ነበር። በዓለም ላይ ያለ ሶሻሊስት ሥርዓተ ማህበር ዘላቂነት ያለው የዕድገት አቅጣጫ የለም ተብሎ ከሞላ ጎደል ከዓለም ሕዝብ ሂሳው ማለት ይቻላል አምናበት፤ አሜሪካኖች አይሸነፉ ሽንፈት እየተሸነፉና እየተዋረዱ በሚያፈገፍጉበት ጊዜ፤ የሶሻል ኃይሎች እየጎለበቱ በመጡበት ወቅት የዓለምን የኃይል ሚዛን ጠብቀው የቆዩ ኃይሎች ተፍረክረዋል። በዚህ ወቅት የኛም ታጋዮች በሚያስገርም ሁኔታ ተደናገሩ። ተፈቱ። ባንድ በኩል ኬጂቢ፤ በሌላ በኩል ሲ.አይ.ኤ ሠርገው እየገቡ ብዙዎችን ለመመልመል ቻሉ።

በዚህ ሁኔታ «የኢትዮጵያ ነፃ መኩንኖች ንቅናቄ» የሚል ነገር ፈጥረው ከነኚህ ኢትዮጵያውያን አይደለም ብለው አገሪቱን ለመገነጣጠል ተነስተው ከወጉን ኃይሎች ጋር ተባበሩ። 'አንዲት ኢትዮጵያን ይዘን የጋራ የሽግግር መንግሥት (አየላቁ) ከነሱ ጋር እንፈጥራለን' ብለው አሰቡ። ወንበዴዎቹ ይሄንን እንደመፍትሔ ይዘውላቸው

ሲቀርቡ - አሁን ሳስበው ይገርመኛል - እነኚህኛዎቹ እምነው በመቀበላቸውና ይህንን ያህል ጅላጅልነት በማሳየታቸው አዝኚላቸዋለሁ። በመካከላችን ያለውን የማይታረቅ ቅራኔ ረስተው፤ የተከፈለውን መሥዋዕትና የተደረገውን ጥረት እንደማያውቁ ሁሉ መጨረሻ ላይ በጠላት ተገዙ።

ባደረባቸው ሽንፈታዊ ስሜትና ፍርሃት እንዲህ ያለ የማይሳካ የጅል ፖለቲካ ውስጥ ገቡ። ከነሱ ጋር ግንባር ፈጥረው የሠራዊቱን ገበያ አጋልጠው ሰጡ።

ገነት - እርስዎ የጦር ኃይሎች ዋና አዛዥ አልነበረም እንዴ? ይህን ሲመለከቱ ባለብዎት ኃላፊነት ምን ስደረጉ? ስለገለጸቸው ሁኔታዎች በወቅቱ አያውቁም ነበር? መረጃ አልደረሰዎትም?

መንግሥቱ - ደርሰኛል። እነሱ እኮ መንግሥት ሳያውቅ እስከ ተኩስ ማቆም ስምምነት ደርሰዋል። በራሳቸው ፍላጎት፤ በሥራና በልዩ ልዩ ምክንያት ሮም ይኬዳል። አሜሪካን ይኬዳል። የትም፤ የትም ይኬዳል። እነሻዕቢያና ወያኔ ከመንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር መደራደር የማይሆን ነገር ነው። ይሄንን ሥርዓት ካፈረሳችሁ ከናንተ ጋር የማንግባባበት ምንም ምክንያት የለም አሏቸው። ይሄ ማለት ያለጦር ነት ድል እንካችሁ በሳህን ማለት ነው ብለው ያሰቡት ጅሎች እውነት መሰላቸው። እስከ ተኩስ ማቆም ስምምነት ደርሰው የሠራዊቱን ክንድ በማዛል ድሉን እንዲነጠቅ አደረጉት።

በዚህ ዓይነት ለሽንፈት ከዳረጉን በኋላ ነው ለአሁኑ ውድቀት የበቃነው። ያለዚያ የኢትዮጵያ ሠራዊት የተሸነፈው በወያኔ ብልጋት፤ በሻዕቢያ ጀግንነት፤ በነሱ የጦር ስልት ልቆ መገኘት ነው እንዴ? (የምሬት ላቅ እየላቁ)። ወያኔ እየተጎተተ መጥቶ አዲስ አበባ ገብቶ ኢትዮጵያን ቅኝ ግዛት ያደረጋት በራሳችን ሰዎች እርዳታ ነው። የሄለን አፍ ትርዶን ታሪክ ሳታነቢ አትቀሪም ... ሻዕቢያና ወያኔ እዚህ የደረሱት በትርጉም ፈረስ ተሳፍረው እንጂ በራሳቸው እግር፤ በራሳቸው ቅልጥም ተጉዘው እንዳይመስልሽ።

በሰሜን በኩል እንደሚታወቀው ብዙ መሥዋዕትነት የተከፈለ በትና አሰቸጋሪ የሆነ ጦርነት ነበር። በመጀመሪያው ጠቅላላ ማጥቃት የተከፈለው መሥዋዕትነት ቀላል ባይሆንም ውጤቱ አመርቂ ስለነበር በድሉ ረከተናል። ወንበዴዎቹን በሚገባ በመምታት ቀጥተናቸው ከመላው የኤርትራ ደጋ፤ ከምዕዋ፤ ከሐማሴን፤ ከአካለ ጉዛይ ጠራርገን አውጥተናቸው ባርካ ተራሮች ላይ ተጓጠልጥለው ነበር የቀሩት። ከዚያ በኋላ እነሱም በዚያ ክልል ውስጥ በጣም አስቸጋሪ ከሆኑት ቦታዎች አንዱን መሬት ይዘው አንዴ እኛ ስናጠቃ፤ ሌላ ጊዜ እነሱ ሲያጠቁ ብዙ መሥዋዕትነት ተከፈለ። ጊዜውም ረዘመ።

ስለዚህ ቀይ ኮከብ ዘመቻን በማቀድ ችግሩን ሳንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ለመፍታት ተነሣን። ቀይ ኮከብ ዘመቻ ውጤት እንደሚያስገኝ በማመን በጉጉት የጠበቅነው አመራር ላይ የነበርነው ብቻ ሳንሆን

ሠላም የጠማው መላው የኢትዮጵያ ሕዝብም ነበር። በተግባሩም፤ በመንፈሱም ከኛው ጋር ሆኖ ውጤቱን ይጠባበቅ ነበር። ዝግጅቱም እንዲህ ቀላል አልነበረም። ፖለቲካዊ፣ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ወታደራዊ ቅንጅት የነበረው መሰናዶ ነበረ። የኪነት ባለሙያው፣ ሠዓሊው፣ ደራሲው እነኚህ ሁሉ አንድ ታሳቢ የሆነ የታሪክ ቅርስ የሚጥሉበትና ወታደሩንም ለውጊያው እንዲነሳሳ ሞራል በመስጠት የራሳቸውን አስተዋፅዖ የሚያደርጉበት መንገድ ሁሉ ታስቦበት ነበር።

በተዘጋጀው የውጊያ ፕላን፣ ስልትና ስትራቴጂ መሠረት ጦርነቱ ሲጀመር በወንበዴ ክልል የናቅፋን ምሽግ ከሦስት አቅጣጫ ከቦለመደምሰስ ነበር። በመሐል ባለው መሥመር የናደው ዕዝ ከአፋቤት ይነሳል። በስተግራ በሱዳን አቅጣጫ ጄኔራል ቁምላቸው የሚያዘው ከከርከበት ግምባር የሚነሳ ጦር አለ። የአፋቤቱ ግምባር አዛዥ ጄኔራል ውበቱ ነበር። በርግጥ ዋናው ጥንካሬያችን በነዚህ በናቅፋና በአልጌና በኩል ነበር።

እዚህ ላይ ለማስታወስ የምፈልገው በዚህ ጦርነት ወያኔ ከጳፊያ ጋር በአንድነት የተሰለፈበት አንዱ ጎራ የከርከበት ግምባር ነበር።

በዚህ ግምባር የነበረው ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ ከፍተኛ ነበር። ማእሸቆ የሚባል ቦታ በሱዳን በኩል የሚያዋስንን የጳፊያ ደካማ ጎን ስለነበር በዚያ በኩል ሰብረን ገብተን ናቅፋን በመያዝ ዋናውን ምሽግ እንቆጣጠራለን የሚል እቅድ ነበረን። ስለዚህ በኛ ስልት የዚያ ማጥቃት መሳካት ማለት የቀይ ኮከብ ድል ተረጋገጠ ማለት ነበር። ስለዚህ በርከትና ጠንክር ያለ ሠራዊት ነበር የተሠማራበት። ይሄንን ሠራዊት የሚመራው ጄኔራል ቁምላቸው ደጄ፤ እሱና በሥሩ ያሉት ብርጌዶች የሚጫወቱት ሚና ወሳኝ ይሆናል ተብሎ ይጠበቅ ነበር። በዚህ ጎራ የተሰለፈው «መብረቅ» የሚባለው ሠራዊት አዛዥ ኩሱኔል የጎሳሽት የተባለው መኩንን ነው። ያለመታደል ሆነና ይህ መኩንን ያንን ውጊያ ካከሸፉብን ለዎች አንዱ ሆነ።

በአልጌና ግምባር እንዲሁ አሳፋሪ የሆነ የአመራር ጉድለት ተከሰተ። የዚህን ግምባር አዛዥ ቅድም ጠቅሼዋለሁ። በጎሳ የነፃ መኮንኖች ንቅናቄ መሪ የሆነውና በግንቦቱ የመፈንቅለ መንግሥት ሴራ ጊዜ የመከላከያ ሚኒስትሩን ጄኔራል ኃይለጊዮርጊስን የገደለው ጄኔራል አበራ አበበ ነበር። እሱ አሁን የሚሰጠውን ትዕዛዝ እየተቀበለ አንዱንም ተግባራዊ ሳያደርግ «ይሄን አድርጌያለሁ፤ ይሄን ሠርቻለሁ» እያለ ያላግጥ ነበር። የተሰጠውን ግብ ሰብሮ ወንበዴን ለመደምሰስ የሚያስችል ብቃት እያለው ሌላው ቀርቶ በሱ ግምባር ያለው ወንበዴ ወደ ሌላ እንዳይሄድ ሰፍቶ በመያዝ እንኳን ሳይረዳን ቀረ። በዚያ በኩል የነበረው መሣሪያና የሰው ኃይል ብዛት ከበቂ በላይ ነበር።

ቁምላቸው በበኩሉ ሠራዊቱን ዝርክርክሩን አውጥቶ ለወንበዴዎች በአጋርነት መቆሙን በተጨማሪም አሳይቷል። እንደዚህ አድርገው አግባብ ያልሆነና በምንም ዓይነት ሊደርስ የማይገባው ሽንፈት ደርሶብን እንድንሸነፍ አደረጉ።

ከዚህ መሐል ግዳጁን በሚገባ የተወጣው የናደው ዕዝ ነበር። ወንበዴን በጣጥሶ ስልታዊ በሆነ መንገድ ናቅፋን ለመቆጣጠር በሚጥርበት ወቅት ሌሎች ከየቦታው እየተነሱ መጥተው ተረባርበው ያቺን የመሟሟቻ አከራካሪ መሬት ከአጃችን እንዳትወጣ ማድረግ ሲገባቸው ድል ከአጃችን እንዲያፈተልክ አደረጉ።

ገነት - ከዚያ በጎሳ እነኩሱኔል የጎሳሽት እንዲረሹ አደረጉ።

መንግሥቱ - እኔ አይደለሁም የፈረድኩባቸው። በሠራዊታችን ውስጥ የውጊያ ኢንስፔክሽን የሚባል ክፍል አለን። ይህ ክፍል ውጊያ ከተደረገ በጎሳ እያንዳንዱ ግምባር በተናጠል ወይም ከሌሎች ጋር በመቀናጀት የገጠመውን ችግር፣ ያከናወነውን ተግባር፣ ብቃቱን፣ ድክመቱን እየተዘዋወሩ የሚያዩ ኢንስፔክተሮች ይልካል። ከናቅፋ ሽንፈት በጎሳ የተላከው በጄኔራል መኩንኖች የሚመራ ቡድን ነበር። ቡድኑ ሲመለስ ሪፖርት አቀረበ። በሪፖርቱ መሠረት ሁለት የብርጌድ አዛዦች (አንዱ ኩሱኔል የጎሳሽት የሚባል፣ ሁለተኛውን ስሙን ዘንጋ ሁት) እንዲሁም ራሱ የግምባሩ አዛዥ ጄኔራል ቁምላቸው በነሱ በኩል ለደረሰው ውድቀት ተጠያቂ መሆናቸው ተረጋግጧል። እነሱ የሰሩት ስሕተት ለነሱ ግምባር ሳይሆን ለሌሎችም የጦር ክፍሎች ሽንፈት አስተዋፅዖ እንዳደረገ ተሰምሮበታል። በነሱ ኃላፊነት በጎደለው አሠራር ያለአግባብ ለወደቁት የጦር አባሎች ሕይወት ተጠያቂ መሆናቸው ስለተረጋገጠ ባስቸኳይ የጦር ሜዳ ሕግ የሚወስነው ውሳኔ እንዲሰጣቸው ቀረበ። እኔ የኛ የኢትዮጵያውያን ኢንስፔክሽን ቡድን ያቀረበውን የውሳኔ ሃሳብ በመጠራጠር ሳይሆን ምናልባት ቴክኒካዊ የሆነውን ክፍል እንዲያዩትና ገለልተኛ የሆነ አስተያየትም ለማግኘት የሶቭየት አማካሪዎች ባካባቢው ስለነበሩ የነሱንም ሃሳብ ባገኝ አይከፋም ብዬ እነሱም ሪፖርት እንዲያቀርቡ ጠየቅኳቸው።

«ለምንድነው ይሄ ውጊያ በኛ ሽንፈት የተጠናቀቀው?» ለሚለው ጥያቄ ያቀረቡት አስተያየት የሚከተለው ነው።

አዛዥ ጄኔራል ቁምላቸው ለሕይወቱ በመሳሳትና በፍርሃት ስሜት የፈጠረው ስሕተት አይደለም። ምናልባት ከእውቀትና ልምድ ማነስ የመነጨ ካልሆነ በስተቀር በድፍረት ማጣት የታየበት አንዳችም አሳፋሪ ነገር ያለም። ጥሩ መኩንን ነው። ነገር ግን ባጠቃላይ የሚመራው ግምባር ውድቀት ምክንያት የሆኑት ቁልፍ ቦታዎች ላይ የነበሩት ሁለቱ ብርጌዶች ለጠላት የከፈቱት ቦታና ሽዕቢያ በዚያ ተጠቅሞ ያሳደረው ተፅዕኖ ነው። አንዴ ያ ክፍት ቦታ በጠላት እጅ ከወደቀ በጎሳ ወታደሮቹን ለመመለስ፣ መልሶ ለማቋቋም፣ ቦታ ለማስያዝና ለማጠናከር ያደረገውን ጥረት በቅርብ ባይናቅን አይተናል። ነገር ግን ሁኔታው ከቁጥጥር ውጪ ሆኖ ስለነበር ምንም ማድረግ አልቻለም። እሱ የሚቻለውን አድርጓል። የሱ ክፍል አካሎች የሆኑት እነዚያ ብርጌዶች ግን የፈጠሩት ችግር ለመላው ሠራዊት ውድቀት ምክንያት

ሆኗል። የሃኒህ የሁለቱ ብርጌዶች አዛዦች ግን የጦር ሜዳ ሕግ ተግባራዊ ሊሆንባቸው ይገባል።

በዚህ መሠረት ሁለቱ የብርጌድ አዛዦች እንዲረሹ ተደርጓል።

ገነት - በዚህ ዓይነት ለገነት ለው ተረሽኗል?

መንግሥቱ - በመጀመሪያ ደረጃ ከዝቅተኛው ጀምሮ ባመራር ደረጃ ያለነው የኢትዮጵያ ሠራዊት አባላት የራሳችንን ሠራዊት በየመኖቸው ምክንያት የመረሸን ባህል የለንም። የሚረሸን ካለ በጥፋቱ ነው። ለመጀመሪያ ጊዜ እንደዚህ ዓይነት ችግር የተከሰተው በምሥራቅ በኩል ሶማሊያ የወረረችን ጊዜ ነው።

ሶማሊዎቹ በሰሜንና በውስጥ ትግል የተወጠርንበትን ጊዜ ጠብቀውና ጦራችን በምሥራቅ መላላቱን አይተው ወረራ በማድረግ አጋዴንን ይዘው ወደ ሐረር ዘልቀው ለመግባት በካራማራ በኩል እየተጠጉ መጡ። እንደምንም ተሟሙተን ቆራ ላይ አቆምናቸው። ጉርሱምንና ባቢሌን እንዳይወስዱብን እየተከላከልን ማለት ነው። የፋፈም ወንዝ በሚሄድበት የወዲህኛውን ተረተር እኛ ይዘናል። የወዲያኛውን እነሱ ይዘዋል። እኛ ሥጋታችን ወደጉርሁም የሚወስደውን መንገድና በባቢሌ አቋርጦ ወደሐረር የሚያልፈውን እንዲሁም ወደደጋሐቡር ጀርባውን ወደኢሚ የሚወስደውን መንገድ ጠላት እንዳይቆርጠው ነው። ፋፈም ለመከላከል አመቺ ነው። እዚያ ላይ ነው መከላከል የተደረገው። እዚያ ላይ ሰባት ወር ሙሉ እነሱ በማጥቃት፣ እኛ በመከላከል እየተዋጋን ቆየን።

በመጨረሻም ጠላት የያዝነው የመከላከያ ወረዳ በምንም ዓይነት ሊሰበር ያለመቻሉን ሲረዳ፣ በግራ በኩል በደገሐቡር አድርጎ ላዩን በገላልቻ ዞሮ እንዲሁም በጃርሶና በከምቦልቻ በኩል በሁለቱም አቅጣጫ ከበባ አድርጎ ሐረር ለመግባት ነበር ሃሳቡ። ከዚያ በኋላ ሌላ ተጨማሪ ጦርና ሕዝባዊ ሠራዊቱን አምጥተን ነው የመከትነው።

ይሄንን ለማድረግ የቻልነው እነጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን፣ እነ ዘለቀ በየነ፣ ደመቀ ባንጃውና ሌሎችም ሆነው በመረባረብ ጦሩ እዚያ በታላቁ ቆሞ እንዲዋጋ ባደረጉት ትግል ነው። ይህ ምንጊዜም የማይረሳን ነው።

በዚህን ጊዜ ከታች ከአጋዴንና ከጅጅጋ፣ ከየግምባሩ የተመለሰውን አንዳንዱን ጦር ለማቆም ከፍተኛ ትግል ጠይቋል። ጦሩ ጨርሶ አልቆምም ነው ያለው። በታሪካችን ለመጀመሪያ ጊዜ ወታደር አምያ እምቢ እያለ አለቃውን እየገደለ አልዋጋም ብሎ ሲፈረጥ ያጋጠመን ያኔ ነው። ከራሳችን ሠራዊት ጋራ ተፋጠን በግድ በመትረየስ ከራስ በላይ ተኩስ እየተተከሰ፣ በታንክ መንገድ እየተዘጋ ማገድ ድረስ የተደረሰው ያን ጊዜ ነው። ሔሊኮፕተር ቁስለኛ ሊያመጣ ሊሄድ ይህንኞቹ ወታደሮች ቁስለኛ አይጫንም። እኛ ነን የምንሳፈረው ብለው ተኩስ ይከፍቱ ነበሩ - ወታደሮችም፣ መኩንኖችም።

ይሄ የሆነው ለምንድነው? ያልን እንደሆነ ሠራዊቱ ውስጥ ሠርገው የገቡ ፀረ - አንድነት ኃይሎች ነበሩ። የፖለቲካ ተቃዋሚዎች ነበሩ። ፀረ - አብዮት አቋም የነበራቸው ነበሩ። እነዚህ ሁሉ ሠራዊት መሐል ተሰግሰገው ገብተዋል። የደርግን አመራር የሚቃወሙት ኃይሎች ተባብረው ውስጡ ገብተው ሠራዊቱን በርብረውታል። በዚህ የተነሳ ወታደሩ ምሽጉን እየጣለ አሻፈረኝ አልዋጋም አለ። ያለን አማራጭ ሠራዊቱን አመቺ የመከላከያ ወረዳ በመምረጥ ምሽግ አስቆፍሮ መሪነት በማስያዝ ለጊዜው መከላከል ብቻ ነበር። ከዚያ ተነስቶ እንዳይፈረጥና ለጠላት መንገድ እንዳይሰጥ፣ ከኋላው ደግሞ የኛን ሠራዊት የሚከላከል ሁለተኛ ዙር ሠራዊት እንዲቀመጥ ተደርጎ ነው ውጊያው የተካሄደው። በዚህ ጊዜ ውስጥ ይህንን ዓይነት ፈተና የሚፈትነንና ሠራዊቱን በአፍራሽ መልኩ እየከረከሩ ለሽሽት የሚያነሱት። እነማን እንደሆኑ ለማወቅ ጥረት አድርገናል። ከሲቪሉም፣ ከወታደሩም አብዮታዊ የሆኑና ንቃትና ብቃት ያላቸውን ሰዎች መርጠን መለየት አልብሰን እንደተዋጊ ጦር ወታደሩ መሐል ለቀቅናቸው። ኢሕአፓ እንዳደረገችው ማለት ነው። እነሱ እዚያ እያነፈነፉና እየተጠጉ በማዋራትና በልዩ፣ ልዩ ዘዴና ጥበብ የተሰገሰጉትን አፍራሾች መንጥረው አወጡ።

በአንድ ሀብረተሰብ ውስጥ በጎ ሠሪዎች አንዱ ሁሉ ወንጀለኞችም አሉ። ወንጀለኞች የጃቸውን ማግኘት እንዳለባቸው ሕግ ይደነግጋል። ሠራዊቱም የሀብረተሰቡ አካል እንደመሆኑ መጠን የራሱ ሕግ አለው። ሥራውና የቆመለት ሃላማ የሕይወት መሥዋዕትነትን የሚጠይቅ ስለሆነ የጦር ሜዳ ሥርዓትና ዲሲፕሊን አለው። ከዚህ ውጪ የሆነ ቅጣት አለበት። እኛም የደረገነው ይሄን ነው። እንደሌት ቀሚስ እየለበሰ ከጦር ሜዳ የሚሸሸውን ወታደር ምን እናድርገው? ይሄንን አንቺ አታውቂም? ሐረር አልነበርሽም? በሐረር አካባቢ የነበሩ ሰዎች በሚገባ ያውቃሉ። ይሄ ለኢትዮጵያ ሞት አይደለም? በሶማሊ ሠራዊት ፊት እንዴት ወንዱ ልጅ ቀሚስ ለብሶ ይመለሳል?

የዚያን ጊዜ የነበርንበት ሁኔታ የሞት ሽረት ጉዳይ ነበር። ሶማሊዎቹ እውነትም እንደፎከሩት አዋሽ ድረስ ይውጡ? ወይስ ወደመጡበት እንመልሳቸው ነው። ትብብር የጠፋበት፣ ሥርዓት ጨርሶ የተበላሸበት ሁኔታ ላይ ነበር የደረሰነው። አዛዥና ታዛዥ የለም። የሚያዘው የሶማሊያ ጅድፍ ሆነ። አንድ መድፍ የወደቀ እንደሆነ ጥሎ መፈርጠጥ ነው። ከሶማሊ ጦር ጋር እኩ ፊት ለፊት አልተጋጠምንም። የምንነጋገረው በመድፍ ነው። እነዚህን አፍራሾች ይዘን የትም መድረስ አንችልም ነበር። ስለዚህ ተስፋዬ ገብረኪዳንና ሌሎችም ከፍተኛ መኩንኖች አጥፊዎቹን ነቅሰው አውጥተው በማስረጃ ሥራቸው ከተረጋገጠ በኋላ ጦሩ ፊት እንዲመቱ አድርገዋል። በቁጥር ጥቂት ናቸው። ድርጊታቸው ግን እጅግ አደገኛ ነበር። በተጨማሪም ማስረጃ ነው የተያዙት። በዚህ ስሕተት የለም። በሚረሹ ጊዜ የድርጅታቸውን የኢሕአፓን

ስም ጮክ ብለው ጠርተው 'ኢሕአፓ ለዘላለም ይነርብ' እያሉ ማንነታቸውን አረጋግጠው ነው የሞቱት።

በየትም ቦታ፣ በማንኛውም የፍልሚያ ታሪክ ውስጥ የአገርንና የሕዝብን ደህንነት አደጋ ላይ የሚጥልና ሠራዊቱን ለጠላት አሳልፎ የሚሰጥ ሆን ተብሎ የሚሠራ የዚህ ዓይነቱ ወንጀል በጦር ሜዳ ላይ በተፈፀመ ጊዜ ቅጣቱ ከባድ ነው። ይሄ በየትም ቦታ ያለ ወታደራዊ ሕግ ነው። የሚወሰደው እርምጃ ይሄን የመሰለ ነው። ይህን የሠሩ ሰዎች ለመቀጣጫ በሠራዊት ፊት ይመታሉ። በኔ ትዕዛዝ በቀጥታ ሳይሆን፣ በወቅቱ በቦታው ላይ በነበሩ ሰዎች የተወሰደ እርምጃ ነው። ይሁን እንጂ ይሄንን ስለሠሩ ተቃውሞ የለኝም። እንዲያውም ምስጋና ነው የሚገባቸው። ሃገራቸውን ከጥፋት ለማዳን የሚጠበቅባቸውን ወታደራዊ ግዳጅ በሚገባ ተወጥተዋል። ያንን ባያደርጉ ኖሮ ድል አይገኝም ነበር። ኢሕአፓ ያነኮረው እንኩሮ ተመለሰ ቢሉት የሚመለስ አልነበረም። ቆራጥ እርምጃን ይጠይቃል። ይሄ ቅድመ አብዮትም የነበረ ሕጋችን ነው።

ሲቪሉ ሕዝብ ይሄንን የተረዳ አይመስልም። አንድ ወታደር አለ ቃው 'በዚህ ሂደት' ሲለው፣ 'ለምን? እንዴት?' ብሎ አይጠይቅም። አይነት እያየ ገደል መግባት ቢኖርበት እንኳን ይገባል እንጂ እምቢ ማለት ቀርቶ 'ለምን?' ብሎ መጠየቅ የለም። መትረፍን እየተንፈቀፈቀ 'ወደፊት' ከተባለ ወደፊት ነው የሚሄደው። አዛዥም እንደ ዚያው ነው። ለዚያ ለሚያዘው ወታደር ሕይወት ኃላፊነት አለበት። አለአግባብ መሥዋዕትነት ካስከፈለው ይቀጣል። ይሄ ምንም ወደግራ ወደቀኝ ወለም ዘለም የሚባልበት አይደለም። ወታደራዊ ሕግ ነው። አንድ ሰው ሲሾም ሲሸለም እንደመደሰቱ በዚያው አኳያ ኃላፊነቱን የመወጣት ግዴታ አለበት። ግዴታውን ካልተወጣ ደግሞ የሚከፍለው ነገር አለ። በዚህ መልክ ያልተመራ ጦርነት፣ ጦርነት አይደለም። ይሄ ወታደራዊ ሕግ ነው። ወታደራዊ ፅንሰ ሃሳብ ነው። በቀውጢ ውጊያ ውስጥ ለብዙ ሠራዊት ሕይወት ኃላፊነት ያለበት አዛዥ የወታደሮቹን ሕይወት አለአግባብ አስጨፍጭፎ ከተገኘ የማያዳግም እርምጃ ይወስድበታል። ጦርነት ቀልድ አይደለም። የማያወላውል ቆራጥነትና ዲስ ፕሊን ይጠይቃል። ከዚህ ውጪ አንድ ወይም ሁለት ሰው ለብዙ ዎች ሕይወት መጥፋት ምክንያት ሊሆን ስለሚችል አጥፍቶ ከተገኘ ይመታል። በወታደራዊ ሥነ ሥርዓት ያለና በዓለም ሁሉ የሚደረግ ነው። እኛ ስናደርገው ብቻ ለምን ወንጀል እንደሚሆን አይገባኝም። ይህንን ሲቪሉ ህብረተሰብ የተረዳው አይመስለኝም። ነገሩ የሚታየው በሌላ መልኩ ነው።

ይህን በመሰለ ግዴታነት እንደዚያ ብዙ ተለፍቶበትና ብዙ ተስፋ ተደርጎበት የተዘመተው ዘመቻ መና ሆኖ ቀረ። የደረሰው ያመራር ጉድለት በመሐልና በቀኝ በኩል በተሳካ ሁኔታ እየተካሄደ የነበረውን ውጊያ ደካማ በማድረግ ሠራዊቱ ተዘረክሮ ድሉን ለወንበዴ አሳልፎ ሰጠ። ያውም ይሄ ነው የሚባል ጠላት ያደረሰው ተፅዕኖ ሳይኖር

ወይም ግምት ውስጥ የሚገባ ጉዳት ሳይደርስብን ሠራዊታችን ተፈታ። በዚህ ምክንያት በመሸነፋችን መላው ሠራዊት ናላው እስኪዞር ድረስ ተበሳጭቷል። ባመራር ድክመትና ጉድለት የተነሳ ብዙ ሰዎች መግደል ሲችሉ የሞቱበት፣ መማረክ ሲችሉ የተማረኩበት፣ ከፍተኛ ቁጥር ያለው መሣሪያ ያላገባብ በጠላት እጅ የወደቀበት ሁኔታ ነው የተፈጠረው። ለመጀመሪያ ጊዜ እንደዚህ የከበደ ጥፋት የጠፋው ያሄ ነው። ወንበዴዎቹ ከተደራጀው ሠራዊት አንፃር ሲታዩ ሊያገኙት የማይገባቸውን ድል ነው የተቀዳጁት። በመሣሪያ ዓይነት ወይም በሰው ብዛት አይበልጡም። በጀግንነት በልጠውንም አይደለም። ያለው ልዩነት እኛ ለብሔራዊ ጥቅም፣ ላንድ አገር አንድነት ብዙ ሕዝብ ወክሉን ነው የተቀመጠው። 17 ዓመታት መላው ሃገርን ለመታደግ በተደረገ ያላቋ ረጠ ትግል ውስጥ ሁለት ሰዎች ምንድናቸው? በነሱ ስሕተት የሞተውን ወታደር በክንቱ መሞት፣ ደሙ መፍሰስ ነበረበት ማለት ነው? ወይስ የተራው ወታደር ሕይወት ዋጋ የለውም?

ገነት - የወታደሮች ሕይወት ዋጋ የለውም ለማለት ሳይሆን እነዚህ ርሸናዎች ለጦሩ ሞሪው መውደቅና ለሸንፈቱ ምክንያት ሆነዋል ነው። ብዙ ገደፈች ታይተዋል። ለምሳሌ፣ ቅድም እርስዎ ያነሳቸው «የውስጥ ቦርባ ሪዎች» ያሳቸው እንደነሷሕጽ ያሉት ሕሉ። በነሱ ቅስቀሳም ይሁን በሌላ ክጦር ሚዳ ሸሸተው የሚሄዱ ወታደሮች ይኖራሉ። የተሰጠውን ኃላፊነት ሳይወጣ ጥሱ የሚሄድ ሊያገጥም ይችላል። ይህ በማንኛውም የጦርነት ሂደት ውስጥ ሊያገጥም የሚችል ክስተት ሊሆን፣ በእትዩዱ ሠራዊትም ውስጥ ሊገጥሟል። «ግማሹ ሲሕጽ ነው» ተብሎ የተረሸ ሕሉ። ግማሹ «ኃላፊነቱን ስልተወጣም» ተብሎ በሠራዊት ፊት ይረሸናል። «ካደሪዎችና የደህንነት አባላት በሚያቀርቡ ሳቸው ሪፖርት ብቻ ኩሉኔል መንገዶች መኩንኖችና ወታደሮች ያለአግባብ እንዲረሹ ያዙ ነበር» ነው የሚባለው። ይሄ የጦሩን ሞሪው ነክተታል። ከተረሸ መኩንኖች መካከል ብዙ ጊዜ ለማቸው ገልቶ የሚጠራው ያናደው ጦር አዛዥ የነበረት ጄኔራል ታሪኩ ሳይኔ ናቸው። ጄኔ ራል ታሪኩ ለምን ተገደለ?

መንግሥቱ - ጄኔራል ታሪኩ ላይኔ የሚባለውን ከአብዮቱ በፊት እኔ ወጣት መኩንን ሆኜ አጋዴን ውስጥ ሳገለግል እሱ የዘጠነኛ ብር ጌድ የዘመቻ መኩንን ከነበረ ጊዜ ጀምሮ አውቀዋለሁ። ይሁን እንጂ ከታፈሩ ላይኔ ጋር አንድ የጦር ክፍል አልነበርንም። አንድ ቦታ ላይ አብረን ሠርተንም አናውቅም። አብዮቱ በፈነዳ ወቅት የማዕረግ አቻ ብንሆንም (ሁለታችንም ሻለቆች ነበርን) እሱ 17ኛ ኮርስ (የተስፋዩ ወልደሥላሴ ኮርስ) ሲሆን፣ እኔ 19ኛ ኮርስ ነኝ። በሁለት ኮርስ ይቀድመኛል።

ታሪኩ ላይኔ ባብዮቱ ከፍተኛ እድገት አግኝተው ጄኔራልነት ከተሾሙት መኩንኖች አንዱ ነው። በእድሜውም ወጣት ነበር። ጄኔራል ከመሆኑ በፊት ትግራይ ውስጥ አንድ ክፍለ ጦር አደራጅቶ በአዲቀ ይህ አኳያ የነበረው ግብረ ኃይል አካል ሆኖ በመጀመሪያው የሰሜን ውጊያ ተዋግቷል። ከዚያም በጎንደር፣ ሁመራና አብደራፊ አካባቢ

የነበረ ጦር አዛዥ ሆኖ ሁመራ ነበር። እዚያ እያለ ከፖለቲካ ካድሬዎችና ከድንበርተኛ የጦር አዛዦች ጋር እየተጋጨ አስቸገረ። «ምንድነው?» ብዬ ስል «የለም ታሪኩ ከክብር ዘበኛ ምሩቅ መኩንኖች ጋር የቆየ ቁርሾ ሰላሰው ከነሱ ጋር አይስማማም። አይዋደዱም። ወደሌላ ቦታ ቢዛወር ይችላል» ተባለና ወደ ደቡብ አዛወርኩ።

እዚያ እየሠራ እያለ የማዕረግ ዕድገት ይመጣል። እኛ ብዙ ጊዜ ጦር ሜዳ ላሉት መኩንኖች ነው የጄኔራልነት ማዕረግ የምንሰጠው። አሱ ለጄኔራልነት ሲታጭ «ታሪኩ ምን ስለሠራ ነው የሚሾመው? ሌሎች የጦር አለቆች በየግምባሩ ሲዋደቁ፣ ሲሞቱና ሲቆሰሱ እሱ አዋሳ ቁጭ ብሎ ቢራውን ሲቀመቅም ነው የከረመው። እንዴት ጄኔራልነት ይሾማል?» የሚሉ ሰዎች ተነሱ። ሌሎች ደግሞ «ጄኔራል ለመሆን የጦር ሰው መሆን ያስፈልጋል። የጦር ሰው ለመሆን ሠራዊቱ ያለበት ቦታ መገኘት ያስፈልጋል። ታሪኩ ማንነቱን በተግባር ካላስመሰከረ በስተቀር ጄኔራልነት ይሰጠው የሚባለውን ነገር አንደግ ፍም። ጄኔራልነት እንደ ፀበል ፀዲቅ ዝም ብሎ ይታደላል እንዴ?» አሉ። የሱ ደጋፊዎች የሆኑ ደግሞ «ይሄ ሰውዬ ችሎታውን ሊያሳይ የሚችልበት ቦታ ላይ አለመመደቡ የሱ ጥፋት አይደለም። ዕድሉ ተሰጥቶት ሥራውን ማስመስከር ካልቻለ ብቁ ያለመሆኑ በምን ይታወቃል? እስከዛሬ ደግሞ በልዩ ልዩ ቦታ ተመድቦ ጦር እያዘዘ የሠራ ወታደራዊ ዕውቀት ያለው ነባር መኩንን ነው። ጦር ሜዳ ስለመዋል ከሆነም በአዲቀይህ በኩል በመጀመሪያው ጦርነት ተካፍሏል። መሾሚያ ጊዜው ስለሆነ ይሄንን ማዕረግ ይጠብቃል። አሁን ጄኔራልነት አይገባ ህም ብንለው ሞራሉ አይነካም ወይ? ሰውዬው በአገልግሎቱም፣ በወታደራዊ ብቃቱም ለዚህ ቦታ የሚመረጥ ከሆነ ማዕረጉ ይሰጠውና ለተሰጠው ኃላፊነት የተገባ መሆኑን በተግባር ያሳይ» ብለው ከፍተኛ ድጋፍ ሰጡት።

እኔም በቅርብ የሚያውቁት ሰዎች እንደዚያ ብለው በመመስከር ስላሳመኑኝ የትኛው ቦታ ቢሄድ እንደሚደግፉ ጠየቅሁ።

«ናደው ግምባር ይሂድ።»

«ናደውን የመሰለ ሰፊ ሠራዊት መምራት ይችላል?»

«አዎን! ይችላል» አሉ።

ገነት - እነማናቸው እንደዚህ ያሉት?

መንግሥቱ - እነጄኔራል ሥዩም መኩንን፣ ጄኔራል መስፍን ገብረ ቃል፣ ተስፋዬ ገብረኪዳን ራሱ እንዲሁም ሌሎች። እሺ ተባለ። እዚያ ናደው ግምባር ሄዶ ሠራዊታችንን ናደ። ከዚያ ነው ችግሩ የመጣው።

እስከዚያ ድረስ እኔ ታሪኩን ስደግፈው ነው የኖርኩት። ሁመራ ቢከሰስ «ትግራይ ይሂድ» ብዬ ያልኩ እኔ ነኝ። በተለይም ከክቡር ዘበኛ መኩንኖች ጋር ቅራኔ አለው። ለምሳሌ፣ ጎንደር ከነበረው ጄኔራል ረጋሳ ጅማ ጋር ፀበኛ በመሆናቸው ታሪኩ ከሱ ጋር አብሮ

ለመሥራት ችግር ስላለበት ወደትግራይ ይሂድ» ተብሎ አጽድቄለ ታለሁ። ትግራይ ሆኖ ደግሞ «ሰሜን ዕዝ ካሉት ጄኔራል መርዕድ ጋር አይስማማም» ቢባል ወደ ደቡብ አዞርኩት። «ማዕረግ አይሰጠውም» ሲባል፣ «ግድየለም ይሰጠው፤ ግን ኃላፊነት ያለው ሥራ ይሰጠው» የሚሉት ወገን ነበርኩ። ይሄ ሁሉ ታሪኩን ለማሠራት ካደረግኩ ጥረት ነው። ወሳኝ ቦታና ናደውን የመሰለ ትልቅ ጦር እንዲመራ የሰጠው እምነት ስላሳደርንበት እንጂ እሱን ጄኔራል ለማድረግ ብለን ያንን ሠራዊት አደጋ ላይ አንጥልም። የጄኔራል ታሪኩን ወታደራዊ ችሎታና ልምድ ጥያቄ ውስጥ ያስገባ ሰው የለም። እንደ ዚያማ ባይሆን ኖሮ እዚያ ቦታ ላይ አይመደብም ነበር። ባለቆቼም ለቦታው ይመጥናል የሚል ምስክርነት ተሰጥቶታል።

ናደው ዕዝ ተመድቦ ከሄደ በኋላ ዓመት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ እነኛ «ጎበዝ ነው። ይሠራል» ብለው የመስከሩት ሰዎች የክስ መዓት ያወርዱበት ጀመር። በተደጋጋሚ የሚቀርብበት ክስ «ጥቅማ ጥቅም ያሳድዳል። ከወታደራዊነት ይልቅ ወደኢኮኖሚና ንግዱ የሚያዘነብል ነው። ከሰው ጋር ተግባብቶ መሥራት አያውቅም። ከፖለቲካ ካድሬዎች ጋር አይስማማም» የሚል ነገር ነው።

ባጭሩ የታሪኩ ባህርይና ስለሱ የሚቀርበው መረጃ አስደሳች አልነበረም። ለምሳሌ፣ ስቲት ሁመራ ላይ 35ኛ ሻለቃ ከድቶ ጩሎዳን ገብቶ ወደኢዲዩ ሲቀላቀል የተጫወተው ሚና፣ በዚያ ከነበሩ የሕዝብ ወገኖች ጋር የነበረው ቅራኔ ሁሉ ሪፖርት ተደርጓል። ትግራይ በነበረ ጊዜ የወያኔ ሠርጎ ገቦች መቀሌ ድረስ መጥተው የታሠሩ ተራ ወንጀለኞችና የፖለቲካ እስረኞች በፋይል ስማቸው እየተጠራ (የምሬት ሳቅ እየሳቁ) በመብራት በሩ ተከፍቶ ተራ በተራ እየወጡ ሲሄዱ የወህኒ ቤቱ አዛዥ «ወንበዴ ወሮኛል። ከአቅሜ በላይ ሆኖ እንደዚህ ያለ ነገር እየተካሄደ ነው። ባስቸኳይ የጦር ድጋፍ ይሰጠኝ» ብሎ ድረሱልኝ ይላል። ታሪኩ ከአልጋው ለመነሳት እንኳን ሳይጨነቅ «እኔ የወህኒ ቤት ጠባቂ አይደለሁም። ከእንቅልፌ አትቀስቅስኝ» ብሎ ተመልሶ የተኛ ሰው ነው። በዚህ ዓይነት ብዙ ወንጀለኞችና ለፍርድ የሚቀርቡ ሰዎችን ወያኔ ያለ ምንም ችግር ከመሐል መቀሌ አውጥታ እንድትወስድ የተባበረ ሰው ነው።

ገነት - በእውነት ሰውየው እንደዚህ ዓይነት ጥፋት ከሠራ ጥፋታቸው ባደባደረ ወጥቶ እንዲፈረድባቸው ወይም ንፅህናቸው ታውቆ ነፃ እንዲወጡ ለምን አደል አልሰጣቸውም?

መንግሥቱ - እንዴት እንደተፈረደበት እኮ ላለረዳሽ ነው። ይሄ ሁሉ በሪፖርት የተረጋገጠ ሲሆን በችላ ያደረግሁት ነገር የለም። «የታሪኩ ነገር እንዴት ነው?» ብዬ ሌሎችን ስጠይቅ ደግሞ የሰማ ሁሉን የሚቃረን ሆነ። የለም ይሄ በቀድሞ የጦር ሠራዊት መኮን ናችና በክብር ዘበኛ ምሩቆች መካከል ከድሮ ጀምሮ ቅራኔ አለ። ታሪኩን የሚወነጅሉት እንደኒራል መርዕድ ንጉሤ፤ እነ ደኒራል ረጋሣ ጅማ፤ እንደኒራል ኃይለገብርኤል ናቸው እንጂ እሱ እንደሚወራበት ይሄንን አድርጎ አይደለም የሚሉ ጓደኞቹና ደጋፊዎቹ ያስተባብሉለታል። በተለይም ጓደኛውና ኮርስ ሜቱ የነበረው የደህንነቱ ኃላፊ ኩሉኒል ተስፋዩ ወልደሥላሴ የሚያቀርብልኝ ታሪኩን የሚደግፍ ነበር። በነዚህ ተቃራኒ ነገሮች የተነሳ ወደአንድ ውሳኔ ለመድረስ ተቆግሮ እያለሁ ነው የመከላከያ ሚኒስትሩ ደኒራል ተስፋዩ ገብረኪዳን የሰውዬው ማንነት በግምባር ይፈትን? የሚል ሃሳብ ስላቀረበና የሚበልጠው ወደዚህ ሃሳብ ስላዘነበለ እኔም በዚህ የተስማማሁት።

ከዚያ በኋላ የናደው ጦር አዛዥ ሆኖ እዚያ ሄደ። ያንን ሠራዊት ደምጥማጡን ነው ያጠፋው። ደህንነቱን በማፈራረስ፤ የፖለቲካ ድርጅቱን በማፈራረስ፤ የሠራዊቱን ሞራል በማንከታከት ከጠላት ጋር በሚያደርገው ሰውር ገንኙነት ብዙ ጥፋት አደረሰ።

ኢርትራ ሂጂ ሠራዊቱን በጎዘጎህ ጊዜ በውነቱ ያየሁትና የሰማ ሁሉ ያደረጋል ብዬ በናፁም ያልጠበቅሁት ነበር። አዛዦቹና ካድሬዎቹ ተለያይተዋል። ካድሬዎቹ ከደህንነቶቹ ወገንዋል። አዛዦቹ ካዛዦች ጋር ግምባር ፈጥረዋል። ሠራዊቱ ለብቻው ቆሟል። አለቆች የተባሉት በሙሴና ተጥለትልተዋል። የፖለቲካ ካድሬዎቹ ራሳቸው አውሮፕላን ያህሉ። ከአዲስ አበባ ከልዩ ልዩ የማምረቻ ድርጅቶች የሚያስፈልጋቸውን ነገር ያስመጣሉ። ንግዱ ጦፏል። አገር ውስጥ፤ በተለይ አሥመራ የሚመራ እንደ ለሰላሳ መጠጥ ያሉ ነገሮች በተመጣጣኝ ዋጋ ለሠራዊቱ እንዲቀርቡ ተወስኗል። ያንን አንዳንድ አዛዦች ምን ያደርጋሉ በመንግሥት መኪናና ነዳጅ አጓጉዘው አምጥተው በከፍተኛ ትርፍ ለሠራዊቱ ይሸጡለታል። አሥመራ ውስጥ በ20ና በ30 ሣጉረም የሚሸጡ ተዘቃዛ መጠጦች በመንግሥት መጓጓዣ ወደግም ባር እየተላኩ ደሙን ለሚያፈስ፤ ሕይወቱን ለሚሰጥ ሠራዊት በአንድ ብር ሂሳብ እየተሸላጠት ይገኛል። ከመደበኛ ዋጋው በላይ ተሸጦ የተገኘው ገንዘብ መንግሥት ካዘና ሳይሆን እነሱ ኪስ የሚገባ ነው። ይሄንን ጠፅ ሂጂ ሠራዊቱን ሳነጋገር በይፋ ነው የተነገረኝ። ጦሩ

ያለኝ ምንድነው? ንድ ሊቀመንበር፤ በርግጥ መንግሥት በኛ ላይ ነገዶ ለማትረፍ ዓላማ አለው? ግድየለም እኛስ እንክፈል ለመሆኑ ገንዘብ በትክክል መንግሥት ካዘና ውስጥ ይገባል? ብሉ ነው የጠየቀኝ ጦሩ።

ይሄ ብቻ አይደለም። አንዳንዶቹ አዛዦች የበታደሩቸውን ግምባር ይተዉና ትልልቆቹ ጦርነቶች ላይ ካልሆነ በስተቀር ወይ አሥመራ ወይ አዲስ አበባ ሆኑል አንጥፈው ቁጭ ይላሉ። በዚህ ላይ ለሥራ መጡ ስለሚባል የቀን ወጪ አበል እየታሰባቸው ነው። ቪዲዮ እያዩ ከሴት ጋር እየተዘናኑ ቁጭ ነው። ሠራዊቱ ይሄንን እየታዘበ ዝም ብሏል። ሠራዊቱና አዛዦቹ ተለያይተዋል። አይተዋወቱም ማለት ይቻላል።

እየዘርኩ በማይበት ጊዜ «ይሄንን ሁሉ ጉድ እርስዎ ያውቃሉ ወይ?» ነው የተባልኩት። ሠራዊቱ «ለምንድነው የምትደብቁት? የሚሰማችሁን ተናገሩ» ተብሎ የመናገር ዕድል ሲሰጠው፤ በግልፅ አንዳንዱ አለቆቹን እያመሰገነ፤ ሌላው ደግሞ ተዘረፍን፤ ተገረፍን እያለ ብሎትን ተናገረ። ብዙ ነገር ተጋለጠ። ይሄ ሁሉ የተሠራው በካሣዬ አራጋው ጥረት ነው። እሱ ሁኔታውን ግምገም ለኛ በማሳወቁ ስለሆነ «ይሄ ፖሊስ ጉድ ሠራኝ በማለት ጥፋተኞቹ ጥርስ ሳይነክሱበት አልቀሩም። ያም ሆነ ይህ ከኛ ጋር ዞር ያየውንም ሆነ በፊት በራሱ የተመለከተውን በደምብ አድርጎ ጽፎ ሪፖርት አቀረበ።

ወደታሪኩ ላይስ ስንመጣ፤ እሱ መቼም ከተወንጃዮቹ ግምባር ቀደሙ ነው። በካሣዬ ሪፖርት ብቻ ሳይሆን በአለቆቹም ሆነ በበታደሩት ነው የተከሰሰው። የገዛ አዛዦቹ የሁለተኛው አጠቃላይ ሠራዊት ዋና አዛዥና ምክትሉ ከሰውታል። እሱ ከመጣ ወዲህ ይህን ያህል ሰው ከሠራዊቱ ከድቶ ወደ ጠላት ካምፕ ሂጃል። ከካዲት ውስጥ ከዘመቻ ክፍል፤ ከደህንነትና ከመገናኛ ውስጥ የሂዱ አሉ። እነሱ የሚያውቁትን ምስጢር አሳልፈው ለጠላት ስለሚሰጡ የመገናኛ ኮዶችን፤ የዘመቻ ዕቅዶችን መለዋወጥ ይገባ ነበር። ወታደራዊ ምስጢር ሊባክን እንደሚችል እያወቀ ለኛ መናገር ሲገባው ወይም ራሱ አስፈላጊውን ጥንቃቄ ማድረግ ሲችል ዝም ብሎ ቁጭ በማለቱ በዚያ ጠላት ተጠቅሞ ጉዳት አድርሶብናል። ምስጢር የሆኑ የወታደሩን መረጃዎች በግልፅ ተሌግራም እያስተላለፈ በጠላት እጅ እንዲወድቁ አድርጓል። እኛ በተመሰጠረ ተሌግራም ትዕዛዝ ስንልክለት፤ እንደዚህ፤ እንደዚህ የሚል ነገር አዛዦቼናል። እኔ ግን አልተቀበልኩትም ብሎ በግልፅ የመገናኛ

ዘዴ በመላክ ይመልስልናል። ይሄ ማለት ምንድነው? አንደኛ ያሉንን ቅራኔዎች በማጋለጥ ዝናቸንን ማውጣት ነው። ከሁሉም በላይ ደግሞ የምንልከውን ትዕዛዝ አጋልጦ በመስጠት በጣም ለጠላት ጠቃሚ መረጃ አስተላልፏል። የፓርቲውን ፀሐፊ ብቻ ሳይሆን እሱ የአንድ ግብረ ጎይል አዛዥ ሆኖ እኔ የሠራዊቱ ምክትል አዛዥ ሆኜ ለመጎብኘት ስሄድ ተገቢውን ክብር አልሰጠኝም፤ ምኑ ቅጡ፣ ሌላም ሌላም። ብዙ ክስ ቀረበበት።

ሠራዊቱ ይሄ ሰውዬ ከጠላት ጋር ግንኙነት ሊኖረው ይችላል የሚል ጥርጣሬ አሳድሯል። አለቆቹም አልተማመኑበትም። ከዚህ ቀደም 35ኛ ሻለቃ ከሁመራ ከድቶ ወደጠላት እንዲገባ አስተዋዕዮ አድርጓል። መቀሌ ላይ ወያኔዎች ሠርገው ገብተው ያለውን የፖሊስ ኃይል ደምስሰው የታሰረውን ወንበዴ ሳይቸኩሉ በርጋታ ፋይል አውጥተው ስም እየጠሩ ሲፈቱ ታሪኩ 'ወህኒ ቤት ጠባቂ አይደለሁም' ብሎ መልሷል ወዘተ።

ይሄ ሁሉ የክስ መዓት ሲወርድበት ያኔ የካቡትና ለሥራው ይመጥናል ያሉትን ሰዎች ሁሉ «ምነው?» ብዬ ስጠይቃቸው፤ 'እኛ ለቦታው ያለውን ብቃት፣ የሥራ ችሎታውን ጥያቄ ውስጥ አላስገባንም። የዓላማ ዕናትን በተመለከተ ግን ከዚህ በፊት በጥርጣሬ የምናየውን ነገር ይፈተንና ማንነቱን በተግባር ያስመስክር ነው ያልነው። አስመስክረ። ከእንግዲህ ወዲህ ሌላ ሦስተኛ ዕድል ሊሰጠው አይገባም። ከዚያ በኋላ ይሄ ሰውዬ ይሄን ሁሉ ጥፋት አጥፍቶ ልንታገሰው አንችልም' ብለው መስፍን ገብረቃል፤ ተስፋዬ ወልደሥላሴና ሥዩም መኩንን 'መመታት አለበት' አሉ። ይሄን ያሉት ሁላችንም ባለንበት እነጄኔራል ኃይለጊዮርጊስ ባሉበት፤ እነጄኔራል ለገሠ ባሉበት፤ እነጄኔራል ወብቱ ባሉበት፤ ካሣዬ አራጋው ባለበት ነው።

'ዋናው ነገር በሱ ምክንያት የወታደር ደም ያላገባብ ፈሷል። ሠራዊት ፈርሷል። ይሁን እንጂ ያለ ፍርድ እንዲሁ መመታት የለበትም። የጦር ፍርድ ቤት ቀርቦ ውሳኔ ይሰጠው' ተባለ። እስከዚያ ድረስ ግን ወይ ሲከዳ ይችላል። ወይም ጠላት አጋጣሚውን ተጠቅሞ ጦርነት የከፈተ እንደሆነ ከፍተኛ ጉዳት ይደርሳል። ስለዚህ ታሪኩ አሁን ባስቸኳይ ከዚያ ቦታ ይነሣ። እሱ ብቻ ሳይሆን ሌላም ቦታ ያሉ አዛዦች ሁኔታ ይታይ ተብሎ ባሥመራ ዙርያ ካሉት ኮሮች ያንዱ አዛዥም¹² እንዲሁ ብዙ ጥፋት ተገኝቶበት ተከሰሰ። እሱ ደግሞ አንድ ምላስኛ

ጎንደራ ነበረ። ከወራ በስተቀር ምንም የማይሠራ። እሱም እንደዚሁ በጦሩ ፊት ተዋርዶ ማዕረጉን እንዲገፈፍ ተደርጓል። ታሪኩ ላይኔ የጦር ፍርድ ቤት ቀርቦ ጥፋተኛ ሆኖ በመገኘቱ ተፈረደበት። እዚያው ሠራዊቱ ፊት ተረሽነ።

ገነት-ራስዎ እንዳሉት ጄኔራል ታሪኩ ብዙ ጠላቶች አሏቸው። በሐሰት ወንጀለኞችዎም ሲሆን ይችላል። ካልሆነም ደግሞ ሠራዊትዎ የተዳከመበት ጊዜ ነበር። አዛዦችንም ሆነ ተራውን ወታደር በየምክንያቱ መረሸኑ ከጥቅሙ ጉዳቱ ለምዘንም ወይ? በርገጥ የጦር ሚዳ ሕገ ጥብቅ እንደሆነ ነገረውኛል። አንዳንድ ማሰራጨ ይቻላል ...

መግግሥቱ - በጣም ምስጢር የሆኑ፤ ጠላት እጅ ፈፅሞ መውደቅ የሌለባቸውን መገናኛ ኮዶች በግልፅ መልዕክት እያስተላለፈ ስንት ደባና ተንኮል የሠራ፤ ለብዙ ሺህ ሠራዊት ሕልፈተ ሕይወት ምክንያት የሆነ ሰው እንዴት ነው የሚታለፈው? ሠራዊቱ ለምሬትና ለልዩ ልዩ ውዝግብ ተጋለጠ። በዚሁ ሳቢያ እየከዱ ሱዳን የገቡ አሉ። እጃቸውን ለወንበዴ የሰጡ አሉ። በተደጋጋሚ ለተነጠቅናቸው ድሎችና ለደረሱ አልቂቶች ሁሉ ተጠያቂ የሆነ ሰው ነው። በአንድ ወቅት በመለብሰና በአቆርዳቅ መሐል ወንበዴ ሠርጎ ገብቶ ጥፋት ሲያደርስ - እሱ አዛዥ የሆነበት ቦታ ነው - አሥመራ እምባሲይራ ሆቲል ሆኖ ቪዲዮ ካሴት እያየ ሲዝናና ስለነበር ተፈልጎ ሊገኝ አልተቻለም። የበላይ አዛዥ የክልሉ ሠራዊት ምክትል አዛዥ እቦታው ተገኝቶ ሁኔታውን ለማየትና ለማስተካከል ሲሞክር እንዴት እንደተቀበለውና እንዳናገረው መናገር ይቻላል። የዓይን ምስክሮች የነበሩ ስላሉ እነሱን መጠየቅ ይቻላል። ትዕዛዙን እንደማይቀበል ነው የነገረው።

ይሄ ሁሉ ሲሆን ለኔ በወቅቱ አይነገረኝም። በኋላ ነው የምስማው። በቅርብ አብረውት የሚሠሩትን የፖለቲካና የደህንነት ኃላፊዎች ለምን እንዳልተነገረኝ ስጠይቃቸው የሰጡኝ መልስ 'እኛ በተዋረድ ለየበዳዩቻችን አሳውቀናል' የሚል ነበር። የክልሉ የፖለቲካ ኃላፊዎች፣ የወታደራዊ ደህንነት ኃላፊዎች፣ የሠራዊቱ አዛዦች ሁሉ መስክረውበታል።

አዲስ አበባ ያሉትን የመከላከያ ኃላፊዎች ብጠይቅ 'እኛ ሰውን እንደ ሽንኩራ መጠን ማወቅ አንችልም። ብዙ ነገር ስለሚወራበትና በብዙ ነገር ስለሚታማ ማንነቱ ይፈተናል ብለን በቀና መንፈስ እንዲሾም ሃሳብ አቅርበናል' አሉ።

¹² የመካከት ጦር አዛዥ የነበሩት ብርጋዲየር ጄኔራል ከበደ ጋሹ

በመጨረሻ የምርመራ ችሎት ተቋቁሞ ጉዳዩ እንዲመረመር ተደርጎ በጦር ፍርድ ቤት ተፈርዶበታል። በተወሰደውም እርምጃ ሠራዊቱ ደስታውን ገልጿል። ይህን ዛሬም በሕይወት ያሉ የሠራዊቱ አባላት ቢጠየቁ የሚያረጋግጡት ሐቅ ነው። የታሪኩ መመታት የብዙ ሠራዊትን ሕይወት ካደጋ የሚያድን፣ ቀደም ብሎ መወሰድ የነበረበት እርምጃ ነው። ናደው የሚባለው ጦር ዲሲፕሊን የተላበሰ፣ ሁልጊዜ ድል የሚቀናው የተወደደ ስመ ጥር ሠራዊት ነበር። ያንን ሠራዊት ለሞትና ለሽንፈት የዳረገው ሰው በመረሸኑ ወንጀል እንደሆነ ተቆጥሮ ሲነገር አሰማለሁ። በዚያ ግምባር ስንት ሠራዊት ነበረ? ስንቱ ወጥቶ ቀረ? ስንት መኩንኖች ነበሩ? ስንት ወታደሮች አለቁ? እሱ በሠራው ኃላፊነት የጎደለው ሥራ ምክንያት የሞተው ሰው ከምንም አይቆጠርም። ታሪኩ የእጁን በማግኘቱ ግን ስሙ ገኖ ይወራል። በሱ ላይ ፍትሕ አልባ እርምጃ እንደተወሰደበት፣ እሱ ባለመኖሩ የኢትዮጵያ የመከላከያ ኃይል ጉዳት እንደደረሰበት እያስመሰሉ የሚያወሩ ለኢትዮጵያ ውድቀት በበኩላቸው የራሳቸውን ሚና የተጫወቱ መሰሉቹ ናቸው። የሱ መረሸን የሠራዊቱ ችግር አልነበረም። በሕዝቡ ውስጥ ወሬውን በማናፈስ ያሰራጩት የነፃ መኮንኖች ንቅናቄ አባላት ናቸው። የነሱ ወሬ ነው።

እነዚህን አስካሁን የነገርኩሽን ሁሉ ባንድነት ብንቆጥር በ17 ዓመት ታሪክ ውስጥ አንድ ጊዜ ፋፈም ላይ፣ አንድ ጊዜ ከርከበት ግምባር፣ ለሦስተኛ ጊዜ ደግሞ ናደው ግምባር በጦር ሜዳ ወታደራዊ ሕግ መሠረት ጥፋተኛ ሆነው የተገኙ ወታደሮችና መኩንኖች በሠራዊት ፊት ተገድለዋል።

ርሽና ይባላል። ግምባር ሄደው የጦር ሜዳን ሕግ በመተላለፍ ፍርድ ከተፈረደባቸው የሚገደሉ ሰዎች እንዴት እንዲሞቱ ነው የተፈለገው? በጦር ሜዳ ላይ ጥፋት ያጠፋ ሰው የሚሞተው በጥይት ነው እንጂ በገመድ አይሰቀል። ሠራዊቱ ፊት ተረሽኑ ለሚባለው ሠራዊቱ ፊት የሚመቱት መጥፎ ምግባራቸው ትምህርት እንዲሆን፣ ተመሳሳይ ስሕተት እንዳይደገም ነው።

በሰሜኑ ጦርነት እኛ ወደ መቶ ሺህ ሰው ነው ያጣነው። በወንበ ዴውም በኩል እንደዚያው። በጦርነት ታሪክ ውስጥ የጥቂት ወታደሮች መረሸን ኢምንት ነው። ምንም አይደለም። በሁለተኛ የዓለም ጦርነት ጊዜ ማንም አይደፍረውም የተባለለትን በፈረንሳይና በጀርመን መካከል ተሠርቶ የነበረውን የማጅኖ ምሽግ የጀርመን ፓዝር የታንክ ብርጌ ዶች ደረመሱት። በዚህን ጊዜ የፈረንሳይ ሠራዊት ያንን በምንም

ዓይነት ሊያቆመውና ሊቋቋመው የማይችለውን ሠራዊት 'እንዴት አልገታህም?' ተብሎ አዛዦች፣ ስንቶች ማርሻሎችና ጄኔራሎች በወታደራዊ የጦር ፍርድ ቤት ተፈርዶባቸው ተመተዋል።

ጦርነት መራራ ነው። መሞት፣ መቁሰል፣ መገደል፣ መማረክ አለበት። እንዳንዴ ደግሞ ይህን የመሰለ ውሳኔም ይጠይቃል። በኛም ጦር ውስጥ ተፈፅሟል። ይሄ ግን የግድ እኔ በቀጥታ የምፈርደውና የማስፈፅመው ጉዳይ አይደለም። በጦር ሜዳ ላይ ከፍተኛ ጄኔራሎች ታች አስካለው የጓድ መሪ ድረስ የሚመሯቸውን ወታደሮች በተመለከተ ሕግ የሚፈቅድላቸው የራሳቸው ነፃ የሆነ ሥልጣን አላቸው። እርሜ ነው። ሠራዊት ነው። መንግሥቱ እያዘዘ አይደለም። ያገር መሪ በደንዳንዱ ግምባር ውስጥ እየገባ ጥቃቅኑን ነገር ሁሉ የሚያይ አይደለም። ጠቅላላ ሕጉን፣ የሠራዊት አመራሩ ተጠብቆአል አልተጠበቀም? የሚል አጠቃላይ መቆጣጠር እንጂ፣ በየግምባሩ እየሄደ ማንምን አጠፋ የሚል ፀጥታ አስከባሪ አይደለም።

ለማጠቃለል የምለው ነገር ቢኖር ለምንድነው አንዳንድ ደካማ ሰዎች በግፍ እንደተረሽኑ ተደርጎ የሚወራው? ስንት ጀግና፣ ስንት ወታደር አልቆ የለም እንዴ? ከጄኔራሎችስ፣ ከጦር አዛዦችስ ስንቶች ናቸው የተሰዉት? መጨረሻው ባያምርም ስንቶች ለአገራቸው እንድነት አንፀባራቂ ድል እያስመዘገቡ በየግምባሩ አልወደቁም እንዴ? ስንት ሺህ በወደቀበት ጦርነት፣ የተወሰኑ ሰዎች፣ ያውም የሰው ዝቃጮች ሞቱ ተብሎ ይታዘናል? ስለነሱ የሚነገርበት ምክንያት ጨርሶ አይገባንም። በነሱ ምክንያት ያላግባብ የተሰዋው፣ የደማው፣ የቆሰለው፣ የሠራዊት አባል ስንት ነው? ለምን ስለተራው ተዋጊ አይነገርም?

ደግሞም 'ይሄ ወሬ ከማነው የመጣው? ማን ነው ያመነጨው?' ብሎ መጠየቅ ብቻ ይበቃል። እውነቱን ለማወቅ በወቅቱ በሥፍራው የነበሩትን የሠራዊቱን አባላት ሂጂና ጠይቁ። ይነግሩሻል። መቼም ሁሉም አላለቁም። በሕይወት ያሉ አሉ። ከኔ ይልቅ እነሱ ሊያስረዱ ይችላሉ። «ማነው ታሪኩ? ማነው የኋለኛው?» በይና ጠይቁ። ሐቅ ተደብቃ አትቀርም።

ገነት - የናቅፋስ ግምባር? ሦስተኛ ክፍለጦር እርስዎ የመጡበት ክፍል ስለነበር «ስንበላው ክፍለ ጦር አሸነፈ» እንዲባል ብለው ነው ይባላል በቦታው የነበረው ሠራዊት በሰዓቱ ሰብሮ እንዳይገባ ትዕዛዝ ሰጥተው ደስ እንዲያመልጠው ያደረጉት። ስለዚህ ምን ይባሉ?

መንግሥቱ - ያሳዘናል። «የደም ዕንባ» የሚለው መጽሐፍ ላይ የተፃፈውን አንብቦ ስንት ነው? ማንው ናቅፋን የያዘውና እንዳለ ያለቀው ሠራዊት? ሦስተኛ ክፍለ ጦርና 17ኛ ክፍለ ጦር አይደለም እንዴ? እይው! የሦስተኛ ክፍለ ጦር አዛዥ ኩሎኔል ተሻገር ይባላል። የጎን ደር ልጅ ነው። የ17ኛ ክፍለጦር አዛዥ ኩሎኔል ወርቁ ይባላል። ጠና ያለ መኩንን ነበር። የግንባሩ አዛዥ እዛው ላይ የተሾመ ወጣት መኩንን ጄኔራል ወብቱ ይባላል። እነኚህ ናቸው የተሰማቸውን መመሪያ በትክክል በሥራ ላይ ያዋሉት። በስልት፣ በሰውር፣ በ...ጣም አስቸጋሪ በሆነ የተፈጥሮ አቀማመጥ ላይ ዳገት ቧጠው ጠላት ሳያውቅና ሳይነቃ ደር ሰው ዱብ እዳ ተኩስ ነው የከፈቱበት። ጠላት ቁርበቱን ጠቅልሎ ናቅፋን ለቆ ለመሸሽ በመዋለል ላይ እያለ በናደው መብረቅ ግምባር ተሰልፎ ከነበረው ጦሩ አንስቶ በደረሰለት ተጠባባቂ ጦር ከጋላም ከፊትም መጥቶ ተረባረባቸው። ሦስተኛ ክፍለ ጦር እኮ ከነአዛዥ፣ ከነስታፋ ጦሩ እንዳለ ያለቀበት ናቅፋ ላይ ነው። ስሙ ነው እንጂ የቀረው በጋላ አዲስ ጦር እኮ ነው አደራጅተን ሦስተኛ ክፍለ ጦር የተባለው።

ነገሩ የተገላበጠሽ ነው የሆነው። እኔ ነኝ ድል ለሽዕቢያ እንዲሆን ያደረግሁት? እንዴት ያንድ አገር መሪ ሆኜ ይሄንን አደርጋለሁ? ያን ክፍል ላገልግልበት! ልደግበት እንጂ ይህንን በመሰለ ወሳኝ ፍልሚያ ላይ ካንዱ ክፍል ሌላውን አስበልጬ እንዴት እንደዚህ አደርጋለሁ? ሁሉም ኢትዮጵያዊ ወገኖቼና የትግል ጓዶቼ ናቸው። ሁሉም በእኩልነት መሥዋዕትነት የሚከፍሉና ለሃገራቸው አስፈላጊዎች ናቸው።

ይልቅስ ስለናቅፋ ካነሳሽ ስለዚያ ዘመቻ ልንገርሽ። ከቀይ ኮከብ በጋላ ያደረግነው የመጨረሻው ዘመቻ ነው። እኔ አንድ ዕቅድ አቀድኩኝ። ይሄውም፣ «ሁሉንም ነገር ትተን አንድ ለየት ያለ ጠቅላላ ዝግጅት እናድርግና ያለ የሌለ ኃይላችንን አሰባስበን ወንበዴው ላይ ጠንካራ ክንዳችንን ሰንዝረን፣ ሲሆን ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ መፍትሔ እናገኛለን። ካልሆነ ደግሞ በማያንሠራሩበት ሁኔታ አከርካሪያቸውን መተን ወታደራዊ የበላይነታችንን ካረጋገጥን በጋላ ችግሩን በሰላም እንፍታ ለማለት እንችላለን። ይሄን ካደረግን ወደሠላሙ ጠረጴዛ በግድ ሊመጡ ይችላሉ። ሌሎችም አጋሮቻቸውም ግፊት ያደርጉባቸዋል። ወታደራዊ ክንዳችን ካልተሰማቸው በስተቀር የኛን ወታደራዊ የበላይነት ካላመኑበት በስተቀር ድል አድርገን ነፃ እንወጣለን የሚለውን አስተሳሰባቸውን ካላከሰርነው በስተቀር ባለፉት ዓመታት በተጨማሪ ያየነው ነው። በሰላም ፈቃደኛ ሆነው እንደማይመጡ ግልፅ ነው።» ይሄንን

በስብሰባ ከጦሩ አመራር አካላት ጋር ተነጋግረንበት 'ልክ ነው' ብለው ተሰማሙ።

በኔ ዕቅድ መሠረት «እስካሁን የምናደርገው ዝም ብለን ከባርካ፣ ከናቅፋና ከላሕል ተራሮች የሚወርደውን ወንበዴ ነው የምንቀበለው ወይም ወደዚያ ስንድህ በምብና ናዳ እየለቀቀብን ነው ወታደራችን የሚያልቀው። አሁን ግን የፈለገው መሥዋዕትነት ተከፍሎ ወደሱዳን ጠለቅ ብሎ ገብቶ የሚሰለጥነበትን ካምፕ ማውደም። መሣሪያና ስንቅ የሚያስተላልፋበትን ከሱዳን ጋር የሚገናኙበትን ዋናውን የዕደላ መሥመራቸውን መቁረጥ። በዚህ በኩል ያለው የመሬቱ ተፈጥሮ ለታንኮችን ምቹ ነው። በውነቱ በማያስቡትና በማይጠብቁን አቅጣጫ ገብተን ስናበቃ ወደዚህ ከጋላም ከበን መምታት ነው። ለዚህም የአየር ወለዱን ውጊያ ከላይ አድርጎ ጠቅላይ ሠፈራቸውንና አመራራቸውን በድንገት ባልተጠበቀ ሁኔታ መበጥበጥ። በዚያ በኩል ሲሳሉና ሲርበተበቱ ዋናው ሠራዊታችን ደርምሶ መግባት። መጀመሪያ ደግሞ ደኑንም፣ ቋጥኙንም፣ አፈሩንም እንዲያው ውሃ እስኪወጣው ድረስ ደህና አድርጎ በአውሮፕላንና በከባድ መሣሪያ ማንቀርቀብ።

«ይሄን ለማድረግ ሰፋ ያለ ዝግጅት ይጠይቃል። ሰፋ ያለ የብረት ለበስ ሠራዊት፣ በተራራ ላይና በበረሃ ላይ ለመዋጋት የሚችል ጥሩ ስልጠና ያለው ሞተራይዝድ ሠራዊት፣ በባሕር በኩል እንዲያመልጡ የባሕር ኮማንዶ ሠራዊት፣ ፓራትሩፕር ሠራዊት፣ ይሄን ሁሉ በደምብ ማዘጋጀት ያስፈልጋል። ይሄን አድርገን ካሸነፍናቸው ሳይወዱ በግድ ወደኛ ይመጣሉ። ያለበለዚያ ይሄ እንዳው እንደቦከሰኛ እያረፍን የምናደርገው ጦርነት አላዋጣም። ሕዝቡም ተሰላች» አልኩ። ዕቅዴን ስነግራቸው 'ጥሩ ነው' አሉ። ተሰማሙበት። ይሄ የሆነው በ70ዎቹ መጨረሻ ገደማ ነው።

ከዚያ በጋላ ወደ ሶቭየት ሄድኩኝ። አብረውኝ ከነበሩት የመንግሥት ባለሥልጣኖች በተጨማሪ ከፍተኛ ወታደራዊ መኩንኖችን አስከትዬ ነው የሄድኩት። እነዚያ ሁሉ ጄኔራሎች አብረውኝ ነበሩ።

«እስካሁን ድረስ ረድታችሁናል። አገሪ ባለውለታችን መሆናችሁን ታውቃለች። ሕዝቡ የልብ ወዳጆቻችን መሆናችሁን ያውቃል። በየጊዜው እንዳስቸገርናችሁ ይገባኛል። ችግሩንም ሳንፈታ፣ እናንተም ሳትቦዝኑ እየረዳችሁን እስከመቼ እንዘልቃለን? ባጠቃላይ ያለውን ችግር በሁለት መንገድ ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ልንፈታው አስበናል። አንደኛው በሰላም ፖለቲካዊ መፍትሔ ለማግኘት እንሞክራለን።

ሕዝቡን ጠይቀን ወይ መገንጠልን ይደግፍ እንደሆነ ያለበለዚያ በአንድነት ለመኖር ራሱ ይወስን። ይሄንን ለማድረግ እስካሁን ማንዴትም አልነበረንም። አሁን ግን ሕገመንግሥት እያረቀቅን ነው። ፓርቲ አደራጅተናል። በቅርብ ጊዜ ውስጥ የሕዝብ ሥልጣን እንዲረጋገጥ ሪፐብሊክ እናቋቋማለን። የኢትዮጵያን ሕዝብ ሉዓላዊነት በሱ ስም ለመደራደር አንችልም ነበር። አሁን ነገሮች እየተመቻቹ ነው። አብዮቱ እንደፈነዳ ይሄን ብናደርግ ኖሮ ራስን እንደመግደል ነው። እኛ ነበርን የምንገደለው። አሁን ግን ሕዝቡም ገብቶታል። ጦርነቱ በሁለቱም ወገን ከፍተኛ መሥዋዕትነትን የጠየቀ በመሆኑ ከሠላም ሌላ አማራጭ የለንም።

«ባማራጭ እስከ ፌዴሬሽን ለመሄድ ዝግጁ ነን። እነሱ 'ፌዴሬሽን፣ ፌዴሬሽን' ይላሉ እንጂ ባለፈው ከነበራቸው ፌዴሬሽን በጣም የተሻለ ነው ያዘጋጀንላቸው። በመከላከያ፣ በፋይናንስና በውጪ ጉዳይ ብቻ ከኛ ጋር እንድ ይሆናሉ እንጂ የራሳቸው አስተዳደር ይኖራቸዋል። ለፖለቲካው መፍትሔ ይሄንን አስበናል።

«ባንፃሩ ደግሞ በወታደራዊው መስክ ጠንካራ ክንድ ካላሳየን ይሄ ትዕቢተኛ ወንበዴ እንዲሁ 'እሺ' ብሎ የምንለውን አይቀበልም። 'እርዱን' አልኳቸው። ብሬኸጌቭ ነበር ያኔ። በእርግጥ ሁሉንም የጠየቅኳቸውን አልሰጡኝም። በተለይ ሔሊኮፕተር አልፈቀዱልኝም።

ገነት - ለምንድነው ያልፈቀዱዎት?

መንግሥቱ - ውድ ነው በሚል ነው። ዞሮ፣ ዞሮ ሦስት አራተኛውን ያህል ሰጥተውኛል። እኔ ግን ብዙ ሔሊኮፕተር ነበር የፈለግሁት። ምክንያቱም ወንበዴዎቹ አንድ ቦታ ላይ ታዩ ሲባል እኛ ወደዚያ ስንሄድ እነሱ በሌላ አቅጣጫ ብቅ ይላሉ። በነሱና በኛ መካከል ትልቅ የመንቀሳቀስ ልዩነት አለ። በሚፈለገው ቦታ ፈጥኖ የመገኘት ጉዳይ ወሳኝ ነው። ለዚህ ሔሊኮፕተሮች ለተዋጊ እግረኛ ሠራዊት የሚሰጡት ድጋፍ በጣም አስፈላጊ ነው። እና ለዚህ ገፋ አድርጋችሁ ሰጡን ብንላቸው፣ 'ሔሊኮፕተሮች በጣም ውድ ናቸው። ከዚህ በፊት የሰጠናችሁ በቂ ነው። ባይሆን አንድ ስኳድሮን ተዋጊ፣ አንድ ስኳድሮን የመጓጓዣ እንሰጣችኋለን። ከዚህ በላይ የለንም። እኛም ተርፎን አይደለም። ሕዝባችን ችግር ላይ ነው። በሶሽያሊስታዊ አለማቀፋዊነት ስሜት ለመረዳት ብለን ነው እንጂ ተርፎን አይደለም። ከናንተ ሌላ

ደግሞ አንጎላን እንረዳለን። ኩባን እንረዳለን። ሌሎችንም። ይሄንን እውቁልን' አሉ። «እሺ ግድየለም፣ የሰጣችሁኝን እቀበላለሁ» አልኩት።

ያንን ጦር ለማሰልጠንና ለማዘጋጀት ሞክርን። አብዛኛውን የማሰልጠኛ ትምህርት ቤት ያቋቋምነው ያኔ ነው። ጎጃም ውስጥ 20 ሺህ ወታደሮች የሚያሰለጥን፣ ባሌ 15 ሺህ፣ በወለጋና በሸዋ መካከል ዴዴሳ ላይ፣ በሲዳሞ፣ ባጭሩ በየስድስት ወሩ በየዓመቱ ባንድ ጊዜ ከመቶ ሺህ ያላነሰ ሠራዊት የሚያሰለጥኑ ካምፖችን አቋቋምን። እነዚህን ሁሉ በሚገባ የሰለጠነ ሠራዊት በሚፈለገው መልክ ለግምባር በሚያበቃ ሁኔታ እንዲሠለጥኑ አድርገን ፈጠርን። ባዋሽ አርባ የልዩ ልዩ መሣሪያዎችና የታንክ ብረት ለበስ ማሰልጠኛ፣ በሁርሶ የመኩንኖች ማሰልጠኛ ከፈትን።

በዚህ ዓይነት ሰብሰብ ብለን ስንጠናከር ሶቭየቶቹ ታንክም፣ መድፍም ጦርቀምቀም አድርገው ሰጡን። አየር ወለዱን ከብርጌድ ወደ ክፍለ ጦር ከፍ አድርገን አዋቀርን። በወቅቱ ካፍሪካ እኛ ብቻ ነን የአየር ወለድ ጦር በክፍለ ጦር ደረጃ ያለን። ግብፆች እንኳን አልነበራቸውም።

በዚህ ዝግጅት ጀኔራሎቹም ረኩ። 'አሁን አንድ መፍትሔ መገኘት አለበት' አሉ። መርዕድም፣ ተስፋዬ ገብረኪዳንም፣ ፋንታም ሁልም። 'ባሁኑ ዝግጅት አንድ መፍትሔ ይገኛል' አሉ። ተነሳንና አሥመራ ሄድን። ከዚያ በፊት እንግዲህ እኔ በሥራቸው ጣልቃ ለመግባት ሳይሆን የጦር ኃይሎች ጠቅላይ አዛዥ ነኝ። ኃላፊነት አለብኝ። አንዳንድ ነገር ሲደረግ፣ በተለይ ዘመቻቸው ሲከሸፍ 'መንግሥቱ ጣልቃ እየገባብን ነው' ይላሉ። በተለይ ጀኔራል መርዕድ ሁልጊዜ 'መንግሥቱ ይሄን ባይል ኖሮ፣ ይሄን ባያደርግ ኖሮ' እያለ ስሞታ ያሰማል። ስለዚህ አሁን ምንም ነገር አላልኩም። የራሳቸው ዕቅድ፣ የራሳቸው ስልት ነው። ይሄ እንግዲህ ከቀይ ኮከብ በኋላ ያደረገነው ዘመቻ ነው። የመጨረሻው ማለት ነው። ለታሪክ ምስክርነት የጦር አዛዦቹን በጠቅላላ ስብሰባ ጠራሁ።

«ዝግጁ ናችሁ?»

«አዎን።»

«ሁሉ ነገር ዝግጁ ነው?»

«አዎን። ተዘጋጅተናል።»

«ተስፋዬ ምን ትላለህ?»

‘ዘጠና ዘጠኝ በመቶ ግባችንን እንደምንመታ አተማመናለሁ፤ ጌታዬ፡፡’

«አንተስ ምን ትላለህ?»

‘ሲሆን የመጨረሻውን መፍትሔ እናገኛለን፡፡ያለዚያም ወንጌልውን ለሠላማዊ መፍትሔ ማንበርከክ የሚያስችል ብትር እንሰጣለን፡፡’

«ፋንታስ ምን ትላለህ? አንተስ ምን ትላለህ?» ብዬ ሁሉንም ጠይቄ ‘ይሳካል’ አሉ፡፡ «እንግዲህ እናንተ ካመናችሁበት የማይሳካበት ምንም ምክንያት የለም አልኩኝ፡፡» ዝርዝርን ተነጋገርንበት፡፡ አንዳንድ እነሱ ያላዩዋቸው የሚስተካከሉ ነገሮች ነበሩ፡፡ ለምሳሌ፤ የአየር ወለዱን ሚና እነሱ አልተመለከቱትም ነበር፡፡ አየር ወለዱ በፍጥነት በፓራፕሎት ወርዶ ድንገተኛ ውጊያ በማድረግ ለዋናው ሠራዊት መንገድ የሚከፍትበትን ሁኔታ አላዘጋጀም፡፡ ከዚያ ይልቅ በተጠባባቂነት ቁጭ አድርገውት በማንኛውም ጊዜ ድንገት ለሚደርስ ነገር በተወርዋሪነት እንዲደርስ ብቻ ነው እንጂ ለመጀመሪያ ድል ከፋችነት መጠቀም እንደሚቻል አላሰቡትም ነበር፡፡ ይሄን ብቻ ከማሻሻሌ በስተቀር የተቀረውን ዕቅዳቸውን አንዳለ ተቀብሎ ተስማማን፡፡ እኔ ወደአዲስ አበባ ተመለስኩ፡፡ ‘እሱ ጣልቃ ይገባብናል’ ለሚሉት እንግዲህ ሜዳውም ይሄው፤ ፈረሱም ይሄው ማለቴ ነው፡፡ ደግሞ እስከዛሬ ሁሉንም ጦርነት እኔ የመራሁት ስለሆነ የነሱን የጦር መሪነት የማሳካት ይመስላል፡፡ ራሳቸው እንደፈለጉ ያድርጉት ብዬ ነው፡፡

ለዚህ ምክንያት የሆነኝ ደግሞ አንድ ዓለማየሁ ወልዴ የሚባል የደህንነት ኩሎኔል እዚያው አብሮአቸው ሆኖ የሚሉትን ይሰማል፡፡ ካርታ ሲጫወቱ፤ ብርጭቆ ሲጨብጡ የሚናገሩትን ያዳምጣል፡፡ ይመጣና ‘ጌታዬ፤ እስቲ ይሄንን ተውላቸው፡፡ ራሳቸው አዘጋጅተውታል፡፡ ራሳቸው ይምሩት፡፡ ያው ያዕድቅልን ነው የሚሉት፡፡ ባታፀድቅላቸው ደግሞ እሱ የሚለውን ካልሆነ እኛ የምንለውን አይሰማም ስለሚሉ ጥሩ ነው ብለህ ድጋፍ ሰጣቸው’ አለኝ፡፡ «አንዴ የኔ መኖር ችግር አለው ማለት ነው?» ስል፤ ‘የለም ሁልጊዜ እነሱን ድንክ አድርገህ ለሁሉ ነገር አንተ ከሬዲት የምታገኝበት ነው የሚመስላቸው፡፡ ስለዚህ ይሄንን ተውላቸው’ ይለኛል፡፡ ተመለስኩ፡፡ ጦርነቱ ተጀመረ፡፡

አጀማመሩ ጥሩ ነበር፡፡ መሣሪያውም፤ ምኑም ሁሉ ነገር በገፍ ቀርቧል፡፡ በውነቱ ለድልም ተቃርበው ነበር፡፡ የመጨረሻው ውጤቱ ግን እንዳልሆነ ሆነ፡፡

በወታደራዊ ሳይንስ መሠረት ጦርነት ሲጀመር ሠራዊት ይዘጋጃል፡፡ መጀመሪያ ዕቅድ ይወጣል፡፡ በዚያ መሠረት «እከሌ በዚህ ትሠለፋለህ፡፡ እከሌ በዚያ ትሠለፋለህ፡፡ መነሻህ ይሄ ነው፤ ግብህ ያይሆናል» የሚለው ነገር ሁሉ በካርታም፤ በመሬትም ላይ ይዘጋጃል፡፡ ይሄ አንድ ነገር ነው፡፡ ከዚያ በኋላ የመጀመሪያዋ ጥይት ተተኩሳ ፍልሚያው ይጀመራል፡፡ ከዚያ በኋላ በጦርነቱ ሂደት ውስጥ ነገሮች በፍጥነት ይለዋወጣሉ፡፡ ቦታው ይለወጣል፡፡ የመሣሪያው ዓይነት ይለወጣል፡፡ አንዱ ጦር እንደታሰበው ሳይሆን ቀርቶ ያፈገፍጋል፡፡ ሌላው ቀንቶት ይሄዳል፡፡ አንዱ ይከበባል ወይ ይቆረጣል፡፡ በዚህን ጊዜ እንግዲህ ወዲያውኑ ሁኔታውን ቃችቶ ፈጣን እርምጃ መውሰድ ነው የሚያስፈልገው፡፡ ይሄን ጊዜ ነው ትልቁ የጦር አመራር መውሰድ ነው የሚያስፈልገው፡፡ ይሄን ጊዜ ነው ትልቁ የጦር አመራር ጥበብና ችሎታ የሚታየው፡፡ የአንድ የጦር መሪ ችሎታና ብቃት የሚለካው ያንን ተለዋጭ ሁኔታ ፈጥኖ ተቆጣጥሮ ሌላ መፍትሔ በማምጣት ችግሩን መፍታት ሲችል ነው፡፡ ተለዋጭነት ሁኔታ ወዲያውኑ እየተከታተለ በዚያው ባስፈላገው መጠን ደግሞ የሚቀርበውን ተጠባባቂ ጦር የማምጣት ጉዳይ፤ በጊዜው መስጠት ያለበትን ውሳኔ የመወሰን ጉዳይ፤ መሣሪያ ያስፈልግ እንደሆነ የማቅረብ ነገር፤ የሰው ኃይል እንደሆነ የማቅረብ ነገር፤ የመተባበርና የማረዳዳት ነገር ከሆነ ቶሎ ዕዝና ቁጥጥሩን የማጠናከር ነገር፤ ይሄንን ተከታታይነትና በጦርነቱ ሂደት ውስጥ የሚፈጠረውን ነገር በመፈፀሙ ላይ ጨርሶ ዜሮ ወጡ፡፡ ፌይል አደረጉ፡፡

ያ የተሰለፈው ሠራዊት አጀማመሩ፤ መንፈሱ፤ ለድል መጓጓቱ ምንም አያጠያይቅም፡፡ በዚያ ተስማምተናል፡፡ የሚቀጥለውን ተከታታይ ሂደት የመቆጣጠር ግን ዝግጅት አልነበራቸውም፡፡ ዕቅድ አልነበራቸውም፡፡ ከዚያ በኋላ አዲስ አበባ መደወል ሆነ፡፡

«ምነው?»

‘ጦር አምጣ፡፡’

«ተጥበባቂው ጦር የት ሄደ? ብረት ለበሱ የት ሄደ? ሜካናይዝዱ የት ሄደዱ ፓራትሩፕሩ የት ሄደ? ምን አደረጋችሁት?»

‘ጦር አምጣ፡፡’

ከምሥራቅም፤ ከየትም ከየትም ተሰብስቦ ተላከ፡፡

‘እሁንም ጦር ጨምር፡፡’

«አንዴት ነው ነገሩ?»

‘ናቅፋን ለመያዝ ትንሽ ቀርቶናል’ አሉ፡፡ ናቅፋ ተያዘ ማለት ሁሉ ነገር አለቀለት ባይባልም ለወንበዴ የመጨረሻው መጀመሪያ ሆነ ማለት ነው፡፡ ምክንያቱም ናቅፋ የወንበዴ ዋና የዕዝ ማዕከል ነው፡፡ የመሬቱ አቀማመጥ እስቸጋሪ ነው፡፡ እሱን የያዘ ያንን አካባቢ በመሉ

ተቆጣጠረ ማለት ነው። የኛዎቹ እዚያ ገብተው ድልም፣ ምርኮም አግኝተው ወንበዴው ወደመሸሹ አካባቢ ሲደርስ ባንድ በኩል የገባውን የኛን እንድ ጦር ክፋኛ ገትረው ሲመቱት ተፍረከረከ። ብዙ ቦታ ቶሎ ብሎ ተጨማሪ ጦር አልገባም። እና ያ ጦር ሲንገዳገድ እሱን እየተከተሉ ለድል የተቃረበውን ጦርና ሌላውን ሠራዊት ፍርስርሱን አወጡት።

ከዚያ መልስ ስብሰባ ተቀመጥን።

«አሁን ታዲያስ?» አልኳቸው። «ከሁለት አንዱም ግብ አልተሳካላችሁም። ወይ የመሬት መሸሻል የለም። ቀድሞ ከነበርንበት አስለቅቆ አዲስ ቦታ መያዝ የለም። ያ ካልሆነላችሁ ደግሞ በወንበዴ ላይ ኃይለኛ በትር ማሳረፍ መቻልም የለም። ብዙ በማቁሰል፣ ብዙ በመግደል ወንበዴውን የሚያሳምመው ምት መምታትም አንድ ነገር ነው። እንደማየው የሞታችሁትም የቆሰላችሁትም እናንተ ናችሁ። እንዴት ነው ነገሩ?»።

መልስ የለም።

መጨረሻ ላይ መናገር ሲጀምሩ ካቀረቧቸው ተልካሻ ምክንያቶች አንዱ ትዝ ይለኛል። «ወታደሩ ፊዚካል ብቃት አልነበረውም። በመከላከያ ወረዳ ውስጥ በሰውን እየበላ ቁጭ ብሎ የከረመውን ወታደር ተነስተህ ሂድ ስንለው አልቻለም። የሰውነት ድክመት ነበር።»

«አሁን ይሄ ምክንያት ነው? ከሆነስ ለምን አልታሰበበትም? ያንን በመሰለ አስቸጋሪ ቦታ ላይ ለውጊያ የተዘጋጀ ወታደር ምን ያህል ጥንካሬ አለው? የሚለውን በዓይን እንኳን ቃኝቶ መገመት አይቻልም? ለመሆኑ ከናንተ ከጄኔራሎቹ ጀምሮ እታች አስካሉት መሥመራዊ መኩንኖች ድረስ የወታደሮቹ አቅም ምን ያህል ነው? ያንን ጋራ ይወጡልኛል ወይ? ይሄን ቁልቁለት ይወርዱልኛል ወይ? ብሎ የሚጠይቅ ጠፍቶ ነው ይሄን ሰበብ ብላችሁ የምታቀርቡት?»

ይሄን ጊዜ ጄኔራል ፋንታ በላይ ጎኔ የአየር ኃይል መኩንን ነኝ። በእግረኛ ውጊያ ውስጥ ከናንተ የምማር እንጂ የምነግራችሁ ነገር የለም። ነገር ግን በዝግጅታችን ጊዜ ትንሽ የተሳሳትን ይመስለኛል። ጦርነቱ ከተጀመረ በኋላ የሚፈጠሩ አስገዳጅ ሁኔታዎችን ብዙ ትኩረት አልሰጠናቸውም። ሁላችንም ለድል በመቻላችንና ለዚያም ያለን ብቃት አስተማማኝ ነው ብለን ስላሰብን ነገሮች እንዳቀድነው ባይሄዱ ምን ማድረግ አለብን? የሚለውን አላተኮርንበትም። ግምታችን ትክክል አልነበረም። ለዚህ ጦርነት በቂ ነው ብለን የመደብነው ጦር ብዛት በቂ አልነበረም። ወይም ያለአግባብ አስጨርሰነዋል ማለት ነው ብሎ ሲናገር ብዙዎቹ ገላመጡት።

ታዲያ ምንድነው የሚሻለው? ከሶቭየት እንደሆነ ሌላ እርዳታ ለመጠየቅ እንዲህ ቶሎ የሚሆን አይደለም። ገና ተቆይቶ ... ገና ነው። በጣም ነው ልቤ በኃዘን የተሰበረው።

«አሁን ደግሞ ያለው ቦታ እንዳይወሰድብን የነቃ መከላከል ይደረግ። ጦሩ በተወሰነ ደረጃ በትንሽ በትንሹ እየተዋጋ በየቀጠናው እየተረዳዳ ለጠላት ፋታ ሳይሰጥ ጨርሶ ተሸንፈን ነገሩን የተውነው እንዳይመስል ቦታችንን እንጠብቅ» አልኳቸው። እንግዲህ ከዚያ በኋላ ነው በየራት ግብዣው፣ በየመጠጥ ቤቱ እየተገናኙ ዳለታውን የተያያዙት። «ሠላማዊ መፍትሔ፣ መፈንቅለ መንግሥት» የሚሉአቸው ነገሮች ያህ ነው ከአረቄ ጋራ የተጠነሰሱት።

ገንት - ከዚያ በኋላ ስፍቤት ላይ የደረሰው ሽንፈት ስኬት የታወቀ ሠራዊት ውድቀት በዋነኝነት ከሚጠቀሱት ምክንያቶች ሸንዳ ሲሆን እርስዎ ግን የሸንዳን መደምሰስ በጣም አቃሰው ሲናገሩ ተደምጠዋል። የቦታውን ወታደራዊ ጠቀሜታ ካስመረዳት ነው ወይስ ...?

መንግሥቱ - የአፋቤትን ስትራቴጂካዊ ጠቃሚነት በሚገባ አውቃለሁ። አፋቤት አማካኝ ሆኖ ወደ ብዙ ቦታዎች መሸጋገሪያ በራችን ነበር። በስተደቡብ ሲል ወደደጋማው የኤርትራ ክፍል፣ ማለትም ወደ አቆርዳት፣ ከረን፣ ጋሽና ስቲት አውራጃዎች እንዲሁም በስተሰሜን ወደ አልጌና እና ናቅፋ ለመሸጋገር ቁልፍ ቦታ ነበር። የቦታው ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ ታውቆ ያንን የመሰለ ጦር የተቀመጠበትና ብዙ ደም የፈሰሰበት ነው።

ያ ቦታ ሲደመስስ አልተገዳንም ለማለት ሳይሆን አንዴ ከተወሰደ በኋላ በቃ ተይዟል። እዚያ ላይ ሲያለቅሱ መክረም አያስፈልግም ለማለት ነው። እኔ በይፋ በምናገርበት ጊዜ የጦሩን ሞራል መጠበቅ አለብኝ። «አፋቤት ተያዘ ብላችሁ ላለፈ ነገር አትፀፀቱ። በፊት ሰውም አልነበረበት። ፀንበዴዎቹም ቢሆኑ እዚያ ገብተው አልማዝ ቆፍረው አያወጡበትም። ዋናው ነገር ለወደፊቱ ጠንክሮ ተዋግቶ መልሶ መያዝ ይቻላል። ከዚህ በፊት ከረን ተይዞበት አስመልሰናል። በርቱ!» ማለት ነው የፈለግሁት እንጂ ጠቃሚነቱ ሳይገባኝ ቀርቶ ወይም ሽንፈታችንን ለማቃለል አይደለም።

ከዚያም ሌላ ፍፁም እንዳለቀልንና እንደሞትን ተደርጎ በጠላት የፕሮፓጋንዳ መሣሪያዎችና ከውጪም ባሉ የምዕራባውያን ዜና ማሰራጫዎች ሲራገብ ቆይቷል። ይህ ለጦሩ ሞራል ጥሩ አልነበረም። አፋቤት፣ አፋቤት እየተባለ በጣም ተጋኖ ይነገር ነበር። ልክ እንደ ትልቅ ከተማ እንደተያዘ ቢጤ ነው የተወራው። እውነቱን ለመናገር እዚያ ላይ ጦር ያሠፈርነው ለወታደራዊ ጠቀሜታው፣ በተለይም ውሃ ስለነበረበት ነው እንጂ ብዙ ሰው የሚኖርበት ከተማ አልነበረም። ሕዝቡ

ጥሱ ሂደ ጥቂት የፈራረሱ ቤቶች የሚገኙበት የወረዳ ከተማ ነበረ። እንደሚታወቀው ኤርትራ ውስጥ ትልቁ ችግር ውሃ ነው። ቦታው ከወዲያም ከወዲህም ተዳፋት ሆኖ መሐሉ ጎድጓዳ ሽጥ ስለሆነ በዝናብ ወቅት አካካባቢው ተራሮች የሚወርደው ጎርፍ በመዝቀጥ እየተጠራ ቀመ የቆየ የክርስ ምድር ውሃ አለ። ያ ሲቆፈር ንፁሕ ውሃ በመገኘቱ ለሠራዊቱ የውሃ ዕደላ አመቺ ሆነ።

እዚያ ላይ ላስታውስ የምፈልገው በግንቦት፣ 1981 መፈንቅለ መን ግሥት መከራ ላይ የተካፈሉት አብዛኛዎቹ ጄኔራሎች አፋቤት ላይ ሽንፈት የደረሰብን ጊዜ በጦሩ ውስጥ ቁልፍ ያመራር ቦታዎች ላይ ነበሩ። ከቺፍ አፍ ስታፍ ጀምሮ የሁለተኛ አብዮታዊ ሠራዊት ዋና አዛዥ፣ የኮር አዛዦችና የፖለቲካ ኃላፊዎች ሁሉ ነበሩበት። አፋቤት ሲለቀቅ ከነዚህ ጄኔራሎች ጋር መሣሪያ መማዘዝ ቀረሽ ጥል ነው የተጣላነው።

ሠራዊቱ ለአገሩ ባለው ፍቅር በተዋጊነት ስሜቱና ባገኘው ልምድ የምንመካበት ሠራዊት ነበር። መጀመሪያ ላይ የጦሩ አመራር በአንድ ማዕከል የተማከለ ነበር። «ቤሔራዊ አብዮታዊ የዘመቻ መምሪያ ማዕ ከል» በሚል መጠሪያ ይታወቃል። በመጀመሪያው አምስት ዓመት ሌላውን ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ጉዳይ የመሳሰለውን ለተለያዩ ክፍሎች፣ በተለይም አስተዳደሩን ለደርግ አባሎች ትተን በጣም ጥቂቶች ሆነን ሥራውን ጀመርን። እኔ የጦሩ ጠቅላይ አዛዥ ሆኜ ከተቀሩት ጓዶቼ ጋር በመረዳዳት በምሥራቅ ግምባር በድራዳዋ፣ በቆሬ፣ በጅጅጋ፣ በሌሎችም ቦታዎች እስከመጨረሻው ነበርኩ። በመጀመሪያውም ጦር ነት ጠቅላይ ሠፈራን መቀሌና ጎንደር አድርጌ እየተዘዋወርኩኝ (ታምሜ ለ20 ቀናት ወደ ውጪ ከመሄዴ በስተቀር) በግምባር አስተባብራለሁኝ። ጦሩን አዘውትራ በመጎብኘት ለጥሩ የጦር መሪዎችና ለሚያስገኙት ውጤት፣ ጀግና ወታደሮች ለሠሩት ጀብድ በገፅ ያለም ንም ቢርክራሲያዊ መንገድ የሚገባቸውን ማበረታቻ፣ ማዕረግም፣ ሹመትም፣ ሽልማትም በመስጠት በጣም በተደጋገፈና በተቀራረበ ሁኔታ ጦሩን አመራ ነበር። ከፍርሃትና ከማፈገፈግ ይልቅ ቀዳሚ ለመሆንና የድል ባለቤት ለመሆን የነበረው ሽሚያ የሚያስደንቅ ነበር። ዲሲፕሊኑ፣ ፍጥነቱ ድንቅ ነበር። በሐምሌ ጨለማ በክረምት ድጥና ማጥ በሚያስቸግርበት፣ ወንበዴ የኢትዮጵያ ጦር በምንም ያጠቃናል ብሎ ባላሰበበት ጊዜ ነው መረብንና ጋሽን የተሻገረው። ጎርፍ፣ ማጥ ሳያግደው ያንን አስደንጋጭ ድል የተጎናፀፍነው። በሶማሌ ጦር ላይ ድል ከተቀዳጀን በኋላ በ10 ኪሎ ሜትር ቀለበት ውስጥ የተከበበችውን

የአሥመራ ከተማ አስለቅቀን፤ በአራት ወራት ውስጥ ነው ወንበዴ ምቹን ጠራርገን ያባረርናቸው።

ከዚህ በኋላ ነው እንግዲህ ነገሩን እቃለን በማየታችን ስህተት የሠራነው። ሽንፈታችን ከዚህ ይጀምራል። የመጨረሻው ወንበዴ በፍፁም መደምሰስና መጥፋቱን ሳናረጋግጥ ግፈታችንን በማጠንከር ፋንታ አላላን። ትንሽ ተዘናጋን። አብረውኝ የነበሩት ጓዶቼ ልምዳቸውም፣ ብቃታቸውም በቂ ነው። የተቀረውን መሥራት አይላናቸውም በማለት ፈታችንን ወደ ኢኮኖሚው ግንባታ አዘርን። በዚህ ምክንያት በወንበዴ ላይ የነበረው ግፈት በመቀነሱ፣ ምናልባትም በኋላ ለደረሰው ሽንፈት አስተዋፅዖ ሳያደርግ አልቀረም። እንደነበረ ቢቀጥል ኖሮ ዛሬ ውጤቱ ሌላ በሆነ ነበር።

በኤርትራ የመሬቱ አስቸጋሪነት፣ የወንበዴው ኮምፕሌክስነት ችግሩን ተደራራቢ ቢያደርገውም፣ ሠራዊቱ በቀላሉ አልተፈታም። በማያውቀው መሬት በዚያ አስቸጋሪ ሁኔታ 17 ዓመት ገትሮ ይዟቸዋል። እኛ መደበኛ ውጊያ ስንዋጋ እነሱ በጎራላነት ሲወጉን አብዮቱ በፈነዳ በመጀመሪያው ወራቶች በነበረው ምስቅልቅል ወቅት አሸንፈው አሥመራ መግባት ነበረባቸው። በወታደራዊ ሳይንስ መደበኛ ጦር ከጉሬላ ጋር ለመዋጋት በኃይል ሚዛን በኩል አነስተኛው 10 መደበኛ ለ1 ጎራላ ሲሆን፣ ከፍተኛ ጦር ያላቸውና የተቻላቸው ከ15-20 መደበኛ ለአንድ ጎራላ ይመድባሉ። ከዚህ ጋር በዘመኑ የቴክኖሎጂ መሣሪያ የላቂት አሜሪካና ሶቭየት በቪትናምና በአፍጋኒስታን የደረሱበትን ውጤት ብቻ መግለፁ ይበቃል። እኛ ግን 17 ዓመት መላ ታግለን በነሱ ጀግንነት ሳይሆን በራሳችን ድክመት ወደቅን።

አንዳንዶቹን ልጥቀስ። ሠራዊቱ የመዋጋት ፍላጎት እያለው ለረጅም ጊዜ በምሽግ ተቀምጦ ይቆያል። ይሄ ለአንድ ተዋጊ ጦር ጥሩ አይደለም። የመንፈስ መላሸቅ፣ የሞራል መውደቅ፣ የአካል ድክመትን ያስከትላል። ምሽግ ውስጥ ብዙ ጊዜ ተቀምጦ የቆየን ወታደር ከዚህ ተነስተህ ተራራ ውጣ፣ ሩጥ ተንደርደር፣ አሳድ፣ አባር ቢሉት የማይሆን ነገር ነው። ሌሎች ምክንያቶችም አሉ። የአገሪቱም ኢኮኖሚ ግምት ውስጥ መግባት አለበት። ያን ያህል ሠራዊት ያለ ውጊያ ቁጭብሎ ምንም ካላደረገ ምን ዋጋ አለው? ከአዛዦች በግፈት እንጂ በራሳቸው አነሳሽነት ማጥቃት የሚሰነዝሩ በጣም ጥቂቶች ነበሩ። ትዝ ይለኛል አንድ የራሽያ ጄኔራል እናንተኮ በሦስት ክፍለ ጦር ብቻ ነው የምትዋጉት አለኝ። «አንዴት? ምን ማለትህ ነው?» ብለው፣ «18ኛ

ተራራው ክፍለ ጦር፤ አንበሳው ሦስተኛ ክፍለ ጦርና አየር ወለዱ ብቻ ናቸው የሚዋጉት የሚል መልስ ሰጠች። ለሠራዊቱ አዛዦች ይሄንኑ ነግራላቸዋለሁ። በሁለቱም አውደ ግምባሮች ካዲስ አበባ ሄደን ጎደለን የሚሉትን አሟልተን፤ ስምታቸውን ለምትን ጠቅላላ ፕላንና እቅድ አውጥተን ካልሆነ በቀር ሌላ በራስ አነሳሽነት የሚሠራ ነገር የለም።

በየግንባሩና በተለያዩ የጦሩ ክፍሎች ከሚደረጉ መቆራቆሶች፤ በተወሰኑ አከራካሪ መራቶች ላይ አንዴ እነሱ ሲቆጣጠሩ ሌላ ጊዜ እኛ እያስለቀቅን ከሚደረጉ ውጊያዎች በስተቀር ዐውደ ውጊያዎች በሙሉ በመከላከያ አልተመሩም። ይሄ እንግዲህ ጊዜውን ለማራዘምና ወንበዴን ለማጠናከር የራሱን አስተዋፅዖ አድርጓል።

የሠራዊቱ የተለያዩ አካላት መካከል መተባበር አልነበረም። አንድ ምሳሌ ልብጥሽ። ጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን ሁለተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ኤርትራ ውስጥ ሲመራ፤ ጄኔራል ሙላቱ ነጋሽና ጓድ ለገሠ አስፋው ደግሞ ሦስተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ይመሩ ነበር። ይሄ ሠራዊት ገና አዲስ የተቋቋመ ሲሆን፤ በትግራይ ወያኔን ለመቋቋም ያዋቀርነው ነው። እነኚህ ሁለት ያመራር አካሎች ለአንድ ሃገር፤ ለአንድ ሕዝብ የቆሙና ወንበዴውን ለመታገል ለአንድ ዓላማ የተሰ ሰፋ መሆናቸውን የተገነዘቡ አይመስልም። የትግራይ ዘመቻ እንዳልሆነ ሲሆንና ጉዳት ሲደርስ እነተስፋዬ የሚታያቸው ጄኔራል ሙላቱንና ለገሠ አስፋውን የሚያስወቅስ መሆኑን ብቻ ነው። የነለገሠ መነቀፍና መወቀስ ሲያስደስታቸው የሚያልቀው የኢትዮጵያ ልጅ፤ የሚወድ ቀው፤ የሚሰበረው ትዝ አይላቸውም መሰለች። በነለገሠ በኩል ውድ ቀት ሲደርስ ውሎ አድሮ ጉዳቱ ለነሱ ብቻ ሳይሆን ለመላ የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚለውን ነገር በዚያን ወቅት አርቆ ለማየት ተስኟቸው ነበር። ትግራይ ከመሐል አገር ተቆርጧል። እኛ ከወያኔ ጋር የምንዋጋው ውሎ ውስጥ ሆኗል። ወለጋ የምንገባበት መንገድ የለም። በዚህ ምክንያት ትግራይ ለኤርትራ የአደላ መሥመር መሆኑ ቀርቶ በባሕር በምፅዋ በኩል ገብተን ነው ለሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊቱ ደሞዝ፤ ቀላብ፤ ስንቅና መሣሪያ የምናቀበለው። እንደገና በዚያው ውስጥ ተሸጋ ግረን ወደደቡብ መጥተን በኤርትራው ሠራዊት አጃቢነትና ትብብር ትግራይ ላለው ጦር ስንቅ ማቅረብ ተገደን ነበር። ሻዕቢያና ወያኔ ደግሞ አይተኙልንም። ተባብረው በዚያ የሚያልፍ የሚያገድመውን ወታደር አድፍጠው እየጠበቁ ይመቱታል። ኃይላችንን ማመንመን ብቻ ሳይሆን ትግራይ ያለው ጦር በምንም ዓይነት መንቀሳቀስ እንዳይችል

አድርገውታል። ሁለቱም የሚታገሉለት ዓላማ ለሁለቱም ጥቅም መሆኑን ስለተገነዘቡ በተገኘው መንገድ ሁሉ ይተባበራሉ።

እንግዲህ ሁሉንም ነገር ጨርሰው እንዲያቆሙት በማሰብ 10ኛውን ክፍለ ጦር እምጥተን በሰሜን ትግራይና በደቡብ ኤርትራ መካከል ያለውን መንገድ ዛላአንበሳ ላይ ዘግቶ እንዲጠብቅ አደረግን። ማለትም የአደላ መሥመር ክፍት ሆኖ እንዲቆይና ለትግራይ 104ኛ ኮር አለኝታ እንዲሆነው ነው ያስቀመጥነው። ተስፋዬ ገብረኪዳን ወይ ለለገሠ አስፋው ወይም ለጄኔራል ሙላቱ ሳያሳውቅ ወይም ደግሞ አዲስ አበባ ለመከላከያ ሚኒስቴር ሳይናገር ዝም ብሎ ይነሳና ምፅዋ ይወስደዋል። ሻዕቢያና ወያኔ ስንቅ ማቀበያው መሥመር ባዶ መቅረቱ ብቻ ሳይሆን 104ኛውን ኮር ለመምታት መንገዱ ወለል ብሎ ተከፍቶ ላቸው አገኙት። ይሄ አሁን ለተስፋዬ ጠፋቶት ነው?

ያኔ እኔ ኮሪያ ነበርኩኝ። ስመለስ «ለምንድነው እንደዚህ ያደረግኸው» አለዋለሁ። «በቅርብ በእጄ ሌላ ጦር ስላልነበረ ቶሎ ብዬ ክፍለ ጦሩን አምጥቼ ባላገባው ኖሮ ወደቡ ሊያዝ ነበር። እንዲሁሲ ቢያዝ ነው የሚሻለው ወይስ ምፅዋ?» አለኝ። «እንደሱ አይደለም። አንተ እዚያ ሰፊ ሠራዊትና ብዙ ኮሮች አሉህ። ዱሮውንም ቢሆን ምፅዋንም ከረንገም ሌላውንም ክፍል የምትከላከልበት አቅምህ ተገማምቶ ነው ይሄ ሁሉ የተሰጠህ። በስተደቡብ በኩል ደግሞ ጠላት እንዳያጠቃህ የትግራይ ጦር አጋርህ ሆኖ ጎንቦን የሚጠብቅልህ ነው። ሳንድ ዓላማ ቆማችሁ፤ እጅ ለእጅ ተያይዛችሁ መሥራት ሲገባችሁ እንዴት እንዲህ ያለ ነገር ትሠራሉ? አንድ ክፍለ ጦር የዘጋውን በር ከፍተህ ስትሄድ «እንዲህ ያለ ትግር ስለገጠመኝ ይሄን ጦር ወስጃለሁ» ብለህ እንዴት አትናገርም» አልኩት።

ይሄን የሚያሠራቸው ሌላ አይደለም። መቀናናት ነው። «በተስፋዬ በኩል ምንም ትግር የለም። ጥሩ መሪ ነው ይባላል። እነለገሠ ደግሞ አመራር መስጠት ያልቻሉ፤ ትሎታ የሌላቸው ተብለው ይነቀፋሉ ማለት ነው። እነጄኔራል መርዕድም ይሄንኑ ነበር የሚሠሩት። ጥሩ ነገር እንደሚገኝ ሲያውቁ የሚፈልጉት ክፍል ወይም ጓደኞቻቸው ስም እንዲገዙበት መንገዱን ያመቻቻሉ። የማይወዱት ሰው ሲሆን ደግሞ የሚዋረድበትን ሁኔታ፤ የሚወድቅበትን ጉድጓድ ያዘጋጃለታል። «ዝሆኖች ሲታገሉ ሣሮች ይጨፈላሉ» እንደሚባለው ሁለት የማይረቡ ጄኔራሎች አንዱ አንዱን ጠልፎ ለመጣል በሚያደርጉት ጥረት የሚሠዋው ጭቁኑ ወታደር ነው። በዚህ ዓይነት ትግራይን ከፍተው ለጠላት

ሰጡ። ትግራይ የተቀመጡት ኃላፊዎች ደግሞ ከመሐል አገር ጋር የሚያገናኛቸውን የእደላ መሥመራቸውን የትናየት ጥለው ሄደው ወንዝዴን እየተከተሉ ጭልጥ ብለው ወጥመዱ ውስጥ ይገቡለታል። ከመሐል አገር ጋር የነበረው ግንኙነታቸው በመቋረጡ ሠራዊታቸው ደቡብ ቀርቶ ለሱ ደግሞ በሰሜኑ ሠራዊት አማካኝነት ቀለብ እደላ ገባ።

ይሄ ሁሉ የመራር ጉድለት ነው። ሠራዊቱ እንደሆነ ‘ተዋጋ’ ሲሉት፤ ይዋጋል። ‘በዚህ ሂደት’ ሲሉት ይሄዳል። ወስደው ውሃ ውስጥ የሚከቱት፤ ማጥ ውስጥ የሚያዳክሩት፤ ወንዝዴ ወጥመድ ውስጥ የሚ ያስገቡበት አመራሮቹ ናቸው። ይሄን የሚያደርጉት ባለማወቅ ነው ወይ? አይደለም ነው መልሱ።

ውድቀታችንን የሚፈልጉት ብዙዎች ነበሩ። የኛ መኩንኖች እርስ በርሳቸው ሲራከቱ የነሱ ድክመት ከሚያፈልቀው ምንጭ ጠጥተው ለመርካት የሚሯሯጡ ብዙዎች ነበሩ። የነፃ መኩንኖች ንቅናቄ የሚባ ለውን መጥቀስ ይቻላል። በሠራዊቱ ላይ የሚደርሰው ሽንፈት አገሪ ቱን ያዳክማታል። ውሉ አድርጎ የመንግሥቱ ኃይለማርያምን ውድ ቀት ያስከትላል ብለው ነበር የሚጠብቁት። እኔን በፖለቲካ ገዝግዞ ለመጣል አማራጩ አገሪቱን ማጥፋት ከሆነ ጠላቶቹ ላንድ አፍታ ወደጎላ አይሉም ነበር። ያደረጉትም ይሄን ነው። ባፈሩም፤ በቅጥሉም ብለው እኔን ከዚያ ቦታ ለማጥፋት ነበር ጥረታቸው። በውስጥም፤ በውጪም ያሉት ጠላቶቹ እኔ ልጥፋ እንጂ ኢትዮጵያ ብትወድም ጉዳያቸው አልነበረም። እኔን የሚጎዳ ይሁን እንጂ ሦስት እና አራት ሺህ ወታደር አይደለም፤ አርባ ሺህ ወታደር ሲረገፍ ምንም አይመስላ ቸውም።

እኔ ብሞት፤ ብነሳ ምንድነው? አንድ ሰው አይደለሁም እንዴ? ዛሬ እነሱ ምን አገኙ? የት ናቸው ነው ጥያቄው። በተከበሩበት አገር፤ በክብር በተንግሥላቡበት ከተማ አይደለም እንዴ ወያኔ አሰልፎ በሴት ወታደር እየነዳ ወሀኒ ቤት ያስገባቸው? ባንድ ጡሩምባ ሲጠሩ እየተገ ተለተሉ ሄደው ነው እጃቸውን የሰጡት። ከበፊቱ ሲነገራቸው ቢሰሙ ኖሮ ይሄ ሁሉ አይመጣም ነበር። ላገራቸው መሆኑን ዘንግተውት፤ ለኔ ለግሌ የሚዋጉ ነበር የመሰላቸው።

ትግራይ ከእጃችን ወጥቶ ወያኔ ከተቆጣጠረው በጎላ በኤርትራና በመሐል አገር መካከል ያለው ግንኙነት በመቋረጡ እዚያ ያለው ጦራ ችን ተከበበ። በተቻለ መጠን የወንዝዴ መፈጠሪያ የሆነው ቆላው ክፍል

ባርካና ሳህል እንዲሁም ናቅፋ ከጃችን የወጡ እንደሆነ ብለን ያወጣ ነው ስትራቴጂ ነበረ። ይሄውም ሕዝብ በብዛት የሚኖርበት መገና ኛው፤ ፋብሪካዎች የሚገኙበትና የፖለቲካ ማዕከሉ ያለበት አሥመራ እንዲሁም ለኢኮኖሚው ዓይነተኛ አስተዋፅዖ የሚያደርገው የምፅዋ ወደብ ከደጋማው አካባቢ ጭምር በጠላት እንዳይያዝ መሟሟት የሚል ነበር። እነዚህ እጃችን እስካሉ ድረስ እንደገና አንሰራርተን የተ ቀረውን ክፍል የማስለቀቅ ዕድል ይኖረናል። በቅደም ተከተል ያስቀ መጥናቸው ከተሞች ከረን የተለቀቀ እንደሆነ አሥመራን፤ አሥመራ ከተያዘ ደግሞ የባሕር በሩ እንዳይያዝ ምፅዋን፤ የፈለገውን መሥዋዕ ትነት ከፍሎ ላለመልቀቅ ነበር። ኤርትራ ውስጥ ለመቆየት የምፅዋ መኖር ወላኝ ነው። አሥመራ ቢወድቅ እንኳን ምፅዋ ካለ እንደምንም ማንሰራራት ይቻላል። ይህን የመሰለ አጣብቂኝ ውስጥ የገባነው ትግራይ በመለቀቁ ነው። ትግራይ ክፍት ቢሆን ኖሮና ከኤርትራ ጋር ያለን ግንኙነት በዚህ ዓይነት ባይተጓጎል ኖሮ ምፅዋም ቢሆን ቢያዝ ይሄን ያህል ፋይዳ አልነበረውም። ካለምፅዋ አይሆንም የተባለው የሰጥላይ ሩት ስለሆነ ብቻ ነው።

እኛ በጦር መሪነታችን ጄኔራሎች ነን። ለሥራው ብቃት ያለን ነን። መከላከያን መምራት ነበረብን። አሁን ደግሞ በቀጠና ተብሎ የፖ ለቲካ ቢሮ አባል የሆነውን ተስፋዬ ገብረኪዳን በሰሜን አስቀምጠ ውታል። ለገሠ አስፋውን በትግራይ አስቀምጠውታል። ሠራዊቱን በተመለከተ የኛ አዲስ አበባ ያለነው ሰዎች ሚና ምንድነው? እያለ ጄኔራል መርዕድ ብዙ ጊዜ ይናገራል። ማንም ከመመደቡ በፊት «ይሄ እኮ ፖለቲካዊ፤ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አንድነት ያላት ሃገር መገን ጠልን ከሚያራምዱ የህብረተሰብ ክፍሎች ጋር የምታደርገው ፍል ሚያ ስለሆነ መሆኑ በመሆኑ አርሚውን ብቻ የሚመለከት አይደለም። ፖሊሱንም፤ ገበሬውንም፤ ሕዝባዊ ሠራዊቱንም፤ ባጠቃላይ ሕዝቡን አካቶ መታገልን ይጠይቃል» ስንል በዚህ ይስማማሉ። ‘ለምሳሌ ወታደር ለመመልመል እኛን የሚያዳምጠን የለም። ካድሬዎቹ ከሌሉ፤ አስተዳዳሪዎቹ ከሌሉ፤ በነሱ ካልተረዳን በስተቀር ሕዝቡ ውስጥ ገብተን መመልመል አንችልም’ ይላሉ። «ይሄ ሁሉ ችግር ስላለ ኤርት ራን በአንድ የተማከለ ዕዝ አድርገን ፖለቲካውንም፤ ማህበራዊውንም፤ ወታደራዊውንም አመራር አጣምሮ የሚመራ አስተዳደር ይቋቋም» ተባለ። ለዚህ ነው ተስፋዬ ገብረኪዳን የተሾመው።

በተመሳሳይ ሁኔታ ትግራይ ውስጥም ተመሳሳይ ችግር ሲፈጠር አስተዳደሩን በአንድ ማዋቀር ግድ ሆኖብናል። ሁለት ወይም ሦስት ሰው በኃላፊነት ሲቀመጥ እርስ በርስ መባላት ነው። አገሩ የሚጠቃው በአንድ ወንበዴ ነው። አካባቢው ያለበት ችግር አንድ ነው። ለችግሩ መፍትሔ ማምጣት ያለባቸው ሰዎች ግን ተከፋፍለው በየፊናቸው የተለያዩ ሥራ ነው የሚሠሩት። ስለዚህ ትግራይም ይማክል ሲባል ለገሠ አስፋው ተመደበ። እሱ እንግዲህ የፖለቲካውን ጉዳይ እንዲያማክል አስተባባሪ ሆኖ ነው የሄደው። የጦሩ አዛዥ ጄኔራል መሳቱ ነጋሽ፣ ለገሠን ስለማይወዱት ብቻ እሱ የሚወድቅበትን መንገድ ሲጭሩ ነው የሚያድሩት።

ለሽንፈታችን ትልቁ ምክንያት ግን ከወንበዴ ጋር በመመሳጠር ይህ ነው የማይባል ጉዳት ያደረሱብን የወገን ጠላቶች ክህደት ነው። የራሳቸውን መንግሥትና ፓርቲ ለማፍረስ ባደረጉት ዱለታ ለወንበዴ ድልን በሳህን አድርገው አቅርበውለታል። ሠራዊቱን በውስጡ ሆነው እደንዝዘውታል። ቦታውን እየለቀቀ እንዲያፈገፍግ እያደረጉ ጠቃሚ የሆኑ ስትራቴጂክ ቦታዎችን ለወንበዴ እንዲያገለግሉ በተለያዩ ምክንያቶች እየተወሰነ እንዲሄድ ትዕዛዝ ይሰጡ ነበር። እንዲሟረርና የተዋጊነት ስሜቱ እንዲዳክም፣ ሥርዓት እንዲጓደል አድርገዋል። ደሞዝ በሰዓቱ አይከፈለውም። ለሠራዊቱ ይደረግ የነበረውን እንክብካቤ ዛሬ በወያኔ በረት የታገሩት ባለሥልጣናችም ሆኑ በሕይወት ያሉ የጦር አለቆች ያውቃሉ። የሲቪል፣ ኢኮኖሚውና አስተዳደሩ አመራር ላይ ከነበሩ ጓዶች ጋር ስብሰባ ስንቀመጥ ልክ እንደ ሁለት ወገን የተለያየ ነገር ይዘን ነበር የምንከራከረው። እነሱ ‘በዚች አገር አቅም ይሄ ሁሉ ነገር፣ ይሄ ሁሉ ገንዘብ ከየት ይመጣል? ኢኮኖሚውስ እንዴት ይሁን?’ ሲሉ ይሄንን የማልገነዘብ ሆኔ ሳይሆን «እናንተ የምትሉት ኢኮኖሚ የሚኖረው ኢትዮጵያ ስትኖር ነው። ይሄንን ጦርነት እንደ ምንም ብለን እንወጣውና ከዚያ በኋላ ወደግምባታው ከሠራዊቱ ጭምር እንሄዳለን» እያልኩ አሳምናቸው ነበር። የመንግሥቱ ጠቅላላ ተቋማት በውሃ ቢባል፣ በመገናኛ፣ በኮንስትራክሽን፣ ቢባል፣ በጤና፣ በስንቅና ትጥቅ አቅርቦት ቢባል፣ መቼም ሠራዊቱን ለመደገፍ አገሪቱ ነች የዘመተችው ማለት ይቻላል።

ይሄ ሆኖ እያለ ሠራዊቱ በስንቅ አቅርቦት ይበደል ነበር። ስንቁ ግምባር ከደረሰ በኋላ ሳይቀር እየተመዘበረ፣ በደሞዝ ክፍያ፣ በልብስ፣ በተገኘው ሁሉ መንገድ ሠራዊቱን መነገጃ አድርገው ትርፍ ሲሰበስቡ

ነበር። በጦር ሜዳ የረገፉት አብዛኛዎቹ የሠራዊቱ አባላት ወጣቶችና የራሳቸውን ቤትና ቤተሰብ ያላፈሩ በመሆናቸው የነሱን (የሙታኑን) ደሞዝ እንክት አድርገው ይበሉ ነበር። በጦርነት ጠፋ፣ ተቃጠለ በማለት የደሞዝ መክፈያ ሰነዱን በመሰወር በብዙ ሺህ የሚቆጠር ገንዘብ ወደ ኪሳቸው ከተዋል። በዚህ ዓይነት ቀስ በቀስ የተጀመረው ሙስና ሥር እየሰደደ መጥቶ ወደበኋላ ላይ በግልፅ እንደታየው አንዳንድ የጦር አለቆች ዛሬ አዲስ አበባ ውስጥ የገተሯቸው ቪላዎች ማስረጃ ናቸው። በነሱ ደሞዝ የሚሠሩ አይደሉም። ለምሳሌ፣ በኩዴታው ተካፍሎ የነበረው (ወደኋላ እናነሳዋለን) የምድር ጦር አዛዥ ጄኔራል ኃይለ ከመፈንቅለ መንግሥቱ በኋላ እስር ላይ በነበረበት ጊዜ ባለቤቱ በስንቅ እቀራረብ ላይ ከእስር ቤት ኃላፊዎች ጋር ትንሽ ግጭት በተፈጠረ ጊዜ ‘ከተፈለገ እኮ እዚህ ላለው እስረኛ በሙሉ በየቀኑ ዶሮ ማቅረብ እችላለሁ’ ብላ ስትናገር አንዱ፣ ‘ምን ዶሮ ብቻ፣ ብትፈልግ ሰን ጋም ማቅረብ እንደምትችይ እናውቃለን’ የሚል መልስ ሰጥቷል። እና ይሄን የመሳሰለ ነገር አለ።

በከፍተኛ የአመራር ቦታ ላይ የነበርን ሰዎች ከሥራው ሸክምና በዛት የተነሣ፣ በአንድ በኩል ደግሞ ‘እንዳይሰሙ’ እየተባለ በሚጋረደው መጋረጃ ተከልለን ነበር ማለት ይቻላል። በበኩሌ ራሴ ጥሼና አስገድጄ በቦታው እየተገኘሁ ጦሩን ፊት ለፊት በማነጋገር ከማገኛቸው ተጨባጭ መረጃዎች ሌላ በአግባቡ የዕዝ ጠገግ ተገቢ የሆነ ሪፖርት የማግኘት ችግር ነበረብኝ። የሠራዊቱ አዛዦች ‘ምን ያህል ጉዳት ደረሰ? ጠላት ምን ያህል መሣሪያ ማረከ?’ የሚሉትን ነገሮች መናገር አይወዱም። ይሄ ትልቅ ችግር ነበር። ‘ይህን ያህል ያዝን፣ ማረከን? በማለት አጋነው ሲናገሩ በወገን ላይ የደረሰውን ጉዳት ግን የማሳወቅ ችግር አለ። እውነቱን ለመናገር ይሄ በሻጥርና በክፋት የተደረገ አይመስለኝም። ‘ተሸንፈናል፣ ጥቃት ደርሶብናል፣ በዚህ በኩል ተዳክመናል’ ብሎ ማለትን እንደውርደት ስለሚቆጥሩት ነው። ታዲያ እኛ ከኋላ ላለው ስትራቴጂካዊ እቅድ ለምናወጣው የሠራዊቱን ብርታትና ድክመት በመገምገም ለምናደርገው መሰናዶ ትክክለኛው ሰዕል ስለሌለን ያስከተለው ጉዳት ቀላል አይደለም። ሁሉም ነገር በቁጥጥር ሥር እንዳለና በኛ የበላይነት ጦርነቱ እንደሚመራ የሚሰጠን መረጃ አሳሳች ነበር።

ከጋያላን መንግሥታት ለኛ ከፋኛ ጥላቻ የነበራቸው ተቃዋሚዎችን ምዕራባውያን፣ በተለይም አሜሪካኖች ነበሩ። ወደኋላ ላይ ሶቭየቶችም ከነሱ ጋር አብረው በኢትዮጵያ ላይ ሲነሱና የሚቀርብልን ድጋፍ ሲነጥፍ የብዙዎቹ ስሜት ተነካ። መደናገጥ ተፈጠረ። የውስጡም በርቦራ ተጣጧል። 'ለማን ነው የምትዋጋው? ለምንድነው የምትዋጋው? ይህን ያህል ተዋግተህ ምን ፋይዳ ተገኘ? የምንታገለው ለአንድ ግለሰብ ሥልጣን ነው' የሚለውን ቅስቀሳ ሁሉም ባይቀበሉም የተወሰኑትን ለመፈንቅለ መንግሥት እንዲነሳሱ አድርገዋል። ከዚህ በኋላ ደግሞ የተቀነባበረው ሻጥር ቀጠለ። ትግራይ ለምሳሌ በጦርነት አይደለም የተለቀቀው።

ገነት - እስከ ስለሰ ይገኛል። ትግራይ ለምን ተለቀቀ?

መንግሥቱ - የትግራይ መለቀቅ ማለት የወታደራዊ ሽንፈታችን መደመደሚያ ማለት ነው። ኤርትራ ውስጥ የነበረው ሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊታችን ያለምንም ማጋነን በብዛቱም፣ በትጥቁም ለሌላ ሠላሣ ዓመት ወንበዴን ቢዋጋ በምንም ዓይነት ሊሸነፍ አይችልም ነበር። ወያኔን ፈጥሮ፣ እሱም በተራው አድጎና ጎልብቶ መሐል ኢትዮጵያን ከሰሜን ኢትዮጵያ የሚያገናኘውን መንገድ ለመዝጋትና ለማወክ ከተቻለ በኋላ ለኤርትራ ገንጣዮች የተፈጠረው አመቺ ሁኔታ ለሠራዊታችን በጣም አስቸጋሪ ነበር። ለኛም ለእደላ አቅርቦት ከባድ መሆኑ ትልቁ ችግር ነበር።

ቀደም ሲል በትግራይ ውስጥ ጦር አልነበረም። ግፉ ቢል ከአንድ ክፍለ ጦር በላይ ወታደር ኖሮን አያውቅም። መጀመሪያ ላይ እንዳውም ሠራዊት የሚባል አልነበረም። ምክንያቱም ትግራይ ይገነጠላል፤ ትግራይ ከኤርትራ ገንጣዮች ጋር ያብራል የሚል ሥጋት ጨርሶ አልነበረም። ካገሩ ተወላጆች፣ ጓደኞችም የሚቀርብልን ይህንኑ አስተሳሰባችንን የሚደግፍ ነበር። እኔ ራሴ በቦታው ተገኝቼ ያየሁት ሁኔታ 'ትግራይ ይከዳል' የሚለውን አስተሳሰብ የሚያንፀባርቅ አልነበረም። ሴቱ ተደራጅቶ ለቁስለኛ ባቅመው ቤት ያፈራውን ፈተናቶች፣ አጥሚቱን፣ ሰርቶ ሆስፒታል ቁስለኞችን ይመግብ ነበር። የቁስለኛ ልብስ እየወሰደ ያጥብ ነበር። ወጣቱ ከመሐል ሃገር ሄዶ ትግራኛ የማይችለውን ሠራዊት በትርጉም እየረዳ፣ መንገድ እየመራ ያደረገው ተሳትፎ ቀላል አልነበረም፤ በሕዝባዊ ሠራዊት ውስጥ ከሚደረገው ተሳትፎ ሌላ። ስለዚህ ትግራይን በወንበዴነት መገመት፤

ኢትዮጵያዊነቱንም መጠራጠር የሚያስችል ምንም ምክንያት አልነበረም። ወንበዴው በዚያ ሕዝብ ውስጥ ቦታ አግኝቶ ሰዉን አሳስቶ ለጥፋት ያነሳሳል የሚለውን ለማመን አስቸጋሪ ስለነበር እኛ በትግራይ ውስጥ ወታደራዊ ተፅዕኖ አላደረግንም።

ትግራይ እንደ አዲስ አበባ የምናየው አገራችን፣ ወንዞችን ነው። ይሄ በወያኔ አሁን እንደሚወራው ጉራ፣ ከንቱ ወሬ ነው። «እንዲህ አድርገን፣ እንዲህ ፈጥረን፣ ታግለን፣ ሞተን፣ ወድቀን፣ ተነስተን» የሚባለውን ነገር ሌላ ሰው ቢያወራ ምንም አይደል። ወያኔ ሲያወራ ግን በጣም እደነቃለሁ። 'የትግራይን ሕዝብ ፈጁት። በጦርነት ተቆላ፣ ተጎዳ' የሚባለው ሁሉ በፍፁም ውሸት ነው። በትግራይ ላይ ሠራዊታችን አልዘመተም። ቀምና ጥላቻም አልነበረም - በኤርትራም ቢሆን። ሠራዊቱ ከሕዝቡ የተጋባና የተዋለደ ነው። ከትግራይ የወጡ ጀግኖችና ከሁለቱም ግምባር ለኢትዮጵያ የተሰለፉ፣ የተዋደቁና የተሰዉ ዜጎች ቁጥር ከሌሎች ቢበዛ እንጂ አያንስም።

ምናልባት ማለት የሚቻል ነገር ቢኖር፣ ወያኔ እያደገና እየተስፋፋ ሲሄድ ተገቢውን ትኩረት ያለመስጠታችን ነው። በኛ በኩል የዘር ልዩነት የሚባል ነገር ቦታ ስለሌለው በፓርቲያችንና በሥርዓተ መንግሥቱ መዋቅር ውስጥ የነበረው የትግራይ ተወላጅ ብዙ ነበር። 'ጫሳ ለመሳ ነው። በስተመጨረሻ እንዳየነው የወንበዴ ሰላዮች ፓርቲያችን ውስጥ ገብተዋል። እኔ ቢሮ ውስጥ ሳይቀር ገብተዋል።

ገነት - ትግራይ የተለቀቀው ወታደራዊ አመራር ለመስጠት ብቁ ያልሆኑ ሰዎች በመመደብም ነው። ከነዚህም በግምባር ቀደምትነት ከሚጠቀሱት ስንደ ሰገሠ አስፋው ናቸው።

መንግሥቱ - መጀመሪያ ነገር ጓድ ለገሠ እዚያ እንዴት እንደተመደበና ትግራይም በምን አኳኋን እንደተለቀቀ ብዙ ሰው ሐቁን የተረዳ አይመስለኝም።

ትግራይ የኤርትራ ተዋሳኝ በመሆኑ ወደኤርትራ መቃረቢያና የእደላ መሥመራችን እንደመሆኑ መጠን ያንን መልቀቅ ማለት ኤርትራን መልቀቅ ማለት ነው። የኤርትራ ተገንጣዮች ናቅፋን ለአንድ ሺህ ዓመት ይዘው ሊኖሩ ይችላሉ። በኤርትራ ቆላ፣ በሳህል ሺህ ዓመት ሊቀመጡ ይችላሉ። አልማዝ አይቆፍሩ፤ ነዳጅ አያወጡ። ምንም የሚያመጡት ነገር አልነበረም። ነገር ግን ትግራይ ወደሰሜን መንደርደሪያችን መሆኑን ያውቃሉ። ቤዛችን ነው። ኤርትራ ላለው

ሠራዊት የእደላ መሥመራችን ነው። ስለዚህ ትግራይን ከዘጉ ከጦርነቱ ግማሹን በድል ተወጡ ማለት ነው። በዚህ ምክንያት ሻዕቢያና ወያኔ ግምባር ገጥመው ሽራ እንዳሥላሌ ላይ በዘመተው ኮራችን ላይ ከበባ አደረጉ። በኛ በኩል የአመራር ስሕተት ተፈጽሟል። በዚህ ላይ ሻጥር ነበረበት። ሻጥሩ እንዴት ነበር?

በመጀመሪያ ነገር የነሱ ሰዎች በመንግሥት መዋቅር ውስጥ በሠራዊቱ ውስጥ ገብተዋል። አሁን መለስ ብዬ ሳስበው የሚገርመኝ ነገር የከዱን ሰዎች ከጊዜ በኋላ ምናልባት ድጋፍ በማጣታቸውና በወንበዴ በመጋለጣቸው ተገደው የተፈጠረ ሁኔታ ነው ወይስ ያንን ያህል አስመሳዮችና አክተሮች ነበሩ? ይህንን ለማመን አሁንም ያስቸ ግረኛል።

ወገን የተባሉት ከላይ ያለው የመከላከያው አመራር አካላት ትግራይ ለነበሩት ለጓድ ለገሠ አስፋውና ለጄኔራል ሙላቱ ውድቀታቸውን የሚያፋጥኑ እንጂ ድጋፍ የሚሰጧቸው አልሆኑም። እነማናቸው አመራሮቹ ሲባል፤ ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ፤ ቺፍ አፍ ስታፍ ነው። ጄኔራል አበራ አበበ፤ የዘመቻ መኩንን ነው። ሁለቱም የግንቦት 81 መፈንቅለ መንግሥት መከራ ያደረገው ቡድን «የነፃ መኩንኖች ንቅናቄ» አመራር አባሎች ነበሩ። ሌሎችም አሉበት። እነጄኔራል ሙላቱ የዚህ ተቃራኒዎች ናቸው።

ለገሠ አስፋውን መቼም ዕጣና ዕድሉ ሆኖ ሁሉም አይወዱትም ነበር። በማዕከላዊ ኩሚቴና በፖለቲካ ቢሮ አባልነቱም ይጠሉታል። እሱ እንዲዋጋ ወይም ጦር እንዲመራ አይደለም እዚያ የተላከው። እኔ አይደለሁም የመረጥኩት። በፖለቲካ ቢሮ አማካኝነት ነው የተመረጠው።

የኢትዮጵያ ፀሮች ተሰባስበው በትግራይ የአንድነት ግምባር መፍጠራቸውን ስንደርስበት እኛም በበኩላችን «የክልሉን ሕዝብ በሕብረትና በቅንጅት መምራት ያስፈልጋል። የሠራዊቱን ሞራልና የውጊያ ፈቃደኝነት ማቆየት ወሳኝ ነው። ለዚህም የማስተባበርና የመቀስቀስ ሥራ መሥራት አለብን። በቅርቡትና ምንም ዓይነት ጥፋት ወይም ልማት ቢኖር ሳይደብቁን በቀጥታ መረጃ የሚሰጡን፤ ከዚህ የሚሰጠውን ድጋፍ የሚገፉ፤ ከዚያ ያለውን ችግር በግልፅ የሚነግሩን፤ ሕዝቡን የሚያስተባብሩ ሰዎች አስፈላጊ ናቸው» ብለን ለሥራው ጓድ ለገሠ ተመረጠ እንጂ እሱ ጦሩን እንዲያዋጋ አይደለም የተላከው። ቅድም እንዳልኩት የተመረጠው በፖለቲካ ቢሮው ነው። እነማን

ይሂዱ ሲባል በቀረበው ሊስት ውስጥ ጄኔራል ተስፋዬ፤ ጄኔራል ከፈለኝ ይብዛ፤ ጄኔራል አበበና ለገሠ አስፋው እንዲሁም ሌሎች ነበሩ ከነዚህ መሐል ተመርጦ ሄደ።

ጓድ ለገሠ አስፋው በአብዮቱ ፍንዳታ ጊዜ የበታች ሹም ነበር። በአብዮቱ ውስጥ ያሳየው ተሳትፎ በእውነቱ እጅግ የሚያስደንቅ ነው። ብዙዎቹ ጠላቶቹ እንደሚያስወሩበት መሃይምም አይደለም። የሁለተኛ ደረጃ ትምህርቱን ያጠናቀቀ ሲሆን፤ ውጪ ሃገርም ሄዶ የመገናኛ ትምህርት ተምሯል። ጥሩ የሆነ ፀባይ አለው። ይሄ ማለት ግን ድክመት የለውም ማለት አይደለም - እንደማንኛውም ሰው። ታዲያ እሱ በወታደራዊ እድገት ከፍተኛ ማዕረግ ባይኖረውም በፖለቲካ ሥራና በፕሮፓጋንዳው በኩል ችሎታ ስላለው የተራራቀ የህብረተሰብ ክፍል ቢኖር እንዲያስባስብና እንዲያስተባብር ነው የተመደበው።

የጦር መሪዎቹ፤ በተለይም በከፍተኛ የሠራዊት አመራር ደረጃ የውጊያ ችሎታ፤ ልምድና ብቃት ያላቸውን አሰባስበን ነበር። አብዛኛዎቹ የአካባቢው ተወላጆች የሆኑ፤ አገሩንም፤ ሕዝቡንም የሚያውቁ ነበሩ። እነሱን የሚመራው ዕዝና ስታፍ ብቃት ስለነበረው የለገሠ አስፋው ሚና ጦሩን መምራት ሳይሆን፤ ባጠቃላይ ማስተባበር ነበር። ጦሩን የሚመራው ደግሞ ሲኒየር የሆነ የማዕከላዊ ኩሚቴ አባል ጄኔራል ነው።

እነኚህ ሰዎች እንግዲህ ያለበላይ ተፅዕኖ በትግራይ ውስጥ ለየት ባለ ውጊያና ስልት ባጭር ጊዜ ውስጥ ወያኔን ለመደምሰስ ከፍተኛ ትጋት ነበራቸው። በእርግጥ ለድል ከመጓጓት የተነሳ የሚፈጠር ስህተት ለውድቀታ የራሱ የሆነ አስተዋፅዖ ሊኖረው ይችላል።

ሌሎቹ ግን ለለገሠ ውድቀት ሲጭሩ እንቅፋት አጥተው የሚያድሩ ነበሩ። ለገሠን መጥላት አንድ ነገር ነው። ኢትዮጵያን ማጋለጥ ግን ሌላ ነገር ነው። የለገሠ ውድቀት አንድ ነገር ነው። ትግራይን በጠላት ጽፎ እንድትወድቅ ማድረግ፤ የኢትዮጵያን ሠራዊት ማጥፋት ሌላ ነገር ነው። ከሻዕቢያና ከወያኔ ጋር በፈጠሩት ግምባር ወያኔ የሚያገኘው ድል የነሱ እንደሆነ ነው ያስቡት። ይሄ ፍፁም ሊታመን የማይችል ግን እውን የሆነ ነገር ነው። ፍፁም መሠረታዊ ለውጥ ነው። ይሄን ግብ ለመምታት ለነለገሠ ውድቀት ሲቆፍሩላቸው ከረሙ።

እቅዳችን ተቀራራቢ የሆኑትን ክልሎች በዕዝ ማማከል፤ ለምሳሌ፤ ለሜን ምዕራብ ጎጃምንና ጎንደርን ባንድነት፤ ትግራይንና ወሎን በሰሜን፤ ምሥራቅ የአፋርን ክልል እንዳስፈላጊነቱ ባንድነት ማቀናጀት፤

ከጠሩ ክፍሎች ደግሞ የአየር ኃይሉንና የባህር ኃይሉን፤ የአካባቢውን ሚሊሺያና መደበኛውን፤ እነዚህን ሁሉ የማማከል ተግባር ነበር። ሦስተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ከሰሜን ሸዋ እስከ ወሎ ድረስ ለሚቀ ጥለው ውጊያ ለማቋቋም ነበር። ይሄ ሁሉ በተግባር ተተርጉሟል። ከዚህ በላይ ደግሞ ለመጨረሻ ወታደራዊ ስትራቴጂ በባህር ዳር አካባቢ ስናዘጋጅ የነበረው ልዩ ሠራዊት፣ ልዩ ስልት፣ ልዩ ትጥቅ ነበር።

ይህን ሁሉ ካዘጋጀን በኋላ ከሰሜን በሽሬ በኩል የመጣው የሻዕ ቢያ መጠነ ሰፊ ሜካናይዝድ ሠራዊት፣ ከደቡብ የተሰባሰበው መላው ወያኔ፣ የትግራይ ነዋሪ ሕዝብም ጭምር፣ ጠመንጃ ያለው ብቻ ሳይሆን ዘንዘና የያዘች ሴት ሳትቀር - እውነቱን ነው- በዚያ ጦር ላይ ተረባረቡበት።

እኔ በዚያን ጊዜ የሶቭየቶች ሁኔታና ዓለም አቀፋዊው አዝማሚያ በጣም አስግቶኝ ነበር። «የመከላከያ ኃይላችን በውጪ ድጋፍና ዕደላ ላይ የተመሠረተና የተደገፈ ስለሆነ ይሄ እርዳታ ቢቋረጥ እጅ የመስጠት ያህል ነውና በተቻለ መጠን የተከፈለው ተከፍሎ፣ ተርበንም ተጠምተንም ቢሆን አስፈላጊ ከሆነ ጃኬታችንን፣ የለበስነውን ልብስ ሽጠን መረባረብ አለብን። ሠራዊታችን ይሄን ስጦት፣ ይሄን አድርጉልን ብሎ አላስቸገረን። በቁርጠኝነት ከመዋጋት ሌላ። ሌላው ቢቀር ገድሎ የሚሞትበትን መሣሪያና ጥይት እንዴት እንገኛለን?» በማለት ኮሪያ ሄደ ነበር።

ስመሰሰ ያንን ውድቀት ሰማሁ። ከዚያ በኋላ ያቀረቡት ሃሳብ፣ 'ያን የመሰለ ሠራዊት በዚህ ሁኔታ ሽንፈት ደርሶበት ትግራይ ውስጥ ማቆየት አሁንም ማስፈጀትና ተጨማሪ መሣሪያ ማስረከብ ነው። ከትግራይ እንወጣና ወልዲያና ሰሜን ሸዋ ላይ መልሰን በመቋቋም በአዲስና በተጠናከረ መልኩ ማጥቃት ይሻላል' የሚል ሁሉም የተሰማ መብትን አንድ የሆነ አቋም ይዘው ወደኔ መጥተው ይፈታታኑኛል።

ገነት - እንደገጣኝ እርስዎ የሚሉት በርሱም ትዕዛዝ ትገራይ ቢለቀቅም የጦር አለቆች ናቸው ማለት ነው ይህንን ያሳለቡዎት?

መንግሥቱ - እኔ ያልኩት ምንድነው «መቀሌ እንኳን ይሁን ለመከላከል አይመችም። አድዋና አክሱምም ለሻዕቢያ ካላቸው የቦታ ቅርበት የተነሳ ከአደላ መሥመራችን የራቁ በመሆናቸው ድጋፍ ለመስጠት የማያመች ሆኗል። ዱሮም ጦር አላስቀመጥንባቸውም። እሱም ይሁን። ግን እንዴት አላማጣን የመሰለ ቦታ ይለቀቃል? እንዴት

እንደገራ ካሉ የመሳሰሉ ቦታዎች ይተዋሉ?» በሚል ብዙ ተከራካር ነበር። 'እንግዲህ እምቢ ካልክ ያንተ ፋንታ ነው' አሉኝ። ከዚያ የሶቭየት አማካሪዎችን ሄደው ተማጥነው ከፍተኛ ሎቢ አደረጉብኝ። በዚህ ዓይነት ትግራይ እንዲለቀቅ ሆነ።

ሰሜን ሸዋና ወልዲያ ለሰሜንና ለምዕራብ ጎንደር፣ ለወሎና ለትግራይ ባለው ቅርበትና የቦታው አቀማመጥ ካለው ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ አኳያ በተለዋጭነት የያዘነው ቦታ ነበር። ከየትም፣ ከየትም አሰባስበን እዚያ ላይ ጦር ካካማቸን በኋላ ቀናት ሳይቆጠሩ ባጭር ጊዜ ውስጥ ያንንም ጥለውት መጡ። ይሄ ለመፈንቅለ መንግሥቱ እንዲረዳቸው ሠራዊቱ ብሶት እንዲበዛበትና እንዲፍረከረክ ሆነ ተብሎ የተፈጠረ የሚያስገርምና የሚያስደንቅ ሁኔታ ነበር።

ገነት - ሠራዊቱ በመሆኑ ኃይሉ አይዋጋም ነበር። የተወሰነ ክፍል ብቻ ነበር የሚዋጋው። የተረፈው አስፈላጊ ባልሆነ ጥበቃ ላይ ይሠማራ ነበር። የመብረት ምሰሶና ትንንሹን ደግደደ ሁሉ ሲጠብቅ ነው የሚወሰው።

መንግሥቱ - ታዲያ ወንበዴ መጥቶ ያፍርሰው? አላዋቂዎች ጥቃቅን የሚመስሏቸው ነገሮች በወታደራዊ አሠራር እጅግ አስፈላጊ ናቸው። ድልድይና የመብራት ምሰሶ እኮ ወንበዴው በጣም የሚያተኩርባቸው ዓላማዎች ናቸው። ድልድዩን ካልጠበቅን አንድ ቀን አያሳድሩትም። በፈንጂ ድራሽን ያጠፋታል። የመብራት ዴፖዎችም ካልተጠበቁ እንደዚያው ነው። መንገዱንም፣ ድልድዩንም እየጠበቅን ነው የምንዋጋው። ያለበለዚያ አንድ ድልድይ ሲፈርስ ጦሩን በየት ልናሻገረው ነው? እዳር ሆኖ ወቀሳ ቀላል ነው። አሁን ለምሳሌ ያም ይነሳና 'በደንብ የሰለጠነ ጦር የላችሁም። ወታደሩን በቂ ጊዜ ወስዳችሁ በሚገባ አሰልጥናችሁ ወደ ግምባር አተልኩትም' ይላል። እኔም በደንብ ልልጥፎ ወታደራዊ ዕውቀቱ፣ ያካል ብቃቱ የፈረጠመ ሠራዊት እንዲኖረን እፈልግ ነበር። ግን እውነታው ምንድነው? ጦር ማሰልጠኛ ይገባል። ስድስት ወር ሳይሰለጥን አዛዦች 'የጦር ያለህ፣ ላኩልን፣ ቶሎ ላኩልን' ይሉናል። «እኔ ገና አልሰለጠነም» ሲባሉ፣ 'ግድ የለም እኛ እዚህ እናሰለጥነዋለን። እናንተ ብቻ ላኩልን' ይባላል። ጠቀሱት ማታ 'ጦር፣ ጦር፣ ጦር ላኩ!' ነው።

ተዋጊው የተወሰነ ነው ይባላል። መቼም ራሽያኖቹ ንግግራቸው እንደ እሳት ይፋጃል። 'በእስራኤልና ግብፅ ጦርነት ጊዜ አረቦቹ

እንዳደረጉት እናንተም የምንሰጣችሁን መሣሪያ እንዳለ እየወሰዳችሁ ለጠላት ነው የምታስረክቡት ይሉናል። በራሳቸው ግምጋሜ ደረሰን ባት እንደሚሉት የሚዋጋው ያየር ወለዱ ክፍለ ጦር፣ 18ኛ ተራራ ክፍለ ጦርና ሦስተኛ ክፍለ ጦር ብቻ ነው። 'ይሄን ለውጣችሁ በሙሉ አቅማችሁ መዋጋት ካልቻላችሁ ውጤታማ አትሆኑም' ብለ ውናል። ይሄንን ግልፅ አድርጎ የነገረኝ ራሱ አንድሬ ግሮሚኮ ነው።

ለማጠቃለል የጦሩ ድክመቶች ከሚባሉት መካከል ለወታደሩ ተለዋዋጭ ትዕዛዝ እየተሰጠው አንድ ቦታ ተመድቦ ሳይቆይ ወደሌላ ቦታ ስለሚቀየር አለቃና አዛዥ ተለማምዶና ተዋውቆ መሥራት አልቻለም። ጦሩ ለሚመደበበት ቦታ ሁሌ ባይተዋር ነው ብለው የሚወቅሱ ሰዎች አጋጥመውኛል። የምንዋጋው የጎራላ ውጊያ ከሚያካሂድ ወንበዴ ጋር መሆኑን ዘንግተውት እንደሆነ አላውቅም። በዚህ ዓይነት ውጊያ ከፍተኛ የሆነ በፍጥነት የመንቀሳቀስ ጥበብ ያስፈልጋል። ጎራላ ያለማድረግ እየተነቃነቀ የሚመታ ነው። ሠራዊቱ አንድ ቦታ ታሸፈ እንዲቀመጥ ነው የተፈለገው? እንዳውም እኛን ያስጠቃን በፍጥነት ካንዱ ነጥብ ወደ ሌላው ያለመንቀሳቀሳችን ነው።

ሌላው ሙስና ነው። እውነቱን ለመናገር በሠራዊቱ ውስጥ የነበረው ሙስና በጣም የተወሰነ ነበር። በአንፃራዊነት ሲታይ ይህን ያህል የጎላ አልነበረም። እስከነጭራሹ የለም ብሎ ለማስተባበልም አይደለም። ሙስና ነበረ። እሱውም ወደመጨረሻው አካባቢ ነው እየባሰበት የመጣው። የሚመዘበረውም የለውም። ወታደሩ ንግድ አያካሂድ። እርሻ የለው። ባጠቃላይ ጠመንጃ ይዞ ላገሩ ሊሞት ድንበሩ ሳይ የቆመ ሠራዊት ነው። ሃገሩን መዝባሪ ነው ሊባል አይችልም።

ነገር ግን ጦር ግምባር ከነበሩት የጦር አለቆች አንዳንዶች የሠሩት መሠሪ ተግባር አሌ ሊባል አይችልም። 'ይሄ ጦርጌድ ተደመሰለ። ይሄ ሻለቃ ተደመሰለ' ይባላል። ያንን ለበላይ ሳያሳውቁ በዚያ ስም የሚመጣውን ደግሞ ሙልጭ አድርገው ይበላሉ። የሠራዊቱን ስንት የሠራዊቱን መሣሪያ ሽጠው ኪላቸው ያደርጋሉ።

በአንድ ወቅት ነዳጅ በአውሮፕላን ሲላክ መጠኑ እንዲታወቅና ለኢንስፔክተሮች ለመቆጣጠር እንዲያመች ቀለም ቀቡና ላኩልን ተባለ። አዲስ አበባ ውስጥ የነዳጅ አጥረት ሆኖ ሕዝቡን በኮታና በራሽን ስናድል አሥመራ ውስጥ ያሉ ግለሰብ ባለ መኪናዎች 24 ሰዓት እንደልብ ይነዱ ነበር። ከዚያው ዞር ይደረግና ቤንዚን በጎማ እየተቀዳ ይሸጥ ነበር።

ገንት - በርስዎ ገምት ለሠራዊቱ ውድቀት ከፍተኛ አስተዋፅዖ አድርገዋል የሚሉት ሸንፈት የደረሰው የት ነው?

መንግሥቱ - ለሠራዊቱ ውድቀት ከፍተኛ አስተዋፅዖ ያደረገው ሸንፈት የደረሰብን ምፅዋ ላይ ነው። የጦሩ አዛዦች ስትራቴጂያችን ምን እንደሆነ ጠንቅቀው ያውቃሉ። የበላይነቱን ብንይዝና ብናሸንፍ ከወታደራዊ ድሎቻችን ቅድሚያ የምንሰጣቸው ምን እንደሆኑ ቁጭ አድርገን በጽሑፍ ሰጥተናቸዋል። በጥናት ላይ ተመሥርቶ ነው። ብን ሸንፍም እንደዚያው ቅደም ተከተል አውጥተንለታል። ማለትም የእጭርና የረጂም ጊዜ ውጊያ ለማድረግ ቦታ መምረጥ ግድ ቢሆንበን ቆላውን እጅ ማድረግ እንዳለብን አምነንበታል።

ምንጊዜም ችግር የሚመጣው ከቆላው ነው። አብዛኛው የወንበዴው ማሰልጠኛ ሠፈር ያለው ሱዳን ውስጥ ነው። የትጥቅና የስንቅ ዕደላ መሥመሩ የሚያልፈው በዚያ ነው። የሕክምና ማዕከሉ የሚገኘው ሱዳን ነው። ወደውጪ አገር መሸጋገሪያ፣ መንደርደሪያውም በዚያ ስኩል ነው። ከሱዳን የሚፈሰውን የወንበዴ ጎርፍ ነው እኛ አፋቤት እዚያ እዘቅት ውስጥ ቁጭ ብለን ስንቀበል የኖርነው። ከአፋቤት በላይ ያለው የማእ ሽለቆና የናቅፋ ከፍተኛ መሬት በሙሉ ወንበዴ የሚተራ መሰበት ነው። እነሱን ከዚያ ጠራሮች ለማውጣት ሁኔታው እስኪስተካከል ድረስ መጠበቅ ያስፈልጋል።

በዚያው አንፃር ደግሞ የወንበዴ ግቡ አሥመራንና ምፅዋን መያዝ ስለሆነ ወደዚያ እንዳይመጣ በቆላውና በደጋው መካከል ያሉት መሬቶች ወሳኝነት ነበራቸው። ስለዚህ ጠላትን ከናቅፋ፣ ከባርካና ከአቆርዳት አካባቢ ማስወጣት ያስፈልጋል። ይሄ የማይቻል የሆነ እንደሆነ ደግሞ በምንም ሁኔታ ከቆላው ወደደጋው እንዳይሻገር መዘጋት ያስፈልጋል። ከረገን እንዳያልፍ አድርጎ ያንን የመጨረሻ የመከላከያ ሥፍራ ከማድረግ ሌላ አማራጭ አልነበረም። ይሄ ያልሆነ እንደሆነ አሥመራ እንዳይያዝ ወደመከላከል ልንሄድ ነው። አሥመራ ቢያዝ ምፅዋ እንዳይያዝ የመጨረሻ መሚሟቸችን ይሆናል ማለት ነው። ምፅዋ ከተያዘ ሁሉም ነገር አለቀለት ማለት ነው። ከየብሉ አስወጥተው ባሕር ከወረወሩን በኋላ መመለስ የማይታሰብ ነገር ነው። ምፅዋ እስካለን ድረስ ራሱ ወንበዴው በዚያው በየብስና በሱዳን በኩል ከሚያገኘው ውስን ዕደላና አቅም ግምባታ በስተቀር ከውጪው ዓለም ዕርዳታ የሚያገኝበት መንገድ የለም። እኛ ደግሞ ባሕርን በቁጥጥራችን ሥር አድርገን ከመሐል አገር የሚያስፈልገንን እያቀረብን

የተነጠቅነውን ድል እንደገና ማስመለስ እንችላለን። ከምፅዋ ከወጣን ግን አለቀ ደቀቀ። ከኤርትራ መውጣት ማለት ነው። ስለዚህ «አንደኛ ከረን፣ ከረን ቢወድቅ አሥመራ፣ አሥመራ ከተያዘ ደግሞ ምፅዋን መልቀቅ የለብንም» ብለን ነው ያቀድነው። ይሄንን ለአዛዦች አሳውቀናል።

የሚገርመው ነገር የመጨረሻ መከላከል ይደረግበታል ያልነው ምፅዋ በመጀመሪያ ተያዘና ቁጭ አለ። በቃ እዚያ ላይ አከተመ። ከዚያ በኋላ ሁሉም ነገር ተዘጋ። ለሠራዊታችን ስንቅ የምናቀብለው በአውሮፕላን ሆነ። እኛ አውሮፕላን ሠሪ አይደለንም። ወይም ነዳጅ ከደጃችን አንቀዳም። በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ለዚያ ሁሉ ሠራዊት፣ እዚያ ላለው ነዋሪ ሁሉ ከጨው፣ ከሰከር ጀምሮ ሁሉን ነገር በአውሮፕላን ማጓጓዝ ጀመርን። መሣሪያ ሆነ፣ ጥይት ሆነ ስንቅ በአውሮፕላን። የነበረን አልበቃ ብሎ ዓለም አቀፍ ጉዞዎችን እየሠረዝን በኢትዮጵያ አየር መንገድ ማጓጓዝ ገባን። ይሄ አልበቃ ሲለን እየተከራየን ማመላለስ ጀመርን። ያኔ ነው ጦርነቱ ያለቀው።

ከዚያ በፊት ትልቅ ሽንፈት የደረሰብን ናቅፍና አፋቤት ሳይ ነበር። የኤርትራ ሰሜናዊ መሬት እንደሰንሰለት ተያይዘው እንደ ሻኛ በቆሙ ተራሮች የተሞላ ነው። በስተምሥራቅ ከቀይ ባሕር ጋር እየተዋሰነ በአልጌና አድርጎ እስከ ቃሮራ ሱዳን ጠረፍ ድረስ የሚሄደው አንዱ የናቅፋ ክንፍ ነው። በስተምዕራብ በከርከበት አቅጣጫ እንዲሁም በአቆርዳት በኩል ወደ በረሃውና ወደ ሱዳን የሚያስኬደው ነው። አካባቢው ሜዳማ ቢሆንም ዙሪያውን እንደሰንሰለት በተያያዙ ተራሮች የተከበበ ነው። ተራሮቹ በአርከን እያደጉ መጥተው ከሰማይ ጋር ሲገጥሙ የደረሱ መስለው አግጥጠው የቆሙ ናቸው። ካልተጠጉ በስተቀር ምንም ነገር ማየት አይቻልም። ወደዚያ ሲኬድ ያዘቀዝቃል። ወደ ላይ እየገፋ ይሄድና እዚያ ሲደርስ እንደገና ወደታች ቁልቁል ይወርዳል። እንግዲህ ከዚያ በኋላ ነው ሱዳን ድንበር ሲደርስ ተራራው እየቀረ ሜዳ የሚገኘው።

በጄኔራል ቁምላቸው ደጀኔ ይታዘዝ የነበረው ጦር የሚገኘው በዚህ በኩል፣ ማለትም ከርከበት ግምባር ላይ ነው። ጄኔራል አበራ አበበ የነበረበት የአልጌና ግምባር ነው። አፋቤት ላይ ያለው ናደው ጦር ነው። በነዚህ መሐል ወደከረን በኩል መሳህሊት የሚባለው ያካለ ጉዛይ ከፍተኛ መሬት የደጋው መግቢያ በር ነው። እነዚህን ስናይ የትራያንግል መልክ ይዘው የተቀመጡ ስትራቴጂክ ቦታዎች ናቸው። በስተምዕራብ ከርከበት፣ በስተሰሜን አልጌና፣ ከዚያ ዝቅ ሲል አፋቤት፣ ከታች የመሳህሊት ግምባር ናቸው። እንግዲህ እነዚህ ግምባሮች አንዱ

ካንዱ በመተጋገዝ ጠላት በመሐል ቆርጦ እንዳይገባ ሰፍተው መያዝ ይጠበቅባቸዋል።

የወንበዴው ሠራዊት ጄኔራል ታሪኩ ላይኔን እያመሰገነ ከናደው ጦር እየከዱም ሆነ እየተማረኩ በሄዱ ሰዎች አማካኝነት ምስጢራችንን ጠቅላላ አውቆታል። መገናኛ ያለበትን፣ የዕዙ ሰንሠለት ያለበትን፣ ፈንጂዎች የተጠመዱበትን፣ መከላከያ ምሽጋችን ያለበትን፣ የጥይት ክምችታችን፣ ስንቃችንና ነዳጃችን ያለበትን፣ በሙሉ አውቆታል። ከኛ ከድተው የሄዱት ሰዎች ለወንበዴ ነግረዋል። ጭራሽ መንገድ እየመሩ ስተት አድርገው አመጧቸው። መጀመሪያ ዋናውን የዕዙን መምሪያ ከጀርባው ዞረው በመምታት ብትንትኑን አወጡት። ዕዙ ሲመታና ሠራዊቱን መምራትና ማዋጋት ሲላነው ጦሩ ተተረጎመ። አንድ ጦር ቢሸነፍ እንኳን በወግ የሚደረግ ስልታዊ ማፈግፈግ እኮ አለ። ያ ጦር ግን ያለ ሥርዓትና ያለዕዝ እየተናደ ግልብጥ ብሎ ሲመጣ፣ ወንበዴ መንገዱን አስቀድሞ ቆርጦታል። እዚያ ተኝቶ እየጠበቀ የሚመጣውን መረሽን ሆነ። ውጊያ አይደለም ርሽና ነበር።

ሁሉ ነገር ድብልቅልቁ ወጥቷል። ግንኙነት የለ፤ ምን የለ። እርስ በርሱ የተሟረሰው የወገን ጦር ራሱ ቁጥሩ ቀላል አይደለም። መሪውና ተመሪው ተለያይቷል። ጄኔራል ውብቱ የሚባለው ተነስቶ ቧጊመል አመለጠ። እዚያ የነበሩ የሶቭየት አማካሪዎች ሲሸሹ ደክሟቸው ተያዙ። ተማረኩ።

ከአፋቤት በስተሰሜን በኩብኩብ በኩል አልፎ ወደቀኝ ሲል ከምጫዋ የሚባል ቦታ አለ። ከዚያ ተነስቶ ወደባሕሩ ለመድረስ ሩቅ አይደለም። በተራራ የተከበበ በር ነው። ቦታው እደገኛ በመሆኑ አንደኛው ተራራ ላይ በሚገባ የሰለጠነ ደምበኛ የኮማንዶ ጦር አስቀምጠናል። ወጣ ብሎ ወደ ባሕሩ አቅጣጫ ሜዳው ላይ ደግሞ በብረት ለበስ የተጠናከረ ጦር ነበረን። ይሄ እንግዲህ የናደውን ቀኝ ክንፍ የሚጠብቅለት ነው። ይሄንን ጦር አንስተው ግማሹን እዚህ፣ ግማሹን እዚያ በታችነው ዋናውን በር ክፍት አድርገው የናደውን ጀርባ ገልበው ሰጥተውታል። ስሕተት ብቻ ሳይሆን ክህደት ነው። መሣሪያችን፣ ስንቃችን፣ ምናችን የነበረው እዚያ ነበር። ሻዕቢያ የጥይት ተራራ ነው የተረከበው። የመሣሪያ ዓይነት ነው የሰጠው።

አፋቤት ላይ ያጋጠመን ካቅም በላይ በሆነ ምክንያት የደረሰ ሽንፈት አልነበረም። ከኛ ሠራዊት የበለጠ ወኔ ወይም ጀግንነት ያለው ጠላት ገጥሞን አይደለም። የረቀቀ ወታደራዊ ሳይንስና ስልት የሚጠይቅ አስቸጋሪ ጦርነት እንኳን አልነበረም። ማንኛውም ወታደር፣

ማንኛውም የጦር አለቃ የሚያውቀው ወታደራዊ ታክቲክ አለ። ጠላቱን ስገጥም መጀመሪያ ራሱን ጠብቄ ነው። ግራዬን መጠበቅ አለብኝ፤ ቀኝን መጠበቅ አለብኝ። ስንት ተማርን፤ ተመራመርን የሚሉት ቀርቶ፤ ይሄን የማይረዳ ተራ ወታደር የለም። ይሄን ካላደረግሁ ጎሬላ ጦርነት ነው መጥቶ ይቆርጠኛል። እናቴን ይመታኛል። ጠቅላላ ጦሩን የሚያንቀሳቅሰው እናቴ (ዕዙ) ከተመታ ያ ጦር አለቀለት ማለት ነው። እፋቤት ላይ የተፈፀመው ይሄው ነው። ይሄኛው እዚያ ላይ ይተኩሳል። ያኛው እዚህኛው ላይ ይተኩሳል። የተረፈውን ሻዕቢያ ይጠርጋል። በቃ። ሁሉም ነገር በዚህ ዓይነት አከተመለት።

እፋቤት ሲደመሰስ የተፈጠረው አሳሳቢ ሁኔታ ወንበዴ መሳህ ሊትንና አቆርዳትን የዘጋ እንደሆነ የሚለው ነው። ተሰነይ ላይ በሱዳን በኩል ሜዳማ ስለሆነ በዚያ የሚመጣውን ወንበዴ ለመመከት ያስቀመጥነው ከሐረር የመጣ ሜካናይዝድ የታንክ ክፍለ ጦር አለ። አዛዥ ኩሎኔል መስፍን ይባላል። ጠላት የመሳህሊትን በር ቢዘጋ ሠራዊቱ ይቆረጣል። ነጻጅ፤ ቀለብ፤ ጥይት ካላገኘ ለወንበዴ እንዲት ጥይት መተኮስ እንኳን ሳያስፈልገው እጁን ይሰጣል ማለት ነው። ይሄ ማለት ምዕራባዊ ኤርትራን በሙሉ አስረክብን ማለት ነው። ምፅዋ ካለው ኮርና ደጋው አካባቢ ካለው ሠራዊት በስተቀር ሌላ ምንም የለንም።

ስለዚህ በአቆርዳትና በመሳህሊት ጦር ለማጠናከርና ወንበዴ ወደ አሥመራ እንዳያልፍ ለመዝጋት ያሉትን እንበሳው ሦስተኛ ክፍለ ጦርንና አየር ወለድን አስመጣን። አቆርዳትና መሳህሊት ላይ ከፍተኛ ውጊያ ተደረገ። ከሱዳን አቅጣጫ ወንበዴው ድል አስክሮት ግልብጥ ብሎ መጥቶ ሜዳው ላይ ተመስገዋል። ተሰነይ ያለው ሜካናይዝዳ ክፍለ ጦር ሜዳው ይመቸዋል። እዚያ ሄዶ ወንበዴውን እንዲመታው ነበር የተፈለገው። ታንክ ፍጥነቱ እጅግም ስለሆነ በሰዓት ሰባት ወይም ስምንት ኪሎ ሜትር ቢሄድ ነው። በቀን 30 ኪሎ ሜትር ቢጓዝ ቢያንስ በ24 ሰዓት ውስጥ ክፍለ ጦሩ እዚያ የታዘዘበት ቦታ ላይ መድረስ ነበረበት። ተሰነይ ላይ ታንካቸውን ገጥጠው ቁጭ ያሉት የኛ ጉዳቸው መቼ ኃይል ነው ተብሎ የተቀመጠውን ሠራዊት ይዘው በስድስተኛው ቀን ደረሱ። ነጻጅ የላቸው። ታንኩ ባትሪ የለው። ተሽከርካሪዎቹ ጎማ የላቸው። በቸርኬያቸው ነው የቆሙት። ጎማውን እየፈቱ አረቁና ጂን ለሚያመላልሱላቸው መኪናዎች ገጥመውት በኮንቮይ ሄደዋል። ተነሱ ሲባል፤ እንዴት ይንቀሳቀሱ? ጥይት የሚጭኑበት መኪና የለ። ታንካች ያለ ባትሪ ተቀምጠዋል። መኪናች ድንጋይ ተደግፈው ቆመዋል። ያ ጦር በስድስተኛው ቀን መጣ። «ምነው?» ሲባል፤ «ይህን ያህል ባትሪ፤

ይህን ያህል መለዋወጫ ዕቃ፤ ይህን ያህል ጎማ ያስፈልገኛል። እሱ እስኪሟላልኝ ነው» አለ። «በማንኛውም ጊዜ ድረስ ስትባል፤ ተወርውረህ መምጣት ያለብህ ጦር ጎማ ከራሺያ እስኪመጣልህ ትጠብቃለህ ማለት ነው? ይሄንን አስቀድሞ አዘጋጅቶ መጠበቅ አይገባም? ከተነቃናቂ ጦር ይሄ ይጠበቃል? እስካሁን ተራራ ላይ ሆኖ አጠገቡ በዘምቢል ቦምብ አስቀምጦ እየወረወረብን፤ ናዳ ድንጋይ እየለቀቀ ሲያላግጥብን የነበረው ወንበዴ እዚህ ሜዳ ላይ ሲገኝ ችላ ይባላል?» አልኩኝ።

በዚህን ጊዜ ውስጥ ጠላት በቂ ጊዜ አግኝቷል። ምሽጉን ቆፍሮ፤ ቦታ ይዞ፤ የጎደለውን አሟልቶ በደምብ ተዘጋጅቶ ይጠብቀናል። ታንኩ ቢሄድም ምንም ድንገተኝነት የለውም። ይሄንን ሲያዩ የኛ አዛዦች፤ «በፊት ጦሩ በቶሎ ደርሶልን ቢሆን እርስዎ እንዳሉት ጠላት አግሩን በነቀለ ጊዜ መምታት እንችል ነበር። አሁንም ወንበዴውም የራሱን ታንክና መድፍ ቦታ አስይዞ ስለሚጠብቀን ወታደር ማስጨረስ ነው። ጦሩን ወስዶ ከከረን ፊት ለፊት ተከለዛን የሚባል ቦታ አለ። እዚያ ማስቀመጥ ነው» ይላሉ።

ይሄን ሁሉ ነገር የማያደርጉት ለምንድነው? ነው ጥያቄው። የማይቻል ሆኖ ነው? አስቸጋሪ ሆኖ ነው? ወይስ የፖለቲካ ጉዳይ ነው? ከወንበዴው ጋር የራሳችን መኩንኖች እርቅ አድርገዋል። የተከሰ ማቆም ተዋውለዋል። የኛ ሠራዊት የሚመታበትን ሁኔታ እያመቻቹ ነበረ። ከትግራይ እንድንወጣ ተደርጓል። ወያኔን እየቀጣ የነበረው ሠራዊት ጥሎ እንዲሄድ ተደርጓል። እንደተባለውም ናደው ተንዷል። አለ የተባለ ሜካናይዝድ ጦራችን እንዳይንቀሳቀስ ሽባ አድርገውታል። አሁን ደግሞ አዲ ተከለዛን ወስደን ስናስቀምጠው ቆላውን በሙሉ ለወንበዴ አስረክብን። የመከላከያ ወረዳችን ከረን አካባቢ ሆነና ቁጭ አለ።

አሁንም ያ ሁሉ ቦታ ተወስዶ፤ ያ ሁሉ መሣሪያ፤ ያ ሁሉ ሠራዊት ጭገር ምንም ትምህርት አልተወሰደም። ጥንቃቄ የለም። ወንበዴ አይታ፤ አይታ በጊላ በኩል ዞራ ስታበቃ ምፅዋ ላይ ቁብ ልትል አስፈላጊ ሰፊች። «ቶ...ሎ ብላችሁ ምፅዋ ሜዳ ነው። ሻዕቢያ የመጣችው ሮሜካ ይናዝድ ነው። ከረን ላይ ያለውን 18ኛውን ክፍለ ጦር፤ አየር ወለዱን ክፍለ ጦር፤ ሦስተኛውን ክፍለ ጦር፤ ሜካናይዝዱን ክፍለ ጦር አምጡና እዚህ ሜዳ ላይ እናንተም አጥራችሁ ጠብቁት» የሚል ትዕዛዝ ሰጠን። «አይ እነዚህን ጦሮችማ ማንቀሳቀስ እንችልም። አሁን ታንኮቹ ተበታተኑዋል። በፊት ሜካናይዝድ ሆኖ ተወርዋሪ በመሆን

በመቼ ጋይልነት ይሠራ የነበረው አሠራሩ ተቀየረ። ወዲህ ብረት ለበ ሶቹን፤ በዚያ በኩል ደግሞ ሌሎችን አሠማርተናል። ከረንን ክፍት አድርገን ደግሞ መተው አንችልም። ከሌላ ቦታ ተፈልጎ ጦር ይምጣና ይዋጋ፤ የሚል መልስ ሰጡ።

በዚያ በኩል የነበረው አዛዥ ጄኔራል ውብሽት ደሴ ነው። ጠላት ከፍተኛ ማጥቃት የሚያደርገው በከረን በኩል ነው ወይስ በምፅዋ? የሚለውን እንኳን በትክክል ማወቅ አልተቻለም። ወንበዴው ለማደ ናገር በሁለቱም ግንባር ጦርነት ሊከፍት ይችላል። ግን በሁለቱም በኩል ከፍተኛ ማጥቃት መሰንዘር አይቻልም። ዋናው ጥቃት በምፅዋ እንደሚሆን የሚያመለክቱ ፍንጮች አሉ። ባሕሩን ከያዙበንና ከዘጉበን በጣም ከባድ ጉዳት ነው የሚሆንበት አልናቸው። አሁንም ያንን ሲጥሱ፤ ያንን ሲያነሱ ለወንበዴ ጊዜ ሰጡ። ምፅዋ ተያዘች።

ምፅዋንም ወንበዴ የተቆጣጠረው በከባድ ውጊያ አይደለም። የጦሩ አዛዦች እንጄኔራል አሊ ሐጂ፤ እንጄኔራል ጥላሁንና ሌሎችም ይሆኑና ሠራዊቱን እጅህን ስጥ! ብለው ወስደው በማስረከብ ወንበዴ ዎቹን አጠናክረዋል። «ውብሽት፤ ታዲያስ?» ሲባል፤ «አይ ጦሩ ተዘጋ ጅቶ ነበር። አሁን ግን አውሮፕላን ማረፊያው በጠላት እጅ ገብቷል። ካሁን ወዲያ አይቻልም። አለቀ፤ በቃ ብሎ መልስ ሰጠ።

ይሄ ሁሉ ነገር ከተደረገ በኋላ የኢትዮጵያ ሕዝብ እስከዛሬ ያል ሰማው ሌላ የተጠነሰሰ ሴራ ነበር። ከኔ ጀምሮ የኢትዮጵያን መንግ ሥት የአመራር አካላት እንዳለን ይዞ ለሻዕቢያ አላልፎ ለመስጠት ዝግጅቱ ተጠናቆ ነበር። ዕቅዱ እንደዚህ ነበር። የባሕር ጋይሉ ዕጩ መኩንኖች ምረቃ ደርሶ ነበርና በዓሉ ተዘጋጅቶ ሁላችንንም ምፅዋ ጠርተውናል። ባመት፤ ባመት የምመርቀው እኔ ነኝ። አዲስ ነገር አይ ደለም። ቅዳሜ ማታ በዓሉ ተከብሮ ሌሊቱን በሙሉ የዳንስ ምሽት ይደረጋል። የፖለቲካ ቢሮ አባላት፤ ሚኒስትሮች፤ ባለሥልጣን የተባለ ሁሉ ይመጣል። እነሱ የደገሱልን እንግዲህ እዚያ እንደገባን እጅ እጃችንን ለመያዝ፤ ካልሆነ ግምባር ግምባራችንን ብሎ ለመጣል ነበር። ይህን የሚያደርጉት ወገን የተባሉት የኛ ኢትዮጵያውያን ናቸው። መሪውንም፤ መከላከያውንም፤ ሚኒስትሮችንም፤ የጦር አለቆችንም፤ ሁሉንም እፍስፍስ አድርገው ለጠላት ሊያስረክቡ የተነሱ ከሃዲያን በመከላከላችን አስቀምጦን ነው ሻዕቢያን ለመውጋትና ለማሸነፍ የምን ፍጨረጨረው። እባብ በጉያ ይዞ እንደመተኛት ነው።

ፍሰሐ ደስታን «አንተ ሂድ» አልኩትና ቀረሁ። ይሄ ሲነገራቸው የፕሮግራም ለውጥ ተደረገ። ጉድ ሆንን ይሉና ምረቃውን ለሚቀጥ ለው ቀን ያስተላልፉታል። እነሱ ባስተላለፉልን ጥሪ መሠረት ብንሄድ ኖሮ የምረቃው ፕሮግራም ቅዳሜ ማታ ነበር። እሱድ ጎሕ ሲቀድ ሻዕቢያ ጥቃቷን ጀመረችና ድብልቅልቁ ወጣ። እንግዲህ ልብ በይ፤ ዓላማዋ ምፅዋን ለመያዝ ብቻ አልነ በረም። እኛን ለመያዝ ነበር። እዚህ ላይ መታወቅ ያለበት ወያኔና ሻዕቢያ በቅንጅት ነበር ምፅዋን የማስለቀቁን ጦርነት የተዋጉት። ወያኔዎችም አብረው ነበሩ።

ገነት - በመረጃ ደርሰውበት ነው «ፍሰሐ ሂድ» ያሉት?

መንግሥቱ - አይደለም። ምን አሁን እኔ 15 ሰው ለመመረቅ ምፅዋ ድረስ መሄድና ሪስክ መውሰድ ምን አስፈለገ? እነሱ እዚህ ቤተ መንግሥት መጥተው ይመረቁ። ያለዚያም ፍሰሐ ይሂድ ብዬ ነው።

ገነት - በመጨረሻ ፍሰሐ ሂዳ?

መንግሥቱ - ማንም አልሄደም። በወታደራዊ መረጃ በኩል «ቢሄዱ ምንም ችግር የለም የሚል» ነገር ነው የመጣው። ተስፋዬ ወልደሥላሴ ግን እኔ በበኩሌ ሌላ ሰው ቢሄድ ይሻላል ነው የምለው። አለ። «እኔም እንደዚያ ነው የምለው» አልኩትና ቀረሁ። «ብዙ ሰው ጠርተናል። ድግስ ደግሰናል። ፕሬዝዳንቱማ ካልመጡልን እንዴት ይሆናል» ብለው ሊያ ግቡ ቢሞክሩ፤ እኔ እንዴ ወስኛለሁ። ቀረሁ።

እውነትም እንዳሉት ብዙ ሰው ጠርተዋል። በዓሉ ባንድ ቀን ቢተ ላለፍም ቂድሞ የመጣ አለ። ባሕር ጋይል ያ ሁሉ ቤተሰብና ሰው እኮ እንዳለ ባሕር ነው የገባው። መርከብ ላይ ተንጠልጥዬ ተሳፍሬ አመል ጣለሁ፤ ዋኝቼ እሄዳለሁ እያለ ስንቱን ውሃ በላው። ታንኩ ምን እየተ ንጋጋ ሲመጣ፤ ትርምስምሱ ሲወጣ፤ ብዙ ሰው ባሕር ገብቶ ሞተ። ባሎቻቸውና አንዳንድ ሰዎች እየደጋገፉ ቀደም ብለው መርከብ ላይ እንደምንም ያወጣቸው ጥቂት ሴቶች፤ ያውም የአዛዦች ሚስቶች አሰብ መግባት ቻሉ እንጂ ሌላው እኮ እንደወጣ ነው የቀረው።

ገነት- ገንቦት 8፣ 1981 በአዲስ አበባና አምባሪ ከተሞች የመፈንቅለ መንገሥት ሙከራ ተደርጎ ከሸፈ። በርስዎ አስተያየት ሙከራው ለምን አልተሳካም? ስለዚያ መፈንቅለ መንገሥት እርስዎ ምን ይላሉ? መፈንቅለ መንገሥቱ ከመደረጉ በፊት መረጃ ደርሶዎት ስለነበር እንደሚሞክር ያውቁ ነበር የሚባለው እውነት ነው?

መንግሥቱ - ጥያቄሽ መፈንቅለ መንግሥቱ ለምን አልተሳካም የሚለው ላይ ነው ያተኮረው። 'መፈንቅለ መንግሥቱ ለምን ተደረገ?' አላልሸም። እሺ። መቼም ስለመፈንቅለ መንግሥቱ ብዙ፣ ብዙ ተብሏል። አምን ልክ ነው። የመፈንቅለ መንግሥቱ ሙከራ ሊደረግ እንደታቀደ አውቅ ነበር። እንዴት ነው ያወቅሁት ያልሽ እንደሆነ አንድ ቀን የማዕ ከላዊ ኩሚቴ ስብሰባ እየተካሄደ፣ ገና እንደተጀመረ የሶቭየት አምባሳ ደር በጣም ላስቸኳይ ጉዳይ እንደሚፈልገኝ ተናግሮ ከስብሰባ ላይ ያስጠራኛል።

ከስብሰባው ላይ ተነስቼ «ምንድነው?» ብለው 'አንዳንድ ሴራ አለ' አለኝ። ይሄውም የሕዝባዊ ሠራዊት ማደራጃ ተቋም ኃላፊ ያደረገው ጄኔራል ሥዩም፣ የአየር ኃይል አዛዥ የሆነው ጄኔራል ...

ገዛት - ጄኔራል አምን?

መንግሥቱ - አይደለም። ከሱ በፊት የነበረው ጄኔራል ፋንታ በላይ ነው። እሱና ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ መፈንቅለ መንግሥት ያውጠነጥናሉ ብሎ አምባሳደሩ ነገረኝ። በኬጂቢ በኩል መረጃ ደር ሶት መሆን አለበት። ወዲያውኑ ስብሰባው ዕረፍት እንዲወጣ አድርጌ፣ የዚያን ጊዜ እንግዲህ (አየሳቁ) ኩሎኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴ የአገር ደህንነት ኃላፊ በመሆኑ ለብቻው ጠርቼ አነጋገርኩት።

አሁን መለስ ብዬ ሳስበው የሚገርመኝ ነገር ቢኖር እነዚያ መፈንቅለ መንግሥት ሊያደርጉ ነው የተባሉት ሰዎች እዚያው ስብሰባ ላይ አብረውኝ ቁጭ ብለዋል እኮ! (ሳቅ) አምባሳደሩ እንደዚያ ሲሮጥ መጥቶ ከስብሰባ ላይ አጣድፎ ሲወስደኝ፣ 'እንዳው ሰዎቹ እዚሁ እርምጃ እንዲወሰድባቸው ነው እንዴ የሚፈልገው? ወይስ ጊዜ ገዝቶ ቀስ ብሎ ሊነገርኝ ያልቻለበት ምክንያት ይኖረው ይሆን? ምንድነው እንደዚህ ያጣደፈው?' የሚል ጥያቄ በአእምሮዬ ተጉላላ። የሱ ሁኔታ አስደንቆኝ፣ «ሁኔታውን አከታተላለሁ» በማለት አመስግኜው አሰናበትኩት።

ከዚያ ጥቂት ቀደም ብሎም ይሄው አምባሳደራቸው መጥቶ 'የተወሰኑ መኩንኖች በኤርትራ ጥያቄ ላይ ያላቸው አስተሳሰብ ከናንተ የተለየ ነው' ብሎ ነግሮኝ ነበር።

በበኩሌ ሠራዊቱንም፣ ሕዝቡንም ስለማውቅ እንደዚህ ዓይነት ነገር የሚሞክሩ ሰዎች የትም እንደማይደርሱ ገምጽ በዚህ አልተጨነቅሁበትም። ወታደራዊ ደህንነቱም፣ ፓርቲውም የሕብረተሰቡ ልዩ

ልዩ ክፍሎች፣ እነዚህ ሁሉ ሆነው ሲያበቁ ምንም የሚፈጠር ተፃምር የለም። ሰማይና ምድር የሚያገለባብጥ፣ እንደዚህ የሚያደናግጥ (አየሳቁ) እንደሌለ አውቃለሁ። በሌላ በኩል ደግሞ ይቺ ሠላም ይፈጠር የምትለዋን ነገር ጄኔራሎቹን አንጉተዋቸው ተሳስተው ይሆን እንዴ? ብዬ ጥርጣሬ አደረብኝ። ጥርጣሬዬን ለራሴ ያዝኩትና ላንድ ሰው ብቻ ገልጬ ነገርኩት። ለደህንነቱ ሚኒስትር ለተስፋዬ ወልደሥላሴ።

ስነግረው የመደናገጥ ሁኔታ እየሁብት፣ ያልጠበቀው ነገር በመስማቱ መሰለኝ ደነገጠ። ከንፈሩ ተንቀጠቀጠ። አፋ ሁሉ ተንተባተብ። በሰውዬው ሁኔታ ተገርሜ «ግድ የለም ተወደ፤ በኋላ እንነጋገራለን» አልኩትና ወደ ስብሰባችን ሄድን።

ለተስፋዬ ስነግረው የፊቱ መለዋወጥና ሁኔታው አስገረመኝ። ፍፁም ተደናግጧል። ሲናገር አፋ ሁሉ ተንተባተብ ቡ...ቡ... ነው ያለው። 'ይሄ ሰውዬ የሚያውቀው ነገር አለ እንዴ?' አልኩና ዝም አልኩ።

ተስፋዬን መቼም ሁሉም ይጠሉታል። 'እሱ ነው ሄዶ የሚያወራብን፣ እሱ ነው የሚጠቁምብን' ብለው አይወዱትም። እነሱም አያርፉም። ማታ፣ ማታ በየክበቡ፣ በየመጠጥ ቤቱ የሚሠሩት አንዳንድ ከወታደራዊ ዲሲፕሊን የራቀ ተግባር አለ። እኔም «እረ ተወ» ማለቴ አይቀርም። «የትላንት መቶ አለቆችና ሻምበሎች አይደላችሁም። ዛሬ ጄኔራሎችና ያገር መሪዎች ናችሁ። ለበታቸችሁ መልካም ምላሴዎች መሆን አለባችሁ» ስላቸው ይሄንን፣ ያንን እየቃረመ ወሰዶ የሚነግርብን እሱ ነው ብለው ይጠሉታል።

እሱ ደግሞ በደህንነቱ፣ በውስጥ ትግሉ፣ በማንኛውም መንገድ እጁን ያገባበት ጉዳይ ከሁላችንም ቢበልጥ እንደሆነ ነው እንጂ ያነሰ አይደለም። 'አብዮቱን የሱ ሕይወት አድርጓል ብዬ ነበር የማምነው። በምገም ዓይነት ተስፋዬ ከዚህ አመራር አፈንግጦ ይወጣል የሚል ጥርጣሬ ከቶ አልነበረኝም። ዛሬ የምንታማበትን፣ የምንወቀስበትን ሁሉ አብዛኛውን ነገር የሚያውቀው ተስፋዬ ነው። እኛ የማናደርገውን የማናውቀውን ሁሉ የሚያደርግ እሱ ነው። ተስፋዬን እንዴት ልጠርጥር?

የሶቭየቶቹን ጥቆማ ስነግረው 'እሺ አከታተላለሁኝ። እንዳው አንተም ቀረብ አድርገህ ብታነጋግራቸውና ብታቀርባቸው መጥፎ አይደለም' አለኝ። እኔም እየጠራሁ «እንዲያው ይሄ ነገር እንዴት ነው? በዚህም ብንለው፣ በዚያም ብንለው እምቢ አለን። ምን ይሻላል? አንተስ ምን ይመስልሃል? ለመሆኑ ደስ ብሎህ ነው የምትሠራው?

ጤንነትህስ ደህና ነው?» እያልኩ ጠየቅኳቸው። «እኔ ደህና ነኝ፤ ጓድ ሊቀመንበር። ሥራዬንም ደስ ብሎኝ ነው የምሠራው» እያሉ መለሱልኝ።

ገነት - ማን፣ ማንን ነው እንደዚህ ብለው የጠየቁት?

መንግሥቱ - ሁሉንም። ተራ በተራ በተለያዩ ጊዜና በአሳቻ ቦታ እያገኘሁ እያንዳንዳቸውን ቀስ እያልኩ ጠይቄያቸዋለሁ። ጄኔራል መርዕድን ለምሳሌ፤ «እንዴት ነው? ባለቤትህ እንዴት ሆነች? ልጆቹስ?» ብዬ ጠይቄዋለሁ። ምክንያቱም ባለቤቱም ታማ ነበር። እሱም የመኪና አደጋ ደርሶበት ስለነበር ሁለቱንም እናሳክማቸው ነበር። እቤቱ ውስጥ ትንሽ ችግር እንዳለበት አውቃለሁ። ቀደም ሲል ብዙ ጊዜ አብረውት የኖሩት ባለቤቱ በካንሰር በሽታ ተለክፈው ሞተውበታል።

እንግዲህ እነሱም እርስ በርሳቸው ሳይጠያየቁ አይቀሩም።

«ሰውዬው አስጠርቶ በሥራህ ላይ ደስተኛ ነህ ወይ ብሎ ጠየቀኝ። እንዴት ነው ነገሩ?»

«እንተንም እንደዚህ አለህ? እኔንም እኮ ጤንነቴን ሁሉ አጥብቆ ጠይቆኛል።»

«ምነው እንደዚህ ጠየቀኝ? የጠረጠረው ነገር አለ እንዴ?»

«አይ እስከዚህ ለካፋ የሚሰጥ እንኳን አይመስለኝም። ለማንኛውም ግን ጠንቀቅ ማለት ነው። ሰውዬው እንደሆነ ቆቅ ነው።» አየተ ባባሉ ከሐረር አሥመራ ይሄንን በስልክ ይነጋገራሉ። ደግሞ ኮድ ቢጤ አለቻቸው።

«ታዲያስ እንደምን አለህ?»

«አለሁኝ። ሃገርህን ጠብቅ።»

«ሃገርህን ጠብቅ» ይባባላሉ። በተለይ ጄኔራል መርዕድና ጄኔራል ደምሴ ቡልቶ ናቸው ብዙ ጊዜ ይቺን ኮድ (ሃገርህን ጠብቅ) የሚጠቀሙት። ሌሎችም እንደዚሁ።

ገነት - ስንዴ የተጠቀሱት ጄኔራል ሥዩም መኩንን ናቸው?

መንግሥቱ - አዎን። ታዲያ ነገሩን ቁጭ ብዬ ሳጤነው የተባሉት ጄኔራሎች ከራሽያው ጋር አይዋደዱም። ለምሳሌ፤ ጄኔራል ሥዩምንና ጄኔራል ፋንታን ለምን እንደማይወዷቸው አውቃለሁ። እንደ ጊዜ ራሺያውያን እኛን ሳያስፈቅዱ ስምምነት ላይ ሳንደርስ በራሳቸው ፍቃድ ተነስተው በዳህላክ አካባቢ እየተዘዋወሩ መርከቦቻቸው

መልህቅ እየጣሉ ዓሣ እንደሚያስገሩ ተደርሶበት ጄኔራል ሥዩም «ለምንድነው እንደዚህ የሚያደርጉት? እርስዎ ይሄን ያውቃሉ ወይ?» ማለቱን አስታውሳለሁ። እኔም «እስቲ ሂዱና ሁኔታውን አጣሩ» ብዬ ሰው ላኩኝ።

ፋንታ በላይ ደግሞ ገና ጄኔራል ሳይሆን በፊት እኔ በቀጥታ ትዕዛዝ እየሰጠሁት ለሠራዊታችን በአየር ኮሚሰጠው ድጋፍ ሌላ ሶማሊያ ውስጥ ዘልቆ እየገባ ወታደራዊ ድርጅቶችን፤ የጥይትና የነዳጅ ዴፖዎችንና የመሳሰሉትን በጀት እየደበደበ ይደመስስ ነበር። ይሄንን እንዲያደርግ ትዕዛዝ በቀጥታ የምሰጠው እኔ ነበርኩ። ይህንን ያደርግ ነበር ፋንታ በላይ። ታዲያ ሶቭየቶቹ እንዴት እኛ ሳናውቅ፤ ለኛ ሳታማክሩን እንዲህ ያለ ነገር ትሠራላችሁ?» እያሉ ከሱ ጋር ንትርክ ጀምረው ነበር።

እዚህ ላይ ካነሳሁት አይቀር ስለ አየር ድብደባው መናገር አፈልጋለሁ። የሶማሌዎቹን ሁኔታ፤ ባህልና ልምዳቸውን ስለምናውቅ ጧት ገና እንዳው ጀንበር ልትወጣ አካባቢ ጎህ ሲቀድ በሚገኘው ብርሃን ከእንቅልፋቸው ገና ሳይነሱና ሳያስቡት ጀቶቻችን ደርሰው ዒላማቸውን በመምታት አመድ አድርገው ይመለሳሉ። በሌላ ጊዜ ደግሞ በደምብ አፍጥጠው በዚያ ሰዓት ሲጠብቁን፤ እኛ ደግሞ ልኪ በምሳ ሰዓት ምሳቸውን በልተው በየጥላው ሥር ተኝተው ጫታቸውን በሚያኝኩበት ሰዓት...

ገነት - በበደላ ሰዓት?

መንግሥቱ - አ ...ዎን (አየሳቁ) በበርጫ ሰዓት ሳያስቡት ድባቅ እንመታቸዋለን። ወይም ደግሞ ወደ ማታ ሰዓት ላይን ሲይዝ ሳይጠብቁን ነበር ያምናደባያቸው። ይሄ «የሰይጣን ኃይል ነው» ነበር የሚሉት አየር ኃይላችንን። ታዲያ ራሺያውያን የሚጨቁጭቁን ዒላማችንን ለመምታት ያስቻለንን መረጃ የሰጡን እነሱ ስለሆኑ ነው። በጦርነቱ መጀመሪያ ላይ ሶማሊያ የሶቭየት አማካሪዎችን ስታባርር አዋርዳና እንገላታ ስለነበር፤ የሶቭየትን የወዳጅነት ውል በጫጭቃ የጣለችው በመሆኗ የዚያን ቂም ለመወጣት ይፈልጉ ነበርና እነሱ ራሳቸው ለሶማሌዎቹ የገነቧቸውን ወታደራዊ ተቋማት ካርታ እንዳለ አመጡልን። ያንን የራሺያኖችን ካርታ ወደአገራችን ቋንቋ መልሰን ከነፋንታ ጋር ቁጭ ብለን በሚገባ አጥንተን በራሪዎቻችን ካስጠናን በኋላ ያን የመሰለ ውጤት አስገኘን።

አገር ውስጥ የነበሩት የራሽያ አማካሪዎች ታዲያ ወጥረው ያዙ። ምዕራባውያን ኢትዮጵያ ድንበር አልፋ የሰማሌ ግዛት ውስጥ ገብታ ደበደበች እያሉ ያስቸግሩናል። በአሜሪካ በኩል ሰኩራቲ ካውን ስል ላይ ክስ ቀረበብን። እንዴት ይሄንን ታደረጋችሁ እየተባልን ነው። የበላዮቻችንም በአማካሪነት እዚያ ተቀምጣችሁ ምንድነው የም ትሠሩት? ይሉናል ብለው ይጨቃጩቃሉ። በዚህም ፋንታን ያማርራሉ። እኔ የሰጠኳቸው መልስ «የሰማሌ አየር ኃይል አልሆነለትም እንጂ የኛ ን የአየር ክልል እየጣሰ በረራ እንደሚያደርግ ታውቃላችሁ። ሠራዊቱ መሬታችንን በኃይል እንደያዘ ነው። ስለዚህ ራሳችንን መከላከልና ወረራውን ማቆም አለብን። በዚያ ላይ ደግሞ ካርታና መረጃ የሰጣችሁኝ ሥዕሉን እቤት አስቀምጬ እንዳየው ነው እንዴ? እንደምንጠ ቀምበት አጠያያቂ አይደለም? ፋንታ (ያኔ ገና ጄኔራል አልሆነም) ይሄ ንን የሚያደርገው በኔ ትዕዛዝ ነው» ብዬ መልስ ሰጠኳቸው።

የራሽያው ጄኔራል ግን የለም፤ ሰውዬው ኩራተኛና አርጋንት ነው። የሰው ምክር አይሰማም። ብቃት የለውም። ከእሱ ጋር መሥራት አንችልም ይላል። እኔ ደግሞ «ተሳስተሃል፤ በኢትዮጵያ ውስጥ አሉኝ ከምላቸው ብቁ መኩንኖች አንዱ ነው። የሚሰራው በሰጠሁት ትዕዛዝ መሠረት ነው። ኃላፊነቱ የኔ ነው። አንተ ደግሞ እኔን ለመውቀስ አትችልም። ለዚህም አትገባም። ከመሪዎችህ ጋር እነጋገራለሁ። ካልተጠቀምኩብት የሚሰጠኝ መረጃ ጥቅሙ ምንድነው? የያዝነው ጦርነት አይደለም እንዴ? ምዕራቡ ከሰሰን ለምትለው ለማሊያ ኢትዮጵያን መውረሯን እነአሜሪካን አያውቁም እንዴ? መከላከያ የሌላቸውን ንፁሐን ዜጎች፣ ሴቶችና ሕፃናትን በመትረየስ እያጨደ ሲመጣ የት ነበሩ?» ብዬ መለስኩት። ለፋንታ ከፍተኛ ድጋፍ ነበር የሰጠሁት። እሱ ግን ከራሽያኖቹ ጋር እንደተናከሰ ቀረ። ይሄ ሁሉ ነገር እንዳለ ስለማውቅ ራሽያኖቹ ጄኔራል ፋንታ መፈንቅለ መንግሥት ያውጠነጥናል፤ ሲሉኝ አላመንኳቸውም።

ጄኔራል መርዕድ ንጉሤም በበኩሉ አይወዳቸውም ነበር። እነሱ ያላቸው ዕውቀት የተርሞ ኒውክሊየርና በከፍተኛ ደረጃ ያለን ነገር እንጂ የኛ ጠላቶች የሚጠቀሙበትን የጎራላ ጦርነት ጨርሶ አያውቁትም። ያገራችንን ሕዝብ ሥነልቦና አያውቁም። የማያስፈልግ ትልልቅ መሣሪያና መድፍ እያመጡ እየወሰዳችሁ በየሽለቆውና በየጎሬው ገትሩና ደብድቡ ይሉናል። እኛ የእስራኤሎችን! የአሜሪካኖችን! ቢሆን ወታደራዊ ጥበባቸውን ተጠቅመን ጠላቶቻችንን ማሸነፍ

እንጂ ሌላ ምን እንፈልጋለን? ይሄ ከርዕዮተ ዓለም አንፃር የሚታይበት ምክንያት አይገባኝም፤ እያለ ብዙ ጊዜ በራሽያኖቹ ላይ ወቀሳ በማቅረብ ልዩነቱን ያስረዳ ነበር።

ታዲያ እነኚህ ሁሉ ነገሮች በአእምሮዬ እየመጡ አምባሳደሩ የነገረኝን ማመን አቃተኝ። ከዚህ ይልቅ እውነትም እነዚህ ሰዎች (ራሺያኖቹ) ጄኔራሎቹን ሊያጠፏቸው ተነስተዋል፤ ወደሚለው ሃሳብ አደላሁ።

ተስፋዬ ወልደሥላሴን በተከታዮቹ ቀናት ሳነጋግረው እንደዚህ አለኝ። «ይሄ የተጋነነ ነገር ነው። እንዲህ ዓይነት ነገር በኔ መረጃ የለም። የሆነ ሆኖ ግን አልፎ፣ አልፎ ኮድ በመሰለ ነገረ በስልክ ይነጋገራሉ። ለምሳሌ፣ ከኤርትራ ሐረር ጄኔራል መርዕድ ንጉሤና ጄኔራል ደምሴ ዙልቶ የሚጨዋውቱበት ቋንቋ አለ። በዚያ አዘውትረው ይነጋራሉ። ይሄ የጓደኝነት ሊሆን ይችላል። ለማንኛውም እከታተላለሁ።» ከዚህ ሌላ ያስጠነቀቀኝ ነገር የለም።

ለቭየቶች ምንም ዛሬ ጊዜ ቢለዋወጥና በውርደት ተሽመድም ደው አሁን ያሉበት ሁኔታ ላይ ራሳቸውን ቢጥሱም በአብዛኛው ለኢትዮጵያ የሠሩትን በጎ ተግባር፣ ያሳዩትን ለጋሥነት፣ በቀውጢ ጊዜ የሰጡን ድጋፍ መርሳት የለብንም። የኢትዮጵያ ሕዝብ ባሕሪ ሰታዎች ናቸው። አገራችን ሁልጊዜ በጠላቶቿም የምትፈተነው በመከላከያ ረገድ ነው። በታሪካችን በጠላት ተከበን ሳለ ነፍስ አድን የመሣሪያ ድጋፍ የሰጠን ሃገር ቢኖር ራሺያ በቅድሚያ ትጠቀሳለች። በኋላ በደረሰው ነገር ብንጎዳም የሶሻሊዝምን የእድገት አቅጣጫ ያልደገፉ ኢትዮጵያውያን ቢኖሩም ይኼ ሐቅ ሊካድ አይችልም።

ይሄንን ካልኩ በኋላ ራሽያኖች ለጋስነታቸውንና አንድን ነገር ለማስፈፀም ከተነሱ ያላቸውን ቆራጥነት ባደንቅም በተንኮል ደግሞ አደገኝነታቸው የዚያኑ ያህል ነበር የሚያሠጋኝ። አንዳንድ ቦታ ላይ ሰው ሽመሰዋወጥና ሰነሱ የሚሰማማቸውን አሻንጉሊት ለማስቀመጥ የማያደርጉት ጥረት የለም። በኔ በራሴ ላይ ለተወሰነ ጊዜ የተካሄደ ዘመቻ ነበር። ስለዚህ እነኚህን ወገኖቼን በዚህ መረጃ ብቻ በጠላትነት ለማየትና አሳልፎ ለመስጠት ዝግጁ አልነበርኩም። ጊዜ ገዝቼና ነገሩን በሚገባ ግራ ቀኝ አይቼ የእነኚህን ሰዎች ዓላማ በቅጡ እስክረዳ ድረስ ምንም ነገር ሳለማድረግ ወስኜ ዝም አልኩ።

የሆነ ሆኖ ግን የተወሰነ ጥንቃቄ ይደረግ ነበር። እነሱ ከወሰድነው ጥንቃቄ አንፃር፣ እንዲሁም ሠራዊቱና ሕዝቡ ለኔ ከሚለጠው

ድጋፍ አኳያ ያቀዱትን ታክቲክና ስልታቸውን የቀየሩ ይመስለኛል። በጎላ እንዳየነው ግን(አየሳቄ) የትም ቦታ ያልተሞከረ የልጆች ጨዋታ ሆነ። እነሱ የተራቀቀ ስልት ነው ብለው ይሆናል። እንደኔ ግን በጣም የደኸየና በነሱ ጭንቅላት ሊሠራ ቀርቶ ሊታሰብ የማይገባ ዕቅድ ነበር ያወጡት። በጎላም ውጤቱ ታይቷል። ይሄንን ተስፋዬ መልሶ ያቅር ብላቸው አያቅርብላቸው ምንም ማረጋገጫ ስለሌለኝ የማውቀው ነገር የለም።

የሚገርመኝ ግን ከዚያ በጎላ ባሉት ቀናት እየመጡ ስለኔ ጥሩ ነገር መናገር፣ በጎ ነገር ማማከር፣ ታማኝነታቸውን መግለፅና እንዳውም አልፎ፣ አልፎ ትንሽ የተገዛዛ ውዳሴ ማስማት አመጡ። እንዲህ ያለውን ነገር ስለማና ሳይ ምንድነው ከወትሮው የተለየ እንዲህ ያለ ያልተለመደ ነገር? ብዬ ራሴን ጠየቅሁ። ለምሳሌ፣ ከመካከላቸው አንዱ መፈንቅለ መንግሥቱ የተካሄደ ዕለት ወደ ጀርመን አገር ልሄድ ስል 'ከርስዎ ሊያጣሉኝና አደጋ ላይ ሊጥሉኝ ነው' የሚረዳኝ። እኔ መተማመኛዬ እርስዎ ነዎት። እርስዎ ካልጠበቁኝ፣ ምናምን እስከ ማለት ድርሶ ነበር። ዝ...ም ብሎ ነው። ትዝ ይለኛል የምንነጋገረው ስለሌላ ሥራ ጉዳይ ነበር። እና ይሄንን ጣል አድርጎ ሄደ። ዝም ብዬ አስተውል ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ የደህንነት ሰዎች ሁኔታውን በጥንቃቄ እንዲከታተሉ ከማድረግ አልተሰዘነም።

ይህንን መፈንቅለ መንግሥት ሊያደርጉ ያሰቡትና የሞከሩትም ትግራይን ካስለቀቁ በጎላ ነው። በነሱ አስተሳሰብ ሠራዊቱ ሞራሉ ወድቆ ዲሲፕሊኑ ላልቶ ስለተበሳጨ አንዳንድ መንግሥት በደለን ወይም አላሟላልንም የሚለውን ጥያቄ እንዲያነሳ ለመገፋፋት ሁኔታው ያመች ነበር። 'ሠራዊቱ ተሰላችኋል፣ ደክሟል። ስለዚህ ሠላም እናመጣልሃለን ካልነው ይተባበረናል' ብለው አምነዋል።

ግንቦት፣ 1981 እኔ ለዚሁ ሠራዊትና ለሃገር ግምባታ የልመና ኮሮጃዬን ይዜ ምሥራቅ ጀርመን ልሄድ ተነሳሁ። በወጣው ፕሮግራም መሠረት ከጠዋቱ ሦስት ሰዓት ይበራል ሲባል፣ በልዩ ልዩ ሥራ ምክንያት እስከ ሰድስት ሰዓት ቆየሁ። በዚህ ጊዜ እንደተለመደው ባካባቢው ያሉ ከፍተኛ ባለሥልጣኖች፣ ሥራ ያልበዛባቸው ሊሸኙኝ መጡ (በነገራችን ላይ እኔ ይሄንን አልጠይቅም። ማንም ባይሸኙኝ ግድ የለኝም። እንዲያደርጉልኝም አልፈልግም። ነገር ግን የፕሮቶኮል ሰዎች ሥራችን ነው። የተለመደ ሥርዓት ነው እያሉ ነው የሚደረገው)።

የሲቪልም፣ የጦር አለቆችም ነበሩ። እና ተሰብስበው መጡ ጄኔራሎች። ሸኙኝ።

እኔን ከሸኙ በጎላ ምሳ ሰዓት ስለነበረ ምሳቸውን በልተው ከዚያ በጎላ መከላከያ ቢሮ ይሰበሰባሉ። የሰበሰባቸው ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ ግማሹን ለአስቸኳይ ጉዳይ፣ ግማሹን ለትምህርት ጉዳይ፣ ግማሹን ምናምን እያለ ሰብስቦ ሲያበቃ በድንገት ዱብ ዕዳ ያወርድባቸዋል። 'ሠራዊቱ የኩሱኔል መንግሥቱን አመራር አልፈልግም። ጦርነቱንም አልቀጥልም ብሏል። በሚያከናውነው ነገር ሁሉ አናምንም ብሎ ነግሮናል፣ ወክሎናልም። ካሁን ጀምሮ የጦር ኃይሉ ሥልጣኑን ወሰዷል። ይሄንን ለሕዝቡ እናበስራለን ይላቸዋል። የተሰበሰቡት መኩንኖች ግራ ተጋብተዋል። ተባባሪው ጄኔራል አበራ አበበ የያዙትን ዓላማ (በጎላ እንደሰማሁት እየተንቀጠቀጠ ነው አሉ) ያነባል። ለዓላማቸው መሣሪያ ይሆናል ብለው ያሰቡት ኤርትራ ያለውን ሁለተኛውን አብዮታዊ ሠራዊት ነው። እኔ ደግሞ ትልቅ ትኩረት የምሰጠውና በጣም አድርጌ የምመካበት ይኼን ሠራዊት ነው። ካለበት ኃላፊነትና ለሀገር ደህንነት ከሚያደርገው ተጋድሎ አኳያ፣ እንዲሁም በብዛቱና በጥራቱ ጭምር ምስጉን ሠራዊት ነው። ትጥቃችን ያለው እዚያ ነው። ያ ሠራዊት ካመፀና አሻፈረኝ ካለ ምንም ማድረግ እንደ ማይቻል ግልፅ ነው። ለዚህ ጄኔራል ደምሴ በልቶን መሣሪያ ያደርጉታል። ጄኔራል ቁምላቸው ደጃኔ ደግሞ ሌላው ተባባሪ ነው። ከሚፈጥረው ግንኙነትና ከብሔር ቅምር አኳያ፣ እንዲሁም ከሚታዩ አንዳንድ እንግዳ የሆኑ ሁኔታዎች የተነሳ ተባብሯቸዋል። እኔ ጓዶቼን ያቀናጀኋቸው አንድኛ በማዕረግ ዕድገታቸው፣ በፖለቲካ አመለካከታቸው እንዲሁም ለሃገር አንድነት በመታገል አንድ ዓላማ አለን ቢባልም ከሚታዩት አዝማሚያዎች አንፃር እኔ (አየሳቄ) አንዱ፣ አንዱን እንዲጠበቅ አድርጌ ነበር ያቀናጀኋቸው ማለት ነው።

ገነት - አንዳት?

መንግሥቱ - እኔን አይደለም የሚጠብቁት እውነቱን ለመናገር ኢትዮጵያን ነው የሚጠብቁት።

ከዚያ በጎላ ዱሳታውን በመቀጠል በአሥመራ ሬዲዮ ሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊት አቋሙን ሲያሳውቅ፣ የተቀረው ሠራዊት የሱን ፈለግ እንደሚከተል አምነውበታል።

ጄኔራል ቁምላቸው ከልጅነት እስከ እውቀት የምንተዋወቅና በምንም ዓይነት መልኩ ለዚህ መሣሪያ ይሆናል ብዬ የማልጠረጥረው

ሰው ነበር። እሱ ከጄኔራል አበራ ጋር በተስማማው መሠረት የአየር ወለድ ጦራችንን ይዞ መጥቶ ይሄን የጥበቃ ብርጌድና በአካባቢው የነበሩትን የመንግሥት ባለሥልጣናት እንዴት እንደሚደመስሱና እንደሚቆጣጠሩ ዕቅድ ነድፎ ኃላፊነቱን ወስዷል። ጄኔራል አበራ ደግሞ የአፕራሽን ኃላፊ እንደመሆኑ አዲስ አበባን በቁጥጥር ሥር ለማዋልና ባለሥልጣናትን ለመደምሰስ ከቁምላቸው ጋር እንዲሠራ ተመድቧል።

ይሄ ሁሉ ሲሆን ለሠራዊቱ የተነገረው ነገር የለም። ምንም እያውቅም። ልዩ ልዩ የፈጠራ ነገር እየፈጠሩ ነው ያዘጋጁት። እኔን ወደ ጀርመን ስሄድ በሚግ ሊመቱኝ ዕቅድ ወጥቷል። ሰካሽ የኔ ጉዞ መዘግየት ጥላናቸውን አቃውሰዋል። እነሱ ከየቦታው አንቀሳቅሰው ወደ አዲስ አበባ ሊያመጡት ያቀዱት ጦር ጉዞ ይስተጓጎላል። የሆነ ሆኖ መከላከያ ቢሮ ውስጥ ተሰብስበው ቅድም የነገርኩሽን ያደርጋሉ። ለተሰበሰቡት መኩንኖች ራሳቸው ያዘጋጁትን ካሴት 'የሰሜኑ' ሠራዊት ድምፅ ነው አዳምጠው ብለው ያሰሟቸዋል። ከመካከላቸው እኔን የያዘውን አውሮፕላን እንምታ የሚል ሃሳብ ቀርቦ ነበር። ነገር ግን በመፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ የነበሩ የአየር ኃይሎች በሙሉ፤ ጄኔራል አምጋ፤ ጄኔራል ሰለሞን፤ ጄኔራል ፋንታ በላይ ሁሉም ተቃውመዋል። የአየር ኃይሉ መኩንኖች እኔን በአየር ላይ ቢመቱ 'የኢትዮጵያ አየር ኃይል እንደዚህ አደረገ' እንዲባል እልፈለገም። በዚህ የተነሳ ሃሳቡን በጥብቅ ተቃውመው 'መንግሥቱን መግደል ከተፈለገ አንድ ጥይት ይበቃዋል። በጀት ይመታ' የምትሉትን አንስማማበትም» አሉ።

ከዚያ በመቀጠል ደምሴ በልቶን 'ሁሉም ነገር ተከናውኗልና እንተ ደግሞ በዚያ በኩል ድምፅህን አሰማ' ይሉታል። እሱም በአሥመራ ሬዲዮ እንዲነገር ያደርጋል። አሥመራ ባሉት ጄኔራሎችና በአዲስ አበባዎቹ መካከል መሸዋወድ ነበር። የአሥመራው ሬድዮ 'መንግሥቱን ገድለናል' ብሎ ነበር የሚያወራው። ይሄውም እነመርዕድ ለደምሴ በቴፕ ቀድተው የላኩለትን እንዲተላለፍ በማድረግ ነው። ወይ መርዕድ ዋሽቶ 'ገድለናል' ብሎ ስለነገረው፤ ደምሴ ሳያጣራ አስተላልፎ ታል፤ ወይም 'መንግሥቱ ሞቷል ብንል ወታደር ተስፋ ቆርጦ ይከተለናል' በሚል ግምት ሆን ብሎ አድርጎታል።

ፍሬ ሃሳቡ ሠራዊቱ በደረሰበት ብሶትና ባቀረበው አቤቱታ መሠረት መንግሥቱ ኃይለማርያምን ከሥልጣን አስወገድላል።

ከአማዕያንም ጋር ለተወሰነ ጊዜ የተኩስ አቁም ስምምነት አድርገናል የሚል ዓይነት ነው።

ሠራዊቱ ይህንን ሲለማ 'እ! ማንን ነው ያማከሩት? የትኛው ሠራዊት ነው የመንግሥቱን አመራር የነቀፈው?' ይላል። በተለይም ከአማዕያኑ ጋር ተስማምተዋልን ሲለማ፤ 'ሆ! ብሎ ብድግ ይላል። ከዚያ በኋላ የሆነው ሁሉ የሚታወቅ ነው። የአሥመራን መፈንቅለ መንግሥት ጠንሳሾች ሠራዊቱ ራሱ ሲረሸናቸው፤ አዲስ አበባ ያሉትን ደግሞ ልዩ የጥበቃ ብርጌድ ያለምንም ግርግር ሰበሰበና አሠራቸው።

ከዚያ በኋላ እኔ ተመልሼ መጣሁ። ዝርዝርን ሁሉ ሰማሁ። ሠራዊቱ ጤን አመራር ጥላቻና ብሶት ነበረው ወይስ ችግር ያለው ከነሱ (ከጄኔራሎቹ) ጋር ነበር? የሚለው ነገር ገሃድ ወጣ። ውድቀታቸው ከዚያ ይመነጫል። ከዚህ ሌላ ደግሞ ሠራዊቱን መሣሪያ አድርገው የራሳቸውን ፍላጎት ለማሟላት ሊጠላለሙበት ሲሞክሩ የነቃ ሠራዊት ስለሆነ ሀሳባቸውን ሳያሟላ ተርቷል። ከሁሉም በላይ ግን የውድቀታቸው ውድቀት የሆነው 'ከምንፋለመው ጠላት ጋር እኛ እየተዋደቅን እነሱ ከጀርባችን እንዴት ተኩስ ለማቆም ይስማማሉ?' ብሎ ነው ቁጣውን የተወጣባቸው። ሠራዊቱ ንጄቱና ቁጭቱ ምን ያህል እንደነበረ የተገሰጠው እንዴት ባለ ሁኔታ በሚያሰቅቅ መንገድ ጨፍጭፎ እንደገደላቸው ሲታይ ነው።

እኔ ሰደርስ በእርግጥ ነገሩ በቁጥጥር ሥር ቢውልም የተወሰኑ ሰዎች ገና እየታዩት ነበር። የተያዙት ተይዘው ሠራዊቱ 'ፕሬዝዳንቱ አስኪመሰሱ ድረስ የሚመራን ጄኔራል ዋለም' ብሎ የራሱን ኩሚቲ አቋቁሟል። ከዚያ በኋላ ባደረግሁት ሃምሳ ገንዘብ እንደገለፅኩት አቁሞ ታዊው ቶር ሕሸዝዚያ ጊዜ ድረስ የሃገርን አንድነት ለመጠበቅ ከከፈለው መሥዋዕትነት በተጨማሪ በአካባቢው የተነሳውን አሳዛኝና አሳፋሪ አመፅ አከሸፏል ብዬ በሕዝቡ ስም ምስጋናዬን ካቀረብኩ በኋላ «ይሄንን ያቋቁማችሁትን ኩሚቲ አፍርሳችሁ በፊት የነበረው የዕዝመታዎር ውስጥ ገብታችሁ ሕግና ሥርዓት ይመለስ። ራሳችሁ በራሳችሁ የምትወስዱት እርምጃ ቆሞ ሰዎቹን ከነማስረጃችሁ ወደ አዲስ አበባ ላኩ» ብዬ ትዕዛዝ አስተላለልፍኩ። «ጉዳያቸው በፍርድ ቤት በአደባባይ ታይቶ ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ቅጣታቸውን ያገኛሉ» ብዬ ያልኩትን ሠራዊቱ ተቀብሎኝ ብዙዎቹን አትርፈን ስናበቃ ወደ አዲስ አበባ እንዲመጡ ተደረገ። በሕጉ መሠረት ተፈረደባቸው።

ገነት - ይቅርታ እዚህ ላይ። የፍርድ ሂደት እኮ በኋላ ገፅፅ እንደወጣው ፍትሐዊ ሳይሆን ለምቹ በርሰም ትዕዛዝ ነው የሞት ፍርድ የተፈረደባቸው። ዳኞቹ እንዲረዱ ተስፋዩ ገበረኪዳን ነበሩ። አይደለም? የመጨረሻው

የፍርድ ቀን በቀራጭ ወረቀት ላይ ተፅፎ በተሳካ የርስዎ ትዕዛዝ ነው የሞት ፍርድ የተፈረደባቸው። እርስዎ ከሃገር ከወጡ በኋላ ሰጥቂት ቀናት ሥልጣን ያገኘው የጃኒራል ተስፋዩ ቡድን የመጀመሪያ እርምጃ ያደረገው ከሞት የተረፉትን ሰዎች ከአስር ቤት መስቀቅ ነበር። በፍርድ እያምንበትም ነበር ማለት ነው። በሌላ አነጋገር ሰዎች በቀጥታ የሞት ፍርድ እንዲፈረደባቸው ያዘዙት እርስዎ ነዎት።

መንግሥቱ - አየሽ ይሄ እንዲሁ የሚወራ የመሸታ ቤት ወራ ነው። እንዴ! እዚያ ቦታ ላይ ብዙ ነገር ማመዛዘን የሚችሉ የሃገር ውስጥና ዓለም አቀፍ ጋዜጠኞች አልነበሩም እንዴ? በቂ ግንዛቤ ያላቸው ጋዜጠኞች ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው ተከታትለውት የለም ወይ? የራሳቸው የሥጋ ዘመዶችና ቤተ ዘመዶቻቸው ቁጭ ብለው የፍርዱን ሂደት ሲከታተሉ አልነበረም ወይ? ከበታች ሹም እስከ መኩንን ድረስ ከጦር ግምባር ሳይቀር እየተጠሩ መጥተው ሰዎች ምን እንደሠሩ፣ ምን እንዳደረጉ ቁልጭ ያለ ምስክርነት ሰጥተው የለም ወይ? ፍርድ ቤቱ የሚመራበትን ሕግ አይተሻል? የተከሰሱበትን አንቀፅ ተመልክተሻል? አይደለም አንድ ጊዜ፣ ሦስትና አራት ጊዜ ነው ሞት የሚያስፈርድባቸው። አገርን በመክዳት፣ የሰው ሕይወት በማጥፋት፣ በሌላ በሌላም ሞት የሚያስፈረድባቸው አንቀፅ ነው የተጠቀሰባቸው። ቆመው ተሟግተው፣ ጠበቆቻቸው ተከራክረው ላቸው የተረቱበት የፍርድ ሂደት ነው።

ገነት - የሰው ሕይወት ማጥፋት ሲሉ በዚህ መፈንቅለ መንግሥት የመንግሥት ደጋፊዎች ከወፈደባቸው ሌላ ማን ሞቷል? የሞተ ስለ እንደ? ከመከላከያ ሚኒስትሩ ከጃኒራል ኃይለጊዮርጊስ በስተቀር? እኔ እስከማውቀው ድረስ መክራውን ካደረጉት ሰዎች ሌላ የሞተ ሰላማዊ ሰው ወይም የጦር ወታደር መኖሩን አጠራጠራለሁ። ስንት ሰው ሞቷል?

መንግሥቱ - 11 ሰው ሞቷል።

ገነት - የተፈረደባቸውን አይደለም ያስኩት። እነሱ ባስነሱት በመፅሐፍ ስንት ንፁሕ ሰው ሞተ? ስንት ወታደር ሞተ?

መንግሥቱ - ኤርትራ?

ገነት - ኤርትራም ሆነ አዲስ አበባ።

መንግሥቱ - አ ... ምን (ትንሽ አሰብ አድርገው) ምፅዋ ውስጥ የተወሰነ ወታደር ሞቷል። ትንሽ ባንገራገሩና በተለያዩ ሰዎች መካከል

ተኩስ ተከፍቶ ወታደሮች ተታኩሰው ሞተዋል። አሥመራ ውስጥ እንደዚሁ የተወሰኑ ሰዎች ሞተዋል። በተባራራ ተኩስ የሞቱ አሉ። ከረን ላይ የተወሰኑ ወታደሮች ምሽጋቸው ውስጥ ራሳቸውን ገድለዋል።

ገነት - ተባባሪ ስለነበሩ ነው ራሳቸውን ያጠፉት?

መንግሥቱ - አይደለም። መንግሥቱ ኃይለማርያም ተገድሏል ሲሏቸው ራሳቸውን ገደሉ።

ዐቃቤ ሕግ ተከላኮችን በሦስት ከፍሎ ነው ክስ የመሰረተባቸው። በአንደኛ ደረጃ ለዚህ አፍራሽ ዓላማ ወሳኝ የሆኑት የመጀመሪያዎቹ አድማ ጠንሳሾች፣ በሁለተኛ ደረጃ ይሄንን ዓላማ ከወጡትና ከደላቱ በኋላ በተለያዩ መደላዎ አግባብተው የነሱ ተጠቂ ያደረጓቸውን፣ በሦስተኛ ደረጃ ደግሞ ጨርሶ ምንም የማያውቁና በመጨረሻው መደናበር ጊዜ የታዘዙና አንዳንድ ነገር ያስፈፀሙትን ለያይቶ ነው ያስቀመጣቸው።

እዚህ ላይ መታወስ ያለበት ዋነኞቹ አድመኞች ለብዙዎቹ አዛዦች አስቀድመው አልነገሯቸውም። ጄኔራል ደምሴ እኔ ጀርመን ከሄድኩ በኋላ የዕሰቱ ዕለት አዛዦቹን ከግምባር እየጠራ ነው የነገራቸው። ጄኔራል መርዕድ ምሳ በልተው ከሆኑል ሲወጡ ነው ሁሉንም ስብሰባ አለ ብሎ ጠርቶ የነገራቸው። ነገሩን የወጡት ጥቂት ሰዎች ናቸው። ስለዚህ ነው አሥራ አንድ ሰዎች ብቻ እንዲከሰሱ ያደረግሁት እንጂ በፅዕኑ የሚቆጠሩ ናቸው መጀመሪያ ላይ የታሰሩት።

ይሄ ሁሉ ነጥሮ ወጥቶ ነው ጉዳያቸው የታየው። አብዛኛዎቹ የክፈሉት መስዋዕትነት፣ የሰጡት ግልጋሎት ግምት ውስጥ ገብቶ፣ ተንኮለኞች በመሠረነት እንዴት እንዳሳሳቷቸው ታይቶ፣ አስተያየት ተደርጎላቸው አስተዳዳሪዊ እርምጃ ተወስደዋል። አንዳንዶቹ የማዕረግ ቅጣት፣ አንዳንዶቹ የተፀፀቱና ራሳቸውን ያጋለጡ፣ የታሰሩበት ጊዜ በቂ ሆኖ ወደሥራቸው የተመለሱበት፣ በጡረታ የተገለሉበት ሁኔታ ነው የተፈጠረው።

ከመቶ ምናምን ሰው ውስጥ የቀሩት በጣም ትልቅ ኃላፊነት የነበራቸው ወሳኝና ቁልፍ ቦታ ላይ የነበሩት የሰው ኃይል፣ ተሽከርካሪና ንብረት ያንቀሳቀሱና ደም ያፋሰሱ፣ በፓርቲውም፣ በመንግሥትም ኃላፊነት ከሀደታቸው በከባዱ የሚያስጠይቃቸው 11 ሰዎች ብቻ ተጠያቂ ሆነው ተገኝተዋል። በዚያ በሃገሪቱ ሕግ መሠረት አንቀጽ ተጠቅሶባቸው ተከሰሱ። የፍርዱ ሂደት የአንድ አመት ጊዜ ወስዶ ለቤተሰባቸው

ውና ለጋዜጠኞች ክፍት ሆኖ፤ ጠበቃ ገዝተው ተከራክረዋል። በመጨረሻም ከሃገሪቱ አራት ማዕዘናት፤ ከጦር ሚዳ ጭምር እየተጠሩ የመጡ ሰዎች መስክረውባቸዋል። ጥፋተኛ ሆነው ስለተገኙ ሞት ተፈርደዋቸዋል።

ወያኔ የሚያሳትማቸው መጽሔቶች መንግሥቱ ኃይለማርያም በቁራጭ ወረቀት ላይ ጽፎ «እንዲገደሉ» የሚል ማስታወሻ ለዳኞቹ ልኮ ሞት እንዲፈረዳቸው አዘዘ እያሉ የተለመደ በሬ ወለደ የሚል የጥላቻ ፕሮፓጋንዳቸውን ነገተዋል። ይሄ ሁሉ ውሸት ነው። ሁሉንም ለፍርድ ብናቀርባቸው ኖሮ በሕጉ መሠረት፤ እንዲያውም ከዚህ የበለጠ ብዙ ሰው የሞት ፍርድ ሊፈረድበት ይችል ነበር። ከቀረቡት በመቶ የሚቆጠሩ የበላይና የበታች መኩንኖች መካከል 11 ሰዎች ብቻ ናቸው የተረሸኑት።

አሁን ጄኔራሎቹ በመገደላቸው ምክንያት ሠራዊቱን አመራር አሳጡት። መንግሥቱ ኃይለማርያም አገልግሎታቸውንና ለሃገራቸው ደህንነት ያደረጉትን አስተዋዕዮ አይቶ ለምን ምሕረት አላደረገላቸውም? ሲባል አስማለሁ። ከሁሉ በፊት የሠሩት ሥራ ምንድነው? መጠየቅ ያስፈልጋል። አሁን ኢትዮጵያ ካለችበት ሁኔታ አንፃር ስንመለከተው ከሻዕቢያና ከወያኔ ጋር መንግሥት እናቋቋማለን ብሎ እንዲህ አድርጎ አንድን አገር ለገበያ የማቅረቡ ጉዳይ እነኚህን ሰዎች ሐቀኛ ያደርጋቸዋል ወይ? ማንም መሐይም መንገደኛ እንኳን ይህንን ዓይነት ሥራ አይሠራም። ማን ይሙት ሻዕቢያ ለኢትዮጵያ አንድነት ሊሠራ? እንዴት? ስንት ጊዜ ነው የተፈታተኑ? የኢትዮጵያን አጀንዳ አታንሱብን። ይሄ የኛ ችግር አይደለም። እኛ ኢትዮጵያውያን አይደለንም። ጥያቄያችን የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው ብለው ያለማቋረጥ በተገኘው መድረክ ሁሉ የሞገቱንና ለዚህ ዓላማ የቆሙ፤ ምንም የማይነቃነቁ ሰዎች መሆናቸውን አበጥረው የሚያውቁ ሰዎች እንዴት ከሻዕቢያ ጋር ይዋዋላሉ? አገር ለማፍረስ ተባባሪ ለመሆን ካልሆነ በስተቀር ሻዕቢያ መጥቶ ለኢትዮጵያ በጎ ነገር ይሠራል ብሎ ከሱ ጋር መንግሥት ለማቋቋም መደለት ምን እንደሚባል እኔ አላውቅም።

የዚያን ጊዜ የነበረው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥትና ወንጀለኛ መቅጫ ምን ብሎ ይፈርድ ነበር? ብሎ መጠየቅ ይሻላል። መንግሥት ለመገልበጥ ያሴሩ ሰዎች የሚፈረዱባቸው ሞት ነው። ይሄ በግልፅ ቁልጭ ብሎ ተቀምጦ እያለ እኔ ይሙቱ ብዬ የማዝበት ምክንያት ምንድነው? ችሎት ተዘርግቷል። ዳኛ ተሰይሟል። ጠበቃ ቆሟል።

ተከላሾቹ ራሳቸው «ምሕረት ይደረግልን» አሉ እንጂ «አላጠፋንም» አሉ ሉም። ደግሞ በወረቀት «ግደል» ብሎ ላከ ማለት ምንድነው? ያን ያህል ደደብም አይደለሁም። እንደዚህ ያለ ነገር ማድረግ ከፈለግሁ ወረቀት ምን አፃፈኝ? አሥራትን ጠርቼ አልነግረውም? በሕጉ መሠረት ነው የተፈረደባቸው።

ገነት - አሺ ታዲያ ለምን ምሕረት አላደረጉባቸውም?

መንግሥቱ - ምሕረት አይቻልም። በዚያ በኩል ምንም የማይነቃነቅ አቋም ነው ያለኝ። ምሕረት አይቻልም። እንዴት! ሃገሪቱ ችግር ላይ ነው ያለችው። ጠላት ከቦን ብዙ መሥዋዕትነት እየከፈልን የነበርንበት ወቅት ነው። እዚያ ላይ ትንሽ መፍረክረክ ቢታይ ኖሮ ሁሉም ተያይዞ ገደል የሚገባበት ሁኔታ ነው የነበረው። ያንን ኃላፊነት መውሰድ አልቻልንም። ጥንካሬን ማሳየት ወሳኝ ነበር። ሠራዊቱ ወደእርስ በርስ መጨፋጨፍ እንዲያመራ ነው የተፈለገው? ወገን ለይቶ ይዋጋ? ይሄ እንዲሆን አልፈቅድም። እነሱ ባመጡት ጣጣ ለኔ ታማኝ የሆነው ጦር፤ ለኔ ብሎ ደም ተቃብቷል። እኔ ታዲያ ሠራዊቱን ደም አቃብቼ ለራሴ ዝና ስል እነዚህን ሰዎች ብለቃቸው ምንድነው የሚባለው? እስከ ሕይወት መሥዋዕትነት ለመክፈል ዝግጁ ሆኖ ለሃገሩ የሚዋጋ ውን ጦር ከሕግ ውጪ እየፈረድኩ ላለቀይመው አልቻልንም። ለኔ አይደለም። ለራሴ ልታሰርም፤ ልገደልም፤ ከሥልጣን ብወርድም ግድ የለም። ያ ሠራዊት እኛ ለሃገራችን አንድነት፤ ለመንግሥታችን ታማኝነት፤ ለኢትዮጵያ ሕዝብ ደህንነት በዓላማችን ፀንተን አዛዦቻችንን እስከመረሸን ድረስ ሄደን ደም ስንቃባ ከኛ እጅ በፍርድ የእጃቸውን ያገኛሉ ብሎ ወስዶ ለራሱ ዝና ብሎ ለቀቃቸው ነው የሚለው። ይህን አይነት የእንቅስቃሴ ማዕበል በሠራዊቱ ውስጥ ቢነሣና የእርስ በርስ ጦርነት ቢጀመር፤ ከባህር ማዶ ሆነ ከአገር ውስጥ ማንኛው ኢትዮጵያዊ ሊያቆመው ይችል ኖሯል። ምንድነው የሚያስከትለው ኪሣራ? ይሄንን ያሰበው አለ? አገራችን ዳግማዊ ሊባኖስ ወይም ሶማሌ መሆን ነበረባት? በኔ አስተያየት ለዶሮ በሽታ በሬ ማረድ ማለት ነው። ስለዚህ የእነኚህ 11 ሰዎች መሞት ከኢትዮጵያ ችግርና ያን ጊዜ ካንዣበበው አደጋ አንፃር ከምንም የሚቆጠር አይደለም። ምንም አይደለም የተወሰደው እርምጃ። ባይወሰድ ኖሮ የሚነሳው አምባገርና የሚደርሰው ጠንቅ አደገኛ ይሆን ነበር።

ሰው ያልገባው ነገር አለ። ችግሩ የኢትዮጵያ እንዲያው የአንድ ግለሰብ ሕይወት አልነበረም። እኔንኮ የገደሉኝ መስከረም 13፣ 1969 ነው። እኔኮ በተረፈ ዕድሜ የምኖር ሰው ነኝ። ለእኔ ሕይወትና ለራሴ ኑሮ አልነበረም የምታገለው። ስለዚህ ዝም ብሎ ሳያጣሩ ለመፍረድ ሲቸኩሉ ምን ታደርጊዋለሽ? እንዳለ መቀበል እንዲያኖርኝ ብልቶች፣ መነሻና መድረሻዎችን፣ ምክንያቶችንና ችግሮችን ከተገነዘበ የሕብረ ተሰብ ክፍል የሚመነጭ አይደለም። ከዚህ የባሰ ወንጀል ምን አለ? አንድን ግለሰብ ከቤተ መንግሥት የማስወጣት አድማኦክ አይደለም። ሃገሪቱን የማፍረስ ሴራ ነው የተቀነባበረው። ሠራዊት የሚያፋጅ ነገር ነው የተጀመረው። እነኚህ ሰዎች ምሕረት ከተደረገላቸው ማነው የሚቀጣው? ከጦር ሜዳ ሸሽተዋል፤ ፊትህን እዙረዋል እያሉ በየጦር ሜዳው ወታደር ሲረሽኩ የነበሩ ጄኔራሎች ዛሬ ተምራችኋል ተብለው ቢለቀቁ ከዚያ በኋላ ሠራዊቱን ማዘዝና ማዋጋት ይቻላል? አገራቸውን ለከዱ ሰዎች ምሕረት ለምን አልተደረገም የሚሉ እኛ የተጣድንበትን ምድጃ የማያውቁ ለብዙ ሺህ ሠራዊት ሕይወት ኃላፊ መሆን ማለት ምን እንደሆነ የማይረዱ ብቻ ናቸው።

ገነት - ዳኞቹ የተመረጡት እንዴት ነው?

መንግሥቱ - የጦር ፍርድ ቤቱ ሲቋቋም አንድ ቱክኒካዊ ችግር ተፈጥሮ ነበር። በመፈንቅለ መንግሥቱ መከራ በመሳተፋቸው የተከሰሱት አብዛኞቹ ሰዎች ባለከፍተኛ ማዕረግ ቀደምት ጄኔራል መኩንኖች ናቸው። በወታደራዊ ፍርድ ቤት የሚሰየመው ዳኛ በማዕረጉ ከተከሳሾቹ የላቀ መሆን አለበት። በዚህ ምክንያት የነሱን ጉዳይ ለማየት ሊሰየሙ የሚችሉት መፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ ያልተሳተፉ ከፍተኛ ጄኔራሎች ቁጥር በጣም አነስተኛ ነበር። ጄኔራል ተስፋዬ ገብረ ኪዳን፣ ጄኔራል አሥራት ብሩና ጄኔራል ከፈለኝ ይጣካ ከተረፉት ጥቂቶች ውስጥ ነበሩ። ጄኔራል ተስፋዬ ብዙ ወሬ ይወራበት ነበር። በሕዝብም፣ በሠራዊቱም ዘንድ መፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ ነበረበት የሚለው ወሬ ይናፈሳል። እውነትም አንዳንድ የሚያጠራጥሩ ነገሮች ነበሩ። በመጀመሪያ ደረጃ በመከራው ወቅት ከነበረበት ከአሥመራ እንዴት አዲስ አበባ ሊመጣ ቻለ? እሱ የኤርትራ ክፍለ ሃገር አስተዳዳሪና የሠራዊቱም አዛዥ ነው።

ገነት - የሁለተኛ ስብዕታዊ ሠራዊት አዛዥ ጄኔራል ደምሴ ቡልቲ አይደለም እንዴት?

መንግሥቱ - ልክ ነሽ፤ ግን በተስፋዬ ሥር ሆኖ ነው። ኤርትራ ውስጥ የሁሉም የበላይ ተስፋዬ ገብረኪዳን ነው። ለደምሴ መሉ ሥልጣን የሰጠው ማነው? ከአሥመራ ወደአዲስ አበባ ሠራዊት እንዲያንቀሳቅስ የፈቀደለት ማነው? ተስፋዬ ራሱ ነው። አዲስ አበባ ውስጥ ምን ይሠራል?

እና ብዙ ምርጫ ስላልነበረን ቀደምት መኩንን እሱ ነውና ተስፋዬ ይሁን ሲባል፤ እኔ አልፈለግሁም ነበር። እሱን የሚያስጠረጥረው ነገር ስላለ በማስረጃ እጦት እጁን ይዞ ለፍርድ ማቅረብ ባለመቻሉ እንዲያው ቢቀር ፈራጅ ሆኖ ሊቀመጥ አይገባውም በማለት ችላ ብዬ ነበር። ሠራዊቱም በዚህ ደስተኛ አይሆንም። በዚህ ላይ የሕግ ትምህርትም ሆነ ልምድ የለውም።

በዚህ እንዳለን እሱ ራሱ ይመጣና ሲኒየር ዳኛ አጥተህ መቸገርህን ስምቼ ነው። እኔን ለምን አታደርገኝም? የነዚህን ወንጀለኞች ጉዳይ እኔ ራሴ አያለሁ አለ። ዳኛ አድርገኝ አለኝ። አሁን ያለፈ ጊዜ ነው። እኔ በተከሳሾቹ ላይ የነበረኝ ጥላቻ አንድና ሁለት የለውም። ይሄንን ስሜቴን አልደብቅም። እኔን ብቻ ሳይሆን አገር ሊገሉ ያሉና ናቸው። የጀመርተን ነገር እጅግ አደገኛ ነበር። ተስፋዬ መጥቶ በእልሽና በስሜት ዳኛ ሆኜ ላገለግል ዝግጁ ነኝ ሲል፣ ተገቢውን ቅጣጌ ሊሰጣቸው ተዘጋጅቷል ብዬ እሺ አልኩት። በዚያን ሰዎን ባየው በወታደሩ ስሜት፣ በሕዝቡ ሁኔታ በጣም በመደናገጡ የተሰበረ ስሙን ለማደስ በመፈለግ ሊሆን ይችላል። በሂደት ሲታይ ግን ሕሊናው ከነሱ ጋር ሆኖ ከኛ ጋር ያለው በድኑ ነው ማለት ይቻላል። አንዳንድ ሰዎች ሁኔታውን አይተው መጥተው ይነግሩኛል። በማደራያው፣ በመዋያው፣ በመዝናኛው ቦታ ሁሉ የሚለውን እየሰሙና ሁኔታውን እያዩ ተስፋዬ በውነቱ ከፊሉ ሕሊና ጋር አይደለም። እዚያ ዳኛ ነው። ውጪ ሲወጣ ግን የሚናገረው ሌላ ነው። እና ይታሰብበት ብለው ይነግሩኛል። በኋላ ለእኔ ምክንያቱን ሳላብራራ በደፈናው «ከፍርዱ ሥራ ይልቅ የሰሜኑን ጦር በመምራትና በማስተባበር የበለጠ ትጠቅመኛለህ። ለሥራው ብቁ የሚሆንና በማዕረጉም የሚመጥን ጄኔራል አሥራት ብሩ አለ። አንተ ተመልሰህ ስሜን ሂድ» አልኩና አነሳሁት። በርግጥም እነጄኔራል ደምሴ ቡልቲ ከሞቱ በኋላ ስሜን ማንም ሰው አልነበረም።

የመሐሉ ዳኛ በማዕረግ የተከሳሾቹ ሲኒየር መሆን ያለበት መሆኑን ሕጉ ስለሚያዝ ለዚያ ትኩረት ብንሰጥም ሌሎቹ ዳኞች የሕግ ትምህርት ያላቸው ናቸው። ባጠቃላይ የፍርዱ ሂደት የተካሄደው

ፕሮፌሰርናል በሆኑ የሕግ ባለሙያዎች ነው። በኔ በኩል በሕጉ መሠረት የተካሄደ የፍርድ ሂደት ስለሆነ የምንወቀስበት ምንም ምክንያት የለም ብዬ አምናለሁ።

መፈንቅለ መንግሥት አድራጊዎቹ እንዲሞቱ ከሆነ የፈለግሁት ከመጀመሪያውም እነሱን ማስወገድ ይቻላል ነበር። ወታደሩ እንዲጨርሳቸው ማድረግ ይቻላል ነበር። «ቀጥል» ማለት ብቻ ነው። ፍርድስ ምንስ ምን ያስፈልጋል። ከዚያ «ወታደር ነው የጨረሳቸው። እኔ ምን ላድርግ?» ማለት ይቻላል። ከጀርመን ሳልነሳ ገና እንደዚህ ማድረግ እችላለሁ ነበር። በኋላ «በግብታዊነት ሠራዊቱ ፈጃቸው» ማለት ነው። እኔ ግን ካሠራቸው በኋላ «ምን እናድርግ?» ሲሉኝ «እንዳትነኩ፤ በፍርድ ነው የሚዳኙት» ብዬ ተዕዛዝ ሰጠሁ። በዚያ መሠረት ተፈፀመ።

በኢትዮጵያ አብዮት ሂደት ውስጥ ከነዚህ ጀኔራሎች ጥፋት ጋር ሲወዳደር ቀላል የሆነ ጥፋት ያጠፋ ሰዎች በሞት ተቀጥተዋል። የበርበሬ ዋጋ ጨመራችሁ ተብለው በቀበሌ የተገደሉ ሰዎች ነበሩ። በሲቪሉም፣ በሠራዊቱም፣ በጦር ሜዳም፣ በሠላማዊ ቦታም ሞት ተፈርዶባቸው የተረሸኑ ሰዎች ሞልተዋል። ባብዮት ጥበቃ ጓዶች የተገደሉ ሰዎች ነበሩ።

ስለዚህ ፍርድ ቤቱ ጥፋተኛ መሆናቸውን አምኖ ከፈረደባቸው በኋላ እኔ ለነዚህ ምሕረት ለማድረግ አልችልም።

ገነት - በሕጉ መሠረት ገን ርዕሰ ብሔሩ ምሕረት የማድረግ መብት ተሰጥቶታል።

መንግሥቱ - ልክ ነው። ሕገመንግሥቱ ይፈቅድልኛል። ምሕረት የመስጠት መብት ሰጥቶኛል። እኔ ግን ለነጂህ ሰዎች ያንን መብት ልጠቀምበት አልፈለግሁም። አላመንኩበትም። ይሄንን ያኔም ተናግራ አለሁ። ምንጊዜም አቋሜ ይሄ ነው።

እኔ ላነሳው የምፈልገው አብይ ጥያቄ አለ። አገር ሊያፈርሱ የተነሱትን ጥቂት ጀኔራሎች እንዲገደሉ አደረገ እያለ እኔን የሚወቅሰኝ ወገን ለሃገራቸው፣ ለድንበራቸው የምግባር ሥጋ ሆነው በየጦር ሜዳ የወደቁትን ጭቁን ወታደሮች አስቧቸው ያውቃሉ? ወያኔ አዲስ አበባ ሊገባ ሲቃረብ የገዛ ወታደሮቻቸው በግፍ የረሸኗቸውን መኩንኖች አንስቶ ያውቃል? ለምንድነው ሻዕቢያ በኤርትራ ምድር ከተማረኩ በኋላ በግፍ የረሸናቸውን በሺ የሚቆጠሩ የሠራዊቱን አባላት ስማቸውን የሚያነሳ ሰው የሌለው? በመፈንቅለ መንግሥቱ መከራ ጊዜ

የነደምሴ ቡልቶን ሴራ ካከሸፉት አንዱ በትውልዱ ኤርትራዊ የነበረውን ጀኔራል ሻዕቢያዎች ተጫውተውበት ነው የገደሉት። ወታደሮቻችን ኤርትራ የሄዱት ለሃገራቸው ሊዋጉ ነው እንጂ እዚያ የሚጠብቁት የግል ማሳ ወይም የሚያግዱት ከብት የላቸውም። ለኢትዮጵያ ነው የሞቱት። ወደሱዳን እያፈገፈጉ ገብተው በስደት እየተንከራተቱ ስንት ግፍ ስለሚዋልባቸው ወታደሮች አንድም ጋዜጠኛ ሲያነሳ አልሰማሁም። ኤርትራ ውስጥ ከተሸነፉ በኋላ ሻዕቢያ እያሳደደ ስለረሸናቸው በሺዎች የሚቆጠሩ የኢትዮጵያ ጀግኖች ማንም አይናገርም። ስለከሃዲ ጀኔራሎች ግን ሁሉም ያወራል።

ወያኔና ሻዕቢያ አዲስ አበባ ገብተው የሕዝቡ ጌቶች ሲሆኑ ሰብስበው ስላጎሯቸው የጦርና የሲቪል ባለሥልጣኖች የሚናገር ሰው የለም። ቢያለመም ቢያጠፋም በሚችሉት ሁሉ አገራቸውን ያገለገሉ ሰዎች ናቸው። ስለነሱ ፍትሕ ማጣት የሚያነሳ ሰው የለም። ያላንዳች ክስ ዘጠኝና አሥር ዓመት ታስረው፣ በመጨረሻ «ሂዱ!» ብለው የለቀቁቸው የጦር አባሎች ጥፋታቸው የኢትዮጵያ ሠራዊት አባል ሆነው ማገልገላቸው ብቻ ነው። ሌላ ወንጀል አልተገኘባቸውም። የታሰሩት በቂም በቀል ነው።

ለኢትዮጵያ አንድነት ያን ያህል ዘመን የተዋደቁት ኤርትራው ያንንስ ያስታወሳቸው አለ? በሻዕቢያ እጅ ወድቀው ዕጣ ፈንታቸው ምን ሊሆን እንደሚችል መገመት አያስቸግርም። ኤርትራ ያሉትን ብቻ ሳይሆን ኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን እንኳ ከወያኔ ጋር በቅንጅት እያሳደዱ ነው ያጠፏቸው። ማስታወቂያ ሚኒስቴር ትሠራ የነበረችውን የቀድሞ የጀብሃ አባል ወይዘሮ ሣራን በጠራራ ፀሐይ ከአዲስ አበባ አፍኖ ሻዕቢያ ወስዷታል።

ገነት - የጄኔራሎቹ መገደል ሠራዊቱን ለሸንፈት ከዳረጉት ምክንያቶች አንዱ ሆኖ ይቆጠራል። እንደሚያውቁት በመከራው ተካፋይ ሆነዋል ተብለው የተጠረጠሩት ከፍተኛ ጄኔራሎች በሠራዊቱ ውስጥ ከፍተኛ ልምድ ያካበቱና ቁፍፍ ቦታዎች ላይ የነበሩ ሰዎች ናቸው።

መንግሥቱ - በመሠረቱ የነሱ ሴራ የሠራዊታችንን አመራር ለማዳከም አስተዋዕዞ ከማድረግ ጋር ገባናችን ተጋልጦ ለመሸነፋችን ምክንያት ሆኖ እንደሆነ እንጂ የነሱ ከቦታው ላይ መጥፋት በሠራዊቱ ላይ ጉዳት አድርጎል ለማለት ያስቸግራል። ከተግራይ መለቀቅ ጀምሮ ሌሎችንም ሻጥሮች እየሠሩ በኔ ላይ በባዕዳን አማካኝነት ሎቢ በማድረግ ተፅዕኖ እየፈጠሩብኝ አገርን በነፃ አሳልፎ ለወያኔ መስጠት ታላቅ

በደል ነው። እነዚህ ሰዎች ታዲያ በኢትዮጵያ ሠራዊት ላይ ሲያደርሱ ከነበረውና ካደረሱት ጥፋት አንፃር አጉደሉን የሚባሉ ሰዎች ናቸው? ቢኖሩ ኖሮ ምን ያህል ጥፋት ሊያመጡ ነበር የሚለው ለምን አይታይም? ከዚህም በላይ እኔ ተፅዕኖ አድርጌ ነው ሌሎቹን የዳንኩት። «በኔ የምትመሩ በሀገር ሥርዓት የምታምኑ ከሆነ ሕግን በእጃችሁ አድርጋችሁ ስታበቁ የራሳችሁን እርምጃ መውሰድ አትችሉም። ላኩ!» ብዬ ስል አሸ። ብለው ነው የላኩልኝ። ከዚያ በፊት ግን በእጃቸው የገቡትን ጄኔራሎች በራሳቸው ውሳኔ እርምጃ ወስደውባቸዋል። አሁን ጄኔራሎቹ በመገደላቸው ምክንያት ሠራዊቱን አመራር አሳጡት። መንግሥቱ ኃይለማርያም አገልግሎታቸውንና ለሃገራቸው ደህንነት ያደረጉትን አስተዋፅኦ አይቶ ለምን ምሕረት አላደረገላቸውም? ሲባል አስማለሁ።

እዚህ ላይ አንድ የማነሳው ነገር አለ። ሻዕቢያና ወያኔ ከሚፈፅሙት ድርጊት አንፃር፣ ለኢትዮጵያ አንድነት በታገሉት ላይ ከሚወስዱት እርምጃ አንፃር የምንታዘበው ነገር አለ። ከመፈንቅለ መንግሥቱ መከራ በኋላ ያንን ሠራዊት አንደገና ለማረጋጋትና ሻዕቢያና ወያኔ የተፈጠረውን ቀዳዳ ተጠቅመው ጥቃት እንዳይፈፅሙ ሠራዊቱን በማሰባሰብና በማቋቋም ጠንካራና ፍፁም ኢትዮጵያዊ እርምጃ የወሰዱ ጄኔራሎች ዛሬ በወያኔ እስር ቤት ታስረው ይማቅቃሉ። ይህ ለምን ይመስልኛል? የባሰም አለ። ለምሳሌ የደህንነቱ ኃላፊ የነበረውን ጄኔራል ዓለማየሁ ወልደየስ የሚባል ጄኔራል እዚያው ይረሽኑት፤ ይሙት ይኑር? አይታወቅም። ሌሎችም ስንቶች የወያኔና ሻዕቢያ የበቀል እርምጃ ስለባዎች ሆነዋል።

በዚያን ጊዜ (በመፈንቅለ መንግሥቱ ጊዜ) ጄኔራል ገብረመድህን የሚባል የአካለ ጉዛይ (ኤርትራ) ተወላጅ ያንድ ኮር አዛዥና የአሥመራ የደጋው ክልል ጦር አዛዥ የነበረው የሠራውን ልገገርሽ። እኔ የማውቀው አንድ አገር፣ አንድ መሪ፣ አንድ ኢትዮጵያን ነው እንጂ የደምሴ ቡልቶ ምንደኛ አይደለሁም። ኢትዮጵያ የምትል ወደኔ! ደምሴ የምትል ወደዛ! ለይ! ብሎ ሲያበቃ በዚያ በአሥመራ አካባቢ በደቀ መሐሪ ጭምር ያለውን ሠራዊት ጄኔራል አስፋው ሲራሳ ከሚባል ምክትሉ ጋር በመሆን እያሰባሰበ አገር ያዳኑ ሰው ነው። እሱ አሁን የኤርትራ ተወላጅ ነው። ሻዕቢያ ኤርትራን ከያዘ በኋላ ተማርኮ፣ ተጫውተውበት ነው የገደሉት።

ገነት - በርስዎ በጣም ቀርብ ከነበረት ሰዎች መካከል አጃቸውን ያስገዙበት ነበረ?

መንግሥቱ - እንዲሁ ከጥርጣሬ ሌላ እጅ ከፍንጅ ከተያዙትና በግልፅ ጥፋታቸውን እማኝ እየቀረበ ከመሰከረባቸው ወይም እስር ቤት እያሉ ሄጀ ካገኘኋቸው በስተቀር ከዚያ ውጪ ተባባሪ ነበሩ ስለሚባሉት ሰዎች የተጨበጠ ማስረጃ የለኝም።

ገነት - ሐዘን፣ በርገጥ ማስረጃም ባይኖርዎት፣ ለምሳሌ ኩሱኒል ተስፋይ ወፅዶሥላሴ ነበረበት ይባላል። ለማን ከነበረት ውስጥ ደግሞ ጂኒረፊ ገብረመድህን መድህኔና ካሣይ ጨማዳ የሴራው ደጋፊዎች ነበሩ የሚል በውጪ አገር ጋዜጠኛ ተዘገቦ ነበር። ባጠቃላይ ለደማ ውስጥ የነበረትን ሰዎች እንዴት ያዩዋቸዋል?

መንግሥቱ - ሁሉም ጄኔራል መኩንኖች አድማው ውስጥ አልገቡም። ጥቂቶች ግን ቁልፍ በታዎች ላይ የነበሩ ሰዎች ተካፍለዋል። ዋናው ጠንሳሽ ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ ነው። እሱ እንደሆነ ከድሮ ውም በነገር ጠንሳሽነት፣ በተንኮልና በመሠረነት የታወቀ ነው። ወታደርነቱ ጥሩ ነው። ማስተባበር፣ ማደራጀት ያውቃል። ነገር ግን ተንኮልኛ ነው። የክቡር ዘበኛ ሶስተኛ ኮርስ ምሩቅ ነው። ማን ነበር የሚሉት? አዎን «የመርዘ ብልቃጥ» ነበር ቅፅል ስሙ። እሱ ነው ቅስ እያለ እንደጨዋታ እያስመሰለ መጨረሻ ላይ ሰዎቹን ሁሉ እዚህ ነገር ውስጥ ያስገባቸው። እንደኛ ዒላማው ያደረገው ማንን ነው ያልሽ እንደሆነ ጄኔራል አበራ አበበን ነው።

አበራ አበበና መርዕድ ንጉሤ ገነት ጦር ትምህርት ቤት መምህራን ሆነው አብረው ብዙ ጊዜ ሠርተዋል። መርዕድ እንግዲህ የአበራን ስሜትና ድክመቱንም ያውቃል። በተለያዩ ጊዜያቶች የሚያጠፋቸው አንዳንድ ነገሮች አሉ። በዚያ ስወቅሰው ቅሬታ አድርገዋል። ይሄንን ቅሬታ መርዕድ ሊከተኩትና ሊያሳድግ ተነስቷል። ይሁን እንጂ መጀመሪያ ላይ አበራ አልተቀበለውም ነበር አሉ።

ለኔ ከመርዕድ ይልቅ አበራ ይቀርበኝ ነበር። ጥሩ መኩንን ነው። ጥሩ ወታደር ነው። ደፋር ነው። ትምህርቱ፣ ችሎታው ከፍተኛ ነው። እንግዲህ እሱን ጀብደኝነት ያጠቃዋል። ቶሎ ደግሞ መለስ ይላል። ሥነ ሥርዓት አስከብራለሁ እያለ ወታደሮች ይረሽናል። አንዳንድ የማይችላቸውንና ከአቅሙ በላይ የሆኑ ውሳኔዎችን ይወስናል። በጦር ሜዳ ላይ ደግሞ ከምፅዋ በስተቀር ብዙ ጊዜ አልተሳካለትም። እኛ ግን ያኔ አንጠረጥረውም። ካሉት መኩንኖች በችሎታው ያንሳል የሚል

እምነት የለንም። በዋላቸው ግምባሮች ሽንፈት ሲደርስ ግን ካንድም ሁለት ጊዜ በጽሑፍ ወቅሰነዋል። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ጥፋቱን በመቀበል ፋንታ እንዴት እንደዚህ እባላለሁ የሚል ቅሬታ አድሮ በታል። 'በረሃ በጦር ግምባር ይህን ያህል ጊዜ ተቀምጬ የምከፍለው መሥዋዕትነት ሳይቆጠር በየጥቃቅኑ መናኛ ነገር ሁሉ ይህን ያህል ወቀሳ ይደርስብኛል' እያለ ለተለያዩ መኩንኖች ሲናገር ያዳመጡ እየ መጡ ይነገሩኛል። ከዚያ ያለፈ ተንኮልና ከፋት ይታሰባል ወይም ወደቅ ራኔ እንገባለን ብዬ አላሰብኩም። በሥራችን ላይ፣ በዓላማችን ላይ፣ ሁላችንም ተባብረን እናስፈጽመዋለን ባልነው ተግባራችን ላይ መቼም ያ ነገር ሳይሳካ ቀርቶ አንድ መንገድ በንቀርና ያለ አግባቡ ሠራዊት ሰውተን ወይም በትንን ጠላት ድላችንን ነጥቆ ሁላችንም ስናዝን ደግሞ ለዚህ ምክንያቱ ምንድነው? ብሎ ራስን መጠየቅ ያለ ነው። ሹመት ስንሰጣቸው እንደሚደሰቱት፣ ኃላፊነት እንደሚፈልጉ ሁሉ፣ ግዴታቸውን ሳይወጡ ሲቀሩ መወቀስ፣ መከሰስ ያለ ነው። አበራ ይሄንን የመ ቀበል ችግር አለበት። የመጀመሪያው የመርዕድ ዓላማ ይሆናል።

ከዚያ ቀጥሎ ጄኔራል ፋንታ በላይ ነው። ፋንታ ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር ከመመደቡ በፊት የአየር ኃይል አዛዥ ነበር። ፋንታና መር ዕድ ከአብዮቱ በፊት አይተዋወቁም። ያገናኛቸው አብዮታችን ነው። ከዚያም የሰሜኑ ጦርነትና የነሱም በተመሳሳይ የማዕረግ ደረጃ ላይ መገኘት ነው። አብዮቱ ሲፈነዳ ፋንታ ሽለቃ ነበር። መርዕድ ሌተና ኩሎኔል ነበር።

ፋንታ በላይ ከኔ ጋር መልካም ግንኙነት ነበረው። እንዴት እነመርዕድ የሚሉትን ለመስማትና አድማው ውስጥ ለመግባት እንደበቃ አይገባኝም። መርዕድ ከተንኮሉ ጋር ብልህነትንም የተላበሰ መሆኑ የሚረጋገጠው ፋንታን እዚያ ውስጥ ማስገባት በመቻሉ ነው።

ፋንታ ብዙ ጊዜ ከጦር ሠራዊቱ መኩንኖች ጋር በተቃራኒ መልኩ የሚቆመው አየር ኃይሉን በተመለከተ ነው። እኔም በዚህ ፋንታን እደግፈው ነበር። የጦር ሠራዊቱ አዛዦች መከላከልም ይሁን ማጥቃት ውጊያ ሲጀመር ባላቸው ረጂ መሣሪያ፣ በሞርተር፣ በመ ድፍ፣ በታንክ ጠላትን መደብደብና ራሳቸውን ችለው ግባቸውን መያዝ ሲገባቸው፣ ለጥቃቅኗ ነገር ሁሉ አየር ኃይሉን መጥራት መያዩ ብለው ይዘውታል። ሚግ ቶሎ ላክልኝ። ያንን ሽለቆ ደብድብልኝ። ያንን ጋራ ደርምስልኝ። ያንን ደን አቃጥልልኝ ነው። ሚጎቹ ራሳቸው በሰንት ሚሊዮን ብር የሚገዙ ናቸው። ሲበላሹ የሚታደሱት ራሽያ

ድረስ ሄደው ነው። አንዳንዴ ለማደሻቸው ከገዛንበት ዋጋ የበለጠ የም ናወጣበት ጊዜ አለ። ፓይለቶቹ የረጅም ጊዜ ጥረት ውጤቶች፣ የኢትዮጵያ መከራያዎች ናቸው። ያሉን በጣት የሚቆጠሩ፣ ግን ምርጥ ፓይለቶች ናቸው። የምንወረውረው በምብ ገንዘብ ነው። ብር ነው የምንወረውረው። ፋንታ ስብሰባ በተቀመጥን ቁጥር 'በጠመንጃ መመ ለስ የምትችሉትን ለምንድነው ርኬት የምትጠይቁት? ጀት የምታን ቀሳቅሱት? አየር ኃይል እግረኛ አይደለም። የሚሰጠው ድጋፍና የሚውልበት ቦታ ውሱን ነው' እያለ አምርሮ ይናገራል። 'ሠራዊቱን ከዚህ ልምድ አስወጡት' እያለ ነው የሚጨቃጨቀው። በዚህ እስከ መጨረሻው ምንም መግባባት አልተቻለም።

ውሱ አድሮ ግን 'ጦርነቱን በወታደራዊ መንገድ ለመቋጨት ተብሎ፣ ተብሎ አልተቻለምና በበኩሌ ፖለቲካዊ መፍትሔ ለማግኘት የተደረገው ጥረት በቂ ነው ብዬ አላምንም። ከዚህ የበለጠ ሙከራ መደረግ አለበት' የሚል አቋም ይዞ ብቅ ብሏል። በዚህ ጊዜ መርዕድ ወጥመዱ ያዘለት። ከሱ ጋር እንዲሰለፍ ይጋብዘዋል።

በመሐል መርዕድ የመኪና አደጋ ደርሶበት እግሩ ተሰብሮ ለሕ ክምና ለቭየት ሀብረት ይሄዳል። ሲመለስም ሙሉ በሙሉ አልዳነም። 'ጣሊያን አገር በዘመድ ለማካኝነት ልታከም የምችልበት መንገድ' አለና እንድሄድ ይፈቀድልኝ። እዛ የተሻለ ሕክምና አገኛለሁ' አለ። ይሄን የም ታመቻችለት ባለቤቱ ናት። ጣሊያን አገር ያሉት ወንበዴዎች ናቸው። አልፎ ተርፎ ከጣሊያን መንግሥት ባለሥልጣናች ጋር ተገናኝቶ ነው የተመለሰው። እኔ ግን አሱ ፍቃድ ሲጠይቅ በምንም ዓይነት መንገድ ከሚዋጋቸው ጠላቶቹ ጋር ለመደለት ነው የሄደው ብዬ አልጠረጠር ኩም። እኔ እንኳን «ለምን ወደምሥራቅ አትሄድም?» ብለው፣ 'እይ በነፃ የምታከምበትን መንገድ ዘመድ አመቻችቶልኛል' አለ። ከዚያ በኋላ በግድ ልጅሊስት አገር ሄደህ ታከም ማለት ስለማይቻል ፈቀድኩለት። ሄደ።

እዚያ ሄዶ ሆስፒታል ሳይተኛ እንደ ራዚዮቴራፒ ነገር እያደረገ ነው አሉ እየተመላለሰ ብዙ ቀን ቆይቶ መጣ። ነገር ግን ዋና ዓላማው የፖለቲካ ሥራ ለመሥራት ነው። በኋላ ተደርሶበታል። ባለቤቱ ከጣሊ ያኖቹም፣ ከአረቦቹም ግንኙነት አላት። እንኳን ይሄን ሌላም መሥራት አይሳናትም!! በወንበዴ ውስጥ የምትጫወተው ሚና አላት። በመርዕድ በኩል ብዙ ችግር የተፈጠረው አሏን አምጥቶ ቤተመንግሥት

ያስገባበት ጊዜ ነው። 'የዚያን ጊዜ ነው እንግዲህ እኛ ከናንተ ጋር መዋጋት እንፈልግም።' ሠላማዊ መፍትሔ ነው የምንፈልገው። በሚል መንገድ ወንበዴዎቹን የቀረባቸው። እነሱም ከጦር ኃይሉ ከፍተኛ አዛዦች አንዱ እንደዚህ ካለ እኛ የምናካሄደው ውጊያ ምቱ በደምብ ተሰምቶታል። ዱላችን ያሳረፈበት ሰንበር ቆጥቁጦታል ማለት ነው። ወታደር ፊቱን ወደፖለቲካ ሲያዞርና ሠላም ሲል አንድ ችግር አለ ማለት ነው። ደክሞታል ማለት ነው። የሚል ስሜት አደረባቸው።

ወንበዴዎቹ 'የናንተ መሪ ነው እንጂ እምቢ ያለው እኛስ መቸ ሠላም ጠላን? አሁንስ ምንድነው የምትፈልጉት? እኛ ሕዝቡ ይወስን ነው ያልነው። ኤርትራዊ መሆን እፈልጋለሁ ካለ ነፃነቱን፣ ኢትዮጵያዊነቱን ከመረጠም አብሮ መኖሩን ማመቻቸት ይቻላል። ዕድሉን ስጡትና በዚህ እንዳኛ ይሉታል።

ይህ አባባላቸው አዲስ ነገር አይደለም። ለኛም ያሉን ነገር ነው። መርዕድ አዲስ ነገር እንደሆነ ወስዶት፤ በዚህ ፋንታም አግባብ ቆራው ውስጥ ያስገባዋል።

እኔን በሠራዊቱም፣ በሕዝቡም ፊት ሊያስጠሉበት ቁልፍ አድርገው ያዘጋጁት ስልት 'መንግሥቱ ኃይለማርያም ጦረኛ ነው። የኤርትራ ጥያቄ በሠላም እንዲፈታ ወንበዴው ይፈልጋል። መንግሥቱን ካስወገድን ከወንበዴ ጋር መደራደርና ዕርቅ ማውረድ እንችላለን' በማለት ሁሉንም ፈወናበዳቸው። ሌሎችም እውነት መሰላቸው። ሴራውን ጎንጉነው መኩንኖቹን ለስብሰባ በጠሩ ጊዜ፣ ይሄንን በነገሯቸው ጊዜ ከአንዳንዶች ተሰብሳቢዎች ከወንበዴዎቹ ጋር ቁጭ ብለን ተወያይተን ልዩነታችንን መፍታት ከቻልን ከነሱ ጋር በጦርነት ገጥመን የምንፋጅበት ምክንያት የለም። እስካሁን በኛ በኩል ለመነጋገር እንኳን መቼ በሩን ከፈትን? የሚል ነገር ተደምጧል።

ፋንታ በመርዕድ የቀረበውን ማግባቢያ ብዙም ያመነበት አይመስልም። መንግሥቱን ስላስወገድን ብቻ ወንበዴዎች የኢትዮጵያን እንድነት እምነው ተቀብለው ከኛ ጋር ሠላም ይፈጥራሉ የሚለውን ነገር አልተቀበለውም። ግን፣ እስቲ እንቅረባቸውና የሚሉትን እንስማ። በመነጋገር ልንፈታው እንችላለን የሚል ተስፋ አሳድሯል።

ለአድማው የተነሱት ሰዎች የማዕከላዊ ኩሚኒድ አባሎችና የጦር ኃይሉ ከፍተኛ አመራር አካሎች ናቸው። በወታደራዊ ካውንስል ስብሰባ ላይ፣ በማዕከላዊ ኩሚኒድ ስብሰባ ላይ የሚገኙ፣ የሚወሰኑ

ባለሥልጣኖች ናቸው። በየጦር ግምባሩ የሚደረጉ ውይይቶችና ስብሰባዎች ላይ ይካሄዳሉ። የሚባለውን፣ የሚደረገውን ሁሉ በሚገባ የሚያውቁ ሰዎች ናቸው። ምን እንዳደረግን፣ የተገኘውን ውጤት ከማንም በፊት፣ ከማንም በላይ የሚያውቁ ሰዎች ናቸው።

ስሜን ስለነበሩት የተፃፈው ትክክል አይመስለኝም። ጄኔራል ገብረመድህን መድህኔ ያንድ ኮር አዛዥ የነበረ የኤርትራ ተወላጅ ነው። የታወቀ ፀረ ወንበዴ፣ «አንዲት ኢትዮጵያ!» ብሎ ከልቡ የሚያምን ሰው ስለሆነ ወንበዴዎች አባቱን ገድለውበታል። እንኳን የነሱ ሴራ ውስጥ ሊገባ (ለዚያውም አሥመራ ውስጥ አልነበረም) መፈንቅለ መንግሥት መጀመሩን ሲሰማ 'እኔን ደምሴ ቡልቶ አያዘኝም። የሱን ዓላማ የምታራምዱ ሰዎች ወደዚያ፣ ኢትዮጵያን የምትሉ ወደዚህ' ብሎ አቋሙን የለየ ሰው ነው። በዚህ ዓይነት የደጋውን ጦር ከነደምሴ እጅ አውጥቶባቸዋል። እሱና የሱ ምክትል ብርጋድየር ጄኔራል አስፋው ሲራጎ የሚባለው ዓደኛው ነው። የጄኔራል ክንፈ ታናሽ ወንድም። ሁለቱ አብረው ነው የሠሩት። ከነደምሴ ጋር አልተባበሩም።

ጄኔራል ሁሴን አህመድ የመፈንቅለ መንግሥቱ አድማ ውስጥ መኖር አለመኖሩን እኔ አላውቅም። ይሁንና ራሱን በማግለል ደምሴ ሳይፈቅድለት ተነስቶ ከረን ምሽግ ውስጥ ሄዶ መቀመጡ ተመልክሮለታል።

ካሃዩ ጨመዳ የሜካናይዝዱ ጦር አዛዥ ነበር። እሱ 'እሺም፣ እምቢም' ሳይል እንዲሁ ወለም፣ ዘለም እያለ ሲለይለት ካሸነፈው ጋር ለመሆን ሁኔታውን ይከታተል ነበር። ከመጀመሪያው ነገሩን ያወቀ አይመስለኝም። ሲጠሩት አዛዦቹ ናቸው መጣ። ትብብር ሳይሰጥ፣ እምቢ ሳይል ቆይቶ ወቅቱ ሲደርስ በመጨረሻ 'ዞር በሉ፣ አላውቃችሁም' አላቸው።

ዋናዎቹ አድመኞች፣ ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ፣ ፋንታ በላይ፣ ደምሴ ቡልቶና አበራ አበበ ናቸው። ሌሎች አጃቢዎች ናቸው። ይልቁኑ በመፈንቅለ መንግሥቱ ውስጥ መግባት አለመግባታቸው በትልቅ ጥያቄ ምልክት ሥር መቀመጥ ያለበት ተስፋዬ ወልደሥላሴ፣ ተስፋዬ ገብረኪዳንና ሥዩም መኩንን ናቸው።

ለምሳሌ፣ ጄኔራል መርዕድ የመፈንቅለ መንግሥቱ ዕለት ደግሞ ደጋግሞ እየደወለ ጄኔራል ሥዩምን ሲፈልገው ነበር አሉ። ግን አላገኘውም።

ጄኔራል አምታ ራሱን ሲያጠፋ መሣሪያውን ማንቁርቱ ላይ እስ ደግፎ ታታውን በመሳሰሉ ወዲያውኑ ነው የሞተው። ጄኔራል መርዕድ ግን በሽጉጡ ራሱን አቁስሎ ሕይወቱ አላለፈም ነበር። ጄኔራል ተስፋዬ ከከተማ መጥቶ ቤተመንግሥት ሲደርስ፤ መርዕድ አለመሞቱን ይሰማል። «ወደሆስፒታል ሊወሰድ ነው» ሲሉት፤ «የምን ሆስፒታል ነው?! እዚያው ጨርሱት» ብሎ እንዲገደል አድርጓል።

ገነት - ስምን?

መንግሥቱ - አሱን ተስፋዬን መጠየቅ ነው። እኔ እንደሚመስለኝ መርዕድ ምስጢር እንዳያወጣ ፈርቷል። ዋናው የአድማ ጠንሳሽ መርዕድ ነው። ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው የነበረበትና ነገሩን ሁሉ ያቀነባበረው አሱ ነው። ስለዚህ ተስፋዬ ተባብሯቸው ከሆነ ሊያውቅና ምናልባትም ሊናገር የሚችለው መርዕድ ነው። ያድማውን ሥረ መሠረት የሚያውቀው አሱ ነው። ስለዚህ ጉድ ከመዘክዘኩ በፊት ተስፋዬ አስገድሎታል። ፋንታ በላይም እንደዚሁ ነው።

መቼም ሁሉንም ሰው ከማጣት በትዕግሥት ማለፉ ይሻላል በማለት እንጂ የሚጠራጠሩትን ሁሉንም መጠየቅ ይቻል ነበር። ጄኔራል ሥዩምን «ያን የሚያህል ሬዲዮ ከግቢ ተነቅሎ ሲሄድ ምን ትሠራ ነበር?» ተስፋዬ ወልደሥላሴን ደግሞ «የመረጃ ኃላፊ ሆነህ ዱለታው እዚህ ደረጃ እስከሚደርስ ምን ትጠብቅ ነበር?» ብሎ መጠየቅ ይቻላል። ጄኔራል ተስፋዬን «ከኤርትራ ምን አመጣህ? ደምሴ ቡልቶ ሠራዊት ሲያንቀሳቅስ አንተ የት ነበርክ? ጄኔራል መርዕድን ለምን አስገደልክ? ማን ፈቀደህ?» ማለት ሲቻል፤ በቅራኔ ላይ ቅራኔን፤ በጠላት ላይ ጠላትን ከማፍራት በማለት የተተወ ጉዳይ ነው።

ገነት - ጄኔራል ተስፋዬንም አልጠየቁቸውም።

መንግሥቱ - እንዴት አድርጌ ልጠይቀው? በችግር የተወጠርኩ ሰው ነኝ። ብቻዬን ነኝ። እንዲህ ዓይነት ሁኔታ ሲያጋጥመኝ የመጀመሪያ ጊዜዬ አልነበረም። መቼም አብዮቱ ብዙ ነገር አስተምሮናል። የመጀመሪያው አካባቢ በተለይ የሚገርም ጊዜ ነበር። ዛሬ ፍፁም ወዳጅ የሚሉት ነገር የመረረ ጠላት ሆኖ ይገኛል። የወዳጅነት መሥመሩ ቀጭን ነበር። ጠላቶቻችንን እያወቅናቸው አብረን ተጉዘናል። ለምሳሌ በ69 መስከረም 13 ቀን እኔን ለመግደል የተደረገውን ሴራ ኩሎኔል አጥናፋ አባተ በደምብ ያውቀው ነበር። ከሙከራው በኋላ

አጥናፋ ጠላቱ መሆኑን እያወቅሁኝ አብሬው ሠርቻለሁ። እየተጠባበቅን። አሁንም ይሄ የነተስፋዬ ነገር ከዚያ የተለየ አይደለም። ጠላትን ዛሬ አንዱን፤ ነገር ሁለተኛውን እያሉ ነው እንጂ ሁሉንም ባንዴ መጋፈጥ አያስፈልግም። ጄኔራል አዲስ ተድላስ ቢሆን? ሴረኛቹን እንዲያነጋግር ከተላከው ቡድን ጋሄዶ ሲመለስ «እነሱ እኮ እኛን አይፈልጉንም። የሚፈልጉት መንግሥቱ ኃይለማርያምን ነው። ብንተባበራቸው ችግሩ ምንድነው?» አላለም? እንደዚህ ማለቱ ተነግሮኛል። ሌሎቹ «እንዴ አንተ ልጅ ነህ እንዴ? ዱሮውንስ በኛ ወታደሮች ተከበው እናንተን እንፈልጋችኋለን እንዲሉ ትፈልጋለህ?» ብለው ሲሉት ነው መለስ ያለው።

ተስፋዬ ወልደሥላሴ ግን ቅድም እንዳልኩት በተጨማሪም ማስረጃ ማረጋገጥ ባለመቻሉ እንጂ መጀመሪያ ላይ እጁን ሳያስገባ አልቀረም። ሲለልላቸው ቆይቶ በኋላ ሃሳቡን የለወጠ ይመስላል። ብዙ ነገሮች እንደነበረበት ያመለክታሉ። ለምሳሌ፤ ጄኔራል ፋንታ በላይ ከተበደቀበት ተገኝቶ ወታደሮች ይዘውት ወደ እስር ቤት ሊወስዱት ሲሉ እዚያ ቆሞ ተስፋዬ ወልደሥላሴን ያየዋል። ይሄን ጊዜ «እህ ኩሎኔል ተስፋዬ! አሸነፍክ አይደለም? ጥሩ ነው እንግዲህ» ብሎ በምፀት ወጋ አድርጎት ሄደ። ይሄንን ሲለው ብዙ ሰው ነበረ። ብዙ ሽው ለምቷል። ከነሱ ጋር አብሮ አድማው ውስጥ እንደነበር የሚያስረዱ ብዙ ነገሮች ነበሩ። ግን መጨረሻ ላይ፤ ከከዳቸው በኋላ ማለት ነው፤ መጥቶ ለመንግሥቱ ገመቹ ባይናገርና ጦር ባያንቀሳቅሱ ኖሮ መፈንቅለ መንግሥቱ ሊከሸፍ አይችልም ነበር።

ዞሮ፣ ዞሮ መጀመሪያ ከነሱ ጋር ተስማምቶ በኋላ ሰላልጣመው የከዳቸው ይመስላል። ወይም ደግሞ ከጅምሩም አውቆ የተወሰነ ደረጃ ከሄዱ በኋላ ሊያጠፋቸው አስቦ ይሆናል። «ምን ቸገረኝ እኔ። ይግቡና ይቡኳ። መጨረሻ ላይ የጃቸውን ያገኛሉ» ብሎ በተንኮል ተነስቶም ሊሆን ይችላል። እኔ አላውቅም።

ተስፋዬ ካድመኞቹ ጋር ሊተባበር ካለ በኋላ ለምንድነው ከነሱ ያፈነገጠው? በግምት መናገር ከተቻለና እኔ እንደሚገባኝ መጀመሪያ ነገር ከነሱ ጋር በማበር የሚያገኘው ጥቅም ምንድነው? እሱ የፖለቲካ ቢሮ አባልና የአገር ደህንነት ሚኒስትር ነው። ሰዎቹ ቢቀናቸውና ሥልጣን ቢይዙ አሁን ካለው የበለጠ ምን ይጨምራለታል? እንዲያውም እሱን አንስተው ሌላ የራሳቸውን ሰው እንደማይሾሙ እንዴት

እርግጠኛ መሆን ይችላል? ለፕሬዝዳንቱ ሄዶ እያሾከሽ እኛን ሲያሳጣን የኖረ እያሉ ጨርሶ እንደማይወዱት ያውቃል። ሲያመዛከነው እከሌ ይሄን ቢያገኝ እኔ ምን ሊሰጠኝ ነው? ፋንታ ይሄን ሲሆን፤ እኔ ምን ልሆን ነው? የምትለዋ ነገር ሁሉንም ሳታብሰለሰላቸው አልቀረችም። ይሄ በግል ጥቅም ደረጃ ካየነው ነው። በአገር ጥቅም ደረጃ ከሆነ ደግሞ ኢትዮጵያ ከዚህ ምን ጥቅም ታገኛለች? ብሎ ራሱን ይጠይቃል። የአገሪቱ የመረጃ ክፍል ኃላፊ ነው። ከማንም የበለጠ ጠንቅቆ ያውቀዋል። ሲቪሉን ያውቃል። ሠራዊቱን ያውቃል። አድመኞቹንም በሚገባ ያውቃቸዋል። ሲመርጃቸው ነው የኖረው። ለራሱም፤ ለአገሩም የሚያስከትለውን ሁኔታ ሲገነዘብ የተወው ይመስለኛል።

እዚህ ላይ ከመንግሥቱ ከፍተኛ ባለሥልጣናት፤ ከኔ ቀጥሎ ያሉት ሁለቱ (ፍሰሐ ደስታና ፍቅረሥላሴ ወግደረስ) አቋማቸው የላላ ሆኖ አግኝቼዋለሁ። እኔ ልኑር አልኑር፤ ሞቼም ተሰድጀም ቦታው ላይ አልኑር እነሱ እዚያው ነበሩ። ምን አደረጉ? ጄኔራሎቹ የወሰዱት እርምጃ አደገኛ መሆኑን እያወቁ ሌላ ቢቀር ለራሳቸውም ቢሆን እንደ ማይመለሰላቸው እንኳን ያስተዋሉ አይመስለኝም። ምንም ዓይነት ርህራሄ በሌለው መልክ፤ ማንም እንደማይቀራቸው (በተለይ እንደ አበራና መርዕድ ያሉት ሰዎች) ያውቃሉ። መንግሥቱ ገመቹ ባይኖር ኖሮ መዳናቸውም ያጠራጥረኛል። ይፈጃቸው ነበር። በነገራችን ላይ ተስፋዬ ወልደሥላሴና ፍሰሐ ደስታ አይዋደዱም ነበር። ፍሰሐ ጥንቁቅ ነው። ክብሩን ይጠብቃል። ተስፋዬ ግን 'ወያኔ ነው' ብሎ አጥብቆ ይጠረጥረዋል። «ማስረጃ አምጣልኝ» ብዬው ነበር።

የጡረታ ኮሚሽን ኮሚሽነር የነበረው ገሠሠ ወልደኪዳን ስለአድማው ቀደም ብሎ ያውቅ ነበር። ከዚያ በፊት ደብረዘይት ያለውት ርው መመላለስ አብዝቶ ነበር። ያን እለት ልጆቹን ከትምህርት ቤት ቀደም ብሎ አምጥቷል። ይሄ ተመስክሮበት ታስሮ ነበር።

ከሲቪሎች ዶክተር ተፈራ ወንዴ በምስክር ተጋልጦ ታስሮ ነበር። ወደጀርመን እንደምሄድ ለጄኔራሎቹ የነገራቸው አሉ ነው። ለጄኔራል ፋንታ ይደውልና፤

«እንኳን ደስ አለህ። ጋሼ አንድ ቦታ ሊሄድ ነው።»

«የት»

«ጂ.ዲ.አር። ለኳስ ጨዋታው ጥሩ ሳይሆን አይቀርም። በኮሮ ጀውም የሚይዘው ነገር አለው ብሎ ይለዋል። በሱ ቤት በኮሮ

መናገሩ ነው። ተስፋዬ ወልደሥላሴ ቴፑን አሰምቶኛል። በኋላ ሲታሰር ሚስቱ¹³ «አ አ!» አለች።

አሜሪካዎቹም፤ ራሽያኖቹም በአገራችን ያለውን ሥርዓተ ማህበር ለመለወጥና የመንግሥት ለውጥ ለማምጣት ስምምነት እንደ ፈጠሩ ምንም አጠያያቂ አይደለም። የሚገርመው ነገር የሞስኮ ሬዲዮ የማርኛው ክፍል በቀጥታ ፀረ መንግሥት የሆነ ፕሮግራም ያስተላልፍ ነበር። እንደ የሜሪካን ድምፅ ሬዲዮ ማለት ነው። የኢትዮጵያን አብዮት ጉድለት፤ የኛን ኃጢያት እየደጋገሙ ይገልፁ ጀመር። ከዚያ በፊት በሶሻሊስቱ ጎራ አንዱ አንዱን ማሞከሽት እንጂ እንዲህ ያለ ነገር ያልተለመደ ነው። ለነገሩ የራሳቸውንም መንግሥት ሲያብጠለጥሉ መዋል ከጀመሩ ውለው አድረዋል። «እንዴ! እንዴት ነው?! ከናንተ ጋር አልነበርንም እንዴ?» ብንላቸው፤ «የኛ አልነበራችሁም። የትላንቷ ሩሲያና የዛሬዋ አንድ አይደሉም ነው» አሉን። እንደዚሁ ነው ያሉን። እናም ከዚያ ወዲያ ራሳችንን ከነሱ አገለልን። እኛ ዱሮውንም ከራሽያ መሣሪያ እንጂ ሌላው ብዙ አይገዳንም። ስለዚህ በተቻለ መጠን የራሳችን መሣሪያ በሃገር ውስጥ ለመሥራት ሞክረናል።

በዚህ ምክንያት መሆን አለበት መርዕድ ጋር የመፈንቅለ መንግሥቱን አቅድ ያወጡ የራሽያ አማካሪዎች ነበሩ። ራሽያዎቹን የሚፈልጉትን ያውቃሉ። እነመርዕድ ግን እኔን ከሥልጣን ለማውረድ የራሽያን ጄኔራል ማማከር ያስፈልጋቸዋል? እዚያ አብረዋቸው ነበሩ። በሚያሳፍር ሁኔታ ሶስትና አራት ቀን ቢሮ ተዘግቶባቸው፤ በድንጋጤ ተበላሽተው አግኝተናቸዋል። ነገር ግን ከዚያ መንግሥት ጋር ላለመቋ ሰልና ጠላት የበዛበን በመሆናችን ሌላ ላለመጨመር ሰዎቹን አጣጥበን፤ ልብስ አልብስን፤ ፀጉራቸውን አስተካክለን፤ በሹልክታ ወደአገራቸው ሸገተናቸዋል።

አድመኞቹ ለብዙዎቹ አዛዦች አስቀድመው አልነገሯቸውም። ጄኔራል ደምሴ እኔ ጀርመን ከሄድኩ በኋላ የዕለቱ ዕለት አዛዦቹን ከግምባር እየጠራ ነው የነገራቸው። ጄኔራል መርዕድ ምሣ በልተው ከሆኑል ሲወጡ ነው ሁሉንም 'ስብሰባ አለ' ብሎ ጠርቶ የነገራቸው።

አድማውን ለመጠንሰስ ያነሳሳቸው ራሳቸው የደገሱት ወታደራዊ ድግስ እንዳልሆነ ሲሆን፤ የተሰማቸው ተስፋ የመቁረጥ ስሜት ነው። ካሁን በኋላ ያለን አማራጭ በሠላም ከዚህ መውጣት ነው

¹³ የኢሠፓ ሴቶች ጉዳይ ሃላፊ የነበሩት ጥሩወርት ዋቀዩ

ብለው አሰቡ። የሠላሙ ሃሳብ እውን የሚሆን የመሰላቸው መርዕድ ከወንበዴዎች ጋር ባደረገው ግንኙነት የተነሳ ነው። አድመኞቹ በጥበቃ ብርጌድ ለመታፈስ የበቁበት ሁኔታ የተፈጠረው በጊዜ ማጠር የተነሳ ነው። ራሳቸው የሚያዙት ጦር አልነበራቸውም። ያሰቡት ደምሴ ቡልቶ ገና ካሥመራ ጦር ልኮላቸው በዚያ መፈንቅለ መንግሥት ሊያ ካሂዱ ነው። በሰብሰባ ስም ጠርተው እዚያ የነገሯቸውን ሰዎች ሁሉ አወናብደዋቸዋል።

ሠራዊቱን በተመለከተ ሊቀመንበሩ ወደውጪ ሄደዋል። አንዱ ንድ ግርግር ነገር የተፈጠረበት ሁኔታ አለና ፀጥታ ታስከብራለህ ብለው የአየር ወለዱን አንድ ክፍል በተዘዋዋሪ መንገድ ሊጠቀሙበት ሞክረው ነበር። የተቀረው አየር ወለድ ሴራውን አክሸፏል። የአየር ወለዱ ጦር መፈንቅለ መንግሥቱን ያከሸፈው ለመንግሥቱ ኃይለማርያም ታማኝ በመሆኑ ሳይሆን፤ አገሪቱ በወንበዴዎች እጅ የምትወድቅ መስሉት ነው የሚለው አስተያየት ትክክል ሊሆንም ሳይሆንም ይችላል።

መፈንቅለ መንግሥቱን ብዙ ሰዎች በትክክለኛው ገፁ ያዩት አይመስለንም - በጣም ቅርቤ ከሆኑት ሰዎች ጀምሮ እስከተራው ሕዝብ ድረስ። በኔ ላይ እንደተሞከረ ሳይሆን፤ እንደ አንድ ታዛቢ ሆኜ ስመለስተው መክሸፉ በጣም የበጀ ነው። ይሄን ያልኩት ለምንድነው? ልዩ ገመውና እኔን ለመሸር፤ እኔን ለመግደል የተሞከረ ስለሆነ አይደለም እንደዚህ የምለው። መፈንቅለ መንግሥቱ የተደረገበት ሁኔታ፤ በነማን እንደተከናወነ፤ ለምን እንደከሸፈ? ካለኝና ከማውቀው መረጃ አንፃር ነው። ሠራዊቱን ጨርሶ አላስተባበሩትም። በፍፁም! ሠራዊቱ የበላይ መኩንኖቹ ባለፈው ሥርዓት ውስጥ ያለፉ በመሆናቸው የሶሻሊስትን ሥርዓት ከልባቸው ያልተቀበሉት መሆኑን ያውቃል። ባንፃሩ ሠራዊቱ አብዮቱ የወለደው በአብዮቱ የተገኘ የገበሬ ሠራዊት ነው። ይሄ ነው ት...ልቁ ችግር። ዲሲፕሊን ቢሰጡት የሚቀበል፤ ቢያዋጉት የሚዋጋ ነው። ውጤቱን ገና በጠዋቱ ያሳየና ከዚያ ሁሉ ውድቀትና አደጋ አገሩን ያዳነ ነው። እየበሰለና ልምድ እያካበተ በሄደ ቁጥር የበለጠ ውጤት ማስገኘት ሲገባው ሽንፈት ደርሶበታል። ይሄ ማለት ግን ምንም እንዳልሠራና ዘላለም ሊሸነፍ እንደኖረ የማይረባ ሠራዊት አድርጎ መቁጠር ትክክል አይደለም። እነሱ ወታደሩን አላመኑትም። አወናብደው በነሱ ቀለበት ውስጥ ለማስገባት ነው የሞክሩት። ከወታደሩ ጋር ልብ ለልብ የተገናኙ ቢሆን ኖሮ አስቀድመው ሊያዘጋጁት ይገባ ነበር። ሠራዊቱን ለፃላማቸው ተባብሮ እንዲሆን ማድረግ ቀርቶ ለማናገር

አንኳን አልቻሉም። ሳይፈልጉ ቀርተው ሳይሆን ስለማይችሉ ነው። በኋላ እንዳደረገው እዚያው ነበረ የሚረሸናቸው። ሠራዊት እንመራለን ይላሉ። ሥልጣን መጨበጥ ይፈልጋሉ። አብሯቸው የቆመ ሠራዊት ግን የለም። ስለዚህ ሠራዊቱን ቢቀርቡት እነሱ ናቸው የሚያልቁት። ለሠራዊቱ ሳይነግሩት ያሰቡት ቢሳካ ኖሮ ምን ነበር የሚፈጠረው? ይሄንን ብዙ ሰው ያሰበው አይመስልም። ሊፈጠር ይችል የነበረው ግልፅ ነው። ሠራዊቱ ተከፋፍሎ የጦፈ የርስ በርስ ጦርነት ይነሳ እንደነበር ምንም ጥርጥር የለውም። ይሄ እንግዲህ በመላው አገሪቱ ቢዛመትና አንዱ ክፍል ከሌላው፤ አንዱ መለዩ ከሌላው ጋር ወገን ለይቶ መጋደል ቢጀምር በአገሪቱ ላይ የማይጠገን ጥፋት እንደሚደርስ ግልፅ ነው። በሁሉም ግምባር ዕልቂት ነበር የሚከተለው።

በሌሎች ደርሶ ያየነው እቤታችን ገባ ማለት ነው። ይሄ ነበር ለኢትዮጵያ የተደገበላት። ዳግማዊት ሶማሊያ እንድትሆን ነበር የተፈለገው። እነሻዕቢያ ኤርትራን መገንጠል ብቻ ሳይሆን ተከፋፍላ የፈራ ረሰች ኢትዮጵያን የማየት ሕልማቸው ተሳክቶ ሠርግና ምላሻቸው ነበር የሚሆነው።

የሚገርመው ነገር አድመኞቹ አንዱ ከሌላው ጋር ያላቸው ግንኙነት ነው። መጨረሻው ላይ የተገኘው መረጃ እንደሚያመለክተው ጠንባሾቹ ራሳቸው እርስ በርሳቸው የሚተላለቁ ሰዎች ናቸው። ጄኔራል መርዕድ፤ ጄኔራል ፋንታን እንግዲህ አንተ ነህ የምትመራን ብሎ ታል። እሱም (ፋንታ) የዚህን ግምት ወስዶ 'እኔ ነኝ መሪው' ብሎ ተዘጋጅቷል። ከድል በኋላ መሪ ሲሆን፤ የሚያደርገውን ንግግር ሁሉ አሰናድቷል። በአንፃሩ ስያየው ግን ዋናውን ሚና የተጫወተው መርዕድ ነው። እንግዲህ እሱ ጅፍ አፍ ስታፍ ነው። ሁሉንም ያዳቸዋል። ከጥቂቶቹ በስተቀር ብዙዎቹን የበላይ መኩንኖች ለሰብሰባ የጠራቸው በሥራ እያሳበበ ነው። ጄኔራሎቹ ሁሉ 'መከላከያ ለሰብሰባ ጅፍ አፍ ስታፍ' ይፈልጓችኋል። ሲባሉ ለሥራ መስላቸው ነው የመጡት። እሱ ግን ከገቡ በኋላ እደጅ ወታደር አቁሞ በዘብ እያስጠበቃቸው ነበር። ራሱ መሪ እንደሚሆን አስቧል። ጄኔራል አምጋና ጄኔራል ፋንታ ባንድ ወቅት ስምምነት አልነበራቸውም። ጄኔራል አበራ አበበ በበኩሉ ሠራዊቱን ይዞ ከተሳካ በኋላ እነሱን ስብስቦ ሊከት የራሱ ዝግጅት አለው። ቁምላቸው ካቅሟ ደግሞ ከአበራ ጋር አብራ ጦር ወዲያ ወዲህ ልታደርግ አስባለች። ከመካከላቸው ማ ማንን ጥሎ በአሸናፊነት ይወጣ እንደነበር ማወቅ ባይቻልም፤ ተጠላልፈው ይወድቁ እንደነበር

ግልፅ ነው። ቢሳካላቸው ኖሮ ባንድነት ተባብረው ጥሩ ሥራ ሊሠሩና የኢትዮጵያን ሕዝብና ሠራዊት ሊመሩ ይችሉ ኖሯል? ይህን አጠራ ጠራለሁ። የሚመጣው ውጤት እጅግ አደገኛ ነበር።

ብዙ ሰው አሁንም አስተያየት ሲሰጥ «ቢሳካላቸው ኖሮ እንደ ዚህ አይሆንም ነበር። ያልተሳካላቸው ይሄን ባለማድረጋቸው ነው» ሲል አስማለሁ። ምንም ማድረግ አይችሉም ነበር። ለዚያ ሠራዊት ምስጢራቸውን ያላካፈሉት ስለማይቀበላቸው ነው።

ገነት - መፈንቅለ መንገሥቱ እንዲከሸፍ ክፍተኛ ሚና የተጫወተው ማነው?

መንግሥቱ - አዲስ አበባ የተደረገውን የመፈንቅለ መንገሥት መከራ ያከሸፉት ተስፋዬ ወልደሥላሴና የኔ ልዩ ረዳት የነበረው ሻም በል መንግሥቱ ገመቹ ናቸው። መፈንቅለ መንግሥቱን በማክሸፍ ረገድ ተስፋዬም፣ መንግሥቱም ሊመሰገኑ ይገባል። መንግሥቱ ገመቹ ብዙ ውጪ ሰሄድ አይለዩኝም ነበር። ያን ጊዜ ግን በህመም ምክንያት ሳይሄድ ቀርቶ እቤቱ ተኝቶ ነበር። ሰዎቹ ማመፃቸውን መጀመሪያ መጥቶ ለመንግሥቱ ገመቹ የነገረው ተስፋዬ ወልደሥላሴ ነው። መጥቶ ይቀሰቅሰውና እንዲህ ያለ ነገር ሆኗል ይለዋል። መንግሥቱ ገመቹን የግቢው ልዩ ጥበቃ ሠራዊት ስለሚያምነው አዛዦቹን ሁሉ ትቶ እሱን ይከተለዋል። እሱም ወዲያውኑ የልዩ ጥበቃ ብርጌዱን አሰ ማርቶ (ሌላ ማንም ሳያስፈልገው)፣ ምንም ደም ሳይፈስ ጄኔራሎቹን ሰብስቦ በቁጥጥር ሥር በማዋል ሴራውን አክሸፏል።

መፈንቅለ መንግሥት ለማድረግ መከራ እንዳለ ሲሰማ ከተስፋዬ ወልደሥላሴ በኋላ የደረሱት ፍሰሐ ደስታና ለገሠ አስፋው ናቸው።

ፍሰሐ ከኢህዴሪ መንግሥት ምክር ቤት መጥቶ እነተስፋዬን ሲያገኛቸው 'ምንድነው ነገሩ? ምን ተፈጠረ?' ብሎ ይጠይቃቸዋል። ተስፋዬ ወልደሥላሴ ስለ ፍሰሐ ደስታ አቋም እርግጠኛ ስላልነበረ 'እናንተ ራሳችሁን ጠብቁ። እኛ ሁኔታውን በቁጥጥር ሥር ለማዋል እየሰራን ነው' ብሎ በደፈናው ይነግረዋል። መንግሥቱ ገመቹ በዚያን ሰዓት የነበረበት ቦታ ደግሞ ለፍሰሐ ግልፅ አልነበረም።

ገነት - የአሥመራውስ? የአየር ወሰድ አባሎች በማን ትእዛዝ ነው ጄኔራሎቹን የፈጀቸው?

መንግሥቱ - የአየር ወሰዱ አባሎች ርምጃ ከመውሰዳቸው በፊት አነጋግረውኛል። «ቀጥሉ (Go ahead)» አልኳቸው። ርምጃ ወሰዱ።

እንደምሴ ለምጽዋ ጥበቃ ከመሐል አገር የተላከውን አዲስ የታንክ ብርጌድ አሥመራ ቃኘው ግቢ አምጥተውት ነበር። እሱ ውልቅ ብሎ ሲወጣ አየር ወሰድ ገባ። አንድ ባንድ ሰቀሟቸው። ወታደሩ እንዲረጋጋ አንድ ጊዜ ድምጽዎን አስመልን አሉኝ። «እኔ መንግሥቱ ኃይለማርያም ነኝ» ብዬ ስናገር፣ ያንን በድምጽ ማጉሊያ ለጠሩ አሰሙ።

ገነት - ስንዳንድ የአየር ወሰድ አባላት «እኛ አይደለንም። ይህንነቶች ናቸው» ይላሉ።

መንግሥቱ - ሁሉም ሜዳልያና ሹመት አግኝተዋል። «ማን፣ ማን ላይ ተከሰ?» ተብሎ ተመስክሮላቸው ሽልማት አግኝተዋል። ለነገሩ ደህንነቶቹም፣ የፖለቲካ ኮሚግሮቹም አንድ ላይ ሆነው ነው። ከደህንነትና ከፖለቲካው የተወጣጣ የጋራ ኮሚቴ ተቋቁሞ ግድያው ቀጠለ። ለዚህ አመራር የሚሰጡ ዓይኖች ነበሩ። እያወጡ ይመቱ ነበር። የመታው ክፍል አየር ወሰድ ነው።

ገነት - ሰዎቹ የተገደሉት በገፍ ነው - ረሳቸው አየተገተተ። ይሄንን ለማስቆም ምን እርምጃ ወሰዳችሁ?

መንግሥቱ - አዎን፤ ይሄንን ስንሰማ አግባብ እንዳልሆነና የሠራዊታችንን ስም እንደሚያጠፋ በማሰብ ከተስፋዬ ወልደሥላሴ ጋር ተነጋገርኩበት። 'አንተ ጣልቃ አትግባ። ጦሩ ላንተ ብሎ ነው። አንዴ ሆኗል። ሰዉም አይቶታል፤ ተው አለኝ። በርግጥ በላንጃ የተገደሉ ነበሩ። በተኩስ ልውውጥም የሞቱ አሉ። አንዳንዶቹን ከሥራ ቦታቸው ጦሩ እየለቀመ ወስዶ እርምጃ ወሰደባቸው። ከዚያ ጣልቃ ገባሁ። «ለሁሉም ዓይኖች።» ብዬ መልእክት አስተላልፌ ፅዙ ወደተለመደው የዕዝ ጠገግ እንዲመለስ አዘዝኩ። «የተቀሩትን ከነማስረጃቸው ወደኔ ላኩልኝ» አልኩ። አሰረው ላኳቸው።

ገነት - ጄኔራሎቹን አስር ቤት በነበሩ ጊዜ ሂደው አግኝተው ባነጋገሯቸው ጊዜ ምን አሉዎት? እርስዎስ ምን አሏቸው?

መንግሥቱ - ከጄኔራሎቹ ከሁሉም የተራራቅን ሰዎች አልነበርንም። ገና ያኔ እኛ ወደሥልጣን ስንመጣ ከመካከላችን ከፍተኛው ማዕረግ ሌተና ኩሎኔል ነበር። በተረፈ ሠራዊቱ ጄኔራል የሚባል በዓይናችን አንድ ብሎ አቋም ይዞ ነበር። ስለዚህ ሁሉም ለዚህ ማዕረግና እድገት የበቁት ባብዮቱ ውስጥ ነው።

ይሄንን ወንጀል ከፈፀሙ በኋላ እስር ላይ ሆነው ሄጀ አየኋቸው። እነዚያ የማከብራቸው ታላላቅ ጄኔራሎች፣ ስንት ጦር ሜዳ የዋሉና ስንት ነገር ያከናወኑ ሰዎች እንዳልሆኑ ሆነዋል። ቱታ ለብሰው መሬት ላይ ኩርምት ብለው ተቀምጠው፤ በር ተዘግቶባቸው ቁጭ ብለዋል። ከፍቼ ስንገባ የተቀላቀለ ስሜት ተሰማኝ። «ምነው ዓይኛ! ይኼ ተመረጠ? ከዚያ ሁሉ ቦታ፣ ከዚያ ሁሉ ሥልጣን ይኼንን መረጣችሁ? ምንድነው ያደረኳችሁ? ምንድነው እናንተ የማታውቁት ነገር? በዚች በኢትዮጵያ ምድር አብረን ያልባጠጥነው ዳገት፣ ያልደረሰበት ቦታ፣ ያላየነው ችግር አለ? እያንዳንዳችን የት ነበርን? በውነቱ በኃይለሥላሴ ጊዜ ወይም በፊት በነበረው ሥርዓት ጊዜ ጀምሮ እዚህ የሚደርስ ሰው ነበረ? እኔንስ ጥሉኝ። ምናልባትም ልበድላችሁም፣ ላስቀይማችሁም አችላለሁ። አገራችን ግን ምን በደለቻችሁ? እንዴት ይሄን ሠራዊት ልትበትኑትና ልታፋጁት ትነሳላችሁ? ከዚህ ሁሉ መሥዋዕትነትና ከዚህ ሁሉ ድካም በኋላ አገራችሁን ለባዕድ አሳልፋችሁ ልትሰጧትና ለገንጣይ ልታስረክቧት የተነሳችሁት ለምንድነው?» ስላቸው ልክ እንደ ሕፃን እያነሱ ነው የመለሱልኝ። «ምንም የምናውቀው ነገር የለም። በምክንያት ስብስበው ነው በታጠቀ ሠራዊት አስከብበው ወረቀት ያነበቡልን። ከዚያ ደግሞ ከኤርትራ በራዲዮ የሚነገር ቴፕ አሰሙን። ቀጥሎ የመንግሥቱ ኃይለማርያም ወንጀል ብሎ ጄኔራል አበራ አነበበልን። በመስኮት ስናይ በሠራዊት ተከበናል። ቆይቶ ውጡ! የሚል ትዕዛዝ ተሰጠ ወጣን። ይኼው ነው አሉኝ።

ከዚያ ወደቀንደኛዎቹ ጄኔራሎች ዞር ብዬ «በድሩ ይግባችሁ። እኔ ሌላ ምንም የምላችሁ ነገር የለም። ወንድሞቻችሁን አሥመራ ላይ ምን እንዳስደረጋችኋቸው ሰማችሁ አይደል? በሳንጃ ነው ወታደር እየዘነዘነ የትም የጣላቸው። ይሄ ነው እንግዲህ የናንተ ጄኔራልነት፣ የናንተ የኢትዮጵያ መሪነት፣ የናንተ ላገር ተቆርቋሪነት - እዚሁ ድረስ ነው። አስፈጃችኋቸው። ሕዝቡን አስለቀሳችሁት። አሳፈራችሁት። ገበያችንን ገላልጣችሁ አወጣችሁት» አልኳቸው።

ሁሉም አንገቱን ደፋ። በዚህን ጊዜ ጄኔራል ኃይለን አየሁት። «ጄኔራል ኃይለ! ባለፈው ጊዜ በፋሲካ ምድር የጦሩን ደሞዝ ወስዳችሁ ካዘናችሁ ውስጥ አስቀምጣችሁ ለሠራዊቱ አባሎች ገንዘብ የለም» ያላችሁት ለዚህ ስታዘጋጁት ኖሯል? የሠራዊቱ አባሎች ሽረ እኛስ ግድ የለም፤ በሶ እንብላ። አዲስ አበባና በየቦታው ያሉ ቤተሰቦቻችን የሚፈለኩበት ዕንቁላልና ዶሮ መግዣ ገንዘብ እውነት

መንግሥት አጥቶ ነው? እያሉ ሲያመለክቱ ዝም እያላችሁ ችግር ስትፈጥሩ የነበረው ለካ ሠራዊቱ እንዲያምፅ ስታዘጋጁት ኖሯል» አልኩት። ደግሞ ጄኔራል አብዱላሂ የሚባለው አስተዳደሩ እዚያው ቆሟል። «አብዱላሂ! አንተም! አንተም የዚህ ግብረ አበር ነበርክ? ለመከላከያው የሚያስፈልገውን ባጀት ጉዳይ የተነጋገርን ጊዜ ሠራዊታችን መገናኛ የሌለው፣ መጓጓዣ የሌለው፣ ምንም ነገር ሳይጠይቅ ኮቻሮና በሶ እየበላ የሚዋጋ ሠራዊት ነው። ባጀት እንዴት እናሳንሰዋለን? እያልን እኔና አንተ ስንሟገትለት የነበረውን ሠራዊት ከድተህ አንተም በዚህ ተሰልፈሃል?» አልኩት።

አብዱላሂ መልስ አልሰጠኝም። ዝም አለ። የምድር ጦር አዛዥም ዝም አለ። ምክንያቱም ውስጡ እጁ አለ። መቶ በመቶ የተነከረበት ነው። የጎንደሩ ኮር አዛዥ፣ ጄኔራል ዘውዴ ገብረየስ ለላስተውናል። እንደ ልጅ ነው የተጫወቱብን አለ።

ሳናግራቸው ይሄንን ነው ያሉኝ! እንዳውም ከመካከላቸው አንዱ ትዝ ይለኛል «ምን ጎሎባችሁ ነው?» ስል ድምፁን ከፍ አድርጎ «ጥጋብ! ጥጋብ!» አለ ድምፁን አሰምቶ። ይሄንን ከሰማሁ በኋላ ከዚያው ቦታ፣ እዚያው ቆሜ ብዙዎቹን «ሂዱ!» ብዬ ለቅቄያቸዋለሁ።

ገነት - የቀረትገለ?

መንግሥቱ - አንዳንዶቹን ትንሽ አቆይተን ደረጃ በደረጃ ጉዳያቸው ይጣራ አልን። ከነኚህ ከዋና ዋናዎቹ፣ ማለትም መጀመሪያ ነገሩን ከጠነሰሱት በስተቀር ብዙዎቹ ወደሥራቸው ተመልሰዋል።

ለዎቹ የሥልጣን ጥማት ተጠናውቷቸዋል። ለተወሰነ ጊዜ ወንበር ለማግኘት ሩጫ ላይ ነበሩ። የዕድገት ደረጃ ለማግኘት እንደዚሁ ሩጫ ነበር። ሃብት ለማጋበስ እሽቅድምድም ነበር። ስም ለማስጠራትና ታሪክ ለመሻማት ውድድር ነበር።

ሁሉም ሜጀር ጄኔራል ላይ ደረሰና ሳቼሬት አደረገ። እንግዲህ ከዚያ በኋላ ዘውድ አይደፋለት (አየሳቁ)። እንዴት ይሁን? ገንዘብም እንደሆነ በቂ ተዘጋጅቶ። ከዚያ በኋላ የሚፈለገው እንግዲህ ሌላ ሆነ። ወንበሩ የአንድ ሰው ቦታ ሆነ። የሚቀመጥበት፣ ወደዱም ጠሉም አንድ ሰው ነው። ይሄ ሁሉ ያለማስተዋላቸውን ነው የሚያሳየው።

ታዲያ በኋላ እንደሰማሁት ለየር ላይ እንዳሉ ሊመቱ ታስቦ ነበር። የዳኑት በዚህ፣ ሁኔታ ነው ሲሉኝ፤ ሌሎች ደግሞ «እንዴ!

በዚህ፣ በዚህ ጊዜ እንዲህ፣ እንዲህ ብለን ጽፈን የለም ወይ? እንዲህ ያለ ሁኔታ አለ። አዝማሚያው ጥሩ አይደለም ብለን ጽፈን የለም ወይ? እንዴት አልደረሰዎትም ያሉኝ አሉ።

መቼም በሚያሳዝን ነገር መካከል አንዳንዴ የሚያስቅም ያጋጥማል። የባህር ኃይል ከፍተኛ መኩንንና የመከላከያ ፕላን ሹም የነበረውን ሰው እነኚህ አድመኞች ገና በደህናው ቀን 'ይሄ በየቦታ የሚወድቅ ሰካራምና የማይረባ እብድ ነው። ጡረታ መውጣት አለበት። አያስፈልግም' ብለው ፈርደውበት ለውሳኔ እኔ ጋር ቀርቦ 'እኔ እስከማውቀው ድረስ ሰውዬው ችሎታ ያለው ሰው ነው። ሥራውንም በትክክል ነው የሚሰራው። የትና መቼ ነው የሚሰክረው? ነገሩ መጣራት አለበት' ብዬ ፋይሉ ጠረጴዛዬ ላይ እያለ ይሄ ነገር ይፈጠራል።

ነገር ግን እዚያ አድማ ውስጥ የፕሮፓጋንዳ ወረቀት እንዲያዘጋጅላቸውና ፕላን እንዲያወጣላቸው አስቀምጠውት፤ እሱም አውነት መስሎታል። እሱ ግን ስሙንና ታሪኩን አጥፍተው ለጡረታ ከመደቡት ሰዎች ጋር መደለቱን አላወቀም። የነሱን ዓላማ ለማራመድ እዚያ አብሮ ሲጭር ሲጧጭር (አየሳቁ)፤ ያ ተኩስ ሲነሳ ቢሮውን ዘግቶ ሲያበቃ ሦስት ቀን ሙሉ ተቀምጧል።

አስቂኝ ነገር የራሽያ ጄኔራሎች ሁኔታ ነበር። እኛ ሳናውቅ መንግሥት ሳይጠራቸው፤ መቼና እንዴት እንደመጡ የማይታወቁት... ልልቅ የራሽያ ጄኔራሎች መጥተው እዚያ መከላከያ ውስጥ ቁጭ ብለው ለካ መፈንቅለ መንግሥቱን ሲያቀናጁ ኖሯል። ነገር እንዳልሆነ ሆኖ መከላከያ ሕንፃ ውስጥ የነበሩት ሌሎች ሲቪሎችና ወታደሮች 'ውጡ' ተብለው ሲወጡ፤ እነኚህ ራሽያኖች እንዴት ይሁኑ? ወደ አምስት፤ ስድስት የሚሆኑ ትልልቅ ጄኔራሎች ናቸው እኮ! (አየሳቁ)። ከጥቂት ቀናት በኋላ ነገር ከተረጋጋ በኋላ ሕንፃው ውስጥ ያሉ ቢሮዎችን በማሰስ እያንዳንዱ በር እየተከፈተ አንዳንድ ማስረጃ፤ ዶክመንት መፈለግ ይጀመራል። የሶቭየቱ አምባሳደር ደግሞ 'እኔ እዚህ መጥተው የነበሩ ደብዛቸው የጠፋብን ሰዎች አሉ' ብሎ ስላመለከተ፤ «እስቲ መከላከያ ይፈልጉ። እዚያ ቼክ አድርጉ» ይባላል። በሩ እየተከፈተ ሲፈለግ ባንድ ቢሮ ውስጥ ባንድ ፊት የባህር ኃይል መኩንንና በሌላ በኩል የራሽያን ጄኔራሎች ቁልጭ፤ ቁልጭ ሲሉ ተገኙ።

ለራሽያኖቹ እጅግ አሳፋሪ ነበር። እኛ አልጠራናቸው፤ ጉዳይ የላቸው፤ አማካሪዎች አይደሉ፤ ሚሊቲሪ አታሺዎች አይደሉ። እነሱ ምንም የሚመጡበት ጉዳይ የላቸውም። ጉብኝት ማድረግ ቢፈልጉ እኔ

የጦር ኃይሎች አዛዥ እንደመሆኔ መጠን ለኔ ሳይነገር የሚደረግ ነገር የለም። ምን ሊያደርጉ መጡ?

በዚህ የመፈንቅለ መንግሥት ሙከራ ውስጥ አሜሪካኖቹም፤ ራሽያዎቹም እንደነበሩበት ምንም የሚያጠያይቅ ነገር የለም። ግልፅ ነው። ሲከሸፍ ራሽያኖቹ 'እንኳን ደስ ያላችሁ' አላሉንም። የታየባቸው ብስጭት ነው። 'ባፍሪካ የኢትዮጵያን አብዮት የመሰለ የለም' ባሉበት አፋቸው ፀረ-ኢትዮጵያ ፕሮፓጋንዳ ጀመሩ። በወዳጅነታችን ዘመን ለፊደል ካስትሮና ለሆ ፔሚን ብቻ የሰጡትን ከፍተኛ ሜዳይ ነበር የሸለሙኝ።

ገነት መፈንቅለ መንግሥቱን ከሞከረት ውስጥ ለጊዜው አምስጠው ተደብቀው ከቀዩ ከጥቂት ሳምንታት በኋላ የተገደሉት ጄኔራል አበራ አበበ ኪሶ ውስጥ ሸንዶ የለም ዝርዝር ተገኝቶ ነበር ይባላል።

መንግሥቱ - እኔ አላውቅም። ተስፋዬ ወልደሥላሴ አግኝቶ እንሆን አላውቅም። ይልቅስ ጄኔራል አበራ የተደበቀበትን ቦታ እንዴት እንዳገኘው ልንገርሽ። ጄኔራል አበራና አንድ ኩሎኔል እህትማ ማቸቹን አግብተዋል። ማለትም የአበራ ሚስት እህት ባሏ ኩሎኔል ነው። እሱ ነው አንድ ቀን መጥቶ 'እኔ አብዮቱ ይበልጥብኛል። ጄኔራል አበራ የተደበቀበትን ቦታ አውቃለሁ' አለና ቀርቦ ነጻረኝ። በዚያ ሰዓት አበራ ጉለሌ አካባቢ ከእንዲት አሮጊት ዘመዱ ቤት ተደብቆ አምልጦ ለመሄድ አመቺ ጊዜ በመጠበቅ ላይ ነበር። ሲትዮዊ ብቻቸውን ስለሚኖሩ ማንም እቤታቸው አይመጣም። ይሄንንም ኩሎኔል የቅርብ ዘመድ በመሆኑ እምነት ጥሎበት እንጂ ማንም ያለበትን አያውቅም ነበር። «እንግዲህ ዘመድ መስለህ የሚለውን ሁሉ እየጠባህ መጥተህ ንገረኝ» አልኩት። መጠጥ፤ ውስኪ ሁሉ እየያዘለት ይሄዳል። አብረው ቴሌቪዥን ያያሉ፤ ምን ይላሉ። የሚለውን ሁሉ እየሰማ መጥቶ ሪፖርት ያደርግልኛል። አንድ ቀን ከመፈንቅለ መንግሥቱ ሙከራ በኋላ የሾምናቸው ሰዎች ስም ዝርዝር በቴሌቪዥን ሲቀርብ ጄኔራል አበራ ያይና 'እይ ... ይ ከኛ የነበሩት ሁሉ ተሾሙ' ብሎ ፈገግ ይላል። እና ይሄንን ኩሎኔል መጥቶ ሲነግረኝ፤ «ከናንተ ጋር የነበሩት እነማናቸው ብለህ ጠየቅከው ወይ?» አልኩት። እኔ በጉጉት የምጠብቀው ስም እንዲነግረኝ ነበር። 'እይ ብጠይቀው ይጠራጠራል ብዬ ፈርቼ ተውኩት' አለኝ። ከዚያ በኋላ ጥቂት ቀናት ቆይቶ ወታደሮች ሊይዙት ሲሄዱ በአጥር ዘልዬ አመልጣለሁ ሲል በጥይት ተመታና ተገደለ።

ኩሎኔል መንግሥቱና ጓደኞቹው

ገነት - እስከ ሰለስብር አደገ ጓደኞቹም እንዲሁም በአብዮቱ መጀመሪያ ላይም ሆነ መጨረሻ ላይ አብረዎት ሰለሠረት ሰዎች ጥቂት ያዉውቱኝ። መጀመሪያ ጊዜ የት እንደተገናኝቼ ወይም ስለጸግደኛቸው።

መንግሥቱ - ተስፋዬ ወልደሥላሴን የማውቀው ከአብዮቱ በፊት ሆለታ የነበረው ስታፍ ኮሌጅ አስተማሪ በነበረበት ጊዜ ነው። ያን ጊዜም ደህንነት ይሠራል። የሌጁ መረጃ ክፍል ኃላፊና አስተማሪም ነበረ። ከሥዌም መኩንን ጋራ በንጉሡም ጊዜ አብረው በወታደራዊ ደህንነት ውስጥ ይሠሩ ነበር። አብዮቱ በፊንዳ ወቅት ተስፋዬና አንድ ሌላ ሰው በሥራ ምክንያት ሐረር መጥተው ነበር። ወደአዲስ አበባ ሊመለሱ ሊሉ፣ በተለምዶ እንደሚደረገው እኛም ግብዣ አድርገንላቸው ወደ ድሬዳዋ ሄዱ። ከመነሳታቸው በፊት 'ድሬዳዋ-ራስ ሆቴል' ነን። ሰብርቱ ጉዳይ እንፈልግላለንና እናግኝህ ብለው ማስታወሻ ላኩብኝ። እንግዲህ ያኔ ሐረር አንዳንድ እንቅስቃሴ የጀመርንበት ጊዜ ነው። እኔም ተነስቼ በመሄድ አገኝኳቸው። ክፍል ዘግተን ስለሃገራችን ሁኔታ አንድ ሌሊት ሙሉ ስንጫወት አደርን። «አለቆቻችን ከሥርዓቱ ጋር አብረው የበክቱ ስለሆኑ ከነሱ ምንም የምንጠብቀው ነገር የለም» ተባባልን። ይሁን እንጂ እኔ ሙሉ በሙሉ ልቤን አልሰጠኳቸውም። ምክንያቱም ያኔ ሁሉም የሚፈራራበት ጊዜ በመሆኑ ነው።

በጨዋታ መሐል ተስፋዬ 'እንግዲህ ተስፋ የተጣለው በናንተ ነው። በተለይም ባንተ ነው' አለኝ። 'ምንድነው በኔ ላይ ተስፋ የሚጣለው' ስለው ሳቀና 'እኛ እኮ ወንድሞችህ ነን' አለኝ። ለማንኛውም የሆዴን አውጥቼ ሳልነግራቸው እንዲሁ ብቻ መኩንኖችም ሆንን ባለ ማዕረግተኞች ለሦስተኛው ዙር እንቅስቃሴ ውጤታማነት እንድንሠራ ተነጋግረን በዚሁ ተለያየን። በበኩሌ እነዚህ ሰዎች ከማን ጋር እንደቆሙ ለማወቅ ሞከርኩ። የማምናቸው ሰዎች 'አይዘህ የኛው ናቸው። ተስፋዬ ስለውጥ የተዘጋጀና የሚረዳ ሰው ነው' አሉኝ።

ከዚያ ጥቂት ቆይቼ ማንነቱ እንዳይታወቅ በተቻለ መጠን ራሴን ለውጩ ተነስቼ ሆለታ ሄድኩኝ። ተገባበዝን። አሁንም ስንነጋገር አደርን። ሥዌምንም እንዲሁ በድብቅ አነጋግራለሁ።

እኛ አዲስ አበባ ከመጣን በኋላ በእንዳልካቸው ጊዜ ተቋቁሞ የነበረውን «ብሔራዊ የጸጥታ ኮሚሽን» ስናፈርስ የደህንነት ኮሚቴ

አቋቋምን። በዚህን ጊዜ ተስፋዬ ወልደሥላሴ፣ አንድ የፖሊስ መኩንንና ሌላ አንድ ሰው ሆነው የደህንነቱ መዋቅር ተዘረጋ።

ከአብሮ አደግ ጓደኞቼ አንዱ ጄኔራል ወርቁ ቸርነት ነበር። አባቱ አሥር አለቃ ቸርነትና የኔ አባት ጓደኞች ነበሩ። ሁለቱም የቀድሞው የጦር ክፍል የሦስተኛ ሻለቃ ባልደረቦች ሆነው ቀብረደሐር በነበሩ ጊዜ አብረው ነበሩ። እኔ ወርቁን ሰዕድሜ ጥቂት እበል ጠየቃለሁ። እኔ ሁለተኛ ክፍል ሆኜ እሱ አንደኛ ክፍል ነበር። ቀጭን ብስል፣ ቀይና ደስ የሚል ልጅ ነበር። እናቱ ሞተውበት አባቱ ቂጣ እየጋገሩ እያበሉ ተቸግረው ነው ያላደጉት። አንድ ጊዜ ጄኔራል አስፋው ወልደጊዮርጊስ አባትና ልጁን አይተው ሲጠይቁ 'እናቱ ሞታብኝ ይገዢው ነው የምዘረው' ሲሏቸው በጣም አዘኑ። እናቴም በጣም ርኅሩኅ ስለነበረች 'ይዘኸው ና' ትለኛለች። እንጂራ ትሰጠና ለች። አብረን ነው ያደግነው። በኋላ ሁለታችንም ወደውትድርናው ዓለም ስንገባ እንደእድሜያችን አሁንም እኔ በኮርስ እቀድመው ነበር። ከአብዮቱ ፍንዳታ በኋላ ራሽያ ለፖለቲካ ትምህርት ልከነው ተምሮ መጣ። ከዚያ በኋላ በየደረጃው እያደገ መጥቶ ለጄኔራልነት በቃ። ለሁሉም ፖለቲካ ኃላፊነት ተሾመ። ወርቁ እዚያ እንዲሄድ ያደረግ ሁብት ምክንያት ታማኝና ሃገሩን በቅንነት ያገለግላል ከሚለው እምነቱ በተጨማሪ ከጄኔራል ደምሴ ቡልቶ ጋር ስለሚገባባ ነበር። በዚያ ሰዓት በደምሴ ቡልቶ ላይ ጥርጣሬ የሚያሳድሩ አንዳንድ ነገሮች ነበሩ። ለምሳሌ፣ ጄኔራል ገብረክርስቶስ ቡሊ፣ ከጄኔራል መርዕድ ጋር ቢሮ ውስጥ በቦክስ ተደባድበው ገብረክርስቶስ ጠፍቶ በሄደ ጊዜ በጂ ቡቲ በኩል የሸኘው ደምሴ ነው ሲባል ሰምቼ ነበር። እሱ እንግዲህ (ደምሴ ቡልቶ) ጎበዝና ችሎታ ያለው ጥሩ መኩንን ሆኖ፣ ነገር ግን ትንሽ የማፈንገጥ ነገር ስለሚታይበት በነወርቁ ያጠርኩት ለዚህ ነበር። ዞሮ፣ ዞሮ በግንቦቱ የመፈንቀለ መንግሥት ሙከራ እንዴት እጁን እንዳስገባ አላውቅም። በአድማው ውስጥ አለበት ስለተባለ ወታደሮች ገደሉት። ይህ የሆነው ገና እኔ ከጀርመን ሳልመለስ በፊት ነበር።

ፍሰሐ ደስታ ቀልድና ጨዋታ የሚወድ ሰው ነው። ከሚያስቁን ጥቂት ባልደረቦቻችን አንዱ ነው። ክብሩን ይጠብቃል። ከባለቤቱ ጋር ልጅ ስላልወለዱ ሃዘን ይሰማቸው ነበር። ውሻና ድመት እያጫወቱና እየሳሙ ነበር የሚኖሩት። በኋላ እኔ 'ዓለም በቴክኖሎጂ በተራቀቀበት ዘመን እንዴት እያዘናችሁ ትኖራላችሁ? መፍትሔ ወደሚገኝበት ቦታ ሄዳችሁ በዘመናዊ ሕክምና መረዳት አለባችሁ' ብዬ አበረታትቼአቸው

ከዚያ በኋላ እውነትም ቀንቷቸው ልጅ ወለዱ። በዚህ በጣም ተደስተው ልጁን የመንግሥቱ ልጅ ነው። እሳቸው የሞራል ድጋፍ ባይሰጡን ኖሮ ለዚህ አንብቃም ነበር። ይላሉ።

እንዳልኩት ፍሰሐ ደስታና ካሣ ገብረ ቀልደኞች ናቸው። ስብሰባ ላይ ሲሰለፉን ወይም ውጥረት ሲበዛ ቀልድ ጣል እያደረጉ ያዝና ኑናል። ፍሰሐ ገዳም ተጫዋች ነው። በተለይ ካሣ ገብረን እወደ ዋለሁ። ሥራው ላይ ቀልድ ለም። ጨዋታና መዝናናትም ይወዳል። ጥሬ ሥጋ ይወዳል። ጨዋታውም እንደዚያው ነው። ደግነቱም እንደዚያው ነው። በውነቱ ጥሩ ሰው ነው።

አንድ ጊዜ ጢስ አባይን ለመጎብኘት ሄደን ፏፏቴው ድፊል በመኪና ከመጣን በኋላ እታች ውሃው የሚወርድበት ድረስ በእግር መሄድ ፈለግን።

«ትችላላችሁ በእግር እንወረድ?» አልኩ።

«እርስዎ ይሄዱ የለ?»

«አዎን። እኔ እምሄደውን ትችላላችሁ?»

«እንዴ! ምን ችግር አለ። እንሂድ» ተባለ። ወንዶችም አሉ፤ ሴቶችም አሉ። ቁልቁለቱን ወረድን። ስንመለስ ያቺን ዳገት ማን ይውጣት? የቻለ የቻለው ወጣና ሌላ ቦታ ጉብኝት ስለነበረን ወደዚያ አመራን። ሰዎቹ ትንሽ ወጥተው ቁጭ ሲሉ፤ አንድ ተራምደው አረፍ ሲሉ ከምሽቱ አራት ሰዓት ላይ መጡ። ካሣ ታዲያ «ጎረምሳ መሪ እንከተላለን ብለን መከራችንን እናያለን። ይሄው አራግፈውን ሄዱ አይደል። ተሰባብረን እንድንወድቅ ነው የሚፈልጉት» አያለ ሲቀልድ አመሸ።

በአንድ ወቅት የውጪ ጉዳይ ሚኒስትራችን አድርገነው የነበረውን ዶክተር ፈለቀ ገድለጊዮርጊስን እወደዋለሁ። ሰውዬው በጣም ግልፅና የሚሰማውን ፊት ለፊት የሚናገር፤ ለሚያምንበት ነገር ለመጋፈጥ ጨርሶ ወደኋላ የማይል ሰው ነው። ታዲያ ከሱ የሚጠበቀውንና ከሃላፊነት ጋር አብሮ የሚሄደውን ሥርዓት ብዙም አያጤነውም። እንደፈለገው ነው የሚናገረው። ለምሳሌ፤ ካቢኔ ስብሰባ ላይ ብድግ ይልና እናርሳለን ምናምን እያላችሁ የምታወሩት ዝም ብሎ ወሬ ነው። የምታርሱት ብላክ ቦርድና ወረቀት ነው። ሕዝቡ እንደሆነ ከችግር አልወጣም። በምግብ ዛሬም ራሳችንን አልቻልንም ይላል። የውጪ ጉዳይ ሚኒስትር በነበረ ጊዜ ስለዲፕሎማሲው አነጋገር ብዙም ትኩረት ሳይሰጥ ለአገራችን ጠላት ሆነው የሚያሰሩብንን ሁሉ በተገኘው መድረክ የሚሰማውን ሳይናገራቸው አያልፍም ነበር። የኛ

ሰዎች፤ አንዳንዶቹ ሚኒስትሮች፤ በተለይ የተባበሩት መንግሥታት ውስጥ ኢትዮጵያን እንዲወክሉ የምንሾማቸው አምባሳደሮች አሜሪካንን ማስቀየም ጨርሶ አይፈልጉም። ከኢትዮጵያ የሄድን እንደሆነ መግቢያ እናጣለን በማለት ነው። ሌላ ምክንያት የላቸውም። ፈለቀ ግን አሜሪካኖችን ልክ ልካቸውን ነበር የሚነግራቸው። ከማድሌን አልብራይት ጋር ተናክሶ ነበር የሚናገረው። ለምን? ቢባል የኢትዮጵያን ጥቅም ለማስጠበቅ። አንዴ ትዝ ይለኛል አሜሪካኖቹ በስብሰባ ላይ ስብዓዊ መብት ተዳፍራችኋል ብለው ከሰው ፈለቀ ተነስቶ እናንተን ብሎለኛ ፖለቲካ፤ ዲሞክራሲና ሰብአዊ መብት አጠባበቅን አስተማራ። እናንተ እኮ በ19 ሚሊዮን ቀይ ሕንዶች አፅም ላይ የቆማችሁ ደም አፍሳሾች ናችሁ። የመጀመሪያውን የአውቶሚክ ቦምብ በሰው ልጅ ላይ የፈተናችሁ ነፍስ ገዳዮች ናችሁ። ከናንተ ወዲያ ለጥቅሙ ሲል የሌሎችን መብት ከቁብ የማይቆጥር አይገኝም። ለራሳችሁ ጥቅም ስትሉ በሌሎች አገሮች ውስጥ ጉዳይ ጣልቃ ከመግባት እስከ ግልፅ ወረራ ድረስ ያሻችሁን የምታደርጉ ወንጀለኞች እናንተ ናችሁ ብሎ በአደባባይ የተናገረ ነው። ታዲያ ይሄን የኛ ሰዎች ነቅፈውታል። ሰውዬው ከመሥመር አፈንግጦ ወጥቷል። እሱ የኢትዮጵያ የውጪ ጉዳይ ሚኒስትር፤ የዲፕሎማሲው ቢሮ አለቃ ነው። እንደዚህ ያለ ነገር እየተናገረ ጠላት እየገዛልን ነው። ዲፕሎማሲ ወዳጅን ማፍሪያ እንጂ ጠላትን ማበርከቻ አይደለም ብለው ተንጫፌ። ነገሩ እየበዛ ሲሄድ፤ ወቀሳውም እየጠነከረ መጣ። «እረ ንድ ሊቀመንበር! ፈለቀን ሊወዱት ይችላሉ። መውደድና ሥራ የተለያየ ነገር ነው። በውጪ ጉዳይ በኩል በትክክል ተወክለናል ወይ? ፈለቀ ዲፕሎማሲያዊ ሥራ እያካሄደ ነው?» የሚለው እየበረከተ መጣ። ፈለቀ በእርግጥ የሚጣል ሰው አይደለም። ለአገሩ ተቆርቋሪ ነው። ብልህ ግን አይደለም። ስለዚህ ከውጪ ጉዳይ አንስተን ማስታወቂያ ሚኒስትር ስናደርገው ከፋው። እንደሸረት ቆጠረው። የማስታወቂያ ሚኒስትር ስናደርገውም እንደዚሁ ጠብና ጭቅጭቅ ሆነ። በእርግጥ ጥፋቱ ሁሉ የሱ አይደለም።

መንግሥቱ ገመቹ የኔ ኤዲሲ ነበር። እኔን የሚመለከት የጉብኝት ቀጠሮ ይኖራል። የውጪ ጉዞ ይኖራል። ስብሰባ ይኖራል። ይሄን ሁሉ ፕሮግራም የሚያወጣና ቀጠሮ የሚይዝ «በዚህ ሰዓት ይሄ አለ» ብሎ የሚመራኝ፤ የሚያሰናዳ፤ የሚያዘጋጅ እሱ ነው። ውጪም ስንሄድ የት

ነው የምንሄደው? ለምንድነው የምንሄደው? እነማን ይሄዳሉ? የሚለውን ካሰናዳ በኋላ በሉ፤ ተዘጋጁ ይላል። ከኔ የሚመነጨውን ነገር ሁሉ በሉ አማካኝነት ነው የሚካሄደው። ለምሳሌ፤ የፓርቲ ጉዳይ ከሆነ የፓርቲውን የዘርፍ ኃላፊዎች እጠራለሁ። የመንግሥት ጉዳይ ከሆነ ጠቅላይ ሚኒስትሩን እጠራለሁ። የጦር ኃይሎችን የሚመለከት ከሆነ መከላከያውን እጠራለሁ። ጉብኝት የሆነ እንደሆነ፤ ሰብሰባ የሆነ እንደሆነ፤ የግል ሥራ የሆነ እንደሆነ ግን መንግሥቱ ገመቹ ነው የሚያቀናብረው። እሱ ደግሞ ከቤተመንግሥቱ አስተዳደር፤ ከትራንስፖርት ክፍሉና ከፕሮፑርታል ሰዎች ጋራ በመተባበር ነው የሚሠራው።

ተካ ቴሉን ማንም «አንቱ» አይለውም። «ተካ» ነው የሚለው። ልጅ እኮ ነበር! ጄኔራል ኃይለጊዮርጊስን «አንቱ» ነበር የምላቸው። ድሮ አለቆቹ የነበሩትን ሁሉ በአክብሮት ነበር የምጠራቸው። ጄኔራል ከፈለገን፤ ጄኔራል ተፈሪን፤ ሁሉንም።

በአብዮቱ መባቻ ላይ ከነበሩት ትዝ የሚለኝ አቶ አያሌው ማንደፍሮ ነው። ጄኔራል አማን ከሞቱ በኋላ «መከላከያ ሚኒስትር ማን ይሁን?» ሲባል፤ እኔ ሲቪል እንዲሾም ፈለግሁ። ወታደራዊውን ጣጣ ቺፍ አፍ ስታፋ ሊሠራ ይችላል። ለሌላው ግን ሲቪል ቢሾም ለወታደሩም ለውጥ ነው ብዬ አስቤ ነው። አያሌው ማንደፍሮን መረጥን። በንጉሡ ዘመን በሶማሊያ የኢትዮጵያ አምባሳደር ሆኖ ይሠራ ነበር። ወጣትና አለባበስ አሳማሪ፤ ከዕድሜው በላይ የበሰለ አስተሳሰብ ያለው ነበረ። በዚያን ጊዜ ሶማሊያ ኢትዮጵያን ለመውረር የምታደርገውን ወታደራዊ ግምባታ ተመልክቶ እጅግ በመቆርቆር ያን ሁሉ በረሃ መኪና እየነዳ በጅጅጋ በኩል መጥቶ ለማስጠንቀቅ ሞክሮ ነበር። ይሄንን ያኔ ሐረር ስለነበርኩኝ በቅርብ ያየሁት ነገር ነው። የሃገር ፍቅር ስሜቱና ሁኔታው መስጦኝ ስለነበረ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ለሰውዬው አድናቆት ነበረኝ። አብዮቱ ሲፈነዳ 'ውጪ ጉዳይ ውስጥ የአሜሪካን ደስክ ኃላፊ ሆኖ ይሠራል' አሉኝ። ከዚያ አስመጥቼ መከላከያ ሚኒስትር አደረግሁት። በጥሩ ሁኔታ እየሠራ እያለ የሶማሊያ ጦርነት መጣ። በውስጥ የርስበርሱ ሽኩቻ፤ በዚያ ላይ የሶሜኑ ችግር፤ ሁሉም ተደራርቦ አቶ አያሌው ጋ ወታደሮች ዕለት በዕለት ወታደራዊ የሆኑ ቴክኒካል ጥያቄዎችን ይዘው ይቀርባሉ። በየቀኑ አጣዳፊ ችግሮች ይመጣሉ። አሁን እሱ ተቸገረ። ወታደራዊው ጉዳይ ሲያጣድፈው ሮጦ ወደኔ መምጣት ሆነ። 'እረ ይሄ የመከላከያው ራውዬ ተቸግሯል። አንድ ዘዴ ይፈለግ' ሲሉኝ አሜሪካን አገር

አምባሳደር አድርጌ ላኩት። ታዲያ ከዚህ ችግር በስተቀር የሥራ መስኩ ባለመሆኑ የመከላከያው ሥራ ውስብስብ ሆኖበት እንጂ በትጋቱ፤ በታታሪነቱ የሚደነቅ ነው። ሊያደርግ የሚችለውን ሁሉ በመሥራት ሊረዳን ሞክሯል።

በእርግጥ ከአስራሌሎችና ካሜሪካኖች ጋር በጣም ቅርበት አለው። 'የሲ.አይ.ኤ ሰው ሊሆን ይችላልና ለአገሪቱ ጠንቅ ሳይሆን ማንሳት ይሻላል' የሚል ነገር ያቀርቡልኝ ነበር። ይሄንን ሲሉኝ መሠሪ የሆነ ዓላማ ያላቸው ሰዎች እንደተፈጠሩ ነው የገባኝ። እንደሚመስለኝ የኬ.ጂ.ቢም እጅ አለበት። 'ካሜሪካኖች ጋር ቅርበት ስላለው መንግሥቱን ጠምዝዞ ወደ አሜሪካኖች እንዲዞር ያደርገዋል' የሚል ሥጋት ስላሳደሩ ሁለታችንን ለማቃቃር ያደረጉት ተንኮል ነው። እኔ ደግሞ የምፈልገው ከሁሉም ጋር ቀርቦ መሥራት የሚችለውን ሰው ነው። ፖለቲካ እኮ ነው። ጠላትን ቀረብ ብሎ ማወቅ ጠቃሚ እንደሆነ አውቃለሁ። ከጠላት ጋር ግንኙነት መፍጠርና ትኩሳቱን ማወቅ ያስፈልጋል። አያሌው ሶማሌዎችንም ያውቃቸዋል። አሜሪካኖቹንም ያውቃቸዋል። ሱዳኖቹንም ያውቃቸዋል። ይሄንን እንደ ወንጀል ሊያቀርቡልኝ ሲሞክሩ ይደንቀኝ ነበር።

ከሱ በኋላ ጄኔራል ታዬ ጥላሁን ተተኩ። ጄኔራል ታዬ በእስክንድር ደስታ ሥር ሆነው የባሕር ኃይል ምክትል አዛዥ ነበሩ። በወታደራዊ ሙያ የሰለጠኑና ዲሲፕሊን ያላቸው መኩንን ናቸው። በአየር ኃይል ውስጥም የተዋጣላቸው ተዋጊ ፓይለት ነበሩ።

በባሕር ኃይላችን ውስጥ ሦስት የተቀናጁ ክፍሎች አሉ። አንደኛው ማሪን ይባላል። ባሕር ወለድ ሠራዊት ነው። በባሕር ኃይሉ እዝ ሥር ነው። ሌላው በሃብታም ሀገሮች ያሉ የባሕር ኃይል አየር ኃይል ተዋጊዎች አሉ። ከአውሮፕላን ተሽካሚ መርከብ ላይ እየተነሱ ማጥቃት የሚችሉ ናቸው።

ገነት - ታዲያ እኛ መርከብ ተሽካሚ አለን እንዴ?

መንግሥቱ - የለንም። ወደፊት ባሕር ኃይል ውስጥ አየር ኃይል የተቋቋመ እንደሆነ በቅንጅት ያንን ለመሥራት ትንሽ ውጥን ነገር ነበር። ዞሮ፤ ዞሮ ምንም አልተሠራም። እንዲሁ ተወጥኖ ነው የቀረው። እሳቸው ምክትል ሆነው እየሰሩ እያሉ አብዮቱ ፈነዳ። የባሕር ኃይል ወታደሮች አዛዦቹን ለማሠር ሲንቀሳቀሱ ሪር አድሚራል እስክንድር እንዲት ፈጣን ጀልባ አስነስተው እሳቸውንም ይዘዋቸው

ጂቡቲ ገቡ። ከዚያ እስክንድር የንጉሡ የልጅ ልጅ ስለሆኑ ቤተመንግሥት ገቡ። ታዩ ጥላሁንም ወደቤታቸው ገቡ። ከዚያ በኋላ ጠርተን አምጥተን የአየር ኃይል አዛዥ አደረግናቸው።

ታዩ ጥላሁን ለሥራቸው ካላቸው ብቃት ሌላ ሃይማኖተኛ ሰው ናቸው። እኔ ደግሞ ሠላሳጥ፤ ከሚቀባጥር ወሽከራ ኮሚኒስት ነኝ ባይ በሃይማኖታዊ እምነቱ ድርቅ ያለ እውነተኛ ሰው በጣም አከብራለሁ። የሚያምንበትን ነገር ሳይዋሽ ፊት ለፊት አውጥቶ የሚናገር ሰው ለሌላውም ነገር እምነት ሊጣልበት ይችላል። እሳቸውና ዶክተር ታዩ እንደዚህ ናቸው።

ጄኔራል ታዩን ወደ አገር አስተዳደር መደብናቸውና የጡፈታ ጊዜያቸው ሲደርስ ወደስዊድን ላክናቸው። በልጅነታቸው ወላጆቻቸው ሞተውባቸው ያሳደጋቸው ስዊድናዊ ነበር። ቋንቋውን ይናገራሉ።

ጄኔራል እምቢበል በጣም ከማደንቃቸውና ከማከብራቸው ሰዎች አንዱ ነው። ከኔ ጋር በሠራገባቸው ረጂም ዓመታት ከልብ ጥሥራ ተባባሪነትና ቅንነት አሳይቶኛል እምቢበል። ጨዋ ነው። በጣም ከማ መስግናቸው ሰዎች አንዱ እሱ ነው። የዓይን ተገዢ ያልሆነ፤ ራሱን ለማስወደድ ወይም እዩኝ የማለት ሳይሆን ከተፈጥሮው ይመስለኛል ለሥራ የተፈጠረ ሰው ነው። ሃላፊነት የሚሰማው ሰው ነው። አስተዳደር የተከፈለበት ሥራ ነው። በዚህም ምክንያት ብዙ ከበድ፣ ከበድ ያሉ ሥራዎችን አብረን ተጋግዘን ሠርተናል። ኢሠፓኮን ለማቋቋም፣ በተለይ የጽህፈት ቤቱን አስተዳዳር ለማዋቀር፣ እንዲሁም ኢህዲሪን ባቋቋምን ወቅት ለተቋሙ መመሪያ የሚሆኑትን አስተዳዳርን በሚመለከት ያሉትን ጉዳዮች በሙሉ የሠራው እሱ ነው። ምድር ጦር ውስጥ ያለውን የአስተዳደር ጣጣ ተሽክሞ የኖረ ሰው ነው። ገንዘብ ይባክናል። ሠራዊቱ ያለቅሳል። ብዙ ብሶት፣ ብዙ ችግር አለ። ቀለቡ፣ የደሞዝ፣ የጥይቱ፣ የምኑ፣ ቀጠራ፣ ስንብት፣ ሞት፣ ምኑ እዚያ ያለው ታሪክ ብዙ ነው። በውነቱ መከራናቸው ሁሉ ከአቅማቸው በላይ ሆኖ ሲቸገሩ «እዚያ ደግሞ ሂድና ሥራ» ስንለው በደስታ ሄዶ ሲሠራ ቆይቷል።

አሁን እኔ ከሄድኩ በኋላ ‘መንግሥቱ ኃይለማርያም ጥሉን፣ ከድቶን ሄደ’ እያለ ያማርራል ሲሉኝ አዘንኩ። ለነገሩ እምቢበልን ለምሳሌ ያህል አነሳሁት እንጂ እሱ ብቻ አይደለም እንደዚህ የሚለው። ጠዋት ማታ በዘመቻ ምክር ቤት ስብሰባዎች ላይ እየተሳተፈ የሚደረገውን መከራና ጥረት ሁለጭያል። የሚያስተውል ልጅ ነበረ። እንዲያውም መጨረሻ ላይ አምቦ ላይ ሠራዊቱ ካጠገቤ ውልቅ እያለ ጥሉኝ ሲሄድ

አብሮኝ ነበረ። ሁሉን ነገር አጠገቤ ሂሞ አይቷል። አሁን እሱ እኔን ለምን ሊጠላኝና ሊያማርረኝ እንደቻለ አይገባኝም። ሁኔታውን የማያውቅ፣ የማይረዳ፣ በሩቅ ያለ ሰው ብዙ ሊል ይችላል። አብረውኝ እስከ መጨረሻው የነበሩና የነገሮችን ሥራ - መሠረት የሚያውቁ ሰዎች ግን እንደዚህ ሲሉ በእውነት ያሳዘነኛል።

ተስፋዬ ገብረኪዳንና ጓደኞቹ ብዙ ጊዜ የኤርትራን ዘመቻ ምሩ ተብለው መምራቱ ስላልሆነላቸውና ድልም ስላላገኙ በጣም ተስፋ አስቆርጧቸዋል። ‘ከዚህ የበለጠ ምን እናድርግ?’ ነው የሚሉት። መቼም ተስፋ የመቁረጡ ስሜት ሁላችንንም የሚሰማን ነገር ነው። እነሱ ግን ማሸነፉ አልሳካ ሲላቸው ፖለቲካዊ መፍትሔ የሚለውን ነገር እንደ አንድ ማምለጫ ተአምር አድርገው ነው ያዩት። ተስፋዬን እኔ በጣም የማምነውና የቅርብ ወዳጄ ነው የምለው ሰው ነው። በጣም የምንቀራረብና ብዙ ነገር አብረን ያሳለፍን በመሆናችን ሁሉንም ነገር ያውቃል። ግን ምንም እንዳልተረዳ ሁሉ ቦታውን ለመያዝና ከኔ የተሻለ አመራር እንደሚሰጥ በማሰብ ራሱን ይክብ እንደነበረ በተዘዋዋሪ መንገድ እሰማለሁ። እኔ ባለኝ መረጃ መሠረት ራሱን አንቱ ብሏል። እኔ ደግሞ የሱን ብርታቱንም፣ ድክመቱንም በደምብ አውቃለሁ። በመጨረሻም ላይ ሥልጣኑ በእጃቸው ሲገባ ወታደሩን ማነጋገር አልሞከሩም። ልክ መፈንቅለ መንግሥቱን እንደሞከሩት ሰዎች ማለት ነው። የፖለቲካ ካድሬዎቹን ለማነጋገር አልተንቀሳቀሱም። የጦር አዛዦቹን አላነጋገሩም። ጫናው የሚመጣው ከጦርነቱ ነው። ሲቪሉ ሕዝብ ያቀረበው ጥያቄ የለም። ውረዱልን ያለው ነገር የለም። ያሳደረው ተፅዕኖ የለም። ዋናው ችግር የተፈጠረው በወያኔ ከበባ የተነሳ ነው። ለዚያ መፍትሔ ለማግኘት ምንም ጥረት አላደረጉም። ወያኔን ለማቆም ወይም ጊዜ ለመግዛትና የተሻለ መከላከል ለማድረግ የሚያስችላቸውን ስትራቴጂ አልቀየሱም።

ሥልጣን ሲይዙ መጀመሪያ ያደረጉት ነገር እስረኛ መፍታት ነው። ይሄ ለወቅቱ ችግር ምን ጠቀሜታ ያመጣል? ምናልባት የውጪ ተመልካቾች ‘መንግሥቱ ኃይለማርያም ያሰራቸውን መፍታታቸው ጥሩ ጅምር ነው’ ብለው እንዲያደንቁላቸው ወይም የታሳሪዎች ቤተሰቦች ደስ እንዲላቸው ከማድረግ ባለፈ ወጥሮ የያዛቸውን ችግር አላረገባቸውም።

ቀጥሎ የወሰዱት እርምጃ ምንድነው? አብዮት አደባባይ የተሰቀለውን የነማርክስና ኤንግልስን ምስል ማውረድና የሴኒገን ሐውልት

ማፍረስ ነበር። ከምዕራቡ ዓለም ርኅራኄ እናገኛለን ብለው ፀረ - ሶሻሊስት ምልክት ማሳየታቸው ነው። ወንበዴው እንዳይመታን ይረዳናል ብለው ይሆናል። እንደገና ደግሞ በየምዕራቡ ኤምባሲዎች፣ በተለይም አሜሪካናቹ ጋ ሄደው 'እነኚህ ወንበዴዎች ወደፊት መግፋታቸውን እንዲያቆሙልንና ተኩስ ማቆም እንዲያደርጉልን አግዙን። ኤርትራንም እንሰጣለን። አስማሙን' እያሉ መማፀን ጀመሩ።

ከሁሉ በፊት የሚታዘዝ ሠራዊት ሳይኖር ምንም ማድረግ አይቻልም። እስረኛ ከመፍታት፣ ሐውልት ከማፍረስና ቁጭ ብሎ ከማልቀስ በስተቀር ሌላ የሚደረግ ነገር ስለሌለ ሁሉም አልሆንም ሲል እጅ ለመስጠት ወደወያኔ ቢሮ እና ጥገኝነት ለመጠየቅ ወደየኤምባሲው ሩጫ ሆነ።

ገነት - ሥልጣን ላይ በነበረ ጊዜ ዕስታዊ የሥራ ፕሮግራም ምን ይመስል ነበር?

መንግሥቱ - ሥራ የምጀምረው ከጠዋቱ አንድ ወይም አንድ ሰዓት ተኩል ነው። ቢሮ እንደገባሁ መጀመሪያ ከዓለም ዙሪያ የሚመጡ ዜናዎችን የሚያጠናቅር ዲስፓች አለ። ያንን በማንበብ እጀምራለሁ። የዕለቱን ጋዜጦች አያለሁ። ከዚያ እፊቴ ያሉትን የዕለቱን የሥራ ፕሮግራሞች እመለከታለሁ። ለውጥና አዲስ ነገር ካለ ከመንግሥቱ ጋር እነጋገራለሁ። አስቸኳይ ነገር ሊመጣ ይችላል። ለውጥ ከሌለም በፕሮግራሙ መሠረት ሥራዬን እቀጥላለሁ።

ስብሰባ ላይ በምሆን ጊዜ አንዳንዴ ውጥረት ለማርገብ የምጠቀምበት ዘዴ አለኝ። «ሻይ እንጠጣ» ብዬ ለዕረፍት እንድንወጣ አደርገና ስንመለስ ነገሮች ሁሉ ረግበው የተሻለ አየር ሠፍኖ ይገኛል።

ልጅ ሆኜ ለጽሑፎች ማማር እጨነቅ ነበረ። የደብተሮቻችን ንፅ ሕና ባስተማሪ ይፈተሽም ስለነበር ይሆናል። በጣም ተጠንቅቄ ነበር የምፅፈው። በኋላ ግን ቀስ በቀስ የእጅ ጽሑፌ በመሻሻል ፈንታ ጨርሶ እየተበላሸ ሄደ። በተለይም በመንግሥት ሥልጣን ላይ ሆኜ በችኮላ ማስታወሻ ለመውሰድ በማደርገው ጥረት እንዳገኘሁት ስለምጽፍ የእጅ ጽሑፌ እንደነገሩ ሆኗል። አንዳንዴ የራሴን ጽሑፍ ራሴ ማንበብ ያቅተኛል።

እንዴት ካገር ወጡ?

ገነት - እስቲ ዕጠይቅዎት፤ ሃገርዎን የሚወዱ ከሆኑ እንዴት ጥለዎት ወጡ?

መንግሥቱ - በሕዝቡ ከሚነሱ ጥያቄዎች አንዱ ትልቁ ጥያቄ ይሄ ይመስለኛል። 'ለምን ጥሉን ወጣ?' ያሉ ወገኖች አሉ። ሌሎች ደግሞ 'እንኳን ወጣ' ያሉም አሉ። እኔ ደግሞ አወጣጤን አስመልክቶ ያን የመሰለ የተዛባና መሠረተቢስ የሆነ ወሬ በመወራቱ ምክንያት ጤናዬ እስኪታወክ ድረስ ተበሳጫሁ። ታምሜም ነበር። ወዲያውኑ በካሊት አስቀርጬ ያሰራጩሁት መልዕክት ነበረ። እውነቱ እንዲወጣ ያደረግሁት ጥረት ነበር። ለሕዝቡ ጆሮ ምን ያህል እንደደረሰ አላውቅም። ቀደም ብዬ በገለፅኳቸውና አሁንም በማብራራቸው ሻጥሮች፣ የውስጥና የውጪ ችግሮች፣ ዓለም አቀፋዊ ለውጥ፣ በጦርነቱ ሁኔታና በሌሎችም ምክንያቶች፣ በተለይም ትግራይን ጥለን ከወጣን በኋላ ወያኔ ወደቀረው ክልል መሠማራት ሲጀምር ሁኔታው እየከፋ መጣ። ከዚያ በፊት ብዙ ፈተናና ችግር አይተናል። አጋዴን ሲወረር፣ ጅጅጋ ሲያዝ፣ ድሬዳዋ ሲወረር፣ ሌላም ብዙ ብዙ አስደንጋጭ ሁኔታዎችን አይቻለሁ። በዚያን ጊዜ የተሰማኝ ድንጋጤና ስሜት እንደዚህ አልነበረም። ግን እንዳው እነኚህ ከዱር የወጡ ወንበዴዎች ንቀናቸው 'እዚህ ግቡ አይባሉም' ብለን እንዳው ሳናተኩርባቸው በምን ኃይል፣ በምን ሁኔታና በምንስ መልኩ እዚህ ደረሱ? ያ ሁሉ ሠራዊትስ ዝም ብሎ እየለቀቀላቸው የሄደበት ምክንያት ምንድነው? በምንስ ሃይላቸው ነው ጎጃም፣ ጎንደር የገቡት? የሚለውን ነገር በደንብ ስብሰባ ተደርጎ ተነጋግረንበታል። ለዚህም አዲስ የጦር ስትራቴጂ በማውጣት ይሄንን ጉዳይ ለመደበኛው ወታደር መተው ሳይሆን ሕዝቡም ተባብሮ መነሳት አለበት ተባለ። መቼም ጣጣው ብዙ ነው። እንደዚህ ባጭሩ ተዘርዝሮ የሚያልቅ አይደለም።

በወታደራዊ ስልትና አደረጃጀት፣ ለሕዝቡ በመግለጫ እያሳወቅን ኤርትራ በጥንቃቄ እንደተጠበቀ ሆኖ ወያኔን አይመቱ አመታት ለመምታት የሚያስፈልገው ዝግጅት እንዲጠናቀቅ ተወሰነ።

በዚህም መሠረት 'ይሄን ጦርነት እንደመጀመሪያው የኤርትራ ጦርነትና የምስራቁ ድል አንተ ምራው' አሉኝ። እኔም በበኩሌ «እንደዚህ ካላችሁ ወታደራዊ ልምድና ብቃት ካላቸው ጓዶቼ ጋር ሆኜ

አቅሜ በፈቀደ ይሄን የጦር ሜዳውን ሥራ አስተባብራለሁ። እናንተ መስተዳድሩን በተመለከተ በጥንቃቄ ሥራችሁን ሥሩ። የፓርቲው ጉባኤ ባስቸኳይ ተጠርቶ ዓለም አቀፋዊና ብሔራዊ ሁኔታዎችን መርምሮ የምንይዘውን የፖለቲካ አቋም ለመወሰን የምንደርስበት ውሳኔ ካለ ጊዜው አሁን ስለሆነ የፓርቲው ጉባኤ ይዘጋጃል፤ በፕሮግራሙም ላይ ቢሆን የተወሰነ ጥናትና ግምገማ ይደረግ። አሁን አጣዳፊ ጉዳይ የሆነው እስካሁን ሙሉ ጊዜያችንን የለዋንለት የዕድገትና የልማት ፕሮግራማችንን ማከናወን ሳይሆን ጥያቄው የመኖርና ያለመኖር ሆኗል፤ አልኩና ይሄው ተቀባይነት አገኘ።

ወያኔዎች ጎጃምንና ጎንደርን ከያዙ በኋላ በጎሐ ጽዮን በኩል አንድ ትልቅ የጦር ክምችት አደረጉ። በቡሬ፣ በለቀምት በኩል ጎጃምንና ወለጋን የሚያገናኝ አንድ ትልቅ ድልድይ አሠርተን ነበር - ከሪሙ የሚባል። እዚያ ላይ አንድ ትልቅ ክምችት አደረጉ። ጎንደር ያለው ጦር መልሶ እንዲያጠቃ ታቅዶ ስለነበረ እሱን ለማጠናከር አውሮፕላን ማረፊያ መሥራት፤ ይሄን የመሳሰለው ነገር ሁሉ ተቀነባ ብሮ መሣሪያው ሁሉ ተቀናጅቶ ጦርነቱን ለመምራት የሚያስፈልገው ሁሉ ከተደረገ በኋላ በየክፍሉ ሃገሩ ተዘዋውሮ ሕዝቡን በገፅ ለማነጋገር ሃሳብ አቀረብኩ።

ይተፋጠነ ፕሮግራም ወጥቶ ይህን ጉብኝት ለማድረግ የፈለግሁት ያለምክንያት አልነበረም። እኛ ውድቀት የደረሰብን በወታደር ወይም በመሣሪያ አጦት አይደለም። ሠራዊታችን ጀግንነት አንሶትም አይደለም። ምናልባት ሕብረተሰቡ ሞራሉ እንዲላሽቅ ጠላቶቻችን የሠሩት የፖለቲካ ሥራ ከኛ የበለጠ ሆኖ ሊሆን ይችላል የሚል ግምት አሳድሮብን ስለነበረ ነው። ያቀረብኩት የጉብኝት ሃሳብ በጣም ትክክልና ወቅታዊ መሆኑ ታመነበትና ጉብኝቱን ከደቡብ ጀመርኩት።

ከደቡብ የጀመርኩት ለምንድነው? ሌላው የኢትዮጵያ ክፍል ከሞላ ጎደል በጦርነቱ ተጠምዷል። ሠላሙ ታውኳል። ሰው ለመመልመልም ሆነ የሪሶርስ ችግር አለ። እንግዲህ ሆነም ቀረም ወደታች ነው ሠላም ያለው፣ የሰው ኃይል ያለው፣ ሀብትም ያለው። ስለዚህ ከከፋ ጀመርኩት። ወለጋንና ኢሊባቡርን አዳረስኩና በሁለቱም ክልሎች ደግሞ በኢሕዲሪ አስተዳደር የራሳቸው የሆነ መስተዳድር የተሰጣቸውን አሰላና ጋምቤላንም ጎበኝሁ። ወደሲዳሞ ስመጣ እግረ መንገዴን የወርቅ ማዕድን ማውጫችን የመጀመሪያውን ምርት ያበሰረበት ስለነበር ያንን መረቅሁ።

ከዚያ በኋላ ወደ ሌሎች ክልሎች ልሄድ ስል በመካከሉ የኢራቅ ጦርነት ሲነሳ፣ ብዙ ሰዎች እስቲ የዚህን ጦርነት ውጤት ትንሽ እንመልከተው ሲሉ፣ ምን ግንኙነት አለው? ኢራቅ የራሷን ጦርነት ነው የምታካሂደው። እኛ የራሳችን ጦርነት አለብን ብዬ ስል በተለያየ መልኩ አደናቅፈው ሲያበቁ ጊዜው እንዲራዘም አደረጉ።

መድረክ ላይ ቀርቤ ለማስረዳት የሞክርኩት ምንድነው? ተመልሼ ያንኑ የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚያውቀውን ታሪክ፣ ለአብዮቱ የተከፈለውን መሥዋዕትነት፣ አሁን የአብዮቱ ፀሮች የፈጠሩትን ግምባር፣ ሠራዊታችንና ሕዝቡ የከፈለውን መሥዋዕትነት፣ ያለም አቀፋዊውን ፖለቲካ መለወጥ ማስረዳት ብቻ አልነበረም። ነገር ግን መጀመሪያ ሕዝቡ እንዲገባው የፈለግሁት ነገር ቢኖር ሶሻሊስት አገሮች ኖሩ አልኖሩ አብዮታችን በነሱ ግፊት የፈነዳ ሳይሆን በኢትዮጵያ ሕዝብ በራሱ አነሳሽነትና ፍላጎት ለአገራችን ይበጃል ብለን የጀመርነው ማህበራዊ ለውጥ እንደመሆን መጠን አሁንም ራሳችንን ችለን መንዝ እንዳለብን ነው። ይህን ለማስረዳት በየቦታው እናገር የነበረው ይህን የሚያንፀባርቅ ነበር። እንደዚህ የሚል ነው።

«ሁልጊዜ በሰው ላይ ተደግፈን መኖር ስለማንችልና የአንድ አብዮት የመጨረሻ ግቡ አንድን አገር ራሱን ማስቻልና በእግሩ ማቆም ነው የሚል የፀና እምነት አለኝ። መቼም አነሰም በዛም ከጅ ወዳፍ የሆነ ነገር አገራችን ባትነፍገንም የጊዜ፣ የሠላምና የማምረት ጥያቄ ነው። ሠላማችን፣ ማህበራዊ ደህንነታችን ግን ሌላ ነገር ነው። እኔ በእውነቱ ጦራችን እስካሁን ድረስ ምንም ነገር ሳይጠይቅ፣ ስለቸኝ ሳይል፣ በልበ ሙሉነትና ለሕዝቡ ባለው ታማኝነት የሚቻለውን ትግል አድርጓል። የተጠቀምንበት ስልትና የከፈልነው መሥዋዕትነት ቀላል ባለመሆኑ እንጂ ኤርትራ መገንጠል የምትችለው ከ15 ዓመታት በፊት ነበር። ይህንን አድነናል። ኢትዮጵያ በሶማሌ ስትወረር ወረራውን በሚገባ ተቋቁመን መልሰናል።

«አሁን ትግራይ ውስጥ የተነሱ ወንበዴዎች ኢትዮጵያን ሲያዳርሱ እንዴት ዝም ብሎ መቀበል ይቻላል? እነኚህ ሰዎች ሣሩን አየሁ ብሎ ገደሉን እንዳላየው በሬ ገሥግሠው ሲያበቁ ወደዚህ አካባቢ ቢደርሱም ይሄ መቀበሪያቸው እንጂ እነሱ ድል የሚያገኙበት ቦታ መሆን የለበትም። ይሁን እንጂ ለተከታታዩ የትግል ሂደት የሶሻሊስቱ ካምፕና የሶቭየቶች መፍረክረክ በነሱ ላይ መተማመን የማይቻልበት ጀረጃ ላይ ተደርሷል። እንዳለፈው ጊዜ ከነሱ ድጋፍ እናገኛለን ብሎ

እጅን መዘርጋት አይኖርም። ራሳችን በራሳችን የምንከላከልበት ደረጃ ላይ ደርሰናል። ይሄ በኛ ብቻ የመጣ አይደለም። እኛን በመሰሉ የዚህን እድገት አቅጣጫ (ሶሻሊዝምን) የተከተሉ ታዳጊ አገሮች ላይ ሁሉ የደረሰ በመሆኑ መርበትበትና መረበሽ አይገባም። ረጋ ብሎ ነገሮችን በጥጥ መመልከትና መመከት ያስፈልጋል። የፖለቲካው ጥረት ይቀጥላል። በውጪ ግፊት በዓለም ፊት ቁጭ ብለን ለመነጋገር በኢትዮጵያ አንድነት የፖለቲካ መፍትሔ ለማግኘት የሚደረገው ጥረት እንደቀጠለ ነው። ለዚህም የሚያስፈልገውን ስልትና ስትራቴጂ ቀይሰናል። በዚህ አቅጣጫ ደግሞ የምሰማው ድክመታችንን የሚያሳይ ነው። እየሸሹ መደራደር አይቻልም። በሚገባ መመከትና ሲሆንም መምታት ስለሚያስፈልግ በአንድ በኩል ደግሞ በሰው ኃይል በኩል እርዱን፣ ብዙ መሥዋዕትነት እንደተከፈለ ታውቃላችሁ። ነገር ግን ማየት ያለባችሁ እያንዳንዳችሁ በየቦታችሁ ካንኳኳው ችግር አንፃር ብቻ ሳይሆን፣ እንዴ! ከአንድ ክልል የወጡ ወንበዴዎች ይህን ያህል ሲዋጉ፣ ይሄን ያህል ሚሊዮን ሕዝብ እንዴት ዝም ብሎ እጁን ይሰጣል? እኔ ባለፈው ጊዜ በሕዝቡ ላይ ባለኝ አመኔታ በድፍረት፣ እናንተ ከምንጭ ነው የምትቀዱት እኛ ግን ከባህር ነው። በቆየን ቁጥር ድል የሕዝብ ነው። ይልቁኑ በከንቱ አግባብ ያልሆነ መዋደቅ ከሚደርስና ደም ከሚፈስ ወደእውነታው ብትቃረቡ ጥሩ ነው ብዬ ለወንበዴ መልእክት አስተላልፌያለሁ።

«አሁን ግን የማየው ነገር የተገላበጠሽ ሆነብኝ። እኔ በአመራሪ ከታመነበት ትግሉ ለኢትዮጵያ አንድነት ነው። የሕዝቡን አቋም አውቃለሁኝ። ኤርትራ በምንም ዓይነት አትሸጥም፤ አትለውጥም። ቀይ ባህር በቀይ ደማችን ለዘላለም ይኖራል ነው ያላችሁኝ። በዚህ መንፈስ የተቻለው ትግል ሁሉ ተደርጓል። ነገር ግን ከፊል ኃይላችንን ለፖለቲካውና ለኢኮኖሚው፣ ከፊል ኃይላችንን ለመከላከያው አውለን መቼም ሰው ነንና ወዲያ ወዲህ ስንገባዝን፣ምናልባትም በጦርነቱ በኩል የሚደረገው ትኩረት ትንሽ ቀንሶ ይሆናል። አሁን ድላችን ወደመነጠቁ እያመራ ነው። ይህን ለመለወጥ ዕድሉ አሁን ነው። ቆራጥነትና የተሟላ ትብብር ይጠይቃል።

«እዚህ ላይ ላበሰር የምፈልገው ከአውሮፕላን እስከ ነፍስ ወከፍ ጠመንጃ ድረስ በአገራችን በጥቂት አመታት ውስጥ አምርተን እኛ የማንም ጥገኛ ሳንሆን ራሳችንን ችለን አገራችንን ለመጠበቅ የሚያስችለንን በኢትዮጵያ ልጆች እጅ በአገራችን የተሠራውን የመጀመሪያው

ጋፋት አንድ የተባለውን ጠመንጃ ያውና የታሪክ ቅርስ እንዲሆን እበርክቻለሁኝ። ከዚህ በተረፈ ሌሎች የሚያስፈልጉን ነገሮች ሁሉ በሂደት ላይ ናቸው። ግማሾቹም ምርት እያበሰሩ ነው። ይህንን ደግሞ ለማስመሰልና ለፕሮፓጋንዳ ሳይሆን እውነተኛ ነገር ነው። ዛሬም ወዳጆች አሉን። ብቻችንን አይደለንም። እና አንተ መገንባት ከቻልክ ያለንን ቴክኖሎጂ፣ ሳይንስና ዕውቀት፣ ሌላው ቀርቶ ድርድርንግና ብሉፕሪንት በነፃ እንሰጥላለን። ሳይንቲስቶች እንሰጥላለን ያሉኝ ወዳጆች አሉን። ከዚህ የበለጠ ለኢትዮጵያ ፈተና የሆነ ጊዜ የለም። ይቺን ጊዜ ከተሻገርናት ወደፊት የሚጠብቀን ጊዜ ብሩህ ነው። ይህን የምሥራች በእንደዚህ ያለ ሁኔታ ለናንተ ለማቅረብ በመገደዴ አዝናለሁ። ነገር ግን ካለው ሁኔታ ልሸሽና ከናንተ ልሰውረው የምችለው ነገር ስለሌለ እኔ ለናንተ ነው የምናገረው።

«ታንክና አውሮፕላን ይሠራል ሲባል፣ ሳይንሱ ፍፁም የማይደረስበት ይመስለን የነበረውና ሠሪዎቹም ከባድ ምስጢር አድርገውት የኖሩት አሁን ውስጡ ገብተን ስናየው በውነቱ እንደዚህ አቀበት አይደለም። እንዳው ታያላችሁ (ጠረጴዛውን እየደበደቡ) አገራችንን በቅርቡ ጊዜ ውስጥ አንድ መካከለኛ የአካባቢው ኃይል (ሪጂናል ፓወር) እናደርጋታለን። ሞክረንዋል። ይሄውና ፍንጭ እያየን ነው» ብዬ አልኩ።

ሕዝቡ በከፍተኛ ተመስጦ፣ የኃዘንና የቁጭት ስሜት ነበር የሚያዳምጠው። ከፍተኛ ድጋፍ ነበር የሰጠኝ። «ምንድነው ከኛ የሚጠበቀው» አሉ። «አንደኛ ነገር በከፍተኛ ደረጃ የሰው ኃይል መልምለን ስናበቃ እነኚህን ሰዎች ከገቡበት እንዳይወጡ መክበብ አለብን። ሁለተኛ ዘመቻው ሰፋ ባለ መልኩ መጠናከር አለበት። ከናቅፋ እንደውሃ የሚንቆረቆረውን ወንበዴ ከታች ሆኖ መቀበል ሳይሆን መጠኑ ሰፋ ያለ (ቢያስፈልግ ጎረቤት ሠፈርም ቢሆን ገብቶ) የአደላ ማቅረቢያቸውን፣ ሰው ማለልጠኛቸውን ሁሉ ቆርጦ ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ የተከፈለው መሥዋዕትነት ተከፍሎ ይሄን ጦርነት ማቆም ያሻል። ለዚህ ሰው ያስፈልገናል። አውቃለሁ ብዙ መሥዋዕትነት ተከፍሏል። ነገር ግን መተኪያ የሌላት እናት ሃገር ናት። እና እንዴት እናድርግ? ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ የሕዝቡን ድጋፍ እፈልጋለሁ። በዚህ ላይ ደግሞ ቴክኖሎጂውን አግኝተናል።

«ልትገነዘቡት የሚገባው ነገር ትብብር ስንጠይቅ ሁልጊዜ ችግር የሚመጣው ከገበሬውና ከሰፊው ሕዝብ ሳይሆን በተወሰኑ የአገራችን ክልሎች ካሉ ንዑስ ከበርቴዎች ነው። ካዚ እንልበስ! የአገራችንን

የምርት ውጤት እንልበስ ስል የሰውን የመምረጥ መብት ለመግፈፍ አይደለም። ሰውን በመናቅ ወይም የሰውን ፍላጎት ግምት ውስጥ ባለማስገባትም አልነበረም። አምባገነንነትም አይደለም። መኪናም የፈለገው በሰነዱ መኪና እንዳሻው እንዳያዝና እንደፈለገው እንዳያደርግ በሹፌርና በፑል ይሁን ያልኩት ለክፋት አልነበረም። ነገር ግን በሚሊዮን የሚቆጠር ገንዘብ ያስወጣናል። ነገርም ቢሆን ከቀበና የምንቀዳው ውሃ አይደለም። ገንዘብ ነው። ስለዚህ እነዚህን የመሳሰሉ የሕዝቡ ወጪዎች አገሪቱን ለሚያለሙ ነገሮች ቢውሉ ይጠቅማል። የዕለት ፍላጎታችንና እነዚህ መናኛ የሆኑ ነገሮችን መግታትና ገንዘቡና ኃይላችንን መቆጠብ ይሻለናል። ሠላምና ዘላቂ ልማት ነው የጆንፈልገውና የገንዘብ መዋጮ እጠይቃለሁኝ። ራሳችን በቁጠባ ያካበትነውና ከውጪ ያገኘነው ርዳታ ለቴክኖሎጂ ግኝቱ የሚውል ሲሆን፤ ይሄ የምጠይቀው የገንዘብ መዋጮ ለሲቪል ወርኩ፤ ለኩንስትራክሽን፤ ሕንፃውንና ስትራቴጂካችንን ለመሥራት፤ የአገር ውስጥ ገንዘብ ስለሚያስፈልግ ነው። ለዚህ እርዳታ እጠይቃለሁ» ስል ቤቱ በጭብጨባና በእልልታ ተናጋ።

ወዲያውኑ እዚያው ኮሚሽን ተቋቁሞ «ቢያስፈልግ ልብላችንን፤ ያለ ንብረታችንን ሸጠን ይሄንን ገንዘብ እንሰጣለን። እዚህ መድረሳችንና ይሄን መስማታችንም ተአምር ነው። እርስዎ ብቻ በርቱ! አይዞዎት! ግድየለዎትም! በርቱ ብለውኝ ነው» የተመለሱት።

ይሄ እየተደረገ እያለ አሁንም የወያኔ ግፊት አላቋረጠም። ጎጃምና ጎንደር ሲወረር የሚቻለው ርብርብ ሁሉ ተደርጎ ጓዶች መሥዋዕትነት ከፍለው፤ ሠራዊቱም ከ15 ቀን በላይ ተዋግቶ ተፈታ። የሚያሳዝነው ነገር... ያገሬው ሕዝብ ተረባርቦ ብዙዎቹን ፈጃቸው - ወታደሮቹንም፤ መሪዎቹንም። ይህ ታሪክ የማይረሳው፤ ነገ ቀን ሲወጣ የኢትዮጵያ ሕዝብ በሃዘን የሚያስታውሰው ሁኔታ ነው። ለሃገሩና ለወገኑ የሚዋጋን ወታደር ተረባርቦ መጨፍጨፍ የማይገባኝ ነገር ነው። ለመሣሪያው ሲሉ ነው? በሠራዊቱ ላይ ጥላቻ አላድረው ነው? ወይስ እነኝው ፀሮቻችን ያስማሯቸው ከሀዲያን ናቸው?

ከዚህ በኋላ በወሎና በጎጃም በኩል፤ በወዲህ በወለጋ በኩል ደግሞ ወደ ጎጃም ሠፋ ያለ ሠራዊትና ከበድ ያለ መሣሪያ ይገፍ የማዘገፍ ጣቢያዬንም እዚያው አቋቁሜ «ዘመቻ ቴዎድሮስ» ለሚባል ዘመቻ ዝግጅቱን ጀመርኩ። ጠቅላላ ዓላማና ተግባራችንን ለጦሩ አስረድቼና

በተጠንቀቅ አቁሜ በሚቀጥሉት ሁለትና ሶስት ቀናት ውስጥ በኔ መሪነት ለመዋጋት ያሰብኩት ጦርነት ዕቅዴ ይህን ይመስል ነበር።

ከጉሐ ጽዮን ወደላይ ወደ ቡሬ ሄደን በጎጃም ያለውን ወንበዴ ጠራርገን ስናበቃ፤ ሁለቱ ሠራዊት ባንድነት ተቀላቅሎ ወደጎንደር ይዘምታል። ጎንደርና ጎጃም ከፀዳ በኋላ አራተኛው አርሚ ባህርዳር ላይ ይቋቋማል (በዚያን ጊዜ ገና ውጥን ነበር)። ከዚያ ሶስተኛውና አራተኛው አርሚ የሚያስፈልገውን መልሶ መቋቋም፤ ስልጠና አድርጎ ሲያበቃ አሁን በትግራይና በኤርትራ መካከል ያለውን የወያኔ ገደብ ጥሶ ኤርትራን ራሷን ነፃ ለማውጣት የሚካሄደው ዘመቻ ይቀጥላል።

ይህን እቅድ በሚሊቲሪ ካውንስሉና በመንግሥት ምክር ቤት ተነጋግርንበት። «በል አንተ ቀጥል፤ ሌላውን ለኛ ተወው» አሉኝ።

የጥበቃ ብርጌዴን ካንድ ታንክ ሻለቃ ጋርና መገናኛዬን ይገፍ ሄድኩ። እዚያ ደርሼ ጦርነቱን ለመክፈት ስዘጋጅ ከአዲስ አበባ ስልክ ተደውሎ «አሰብ ከፍተኛ ችግር ተፈጥሯልና የርስዎን እዚያ መገኘት ይጠይቃል» የሚል አስቸኳይ መልእክት መጣ። ምክትል ቺፍ አፍ ስታፋ ጄኔራል ሥዩም ነበር።

«ምን ተፈጠረ»

«ችግር ተፈጥሯል።»

«ታዲያ አንተ አትሄድም እንዴ?»

«ከባድ ነገር ነው፤ ጌታዬ። እርስዎን ያስፈልጋል።»

ተነሳሁና ሰሄድ ምንድነው ነገሩ ሲባል፤

«ሻዕቢያ መጥቷል።»

«ታዲያ ሻዕቢያ የመጣ እንደሆነ አትመክቱትም እንዴ? ሻዕቢያ ዛሬ ብቻ ነው እንዴ የመጣው? ሌላ ጊዜ እንዴት ኖሯል የምታደርጉት?» አልኩና፤ «ከመጣሁ አይቀር፤ ጉዳዩ ይሄን ያህል ካሳሰባችሁ ስሜን ያሉት ሌሎችም አዛዦች ባስቸኳይ ይምጡ» በማለት አዘዝኩ። ሲመጡ ስብሰባ ተቀመጥን። ቀኑን መሉና ሌሊቱም እስኪነጋጋ ተነጋገርን። ባጭሩ ያስጠነቀቅኳቸው ነገር «ሻዕቢያ ያለው እናንተ ቀጣና ውስጥ ነው። ጠላት አንድ ቦታ ለቆ የተወሰነ ኃይል ወደዚያ ካነቃነቀ እሱ በክፈተው ቦታ የኛ ደግሞ መሠናዘርና አንድ ጥቃት ማድረስ አለበት። ያም ሆነ ይህ የሻዕቢያን እንቅስቃሴ መቆጣጠርና የኤርትራ እዝና የአሰብ እዝ በጋራ እየተገናኙ ይሄንን ሻዕቢያ እዚያ ሜዳ ላይ ማዳሸቅ ይቻላል» አልኳቸው።

እዚህ ላይ ማስታወስ የምፈልገው ነገር ቢኖር አሰብ ላይ ከቦሌ የተሻለ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ በሰባት ወር ጊዜ ውስጥ ሠርተን አጠናቀናል። በአገራችን የኮንስትራክሽን ታሪክ የሚደነቅ ነገር ቢኖር እኩ ነው። በዚህ ላይ የባህር ሃይሉን እንደገና በማዋቀር ደቡባዊ የባህር ኃይል ብለን በማቋቋም ላይ ነበርን። ሠራዊት ከየትም ሰብስበን እግረኛና ብረት ለበስ ሠራዊት አዘጋጅተን ነበር። ምክንያቱም አሰብ እስትንፋሳችን ስለሆነ ነው።

በመቀጠልም «በአውሮፕላንና በሔሊኮፕተር ትረዳላችሁ። በመርከብም ትረዳላችሁ። እግረኛና ብረት ለበስ ጦር አላችሁ። በውነቱ የሁለታችሁን (የኤርትራና የአሰብ እዞችን) ቅንጅት የሚጠይቅ ሥራ ነው። በተጨማሪም የጠራ መረጃ ያስፈልጋል። ይሄ ሁሉ እያለ ምን ድነው ችግራችሁ?» አልኳቸው። በተለይም የጦሩ አዛዥ የነበረው ጄኔራል ሁሴንን «ሰሜኖች ማወቅ ያለባችሁ ነገር ቢኖር አሰብ ከሄደ የናንተ ነገር አለቀለት ማለት ነው። ስለዚህ ውጊያውን ልክ እንደራሴህ ውጊያ ማየት አለብህ። እናንተ ደግሞ ከፊት መጋረጥ አለባችሁ። በውነቱ ይሄንን ለማድረግ እኔን ባስቸኳይ የምታስጠሩበት ምክንያት አልነበረም። አግባብም አይደለም» አልኩና ከመጣሁ አይቀር በጣም በጉጉት አጠብቀው የነበረውን የጨው ፋብሪካና እንዲሁም የመርከብ ፋብሪካ ለመጎብኘት የግማሽ ቀን ጊዜ ወሰድኩ።

እንግዲህ አሰብ እንደደረሰኩት ቀኑን በሙሉና ሌሊቱንም እስከ ንጋት ድረስ ስብሰባ ላይ ነበርን። ከዚያ ጠዋቱን ጉብኝቴን አጠናቅቄ ወደማዘዣ ጣቢያዬ (ከራሙ) ልመለስ ስል ጄኔራል ረጋሣ ጅማ ደግሞ «አባክምን አንድ ጊዜ በኮምቦልቻ በኩል ይለፋልኝ። አንዳንድ የሚወሰኑልኝ ነገሮች አሉ። ኮምቦልቻ ይረፋልኝ» አለኝ። «እሺ» ብዬ ኮምቦልቻ ሄድኩና ስመለስ በጣም ደክሞኝ ስለነበረ ወደቤቴ መጣሁኝ።

በማግሥቱ ጦርነቱን ለመምራት ወዳቀድኩበት ጠቅላይ ሠፈር ስመለስ ያ ሠራዊት ፈርሷል! በቦታው የለም። «የት ሄደ?» ብዬ ብጠይቅ «ይሄም በዚህ፣ ያም በዚያ ሄደ» አሉኝ። «ምንድነው የሆነው ነገር?» ስል፣ «ብቻ ዝም ብሎ አየተኮሰ በየአቅጣጫው ተበታተነ» የሚል መልስ አገኘሁ። በሁኔታው በጣም ተገርሜ ወደ አዲስ አበባ ተመልሼ የነገሩን ሁኔታ ለማጣራት ብሞክርም ነገሮችን በግልፅ ለመረዳት አልቻልኩም። እንደገና ተመልሼ በሔሊኮፕተር ሁለት አጃቢዎቼንና ጄኔራል አዲስን እንዲሁም ጄኔራል ክንፈ የሚባለውን የዘመቻ መኮንን ይገዢ ወደአምቦ አቅጣጫ ለረርን። ከአምቦ ወዲህ በወለጋና በሸዋ

ድንበር ላይ አንድ ከተማ አለ። እዚያ ስንደርስ ጦሩ ዝ...ም ብሎ ይነገራል። መሣሪያውን እንደያዘ ነው የሚጓዘው። አንዳንድ እኔን ሲያየኝ መንገድ እያሳበረ ብቻ መሄድ... እንዴት ማቆም ይቻላል? መንጋ ...መንጋ አታውቂም... መንጋ ነው። አዛዦቹ ጨርሶ ሊቆጣጠሩት አልቻሉም። ጫካ ለጫካ ብቻ... ዝም ብሎ መንጎድ።

«የት ሄደ እዚህ የነበረው ጦር?»

«ወደሌላ ቦታ አዙረነዋል።»

«ማን አዙሩ የሚል ትዕዛዝ ሰጣችሁ? ደግሞስ አልነገርም እንዴ? አሰብ ያለምክንያት እንድሄድ አደረጋችሁኝ። እግሬ ወጣ ከማለቱ ይሄ ሁሉ ነገር ደረሰ።»

በጣም አዘንኩኝ። በአጭር ጊዜ ውስጥ ይሄን የመሰለ ለውጥ መጣ። ከጥቂት ቀናት በፊት ጦሩን አነጋግሮ ውጊያው እስኪጀመር ጦሩ እንዲበላ ተብሎ ሠንጋ ታርዶ መፈክር ተፈክሮ ብዙ ነገር ተብሎ ነበር የተለያየነው። አዳዲስ ጦር እየመጣ ተጠናክሮ በጣም በልበሙ ሉነትና በቆራጥነት የጠላትን እርምጃ እንገታበታለን ብዬ ተስፋ የጣልኩበት ጦር በዚህ ዓይነት ፈረሰ።

የዚህ ሁሉ መበታተን ምክንያት የሆኑትን ሰዎች እነአክሌ፣ እነአክሌ ናቸው ብዬ ባልናገርም፣ ይሄው «የነፃ መኮንኖች እንቅስቃሴ» የተባለው ነገርና «የአደራ ወይም የሽግግር መንግሥት» የሚለው ሃሳብ አቀንቃኞች ጦሩ እንዳይዋጋ ያደረጉት ግፊት ውጤት ይመስለኛል። ላለመዋጋት የተወሰደው አቋም ውጤት ይመስለኛል። እንደዚህ አድርገው ያንን በስንት ድካም በቂ ዝግጅት ተደርጎ፣ ብዙ ይሠራል ተብሎ የተጠበቀውን ሠራዊት በተነት።

በዚያን ጊዜ የተሰማኝን ሁኔታ ለመናገር ቃላቶች ያጥሩኛል። ጦሩን እንደዚህ እያየሁት፣ ግራና ቀኝ እያለፈኝ፣ ዝም ብሎ፣ በቃ እንደጎርፍ ይተማል። አንድ ኮረብታ ላይ ቆሜ ዝም ብዬ አየዋለሁ። ምንም ማድረግ የማልችልበት ተስፋ አስቆራጭ ሁኔታ ነበር። ስሜቴን መቆጣጠር አልቻልኩም። አንድ ድንጋይ ላይ ቁጭ ብዬ አለቀስኩኝ። በጣም ስሜቴ የተነካበት ጊዜ ቢኖር ያኔ ነበር።

ከዚያ በኋላ ዘመቻውን የመቀጠልና ሰሜኑን ክፍል ነፃ የማውጣቱ ነገር እንደዚህ ከሆነ ከዚህ በኋላ ያለው ምንድነው? ምንስ ነው የሚደረገው? እያልኩ ስል፣ ይግረምህ ብሎ የወሰው ኮማንድ ከደሌ ነቅሎ ደብረ ብርሃን ገብቷል። የነገረኝም አልነበረም። ስሰማ «ማነው

ይሄንን ትዕዛዝ የሰጠው?» ብዬ ስለ፤ እነጄኔራል ሥዩም «ይሄንን አድርገናል» ብለው ብቅ አሉ።

«እንዴ! ጠቅላይ አዛዥነቱን ወስጃለሁ። ጠቅላይ አዛዥ እኔ ነኝ። የጦሩን ግንባር ከእንግዲህ ወዲህ ኮንትሮል የማድርገው እኔ ነኝ ብዬ የለም ወይ?» አልኳቸው።

«ዋናውን እዝ እዚህ ያደረግነው ከአዲስ አበባ ጋር ላለው የአደላ ግንኙነት እንዲያመች ነው። ወንበዴዎቹ በየሽጡ በየሽለቆው እየተሽሉከሉከ ሠራዊቱን የመቁረጥ ዓላማ ስላላቸው ከባድ ድርጅቶችንና እዙን እዚህ አድርገን ሠራዊቱ ባለበት እንዲዋጋ ማድረግ ጠቃሚ ነው ብለን ነው። ደግሞም ይህንን ለርስዎ ሳናሳውቅ ያደረግነው ጠቅላላውን ስትራቴጂ ባወጣን ጊዜ በየአካባቢያችሁ እንደጠላት አቀራረብና አመጣጥ ታክቲክ ሠራዊታችሁን ማንቀሳቀስ ትችላላችሁ ተብሎ በተሰጠን ሥልጣን መሠረት ይበጃል ብለን ያደረግነው ነው የሚል መልስ ተሰጠኝ።

«እሱስ ልክ ነው። እስካሁን የሠራዝበት ነው። ግን እንደዚህ ያሉ አበይት የሆኑ ውሳኔዎችን ስትወስኑ ቀርቶ ሌላውን ነገር እንኳን እስከዛሬ ድረስ ሳታሳውቁን የምታደርጉት ነገር አልነበረም። እንዴ! ምነው ጎበዝ! ተማክረን ያደረግነው ነገር እኮ ለሃገር ይበጃል። በተናጠል የምናደርገው አይጠቅምም። እኔ ጠላትን ለመከላከልና ለማቆም ነው ዓላማዬ። ከዚህ የተለየ ነገር የለኝም። ምንድነው ነገሩ? ወይንስ ሌላ የተሻለ አማራጭ አለ?» አልኳቸው። «እረ እንዳውም ምንም ነገር የለም። ቢያስፈልግ ተመልሰን እንሄዳለን» አሉ።

ከጉጃም ወደወለጋ እንዳይሻገሩ ዝጋ የተባለው ሠራዊትም ቦታው ለመከላከል አይመችም ተብሎ ለቆ ሄዷል። ጄኔራል ጌታቸው ገዳሙ ከምሥራቅ ሠራዊት አምጥቼ አጠናክራ ያስቀመጥኩትን ጦር ከቦታው ላይ አንስቶ አምቦ ከተማውን ከፊቱ አድርጎ አንድ ትንሽ ገዢ መሬት ላይ ሰፍሯል። «አሃ! ሕዝቡንና ከተማውን፤ የመሣሪያ ፋብሪካውን ከፊት አድርጋችሁ (አየሳቁ) እናንተ ከኋላ ቁጭ ብላችኋል ማለት ነው?» አልኳቸው። በኋላ እንደተረዳሁት በዚያን ጊዜ እኔን ለመግደል ሴራ ተጎንጉኖ ነበር። ይሄንን የተረዳሁት ራሳቸው ከፃፉት መጽሐፍ ነው።

ገነት - ማን ነበር ያቀደው?

መንግሥቱ - ጄኔራል ገዝሙ ይባላል። የነፃ መኩንኖች እንቅስቃሴ አባል ነበር። ጄኔራል ገዝሙ የገነት ጦር ትምህርት ቤት የ20ኛ

ኮርስ ምሩቅ የነበረ፤ ከብዙ ጊዜ ጀምሮ የማውቀውና ጓደኛዬም የምለው ሰው ነበረ። የመኪና አደጋ ደርሶበት እግሩን ታሞ ከጦር ሜዳ ተመልሶ በማመላለሻ ውስጥ ቀለል ያለ ሥራ ተሰጥቶት እንዲሰራ፤ በዚህ የተነሳም የማዕረግ ዕድገት እንዳያጣ አድርጌ ስንት ነገር ያደረግሁለት፤ ማለትም እንደራሴ የምቆጥረው ሰው እኔን ለማስገደል ጉድ ጓድ ይቆፍርልኝ ኖሯል። ታዲያ ይሄ ታቅዶ ውጤቱን የሚጠባበቁት ቡድኖች መንግሥቱን ለመግደል የተመደቡት ሰዎች ምን እንደነካቸው አናውቅም። ካሁን አሁን መልካም ዜና እንሰማለን እያልን ስንጠባበቅ መክሸፉ ተነገረን። ሰውዬውን ሊገሉት ሲፈልጉ እንዳይሰኝ ያስደረገው ነገር አለ መሰለኝ ማለታቸውን ሰማሁ። ለነገሩ አሰብ ላይም ሊገሉኝ ሞክረው ነበር።

ገነት - በርስዎ ስስተሳሰብ እርስዎን ለማጥፋት የተፈለገበት ምክንያት ምን ይመስልዎታል? እርስዎ ለምንደነው ብለው ያስባሉ?

መንግሥቱ - የሶቭየቶቹ ጎራ ፈራርሶ አሜሪካኖቹ ብቸኛ ልዕላ ጋይል ከሆኑ በኋላ ኢትዮጵያውያኖችን እየመለመሱ ማንቀሳቀስ ጀምረው ነበር። በኔ ግምት «ለሃገራችን የሚያዋጣት የሶሻሊስት አብዮት ሳይሆን የካፒታሊስቱን ሥርዓት መከተል ነው። ከአሜሪካኖች ጎራ ብንሰለፍ በወንበዴዎች ላይ ተፅዕኖ አድርገው ሠላምን ያመጡልናል» የሚል አስተሳሰብ የሠፈነ ይመስለኛል።

ገነት - ውድቀት የደረሰብን መንግሥቱ ጋይለማርያም ነው ብለው ሰላሙኑ አይመስልዎትም?

መንግሥቱ - ከዚህ ይልቅ መንግሥቱ ጋይለማርያም ግትርና በእምነቱ ፅኑ ነው ብለው ነው። ተናግራልሁ እኮ። እኔ በአንድ ራስ ሁለት ምላስ ሊኖረኝ አይችልም። ባይሆን ደረጃ በደረጃ ለውጥ ማድረግ ይቻል ይሆናል። ከዚያ ሁሉ በፊት ደግሞ ቅድሚያ የሚሰጠው የኢትዮጵያ አንድነት ነው። ሁሉም የሚሆነው ኢትዮጵያ ስትኖር ነው። ስለሆነም እንዴው ባንዴ ቀበቶን መፍታት ሳይሆን በስልት ለውጥ ልናመጣ እንችላለን የሚል እምነት አሳድራለሁ። እሱንም እንዲያው ባፈተተ ያሻንን መወሰን ሳይሆን ፓርቲ አለን፤ ሕዝባዊ አመራር አለን፤ ፎርማልና ሕጋዊ በሆነ መንገድ ሊፈፀም ይገባዋል ነው ያልኩት። ምክንያቱም ችግር ሲመጣ ሕዝቡን ነው የምንጠራው፤ ሕዝቡን ነው መት የምንለው። ነገር ግን ወሳኝ የሆኑ ነገሮችን ብቻ ችንን ስንወስን ከሕዝቡ ጋር ያጋጨናል የሚል ሥጋት ነበረኝ።

ሰለዚህም አስቸኳይ ጉባኤ ይጠራ አልኩኝ። የሪፐብሊኩ ጉባኤ ይዘጋጃል፤ ስለሁኔታው ሕዝቡ ይወቅ። ያለበትን ኃላፊነትና የደረሰውን ችግር በውል ይወቅ። ፖለቲካውን በተመለከተ ምናልባት የጠላነው በአፍሪካ ውስጥ የሶሻሊስት ሥርዓት ጽኑ አራማጆች ተብለን እንደ ሆነንም እሱንም ቢሆን በጉባኤ ልንመረምረው እንችላለን እንጂ እንዴት ተነስተን ስናበቃ ከዛሬ ጀምሮ እንደዚህ ይሁን ማለት አንችልም። ይሄም ሥርዓተ አልበኝነትና አምባገነንነት ነው። ፖሊሲ ሊቀየር የሚችለው በፓርቲያችን ጉባኤ ሳይብቻ ነው። «የአገሪቷ ዕድል የሚወሰነው በመንግሥቱ ኃይለማርያም አዋጅና መግለጫ አይደለም» ብዬ ስል፤ የተሰጠኝ መልስ «ይሄን ሁሉ ለማድረግ ጊዜ የለም» የሚል ነበር።

«እንዴ! ሥራ! ሌትና ቀን! ቢያስፈልግ ቢሮ ተኝና ሥራ» አልኳቸው።

ከዚያ በኋላ በአደረግነው ስብሰባ ላይ፤ «የኤርትራን ሠራዊት እናንላ» የሚል ሃሳብ ተሰነዘረ።

ገነት - ኤርትራን እንቀቅ ነው?

መንግሥቱ - አዎን። እሱንም አንድ ሰው ነው የተናገረው - ጄኔራል ሥዩም ነው።

ገነት - ለቀን እንወጣ ስለ?

መንግሥቱ - አዎን። «ለምን?» አልኩኝ። «ወደድንም ጠላንም ኤርትራን የምንለቅበት ደረጃ ላይ ደርሰናል። ተከባናል። ያ ሠራዊት የታጠቀው መሣሪያና መጠኑ፤ ጥራቱ፤ ለሃገሪቱ ደህንነት መጠበቂያ ወሳኝነት አለው። እሱን አንስቶ ወደመሐል ሃገር በማምጣት መጀመሪያ እዚህ እጉያችን ሥር ያለውን ጠላት መዋጋትና ከዚያ በኋላ እንደገና ወደኤርትራ ተመልሶ ለመሄድ በረጅሙ ማቀድ አይባጅም ወይ? ይሄ ነገር ይታሰብበት ብሎ በድንገት ይሄንን ሃሳብ ሲጥል፤ እዚያ የነበረ ሰው ሁሉ ደነገጠ። እነጄኔራል በድሉ፤ እነጄኔራል እምቢበል ሌሎች ሁሉ አሉ። አንድም ሰው ይሄንን ሃሳብ የደገፈ አልነበረም። የተናገረም፤ ያሰበም የለም። ሁሉም ፀጥ አሉ። ተደናገጡ።

ጄኔራል ሥዩም ደግሞ ጥሩ መኩንን ነው። በብዛት የሠራው በመረጃ ሥራ ላይ ነው። ባጠቃላይ የመኩንንነት ብቃቱም ከማንም የማያንስ፤ እንዳውም የሚሻል ብዙ ነገር የሚያውቅ መኩንን ነው።

«እንዴ አንተ ለመሆኑ ኤርትራን እንቀቅ የምትለው አንዴ ለቀን ከወጣን በኋላ ተመልሰን ኤርትራን ስለመያዛችን ምን ዋስትና አለህ? ሁለተኛ ነገር ዐፄ ምኒልክ እንኳን ከዐድዋ ድል በኋላ መረብን ተሻግረው ለምን ኤርትራን ነፃ ሳያወጡ ተመለሱ? እየተባሉ በአላዋቂዎች ሲወቀሱ ይኖራሉ። (እሳቸው በወቅቱ በራሱ ስንቅ እየተዋጋ አገሩ እንዳትደፈር የተዋደቀውን የገበሬ ሠራዊታቸውን ይዘው መግፋት አለመቻላቸውን በመረዳት ለተረፈችው ኢትዮጵያ ጠንቅ እንዳይሆን አስበው መመለሳቸውን መረዳት የተሳናቸው መሐይሞች ናቸው እንደዚህ የሚሉት)። እኛ የያዝነውን ቦታ ሰጥተን እንደገና ተመልሰን እንዳለን የሚለው ነገር ይሆናል? ለመሆኑ ከሻዕቢያ ጋር ይህን ዓመት የተዋጋን ሰዎች የወንበዴን ሁኔታ አጣነው? የኢትዮጵያን ሠራዊት ስንቁን? መሣሪያውን? ኮተቱን ይዞ ወደአዲስ አበባ ሲንኳተት ሻዕቢያ ዝም ብሎ ያየዋል?» አልን።

ገነት - «ኤርትራን በሸሽት ሳይሆን በሰቃዊ ማፈገፈግ ለቀን ብንወጣ ኖር እንደገና ተጠናክረን መመለስና ማሰባሰቅ እንችል ነበር። የሠራዊቱ ኃይል በሁለት ስቅጣጫ መወጠሩ ይቀራል። እንዲያውም ትገራይ የነበረውን የወያኔን ሠራዊት ከጀርባው መምታት ይቻል ነበር» የሚሉ ወገኖች ስለ።

መንግሥቱ - «ጦርነቱ እየተባባሰ ሲሄድ በአሰብ፤ በወሎ፤ በጎንደር፤ በሸዋ የነበሩት ኃይሎች ከሰሜን (ከሁለተኛው አብዮታዊ ሠራዊት) ጦር ይምጣልን ነው የሚሉት። የማይናቅ ሠራዊት ሲጋዝ ከርሞ ሁሉ ሠ ጨርሶ ተመናምኗል። ለምሳሌ፤ በዚህ በወሊሶ በኩል ለተደረገው ፍልሚያ 15ኛና 19ኛ ክፍለ ጦሮችን ከኤርትራ አነሳንና አመጣን። በአሰብ ውጊያ እንደዚሁ ሌላ ክፍለ ጦር ከዚያው ከኤርትራ አመጣን። ቀስ በቀስ ሠራዊቱ ባንፃሩ ካለው የሻዕቢያ ወንበዴ በታች ቁጥሩ እያነሰ ሊመጣ ሆነ። አንድም አሥመራን ለቆ ለጠላት ለመስጠት ውሳኔ ላይ መድረስ አለብን። ያለበለዚያ ሠራዊታችን ሞራሉ እንዳይወድቅ የሚያስፈልገውን እያደረግን መከላከል አለብን። ከሁሉም አቅጣጫ ሳንድዊች ሆኖ እስካሁን ድረስ ሳያስደፍረን በጥሩ ሁኔታ ሲዋጋ የነበረውን ሠራዊት ቀስ በቀስ ሞራሉንም፤ የውጊያ አቅሙንም፤ የሰው ኃይሉንም እያመናመንን ስንሄድ መጨረሻ ላይ ለጠላቱ ራት እንዳናደርገው ጥንቃቄ ያሻዋል። የኢትዮጵያ ሕዝብ ያለው እዚህ ነው። ያ ሠራዊት አንድ ቀን ሳይጮህና ሳይማረር እየተዋጋ ቆይቶ በዚህ የጭንቀት ጊዜ ተጨማሪ አጠናካሪ ኃይል ሲጠበቅ እሱን ማዳከም አለብን ወይ?» ተባባልን።

ታዲያ ምን ይደረግ? ነው ጥያቄው። 200 ሺህ ጦር አዘጋጅተን ስናበቃ፤ በደንብ በበሰለ ሁኔታ ካሰለጠንን በኋላ በጎደለ ለመሙላትና ዝም ብሎ ለመሰግሰግ ሳይሆን የሞተራይዝድ፣ የሜካናይዝድ ልዩ ልዩ ጦር በዘመናዊ መልክ በደንብ አዘጋጅተን እስከሰዓት ጠረፍ ገብተን ወንበዴን ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ለመምታት ሰፋ ያለ ዕቅድ አውጥተን ነበር። ዕቅድ ብቻ ሳይሆን ባጀቱም፣ መሣሪያውም ቀርቦ ነበር።

ምንድነው ያገደን ቢባል ምልመላ አልተቻለም። በስንት መከራ ከዚህም ከዚያም ተቃርመው ሥልጠና የጀመሩ ምልምሎች ሥልጠናቸውን አይጨርሱም። መሣሪያቸውን ይዘው ውልቅ ነው። ይጠፋሉ። 200 ሺህ ሰው እናሰለጥናለን ያልነው 40 ሺህ ሰው እንኳን አላገኘንም። ከዚያ በኋላ ነው እንግዲህ መጨረሻ ላይ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን «አገር ከተወረረች እናንተስ ብትሆኑ እዚህ ቁጭ ብላችሁ መማር አትችሉ» ብለን ለመቀስቀስ የሄድነው።

ብዙ ነገር አለ። ፍቃድና ፍላጎት ካለ ተራራ መፈንቀል ይቻላል። በኛ በኩል ትልቁ ችግራችን የዓላማ አንድነት ማጣትና ፍላጎታችን መለያየቱ ነው። ሰዎቻችን ከወንበዴ ጋር እርቅ አድርገው፣ ተክሱ አቁም ፈጥረው፣ የራሳቸውን መንግሥት ገልብጠው፣ ከዚያ የሚገኘው ፍሬ እኛንም ኢትዮጵያንም ያኖራል ብለው አስበዋል። ውስጥ ውስጡን ብዙ ነገር ተሸርሽሯል።

ወያኔ፣ አነገና ሻዕቢያ ሆነው ከኢትዮጵያ መኩንኖች ጋር በአሜሪካ አሰባሳቢነት ብዙ ነገር ይልቀዋል። ይሄ ሁሉ ፀረ ሶሻሊስትና ፀረ መንግሥት ሴራ ነው።

ባጠቃላይ ኤርትራን ለቆ ወጥቶ እንደገና የማስለቀቁ ነገር በሚገባ ታቅዶና ተዘጋጅቶ ሕዝቡና መንግሥት ባንድ ልብ በቆራጥነት ተነስቶ ቢያደርገው ሊሳካ ይችላል ነበር። መተማመን ቢኖር ሁሉም ለመታገልና ለመሞት ዝግጁ ቢሆን፣ እዚህ ደረጃስ መቼ እንደርስ ነበር? ከዚህ ቀደም የሶማሊን ወራሪ ያባረርነው ባንድነት ቆርጠን በመነሳታችን ነበር።

በዚያን ሰዓት ግን ‘ኤርትራን እንልቀቅ’ በማለት ከዚህ በፊት ‘ትግራይን እንልቀቅና እንሂድ’ ብለው ሽሬ ላይ በወያኔና በሻዕቢያ አስከበው እንዳስፈጁት ሊያደርጉ ነው። ሽሬ ላይ ሠራዊቱን በሐምሌና በነሐሴ ዝናብና ጎርፍ ከዕደላ መሥመሩና ከደጀን ጦሩ አርቀው ወስደው ተጫውተውብታል። ያንን በኤርትራ ለመድገም ነው። ሌላ ምንም

ለማምጣት አይደለም። በትክክል የሚያስቡ ከሆነ እኛ ይሄን ስንሠራ ወያኔና ሻዕቢያ እጁን አጣጥፎ ቁጭ ብሎ ያየናል ማለት ነው?

ኤርትራን እናስረክብና ከዚያ መጥተን ወያኔን ከሰሜን ሸዋና ካካባቢው አስወጥተን እንደገና ኤርትራን እንደላለን ማለት መቼም ዘበት ነው። የማይሆነውን ከመፈጠጥ የሚሆነውን ማድረግ አይቀልም ኖሯል? ታንክና ብረት ለበስ፣ ቢሔም ተሰጥቶት ከተሰነይ 70 ኪሎ ሜትር ተንቀሳቅሶ ግዳጁን መፈፀም ያልቻለ ሠራዊት አንዴ እግሩን ነቅሎ ከኤርትራ መውጣት ከጀመረ በዚያ ያቆማል?

ገነት - እርስዎ ታዲያ ያን ጊዜ ምን አደረጉ?

መንግሥቱ - እኔ እኮ ያኔ ኮሪያ መሣሪያ ለመለመን ሄጀ ባገር የለሁም። ለነገሩ አሥመራ ውስጥ መንግሥት እነሱ ናቸው። የአሥመራን የኢሠፓ ሕንፃ፣ የአሥመራን ቤተ መንግሥት፣ የደምሴ ቡልቶን ቢሮ በዘጠና ታንክ አጥረው ቁጭ ብለዋል። የሱን ቢሮ በታንክ ማጠርና ምዕዋን ለጠላት መስጠት ምን ማለት ነው?

ገነት - ሌላው ቢቀር ስለብን እንኳን ይዛቸው መደረደር ትችሉ ነበርኩ?

መንግሥቱ - አሰብ? ሀ! አሰብ በጦርነት ተያዘ እንዴ? አሰብ ላይ ማን ተዋጋ? ጥለውት አይደለም እንዴ የሄዱት? ደሞስ ምን መደራደር አለ? መጀመሪያ ነገር አሰብ በፍፁም መለቀቅ ያልነበረበት ቦታ እኮ ነው! ለመደራደሪያ ሳይሆን በመሠረቱ አሰብ ከሌለ ምን መተናፈስ ይቻላል?

ገነት - ለምን ተለቀቀ?

መንግሥቱ - እየነገርኩሽ። ማን ተዋጋ? ጥለውት ሄዱ። እነኮማንደር የኋላእሸት፣ እነጄኔራል ጥላሁን በቀጥታ በመርከብ ላይ ተጭነው ጂቡቲ ነው የገቡት።

ገነት - እርስዎ ለምን ይመስልዎታል ሁሉም ጥሎ በየፊናው የሂደው?

መንግሥቱ - መጀመሪያውን የማይሆን ነገር ይሆናል ብለው እነኛ ኩዴታ እንደጠነሰሱት መኩንኖች አንድ የማይሆን ተስፋ ጨብጠው ነው። የአሜሪካኖችን ሴራ አልተገነዘቡም። ሶሻሊዚዎንና መንግሥቱ ሃይለማርያምን ካስወገዳችሁ እኛ ከወንበዴዎች ጋር በማቀራረብ እናደራድራችኋለን ሲሏቸው እውነት መሰላቸው። እንቅፋት የሆነው ሰው

ከተነሳ ኢትዮጵያ አንድነቷ ሳይደፈር ሠላም ይመጣል ብለው አመኑ። ፖል ሔንዚ የጻፈውን መጽሐፍ ማንበብ ይበቃል። ፖል ሔንዚ ዱሮ የአሜሪካን የሰላላ ድርጅት አባል ሆኖ ኢትዮጵያ ውስጥ የኖረ «የኢትዮጵያ ኤክስፐርት ነኝ» አያለ የሚያውራ ሰው ነው። ከአገሪቱ ቋንቋዎች አንዱን እንኳን የማያውቅ እንዴት አድርጎ የኢትዮጵያ ኤክስፐርት እንደሆነ አላውቅም። አሱና ሌሎቹ ሆነው እዚያ ያሉትን ሰዎች ደህና አድርገው መርዘዋቸዋል። የኛ ሰዎች ደግሞ ሶቭየቶች ከጉናትን ከሌሉ፣ ይሄን ያህል ዓመት ተዋግተን ካላሸነፍን፣ ትላንት የተፈጠረው ወያኔ የሚገታው ጠፍቶ እዚህ ከደረሰ፣ ምን መፍትሔ ይኖራል? ብለው ተስፋ በመቁረጣቸው ይሄንን እንደመፍትሔ የቆጠሩት ይመስላቸዋል።

ይህን ለማለት ደግሞ መጀመሪያ ነገር ሠራዊቱ እንዲሸነፍ ያደረገው ማነው? ነው ጥያቄው። የኢትዮጵያ የጦር መሪዎችም ሆኑ ሌሎች አሉ የተባሉ ሰዎች ከሻዕቢያ፣ ከወያኔና ከአነግ ጋር ከወገኑ እንዴት ኢትዮጵያ ባንድነቷ ፀንታ ሠላም ይመጣለታል ብለው እንዳሰቡ አይገባቸውም። እዚህ ውሳኔ ላይ መድረሳቸው ለኔ እንቅጥልሽ ነው። መንግሥቱ ኃይለማርያምን መሥዋዕት ብናደርግ ኢትዮጵያን እናድናለን የሚል ጭፍን አስተሳሰብ የተጠናወታቸው ይመስለኛል። ይሄ ሃሳብ ደግሞ የመጣው ከውጪ ይሁን እንጂ ሠራዊቱና ሲቪሉ ውስጥ የሰረገ ይመስለኛል።

አሁን ሳስታውስ ይሄንን ነገር እንዳንድ ሰዎች በግል ጨዋታና ባንዳንድ ውይይት ወቅት እያነሱ ዳር ዳር ይሉ ነበረ። ምንክ ይሄ ፌዴራል የሚባል ነገር ለኢትዮጵያ ሕዝብ አዲስ አይደለም። ዱሮም በነገሥታቱም ሥር አያለ ራሱን በራሱ እያስተዳደረ ነው የኖረው የሚል ነገር ጣል፣ ጣል ማድረግ ጀምረው ነበር። በዙሪያዬ የነበሩ ሰዎች ሲለወጡ ይታየኛል። እነኛ ጥብቅና ለዓላማቸው ፅኑ የነበሩ ሰዎች ዕለት በዕለት ሲለወጡ እያቸዋለሁ። በመሠረቱ በኢትዮጵያ አንድነት ላይ ተመሳሳይ አቋም የነበራቸውና የሚጣጣሙ ሰዎች አንዳንድ መናኛ ቅራኔዎች ኖረዋቸው እሱን ወደጋላ ትተን፣ ይቅር ተባብሰን አንድ ግምባር እንፍጠር ቢሉ ይገባኛል። ከሻዕቢያ ጋር እንዴት ግንባር ሊፈጠር እንደሚችል ነው የማይገባኝ። ኤርትራን በመስጠት ነው ሰላም የሚመጣው? የኤርትራን ነፃነት በወርቅ ሳህን ላይ አድርጎ የሰጠው ወያኔ እንኳን ይሄው ዛሬ የደረሰበትን እያየን ነው። ጦሩስ ይውጣ ቢባል እንዴት አድርጎ ነው የሚወጣው? ከሺህ ኪሎ ሜትር

በላይ ርቀት ምን እየበላ፣ ምን እየጠጣ ነው የሚጓዘው? እንዴትስ አድርጎ ነው ሁለት ወንበዴ መሐል ሳንድዊች ሆኖ አዲስ አበባ ገብቶ መሐል አገርን የሚከላከለው? እንዲህ ያለ ነገር ፈፅሞ የማይሆን ነገር ነው። ከልምድም እናውቀዋለን። የኛ ወታደር ማጥቃት ይሻለዋል እንጂ በመከላከልና በማፈግፈግ ላይ ያለው ዲሲፕሊን በጣም መጥፎ ነው። ስልታዊ ማፈግፈግ ከተባለ መናድ፣ መበታተን ነው የሚቀናው። እንደዚህ ያለ ችግር አለ።

ስለዚህ ምን ማድረግ እንደምንችል እየተወያየን እያለን ‘አሰብ እያሰጋ ነውና ጦር አምጡልን’ የሚል ነገር መጣ።

«ጦር ከየት ነው የምናመጣው?»

‘ከሰሜን ይምጣ።’

«የሰሜን ሠራዊት ጦር ይመጣልኛል ብሎ ሲጠብቀን በየቀኑ እየቀነሰን ስንወስድበት ምን ይላል? ይሄ ጦር 17 ዓመት ሙሉ ያለ ዕረፍት በጀግንነት የተፋለመ፣ የተዋጋ፣ ምርጥ የኢትዮጵያ ሠራዊት ነው። ይሄን ጦር ማሳዘንና ማስከፋት ወንጀል ነው። ስንት ሚሊዮን ሕዝብ ባለበት አገር ይህን ያህል መሥዋዕትነት ከፍሎ አገር ሳያስወስድ እዚህ ያደረሰን ጦር ‘ና እኛን አድን። ደግሞ በዚህ ተሰለፍ’ ማለት የማይሆን ነገር ነው። እንግዲህ በመደበኛ ወታደር ደንበኛ ውጊያ ማድረግ ያለው አጣጫ ሁኔታ የማይፈቅድ ከሆነ እንደገና ሌላ ስትራቴጂ እናውጣ። ከሌላው አቅጣጫ ለምን ጥረት አይደረግም? የትግራይ ወንበዴዎች ከየትኛው የጦር ትምህርት ቤት ነው የወጡት? ከተቀረው የኢትዮጵያ ገበሬ በምንድነው የሚሻሉት? የምናያቸው መሃይሞች አይደሉም እንዴ? ከመካከላቸው 50 ኪሎ የሚመዝን ሰው እንኳን ባሳር ነው የሚገኘው። እኛስ ብንዞን ለምንድነው ገበሬውን በፓራሚሊቲሪ አይነት የማናሰልፈው?» አልኩኝ።

ትዝ እንደሚለኝ ጎጃም ውስጥ በተዘዋወርኩበት ጊዜ ያገር ሽማግሌዎች ተሰብስበው ያሉኝ ምንድነው፤ ‘ወጣቱ ሠራዊት እንደዚህ ያለ እሳት ይዞ ነው የተሰለፈው። የመሣሪያው ዓይነትና ጥራት ይሄ ነው አይባልም። ግን ድል ካልተገኘ አንድ በሽታ አለ ማለት ነው። እንግዲህ ይሄ መሣሪያ ተይዞ ከሚቀለድበት እስቲ ለኛ ለሽማግሌዎቹ አውራጃ፣ አውራጃ ይሰጠንና እኛ ደግሞ እንሞክረው። የሚወጋን ከኛው መሐል የወጣ እንጂ ሌላ አይደለም። ልጆቻችንን ሰጥተን ስልጥነው ታጥቀው ሄደው ውጤት ካልተገኘ እስቲ እኛ ደግሞ አባቶቻቸው እንሞክረው ነው ያሉኝ።

«ምናልባት ወደዚያ ሳናመራ አንቀርም። እስቲ ትንሽ ጊዜ ታገሱኝ» ብዬ ተለየኋቸው።

ገነት- ካገር እንዳት እንደወጡ እንዲነገረኝ ነበር የጠየቅሁት። ወደዚያ ብንመለስ።

መንግሥቱ - አዎን። ይሄ ሁሉ ሆኖ መጨረሻ ላይ ሕዝቡ በጠቅላላ ከዳር እስከዳር መጀመሪያ ግንባር ያለውን፣ ቀጥሎ መሐል ያለውን፣ ከዚያ እዳር ያለውን፣ ደረጃ በደረጃ እናስታጥቀው እንጂ ወንበዴ ሲገሩ ሕዝቡ ባዶ እጁን ሆኖ ዝም ብሎ ለማየት እንዲገደድ ማድረግ የለብንም። አገሪቱን እሳት አድርገን መጠበቅ አለብን ብዬ ሕዝቡን ለማስታጠቅ ስነሳ ይሄንንም ተቀበሉኝ።

ስለዚህ ከቻይና መንግሥትና ከሌሎችም ወደፊት ሚሊዮን ዶላር የሚያወጣ መሣሪያ ገዝተን ስለነበር ያንን ልናስገባ ስንል አሰብን አስያዘት። የአሰብ መያዝ ጦርነቱን ይበልጥ ውስብስብ አደረጋው። ቻይናዎቹን «በአውሮፕላን አቅርቡልን» ብንል፣ «በአውሮፕላን ለማቅረብ አንችልም። እኛ የምናቀርብላችሁ በመርከብ ነው» አሉን። ይሄ በጣም አስቸጋሪ አጣብቂኝ ውስጥ ከተተን። በምፅዋ አናስገባ፤ በአሰብ አናስገባ።

መቼም ከአካባቢዬ የነበረው ሰው ሁሉ ከሲቪል እስከ ወታደር ሁሉም ተዝረክርኳል። መጥተው ምክር ብለው የሚያቀርቡልኝ ሁሉ አደገኛና አፍራሽ ነገር ብቻ ነው። ለምሳሌ፣ ወጣት መኩንኖች ተሰብስበው መጥተው «እነዚህ ጄኔራሎች ይልቀው፣ ይልቀው አገሪቱን አሳልፈው ለመስጠት ቆርጠው ተነስተዋል። እነኚህን በሙሉ ለምንድነው እንትን የማይሉት? ጥ...ርግ አድርገው ሲያበቁ አውጥተው ቆራጥ፣ ቆራጥ ለሆኑና ደዲኬትድ ለሆኑ ታማኝነት ያላቸው ወጣት መኩንኖች ኃላፊነቱን የማይሰጡት?» ብለው አሉኝ። እንግዲህ እነዚህ ጎፊዎችና ወጣት የሆኑና ልጆች ናቸው እናናግርህ ብለው መጥተው እንደዚህ የሚሉኝ። እኔ ደግሞ ልጅ አይደለሁም። ብዙ ነገር ያየሁ መኩንን ነኝ። የውትድርና አመራር እንዲሁ በመላና በስሜት፣ በፍላጎት የሚደርስበት ሳይሆን ልክ እንደሲቪሉ መደበኛ የትምህርት ደረጃ ከፊደል ተራ ጀምሮ እስከ ዩኒቨርሲቲ እንደሚኬደው ሁሉ በወታደር የአመራር እርከን ውስጥ የተለያዩ መሥፈርት፣ ትምህርትና ሥልጠና ተደርጎ፣ ልምድ ተካብቶ የሚደረስበት ቦታ ነው። ስለዚህም ያንን ሁሉ ሠራዊት እንዲሁ መቶ አለቃና ሻምበል እየተነሳ የሚመራው አይደለም። ይሄን ባደርግ «መንግሥቱ ሆን ብሎ ሠራዊቱን አፈረሰው»

የሚል ስም ነው የማተርፈው። እና «እባካችሁ እስቲ ቆዩኝ፣ እንደዚህ አይደለም። ከጄኔራሎቹም ቢሆን ጥሩ፣ ጥሩ ሰዎች አሉ። ከመካከላቸው አፍራሾች ቢኖሩም። የምታውቁት በተጨማሪ ማስረጃ የያዛችሁት ነገር ካለ ንገሩን እንጂ እንደ የካቲት 66 ፀረ - ጄኔራል አቋም መያዝ ትክክል አይደለም። ጦር መምራት በጣም ከባድ ነገር ነው። እርት ነው። ራሱን የቻለ ዕውቀት የሚጠይቅ ነገር ነው። ይሄንን ወታደር ያልሆኑ ሰዎች ላይገነዘቡት ይቻላል። በሰላም ጊዜ ከተለያዩ ነገሮች ጋር ዲል ማድረግ ይቻላል። ሪስኩም፣ አሠራሩም ቀላል ነው። አሁን ባለገበት የጦርነት ሁኔታ ግን በሰው ሕይወት ቁማር መጫወት ይሆናል። ተዉ፣ እናንተም ያለውን ችግር ተገንዝቡ» ብዬ መለስኳቸው።

ሲቪሉን ማስታጠቅ ጀምረናል። በሰሜን ሸዋ፣ በወሎ፣ በአዲስ አበባና በሌሎችም የተለያዩ ክልሎች ድንኳን እየተተከለ፣ አሰልጣኞች እየተሰማሩ፣ የየክልሉ ፓርቲ አስተዳደርና አመራር ክፍሎች ሁሉ እዚህ ላይ እየተኮሩ ሕዝቡ ይታጠቁ ብለናል። የፓርቲ አባሎች በሙሉ ልክ እንደ ግምባር መሥመር ወታደር ስልጥነው ይታጠቁ ብለናል። ከኋላም ያለው ደጀኑ ሁሉ ይታጠቁ ብለናል። ለዚህ የሚያስፈልገን መሣሪያ በሚገባበት ሰዓት ነው እንግዲህ አሰብ የተያዘብን። ስለዚህ ወይ በጂቡቲ ወይ በሞምባሳ መሣሪያውን ማስገባት ሊኖርብን ነው። ለወደፊቱም ሁኔታው እስኪለወጥ ድረስ ተለዋጭ የንግድ መተላለፊያ ያስፈልገናል። ምናልባትም ነገሩ ሁሉ ተበላሽቶ ዋና ከተማው እንኳን ቢያዝ ከቀረው የኢትዮጵያ ግዛት በመነሳት በመልሶ ማጥቃት መግፋት ይቻላል።

ብላቴ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ለመዋጋት ሥልጠና ላይ ናቸው። አንድ ጊዜ መሰናደውን ጎብኝቼ ከገቡ ወዲህ አላየኋቸውም። ስለዚህ ብላቴን ለመጎብኘት ተነሳሁ። በዚያው አንድ ነገር አሰብኩ - በሚስጥር ኬኒያ ለመሄድ። ይሄም አስፈላጊ ያልሆነ ግምት ተሰጥቶት ወሬ እንዳይዛባና «እንደዚህ ሄዶ ነበር» እንዳይባል ጥንቃቄ በማድረግ በጣም ከተወሰኑ ሰዎች በስተቀር ማንም ሰው እንዳይሰማ ወሰንኩ። ፕሬዝዳንት አራፕ ሞይን ቀደም ብሎ በተገናኝን ጊዜ «እኛን እየገፉን ያሉት አረቦችና የእስልምና አክራሪ ኃይሎች ናቸው። እኛን ለዘመናት ሲፈታተኑን የኖሩ ናቸው። እኛ የተሸነፍን እንደሆነ የሚቀጥለው ተራ የናንተ ነው የሚሆነው» ብዬ ግንዛቤ የሰጠኳቸው ሲሆን፣ ነገሩን ተረድተውታል። ደጋፊም ናቸው። ሱማሌዎችን ግን እጠራጠራቸዋለሁ። ደግሞ በዚያ በኩል የሚያልፍ ነገር ምስጢርነቱ መጠበቁ

አያስተማምንም። ስለዚህ ሐሰን ጉሌድንና አራፕ ሞይን በሚሰጡ ለማነጋገር ፕሮግራም አወጣሁ። መጀመሪያ ደቡብ በመሄድ ማንም ሳይሰማ ናይሮቢ ደርሼ ለመምጣትና በፕሮግራሙ መሠረት ብላቴ እንደታቀደው ለመሄድ ወሰንኩ።

እኔ እንዳውም ሃሳቤ እነኚህ የሰለጠኑ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ተራ ሥራዎች ከሚሆኑ ይልቅ በሰል ያለ ትምህርትና አመራር ሰጥተን ቢያስፈልግ የወደፊቱ የሕዝብ ጎሬላ መሪዎች የሚሆኑበት መንገድ እንዲፈለግ ነበር። ለዚህም ብዬ የዚያን ጊዜ ጥላሁን¹⁴ ብላቴ ስለነበር እሱን «ከልጆቹ ጋር ጠለቅ ያለ ውይይት ለማድረግ ስለሆነ ያቀድኩት ይሄንን ታዘጋጅልኝለሁ» ብዬዋለሁ። ነገሩ ሁሉ ጨርሶ የተበላሸ እንደሆነ ከወያኔ ጋር በሚደረገው ትግል ብላቴ ማሸልጠኛ ጣቢያ ብቻ ሳይሆን ወደፊት የአመራር ማዕከል ሊሆን ይችላል ብለን አስበናል። በኬንያ በኩል መሣሪያ እያስገባን ማለት ነው። በብላቴ ከዩኒቨርሲቲ ከመጡት ተማሪዎች ሌላ መደበኛ የአየር ወለድ ሠራዊት ይሰለጥናል። በተጨማሪም የባሕር ወለድ ብርጌድ ይሠለጥናል። እነዚህን ሁሉ ስብስብ አድርጎ ከኔ ልዩ ጥበቃ ብርጌድ ጋር በማድረግ ለመዋጋት ነበር። ይሄ የኔ ሃሳብ ብቻ አይደለም። ሁላችንም የተነጋገርንበት ጉዳይ ነው።

እኔ ጠዋት በሁለት ሰዓት ወደ ብላቴ በረርኩ። ከቦሌ የተነሳሁት ከጠዋቱ ልክ ሁለት ሰዓት ላይ ነው። ቡፋሎ አነስተኛ አውሮፕላን ነው። ወደ ሶስት ሰዓት ላይ እንጂኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳን፣ በርከት ያሉ ከፍተኛ ባለሥልጣናትና የጦር አለቆች ይሰበሰባሉ። አንድ ነገር ማዘጋጀት ነበረባቸው።

ገነት - እርሶዎን ለመሸነት ነው የተሰበሰቡት?

መንግሥቱ - ምን እኔን ይሸኛሉ? እኔማ ሄጃለሁ። መንገድ ላይ ነኝ። ሦስት ሰዓት ላይ ነው የተሰበሰቡት። ገና እግሬ ሲወጣ ማለት ነው። እኔ ሁለት ሰዓት ላይ ወጣሁ። እነሱ ሦስት ሰዓት ላይ ተሰበሰቡ። ይሄ የምነግርሽ በኋላ ከወጣሁ በኋላ የተረዳሁትን ነው። እኔ አምስት ሰዓት ኬንያ ናይሮቢ ደረስኩኝ። መሬት መውረድና በማንም መታየት አልፈለግሁም። አምባሳደሩ እንዲመጣ ብጠይቅ «የለም፤ አጋንዳ ሄዷል። የፖለቲካ አታሺው ብቻ ነው ያለው» አሉኝ። እሱን አስጠርቼ ፕሬዚዳንት አራፕ ሞይን «እባክዎ በጣም ጥብቅ ለሆነ ጉዳይ

ለአጭር ጊዜ ላነጋግርዎት እፈልጋለሁና ቢቻል እዚህ ኤርፖርት፣ ያለዚያም ቤተመንግሥትዎ ያነጋግሩኝ» ብለህ ንገር ብዬ ላኩት።

ገነት - ይቅርታ ሳቂርጥዎትና ከዚህ በፊት እንዲህ ያለ ምስጢራዊ የሆነ ጉዝኝት በሚያደርጉበት ጊዜ በሐካባቢዎ ያሉትን ሰዎች እንዲሁም የፕሮቶኮል ኃሳዎች ያሳውቃሉ ወይስ እንዳት ነበር ከዚህ በፊት የምስጢር ጉዝኝት የሚያደርጉት?

መንግሥቱ - አዎን፤ እሱማ አውሮፕላን የሚያዘጋጁልኝ፣ አስፈላጊውን ሁሉ ነገር የሚያደርጉልኝ እነሱ አይደሉም እንዴ?

ገነት - እና ያውቁ ነበር ማለት ነው?

መንግሥቱ - እንዴ! ከቦሌ አይደለም እንዴ ተሳፍሬ የሄድኩት?

ገነት - ገን እነሱ ኪንያ መሄድዎን አያውቁማ።

መንግሥቱ - እሱንም እንዴት ብዬ እናገራለሁ? እኔ «ብላቴ ነው የምሄደው» ነው ያልኩት። ደግሞ ነው። ኬንያ ሄጄ ፕሬዝዳንት አራፕ ሞይን ለማነጋገር ነው። ማንም እንዲሰማ፣ ማንም እንዲያውቅ አልፈለግሁም። ቢችሉ...

ገነት - እና ለማንም አላማክረማ?

መንግሥቱ - «ቢችሉ አውሮፕላን ጣቢያ ይምጡልኝ» ብዬ ስልክባቸው የፖሊስ ኮሚሽነሩን ላኩና (ለምስጢርነቱ ይመስለኛል) አውሮፕላኑ ሥር ተጠግቶ ተቀበለኝ። ወረድኩ። ምንም ግርግር ሳይበዛ ቤተ መንግሥታቸው ተቀበሉኝ። ደነገጡ። «ምነው ምን ተፈጠረ?» አሉ። በእርግጥ የኢትዮጵያን ሁኔታ ምዕራቡ እያራገበ ስለነበር እነሱም ለነገሩ ባዕድ አልነበሩም።

ያመጣኝን ጉዳይ አስረዳኋቸው። «ታሪካዊ ጠላቶቻችን የበቀል እርምጃ እየወሰዱብን ነው። እኛ ብንረታ የሚቀጥለው ዓላማ እናንተ ናችሁ። አሁን በዚህ ሁኔታ ላይ እንገኛለን። ስለዚህ መሣሪያ በሞምባሳ በኩል በምስጢር እንዲገባልን ሁኔታውን እንዲያመቻቹልንና ለዚህም የሚያስፈልገውን እንዲመክሩኝ ነው የመጣሁት» አልኳቸው።

«ግድየለም በምንቸለው መንገድ ሁሉ እንተባበራለን። ግን... እንዳው አዲስ አበባንም መመከት አልተቻለም እንዴ?» አሉኝ። እኔም «ባለቀ ጉዳይ ላይ ነው እንዴ የሚያማክረኝ?» እንዳይሉና ሁኔታው

¹⁴ ታናሽ ወንድማቸው ኩሉኔል ጥላሁን

ተስፋ አስቆራጭ ደረጃ ላይ አለመድረሱን ለማረጋገጥ «ችግራችን አዲስ አበባን መከላከል ሳይሆን ምሶዋ ወደባችን ተይዞብናል። አሰብ ደግሞ አስጊ ሁኔታ ላይ ወድቋል። ብዙ ከውጪ የምንጠብቃቸው ነገሮች አሉ። በአውሮፕላን ለማስገባት ብንጠይቅ አልተቻለም። በባህር ካልሆነ አናቀርብም አሉን። በጂቡቲ በኩል ለማስገባት ጂቡቲዎቹ ዞሮ፣ ዞሮ የዐረብ ሊግ አባል ስለሆኑ የሚሆነው አይታወቅም ብዬ ሰግቼ ነው። እናንተ ግን የምናምናችሁ ወዳጆቻችን ናችሁ። በናንተ የነፃነት ትግል ወቅት የኢትዮጵያ ሕዝብ ያደረገውን እርዳታ በማሰብና ለረዥም ጊዜ ያለምንም አገጭ እን በመተባበርና በመልካም ጉርብትና ያሳለፍነው ጊዜ፣ ያተረፈልንን የወዳጅነት ስሜት በመተማመን ነው ጭደርስዎ የመጣሁት» አልኳቸው። በጣም አዘነ።

«ግድየለም የሚቻለውን አደርጋለሁ» አሉኝ። ከዚያ ልሄድ ስነሳ፣ «ሻይ ሳትጠጣ አትሄድም» አሉኝ። «እኔ ግድየለም፣ እቸኩላለሁ» ብልም «ሻይ ጠጥተህ ነው የምትሄደው፤ ግድየለም ትደርሳለህ» አሉና «አሺ» ብዬ ሻይ እየጠጣን ሳለ አንድ መልእክተኛ መጣና አንድ ነገር ቀስ ብሎ ነገራቸው። ምን እንደሆነ አልገባኝም። ለካስ በአዲስ አበባ ሬዲዮ ሥልጣን በፈቃዱ ለቅቄ የመሄዱ ነገር ተነግሮ እሱን ሪፖርት እያደረገላቸው ነው። ሁኔታውን ከሳቸው አፍ ሰማሁ። በፈቃዱ ሥልጣኔን ለቅቄ መሄዴን አራፕ ሞይ ነገሩኝ። ገረመኝ። ወዲያውኑ አዲስ አበባ ጽህፈት ቤቱ ደወልኩና አንድ ሰው አገኘሁ።

«ጄኔራል ተስፋዬን አቅርብልኝ።»

«ስብሰባ ላይ ናቸው።»

«የት ነው ስብሰባው?»

«መንግሥት ምክር ቤት ካፍቴሪያ (ለሠራተኞች መመገቢያ ያዘጋጀው አዳራሽ) ውስጥ ባለሥልጣኖቹ ሁሉ ተሰብስበው እየተነጋገሩ ነው።»

«ተስፋዬን ላገኘው አፈልጋለሁ» ስለው ሄደና ተመልሶ መጥቶ፣

«በሩን ዘግተው ነው የሚነጋገሩት። ማንንም ሰው አያስገቡም። መግባት አልቻልኩም።»

«ሌላ ሰው ባካባቢው ማን አለ? ጦሩ አለ? ወይም አንድ መኰንን ካለ አቅርብልኝ።»

«እኔ እንደማየው አንዳንድ ሰው ውር፣ ውር ይላል እንጂ መኰንኖቹም፣ ማንንም የለም።»

«ለመሆኑ ይሄ የምሰማው ምንድነው? ምንድነው የሚወራው ነገር?»

«እርስዎ ለመሆኑ የት ነዎት?»

«እኔ የትም ልሁን። ምንድነው ያለው ሁኔታ?» ስለው፣ እንዲህ እንዲህ ነው የተባለው ብሎ በሬዲዮ የተነገረውን ነገረኝ። ስልኩን ዘጋሁ።

ከዚያ አምባሳደሩ ባለመኖሩ ካውንስሉ መጥቶ አገኘኝ። ያንኑ አረጋግጦ ነገረኝ። መቼም ጥሩ ኢትዮጵያዊ ነው። አሁንም እዚያው ኬንያ ሳይሆን አይቀርም። ሰማሁትና ቁጭ አልን።

«ምን እናድርግ አሁን?» ተባባልን።

ገነት - ታዲያ እርስዎ «ተመልሼ ልሂድ» የሚለው ነገር በሃላብዎ ስልጣን ጣም?

መንግሥቱ - ምን እናድርግ? ተባባልን። አንድም እንመለስ ነው። አጠገቤ የነበሩት ሰዎች «እነሱ ለሠላምና ደም ላለማፋሰስ ብሎ ሄደ ብለው አውጀዋል። በፈቃዱ ሄደ ነው ያሉት። አሁን የርስዎ ተመልሶ መሄድ ምን ፋይዳ አለው? ምንስ ሁኔታ ላይ ይወድቃሉ? ይሄንን አናማክርም» አሉኝ። ሳስበው እነዚህ ሰዎች ያ አሜሪካ የሰጣቸው ፎርመላ ተግባራዊ ይሆናል ብለው አምነው አገሪቷን አሳልፈው ይሰጡ እንደሆነ እንጂ ሌላ ምንም የሚሰሩት ፋይዳ እንደሌለ አውቂዋለሁ። በውነቱ እነተስፋዬ ተሰበሰቡ አልተሰበሰቡ ምንም የሚከፍቱት ድስት እንደሌለ አውቃለሁ። እኔ ምንም ልሁን። ግድ የለኝም። አሁን ጥያቄው ወያኔ እየገፋ ነው። የታጠቀ ሕዝብና ሠራዊት ይዞ መመከት የሚቻለው እንዴት ነው? ስለዚህ እንደገና አራፕ ሞይን ሄድኩና «ሌላ ነገር ልጠይቅዎት ነው» አልኳቸው።

«ምን?»

«አንድ አውሮፕላን እዘዙልኝና ቻይና ልሂድ።»

ነገሩ ከበድ አለባቸው መሰለኝ «ቆይ ትንሽ ጊዜ ስጠኝ። እስቲ ጠብቀኝ» አሉና ሚኒስትሮቻቸውን ለማማከር ሄዱ። ኬንያ መቼም ችግር ያለበት አገር ነው። ሚኒስትሮቻቸው ሁሉ በመሰናፍት የተዘፈቁ (ኮራፕትድ) የሆኑ ናቸው። ብዙዎቹ፤ ግማሹ የእንግሊዝ፣ ግማሹ የአሜሪካን አሻንጉሊቶች ናቸው። ብዙ ሰዓት ቆዩ። አስጠበቁኝ።

«አረ እኔ ጊዜ የለኝም። ያለሁበት ሁኔታ አጣጥፈኛል ነው። እባክህ ሂድና ንገርልኝ» አልኩት አንዱን።

ተመልሰው መጡ አራፕ ሞይ። በዚያን ጊዜ ውስጥ ለካ ከአሜሪካኖቹ ጋር ግንኙነት አድርገው ኖሯል። «ይኸው መንግሥቱ ኃይለማርያም መጥቶ እኔ ጋ ነው ያለው። በመሐል ደግሞ አዲስ አበባ ከሥልጣን መውረዱ ተነግሯል» ብለው ሳሜሪካኖቹ አሳውቀው ምክር ተሰጥቷቸው ነው ወደኔ የመጡት።

«አዝናለሁ ወንድሜ፣ አልቻልኩም።»

«እንዴት? ምንድነው ችግሩ?»

«አይ አልቻልኩም።»

«አንድ አውሮፕላን? የኢትዮጵያ አብዛኛው ክልል አልተያዘም። የ70 ሚሊዮን ዶላር መሣሪያ አለን። ይሄ መሣሪያ ወሳኝነት አለው። ጦርነቱን ለማክተም የሚያስችለንን ሁኔታ ይፈጥርልናል። ቻይናዎቹን በግምባር ቀርቤ ማስረዳት ይኖርብኛል። በመልእክት የሚሆን ነገር አይደለም። ጊዜም የለኝም። እምነት ይጣሉብኝ።»

«ና!ና! የእምነት ጉዳይ አይደለም። አሜሪካኖቹ ሰምተዋል።»

«በምን መንገድ ነው እነሱ የሚሰሙት?»

«ያንተ መውረድ በዓለም ዜና ማሰራጨዎች ዱሮ ተናኝቶ የለም እንዴት? አሉኝ።»

ገነት - ታዲያ አሜሪካኖች ናቸው እንደ የሚያዟቸው?

መንግሥቱ - አላውቅም። «አማክሯቸው እንዴት?» ብላቸው፣ «አይ አላማክርኳቸውም። ብቻ ሰምተዋል። እና መንግሥቱ ኃይለማርያም ለሚያቀርበው ጥያቄና ሃሳብ ተባባሪ መሆን ማለት የኛን ብሔራዊ ጥቅም መቃወም ማለት ነው ብለውኛልና እኔ ለራሴ ብዙ ችግር ያለብኝ ሰው ነኝ። ይሄንን ተረዳልኝ አሉኝ።»

ሰውዬው እንደከዱኝና በአሜሪካኖች ቁጥጥር ሥር መሆናቸውም ገባኝና «እንግዲያው ጓድ መጋቤ ጋ ባስቸኳይ እንድደርስ ትራንስፖርት ልትሰጡኝ ትችላላችሁ?» አልኳቸው። ይሄንንም ልማከርበት አሉና ሄዱ። አሁንም እዚያው ቅልጥ አሉ። ጊዜው መሽ። «ምነው ጊዜ ፈጽብኝ?» ብዬ ብስጭት ብዬ ተናገርኩ። ትንሽ ከቁጥጥራ ውጪ ሆኜ ነበር። የቢሮክራሲው ነገር ምን፣ ምን ሲባል አቆይተውኝ በመጨረሻ አውሮፕላኑ ቀርቦልኝ ልሳፈር ስል ሻለቃ ደመቀ ባንጃው ቀረበና «እኛ

እንመለስ» አለኝ። «ለመመለስ ነፃ ናችሁ። ግዴታ የለም» ብዬው ተሰነባብተን ተለያየን።

ገነት - በሳምሶናይት ሙሉ የታጩ የአሜሪካን ዶላር ይዘው ነው አሉ የወጡት።

መንግሥቱ - (በማጣጣል) አይ ... ገንዘብ ልይዝ ቀርቶ ... ከፈለግሽ አሳይሻለሁ ይገኛል የወጣሁትን። በትረ መኩንኔና የደምብ ልብሴ ላይ የደረብኩትን የሚሊቴሪ ጃኬት ብቻ ነው ይገኛል የወጣሁት። አጃቢ ወታደሮቹ እንኳን ተለዋጭ ልብስ ቀርቶ መቀት ነው ተብሎ ጃኬት አልለበሱም። ብላቴ ደርሰን ለመመለስ ነው የወጣነው። ገንዘብ ይዞ ለመውጣት አስቀድሞ መሰናዳት ያስፈልጋል።

ከኢትዮጵያ ሰወጣ ብቻዬን አይደለም የወጣሁት። አብረውኝ የነበሩ ሰዎች ገንዘብ ጭኔ ወጥቼ ከሆነ መመስከር ይችላሉ። ራቂቴን ነው የወጣሁት። የገንዘብ ሰው ብሆን ኖሮ ያንን በመሰለ ቀውጢ ጊዜ ሳይሆን 17 ዓመት በሥልጣን ላይ በነበርኩበት ወቅት የፈለግኝን ማድረግ እችል ነበር። ሀገሪን ለመልቀቅ ከመገደዴ ጥቂት ሳምንታት በፊት የኩዌት መንግሥት በስሜ በቼክ የላከውን 20 ሚሊዮን ዶላር ትቼ ነው የወጣሁት። ከዚያ ጥቂት ዓመታት ቀደም ሲል የሊቢያው ኩሎኔል ጋዳፊ እንደዚሁ በስሜ የላከውን 150 ሚሊዮን ዶላር ገቢ አድርጌ ላገር ግንባታ ውሏል። እኔ ለአገሪ ገንዘብ አምጪ እንጂ ገንዘብ ዘራፊ አይደለሁም። የባዕዳን ፊት እንደ እሳት እየገረፈኝ ከውጪ እርዳታ እየለመንኩ እያመጣሁ ነው ለግብርና፣ ለኢንዱስትሪ፣ ለማዕድን ሲውል የነበረው። ስምንት ቢሊዮን ሩብል አልከፈልንም። ከብዙ ሶሻሊስት ሃገሮች የመጣ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር ገንዘብ አልተከፈለም። በነፃ ብር እያመጣሁ ላገር ልማት ያዋልኩ ነኝ። በዚህ የኢትዮጵያ ሕዝብ አይጠረጥረኝም። እኔም ሆንኩ በመንግሥት ሥልጣን ላይ የነበሩ ጓዶቼ በዘረፉ አንታማም። የኢትዮጵያ ሕዝብ ይመስክርልናል።

ወያኔዎች እንደራሳቸው ስለሚመስላቸው የፈለጋቸውን ሊያስወሩ ይችላሉ። እነሱ በባዶ እግራቸው መጥተው ዛሬ ባለ ማርቸዲስ ናቸው። በቁምጣ መጥተው ዛሬ ሚሊዮኖች ናቸው። የነሱ ጠቅላይ ሚኒስትር ታምራት ላይኔ የመንግሥት ካዝና ውስጥ እጁን ከቶ ሳይርመጠመጥ ጥቂት ዓመታት እንኳ መቆየት አልቻለም። ሌሎችም ያው የምናያቸው ናቸው። በመስና እየተጨማለቁ የአዲስ አበባን ወህኒ ቤት አጥለቅልቀውት የለ?

ያቺን አገር ከ17 ዓመቱ ጀምሮ እስከ 1983 ዓመተ ምሕረት ድረስ ለ33 ዓመታት አገልግያለሁ። ሳገለግል ደግሞ በወታደርነት በበረሃ ተቃጥዬና ብዙ አስቸጋሪ ሁኔታዎችን አሳልፌ ነው። ጡረታ የለኝም። በመሪነት አገልግያለሁ። ጡረታ የለኝም። ለሃገሪ ደምቻለሁ። እንቅልፍ ሳያምረኝ ደክሜያለሁ። ቤት የለኝ፤ መኪና የለኝ። የሰው ተመፅዋች ሁኔ ነው የምኖረው። ምንም የማይውቁኝ፤ የማይወለዱኝ አፍሪካውያን ወንድሞቼ ዛሬ በድካሜ ጊዜ፤ ጤናዬ በጎደለ ጊዜ ሲመግቡኝ ወያኔ 'ገንዘብ ወሰደ' ቢለኝ አይደገባኝም። ፍርዱን ለታሪክ እተወዋለሁ።

አፍሪካውያን መሪ ጓዶቼ ሳይጥሉኝ ደግፈውኛል። ልጆቼን አስተ ምረውልኛል። የምግደረደርበትን ገንዘብ ረድተውኛል። እዩሬዱኝም ነው።

ዛሬ የሚፀፀቱም፤ ወያኔ የሚጨፍርባቸውም እንዳሉ አውቃለሁ። ደስተኛ ሆኖ የሚኖር የነሱ ጥገኛና ተለጣፊ ካልሆነ በስተቀር በአሁኑ ጊዜ የኢትዮጵያ ሕዝብ ደልቶት እንደማይኖር እገነዘባለሁ። በኔ ላይ በደረሰውም ተደሳች አይደለም። ለራሱም ተደሳች አይደለም።

ገነት - ለላው ለመረጣረጥ ነገር ደግሞ ባለቤትዎንና ፊቶችዎን ስለቀደመው ወደ ሐራሪ መሳከቻ ነው። ይህን ቀደም ብሎ የታደረ ነገር አይደለም?

መንግሥቱ - ሊመስል ይችላል። ሃሳባችን የምንችለውን ያህል ሠራዊት አሰባስቦን ሕዝቡን አስተባብረን እስከመጨረሻ ለመዋጋት ነበር። ልጆቼም፤ ባለቤቴም፤ ሁሉም ቤተ መንግሥት ነበሩ።

በዙሪያዬ ያለ ሰው ሁሉ ቤተሰቡን ወደውጪ ልኳል። ቤተመን ግሥት ግቢ ውስጥ ይኖሩ የነበሩት ሳይቀሩ ወደሌላ አካባቢ ቤት ፈልገው ከዚያ ወጥተዋል። ሻለቃ ደመቀ ባንጃው ከወጣ ቆይቷል። ገና ችግር ሳይፈጠር በፊት። መንግሥቱ ገመቹ ወጥቷል። ግቢ ውስጥ ያለው የኔ ቤተሰብ ብቻ ነበር። እንዳንዶቹ የመንግሥት ባለሥልጣናት ቤተሰባቸውን ወደ ውጪ አገር ከሰደዱ ቆይተዋል።

ይሄንን ስለማ አንድ ቀን ስብሰባ ላይ «ቤተሰባችሁን እያሸሻችሁ ነው የሚል ነገር ይወራል። ምን እያደረጋችሁ ነው? ይሄ ለሕዝቡ ምን ዓይነት ምሳሌ መሆን ነው? ለመሆኑ እውነት ነው?» አልኩ። ደኔራል ጌታቸው ሺበሺ «ጌታዬ! ሁሉም ቤተሰቡን ልኳል። ግማሹ ወደአሜሪካ፤ ግማሹም ወዳመቸው ቦታ በያለበት ልኳል። ግማሹም መኪናውን አዘጋጅቶ፤ ነዳጁን ሞልቶ ቁጭ ብሏል። ይህን የመሳሰለ መረጃ እኛም ይደርሰናል። ሌሎቻችን ደግሞ ቤተሰባችንን የትም

በትነን እዚህ በሥራ እንዋከባለን። ነገሩ አልገባንም» አለ። ከዚያ ተስፋዬ ወልደሥላሴን ጠራሁትና እከሌ ነገረኝ ሳልል «ሰዉ ሁሉ (ባለሥልጣናቹን ማለቴ ነው) ቤተሰቡን እየጫነ፤ ሚስቴን፤ ልጁን፤ እናቱን፤ ምኑን አሜሪካ ልኮ ቤቱን አፅድቶ ቁጭ ብሏል ነው የሚባለው። እውነት ነው እንዴ?» ስለው፤

«ለወሬውማ እርስዎም ቢሆኑ ቤተሰብዎን ልከዋል ተብሎ ነው ከተማ ውስጥ የሚወራው።»

«አኔ?»

«አዎን።»

በሳምንቱ ቀበሌ ስብሰባ ስለነበር ውባንቺን ይገፍ ከነልጆቹ ጭምር ቀበሌ ሄደን በቴሌቪዥን ታየን።

ገነት - ታዲያ አንዲት ሐራሪ ተገናኝቼ?

መንግሥቱ - ትንሽ ቆየና ደግሞ ተስፋዬ ወልደሥላሴ «እውነትም ሁሉም ቤተሰቡን ልኳል» አለኝ።

«አንተስ ልከሃል እንዴ?»

«አዎን። እኔ እንኳን ለዚህ ብዬ ሳይሆን ባለቤቴ በሕመም ምክን ያት እንግሊዝ አገር ሄዳ አልተመለሰችም። አሁንም እዛው ነው ያለችው» የሚል መልስ ሰጠኝ።

መንግሥቱ ገመቹ ደግሞ መጣና «ባለቤቴ ውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር የሚሠሩ ሰዎች ሁሉ የመዘዋወርና የዕድገት ዕድል ሲያገኙ እሷ ብቻ ስለቀረባት ትንሽ አዝናለች። አሁን ግን ካናዳ ቦታ አግኝታለችና ይሄንኑ ለርስዎ ላሳውቅ ነው» አለኝ።

«መንግሥቱ፤ አንተ ሕመምተኛ ሆነሃል። አሁን ባለህበት ሁኔታ ባለቤትህ ካናዳ፤ አንተ አዲስ አበባ እንዴት ይሆናል? ገንዘብ ፍለጋ ነው ወይስ ያደረብህ ሥጋት አለ?» ብለው፤ «አይ እኔ ችግር የለብኝም። ግን ፈቃድም ከሆነ እሷ ትሂድ» አለ። መንግሥቱ ገመቹ እስከ ዛሬ ድረስ እንዲህ ያለ ነገር ጠይቆኝ ወይም በግል ጉዳዩ አስቸግሮኝ አያውቅም። አሁን እኔ የሱን ሚስት ትሂድ፤ አትሂድ? ብዬ በግል ሕይወቴ ውስጥ ገብቼ ውሳኔ ልሰጥ ነው? ብዬ አሰብኩ። የተረዳሁት ነገር ቢኖር ግን ሰዉ ሁሉ ነገሩ አልቋል ብሎ ማመኑንና ተስፋ መቁረጡን ነው።

ተስፋዬ ወልደሥላሴም፤ ሌሎችም ስማቸውን ለማንሳት የማልፈልገው ሰዎች እየመጡ የምንደብቅዎት ነገር የለም። የምንሰማው ሁሉ የሚያስደስት አይደለም። ከቀን ወደቀን የምንሰማው ጣርማ በር ተያዘ። ይሄ ተያዘ ነው። የሠራዊቱም ሁኔታ ተስፋ አስቆራጭ ነው። እርስዎ ራስዎ ያዘጋጁት ጦር መበተኑን አይተዋል። እኛ እዚህ የምንሆነውን እንሆናለን። ቤተሰብ ግን ከኛ ጋር የሚሰቃይበት ምክንያት የለም። ይሄ ቤተመንግሥት ደግሞ የመጀመሪያው ዒላማ ነው። ባለቤትዎንና እነኚህን ሕፃናት እዚህ አስቀምጠው እንዴት ሊሆኑ ነው? እርስዎስ ቢሆኑ እንዴት ሥራ ይሠራሉ? ወይ ከዚህ ግቢ ወጣ ብለው ሌላ ዘመድ ጋ ይቀመጡ፤ ያለዚያም አምባሳደር አሥራት ቋይሂዱ የሚል ሐሳብ አቀረቡልኝ።

«እናንተ በቃ ወያኔ ይገባል ብላችሁ ቆርጣችሁ አምናችኋል ማለት ነው? ሕዝቡስ ይሄን ሲሰማና ሲያይ ምንድነው የሚለው?»

«እኛ ከዚህ የከፋ ጊዜ ይመጣል ብለን አናስብም። ቁርጡን እንንገርዎት። ሠራዊቱ የሚዋጋ አይመስለንም። ራስዎም ባይንዎ እንዳይት ወታደሩ ጥሎ ወደየቤቱ እየገባ ነው። በበኩላችን አብረንዎት የሚከፈለውን መሥዋዕትነት ለመክፈል ዝግጁ ነን። ነገር ግን ልጆቹን ወደሌላ ቦታ መውሰድ አለብዎት። እርስዎም ቢሆኑ በሔሊኮፕተር በየቦታው መሄድዎን አቁሙ አሉኝ።

እንግዲህ ከዚህ ሁሉ በኋላ መጨረሻ ላይ ነው ቤተሰቤን ለመላክ የወሰንኩት። ያም ሆኖ ቤተሰቤን የምልክበት ቦታ አልነበረኝም። ባለቤቴና ልጆቼ ከዚያ ወጥተው የሚሄዱበት ቦታ አልነበራቸውም። ሌላ ቤት የለኝ። ጎጆ የለኝ። ዘመድ የለኝ። ሽማግሌ አባቴ ብቻ ነበር ያለው። ማን ጋ ላስቀምጣቸው እችላለሁ? ስለዚህ ዚምባብዌ አምባሳደር የነበረው አጎቴ አቶ አሥራት ወልደ በወቅቱ አዲስ አበባ ይገኝ ስለነበር «እነዚህ ሕፃናቶችና ባለቤቴ አንተ ጋ ይቆዩ» ብዬ የላኳቸው በዚህ የተነሳ ነው። ውባንቺና ልጆቼ ከአሥራት ጋር በቻርተር አውሮፕላን ለመሄድ ተቀጣጥረው ነበር። እነሱ ያን ዕለት ከአዲስ አበባ የተነሱት አሥራት በአንዳንድ ጉዳዮች እዚያ (አዲስ አበባ) ትንሽ በመሰንበቱ እንጂ ቀደም ብለው ነበር መሄድ የነበረባቸው። ከብላቴ ፕሮግራሜ ጋር ምንም ግንኙነት አልነበረውም። ይሄ ያጋጣሚ ጉዳይ ነው።

በጥያቄሽ ላይ ያከልሺው ነገር ደግሞ «ይሄ መጀመሪያውኑ የታቀ? ነገር ነው። ቤተሰብህን አሸሽተህ የለም ወይ?» ነው። ቤተሰቤ

የወጣው ቅድም እንደነገርኩሽ ቤተመንግሥት ውስጥ ብቻችሁን መገኘት የለባችሁም የሚለው ግፊት ስለመጣ ነው። ለሥራውም ቢሆን ወደ ጎሳ ሳታስብ መሥራት የምትችለው ለባለቤትህና ለልጆችህ ደህንነት እያሰብክ አይደለም። ሲሉኝ እኔም ነገሩን አመንኩበት። እውነት ነው በኔ ላይ የሚመጣውን ለመቀበል ዝግጁ ነኝ። እኔ ብወድቅ፤ እነኚህ ወንበዴዎች አዲስ አበባ ቢገቡ ደግሞስ? ማን ያውቃል? የራሴስ ሠራዊት ቢነሳና እዚህ አንድ ግርግር ቢፈጠር እነኚህን ሕፃናትና ይቺን ሰው ማስገደል የለብኝም። ባለቤቴ ደግሞ በሽተኛ ሆናለች። ከአብዮቱ ፍንዳታ ጀምሮ ያደረሳት ጭንቀትና ሥጋት በሽታ ላይ ጥሏታል። ከዚያ አጎቴን ውሰድልኝ አልኩት።

ገነት - ልጆቻዎ ገን ቀደም ብለው በዓመቱ መጀመሪያ ላይ ሐራሪ መጥተው ትምህርት ቤት ገብተው ይማሩ ስለነበር አንዱ?

መንግሥቱ - የኔ ልጆች?

ገነት - አዎን። ስማቸውን የማልጠቀስዎ የርስዎ ክፍተኛ ባለሥልጣን የነበሩ ሰው በመስከረም ወር አካባቢ ሐራሪ በመጡ ጊዜ ልጆቼ ትምህርት ቤት ገብተው እየተማሩ እንደነበር ማየታቸውን አረጋገጠውልኛል።

መንግሥቱ - ሐራሪ የነበረችው ትልቋ ልጄ ናት። ሌሎቹ አዲስ አበባ ነበሩ። እሷ ናዝሬት ትምህርት ቤት 12ኛ ክፍል በከፍተኛ ማዕረግ ከጨረሰች በኋላ ሕክምና ፋኩልቲ ገብታ ለመማር ፈልጋ ነበር። ነገር ግን በሃገር ውስጥ ትምህርቷን መቀጠል አልፈለገችም። ለምን እንዳልፈለገች ስጠይቃት «እኔ የመንግሥቱ ልጄ! የመንግሥቱ ልጄ! እያሉ የትምህርት ቤቴ ልጆች እየተጠቋቆሙብኝ እንደ ጦጣ ተከብቤ እየታየሁ መማር ሰልችቶኛል። እስከሃሬ በዚህ ዓይነት እየተቸገርኩ ነውና የኖርኩት አሁን ደግሞ እንደዚህ ያለ ከፍተኛ ትምህርት እንዴት ሆኔ እንድማርና ውጤት እንዳላመጣ ትፈልጋለህ?» ብላ አስቸገረችኝ። «እንግዲህ የኔ ልጅ ሆነሽ እንግሊዝና አሜሪካን ተልከሽ መማር አትችይ። እነኚህ ሰዎች የኔን አይን ለማውጣት የሚፈልጉ ሰዎች (ሳቅ) እና ንተን ለመቀበልና ለማስተማር ዝግጁ አይደሉም። ይሄንን ተረጂ እንጂ» ብላት፤ «ካልሆነ እቤት እቀመጣለሁ» አለች።

ስለዚህ እንደ መፍትሔ ያገኘሁት እስራኤል አገርን ነበር። በዚያን ጊዜ ከኛ ጋር ለመግባባትና ለመቀራረብ ፍላጎት እያሳየ ነበር።

አገራቸው በአረቦች የተከበበች በመሆኗ የፀጥታ አጠባበቃቸው ጥሩ ነው አልኩና «እስራኤል አገር በእንግሊዝኛ የሚያስተምር ዩኒቨርሲቲ ካለ ጠይቁልኝ» አልኩ። ግሩም የሆነ ዩኒቨርሲቲ አላቸው፤ በተለይ በሕክምና በጣም ጎበዞች ናቸው ተባለና እዚያ ላኳት።

አንድ ዓመት ያህል ቆይታ ስትመጣ እንግሊዝኛ ያስተምራል የተባለው ዩኒቨርሲቲ ትምህርቱ የሚሰጠው በሒብሩ፤ በዚህ ላይ ኂቡትዝ መሄድ አለብሽ ሲሏት ተበላጭታ መጣች። ከዚያ አንድ ዓመት እቤት ቁጭ አለች። ብሰጩ ልጅ ናት። ጥሩ ጭንቅላት አላት።

ገነት - ትሰገሥት ናት?

መንግሥቱ - አይደለችም።

ገነት - ትምህርት ናት?

መንግሥቱ - አዎን። ከዚያ በኋላ ቢቸግረኝ ነው እንግዲህ እሷን የትም አገር መላክ አለመቻሌን ስረዳ ዜምባብዌ ዩኒቨርሲቲው ጥሩ መሆኑንና ሜዲካል ፋኩልቲ መኖሩም ሲረጋገጥልኝ ይሄንኑ የነገር ኳት። «እንግዲህ ልጄ ይቅርታ አድርገልኝ። የኔ ልጅ በመሆንሽ ምክንያት ወደምዕራብ አገር ልልክሽ አልችልም። ለደህንነትሽ ዋስትና የለኝም። የሚቀበልሽ ዘመድ፤ ወዳጅም የለኝም። መማር የምትችይው አፍሪካ ውስጥ ነው። የሚታመን ወዳጅና ዘመድ ያለበት ዜምባብዌ ነው። እዚያ ሄደሽ ተማሪ» አልኳት። በቃ የመጣችው እሷ ናት እንጂ ሌሎች እዚያው ነበሩ። በመጨረሻ ግን ባለቤቴን «የሚመጣው ነገር ስለማይታወቅ ሁኔታ እስኪለወጥ ድረስ ሂጂ። የሚመጣው ነገር ስለማይታወቅ እዚህ መቆየትሽ በብዙ መልኩ አልተደገፈም። ይሄ ቤተ መንግሥት የውጊያ ሜዳ ሊሆን ይችላል» ብያት ልጆቿን ይዛ ሄደች። በኔ ዓላማና ዕቅድ በቃ የነሱ ሕይወት ከተረፈና ከዚህ ራቅ ካሉልኝ ስለራሴ ግድ የለኝም። ኢትዮጵያን የሚሉ ወኔ ያላቸው ታማኞቼን ሰብስቤ ከዚህ በኋላ አሁን ሞቴን ማሳመር ብቻ ነው አልኩኝ።

ገነት - እዚህ ላይ ካነሱት አይቀር ብዙ ሰው እኮ የጠበቀው መንግሥቱ ኃይለማርያም «ዳግማዊ ቴዎድሮስ ይሆናል» ብሎ ነበር። «ሁሉ ነገር ካልተሳካሰት ሕይወቱን ያጠፋል» ነበር የሚሰው ሕዝቡ። ነገሩ የተገላበጠሽ ሲሆን «ዳግማዊ ቴዎድሮስ ይሆናል ስንል ጥሱ ሸሸ። ቤተሰቡን ልጆቹን ካሸሸ በኋላ ሐራሪ ገባ» ይሰዎታል። ለዚህ የሚሰጠው መልስ አለ?

መንግሥቱ - መጀመሪያ ነገር ቴዎድሮስ ለመሆንም ላለመሆንም አካሄዴ ምን ለማድረግ ነበር ነው? የወጣሁት በዚያው ለመቅረት አልነበረም።

«የመጨረሻውን መከላከል አድርገን ባይሆንልን እንኳን ወደሌላው ክልል ሄደን ውጊያውን መቀጠል እንችላለን። ወንበዴዎች እንኳን ከአዲ ዳሮ አሮጌ ጠመንጃ ይዘው ተነስተው እዚህ ደርሰዋል። ደቡብ ሠራዊት አለ። ብላቴ ሠራዊት አለ። የራሴ ብርጌድ አለ። የአዲስ አበባ ክልል አለ። እነዚህ በኋላ የተቀጠሩና አዳዲስ ቅጥሮች እንዲሁም ከውስጣችን በወያኔ ፖለቲካ የተበከሉ ሰዎች እየበረገጉ ግምባሩን እየጣሉ ቢመጡም በመጨረሻ ላይ የተወሰነ ኃይል ተሰባስቦ በደቡብ በኩል ከቻይና የሚመጣውን መሣሪያ አስገብቶ ወንበዴዎቹን ልባቸውን ማጥፋት ይቻላል። በሚናገሩት ቋንቋ እየተናገርን እነሱ እንደሚያደርጉት በጎራላ ውጊያ ልንጫወትባቸው እንችላለን። ይህን ለማድረግ የሚያቅተን ምንድነው? በእርግጥ የሚመሩትን ሃገርና ሕዝብ ትቶ እንደገና ጫካ ገብቶ መዋጋት ራሱን የቻለ መራር አማራጭ ቢሆንም በምዕራብና በደቡብ ኃይለኛ ወሳኝ የሆነ መልሶ ማጥቃት ልንሰነዝር እንችላለን» ብዬ ይሄን ሰንደኞቼ ሁሉ አማክራያቸዋለሁ። የመጨረሻው አማራጭ ይሄ ነው።

ለእዚህ በኬንያ በኩል የምናገኘው ድጋፍ ለዚህ ጥረት ወሳኝ ነው። የመጨረሻ ተስፋችን ደግሞ ከቻይና የሚመጣው መሣሪያ ነው። ለዚህ ነው እኔ ከፍተኛ ትኩረት የሰጠሁትና ይሄንን እውን ለማድረግ ወደ ኬንያ በምስጢር ልሄድ የፈለግሁት።

በእቅዴ መሠረት ብላቴን ጠቅላይ ሠፈራችን ብናደርግ እዚያ የተሰበሰበው ጦር ቀላል አይደለም። ለባህር ወለድ ሠራዊት አንድ ብርጌድ እየሰለጠነ ነው። አሥር ሺህ የዩኒቨርሲቲ ተማሪ እየሰለጠነ ነው። ይሄ ብቻ ራሱ በቂ መሣሪያ ቢያገኝ በጎራላ ውጊያ ውጤት ልናመጣ እንችላለን። ሃገሩ ደናማ ነው። ውሃ ፈሰሰ ነው። ሽለቆ አለው። ምርት አለ። ከብት አለ። ሁሉ ነገር ሞልቷል። ወዲያ ወዲህ እየተንቆራጠጥን ልባቸውን ልናጠፋው እንችላለን እንጂ እንዴት ነው እንዲህ መሰስ ብለው አዲስ አበባ የሚገቡት? በዚህ ጊዜ ውስጥ ደግሞ የተታለለው ሰው ሁላ ሻዕቢያ ኢትዮጵያዊነትን ተቀብሎ በሕብረት የጋራ መንግሥት መመሥረት እንደማይሻና የወያኔም እደገኛ በዘርና በጎሣ ሕዝብን የመከፋፈል ዓላማ ምን ጠንቅ እንደሚያስከትል በተጨማሪም አይቶ ይገነዘባል የሚል እምነት ነበረኝ። ይሄንንም ከምቀርባቸውና ከማምናቸው ሰዎች ጋር ተነጋግራለሁ።

የደቡብን መተላለፊያ ክፍት ለማድረግና ብላቴን መነሻ አድርገን ትግሉን እንድንቀጥል የፈለግሁትም በእዚያ ትኩስ ኃይሎች

(የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች) ላይ እምነት ስላሳደርኩ ነው። በአካል ጥንካሬያቸውም፣ በወጣትነታቸውም፣ በትምህርታቸውም ጥሩ የጎሬላ መሪ ይወጣቸዋል። የደቡብ ሕዝብ ደግሞ በአብዮቱ ተጠቃሚ ነው። ደጋፊዎችንም ነው። ጥሩ ማህበራዊ መሠረት ይኖረናል።

እኔ ከነዚህ ሰዎች ጋር 17 ዓመት ሙሉ ተጓጉቼ፣ ተጓጉቼ እስካሁን ድረስ የተገኘው ውጤት ራሱ ትምህርት ሰጥቶኛል። ይሄ ዝም ብሎ ሠራዊት መሰብሰብና በተወሰኑ መኩንኖች ሥር መሠማራቱ ከእንግዲህ ወዲህ ያከተመለት ነገር ነው።

በዚህ ሁኔታ ነው እንግዲህ ወደኬንያ የሄድኩት። ቀደም ብዬ እንዳስረዳሁት በኬንያ በኩል ይሆናል ብዬ የጠበቅሁት ነገር ሳይሄድ ቀረ።

ወደጥያቄሽ ልመለስና ጽግማዊ ቴዎድሮስ ትሆናለህ ተብሎ ሲጠበቅ ትተህ ወጣህ ነው። እሳቸው የሞቱበት ጊዜና ሁኔታ የተለየ ነው። ለዐፄ ቴዎድሮስ ትልቅ አድናቆት አለኝ። ከጉጃም፣ ከትግሬ፣ ከሸዋ፣ ከጉንደር መሳፍንት ጋር 12 ዓመት ሙሉ ሲቀጣቀጡ አንድ ቀን ሳያርፉ በድንኳን ኖረው የወደቁ ጀግና ናቸው። ያሽነፋቸው እንግሊዝን በራቸው ድረስ ያመጣው ማነው? ሲወጋቸው የኖረው ሽፍታ ነው። ተከበቡ። ምርጫ አልነበራቸውም። ሽጉጣቸውን ጠጥተው ሞቱ። ይሄ አንድ ጀግና መጨረሻ ላይ እጁን ላለመስጠት የሚወስደው ቆራጥ ውሳኔ ነው።

ወደኔ ስንመጣ እኔ አዲስ አበባ ብቆይም በዚያ በተበላሽ ሁኔታ፣ በተዳከመ አመራር ከማን ጋር ምን እንደምሠራ ለመገመት ያስቸግረኛል። እርግጥ ተስፋ ላለመቁረጥና እጅ ላለመስጠት በደቡብ በኩል ይሄ መሣሪያ ቢገባልን ኖሮ የጎሬላ ውጊያ ለማድረግ በዚህ ብቻ የመጨረሻ ተስፋዬን ጥዬ ተነስቼ ነበር።

ከዚህ በተረፈ የኛ ባለሥልጣኖች እንዳደረጉት ተሰልፌ ሄጀ፣ ተራጠብቄ (ከት ብለው በመሳቅ) እጀን አልሰጠሁም። አሁን ሳስበው ግርም ይለኛል። ሰው ዘላለማዊ አይደለም፤ ሁላችንም እንሞታለን። ለምን አልሞቱም? ተንጋግተው ሄደው እጃቸውን ከመስጠት?

እነሱ የመሰላቸው አሜሪካኖቹ ሁሉንም በጠረጴዛ ዙሪያ አስቀምጠው አንተ እዚህ ቦታ፣ አንተ በዚህ በኩል (እየሳቁ) ተብለው ሁሉም የተለያዩ ፉካ ተሰጥቶት ሕይወት እንደሚቀጥል ነው የገመቱት። አሜሪካኖቹ እኔን ለማስወገድ ፍላጎታቸው ነበር። ይሄንን ሐቅ ራሳቸውም አልካዱም። የመንግሥቱ ኃይለማርያምን መንግሥት

በቀላል ገንዘብና ጊዜ እንዲህ ማድረግ ስንችል፣ ሳዳም ሁሴንን ግን አልቻልንም ብለው በይፋ ተናግረዋል።

የፓርቲ አባሎቻችን ቢባሉ ከኛ ወዲያ ለአብዮቱ የተሰለፈ ላሳር ሲሉ ከርመው ጠመንጃ ሲሰጣቸው የአባልነት ካርዳቸውን ወርውረውልን ነው እኮ የሄዱት። እንዳው ለመሆኑ እኔን በዚህ ሁኔታ (በሽሽት) ሊያማና ሊተች የሚችል ስንት ሰው አለ? እኔ አልተፈተንኩም? ደቡብ ሠራዊት ነበረን። በየቦታው ጦር ነበረን። ከሞላ ጎደል ወደ 30 ሺህ የሚጠጋ ጦር ነበረን። የጠፋው ልብ ነው።

ለትግራይ ሕዝብ ያለኝ አክብሮት ምንጊዜም አይቀንስም። የትግራይ ሕዝብ ከሌላው የኢትዮጵያ ሕዝብ የተለየ ነው ብዬ አላምንም። ከውስጡ ስለወጡት ወንበዴዎች ግን እውነቱን ከመናገር ወደጎላ አልልም። ይቅርታ ይደረግልኝና ሐቁን ከመናገር አላፈገፍግም። ድቅቅ ያሉ ጎላቀሮችና መሐይሞች ናቸው። እነሱን ተቋቁሞ መመለስ ነው ያቃተን። እነሱ አዲስ አበባ ድረስ ሲመጡ፣ የኛ ካድሬዎች (ጠረጴዛውን እየመቱ) የኛ ፓርቲ አባሎች ጠመንጃ ስንሰጣቸው ጠመንጃውን ወረውሩልን። ካርዱንም ወረውሩልን።

የጦር አዛዦቹን ብትይ አ...ንድ ጄኔራል (ሲናገሩ ረገጥ እያደረጉ) አ...ንድ የጦር አለቃ ሃያና ሠላሳ ወታደር አስከትሎ ለጊዜው እንኳን ትንሽ የተንቆራጠጠ አለ እንዴ? ማ...ነው? ማነው ለመሆኑ ከሴት ከወንድ የኔን ወንድነት ጥያቄ ውስጥ ለማስገባትና ለመፈተን የሚሞክረው? የኔን ድፍረትና ወኔ ጥያቄ ውስጥ ሊያስገባ የሚችለው? ይሄንን ህሊና ያለው ይመርምረው። የት ነበሩ በፈንጂ ማሳ ላይ ስረማመድ? ጦሩ መሐል አልነበርኩም እንዴ? ትግራይ አልነበርኩም እንዴ? ኤርትራ አልነበርኩም እንዴ? ጆጅጋ በተከበበ ጊዜ ማን ገፍቶኝ ነበር የሄድኩት? ይከተሉኝ ነበር እንጂ ተከትያቸው አውቃለሁ እንዴ? ባብዮቱስ ጊዜ እኔ እንደመለስ ዜናዊ የጥይት መከላከያ እያደረግሁ ጥይት በማይበሳው መስታወት ውስጥ ቆሜ ነበር እንዴ እደባባይ የምወጣው? ብረት ለበስ መኪና እያንጋጋሁና ወታደር ግራና ቀኝ እየማገርኩ፣ ትራፊክ እያስቆምኩ ነበር እንዴ አዲስ አበባ ውስጥ የምዘዋወረው? ደረቴን ገልብጼ አልነበር እንዴ በከተማ፣ በገጠር፣ በየገበሬው ጎጆ ስገባ የነበረው? ይሄ ሁሉ በሕዝቡ ላይ በነበረኝ እምነት ነው።

ይህን ሁሉ ያነሳሁት ራሴን አንቱ ለማለትና ለመመደቅ ሳይሆን የኢትዮጵያ ጠላቶች 17 ዓመት ሙሉ የፈተኑኝ ሰው ነኝ። ከወያኔ

የበለጠ የታጠቀ በመንግሥት ደረጃ የተገነባ ሠራዊትም (ሶማሊያ) በወረረን ጊዜ የተፈተኑ ሰው ነኝ። ማውራት ቀላል ነው። ማድረግ ሌላ። ባጠቃላይ የወጣሁበት ሁኔታ ይሄ ነው። የሄድኩት ካገር ወጥቼ ለመቅረት ሳይሆን የመጨረሻ የቀረኝን ዕድል ለመሞከር ነበረ።

ገነት - እስከ አንደኛው ከብላቴ ጀምሮ ሐራረ እስኪገቡ ድረስ የነበረውን ሁኔታ ቢደገፍኩት ይቻላል?

መንግሥቱ - ብላቴ ስንሄድ ባወጣነው ፕሮግራም መሠረት ጉብኝት ካደረግን በኋላ ስንነጋገር ውለን እዚያው አድረን በማግሥቱ ለመመለስ ነበር ዕቅዳችን። አገሩ ሞቃት በመሆኑ ቀለል ያለ ልብስ ለመልበስ ፈለግሁና ለገበርዲን ማላበሻ አብሮ የመጣ ሽሚዝ ልመልበስ እስኪበኝ በኋላ ሃሳቤን ለውጫ ለቆላ የምትሆን በጣም ስለ ካኪ ልብስ ነው የለበስኩት። ጃኬት አልያዝኩም።

ፕሮግራሞችን አዳር ቢሆንም እንደጨረስን ቶሎ እንደምንመለስ ለሁሉም ተነግሯል። ለፓይለቱም ለሌሎቹም ተነግሯል። እኔ ሃሳቤ ብላቴ ከመሄዳችን በፊት ኬንያ ቶሎ ደረስ ብዬ ለመመለስ ነው። በምስጢር እንዲሆን የፈለግሁት ከምሄድበት ጉዳይ ከፍተኛ ምስጢርነት ሌላ በአቅራቢያዬ ያለው ሆነ ሌሎች እንዳያውቁ የፈለግሁበት ብዙ ምክንያት አለ። በአገር ውስጥ ብዙ ችግር አለን። የኔ መሄድ ቢታወቅ ያንን አጋጣሚ ለመጠቀም የሚፈልጉ ኃይሎች ካሉ ለነሱ ዕድል ላለ መስጠት ነው። በውጪም ደግሞ ከፍተኛ ውጥረት ላይ ናቸው ተብሎ እንዳይተረጎም ነው። መንግሥቱን በዚህ ሰዓት አስነስቶ ኬንያ የሚወስደው ነገር ምንድነው? የሚል ጥርጣሬ እንዳያድር ነው። ቢሆንልኝ ኖሮ የኬንያውን መሪ እዚያው ኤርፖርት አነጋግራለቸው ብመለስ ደስ ይለኝ ነበር።

ፓይለቱን «እንደዚህ መሄድ አስቤያለሁ» ስለው፣ ካርቷ አልያዝኩም አለ። «ያለ ካርታ ብንሄድ ችግር ይፈጥርብሃል ወይ?» ስለው፣ «አይ የሚቻለውን እናደርጋለን። ምንም አይደለም» ነው ያለኝ እንጂ፣ «ያስቸግረኛል» አላለኝም። ኬንያ ልንደርስ ስንቃረብ ቪ.አይ.ፒ ይዣለሁኝ ብሎ አስታውቋል።

አምስት ሰዓት ኬንያ ደረስን። አውሮፕላን ጣቢያው እንዳረፍን አብረውኝ የነበሩት ወርደው «የመጡት ፕሬዝዳንት መንግሥቱ ናቸው። ፕሬዝዳንት አራፕ ሞይን ማነጋገር ይፈልጋሉ» ብለው ያሳውቃሉ።

የኬንያ ፖሊስ ኮሚሽነሩ ወዲያው ሲሮጥ መጣ። ከአውሮፕላኑ ሳልወርድ እውስጥ እንዲገባ አድርጌ አነጋገርኩት። «ፕሬዝዳንት አራፕ ሞይን እዚሁ አውሮፕላን ማረፊያ ለጥቂት ጊዜ ላነጋግራቸው ፈልጌ ነበር። ብርቱ የሆነ የአገር ጉዳይ ነውና ገብተህ ለራሳቸው ንገር፣ አደራ» አልኩት። እሱም «እሺ» አለና ከመውጣቱ በፊት አውሮፕላኑን አሁን ካቆምንበት ቦታ ትንሽ ፈቅ ብለን እንድንቆም ማድረግ ይችል እንደሆነ ጠየቅሁት። ይህን የጠየቅሁት ለምንድነው የቆምንበት ቦታ አውሮፕላኖች የሚተላለፉበት በመሆኑና ፕሬዝዳንቱም ሲመጡ የኛ አውሮፕላን፣ ባንዲራውም፣ ምልክቱም ታይቶ ዓይን እንዳይሰብ ከእይታ ዞር እንዲል ለማድረግ ነው። እሱም «እሺ» ብሎ አሁንም እንዳመጣጡ ሮጦ መልእክቱን ሊያደርስ ሄደ። እኛም ትንሽ አለፍ ብለን ቆመን መጠበቅ ጀመርን።

ሲመለስ በሚኒስትር ደሴታ ማዕረግ የፕሬዝዳንቱ ልዩ ረዳት ከነበረው ሰው ጋር መጣ። «ክቡር ፕሬዝዳንት በምስጢር ለመነጋገር ይሄ ቦታ ጥሩ አይደለም። ምስጢሩ እንደተጠበቀ ሆኖ አስፈላጊውን ነገር አዘጋጅተናል። መኪናም ቀርቧል። ፈቃድዎ ቢሆን ቤተ መንግሥት ብንሄድ ይሻላል» አለኝ። «እኔ እንኳን ከሰዓት እጥረትም አኳያ እዚሁ ብንነጋገር» ብዬ ነበር ስለው፣ «እሳቸው ሊመጡ ፈቃደኛ ናቸው። ነገር ግን እርስዎ በጠየቁት መሠረት ምስጢርነቱን ለመጠበቅና ሳትታዩ ለመነጋገር ኤርፖርቱ አመቺ ስላልሆነ ብቻ ነው» አለኝ። «እሺ» ብዬ ለኔ ሰዎች «እናንተ ከዚህ አትውጡ። መታየትም አያስፈልግም። እኔ ካንድ ሰዓት ባነሰ ጊዜ ውስጥ ጨርሼ ቶሎ እመለሳለሁ። እዚሁ ጠብቁኝ» ብደቸው ሁለት ወታደሮችንና ደመቀ ባንጃውን ብቻ አስከትዬ ሄድኩኝ። ቤተመንግሥት ገባሁ።

ንግግራችን አጭር ጊዜ የወሰደ ቢሆንም በተቻለ ፍጥነት ግንዛቤ እንዲያገኙ ገለፃ አድርጌላቸው ወደፊት በኬንያ በኩል መሣሪያ የምናስገባበትን መንገድና እሳቸው በዚህ ረገድ ሊረዱን የሚችሉበትን ሁኔታ ነበር እየተነጋገርን ያለነው። ለመሣሪያ ብቻ ሳይሆን ማንኛውንም ከውጪ የምናስገባውንም ሆነ ወደውጪ የምንልከውን ነገር በሞምባሳ በኩል እንድናደርግና በዚህ የውጪ ገንድ ልውውጣችን ኬንያ እንድትተባበረን ነው።

«ታዲያ ምን ችግር አለ?» አሉኝ አራፕ ሞይ። «በዚህ ለመተባበር ምንም የሚያስቸግረን ነገር የለም። ደግሞም የጋራ ስምምነት አለን።

(ለማሊያ በሁለታችንም አገሮች ላይ በምታነሳው የግዛት ጥያቄ የተነሳ የተፈራረምነው የጋራ መከላከያ ስምምነት አለ።) የተፈራረምነው ስምምነትም እኮ ይገዛኛል። ይሄ ምን ችግር አለው። እንረዳዳለን አሉኝ።

በዚህ ዓይነት ከላቸው ጋር እየተነጋገርን እያለን ስድስት ሰዓት ሆነ። ፕሬዝዳንቱ ምሳ በልታችሁ ነው የምትሄዱት። ያንድ ሰዓት ተኩል፣ ግፋ ቢል የሁለት ሰዓት በረራ ነው። ብትቸኩለም፣ ምንም ቢሆን ምሳ ሳትበሉ አትሄዱም አሉኝ።

በዚህ መሐል ትዝ ይለኛል የፕሮቶኮል ሹማቸው ነው ይመጣና እንድ ነገር በጀሯቸው ሹክ ይላቸዋል። ቴሌግራምም በእጁ ይሂል፤ ሰጣቸው። እሱን እያነበቡ ፊታቸው ክስም ሲል ይታያል። እጃቸው ሁሉ ተንቀጠቀጠ። እኔ ነገሩ አልገባኝም። ለካ ከአዲስ አበባ «ከሥልጣን ወርዷል» የሚለው ዜና በሬዲዮ ተላልፏል። አራፕ ሞይ ፊታቸው ቅጭም እንዳለ ወረቀቱን አስቀመጡና «ወደ ምሳ እንሂድ» አሉ። አብረን ወደ ምግብ ቤቱ ሄደን ምሳ በላን።

ከምሳ በኋላ ሻይ እየጠጣን እያለ ያንን ቴሌግራም ሰጡኝ። በእን ግሊዝኛ ነው። አነበብኩት። አከታትሎ ወዲያው የኛ ኤምባሲ የፖለቲካ ኢታሊ ነው ይመስለኛል መጥቶ ያማርኛውን ትክክለኛ ቅጂ ሰጠኝ። አምባሳደሩ በወቅቱ አልነበረም። «መቼ ነው ይሄ የተነ ገረው?» አልኩት። አሁን በስድስት ሰዓቱ የዜና ፕሮግራም ላይ ነው የተነገረው አለኝ።

ወዲያውኑ ወደአዲስ አበባ ስልክ ደወልኩ። ተስፋዬን ላገኘው አልቻልኩም። «ስብሰባ ላይ ናቸው» ተባለ። ስልኩን ከተቀበለው ሰው አንዳንድ ነገር ለማጣራት ሞከርኩ። ብዙ ሊነግረኝ አልቻለም። በበኩሌ «እነሱ ከተሳካላቸውና ከሆነላቸው፣ ኢትዮጵያን ከዚህ ችግር ማውጣት ከቻሉ፣ ደስታውንም አልችለው። ለማንኛውም በድጋሚ እደው ላለሁ» ብዬ ዘጋሁ።

በጥቂት ደቂቃዎች ውስጥ ነገሮች ስለተለዋወጡ የላቸውም ሁኔታ መለወጥ ጀመረ። አሁን እኔ የኢትዮጵያ መሪ አይደለሁም።

ለኔ ይሄ ፕሮብሌም አልነበረም። ጥያቄው አገርን የማዳን ጉዳይ እንጂ ማን ሥልጣን ላይ ወጣ፣ ማን ከሥልጣን ወረደ የሚለው ነገር አይደለም። ተስፋዬ ማለት የኮርስ ጓደኛዬ፣ የጦር ጓደኛዬ፣ ብዙ ነገር አብረን ያሳለፍን ሰው ነው። እሱ መስሎት እኔ ወጣ ስል ቦታው ላይ

ቁጭ ቢልም ለኔ ያ ሁለተኛ ነገር ነበር። ትልቁ ነገር ተባብረንና ተጋ ግዘን አገር የማዳን ጉዳይ ነው። ይሄንኑ ለፕሬዝዳንት አራፕ ሞይ ነገርኳቸው።

አሁን እንደሁኔታው የኔም ጥያቄዬ ተሻሻለ። ማለትም ወደፊት በሞምባላ ወደብ በኩል የንግድ ልውውጥ የምናደርግበትን መንገድ መፈለጉ እንደተጠበቀ ሆኖ አሁኑኑ ባስቸኳይ የኔ ወደቻይና መሄድ የወቅቱ አንገብጋቢ ጥያቄ ሆነ። ምክንያቱም ከቻይና የገዛነውን መሣ ሪያ ጉዳይ ለመነጋገር ቶሎ መሄድ አለብኝ። ስለዚህ አውሮፕላን ሰጥተውኝ ወደዚያ ለመሄድ እንዲተባበሩኝ ነው የጠየቅኳቸው።

እሳቸው ለጥያቄዬ መልስ ለመስጠት ባለሥልጣናቸውንም፣ አሜሪካኖችንም ማማከር ነበረባቸው። እኛን ምሳ ብሎ በሚሉን ጊዜ ሁሉ የሚገባው፣ የሚወጣው ሰው ብዙ ነው። ሁኔታው ሁሉ ደስ አይልም። መኪና ይሄዳል፤ ይመጣል። ወጣ ብለው በስልክ ተነጋግ ሬው ይመጣሉ። ለማንኛውም ገና አሜሪካኖቹን ሳያገኛቸውና እነሱም ተፅዕኖ ሳያደርጉባቸው ጥያቄዬ ከብዷቸዋል። እኔ የጠየቅኳቸው ወደ ቻይና ለመሄድ ነው። ትንሽ ከበድ አላቸው። ከሰዎቹ ጋር ልምክርና መልስ እስጥሃለሁ ብለውኝ ብዙ ሰዓት ጠበቅሁ።

ነገሩን ለማሳጠር የቻይናውም ነገር የማይሆን ሆነና «ዚምባብዌ ድረስ የምሄድበት አውሮፕላን ቢተባበሩኝ ከዚያ በኋላ ጓድ መጋቢ የቻይናውን ጉዞዬን ሊያመቻችልኝ ይችላልና በዚህስ ይተባበሩኛል ወይ?» አልኳቸው። እሳቸውም «ውነትህን ነው። መጋቢ ከቻይናዎቹ ጋር የቆየ ወዳጅነት ስላለው አውሮፕላን ማዘጋጀት ብቻ ሳይሆን ለወደፊቱም የምታስበውን ነገር እሱ ከቻይናዎቹ ጋር በመነጋገር ሊያመቻችልህ እንደሚችል አልጠራጠርም። ለማንኛውም ሄጄ ልማከር» አሉና ይሄንንም ካሜሪካኖቹም፣ ከሌሎቹም ተማክረው እስ ኪመጡ እንዲሁ ስጠብቅ አመሸሁ። በስጭትም ተሰማኝ።

መጨረሻ ላይ «ዚምባብዌ ለመሄድ ትችላለህ። አውሮፕላን እስ ኪዘጋጅልህ ቁጭ በል» አሉኝና እሳቸውም አጠገቤ አረፍ አሉ። የዱሮውን እያነሳን ብዙ ተጫወትን። እንዴት ሥልጣን ላይ እንደወ ጣን፣ ለሃገራችን አንድነት ያደረግነውን ትግል እያወጋኋቸው በትዝታ አብረን ነጎድን። የኛ ትልቁ ችግር ያላቋረጠው ጦርነት ነው። ለዚህ ሁሉ የበቃነው በሻዕቢያና በወያኔ የተነሳ ነው። የኢኮኖሚ፣ የምርት ዘመቻ እያልን ወደ አገር ልማት ባናዘነብልና መጀመሪያውኑ እነሱን

በእንጭጫቸው ብንቀጫቸው ኖሮ አገራችን ዛሬ ያለችበት ውድቀት ላይ አትደርስም ነበረ፤ አልኳቸው።

ሙጋቤ አገሩ ውስጥ ስላልነበረ አሜሪካኖቹ ለምክትል ፕሬዚዳንቱ ሳይመጡ መብዛታ፤ መንግሥቱ ኃይለማርያም ወደናንተ ይመጣል። በኢትዮጵያ ጉዳይ ጣልቃ ሳይገባ አርፎ የሚቀመጥ ከሆነ ለወጪው እንተባበራችኋለን ይሏቸዋል። ሐራሬ እንደገባሁ ለማረፊያዬ ሌምባሊዬ አርፋለሁ፤ አልኳቸውና ወደዚያው አመራሁ። ውባንቺና ልጆቼም እዚያው ነበሩ። ምክትል ፕሬዚዳንቱ 'ጎድ ሙጋቤ መንገድ ላይ ነው። ለማንኛውም ለዛሬ ይረፋና ነገ አናያለን' አለኝ። እኔ ግን በዚያን ሰዓት ከሙጋቤ ጋር እንደተገናኘን አምናለሁ። እሱም ሆነ ሌሎቹ ሙጋቤን አላገኘውም ያሉኝን አልቀበለውም። ዚምባብዌ በአሜሪካን ኢንፍላዌንሽን ሥር እንደነበረች ግልጽ ነው። አሜሪካኖቹ 'ይዋጋል' ብለው ነው የሰጡት። 'ያንተን መሄድ እንደድል ነው የቆጠሩት' ነው ያሉኝ።

ሐራሬ እንደደረሰኩ ወዲያውኑ ለነተስፋዬ ስልክ ደወልኩ። ያልኩት ምንድነው «እንደኛ ነገር የችግሩ ምክንያት እኔ ከሆንኩ ፊቱን ልትገልፁልኝ ትችሉ ነበር። በበኩሌ ከኢትዮጵያ አንድነት ሌላ ጉብ እንደሌለኝ ታውቃላችሁ። በእርግጥ ችግር የፈጠርኩባችሁ እኔ ከሆንኩ በግልፅ ነግራችሁኝ አገር የሚያድን ነገር ካለ የፈለጋችሁትን ብታደርጉ ይገባኛል። ደግሞስ ምን አስቸኳላችሁና የመሄዴን ዜና በሬዲዮ አሳውቋችሁ? አንድ ለሁለት ቀን ብሄድ 'መንግሥቱ የት ገባ?' ብሎ የሚጠይቃችሁ የለ። የኔ ጥቂት ቀናት መሄድ ያልተለመደ ነገር አይደለ። ጎንደር ሄጀ አራትና አምስት ቀን አቀመጣለሁ። ኤርትራ ሄጀ 15 ቀን አቆያለሁ። ሐረር ሄጀ ይህን ያህል አቆያለሁ። ምን አስቸኳላችሁ? እኔን በሁለት ሰዓት ሸኝታችሁ እናንተ በሦስት ሰዓት መሰብሰባችሁስ? ዞሮ፤ ዞሮ ከተሳካላችሁና ኢትዮጵያን ካዳናችሁ ያንን ሥልጣን እንደማልመኘው የቅርብ ምስክሮቹ ናችሁ። ቸኩላችሁ። አሁንም ምንም አድርጉ ምን ያላችሁበትን ሁኔታ ግለፁልኝ። እኔ ያሰብኩት እንደዚህ ነው» አልኳቸው። ይህን ሳናግራቸው ስበሰባ ላይ ነበሩ። መጀመሪያ ስልኩን የተቀበለኝ ተስፋዬ ወልደሥላሴ ነበር። «የምፈልገው ተስፋዬ ገብረኪዳንን ነው» ብዬው እሱን አስቀርቤ አናገርኩት። ብዙ እንደተቸገሩና በጣም እንደተደናበሩ ግልፅ ነው። የተነጋገርነው በሰላም ነው።

«እንዴትና ምን ማድረግ ይቻላል?» ሲለኝ፤

«መሣሪያው ያለበት አገር መሄድ ያስፈልጋል። በአውሮፕላን ሳይሆን በመርከብ ለማቅረብ ተስፋ ሰጥተውኛል። ነገር ግን ወደነሱ መሄድና በገፅ ቀርቦ ማስረዳት ያስፈልጋል። እርግጥ የጊዜ እጥረት ቢኖርም እስከዚያ የሚፈጠረውን ባላውቅም፤ ሳላምናቸው እችላለሁ የሚል ተስፋ አለኝ። ከዚህ ሌላ ተስፋ የለም። ያንን መሣሪያ በደቡብ በኩል ማስገባት ከተቻለ የመጨረሻውን ትግል ለማካሄድ ዕድል ይኖራል። ዝርዝር ነገሮችን በተመለከተ በሻለቃ ደመቀ ባንጃው አጅ ደብዳቤ ልኬልሃለሁና በስልክ ከዚህ ባለፈ የምነግርህ ነገር የለኝም» አልኩት። (ስልኩ ተጠልፎ ይሆናል ብዬ ተጠራጥሬ ነው)። ይሄንን ተነጋግረን እነሱም በስብሰባቸው ላይ ተወያይተውበታል።

ገነት - አርስዎ በሄዱ ጊዜ ትተውት የሄዱት ገንዘብ ነበር?

መንግሥቱ - ደርግ ውስጥ መንግሥቱ ገመቹ የሚያዝበት ገንዘብ ነበረ። ለውጪ ጉዞ፤ ለሥራ ማስኬጃና ላንዳንድ ወጪዎች የሚውል ገንዘብ ነው። ይሄ እንግዲህ ጄኔራል እምቢበል ከሚያዝበት ሌላ፤ የቤተመንግሥቱ ኃላፊ ጄኔራል ፍሬሰንበት ከሚያዝበት ሌላ ነው። ምን ያህል እንደሆነ በትክክል አላውቅም። ይሄ ገንዘብ ነበረ። እንደገና ደግሞ ኃይሉ ይመኑ የሚያዝበት ቤተመንግሥት ይቀመጥ የነበረ ሰባት ሚሊዮን ብር ያህል ከጫት ሽያጭ ገቢ የሆነ ነበረ። ይሄን ደግሞ ለሶማሊያና ለሱዳን ነፃ አውጪ ድርጅቶች በየወሩ በቋ ሚኒት ወጪ እየተደረገ የሚሰጥ ገንዘብ ነበር። ለፖለቲካ ጉዳይ የሚወጣ ስለሆነ በምስጢር የሚያዝ ገንዘብ ነው። በገሃድ ሳይሆን በምስጢር ወጪ ይሆናል ማለት ነው።

በአሜሪካን መሪነት በኩዌትና በኢራቅ መካከል በተደረገው የገልፋ ጦርነት ጊዜ እኛ ከኩዌት ጎን ነበር የቆምነው። ኩዌት ለሻዕቢያ ከፍተኛ ርዳታ ስትሰጥ የነበረች አገር ነች። እስከታንክ ድረስ መሣሪያ እየገዛች ስታስታጥቃቸው ቆይታለች። እሷ በሌላ ኃይለኛ ተጠቅታ ተወራሪ ስትሆን እኛ ከፍተኛ ድጋፍ ነበር የሰጠናት። በወቅቱ ደግሞ ኢትዮጵያ የፀጥታው ምክር ቤት አባል ነበረች። በዚህ ላይ የአፍሪካው ክፍል ሊቀመንበር ነበረች። ኒውዮርክ ተስፋዬ ታደሰ የሚባል ስማርት ልጅ ነበረን። እሱ የሳዳም ሁሴንን ወረራ በሂትለር ናዚዎች ከተደረገው ጋር እያመሳሰለ ኒውዮርክ ላይ ኢትዮጵያን ወክሎ ተናገረ። ኩዌቶች 'ይሄን የመሰለ ድጋፍ ኢትዮጵያ እንዴት

ሰጠችን? ብለው በጣም ተደነቁ። እነሱ ድጋፍ የጠበቁት ከሶማሊያና ከሻዕቢያዎች ነበር እንጂ እኛም ጠላት ነን። በዚህ ደስ አላቸው። ጠቅላይ ሚኒስትሩ በቀጥታ መጣ። ‘በመካከላችን ለቆየው ወዳጅነት በኛ በኩል የተሰጠው ምላሽ የሚያሳዝን ነበር። ያለማወቅና ስሕተት ነው። በውነቱ እናዝናለን’ አለ። ‘ካሁን በኋላ የምንረዳዳበትን እናመቻቻለን’ ብሎ ሄደ። አገሩ እንደደረሰ የ20 ሚሊዮን ያሜሪካን ዶላር ቼክ በኤምባሲው በኩል ላከልን። ብር አይደለም 20 ሚሊዮን ዶላር ቼኩን በስሜ ‘መንግሥቱ ኃይለማርያም’ ብሎ ነው የላከው።

ያን ጊዜ ራሽያኖቹ መሣሪያ አንስጥም ብለውናል። በተለይ የአውሮፕላን ሰምቦች ከገቢያ እየገዛን ነው የምንጠቀመው። ከኮሪያኖች ጋር በመተባበር በስድስት ወር ውስጥ ሰምብ ለመሥራት ተዘጋጅተናል። እና ይሄንን ለማቋቋም የገንዘብ እጥረት ነበር የያዘን።

መቼም የውጪ ምንዛሪ መጣ ከተባለ ሁሉም አሰናዳፊው ነው የሚጠብቁት። ሊበሉን ነው የሚደርሱት። ሁሉም ለየራሱ ሚኒስቴር መሥሪያ ቤት ባጀት ይፈልገዋል!

ስለዚህ ቶሎ ብዬ ተስፋዬ ዲንቃን የዚያን ጊዜ የገንዘብ ሚኒስትር የነበረውን በቀለ ታምራትን፣ ሁለቱን ጠራጊቸውና መመሪያ ሰጭቷቸው። ‘ስለዚህ ገንዘብ ጉዳይ ለማንም ሰው እንዳትናገሩ። አገራችንን ለመከላከል የምናቋቋመው የመከላከያ ኢንዱስትሪ ሥራ ባስቸኳይ መጀመር አለበት። ለዚያ የሚውል ነውና በምስጢር ያዙት’ አልኳቸው። ገቢ ሆነ።

ልብ በይ እንግዲህ፤ ይሄ ገንዘብ በኔ ስም የመጣ ቼክ ነው ... እኔ ወስጄ ኪሴ ባደረገው ኖሮ ይሄንን ገንዘብ ማንም ሊጠይቀኝ አይችልም ነበር።

ገነት - ሰጂነሪል ተስፋዬ የላኩባቸው መልእክት ይዘቱ ምን ነበር?

መንግሥቱ - ያቺን ገንዘብ ተስፋዬ ዲንቃና በቀለ ታምራት ጭጭ እንዳያደርጓት ለተስፋዬ ገብረኪዳን እንዲያውቀው ልኬበታለሁ። እሱ ግን እንኳን ገንዘብ አለ የለም? ሊል ቀርቶ ለራሱ ምን ቀልብ አለው በዚያን ሰዓት። ለዚያውም ስንት ቀን ቆየ ሥልጣን ላይ? ሦስት ቀን ወይስ አራት ቀን?

በተረፈ አወጣጤ ላይ ስላደረጉብኝ ተፅዕኖ ጽፌላቸዋለሁ። እና ያልኩት ምንድነው እኔኮ በእግባቡ ብትነገሩኝና እንዲህ፤ እንዲህ

ያለ ነገር አለ ብትሉኝ ኖሮ ይሄ ሁሉ አይፈጠርም ነበር። ቸኮላችሁ። የሕዝቡን ነገር እንዴት ልታደርጉት ነው? ወታደሩን ምን ልታደርጉት ነው? ብዬ ለተስፋዬ አንዳንድ ሃሳብ ሰጥቼው ነበር። ወታደሩን ካልያዝክና ካልተከላከልክ በስተቀር ምንም ተስፋ የላችሁም። እዚያም ሆኔ ስነግራችሁ ያልተቀበላችሁኝ ነገር ነው። አሁንም በርቱና ተከላከሉ። ራሽያኖች አወናብደዋችሁ ይሆናል። አሜሪካኖች ደልለዋችሁ ይሆናል። ወንበዴዎቹ ራሳቸው ‘መንግሥቱን አንቀበልም። እሱ ከሄደ ግን አብረን የጋራ መንግሥት ልናቋቋም እንችላለን’ ብለዋችሁ ሊሆን ይችላል - የሚፈልጉትን ነገር እስኪያገኙ ድረስ። ወታደርህን አሰልፈህ መቋቋም ካልቻልክና ጥንካሬ ካላሳየህ ማንም እንደማይቀበልህ ማወቅ አለብህ። ያለበለዚያ እንኳን ላገርህ ለራስህም ሳትሆን መቅረትህ ነው። ይሄንን ዕውቅ ብዬ በደንብ አድርጌ ለተስፋዬ ገብረኪዳን ነግራዋለሁ። ሌላው የላክሁለት የጦር ስልትና የፖለቲካውን ሁኔታ የሚመለከት ነው።

ማታ ሐራሬ ከገባሁ በኋላም ደውቼ አግኝቼዋለሁ። ተስፋዬ ዲንቃንም አግኝቼዋለሁ። እና ነግራቸዋለሁ። «እኔን በተመለከተ እንደዚያ ባታደርጉ ጥሩ ነበር። ገንዘብም ሰርቋል አለማለታችሁ ጥሩ ነው። የፈለጋችሁትን ልትለጥፉብኝ ትችሉ ነበር። ያን አላደረጋችሁም። አመስግናለሁ። በፈቃዱ ሄዷል ነው ያላችሁት። የኔ ግድ የለም ይሁን። አገሪቱን ማዳን ከቻላችሁ ጥሩ ነው። አሁንም ወንድሜ ነህ። አገሪ ናት። ልረዳችሁ የምችለው ነገር ካለ ለመርዳት ዝግጁ ነኝ። ለናንተም በጎውን እመኝላችኋለሁ። እዚህ ሐራሬ ከገባሁ ለጊዜው ጓድ መጋቤን አላገኘሁትም። በአገር ውስጥ የለም። በኬንያ በኩል ያሰብኩት ነገር ከተሳካልኝ አስብበት» አልኩት። ስልኩን ያነሳው ተስፋዬ ወልደሥላሴ ነበር።

አንድ ቀን ዕድል አጋጥሞኝ ተስፋዬ ገብረኪዳንን ያገኘሰው እንደሆነ ጠይቄው። «መንግሥቱ ሐራሬ የገቡ ለታ እናንተ ስብሰባ ላይ እንዳላችሁ ስልክ አልደወሉም? ስልኩን ተስፋዬ ወልደሥላሴ አላነሳም? እርስዎስ ከመንግሥቱ ጋር አልተነጋገሩም? ደመቀ ባንጃውስ ደብዳቤ ይዞ አልመጣም?» በይና ጠይቄው። ይነግርኛል፤ አይክድም።

ገነት - ይሄ 70 ሚሊዮን አወጣ የተባለው መሣሪያ ስመሆኑ ገንዘቡ ተከፍሷል?

መንግሥቱ - ከቻይና የገዛነውን መሣሪያ ጉዳይ የተነጋገረው ጓድ ወሌ ቸኮል ነበር። ዋጋው 70 ሚሊዮን ብር የሚያወጣ በብድር የተገዛ መሣሪያ ሲሆን የቅድሚያ ክፍያ ከፍለገበታል።

ይሄኑ እንዲያው ዝም ብዬ የማወራው ወሬ አይደለም። በምፅ ፈው መጽሐፌም ላይ ቁልጭ ብሎ የሚቀመጥ ነው። አራፕ ሞይን፣ ሐሰን ጉሌድንም፣ ቻይናዎችንም ያነጋገርኩትን ሁሉ ነው በዋቢነት የማቀርበው። እንዲሁ ዝም ብዬ የማወራው የፈጠራ ወሬ አይደለም። በዚህ ዓይነት ነው ከሃገሪ የወጣሁት።

የሚያሳዝነውና የሚያሳፍረው የኛ ሰዎች አሜሪካንና ወያኔን አምነው መታለላቸው ነው። በጣም ነው ያሞኙዋቸው። ከወያኔ ጋር ቁጭ ብለን እንደራደራለን ብለው ያሰቡ ቁሎች ናቸው። ተስፋዬ ለአሜሪካኖቹ ምንድነው ያላቸው? ‘ግድየለም ኤርትራን አንለቃለን። ከወያኔ ጋር ተኩስ አቁም እንደራደር። ተኩሱን አስቁመልንና ቁጭ አድርጋችሁ አደራድሩን’ ነው ያላቸው። እነሱ ታዲያ መልሱን ሲሰጡት (አየሳቁ) ‘አሁን ጊዜ አልፎባችኋል። ሠራዊቱንም አትቆጣጠሩም። ፓርቲ የላችሁ፤ መንግሥት የላችሁ። ምንም ዓይነት ሥልጣን የላችሁም። በምን ዓይነት ነው የምትደራደሩት? ወታደሩ ዝርፊያ ሳይጀምርና ሥርዓተ አልበኝነት ሳይሰፍን ወያኔ ገብቶ መቆጣጠር አለበት’ አሏቸው።

ለምን ይመስልሻል ወህኒ ቤት የታሰሩት ባለሥልጣኖች አንዳቸው እንኳን ሳይመልሱ የተያዙት? ወያኔ ሳይገባ በፊት እንዳያመልሱ ዙሪያውን ዘግተው አላስወጣ ብለዋቸው አይደለም እንዴ?

ገነት - እነማን?

መንግሥቱ - ሁለቱ ናቸዋ! ተስፋዬ ገብረኪዳንና ተስፋዬ ወልደሥላሴ። ሁሉም ሊወጡ ይችሉ ነበር። ዛሬ እዚያ እስር ቤት እየማቀቁ የሕዝብ መሳቂያ፣ የወያኔ መዘባበቻና መጫወቻ አይሆኑም ነበር። ሁሉም ሊወጡ ይችሉ ነበር። ሁሉም እንዳቅማቸው፤ ሲሆን ሰው ሊያንቀሳቅሱ፤ ያለበለዚያም ራሳቸውን ሊያድኑ ይችሉ ነበር። ደብረዘይት መንገድ ብትይ፤ ጀማ መንገድ ብትይ፤ ዙሪያውን ዘግተው ነው እንዳይወጡ አድርገው ያስያዟቸው የገዛ ጓደኞቻቸውን።

ገነት - ለምን?

መንግሥቱ - እኔ አይገባኝም። ወያኔ እኮ አላሰራቸውም። የራሳቸው ጓደኞች ናቸው ያሰሯቸው።

ወንበዴዎቹ በአራት አቅጣጫ ነው የመጡት። በመናገሻ አቅጣጫ በአምቦ መንገድ፤ ከደሴ በደብረ ብርሃን መንገድ፤ ከዚያ ደግሞ በከሰም ሽለቆ ታች ታቹን ዞሮ ከጌላ ሠራዊቱን ለመቁረጥ የመጡ ወንበዴዎች እና ደግሞ በዚህ በጎሃ ፅዮን። አራቱንም አቅጣጫ ለመከላከል አንድም ቦታ ላይ ምንም ዓይነት መከራ ለማድረግ ያልተቻለ መሆኑን ነው የሰማሁት።

በሁሉም ቦታ ያሉት ባለሥልጣኖች ሕዝቡን ለማነቃነቅ፤ ለማነሳሳት ወይም ለመርዳት የሚችሉበት ሁኔታ ከሌለ ሕዝብ፤ ሕዝብ ነው፤ መቼም የጠላት ዓላማ እነሱ ናቸው። ከየቤታቸው በሬዲዮ ተጠርተው እንዲታሰሩ ለማድረግ የተፈለገበት ምክንያት ለኔ ግልፅ አይደለም። ሁሉም በግል መኪና ወይም በሌላ መንገድ ጠላት ከመምጣቱ በፊት ገለል ለማለትና ከከተማ ለመውጣት ጥረት አድርገው ነበር።

ነገር ግን በጄኔራል ተስፋዬ ገብረኪዳንና በኩሎኔል ተስፋዬ ወልደሥላሴ የታዘዘ የመከላከያ የደህንነትና የፖሊስ ጋይል ከከተማ መውጫ በር በሩን ይዞና ሌላዎቹንም መንቀሳቀሻዎች አጥሮ እነኚህ ሰዎች እንዳይወጡ አድርጓል። በእርግጥ ሊወጡ የሞከሩም ነበሩ። እንዳይወጡ ተዘጋባቸው። የተወሰኑ ካድሬዎች እየተዋጉ በየኬላው ላይ እንደሞቱ ታውቋል። ለመሄድ ሲሞክሩ የገዛ ወታደሮቻቸው ተነስተውባቸው እየተታኮሱ የወደቁ ጀግኖች አሉ። ጄኔራል ገድለጊዮርጊስን፤ ጄኔራል ግርማን መጥቀስ ይቻላል። እነሱ አሁን (እንደሰማሁት) ወታደሮች አስቁመዋቸው ‘እነእከሌን፤ እነእከሌን አታስወጡ ተብለናል’ ብለው ሲሏቸው፤

‘ማነው እንዲህ ያለ ትዕዛዝ የሰጣችሁ?’

‘የደህንነት ሚኒስትሩ’።

‘እሱ ማን ሆኖ ነው ደግሞ እንዲህ ያለ ትዕዛዝ የሚሰጠው?’ ብለው ጥሰው ሊሄዱ ሲሉ ወታደሮቹ ተኩስ ከፈቱባቸው። የቻሉትን ያህል ተከራክረው (ወታደሮቹ ብዛት ነበራቸው) ጥይት ተርከፈከፈባቸው። መኪናቸው በእርጉጂ ተመታ። ጄኔራል ገድለጊዮርጊስ ሞተ። ጄኔራል ግርማ ቆስሎ ተያዘ።

አንዳንዶቹን ይዘው እስር ቤት አስገብተዋቸው ወያኔ ሲገባ እዚያ ነው ያገኛቸው። ለምሳሌ፤ ለገሠ አስፋውን እነ ተስፋዬ ገብረኪዳን ናቸው ያሰሩት። ወያኔ እሥር ቤት ቁጭ ብሎ ነው ያገኘው። የተቀሩት ሁሉም ለመውጣት ሞክረዋል። አልቻሉም። ተከልክለው፤ ታግደው ነው። ተስፋዬ ወልደሥላሴና ተስፋዬ ገብረኪዳን ለዚህ ተጠያቂ ናቸው። ከወንበዴ ጋር ግንኙነት ነበራቸው? የውስጥ አርበኞች ናቸው? ለምን እንደሆነ ባውቅ ደስ ይለኛል።

ግማሾቹን ወታደሩ ራሱ ነው እያመጣ ለወያኔ ያስረከባቸው። ለምሳሌ፤ የባሌው ወደ ሶማሊያ ሲገባ ሲል የራሱ ወታደሮች ናቸው ይዘው ያስረከቡት። እነጄኔራል ጌታቸው ሺበሺ፤ እነነሲጽ ታፄ አዋሳ አካባቢ ሞቱ። ጄኔራል ጌታቸው ከመሞቱ በፊት በደቡብ ሞውጫ በኩል የነበረው እሱ በመሆኑ በቀጥታ ከተስፋዬ ገብረኪዳንና ከተስፋዬ ወልደሥላሴ ትዕዛዝ ደርሶት በዚያ በኩል አንድ ሰው እንዳታሳልፍ ተብሎ እንደነበር ከታመነ ሰው ሰምቻለሁ። ሌላው ቀርቶ ለአንደኑ ድርድር የሄዱት እነተስፋዬ ዲንቃ ሊወጡ ቦሌ ሲደርሱ የኢሚግሬሽን ሰዎች በፊት ከደህንነት ሚኒስትሩ በደረሳቸው ትዕዛዝ መሠረት አላስወጣ ብለዋቸው በግድ በተስፋዬ ገብረኪዳን ትዕዛዝ መውጣታቸውን እንደዚሁ ከታመነ ሰው ሰምቻለሁ። ሐረርም እንደዚሁ ስንቶቹን ዳጩ። ወያኔው የራሳቸው ሰዎች ናቸው። ይሄንን ትዕዛዝ የሰጠው ማነው? ወታደሩ ለጠላቱ ጀርባውን ሰጥቶ ሽሽቶ መጥቶ መሪዎቹ ላይ የበረታውና ምላጭ ለመሳብ የተጣደፈው ለምንድነው? በማንሰ መመሪያ ነው? ይሄንን ወደፊት ታሪክ ያወጣዋል።

ተስፋዬ ገብረኪዳን የትግል ጓዶቹን ለጠላት አሳልፎ ሰጥቷል። ‘ኤርትራን ለቅቂያለሁኝ። እባካችሁ ወያኔን አዲስ አበባ እንዳይገባ አስቁሙልኝ። ለመደራደር ዝግጁ ነኝ እያለ አሜሪካኖቹን ሲማጸናቸው ስቀውበት ነው ጥለውት የሄዱት። ጌላ ሁሉም አልሆን ሲለው ሸሽቶ ጣሊያን ኤምባሲ ገባ። ያታለሏቸው የምዕራቡ ኃይሎችም ሆኑ ሶቭየቶቹ ምንም ዋጋ የሌላቸው መሆናቸውን አይተው ‘ዞር በሉ’ አሏቸው። ተስፋዬ ገብረኪዳን ያስጥሉኛል ብሎ ተማምኖ ነበረ። አሜሪካኖቹን ጠርቶም አነጋግሯቸዋል። እነሱን ሲያነጋግር አጠገቡ ሆኖ ማስታወሻ ይይዝ የነበረ ሰው ነው መጥቶ የነገረኝ። ስቀውበት ነው የሄዱት።

አሁን እንግዲህ ሁኔታው እንዳለዋጣ ሲያውቁ ‘የት እንሂድ?’ ሲባባሉ ኃይሉ ይመኑ ‘ጣሊያኖች ጋ እንሂድ’ የሚለውን ሃሳብ አመጣ። ጣሊያኖቹ በአብዮቱ ጊዜ በእውነቱ ከሌሎቹ የምዕራብ መንግሥታት ጋር እንደነበረን መቋሰል ሳይሆን ጥሩ ግንኙነት ነበረን። ብዙም ረድተውናል። ቀደም ብሎ በክፉም ሆነ በበጎ ገልፀንላቸው ፈቃደኛ ሆነው አብረውን ሲሰሩ ቆይተዋል። ንግዱም፤ የጋራ ጥቅሙም ሳይደናቀፍ ቀጥሏል። ፖለቲካዊ በሆነ መንገድ እኛ የምናካሂደውን የእድገት አቅጣጫ ሳይነቅፋና ሳያንቋሽሽ በሰላም ወትሮ የነበረውን የኢኮኖሚ ትብብር ያካሂዱ ነበር። በድርቅ በተጠቃን ጊዜ ርዳታ በመስጠት ለተፈናቀለውና በረሃብ የተጎዳውን ሰው ለማስፈር፤ በተለይ ጎጃም ውስጥ በመተከል አውራጃ ስንንቀሳቀስ ያንን ፕሮጀክት ‘ለኛ ስጡን’ በማለት ወስደው እንዴት ዓይነት የሚያስደስት ሥራ ሰርተውልናል። የትራክተር ፋብሪካውንም ከራሽያኖቹ ተቀብለው በነሱ ፋንታ ጣሊያኖቹ ሊሠሩልን ስምምነት ላይ ደርሰን ነበር። መገጣጠሚያ ብቻ ሳይሆን ሙሉ ኢንዱስትሪ በናዝሬት ልናቋቁም ተስማምተን ነበር።

ይህን የመሰለ መግባባት ከጣሊያኖቹ ጋር ስለነበረን ኃይሉ ይመኑ ‘እዚያ ብንሄድ ይሻላል’ ሲላቸው ተቀበሉት። ያው አብረው ሄዱ።

ገነት-ዞር፣ዞር የርስዎ መሄድ ሠራዊቱ ኮሳገስ እንዲያደርግ አደርገል።

መንግሥቱ - ‘መንግሥቱ ኃይለማርያም ሄደ’ ሲባል፤ በወታደሩ፤ በሲቪሉ፤ በሕፃን፤ በአሮጊቱ፤ በወንዱ፤ በሴቱ፤ በጠቃላይ በሕዝቡ የሚያሳድረው ስሜት ይገባኛል። 17 ዓመታት የመራሁት ሕዝብ ነው። ነገር ግን እነተስፋዬ ምንድን ነበር ለሕዝብ የተናገሩት? ‘በተፈጠረው ውጥረትና ሁኔታ ከሰላም ፍላጎቱም አንፃር ጦርነቱ ቀጥሎ አግባብ ያልሆነ ደም መፋሰስ እንዳይደርስ በፈቃዳቸው አገር ጥለው ሄደዋል’ የሚል ነገር ነበር። ይህን ያሉት ነገሩ ሁሉ ልክ እነሱ በፈለጉት፤ ባቀዱትና እኔን ካገር ባወጡኝ መንገድ ሌላው ሁሉ እንዳሰቡት እንደሚሆን ገምተው ነው። አሁን የሠራዊቱን ሁኔታ የአሜሪካኖቹንና የራሽያኖቹን አዝማሚያ ሲያዩ እነሱ እንዳሰቡት አልሆነም። ወታደሩም የሚታዘዛቸው አይደለም። አሜሪካኖቹም፤ ራሺያኖቹም ‘ሐውልት አፈረሳችሁ? ጥሩ! እስረኛ ፈታችሁ? በጣም ጥሩ! ጎሽ አሏቸው። ከዚያ ምንም!! ሌላ ምንም ነገር የለም። አሁን ከዚያ ብድግ አሉና ‘ጥሎን ሄደ! አ! አ!’ አሉ። ‘በአንድ ራስ ሁለት ምላስ’ ይሏል ይህ

ነው። ትላንት 'በፈቃዱ ሄደ'፤ ዛሬ 'ከድቶ ጥሎ ሄደ' ሲባል፤ ሠራዊቱ ግማሹ 'ለመሆኑ ሄዷል ወይ?' ሲል፤ ሌላው 'ሞቶ ነው' ይላል። ውዥንበር ሆነ። ድሮውንም በቋፍ የነበረ ሠራዊት ብትንትኑ ወጥቶ 'ተስፋዬን እንፈልጋለን' እያለ ነው አዲስ አበባ የመጣው። ተስፋዬ ገብረኪዳን እኮ ወያኔን ብቻ አይደለም ሽሽቶ የሄደው። የገዛ ሠራዊቱም ቢያገኘው እንደሚዘለዘለው ያውቃል። 'ይሄ የመፈንቅለ መንግሥቱ ጊዜስ ተባባሪ አልነበረም ወይ? እሱ ነው እኛን የሚመራን? ትላንት በፈቃዱ ሄዷል ተብሎ ዛሬ ሽሽቷል የሚለው ምንድነው ሁለት ቋንቋ?' እያለ ነው እሱ የመጣው። እዚያ ቤተመንግሥት ቁጭ ብሎ ቢያገኘው እንደማይምረው ያውቃል። ለዚህ ነው ሮጦ ጣሊያን ኤምባሲ የገባው።

እና ከኔ መሄድ ይልቅ የነተስፋዬ መግለጫና ሁኔታቸው ውዥ ምብር ፈጥሯል። ከሁሉም በላይ ደግሞ ወያኔ እኮ ሠራዊቱን አልፎ ነው አዲስ አበባ ዙሪያ የደረሰው። አይደለም እንዴ? ሠራዊቱ ከየት ነው የመጣው? መጥቶስ ምን ሊያደርግ ኖሯል?

በነዚያ የመጨረሻ ቀናች ሁሉም ወታደሮች ስለፖለቲካው ይዘት፤ ማዕከላዊው አመራር ስለገጠመው ችግርና በአገሪቱ ላይም ሆነ በእያንዳንዳቸው ሕይወት ላይ ስለሚያስከትለው መዘዝ እኩል ግንዛቤ ይኖራቸዋል ማለት አይቻልም። ባንዳንዱ ግምባር ወንበዴውን በደንብ ገትፎው እስከመጨረሻው የተዋጉ ነበሩ። በሌላው በኩል ደግሞ እንደ ደብረዘይቱ አየር ኃይሎች ግቢያቸውን ባዶ ወና አድርገው ወያኔ ሰተት ብሎ እንዲገባበት ያደረጉ አሉ።

እኔ ከሄድኩ በኋላ እነተስፋዬ ከሠሯቸው ሥራዎች የሚገር መኝና ፋይዳውም የማይገባኝ መንግሥት ሥልጣን ላይ የነበሩትን ሰዎች የጦር አዛዦችም ጭምር መውጪያ መግቢያውን ዘግተውባቸው አንዳቸው እንኳን እንዳያመልጡ ያደረጉበት ሁኔታ ነው። ምን ለማግኘት ተብሎ ነው? ማን የነማንን እጅና እግር አስሮ ለወያኔ እጅ መገሻ ሊያቀርብ ነበር? አላውቅም። በግምት መናገር ከተቻለ እኔ እንደሚመስለኝ ምዕራባውያኑ ወንበዴ ከአዲስ አበባ ውጪ ታግቶ እንዲቆም ተፅዕኖ አድርገውልን መደራደር እንችል ይሆናል የሚል ተስፋ አላድረው ይሆናል። ይሄንን ያሰቡት ምናልባት ቀደም ሲል ከተደረገ ድርድር ወይም ምስጢራዊ ንግግር ባገኙት ተስፋ ይሆናል። ይሄ ከሆነ ከድተዋቸዋል ማለት ነው። ተጨባጩ ሁኔታ እነተስፋዬን ዋጋ ቢስ ስላደረጋቸው ለነሱ የተገባ ቃል ቢጣስ ምን እንዳያመጡ ነው? መንግሥት የላቸው። ሠራዊት የላቸው። ስለዚህ መጨረሻ ላይ

አሜሪካኖቹ 'ዞር በሉ' ብለዋቸዋል። ለንደን ለድርድር የሄዱትን እነ ተስፋዬ ዲንቃን 'መንግሥት የላችሁም፤ ምን የላችሁም። ከእንግዲህ ወዲህ ለድርድርም አትበቁም' ብለዋቸዋል። ያን ጊዜ እነተስፋዬ ገብረኪዳን የኔ መሄድ እንደጎዳቸው ሳይረዱ አልቀሩም እንጂ መጀመሪያ ላይማ እኔን አስወጥተው ሥልጣን ላይ ቁጭ ሲሉ የሚሰነቡቱ መስሏቸው ደስ ብሏቸው ነበር። ያኔ 'ከዳን' አላሉም። 'ለሰላም ሲል በፈቃዱ ሄደ' ብለው ነው ለሕዝብ ያወጁት። በኋላ ነው እዩዬው የቀለጠው።

ገነት - ኩሎኔል ተስፋዬ ወጪደሥሳለ ሰኪጂቢም ሰሊክደኤም ይሠራ ነበር ይባላል።

መንግሥቱ - ተስፋዬ ብቻ ሳይሆን የሌሎችም ሲቪሎች እጅ አለበት እንጂ። ትዝ እንደሚለኝ በዚያ አስቸጋሪና ቀውጢ ጊዜ '12ኛው የኢትዮጵያ ታሪክ ጥናታዊ ጉባኤ አዲስ አበባ ላይ እንዳደረገ ጥያቄ ቀርቧልና ምን ይመስልዎታል?' ብሎ መጣ። «አሁን እንደዚህ ያለ ችግር ላይ እያለን የውጪ ባዕዳንን፤ ያውም የታሪክ ተመራማሪዎችን ማስተናገድ አመቺ ነው ወይ?» አልኳቸው። ሽመልሰ ማዘንጊያም አብሮ ነበር።

'ምንም የሚያስቸግር ነገር የለውም እኮ፤ የኢትዮጵያን ታሪክ ነው የሚመረምሩት። የኢትዮጵያ ጉዳይ ስለሆነ እዚህ እናድርገው ሲሉ መከልከል የለብንም' አሉ።

«እንግዲያውስ ከኔ ምንም እንዳትጠብቁ። ሄጄ ንግግር ለማድረግ ምናምን እኔ ጊዜ የለኝም። እናንተው እንደሚሆን አድርጉ» አልኳቸው።

ታዲያ እዚያ ጉባኤ ላይ ምን ነበረ ሲባል የነበረው? የኢትዮጵያን ታሪክ እንመረምራለን ያሉት ምሁራን ሲያወሩ የነበረው ምንድነው? የኢትዮጵያን ታሪክ ሳይሆን የመረመሩት፤ በኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥትን ስለማቋቋም ነበር የተወያዩት። ይሄንን አንቺ አልሰማሽም? አልተረዳሽም? ማን፤ ምን እንዳለ የኢትዮጵያ ሕዝብ አያውቅም? አይረዳም?

ከዚያ ደግሞ የሆኑ ፕሮፌሰሮችና ዶክተሮች ምን ይሉኛል 'ኢትዮጵያ ትቅደም ብለው ተነስተው ለሃገር የሠሩት ሲታወስ ይኖራል። አሁን ግን አገሪቱ ያለችበት ሁኔታ የሚያስደስት ስላልሆነ ነገሩን መርምረው ኢትዮጵያን የማስቀደም የመሪነትና የዜግነት ግዴታዎ

ለሰህን የሽግግር መንግሥት የሚቋቋምበትን መንገድ ፈልጎ በማለት ፕሮፌሰር፣ ዶክተር እክሌ፣ እክሌ ብለው ፈርመው ወረቀት ተፅፎ መጣልኝ። ይሄስ አይታወቅም?

ይሄን ከሚነገሩት ዋነኛው ፕሮፌሰር መስፍን ነው። ፕሮፌሰር መስፍን ከውጪ ከመጣ ሁለት ሳምንትም አልሆነው ነበር። «ጡረታ አታውጧቸው» ብዬ ያልኩት እኔ ነኝ። እሱን ብቻ ሳይሆን ሌሎችንም በፒኤችዲና በማስተር ደረጃ ትምህርታቸውን የተማሩትን ምሁራን ነው። «በምርትና በአገልግሎት እንዲሁም በአካዳሚክ መስክ የተሰለፉት ምሁራን አገሪቱ ለረዥም ጊዜ ያስተማረቻቸው ስለሆነ አድካሚና ጉልበት የማይጠይቅ የአእምሮ ሥራ የሚሠሩ ስለሆኑ አገፈቻቸውን ብዙ ሊያገለግሏት ይችላሉ። ስለዚህ ጡረታ የመውጣታቸው ነገር እየታየ መሆን አለበት። ሕጉ ይሻሻላል። እስከዚያ ድረስ ግን እንዳታወጧቸው» ብዬ ነበር። ሶካ ፕሮፌሰር መስፍንን አይወዱትም ኖሯል። ሌሎች ሰዎች ጡረታ እየተጨመረላቸው ሲቀሩ፣ እሱን ብቻ ነጥለው አወጡት። «ለምን ወጣ?» ብዬ ጠይቄ ነበረ። እሱ ግን መንግሥቱ አውጥቶ የወረወረው መስሎታል። እና አሜሪካን ሄዶ ቆይቶ እዚያ ብዙ ነገር ውስጥ ገብቶ ነው የመጣው። ከነፃ መኩንኖች ንቅናቄ ጋር፣ ከመሳፍንቱ ወገኖች ጋር፣ ከኔ ተቃዋሚዎች ጋር፣ ከአሜሪካኖች ጋር ብዙ ነገር ሲያጠነቅቅ ቆይቷል።

አሜሪካኖች ከሶቭየት ውድቀት በኋላ መጀመሪያ «ሀ» ብለው የጀመሩት ነገር ቢኖር የነሱን ኢንፍሉዌንስ በማገኛቸውም ቦታ ወስደው ለማስቀመጥ እንዲያመቻቸው «የሲቪክ ሶሳይቲ» ለማቋቋም ቡሽ ፕሬዝዳንት ሳይሆን፣ ገና ምክትል ፕሬዝዳንት እያለ በሰበሰበው ኮሚሽን ያሜሪካን የውጪ ፖሊሲ በዓለም ላይ የሚወጫውታቸውን ሚና ለመቀየስ ስትራቴጂ ማውጣት ነው። ዛሬ «የሰብዓዊ መብት ጠባቂዎች» እየተባሉ በየሀገሩ ራሳቸውን መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እያሉ ከውጪ፣ ከራሳቸውም በዚህ ዓይነት አንዳንድ ሚና ለመጫወት የተሞከረው ያኔ ገና አዲስ መጀመሩ ነበር። የዚያን ጊዜ ይሄንን ያስፈፅማሉ ያሏቸውን ሰዎች ከየቦታው እየጠሩ ደምበኛ ገለጻ እያደረጉላቸው፣ ገንዘብም እያስታተፉ መላክ ሲጀመሩ ነው ፕሮፌሰር መስፍን የመጀመሪያ ሆኖ ያንን ዓላማ ለማራመድ የመጣው። ገንዘብ ብና አስተሳሰቡን ይዞ መጥቶ በህዝብ መንቀሳቀስ ጀመረ። ሥራ አልነበረውም። የሚቀመጠው ገዢ ሆኑል ነው።

ከአገቴ ከአቶ አሥራት ወልደ ጋር ከዱሮ ጀምሮ ትውውቅ አላቸው። ፕሮፌሰር መስፍን «ላነጋግርህ» ብሎ ያገኘውና አንዳንድ ነገር ይለዋል። እኔ አገሪን እወዳለሁ። በዚህ ቀውጢ ጊዜ ዳር ቆሜ ከማየት መርዳት የምችለው ነገር ካለ መሥራት እፈልጋለሁ። ይለዋል። «እስቲ ፕሮፌሰር መስፍንን ተቀበልና አነጋግራቸው» ሲለኝ፣ «እሺ» አልኩኝ። በጣም በወዳጅነት ነው የቀረበኝ። ወገን፣ መካሪና ተቆርቋሪ መስሎ ነበር ያነጋገረኝ። በኋላ የሸገነው ሰብሰባ ላይ ግን ፍፁም ተለውጦ የመንግሥት ለውጥ ከጠየቁት የመጀመሪያው ሆኖ ቀረበ። በመሠረቱ ግን የመጣው የኛን ውድቀትና ድክመት ለማየት ነው። እኛ ከወጣን በኋላ ያቋቋመው «የሰብዓዊ መብት» ድርጅትም ተጭናት የመጣው ያሜሪካኖች ተንክል ውጤት ነው።

ለነሱ እንገዝጉዛለን ብለው ነው ራሳቸውን የጣሉት። እኔ ምንም ልሁን ምን፣ በዚያን ወቅት ተጠናክረን መገኘት ነበረብን። ጠንካራ አመራር ይዘን መገኘት ነበር የሚገባን። እኛ እርስ በርስ ስንጠላለፍ በድል የወጡት ጠላቶቻችን ናቸው።

ይሄንን ሁሉ ደባ በመጨረሻው ጉባኤ ላይ አጋልጧለሁ። ማነው የመጣብን? ወያኔ ከጨረቃ አልመጣ፣ ከሌላ ሃገር አልመጣ፣ ከትግራይ የተነሳ ወንጌል ለፈጠረው ሁካታ የኛ ምሁራን ያላቸው ጉልበትና ጉብዝና ከወረቀት ነበርነት ያለፈ አልነበረም። እኔን ሽርታ፣ ከጉንጋህ ነን አላሉኝም። እንዴት የጥቂት ሰዎች ስብስብ መላይቱን ኢትዮጵያን ሊገዛ ይነሳል!? ብለው እንኳን አልተቆጩም። እንዴት ከሕዝቡ አነስተኛው ክፍል አብላጫውን በመሣሪያ ኃይል አንጠርክኮ ይገዛል ብለው አልከነክናቸውም። እነሱ ያተኮሩት የሽግግር መንግሥት እንዲቋቋም ብቻ ነው።

እኔ ጉባኤ የጠራሁት ሕዝቡ ይታጠቅ፣ በየቀጠናው እንደራጅ፣ አገሪቷን ከመከፋፈል እናድን ነው። በጉባኤው ላይ እኔ እንደዚህ ያለ አጀንዳ (መንግሥት ስለማቋቋም) አላቀረብኩም። «አንዱ ሲወድቅ ሌላው የኢትዮጵያን ባንዲራ ይዞ ይነሳ!» ነው ያልኩት። «በተወለድንበት ክልል፣ በምናውቀው ምድር (እነሱ እንዳደረጉን) ብንዋጋ፣ እንኳን ሊያሸንፉን ጨርቃቸውን እንኳን ብንጣጠቅ አይበቃንም» ነው ያልኩት። ምኒልክ የተኛውን አርሚ ይዘው ነው የዘመቱት? መሣሪያ እንኳን ያለው የተወሰነ ክፍል ...

ገነት - ልዩነቱ እኮ እርስዎ እስከመጨረሻው እንዋጋ ነው የሚሉት ሌሎች ...

መንግሥቱ - እስከመጨረሻው መዋጋትን፣ በተለይ ከሚሊተራው ጠብቂ ነበር። ምሁራኑንም አውቃቸዋለሁ። እነሱም በፈቃዱ ሥልጣኔን እንድለቅ ነው የፈለጉት። የሥራ መልቀቂያ እኮ ነው ጽፈውልኝ የመጡት። 'ሌላ ቀይ ሽብር ሊያመጣ ነው' ብለው ሲያስወሩ ነበር እንጂ። ከዚያ በኋላ አዲስ አበባ ሊገቡ ትንሽ ሲቀራቸው ተደራድረው ምን ለማምጣት ነው? ከነሱ ጋር ሥልጣን ለመካፈል?

ገነት - ሌላ አማራጭ እንፈልግ ነው። ሌላ አማራጭ፣ ማለትም የሽግግር መንግሥት የተባለውን እርስዎ ፈፅሞ ሲቀበሉት አስቻሉም ...

መንግሥቱ - በፍፁም!! እንዴት አቀበላለሁ ይሄንን።

ገነት - ስምን አይቀበሉም? አብረው መንግሥት የሚያቋቁሙት ወያኔዎች ስለሆኑ ነው ወይስ የርስዎን ሥልጣን ባስማሳካት?

መንግሥቱ - እኛ ከነሱ ጋር ስናካሂድ የነበረው ትግል ደም የፈለሰበት ትግል ነው። ምን እንደተደረገ? ማን እንዳደማን እናውቃለን። ከጠላቶቻችን ጋር ቁጭ ብለን በመተማመንና በመቻቻል ለማድረግ የሞከርነው ነገር ሁሉ ቢደክም፣ ቢደክም ምንም ተቀባይነት ሳያገኝ እንደቀረ እናውቃለን። ተደራድረን በሰላም ልዩነታችንን ለመፍታት ያደረግነው ጥረት እንዳልተሳካ እናውቃለን።

ከዚያ በኋላ አዲስ አበባ ሊገቡ ትንሽ ሲቀራቸው ተደራድረው ምን ለማምጣት ነው? ከነሱ ጋር ሥልጣን ለመካፈል ነው? አገሪን ካጠፉ ሰዎች ጋር አብራ ተቀምጦ አገር ልመራ ነው? ወይስ የነሱ አሽከር ልሆን? ምን እንዳደርግ ነው የተፈለገው? የአገሪን ሞት ቁጭ ብዬ እንዳይ ነው? ስንት ሞት ነው የምሞተው? እንደ ወንድ፣ እንደ መሪ ባዘዘኩበት፣ በተዋጋሁበትና በመራሁበት አገር ለወንጠዶዎች እንድታ ዘዝ ነው? ሌሎቹስ በሙሉ እንዴት ይሄ ይዋጥላቸዋል? እንዴት ተደርጎ? እንዴት ሊሆን ይችላል? የኛ ሰዎች ወደቁራ ለመሄድ የሚገ ተት እንስሳ ዓይነት ፖለቲካ ነው የተጫወቱት። አሁን የሚታየው ነገር ራሱ ማስረጃ አይደለም እንዴ? ይሄ ምን ያነጋግራል።

የሚያሳፍር፣ በጣም የሚያሳፍር ነው። ይሄ የትውልድ ዝቅጠት ነው። የጥንት አባቶቻችን ይሄን አያደርጉትም። ጣልያን በወረራቸው ጊዜ ንጉሠ ነገሥት ሲወጡ በዙዎቹ ባገራቸው ደንና ጫካ ገብተው በሠሩት ሥራ ለነፃነት አብቅተውናል። እንዴት ከመሃከላችን የወጣ

ወንጠዶ እንደዚህ አድርጎ ይሄንን ሁሉ ሰው ይፈታዋል? ሊሆን የማይችል ነገር ነው ያሰቡት። ለዚህም ነው የተዋረዱት።

እኛ ምንም እናድግ ዞር፣ ዞር ላንዲት ኢትዮጵያ ተብሎ ነው። ለሠፊው ሕዝብ ጥቅምና እድገት ነው። የገባንበት መዘዝ እንዲህ በቀላሉ የሚመዘዝ ስላልሆነ ወደፊት መቀጠል እንጂ እንደአሜሪካ፣ እንደ እንግሊዝ 'በቃኝ ደሀና ዋሉ' ተብሎ እንደ ኪራይ ቤት ውልቅ የሚባልበት አይደለም። ሞት ወይም ማሸነፍ!

የኢትዮጵያ አብዮት መሠረቱ ፍፁም ተጠናክሮ፣ አስተማማኝ ነትን አግኝቶ፣ ሕዝቡ ሥልጣን በጨበጠ ጊዜ በውነቱ እኛም ታሪካችንን እያየን የዕድሜ ባለፀጋ ብንሆን፣ ምርኩዛችንን ይዘን የምንኖርበትን ሁኔታ ልናልም እንችላለን። ከዚያ በተረፈ ባገር ድርድር የለም። ይሄንን ነው የኛ ሰዎች ያደርጉት። የወደፊት ዕጣቸውንም ታሪክ ይገልፃል። ፍፁም፣ ፍፁም ማንም የማይሰራው ስህተት ነው የሰሩት። ስሕተት ለመሆኑ ማስረጃው ይሄው ውጤቱ ዛሬ በገሃድ እየታየ ነው።

ወያኔ ኢትዮጵያዊ ሆኖ የመጣው መላይቱን ኢትዮጵያን እናስጫብጥሃለን ስለተባለ ነው እንጂ ከጅምሩ ትግራይን ከሌላው የኢትዮጵያ ክፍል ነጥሉ ነፃ ለማውጣት የተነሳ ድርጅት መሆኑ እንዴት ይዘነጋል? እንግዲህ ከእንደዚህ ያለው ኃይል ጋር ነው የጋራ መንግሥት እናቋቋማለን ብለው ያለሙት። ወያኔ ደግሞ ያለምንም መካከኛ ኃይል ወና ቤት ስለገባ ከነሱ ጋር የሚደራደርበት ወይም እነሱን የሚያስጠጋበት ምንም ምክንያት የለውም። እነሱን ሰብስቦ አሸጎ ከዘጋባቸው በኋላ የፈለገውን እያደረገ ነው። ወደፊትም ያደርጋል፤ ወንድ እስኪመጣ፣ ጀግና እስኪፈጠር ድረስ።

ገነት - ሕሁን ያለዎት የየት አገር ፓስፖርት ነው?

መንግሥቱ - ካንድ ቦታ ወደሌላ መጓዝ ካስፈለገኝ የምጠቀምበት የጉዞ ሰነድ የዚያውባብዬ ነው። ዚግነቱን ግን ወያኔ በፈቃዱ የሚሰጠኝ ወይም የሚከለክለኝ አይደለም። ምንጊዜም ኢትዮጵያዊ ነኝ።

ገነት - ኢትዮጵያ ሆነው ይጠቀሙበት የነበረው ፓስፖርትስ?

መንግሥቱ - ይሄ ደግሞ ምን ፓስፖርት ያስፈልገኛል? (አየሳቁ) ያኒማ እኔ ራሴ ፓስፖርት ነበርኩ። ለነገሩ ጉዞን በሚመለከት አስፈላጊውን ሁሉ የሚያሰናዱት የፕሮቶኮል ሰዎች ናቸው። ፓስፖርትና ማንኛውም አስፈላጊ ሰነድ ምንጊዜም በነሱ እጅ ነው የሚቀመጠው።

ገነት ካሁን በጊላ ኢትዮጵያ ቢሄዳና እንደገና መሪ ቢሆኑ ምን ያደርጋሉ? ከበፊቱ ምን የሚለውቡት ነገር አለ?

መንግሥቱ - ምን ያደርጋልሻል? ለምንድነው ይሄንን የምትጠይቁኝ?

ገነት- ለማወቅ ነዋ! ቢሄዳ «በፊት ይሄንን ሠርተን ነበር። ይሄ ትክክል አልነበረም። ወይም ጥሩ ነው» የሚሉትን እንዲነገሩኝ ነው። እናንተ ከሠራቶቹት ይሁኑ መንግሥት የሰጠው ነገር ካለ «የለም ይሄ እንደበፊቱ መሆኑን አለበት» የሚሉት ነገር ካለ? ያለዚያም «እውነትም አጥፍተናል፤ ይሁኑ ጥሩ ነው?» የሚሉትን ይነገሩኝ።

መንግሥቱ - በኢትዮጵያ አብዮት ውስጥ ገና አብዮቱ ሲፈነዳና ወደዚያ አካባቢ በሰውና በሠራዊት ግፊት ወደዚያ ስንገባ የነበረን ግንዛቤ፤ የነበረን ዕውቀትና ንቃት በጣም፤ በጣም ዝቅተኛ ነበር። ምክንያቱም ልምዳችንም፤ ዕድሜያችንም ለጋ ነበር። በሂደት ነው ብዙ የተማርነው። ኃላፊነትና ተግባር ታላቅ ትምህርት ሴት ነው። ሌላው እንደሚያየኝ ሁሉ እኔ ደግሞ ሌላውን ሳየው በጣም እገረማ ለሁ። በዚያ ሂደት ውስጥ ሰው ምን ያህል መጥቆ እንደሄደ በግልፅ ይታይ ነበር። ዕለት በዕለት ብዙ ፈታኝ ነገሮች ይገጥሙን ነበር። ቆም ብሎ፤ ረጋ ብሎ በጥልቀት ለማሰብ ፋታ የለም። ጊዜ የለንም ነበር። ዱሮ መነፅር አያስፈልገንም ነበር። ከዚያ በ33 ዓመት ዕድሜዬ ያለመነፅር ማንበብ አቃተኝ። ያ ሁሉ ልምድ ከሕዝብ ጋር በመሥራት ያካበትነው ነበር። ዕድሜ ራሱ ብዙ ነገር ያስተምራል።

ባለፉት 10 ዓመታት ያለሥራ በመቀመጤ የኢትዮጵያንም ሆነ የዓለምን አካሄድ በጥሞና ለማየት ችያለሁ። ሁኔታውን ሁሉ ቁጭ ብዬ ሳስተውለው ብዙ ነገር ለማመዛዘን፤ ለማንበብና ለመረዳት ዕድል አግኝቻለሁ። ወደፊትም ዕድሜ ፀጋ ነው። የበለጠ ለማየት ዕድል ይኖረኛል ብዬ ተስፋ እደርጋለሁ። አሁን ከበፊቱ የበለጠ እእምሮዬ የተላለ ይመስለኛል። ልማቱንም፤ ጥፋቱንም በብዙ መንገድ አመዛዝኜ ተገንዝቤዋለሁ።

አንድ ነገር ከተሠራ በጊላ ጥሩም ይሁን መጥፎ የሚመዘነው በውጤቱ ነው። ባሁኑ ሰዓት በዓለም ፖለቲካዊ እንቅስቃሴ ላይ ተፅዕኖ ማድረግ የሚችሉ ኃይሎች ስላሉት ወይም ስለደገፉት ብቻ አንድን ነገር አጨብጭበው ከሚቀበሉት ወገን በፊትም አልነበርኩም፤ አሁንም አይደለሁም። በራሴ እምነት ካፒታሊዝም ብቸኛ አማራጭ የሌለው ሥርዓት ነው ብዬ አላምንም። የዓለምን ራስ ምታት

የሚያድን ብቸኛው እንክብል ነው ብዬ ለመዋጥ ዝግጁ አይደለሁም። ብዙዎች እንደሚያስቡት ማለቱ ነው።

በአንፃሩ ደግሞ ሶሻሊዝም ብቸኛና እንክን የሌለው ሥርዓት ነው አልልም። ሶሻሊዝምን ዛሬ ፀርቼ በዝተውና አይለው አዳፍነውታል። የኢትዮጵያንም ሁኔታ ከትላንቱ ዛሬ በተለየ ዓይነት ማየት ይቻላል። ይሄን እንግዲህ በጣም ተጨባጭ በሆነ፤ ምኞት ሳይሆን ተግባራዊ ሊሆን የሚችል ከአካባቢውና ከዓለም ሁኔታ ጋራ አቅምና ችሎታ ጋር በተገናዘበ መልኩ ለማየት ይቻላል። ከዚህም አንፃር ደግሞ ሕዝቡ ምን እንደሚፈልጉ አመዛዝኖ ችሎታውን ለመረዳት ከተወጣቸውና ከወደቀባቸው ልምዶች ተነስተን መገመት ይቻላል። ይሄ ራሱ ለመሪዎች ትምህርት ነው። የሕዝቡን ችግር በትክክል መረዳት ያስፈልጋል። ፖለቲካዊ፤ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ችግርን እንዲሁም ደህንነቱን በተመለከተ በሽታውን እንደ ደህና ሐኪም መዳሰስና መረዳት፤ ከዚያም ቅድሚያ የሚሰጠውን በሚገባ ማስቀመጥና መፍትሔ መሻት ነው። ሰብአዊ ክብርና መብቱን በእኩልነት የሚከበርበትን፤ በገዛ ሃገሩ የዚህ ወይም የዚያ ብሔር አባል ነህ ተብሎ የማይገደል፤ የማይሰደድበትን መብቱን ማክበር ያስፈልጋል።

ጥያቄሽን በቀጥታ ለመመለስ እኔ እንደገና ኢትዮጵያን የመምራት ዕድል ባገኝ ካፒታሊስትም ያልሆነ ሶሻሊስትም ያልሆነ በርዕዮተ ዓለም ጣጣ ያልተተበተበ አመራር እዘረጋለሁ። ዕውቀት ያላቸው፤ የገንዘብ አቅም ያላቸው፤ ባጠቃላይ ሀገራቸውን በችሎታቸው ለመገንባት የሚፈልጉ ሰዎች ያለ ምንም ማዕቀብ የሥራ ዕድል በማስፋትና በመክፈት ሊረዱ የሚችሉበትን መንገድ አመቻቻለሁ። ተግባራዊ የሆኑ ፖሊሲዎች ወጥተው ኢንቬስትሜንት የሚስፋፋበትን መንገድ ማስቀመጥ ወሳኝ ነው።

ግን የፈለገ ቢሉኝ፤ በበረከናም ቢያጥቡኝ የማይለቀኝ እምነት አለኝ። ጊዜ ለሰጣቸው ሰዎች ብቻ ምርቱም፤ ገበያውም፤ የሰው ኃይሉም፤ ገንዘቡም፤ ብድሩም ሁሉም ለነሱ ብቻ ተሰጥቶ በነሱ ፍላጎት በገበያ ኃይሎች ይመራ የሚለው ነገር ጨርሶ አይዋጥልኝም። ዛሬ የዓለም ሕዝብ ሁሉ በገበያ ኃይሎች ፍላጎትና ጥቅም ሥራ ይደር ነው የሚባለው። አሜሪካኖች ጠዋት ማታ የሚሰብኩን እንዲህ እያሉ ነው። ማንኛውንም ነገር ገበያ ይወስን። «ማንኛውም ነገር የገበያ ኃይሎች ይወስኑ» ነው የሚባለው። ምን ማለት ነው ይሄ? ገንዘብ ያላቸው በሌላው ላይ እንደልባቸው ይጨፍሩ ማለት ነው። ትንሹ

ዓሣ፤ ትልቁን ዓሣ እየወጣ ይኑር ነው። ይህን ጨርሶ የማልቀበለው ነገር ነው። ድሃው ገበሬ ከድሃው ሠራተኛ፤ የተቀረው ባተሌ ሰፊው ሕዝብም የሃገሪቱን ሃብት የሚጋራበት መንገድ መፈጠር አለበት። ፖለቲካዊ ብቻ ሳይሆን ኢኮኖሚያዊ መብቱም መከበር አለበት። የመፃፍ፤ የማንበብና የመሳሰለው ዲሞክራሲያዊ መብቱ እንደሚጠበቅ ሁሉ ኢኮኖሚያዊ መብቱንም መነፈግ የለበትም። መሬት፤ ቤት፤ የሥራ ዕድል፤ የትምህርት ዕድል፤ ሃብት የማንቀሳቀስ፤ የማምረት፤ ይሄን ሁሉ ነገር በእኩልነት የሚያገኝበት መንገድ ካልተፈለገ ሁሉም 'ሃገሪ' ብሎ ባንድነት ለእድገቱ ሊሠራ አይችልም። ሁሉም እንዳቅሙ የመሥራት ዕድል ካላገኘ የትም አይደርስም።

ስለዚህ የምንከተለው መንገድ ወደቀኝም ያላዘመመ፤ ወደግራውም ያላከረ፤ ሁሉንም የሕብረተሰብ ክፍል የሚያካትት ጤናማ አቅጣጫ መከተል አለብን ነው የምለው። የመደብ ቅራኔ ምንጊዜም ይኖራል። ይሄንን ማመን ያስፈልጋል። ነገር ግን መደቦች ተቃርነው ወደፍትረያ ሳይሄዱ ተቻችለው የሚኖሩበት ዘዴ ለመፍጠር ከሆነ ዝቅተኛውም መደብ በሕግ የሚጠበቅበትንና ከፍተኛውም መደብ እንዲሁ መብቱ የሚጠበቅበትን፤ አንዱ ሌላውን የሚያጠፋበት ሳይሆን የሚረዳዱበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል።

በጠዝባዥ ሥርዓቶች የነበረው እካሄድ የትም አላደርሰም። እሱን ደምስሰን አዲስ ህብረተሰብ እንመሠርታለን ብለን ስንታገል ደግሞ በኛም ሆነ በሌሎች የሶሻሊስት ሥርዓቶች ላይ የደረሰውን ውድቀት አይተናል። ከዚህ የግድ መማርና መታረም ስለሚያስፈልግ ከሁለቱም ጥሩ፤ ጥሩውን መርጠን የሚጠቅመንን መውሰድ አለብን።

የኢትዮጵያን አንድነት በተመለከተ እኔ ጨርሶ ተስፋ አልቆር ጥም። ዛሬ በተፈጠረው ሁኔታ፤ ትላንትና በተረከብነው ሁኔታ በኛም ውስጥ በፈሰሰው ደምና በነበረው መሸኮትና መዳማት የነበረው ስሜት በጣም አፍራሽና አስቸጋሪ ነበር። ዛሬ ግን በሰከነ መንፈስ ነገሩን ሁሉ አይቶ የኤርትራ ሕዝብ ተረድቶታል። በውጪ ኃይሎችም፤ በራሳችንም መሪዎች ድክመት፤ በሌሎችም ምክንያቶች በተፈጠረ ተደራራቢ ችግር ምክንያት መሆኑን ተረድቶታል። እውነቱን ለመናገር ከሆነ የኤርትራ ሕዝብ ከእኛ ጋር በመኖሩ ጥቅም እንጂ ጉዳት አይደርስበትም። እኛ ከኤርትራ ቀጥፈን የምናመጣው፤ ዘግነን የምንወሰደው አንዳችን ነገር እንደሌለ ራሳቸው ያውቁታል - ከእኛ ጋር ወደነሱ ይሄድ እንደሆነ ነው እንጂ። የስሜትና የፖለቲካ ጉዳይ ነው።

ዛሬም ሆነ ወደፊት አንድነት እንጂ መለያየት ሲበጅ ታይቶ አይታወቅም።

ገነት- በቅርቡ ስለተደረገው የኢትዮጵያና የኤርትራ ጦርነት ምን ያስባሉ?

መንግሥቱ - የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ለሁለቱም መሪዎች ትምህርት ለጥቷል ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ። እኛን «ጦረኛ» እያሉ ሲኮንኑ የኖሩት ሁለቱም ሽፍቶች አንድ አሥርተ ዓመት እንኳን በሰላም ሊኖሩ አልቻሉም። በጥቂት ቀናት ውጊያ እኛ ለብዙ ዓመታት ስንዋጋ ከሞተብን ሠራዊት የሚስተካከል ወታደር ረገፏል። በመጀመሪያው ውጊያ ብቻ ከ40ሺ በላይ የኢትዮጵያ ወታደር መሞቱን የውጪ መገናኛ ብዙኃንና የዓይን ምስክሮች ዘግበዋል። በኢሳይያስም በኩል እንዲሁ በብዙ ሺህ የሚቆጠር ሠራዊት ተማግዷል። እሱ ቢክድም የኤርትራ እናቶች በየቤታቸው ይቆጥሩታል። መሣሪያ በገፍ ነው የቀረበው። በነጂህም በነኛም በኩል።

ገነት- ጦርነቱ ሲጀመር ማን ያሸንፋል ብለው ስለሉ?

መንግሥቱ - ኢትዮጵያ እንደምታሸንፍ ላፍታ አልተጠራጠርክም።

ገነት- ስምን?

መንግሥቱ - በብዙ ምክንያት ነው ኢትዮጵያ እንደምታሸንፍ ያወቅሁት። እኛ ከነሱ በምንዋጋ ጊዜ «ያማራ ቅኝ ተገዢ ነህ። ነፃ መውጣት ስትችል እንዴት በባርነት ትኖራለህ» በማለት ኮርኩረው ነው ያስነሱት።

አሁን 'ነጻ ወጥታችኋል' ከተባለ በኋላ ወደጦርነት የሚገቡበት ምክንያት ሊገባቸው አልቻለም። ያውም ከኢትዮጵያ ጋር። ከነፃነታቸው በኋላ አጎራባቾቹን ሁሉ እየነደፈ ወደጦርነት ሊመራቸው ሲቃጣ የኤርትራ ሕዝብ ጉዳዩን በስጋት ሲከታተል ቆይቷል። እነሱ ጦርነት ስልች ቷቸዋል። ከኋላም ያሉት አዛውንቶቹና አሮጊቶቹ፤ ግምባርም ላይ ያሉት የሠራዊቱ አባላት ጦርነት ቋቅ ነው ያላቸው። እነኚሳይያስናቸው ጦርነት ቀስቅሰው ገብተው እንዲዳክሩበት ያደረጓቸው።

ከዚህ በተጨማሪ ግጭቱ የተፈጠረው የሰው መሬትና ሃገር ለመጋፋት እንጂ እነሱ ሊሞቱለት የሚገባ ምክንያት አልነበረውም።

ሃገራቸው አደጋ ላይ የወደባቸው ሁኔታ አልነበረም። ወራሪዎች እንጂ ተከላካዮች አልነበሩም። ይህንን ሕዝቡ በሚገባ ስለተገነዘበ ጦርነት ውስጥ የገቡበትን ምክንያት በጥያቄ ምልክት ውስጥ አስገብቶታል። የኤርትራ ሕዝብ አላመነበትም።

ኢሳይያስና መሰሎቹ 'ወያኔን መሣሪያ ብቻ ሳይሆን ሱሪም አስ ታጥቀን አዲስ አበባ አስቀመጥነው' ነው የሚሉት። ቃል በቃል እንደ ዚህ ነው የሚሉት። እና ወያኔዎቹ ገንዘብ በመለወጣቸው፣ ናቅፋን ባለመቀበላቸው፣ ባጠቃላይ እንደበፊቱ ኢሳይያስ የሚጠይቀውን ሁሉ 'አሺ' ማለት በማቆማቸው 'አንቅጣቸው' ብለው ነው የተነሱት። ይሄ አብሪት ነው። ጥጋብ ነው። የኢትዮጵያ ሕዝብ ደግሞ ለሃገሩ ዳር ድንበር ቀናዒ ነው። ስለዚህ ጦርነቱ ሲጀመር ከኢሳይያስ ይልቅ መለስ ሕዝቡን ለመቀስቀስ ቀና ሆነለት።

ሻዕቢያ ሳይታሰብ መጥቶ የተወሰነ መሬት መቆጣጠሩ ለጊዜው ልቡን ቢያሳብጠውም ረዘም ላለ ውጊያ በስፋት ሲካሄድ የትም ሊደርስ አልቻለም። አንድ ጊዜ ጦርነቱ ከተጀመረ በኋላ ከሁለቱ ማነው ቅምጥ ሃብት (ሪሶርስ) ያለው? ማነው የሰው ኃይል ያለው? ማነው መሣሪያ ሊገዛ የሚችለው? ኤርትራ አትችልም። ኤርትራ ባለፉት ሠላሳ ዓመታት አለ የሚባል፣ መዋጋት የሚችል ሰው አሰልፋ ነው ስትቀጋ የኖረችው። ስንቱ ወጣት ተማግዶ አልቋል። አባቶች፣ ሽማግሌዎች፣ አርጊቶች ወይም ላቅመ አዳም ያልደረሱ ሕፃናት ካልሆኑ በስተቀር ያለ የሌላትን አሟጣ፣ ከዚህም፣ ከዚያም እየቃረመች ነው ያሰለፈችው። ያ ሲመታ ከኋላ የምትተካው የላትም። ሲቪል ሠራተኞችን፣ ከየፋብሪካው ወዛደሮችን፣ ሠራተኛ የተባለ ጠቅላላ ሙልጭ አድርገው አንቀሳቅሳ አዝምታለች። ሌላ ከየት ይመጣል? ኢትዮጵያ ግን ከምንጭ አይደለም የምትቀዳው፣ ከባሕር ነው። የሰው ባሕር ነው ያላት። የፈለገችውን የሰው ኃይል ማንቀሳቀስ ትችላለች። ተሸናፊነታቸው ከጅምሩ ግልፅ ነበር።

ወያኔ ከአሰብ 30 ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ቡሬ አካባቢ ቁጭ ብሎ ወደፊት መገፋትና ወደቡን መያዝ ሲችል፣ የማይዋጥ ምክንያት ሰጥቶ ተኩስ አቁም በመፈራረም ጦርነቱን አቆመ።

ቦታው ሜዳና ቆላማ ነው። ከባድ ፀሐይ አለ። ለእግረኛ ውጊያ አስቸጋሪ ነው። ለሻዕቢያ ደግሞ ችግሩ እጥፍ ድርብ ነው። ከቡሬ ግምባር አሥመራ ድረስ ከአንድ ሺህ ኪሎ ሜትር በላይ ርቀት አለ። ሻዕቢያ በባሕር አቆርጦ ወይም በዳሎል በኩል ነው የሚመጣው።

በስተደቡባቸው በዛላምበላ፣ በባድሜ ግምባር ተወጥረዋል። ያንን ለመመከት ነው የሚጣጡት ወይስ ምዕዋ የሚልኩት ግዙፍ ኃይል አላቸው? አጣብቂኝ ውስጥ ነበር የገቡት።

የኛ የኢትዮጵያ ጦር ግን ሁሉ ነገር አጠገቡ ነው። በወሎና በአፋር የፈለገውን ማቅረብ ይችላል። ሎጂስቲክን፣ ስንቁን፣ ውሃውን፣ ነዳጁን፣ መሣሪያውን እንደልብ ማመላለስ ይቻላል። አመራር ለመስጠት፣ ለማገኛውም ነገር ለኛ ምቹና ቅርባችን ነው። ግን ወያኔ ይሄ ሁሉ ሁኔታ ተመቻችቶለት ያለምንም ድካም አሰብን መያዝ ሲችል ሳያደርገው ቀረ። ለምን? ለምንድነው መለስ ዜናዊ ይሄንን ማድረግ ያልፈለገው? ከኢትዮጵያዊነቱ ይልቅ ኤርትራዊነቱ ስለሚያደላበት ብቻ ነው። ሌላ ምንም ምክንያት የለውም።

ገነት- እርስዎ ቢሆኑ ምን ያደርጉ ነበር?

መንግሥቱ እኔማ መጀመሪያ አሰብን እጅ ነበር የማደርገው። እንደዚህ ዓይነት ዕድል ተገኝቶ ነው? (እየሳቁ)

ገነት- ኢንተርናሽናል (ዓለማቀፍ) ሕገስ? ያንን ጥሰው ነው ማለት ነው?

መንግሥቱ - ስሚኝ! 60 ሚሊዮን ሕዝብን የወደብ ለማኝ ከማድረግ የፈለገው ይምጣ። የሚመጣውን እቀበላለሁ። አሰብ የኢትዮጵያ ሕዝብ አንጡራ ሃብት ነው። የራሳችን የነበረው በኃይል ተወሰደ። በኃይል ማስመለስ ነው። ያውም የነሱ ቆስቋሽነት መሬታችንን ወስደው ጦርነት ከከፈቱበት አጋጣሚውን መጠቀም ነው። ዓለም የፈለገውን ማለት ይችላል። ቆራጥነትን ነው የሚጠይቀው። የሚመጣውን ለመቀበል ዝግጁ መሆን ያስፈልጋል። አሰብ ምንም የማያጠያይቅ የኢትዮጵያ ግዛት ነው። ኢንተርናሽናል ሕግ ላልሸው ማነው ሕግን አላከበራችሁም ሌላን የሚችለው? አሜሪካን? እነሱ የሰው ሃገር በቦምብ ሲደበድቡ፣ ኢንተርናሽናል ሕግን አከብረው ይመስልሻል? ኢራቅን፣ ዩጎዝላቭያን፣ አሁን ደግሞ አፍጋኒስታንን በቦምብ የሚያጋዩት የትኛው ሕግ ፈቅዶላቸው ነው?

ደግሞ ይዞ መገኘት ነው። ምንም የሚያመጡት ነገር የለም። አንድ ሰሞን 'ሆይ፣ ሆይ!' ቢሉ፣ ቢንጫጩ ነው። ከዚያ ሁሉም ነገር ያበቃል። ሳዳም ሁሴን አንድ ሰሞን 'የዓለም ሰይጣን' ተባለ። ዛሬ አሳማ ቢገላደን ነው። ከዚያስ? ምንም! ኢትዮጵያ የራሷ የሆነውን ሀብቷን አሰብን መልሳ ብትይዝ የአንድ ሰሞን ዜና ነው።

ከዚያ በኋላ በዲፕሎማሲ ይፈታል። ለዚህ ደግሞ በቂ የሆነ የማያወላውል የሚያኮራ ማስረጃ አለን። እንደ ብረት የጠነከረ መከራከሪያ አለን። ሐቅን ይዘን ተጨባጭ የታሪክ ማስረጃ ማቀረብ እንችላለን።

አሰብ የአፋር ነው። በታሪክ አፋር ኤርትራዊ ተብሎ የሚታወቅበት ጊዜ ጨርሶ አልነበረም። ሆኖም አያውቅም። የአፋር ሕዝብ ከኤርትራ ጋር ግንኙነት የለውም። በታሪክ፣ በቋንቋው፣ በባሕሉ፣ ቅርብቴና ግንኙነቱ ከሐረርጌ፣ ከሸዋና ከወሎ ጋር ነው። ትስስሩም ከነሱ ጋር ነው። ሁልጊዜ የሚያዘመው ወደደቡብ ነው።

ጣሊያኖች መላ ኢትዮጵያን ከባሕሩ በር ቆርጠው ወፄመሐል በመግፋት ለመከበብና ለመውረር እንዲያመቻቸው ብለው መሥመራቸውን ከምፅዋ ወደደቡብ ዘረጉ እንጂ ከዚያ በፊትም ሆነ በኋላ አፋሮች የዚያ ክልል አካልም መሆን፣ ከዚያ ክልል ጋር መተዳደር አለባቸው የሚል ምንም ዓይነት ነገር አልነበረም። ምንም ዓይነት የባሕል፣ የቋንቋ፣ የኢኮኖሚ መሠረት የለም። ከኛ ጋር ነው የኖሩት፣ አሁንም የሚኖሩት።

ራሳቸውም 'እኛ ኢትዮጵያውያን ነን' ነው የሚሉት። አንድም ጊዜ ኢትዮጵያዊነታቸውን ጥያቄ ውስጥ አስገብተው አያውቁም። ኤርትራ 'ነፃ ስትወጣ ወደዚያ ተቆርጠው የቀሩትም ቢሆኑ 'በሻዕቢያ ቅኝ አገዛዝ ሥር ወድቀናል' ነው የሚሉት። 'በፊረንጅሙ ጊዜ አፋሮች ነፃነት ወይንስ ባርነት ትፈልጋላችሁ?' የሚለው ተልካሻ ጥያቄ እንኳን አልቀረበላቸውም። በጦር ኃይል በቁጥጥር ሥር ነው የዋሉት።

ስለዚህ አፋር ውስጥ የሕዝብ ድጋፍ አለን። ሕጋዊና ፖለቲካዊ እውነት አለን። አካባቢውን ጣሊያን ይዞት በነበረበት ጊዜ በተባበሩት መንግሥታት ደረጃ ኢትዮጵያን ቢያንስ አንድ የባሕር በር ያስፈልጋታል የሚል መግባባት ነበረ። በዚህ ሁሉ ምክንያት መጀመሪያውን አሰብ መሄድ አልነበረበትም። የማስመለስ አጋጣሚ ሲገኝ ደግሞ ማሳለፍ አይገባም ነበር።

ባሬንቱ ለምንድነው መሄድ ያስፈለገው? ሁለት ኮር ሠራዊት ነው ወደዚያ የላከው። ለምን የኮሩን ግማሽ እንኳን ወደአሰብ አላከም?

ዛሬ ይሄንን ማነው የሚጠይቅ? ማነው የሚያመዛዝነው? ይቅርታ ይደረግልኝና፤ አዎን፤ አገራችን የተማሩ ሰዎች አሏት። የቀለም ትምህርትም፣ የሙያ ትምህርትም የተማሩ ሞልተዋታል። ግን ሰፋ

ያለ እይታ ያላቸው ያገራችንን ስትራቴጂያዊ አቋም፣ የሕዝቡን ሥነ ልቦና፣ ለአገራቸው የሚገባውን ጥቅማ ጥቅም የሚመለከቱ ሰዎች መኖራቸውን እኔ በጣም እጠራጠራለሁ።

አንድ ወርቃማ ታሪካዊ ዕድል አምልጧል። ግን ከፍተኛ መሥዋዕትነት ተከፍሎ ብዙ ደም ፈሷል። ያ ሁሉ ሠራዊት ያለቀው ሽራሮና ባድሜን ለማስመለስ ብቻ መሆን አልነበረበትም። ባድሜ ቢመለስ ድንጋይ ነው ያስመለሱት። ሌላ ምን ያስመለሱት ነገር አለ? የትግራይ መሬት በመሆኑ የስሜት ጉዳይ ካልሆነ በስተቀር።

ለምን አሰብን አላስመለሱትም? ለምን ወደ አሥመራ ጠጋ አላሉም? ለምን ባሬንቱ ሄዱ? ባሬንቱ ምንም ነገር የለም። ፍየል እንኳን የለም።

ሕዝቡን በጣም ነው የናቁት። ሰው እንደሌለ ነው የቆጠሩት። ይሄን፣ ይሄን ስናደርግ እንዳው ይታዘበናል ብለው የሚፈሩት ሕዝብ የለም። አንድ ቀን እንጠየቅበታለን አይሉም።

ገነት- አርትሪ ነፃ መንግሥት ነች።

መንግሥቱ - እርግጥ ነው ዛሬ ነፃ መንግሥት ነች- ዕድሜ ለውያኔ። ግን ትላንት የኢትዮጵያ አካል ነበረች። ያንን ያህል ዓመት ስንዋጋ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅትም ሆነ አሜሪካን ወይም ሌሎቹ መንግሥታት 'ኤርትራ የኢትዮጵያ ግዛት አይደለችም' አላሉም። አንድም ጊዜ እንደዚያ ብለው አያውቁም። 'ጦርነቱ የውስጥ ጉዳይ ነው፤ ኢትዮጵያ የምትዋጋው አንድነቷን ለመጠበቅ ነው' ብለው ዝም ነው ያሉት። አንድም ሰው በዚህ የጠየቀን የለም። ምክንያቱም ሐቅ ስለሆነ ብቻ ነው። ለኢትዮጵያ አዝነው ወይም አድልተው አይደለም። በታሪክ የተረጋገጠ ሐቅ ስለሆነ ብቻ ነው። ስለዚህ ያን ሁሉ ዓመት ስንጨፋጨፍ ኤርትራ የኢትዮጵያ አካል መሆኗን ጥያቄ ውስጥ ያስገባ መንግሥት አልነበረም። አንድም ቀን 'ኤርትራ የራሷ ታሪክ ያላት መንግሥት ነበረች። ኢትዮጵያ ቅኝ ግዛት አድርጋ ነው የያዘችት' ብለው አያውቁም።

እኛ ከወጣን በኋላ ነው ኤርትራን እንደመንግሥት ያወቁት። አዲስ አበባ ያለው መንግሥት በገሃድ ኤርትራን 'ነፃ መንግሥት' ብሎ ሲያውቃት ሌሎቹ የማያውቁበት ምክንያት የለም። 'ውሰድልኝ'

ብሎ ለተባበሩት መንግሥታት ደብዳቤ የፈጸመ የኢትዮጵያ መንግሥት ነው።

ያኔ ይሄንን ያደረገ መንግሥት ዛሬ ተነስቶ እንደገና መልሼ ልያዝ ቢል በእርግጥ አስቸጋሪ እንደሚሆንበት ግልፅ ነበር። ብዙ ተፅዕኖ መደረጉ አይቀርም። ፖለቲካዊ ጎኑ አስቸጋሪ ይሆናል።

ይሁን እንጂ የሚመጣውን መቋቋምና በእጅ ማስገባት ወይስ ተንበርክኮ ኤርትራን እንዳለች መተው? አዲስ አበባ ያለው መንግሥት ምርጫ ነው።

ይሄን የመሰለ ውሳኔ ለመወሰን መጀመሪያ ምንድነው የሚመጣብን ብሎ መጠየቅ ያስፈልጋል። የተባበሩት መንግሥታት ሠራዊት ልኮ አይወረንም። ወይም አሜሪካን ጦር ልኮ አይወጋንም። ወይም እንግሊዝ ወታደር አያዘመትብንም። ምንድነው የሚመጣው? ቢበዛ ውግዘትና የኢኮኖሚ ማዕቀብ።

እኛ ሐቅን ይዘን ስለምንገኛለን በመጨረሻ ላይ ማሸነፍችን አይቀርም። ወንጀለኛዎች እስራኤል፣ ፍልስጥኤሞችን በየቀኑ ስትጨፈጭፍ ሕፃናቶቻቸውን ሳይቀር በጠራራ ፀሐይ ስትገል ምን ተደርጋለች? መቶ ሠላሳ ሺ ጊዜ ተወግዛለች። ላያሌ ዓመታት የለው አገር በእብሪት ወራ ይዛ ቁጭ ብላለች። የጎረቤቶቿን መሬት ቀምታ ለደህንነቱ ስልኩት ትላለች። እኛ በታሪክ የራሳችን የሆነውን ነገር መልሰን ብንይዝ ምን እንዳይመጣብን ነው?

በእርግጥ አንድ ሰሞን አባራው ይጨሳል። ግን ላጭር ጊዜ የሚንኳኳ ቆርቆሮ ነው። ለተወሰነ ጊዜ የሚደለቅ ከበሮ ነው። ከዚያ በኋላ ይበርዳል። አሜሪካና መሰሎቿ እንደሆኑ የራሳቸውን ብሔራዊ ጥቅም የሚጋፉ ነገር ከሌለ በስተቀር ጉዳያቸው አይደለም። እነሱ እስከመጨረሻው የሚገፉት የራሳቸውን ጥቅም የሚነካ ነገር ሲሆን ብቻ ነው።

ገነት- እርስዎ ቢሆኑ ኖሮ ስሥመራ ድረስ ይሄዳ ነበር?

መንግሥቱ - አሥመራ ምን አስቆመኝ? እስከ ቀይ ባሕር ድረስ መልሼ እጄ አገባ ነበር። እነሱ በኃይል አይደል ያስወጡን? በኃይል ተመለሰን። ምንድነው ታዲያ? አዲስ ነገር አለ? እኛስ የራሳችንን ነው። ሌሎች በኃይል የራሳቸው ያልሆነውን ግዛት ይዘው አያውቁም? አሜሪካኖች፣ ግሪናዳን የወረሩት እዚያ መሬት አላቸው? እንግሊዞች ፍካላንድ ድረስ የሄዱት እዚያ መሬት አላቸው? መውረር ብቻ

አይደለም። አሁንም እዚያው ቁጭ ብለው በግ ያረባሉ። እኛ ደግሞ በኃይል የተወሰደብንን ጊዜ ጠብቀን በኃይል ማስመለስ እንችላለን። ጥንካሬን ብቻ ነው የሚጠይቀው። በራስ መተማመንን ብቻ ነው የሚጠይቀው። ነገሮች ወዲያው ነው የሚለወጡት።

አሜሪካኖች፣ ዩጎዝላቪያ ላይ አነጣጥረው ዓለም ሲተራመስ ከረመ። ዛሬ ደግሞ ታሊባኖችን አገኙ። እነሱ ላይ እየተራኩቱ ነው። ኩሶቾም፣ ሚሎሶቪችም ያረጀ ወሬ ሆነዋል። ነገ ደግሞ የቢንላዴን ነገር ይረሳል። ታሊባን ይረሳል። የኛም ቢሆን ያንድ ሰሞን ዜና ነው የሚሆነው።

ከላይ እንዳልኩት መለስ ዜናዊ ኢትዮጵያዊ ቢሆን ኖሮ፣ የኢትዮጵያዊነት መንፈስ ቢኖረው ኖሮ አሰብን ሳይዝ አይመለስም ነበር። ምናልባትም ለራሱም ቢሆን ኤርትራን በመሸጡ በታሪክ የጎደፈ ስሙን ሊያድስ ይችልበት የነበረውን አጋጣሚ ሳይጠቀምበት አሳልፎታል።

ላይ ላዩን መሮጥ ሳይሆን የኤርትራን ሁኔታ በቅርብ ማየትና ማስተዋል ያስፈልጋል። እውነታውን መገንዘብ ያሻል። ሻዕቢያ በብረት ክንዱ ቀፍድዶት እንጂ የኤርትራ ሕዝብ ደልቶት ወይም ወዶ ድጋፍ እንደማይሰጠው የአደባባይ ምስጢር ነው። የኢትዮጵያ ባንዳዎች እያለ የሚያስር፣ የሚያግዛቸውን ዜጎቹን ማሰብ ያስፈልጋል። ያንድ ነት ጎራ ውስጥ የነበሩ የአማራ ባሪያዎች፣ የስንዲ ባንዶች፣ የአድጊ አሽከሮች እያሉ ነው የሚሰድቧቸው። ወያኔ ከኢትዮጵያ አባራቸው የሄዱትንም 60 ሺህ ሰዎች ሻዕቢያ እቅፍ አበባ ይዞ አልጠበቃቸውም። አምቼዎች፣ ተገጣጣሚዎች እየተባሉ ቁም ስቅላቸውን ሲያዩ ነው የከረሙት። ለዕለት ምግብ እንኳን የሚያቀምሷቸው ዓለም አቀፍ የእርዳታ ድርጅቶች ናቸው።

ሻዕቢያ ከቅኝ ግዛት ባላነሰ የራሱን ሕዝብ ቀጥቅጦ እየገዛ ነው። የታገለ፣ ያልታገለ እየተባለ ከሁሉም መብት ተገልጦ፣ መድልዎ እየተደረገበት ነው። ለጤና፣ ለሥራ ዕድል፣ ለትምህርት፣ ለሀላፊነት ነገር ሰው እየተመረጠበት ሕዝቡ እያለቀሰ ነው የሚኖረው። በዚህ ምክንያት ትልቅ መቋሰል አለ። በመሐከላቸው ሰላም የለም።

ነፃነት፣ ነፃነት ተባለ። ነፃነት ዳቦ አይደለም። ወይም ወተት አይደለም። ማር አይደለም። ዛሬ ሻዕቢያ ለሕዝቡ የሚያበላው የለውም። በምዕዋት ነው የሚኖረው። ስንዴ እየለመነ ነው የሚዘክራቸው።

እሱውንም የሚሰጥ ሲገኝ። በባዶ ሜዳ ቢፎልሉ ምንም ዋጋ የለውም። ሱዳን በስደት የሚማቅቁ ዜጎቻቸውን 'አሁን ነፃ ወጥታችኋልና ውሰዱ' ቢባሉ፤ 'አንችልም። ምን ልናበላቸው?' ብለው መልስ ሰጡ። 'ወጥቻችሁ አይደሉም ወይ?' ብለው ጠንክር አድርገው ሲያፋጥጧቸው፤ 'ኤርትራውያን አይደሉም' ብለው የራሳቸውን ዜጎች የካዱ ናቸው።

‘ሲንጋፖር አንሆናለን’ ብለው አልነበር? የታለ? አገሩ ሲያርሱት አይሰጥ። ቆፍረው ያወጡት ነገር የለም። ኢንዱስትሪ እናቋቋም ቢሉ 24 ሜጋዋት የሚያወጣ የጋይል ማመንጫ የላቸውም።

ዛሬ ኤርትራዊ ነፃ የሚለው ሁሉ ትላንት በሰፊይቱ ኢትዮጵያ እንደልቡ እየተዘዋወረ ሲነገድና ሲያተርፍ ነው የኖረው። ጋራው የነሱ፤ ታክሲው የነሱ፤ የነዳጅ ቦቴው የነሱ፤ ሻይ ቤቱ፤ ሆቴሉ፤ ጋራዝ ሁሉ የነሱ ነበር። በኢትዮጵያ ውስጥ እንደልባቸው ሆነው ሃብት በሃብት ሆነው የትም ሄደው፤ ሠርተው አግኝተው ነው። በኢትዮጵያ ምድር ጠዋት፤ ማታ ከሚሰድቡትና ከሚያንገጥሙት ኢትዮጵያዊ የበለጠ እንጂ ያነሰ ዕድል አልነበራቸውም። ጋይለሥ ላሴም ቢሆኑ ሲያም ላቅቋቸው፤ ሲሾሟቸው፤ ሲሸልሟቸው፤ ባገራቸው ላይ ፋብሪካ፤ ትምህርት ቤት ሲከፍቱላቸው ነው የኖሩት። ለነሱ ያደረጉትን ያህል ላሩሲ ወይም ለሲዳማ አላዳረጉም። ዛሬ ኤርትራ ውስጥ ስንቱ እንጀራ ያምረዋል? ስንቱ አዛውንት ቡና ይጠማዋል? አለማወቅና አለማሰብ ነው እዚህ ያደረሳቸው። አሁንም ቢሆን ነፃ ወጣችሁ ተብለው ያቺን አምስት ወይም ስድስት ዓመት አሳልፍው ግንዛቤ ካገኙ በኋላ እነሱው በፈጠሩት ቀዳዳ ገብቶ ‘እህ?’ ቢሏቸው በፀብ ሳይሆን በፍቅር ይመጡ ነበር። ሕዝቡ ጥቅምና ጉዳቱን ያውቃል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ እንደሆነ ሁሉ አሸናፊ ነው የሚወደው። (ለኔ የኤርትራ ሕዝብ የኢትዮጵያ ሕዝብ ነው)። ‘ነፃ አወጣንህ’ ብለው ወንበዴዎቹ የከረሙበት አካባቢ እኛ አሸንፈን ስንገባ የሕዝቡ ስሜት እንዴት ነበር? ከረን ስንገባ፤ አቆርዳት ስንገባ፤ ባርካ ስንገባ፤ እንዴት ነበር የሚቀበለን? በዘፈን አልነበረም የሚቀበለን? እኛ ስንመጣ ከበሮውን እየደለቀ ነበር የተቀበለን።

ሌላው ነጥብ በጦርነት ሕግ የጠላትን ዱካ ተከትሎ የመምታት ደምብ አለ። በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ጊዜ ጀርመን መጀመሪያ ላይ

ወረራ አካሂዶ ሲሸነፍ ዋና ከተማው በርሊን ድረስ እየሳደዱት መጥተው ነው የጨረሱት። ለኛም ጊዜ እንደዚያው መሆን ነበረበት። ወራሪዋ ኤርትራ ነች። ስትሸነፍ አሥመራ ድረስ ገብተን ብንመታት ምንም የሚያስደንቅ ነገር የለውም። ሌባ ተይዞ ዱላ ይጠየቃል? እላይ የተቀመጠው ሰውዬ ስላልፈለገ ነው እንጂ ሁኔታው ይፈቅድ ነበር።

ገነት- አሜሪካናች ዘም ብሰው የሚያዩ አይመስለኝም።

መንግሥቱ - አሜሪካን ምንድነው? እነሱ መሣሪያ አልሰጡት ወይም አልገዙለት። ምንም የሚቀንሱበት ነገር አልነበረም።

ገነት- ባዙኑ ጊዜ በቸኛ ሰዕሰ ጋደል መንገሥት ናቸው።

መንግሥቱ - እሱ እርግጥ እውነት ነው። ዓለም ሁሉ ተንበርክኮላቸዋል። ተነሱ ሩጡ ሲል፤ መሮጥ፤ ሽብር ሲል፤ ሽብር እያሉ ማጩብጩብ መቶ ተብሎ ተይዟል። የሚገርመው ጀርመንም፤ እንግሊዝም፤ ጣሊያንም፤ ባጠቃላይ ሁሉም የአሜሪካን ታዛዥ አሸከር መሆኑ ነው። ዓለም ሁሉ ያሜሪካንን የልብ ትርታ እያዳመጠ የሚወዛወዝ መሆኑ ይደንቃል።

ገነት- እርስዎስ?

መንግሥቱ- እኔማ «ዓለም አቀፍ ሽብር ፈጣሪዎች ራሳችሁ ናችሁ። የሰው ጉድለት እንዲህ ሲታያችሁ ዓይናችሁ ላይ ያለውን ማዝ ለምን አትጠርጉም?» ነው ያልኳቸው። «ደቡብ ቬትናም፤ ኤል ሳልቫዶር፤ ኒካራጉዋ፤ ኮሪያ ምን ነበር የምታደርጉት? ካምቦዲያ ምን ነበር የምትሠሩት? ማነው የዓለም ፖሊስ አድርጎ የሾማችሁ? አይገባችሁም? እንዴ! ኢትዮጵያ የማንን ሃገር ወራሶች? የማንን ድንበር ጥላለች? የማንን ጥቅም ተጋፍታለች?» ብዬ አፋጥጫቸዋለሁ። እፈቱ ምንም አላሉም። ሄደው ግን ‘እንደዚህ፤ እንደዚህ’ አለን፤ ‘እስከዚህ ከተዳፈረን አንድ ነገር ማድረግ አለብን’ ብለው ነው የሄዱት።

አሜሪካናችም ቢሆኑ ጎበዝ ያከብራሉ። ደካማ አይወዱም። ጎበዝ ነው የሚወዱት።

ገነት- እስካሁን ብዙ ተነጋገርን። እርስዎም ሳይደክምዎት አይቀርም። እንዳው ለማጠቃቀስ ያህል በሥልጣን ሳይ በነበሩ ጊዜ ወይም ባጠቃላይ በሕይወት ዘመንዎ ውስጥ ያጋጠመዎትን አስገራሚ፤ አስቂኝ ወይም አስደናቂ ገጠመኝ ቢያጫወቱኝ።

መንግሥቱ - ብዙ ትዝታ አለኝ። ለመጀመሪያ ጊዜ አሜሪካኖችን ሸንግለን ጊዜ ለመግዛትና ሠራዊታችን የሚያውቀውን መሣሪያ አስታጥቀን ችግራችንን ለመወጣት 600 ሚሊዮን ብር የሚያወጣ መሣሪያ ከገዛን በኋላ አሜሪካኖቹ ከዱን። ‘ኃይለሥላሴ ጊዜ ተበድራችሁ ያልከፈላችሁት ዕዳ አለባችሁ’ ብለው ገንዘባችንን ነጠቁን። ከዚያ በኋላ እንግዲህ ፀረ ኢምፔሪያሊስት አቋማችንን በገሃድ አውጀን አሜሪካኖችን ነቃቅለን ከሃገራችን አስወጣን። ሶቭየቶቹን ስንቀርባቸው ደግሞ የገጠመን ፈተና ቀላል አልነበረም። እነሱ እኛን ይዘው ሶማሊያን ላለመልቀቅ ፈልገዋል። ‘ኢትዮጵያ ሰፊና ለም ሃገር ነች። ሶማሊያ ደግሞ ደረቅና ጠባብ ነች። እንዳው ታዲያ በአንድነት ብትጥብብ አይቻልም? እነሱም ይሄ አዋሽ ድረስና ምናምን የሚሉትን ይተዉና፤ እናንተም ያለ ጦርነት እንዳው ይሄን ያህል ናሽናሊስትነቱን ማጥበቅ ተወት አድርጋችሁ በሰላም መኖር ትችላላችሁ። ይሄ እኛ ከሁለተኛው ዓለም ጦርነት በኋላ በሶሻሊስት አገሮች ውስጥ መፍትሔ ያገኘንለት ችግር ነው ምናምን እያሉ ይፈታተኑን ጀመር። በዚህ ዓይነት ከሁለቱ ኃያላን ጋር እንደዚህ ያለ ፕሮብሌም ገጥሞን በዓለም ዙሪያ መሣሪያ ሽመታ፤ ትጥቅ ፍለጋ ያደረግነው ዙረት ትዝ ይለኛል።

በዚያን ጊዜ እንግዲህ ተነሳሁና ወደቻይና ሄድኩ። መሣሪያ ውገም አልሰጠንም እኩ። ገና ለገና መሣሪያ ጠይቀዋል ብለው የሶቭየት አምባሳደር ሲሮጥ መጥቶ ‘መንግሥቱን ማግኘት አፈልጋለሁ’ ይላል። ተቀብቼ ሳነጋግረው፤ ‘ወደ ቻይና ሄደው ሰንበተው መምጣትዎን ለምተናል። መቼ ነው የሄዱት? ለምንድነው የሄዱት? ስንት ቀን ቆዩ?’ አለኝ። ደሜ ፈላ። እኔ ብቻዬን አልነበርኩም። ሌሎችም ጓዶቼ ነበሩ። «እንዴ! ገና ለገና መሣሪያ ጠይቀውናል ብላችሁ እኔ መቼና ለምን እንደሄድኩ መጠየቅ ፈለጋችሁ እንዴ? ለመሆኑ አንተ ይሄንን እኔን የምትጠይቀኝ በራስህ ተነሳስተህ ነው ወይስ ፓርቲና መንግሥትህ መመሪያ ሰጥቶህ?»

‘መመሪያ ተሰጥቶኝ ነው።’

«መመሪያ ነው? በል እንግዲያው ባለፉት ወራት ብሬጅኬቭ የት እንደነበሩ፤ ምን እንዳደረጉና ምን ያህል ጊዜ እንደወሰደባቸው ሞስኮ ላለው የኢትዮጵያ አምባሳደር ሪፖርት ያድርጉና ያን ጊዜ መልስ እስከ ጥሃለሁ» ብዬ አሰናበትኩት።

ከዚያ በኋላ ‘ይሄ አገር ወዳድ እንጂ አብዮተኛ አይደለም’ ብለው ዘመቻ ጀመሩብኝ። ከዚያ ነገሩ ሁሉ እንዳልሆነ ሆኖ ወደ ሶማሊያ ወደ ማድላቱ አቅጣጫ አምርተው ነበር። በዚያ ጊዜ በጠላት ዙሪያውን ተከበን የነበረበት ወቅት ነው። የነበረብን ጭንቀት ከሌላው ጊዜ ጭንቀት ሁሉ የመጀመሪያው ስለነበረ ትዝ ይለኛል። ከዚያ በኋላ ሁኔታዎች መለወጥ የጀመሩት የኩባው ፊደል ካስትሮና ሳምበርዝ የሚባለው የምሥራቅ ጀርመን ሰው መጥተው ባነጋገርኳቸው ጊዜ በሁኔታው ተመስጠው አዳመጡኝ። ወደሶቭየት በሄዱ ጊዜ ሁኔታውን ገልብጠው ኢትዮጵያ ውስጥ ያለው አመራርና ሕዝቡም ለአብዮቱ ያለው ድጋፍ አስተማማኝ ነው። ይሄ አብዮት እንዲሁ የሚገፋና የሚጣል አይደለም ብለው አመለካከታቸው እንዲለወጥ አድርገዋል።

ስለሶቭየቶች የሞዛምቢክ ሳሞራ ማሼል፤ የአንጎላው ዶሳንቶስ ያዋዩኝ ነበር። እነሱም ከሶቭየቶቹ ጋር ስለነበራቸው ችግር ብዙ የሚሉት አላቸው። ራሳቸው ከባዎቹ አይወዷቸውም ነበር።

ሶቭየቶች ከላጋስነታቸው፤ ከቸርነታቸው፤ ደግሞ በውነቱ ለዓለም ቅኝ ተገዢዎች የነፃነት ትግል ከሰጡት የሞራልና የማቴሪያል ድጋፍ አንፃር ሲታይ ብዙ በጎ ነገር አላቸው። የዛሬን አያድርገውና የዓለም የኃይል ሚዛን ወደአንድ በኩል እንዳያጋድል ሚዛን በመፍጠራቸው ቢያንስ አንዱ ባይስማማ ሌላው ጋር ለመሄድ የመምረጥ ዕድል ነበረ። እንደዛሬው ሳይንኮታኩ። ይሁን እንጂ በሰው አገር ጉዳይ ጣልቃ የመግባት ባህሪያቸው ገፋ ያለ ነበር። እንደኛ የለማኝ ኩሩ (አየሳቄ) የተከበረ ሕዝብ ያጋጠማቸው ጥቂት ነው። በምንም ዓይነት በአገራችን ጉዳይ ሳይ የመወሰን ወይም ጣልቃ የመግባት ዕድል አንድ ቀን ሳንሰጣቸው ነው የተለያየነው። በአገራችን ጉዳይ ሳይወስኑ ዕዳው ያልተከፈለ መሣሪያ በነፃ ሲያቀርቡልን ነው የኖሩት።

ገነት- ከአሜሪካኖች ጋር የነበርዎት ገንኝነት እንዴት ነበር?

መንግሥቱ - ቅድም እንዳልኩሽ አሜሪካኖች ደካማ አይወዱም። ድክመት ካዩ መጫወቻ ነው የሚያደርጉት።

ዛሬ ጊዜና ሁኔታው ተለውጦ እንጂ ሌላ ጊዜማ ይፈሩን ነበር። እኛን ‘እንዲህ አድርጉ፤ እንዲህ አታድርጉ’ ብለው ትዕዛዝ ሊሰጡን እንደማይችሉ ስለሚያውቁ አኩባሪውን ነበር የሚኖሩት። ‘መጎብኘት ይቻላል ወይ? ትፈቅዱልናላችሁ ወይ? ፕሬዝዳንቱን ለማነጋገር የሚመጣው ማነው?’ ብለው አስቀድመው ይጠይቃሉ። አንድ የመምሪያ

ኃላፊ ወይም ዲሬክተር ቢጤ ከሆነ እኔ ጋ አያቀርቡትም። «ፕሬዝዳንታችሁ ወይም ሌላ ከፍተኛ ባለሥልጣን፣ ቢያንስ የሚኒስትር ደረጃ እንኳን የሌለው እንዴት የኛን ፕሬዝዳንት ማነጋገር ይችላል!?» ብለው ነው የሚመልሷቸው። ለምሳሌ፣ ከዚያ ከአይሁዱ በፊት የነበረው የአፍሪካ ዴሰክ ኃላፊ «ፕሬዝዳንቱን ላነጋገር አልፈጋለሁ» ይላል። «ና» ይሉታል። «እሳቸውን ማነጋገር እንደምችል ይረጋግጥልኝና ልምጣ ይላል። «አይ እንግዲህ ከፈለገህ ና። ከመጣህ በኋላ አንተን የማነጋገርና ያለማነጋገሩ ጉዳይ የሳቸው ውሳኔ ነው» የሚል መልስ ይሰጡታል። ሲመጣ «አሁን ምፅዋ ጉብኝት እያደረጉ ነው። የሉም» ሲሉት፣ «መንግሥቱ ኃይለማርያም እኔን ላለማነጋገር ሆን ብሎ ያደረገው ነገር ነው» ብሎ ሌላም ብዙ ነገር ተናግሮ ሄደ። እኔ ስለመምጣቱም አላውቅም ነበረ። የውጪ ጉዳይ ሰዎች፣ እነብርሃኑ ባየህ ናቸው። «አንተ የአፍሪካ መምሪያ ኃላፊ ነህ። ማነጋገር የምትችው አቻህን፣ ግሩ ቢል ሚኒስትሩን ነው እንጂ ፕሬዝዳንቱ ጋር ምን እንጠላጠላለን? እኛ ለተባበሩት መንግሥታት ጉባኤ ኒውዮርክ ስንመጣ የናንተ ፕሬዝዳንት ተቀብለው ያነጋግሩናል ወይ? ማን አስተናግዶን ያውቃል? አንተ ይሄንን እንዴት ልትጠይቅ ቻልክ?» ይሉታል። «እንዴት እናንተ ማን ሆናችሁና ነው እንደዚህ የምትሉኝ? እኔኮ የትምሃገር ሄጄ ጠቅላይ ሚኒስትሮችም ሆኑ ፕሬዝዳንቶች ያለችግር ተቀብለው ነው የሚያናግሩኝ። በቅርቡ የሕንድ ጠቅላይ ሚኒስትር ተቀብለውኛል» ሲል፣ «እኛ ሕንድ ወይም ሌላ አይደለንም። ኢትዮጵያውያን ነን» ብለው ይመልሱታል። ከዚያ በኋላ ዝም ብሎ ሄደና ኬንያ ሲደርስ ጋዜጠኞች ሰብሰቦ እኛን መልጭ አድርጎ ተሳድሶ ወደአገሩ ተመለሰ።

እኔ ደግሞ በሌላ አጋጣሚ ጋዜጠኞች ላነጋገር (አሜሪካኖች ነበሩበት) «ለምንድነው እናንተ ለራሺያኖች በሩን ስትከፍቱ ለአሜሪካኖች መስኮት እንኳን ለመክፈት ፈቃደኛ ያልሆናችሁት? በቅርቡ በስቴት ዲፓርትመንት የአፍሪካ ዴሰክ ኃላፊ የሆነውን ሰው ለመቀበል ፈቃደኛ ያልሆኑት ለምንድነው?» አለና ከመካከላቸው አንዱ ጠየቀኝ። «ለራሺያኖች የከፈትነውን በር አንተ ነህ የምታውቀው። ከራሺያ ጋር ያለን ግንኙነት በር የመክፈትና የመዝጋት ጉዳይ ሳይሆን በርዕዮተ ዓለምና በዓላማ አንድነት የተሳለፈ መልካም ግንኙነት ነው። ከሌሎች

አገሮች ጋር፣ አሜሪካንም ጭምር፣ የወዳጅነት ግንኙነት እንዳይኖረን ከቶ የሚያግደን ነገር የለም።

«እኛ በትሕትና፣ በራሳችን በጎ ፍቃድ ከናንተ ጋር እንቀራረብ እንጂ በናንተ ፍላጎት ብቻ እናንተን ለማስተናገድ የምንገደድበት ምክንያት ምንድነው? ምን ስታደርጉልን ነው? በምንስ ምክንያት የናንተ መምሪያ ኃላፊ ከመምሪያ አቻው ወይም ከፍ ሲል ከሚኒስትሩ አልፎ ርዕሰ ብሔሩን ካላየሁ ብሎ ይላደባል? ደግሞም እሱን ላለማየት አይደለም። ምፅዋ ለመሄድ ቀደም ሲል የወጣ ፕሮግራም ስለነበረ ነው» ብዬ መልስ ሰጠሁት።

ደስታ ካገኘሁባቸው ነገሮች ዋነኛው የኢህዲሪ ምሥረታ ነው። ሃሳቤ ግቡን ባይመታም የኋላ የኋላ ፋይዳውና በሕዝቡ ዘንድ ያሳደረው ግምት፣ እንዲሁም የሰጠው ጠቀሜታ እንዳሰብኩት ባይሆንም የኢህዲሪና የፓርቲው አመሠራረት ያንድ አብዮት ግብና የሕዝብ ደም ውጤት በመሆኑ ደስ ብሎኛል።

ከዚህ በኋላ ኢትዮጵያ አዲስ ጎዳና ተያይዘች፤ አዲስ ህብረተሰብ ለመገንባት መሠረት ጥላለች። ከዚህ በኋላ ወደፊት ለመንደንደር ትችላለች። በእርግጥም ጥረታችን ተሳክቷል። ኃላፊነቱ በአንድ ሰው ወይም በጥቂት ሰዎች እጅ ሳይወድቅ ሀገሪቱ በብዙጋኑ ትመራለች። ፓርቲው እውን ከሆነ ሰው ቢሄድ፣ ሰው ይተካል፣ ሰው ቢሞት፣ ሰው ይተካል። ሕዝቡ በራሱ ጉዳይ ራሱ የሚወስንበት መድረክ ተፈጥሯል ብዬ እኔ እንደትልቅ ፋይዳና ጉዳይ ቆጥሬው ነበር። በቃ አንድ ግለሰብ ሊያደርግ የሚችለውን ታሪካዊ ግዴታ ከሕዝብ ጋር ተወጥቻለሁ የሚል እምነት አድርብኝ ነበር - እስከፈረሰ ድረስ። አሁን የደረሰውን ሳስበው ሞራሌ ትንሽ ቢፈታተነኝም «ለአገሪ የምትለውን ያህል ሠርቻለሁ» ብዬ እፅናለሁ።

የዓለምና የሰው ባህሪ ተለዋዋጭ ነው። ጥንት ኃያል የነበሩት ሮማውያን ወድቀዋል። ሞንጎሎች ወድቀዋል። ግሪኮች ወድቀዋል። አሁን በጊዜያችን ደግሞ ትላንት ሶቭየቶች ወድቀዋል። ዛሬ ዓለም የሌላ ሆናለች። በፊት ጊዜ ዝላለማዊ ነገር የለም። ዝላለማዊ ወዳጅ፣ ዝላለማዊ ጠላት የለም» ሲባል አልቀበለውም ነበር። «ለምንድነው የማይኖረው? ይሄ የቡርሂኒ ፖለቲካዊ አመለካከት ነው» አል ነበር። አሁን እውነት ሆኖ አግኝቼዋለሁ።

በ17 ዓመታት የሥልጣን ዘመኔ ካገኘሁት ተሞክሮ ስለአገሪ ያገኘሁት ዕውቀትና ትምህርት ብዙ ነው። እያንዳንዱን የሃገሪን

አውራጃና መንደር ዳስሼ የማወቁን ያህል «ማራቶን» እያሉ ያሾፉበት የነበረውን ብዙ ስብሰባ ተሳትፈው የተለያዩ ሙያና ዕውቀት ካላቸው ሰዎች ጋር በማደርገው ውይይት ብዙ ዕውቀት ቆስሜያለሁ። ዛሬ ደግሞ በስደት እንደገና የራስን ሕይወትና ዓለምን በዓይነ ሕሊናዬ በመቃኘት ያገኘሁት ግንዛቤ እውነተኛ ነው። ስደትም ብዙ ነገር አስተምሮኛል።

አገር ለመምራት ብልህነት ወይም ከትምህርት ቤት የሚገኝ ዕውቀት ብቻ አይበቃም። ከዕድሜ፣ ከሕይወት የሚገኘው ልምድና ከዓለም ሁኔታ መማር የበለጠ ፋይዳ ያለው ይመስለኛል። ፖለቲካ ውሸት ነው። ማታለል ነው።

ዛሬ በእስር የሚማቅቁት ጓዶቼ ከሕሊናዬ አይጠፉም። ከፍተኛ ሃዘን ይሰማኛል። ሁላችንም በዕድሜ ወጣቶች ነበርን። አነሳሳችን ታሪ ካዊ ነበር፤ አወዳደቃችንም እንደዚሁ። እኛ የፖለቲካ ቁማር አልተጫወትንም። ሥራችን ሐቀኝነት የተላበሰ ነበር። ሁሉንም ነገር ፊት ለፊት ነበር የምንሠራው። በጣም አዝንላቸዋለሁ። ለኔም የሲጡኝ ድጋፍና ትብብራቸው የሚዘነጋ አይደለም። ሁሉም ረድተውኛል። ጓዶቼ፣ ታዛቢዎቼና ረዳቶቼ ነበሩ። ሁሉም ለኢትዮጵያ ደክመዋል። ሕዝቡም የጠየቅሁትን ሁሉ ሰጥቶኛል። የኛ ባለሥልጣኖች በሙስና የተጨማለቁ አልነበሩም። መጨረሻው ባያምርም። ብዙዎቹ ንጹሐን ናቸው። ለራሳቸው ሳይሆን ለኢትዮጵያ የታገሉና የደከሙ ሰዎች ናቸው። ዛሬ እዚህ ሆኜ ብዙ ነገር ሲባል እሰማለሁ። እከሌ ይሄን አለ፤ እከሌ ይሄን አደረገ ይባላል። በተናገሩት አልወቅሳቸውም። በውድቀትና በችግር ላይ መዋለል ያለ ነው። መለወጥ ያለ ነው።

እኔ በእርግጥ አሁን ያለሁበት ሁኔታ ዕድልበስ ከሆኑ መሪዎች አንዱ ያደርገኛል። በሕይወቴ ብዙ ፈተና ገጥሞኛል። ከትግል እስከ ድል ብዙ ነገር ተፈራርቆብኛል። ስንቶች የተሰጠላት፣ ስንቶች በደማችን ታብባለች ብለው ደማቸውን ያፈሰሱላት ሃገራችን ቅርፅና ይዘት ተለውጦ ማየት ግን በቀላሉ የማይድን ቁስል ነው።

¹⁵ ታህሣሥ 1992፣ መንግሥቱ ለሕዝምና ደቡብ አፍሪካ ሄደው ወደሐራሬ ከተመለሱ በኋላ የዚምባብዌው ፕሬዝዳንት ሙጋቤ «ዘ ስታር» ለተባለው የደቡብ አፍሪካ ጋዜጣ በሰጡት ቃለ መጠይቅ «በዚያ ጊዜ አሜሪካኖቹ የመንግሥቱን ወደዚምባብዌ መምጣት ለማመቻቸት ከኛ ጋር እንዲደራደር ይከናወን መንግሥት ጠይቀው ነበር። በዚህም መሠረት የአሜሪካን መንግሥት በካናዳ መንግሥት በኩል ያቀረበልንን ጥያቄ ለመንግሥቱ ጋይለማርያም የፖለቲካ ጥገኝነት እንድንሰጣቸውና አስፈላጊ ከሆነም በስደተኝነት በሚኖሩበት ጊዜ ሁሉ የሚያስፈልጋቸውን ወጪ የአሜሪካን መንግሥት እንደሚሸፍን ነው የገለፁልን። እኛም ጥያቄውን ተቀብለናል። ወጪያቸውን በሚመለከት ግን የዚምባብዌ መንግሥት ለላቸውና ለቤተሰባቸው የሚያስፈልገውን ሁሉ ያደርጋል» ብለዋል።